

AS-000328

CSL

FOR CONSULTATION ONLY

3

THE

000328

HYMNS OF THE RIG-VEDA

IN THE

SAMHITA TEXT.

(1141)

REPRINTED FROM THE EDITIO PRINCIPES.

BY

F. MAX MÜLLER, M.A.

MEMBRE ÉTRANGER DE L'INSTITUT DE FRANCE, ETC.

LONDON:

TRÜBNER & CO., 57 AND 59, LUDGATE

1873.

CSL

✓
294.1
R 51 H S

- 54
294.11
Ved. H

3 DEC 1963

3933

by E. B. GARDNER, E. PICKARD HALL and J. H. STACY,
at the Clarendon Press, Oxford,
and
By STEPHEN AUSTIN and Sons, Hertford.
1873.

4 CSL

DEDICATED TO

M. ADOLPHE REGNIER,

MEMBRE DE L'INSTITUT DE FRANCE,

AS A TOKEN OF SINCERE ADMIRATION

FOR THE THOROUGHNESS OF HIS SCHOLARSHIP,

THE ELEVATION OF HIS CHARACTER,

AND HIS LIFE-LONG DEVOTION TO HIS CONVICTIONS.

BY

MAX MÜLLER.

PREFACE.

THIS edition of the text of the Rig-Veda, the first complete edition of that ancient text in both the *Samhitā* and Pada forms, is chiefly intended to answer the requirements of students in India. The Rig-Veda, the oldest book of Indian literature, has very properly been made one of the principal class-books for those who study Sanskrit in the schools and colleges in India, and though at present a scholar-like knowledge of the Vedic hymns is in the examinations required of the more advanced students only, yet, as soon as editions, translations, grammars, and dictionaries shall have rendered the study of these ancient documents more accessible, I doubt not that the time will come when no one in India will call himself a Sanskrit scholar, who cannot construe the hymns of the ancient Rishis of his country. What should we think of a Greek scholar who could read Euripides or Anakreon, but could not construe Homer? Yet that is, or, at all events, will be the position of a Sanskrit scholar who professes to pass in *Sakuntalā* and *Amaru*, but is unable to understand the best hymns of the Rig-Veda.

When this new demand for a complete edition of the Rig-Veda arose, it was clearly impossible to meet it by a reprint of my large edition, containing both text and commentary. The first volume of that edition is nearly out of print, and, without the liberal assistance of the Government, no reprint of it could be brought out, except at a price that would place the book beyond the reach of most scholars. All that might be done, would be to reprint the first *Adhyāya* for schools; for it may be safely said, to use the words of *Sāyana*, that he who has honestly worked his way through that first book, is able to understand all the rest of *Sāyana's* commentary.

But even a reprint of the text only of the Rig-Veda was by no means an easy undertaking. I have sometimes been blamed for not having published such an edition long ago. All that I can say is that I was most anxious, but that I was too poor to do it. I began an edition of the two texts of the Rig-Veda in the year 1856, but, though everything was ready, the expense of the undertaking proved

too great to allow the German publisher to continue the work to the end. It was only with the assistance of the German Oriental Society, and through the liberality of a Royal Academy, that the Editor of the "Indische Studien" was enabled to publish a transcript into Roman letters by Prof. Aufrecht, and this for the Samhitā-text only, with extracts from the Pada-text. In answer to certain ill-natured misrepresentations reflecting on the promoters of that undertaking, I can only say that if I did not complain because the text of two out of ten Mandalas might thus seem to have been snatched from my edition, it was hardly for others to complain in my name. What I said in the preface to the first volume of my translation of the Rig-Veda, I say here again: "No one could have rejoiced more sincerely than I did at the publication of the Romanised transliteration of the Rig-Veda, carried out with so much patience and accuracy by Prof. Aufrecht. It showed that there was a growing interest in this, the only true Veda; it showed that even those who could not read Sanskrit in the original Devanāgarī, wished to have access to the original text of these ancient hymns; it showed that the study of the Veda had a future before it like no other book of Sanskrit literature. My learned friend Prof. Aufrecht has been most unfairly charged with having printed his Romanised text *me insciente vel invito*. My edition of the Rig-Veda is *publici juris*, like any edition of Homer or Plato, and anybody might have reprinted it, either in Roman or Devanāgarī letters. But far from keeping me in ignorance of his useful enterprise, Prof. Aufrecht applied to me for the loan of the MSS. of the two Mandalas which I had not yet published, and I lent them to him most gladly, because, by seeing them printed at once, I felt far less guilty in delaying the publication of the last volumes of my edition of the text and commentary." And, in order to remove all possible misunderstandings, I take this opportunity of stating, that when Professor Aufrecht applied to me, I lent him, not my transcript of these MSS., but the MSS. themselves on which my text is founded (see Preface to the first volume of my edition, 1849, pp. vii-x), because without them, as he wrote to me, he found it impossible to give a correct text of that portion which I had not yet published.

An edition of the Rig-Veda in Roman letters, however useful in Europe, was of course of little assistance in India. It had no doubt the advantage of being cheap, and this chiefly owing to the liberal subsidy from two learned societies; but it proved again, what was known before, that it is physically impossible to avoid a large number of mistakes and misprints in transcribing Sanskrit texts, more particularly with accents, in any European alphabet.

After the reprint of the *Samhitā* and *Pada*-texts which I had begun in 1856 at Leipzig had to be discontinued, a complete edition of the *Rig-Veda* in Devanāgarī characters remained for a long time a desideratum, till at last Mr. Trübner, encouraged by promises of support from Indian and European subscribers, declared himself ready to undertake the risk. I gladly promised to supply the MS. with all the corrections marked in my own copy during the last twenty years, and I only stipulated that I should be relieved from the task of correcting the proof-sheets. All promised well, when the printing was interrupted, twice by strikes, and again by the war, which delayed the delivery of new types from Germany. By these untoward accidents not only was the publication unavoidably retarded, but the estimated expense of the undertaking nearly doubled. Subscribers, however, will receive their copies at the price which was fixed before these strikes, and which even then would only have been sufficient to cover the real outlay, without allowing any remuneration either to the publisher or to the editor. The large pecuniary loss thus incurred will have to be borne by Mr. Trübner and myself. It will be seen that to subscribers the price of each copy in Devanāgarī letters is no more than the price of the reprint in Roman letters, published at Berlin.

In order to secure the greatest possible amount of correctness in reprinting the two texts of the *Rig-Veda*, a young, but already distinguished Sanskrit scholar, Dr. Thibaut, was engaged to read the proof-sheets. They were read three or even four times before they were finally ordered for press, and I have that confidence in his accuracy that I believe few texts, particularly texts with accents, will prove so free from misprints as the present. While all the credit for this part of the work belongs to him, he gratefully acknowledges the zeal of the printers, both at Oxford and Hertford, who vied with each other in producing the most faultless proof-sheets. However, there is nothing perfect on earth, and I am bound to confess that, during the printing, some letters have here and there been spoiled, and some accents broken,—a mishap against which even the gods fight in vain.

The plan followed in reprinting the two texts has been to begin with the *Pada*-text, as requiring far more space than the *Samhitā*-text, to print the former as close as possible, and then to set up the *Samhitā*-text, so as to make each page of *Pada* correspond to a page of *Samhitā*. In order to preserve the parallelism of the pages, it was necessary to leave out the small lines which separate the *padas*, also the *iti*'s, and the *iti*'s with the repetition of the words. The omission of the separating lines was of no consequence, but

when the MSS. give an *iti*, I have used instead the sign °; when they give *iti* and repeat the word, I have marked this by the sign °. As there was still some space over on the *Samhitā* page, the number of verses of each hymn, the names of the authors, deities, and metres were added, as much as possible in the words of the *Sarvānu-krama*, and we have thus succeeded in the difficult task of producing an edition in which, from beginning to end, one page of *Pada* corresponds to one page of *Samhitā*-text. Had I printed the *Samhitā*-text by itself, the saving of space would have been considerable; but it will be seen that even thus the number of pages occupied by the *Samhitā*-text, printed in the largest *Devanāgarī* characters, is less than that of the Romanised transcript. No one who knows the peculiarity of the Sanskrit alphabet would suppose that a Roman transcript could ever occupy less space than the original *Devanāgarī*. We have here used the largest *Devanāgarī* types, we have lost much space in having to print the accents above and below the letters, and had thus only twenty-four lines on each page against twenty-seven lines in the Romanised text (exclusive of notes), and yet the sum total of our pages is only 844, against 920 pages required for the transcript in Roman letters. The expense of printing with *Devanāgarī* letters is unfortunately becoming greater every year, and with the competition of native publishers in India, it will soon become impossible to print any Sanskrit texts in Europe. I am, however, authorized to state by Mr. Trübner, who undertook this work from a purely literary interest, that as soon as the loss which we have incurred shall be covered, the price of the work will be considerably reduced, so as to make it the cheapest Sanskrit text ever published.

I had prepared an index of the names of the authors, deities, metres, the beginnings of each verse, also a long list of errata which may be useful to those who possess either my original edition of the *Rig-Veda* or Professor Aufrecht's transcript, enabling them in each passage to see (1) the errata in the editio princeps, (2) the errata either repeated or corrected in Professor Aufrecht's reprint, (3) the errata, now corrected for the first time in this edition, either on the authority of *Prātisākhya*, or of the best MSS. All this however, must wait for the present, till there are new funds available for printing.

M. M.

Oxford,

March, 1873.

॥ संहितापाठः ॥

॥ ओं ॥

॥ १ ॥ १-९ मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ १ ॥ अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं । होतारं
रत्नधातमं ॥ १ ॥ अग्निः पूर्वभिर्ऋषिभिरीड्यो नूतनैरुत । स
देवाँ एह वक्षति ॥ २ ॥ अग्निना रयिमश्नवत्पोषमेव दिवेदिवे ।
यशसं वीरवत्तमं ॥ ३ ॥ अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि ।
स इहेवेषु गच्छति ॥ ४ ॥ अग्निर्होता कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्चव-
स्तमः । देवो देवेभिरा गमत् ॥ ५ ॥ १ ॥ यदंग दाशुषे त्वमग्ने
भद्रं करिष्यसि । तवेत्तत्सत्यमंगिरः ॥ ६ ॥ उप त्वाग्ने दिवेदिवे दो-
षावस्तर्धिया वयं । नमो भरत एमसि ॥ ७ ॥ राजतमध्वराणां
गोपामृतस्य दीदिविं । वर्धमानं स्वे दमे ॥ ८ ॥ स नः पितेव
सूनवेऽग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥ ९ ॥ २ ॥

॥ २ ॥ १-९ मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ १-३ वायुः । ३-६ इन्द्रवायू । ७-९ मित्रावरुणौ ॥ गायत्री ॥

॥ २ ॥ वायवा याहि दर्शतेमे सोमा अरंकृताः । तेषां
याहि श्रुधी हवँ ॥ १ ॥ वाय उक्थेभिर्जरते त्वामच्छा जरि-
तारः । सुतसोमा अहर्विदः ॥ २ ॥ वायो तव प्रपृचती धेना
जिगाति दाशुषे । उरुची सोमपीतये ॥ ३ ॥ इन्द्रवायू इमे
सुता उप प्रयोभिरा गतं । इन्द्रो वामुशति हि ॥ ४ ॥
वायविन्द्रश्च चेतथः सुतानां वाजिनीवसू । तावा यातमुप

द्वत् ॥ ५ ॥ ३ ॥ वायुविंदश्च सुवृत्त आ यांतमुप निष्कृतं ।
मस्त्रि १५ धिया नरा ॥ ६ ॥ मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च
रिशदंसं धियं घृताचीं साधंता ॥ ७ ॥ ऋतेन मित्रावरुणावृता-
वृधावृतस्पृश । क्रतुं बृहंतमाशये ॥ ८ ॥ कवी नो मित्रावरुणा
तुविजाता उरुक्षयाः । दक्षं दधाते अपसं ॥ ९ ॥ ४ ॥

॥ ३ ॥ १-१२ मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ १-३ अश्विनौ । ४-६ इंद्रः । ७-९ विश्वे देवाः ।
१०-१२ सरस्वती ॥ गायत्री ॥

॥ ३ ॥ अश्विना यज्वरीरिषो द्रवत्पाणी शुभस्पती । पुरु-
भुजा चनस्यतं ॥ १ ॥ अश्विना पुरुदंससा नरा शवीरया धिया ।
धिष्ण्या वनंतं गिरः ॥ २ ॥ दसा युवाकवः सुता नासत्या वृक्त-
बर्हिषः । आ यातं रुद्रवर्तनी ॥ ३ ॥ इंद्रा याहि चित्रभानो सुता
इमे त्वायवः । अरुणीभिस्तना पूतासः ॥ ४ ॥ इंद्रा याहि धिये-
षितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाघतः ॥ ५ ॥ इंद्रा
याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ॥ ६ ॥ ५ ॥
ओमांसश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गंत । दास्यांसो दाशुषः
सुतं ॥ ७ ॥ विश्वे देवासो अप्रुरः सुतमा गंत तूर्णयः । उस्मा इव
स्वसराणि ॥ ८ ॥ विश्वे देवासो असिध एहिमायासो अदुहः ।
मेधं जुषंत वह्नयः ॥ ९ ॥ पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनी-
वती । यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥ १० ॥ चोदयित्री सूनृतानां चेतंती
सुमतीनां । यज्ञं दधे सरस्वती ॥ ११ ॥ महो अर्णः सरस्वती प्र
चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि राजति ॥ १२ ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ ४ ॥ १-१० मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ४ ॥ सुरुपकृन्मुतये सुदुघामिव गोदुहे । जुहूमसि
द्यविद्यवि ॥ १ ॥ उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः

पिव गो॒दा इ॒द्रे॒वतो॒ मदः ॥२॥ अथा॑ ते अ॒न्तमा॒नां वि॒द्याम॑
सुमती॒नां । मा नो॒ अति॑ ख्य॒ आ ग॑हि ॥३॥ परे॑हि वि॒यम॒स्तृ-
तमि॑न्द्रं पृ॒च्छा वि॒पश्चि॑तं । यस्ते॒ सखि॑भ्य॒ आ व॑रं ॥४॥ उ॒त ब्रु॑वन्तु
नो॒ निदो॑ निर॒न्यत॑श्चि॒दारत॑ । दधा॑ना इ॒द्र इ॒दुवः ॥५॥७॥ उ॒त
नः सु॒भगौ॑ अ॒रिर्वो॑चेयु॒र्दस्म॑ कृ॒ष्टयः॑ । स्यामे॑दि॒न्द्रस्य॑ श॒र्मणि॑ ॥६॥
एमा॒शुमा॒शवे॑ भर॒ यज्ञ॑श्चि॒यं नृ॒माद॑नं । प॒तय॑न्म॒दय॑त्सखं ॥७॥
अ॒स्य पी॒त्वा श॑त॒क्रतो॒ घ॒नो वृ॒चाणा॑मभवः । प्रा॒वो वा॒जेषु॑
वा॒जिनं॑ ॥८॥ तं त्वा॒ वा॒जेषु॑ वा॒जिनं॑ वा॒जया॑मः श॒तक्र॑तो ।
ध॒नाना॑मि॒न्द्र सा॒तये॑ ॥९॥ यो रा॒योऽव॑नि॒र्महान्सु॑पा॒रः
सु॒न्वतः॑ सखा । तस्मा॒ इ॒न्द्राय॑ गायत ॥१०॥८॥

॥ ५ ॥ १-१० मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥५॥ आ त्वे॒ता नि॒ षी॑दे॒तेन्द्र॑म॒भि प्र॑ गा॒यत॑ । सखा॑यः
स्तोम॑वा॒हसः ॥१॥ पु॒रू॒तमं॑ पु॒रू॒णामी॑शानं॒ वा॒र्याणां॑ । इ॒न्द्रं
सोमे॒ सचा॑ सु॒ते ॥२॥ स घा॑ नो॒ योग॑ आ भुव॒त्स रा॒ये स
पु॒रंध्यां॑ । गम॑द्वा॒जेभिरा॑ स नः ॥३॥ यस्य॑ सं॒स्थे न॑ वृ॒ण्वते॒
हरी॑ स॒मत्सु॑ श॒चवः॑ । तस्मा॒ इ॒न्द्राय॑ गायत ॥४॥ सु॒तपा॒त्रे
सु॒ता इ॒मे शु॒चयो॑ य॒न्ति वी॑तये । सोमा॑सो॒ दध्या॑शिरः ॥५॥९॥
त्वं सु॒तस्य॑ पी॒तये॑ स॒द्यो वृ॒द्धो अ॒जाय॑थाः । इ॒न्द्र ज्यै॑ष्ठ्याय सु॒क्र-
तो॑ ॥६॥ आ त्वा॒ वि॒शंत्वा॒शवः॑ सोमा॑स इ॒न्द्र गि॒र्वणः॑ । शं ते॒
संतु॑ प्र॒चेत॑से ॥७॥ त्वां स्तोमा॑ अ॒वीवृ॑ध॒न्त्वा मु॒क्या श॑त॒क्रतो॑ ।
त्वां वर्ध॑तु नो॒ गिरः॑ ॥८॥ अ॒क्षितो॑तिः स॒नेदि॑मं वा॒जमि॑न्द्रः
सह॑स्रिणं । यस्मि॒न्वि॒श्वानि॑ पौ॒स्या ॥९॥ मा नो॒ मर्ता॑ अ॒भि
दु॒हन्त॑ नू॒नामि॑न्द्र गि॒र्वणः॑ । ई॒शानो॑ यव॒या वृ॑धं ॥१०॥१०॥

॥ ६ ॥ १-१० मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ १-३ इंद्रः । ४. ६. ८. ९ मरुतः । ५. ७ मरुत इंद्रश्च ।
१० इंद्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ६ ॥ युंजन्ति ब्रध्ममरुषं चरन्तं परि तस्युषः । रोचन्ते रोचना
दिवि ॥ १ ॥ युंजन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू
नृवाहसा ॥ २ ॥ केतुं कृण्वन्केतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषङ्गि-
रजायथा ॥ ३ ॥ आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम
यज्ञियं ॥ ४ ॥ वीक्रु चिदारुजन्तुभिर्गुहा चिदिंद्र वह्निभिः ।
अविंद उस्त्रिया अनु ॥ ५ ॥ ११ ॥ देव्यन्तो यथा मतिमच्छा
विद्वंसुं गिरः । महामनूषत श्रुतं ॥ ६ ॥ इंद्रेण सं हि दक्षसे
संजग्मानो अविभ्युषा । मंदू समानवर्चसा ॥ ७ ॥ अनवद्यैरभि-
द्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गणैरिंद्रस्य काम्यैः ॥ ८ ॥ अतः परि-
ज्मन्ना गहि दिवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नृजते गिरः ॥ ९ ॥
इतो वा सातिमीमहे दिवो वा पार्थिवादधि । इंद्रं महो वा
रजसः ॥ १० ॥ १२ ॥

॥ ७ ॥ १-१० मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ७ ॥ इंद्रमिद्राधिनी वृहदिंद्रमर्केभिरर्किणः । इंद्रं वाणी-
रनूषत ॥ १ ॥ इंद्र इद्वर्योः सचा संमिष्य आ वचोयुजा । इंद्रो वजी
हिरण्ययः ॥ २ ॥ इंद्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्य रोहयद्विवि । वि
गीभिरिंद्रमैरयत् ॥ ३ ॥ इंद्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च । उग्र
उग्राभिरुतिभिः ॥ ४ ॥ इंद्रं वयं महाधन इंद्रमर्भं हवामहे । युजं
वृक्षेषु वज्रिणं ॥ ५ ॥ १३ ॥ स नो वृषन्नमुं चरुं सचादावन्नपा वृधि ।
अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ॥ ६ ॥ तुंजेतुं जे य उत्तरे स्तोमा इंद्रस्य
वज्रिणः । न विंधे अस्य सुष्टुतिं ॥ ७ ॥ वृषा यूथेव वंसंगः
कृष्टीरियत्योजसा । ईशानो अप्रतिष्कृतः ॥ ८ ॥ य एकश्चर्षणीनां

०१. अ० १. व० १८.]

॥ ५ ॥

[म० १. अ० ३. सू० ९.]

वसूनामिरज्यति । इन्द्रः पञ्च क्षितीनां ॥९॥ इन्द्रं वो विश्वतस्पति
हवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥ १० ॥ १४ ॥ २ ॥

॥ ८ ॥ १-१० मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ८ ॥ इन्द्रं सानसिं रयिं सजित्वानं सदासहं । वर्षिष्ठमूतये
भर ॥ १ ॥ नि येन मुष्टिहृत्या नि वृचा रुणधामहै । त्वीतासो
न्यर्वता ॥ २ ॥ इन्द्र त्वीतास आ वयं वज्रं घना ददीमहि । जयेम सं
युधि स्पृधः ॥ ३ ॥ वयं शूरेभिरस्तृभिरिन्द्र त्वया युजा वयं । सा-
सह्यामं पृतन्यतः ॥ ४ ॥ मह्यं इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे ।
द्यौर्न प्रथिना शवः ॥ ५ ॥ १५ ॥ समोहे वा य आशंत नरस्तोकस्य
सन्निता । विप्रांसो वा धियायवः ॥ ६ ॥ यः कुक्षिः सोमपातमः
समुद्र इव पिबन्ते । उर्वीरापो न काकुदः ॥ ७ ॥ एवा ह्यस्य सूनृता
विर्ष्णी गोमती मही । पक्वा शाखा न दाशुषे ॥ ८ ॥ एवा हि ते
विभूतय ऊतय इन्द्र मावन्ते । सद्यश्चित्सन्ति दाशुषे ॥ ९ ॥ एवा ह्यस्य
काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या । इन्द्राय सोमपीतये ॥ १० ॥ १६ ॥

॥ ९ ॥ १-१० मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ९ ॥ इन्द्रेहि मत्संधसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । मह्यं
अभिष्टिरोजसा ॥ १ ॥ एमेनं सृजता सुते मंदिमिन्द्राय
मंदिने । चक्रं विश्वानि चक्रये ॥ २ ॥ मत्स्वा सुशिप्र
मंदिभिः स्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सर्वनेष्ठा ॥ ३ ॥ अस्म-
यमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत । अजोषा वृषभं
पति ॥ ४ ॥ सं चीदय चिचमर्वायाध इन्द्र वरेण्यं । अस्म-
दिने विभु प्रभु ॥ ५ ॥ १७ ॥ अस्मान्तु तव चीदयेन्द्र राये

रभस्वतः । तुर्विद्युन् यशस्वतः ॥ ६ ॥ सं गोमदिन्द्रं वाजवदस्मे
पृथु श्रवो बृहत् । विश्वायुर्धेह्यक्षितं ॥ ७ ॥ अस्मे धेहि श्रवो
बृहद्युम्नं सहस्रसातमं । इन्द्र ता रथिनीरिषः ॥ ८ ॥ वसोरिन्द्रं वसु-
पतिं गीर्भिर्गृणंतं ऋग्मियं । होम गन्तारमूतये ॥ ९ ॥ सुतेसुते
न्योक्से बृहद्बृहत् एदुरिः । इन्द्राय श्रूषमर्चति ॥ १० ॥ १८ ॥

॥ १० ॥ १-१२ मधुच्छंदा वैश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ १० ॥ गायति त्वा गायत्रिणो ऽर्चत्यर्कमर्किणः । ब्रह्मा-
णस्त्वा शतक्रत उव्वंशमिव येमिरे ॥ १ ॥ यत्सानोः सानु-
मारुहद्भूर्यस्पष्ट कर्त्तुं । तदिन्द्रो अर्थे चेतति यूथेन वृष्णि-
रैजति ॥ २ ॥ युस्त्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा ।
अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ॥ ३ ॥ एहि
स्तोमो अभि स्वराभि गृणीह्या रुव । ब्रह्म च नो वसो
सचेंद्रं यज्ञं च वर्धय ॥ ४ ॥ उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरु-
निष्पिधे । शक्रो यथा सुतेषु णो रारणत्सल्येषु च ॥ ५ ॥
तमित्सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः
शकदिन्द्रो वसु दयमानः ॥ ६ ॥ १९ ॥ सुविवृतं सुनिरजमिन्द्र
त्वादातमिद्यशः । गवामप ब्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ॥ ७ ॥
नहि त्वा रोदसी उभे ऋघायमाणमिन्वतः । जेषः स्वर्वतीरपः
सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ॥ ८ ॥ आश्रुत्कर्ण श्रुधी हवं नू चिह-
धिष्व मे गिरः । इन्द्र स्तोममिमं मम कृषा युजश्चिदन्तरं ॥ ९ ॥
विद्या हि त्वा वृषंतमं वाजेषु हवनश्रुतं । वृषंतमस्य
हूमह ऊतिं सहस्रसातमां ॥ १० ॥ आ तू न इन्द्र कौशिक मन्द-
सानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्र सू तिर कृधी सहस्रसा-

मृषिं ॥११॥ परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः ।
वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥१२॥२०॥

॥ ११ ॥ १-८ जेता माधुच्छंदसः ॥ इंद्रः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥११॥ इंद्रं विश्वा अवीवृधन्समुद्र्यचसं गिरः । रथीतमं
रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिं ॥१॥ सख्ये तं इंद्र वाजिनो मा
भेम शवसस्पते । त्वामभि प्र णोनुमो जेतारमपराजितं ॥२॥
पूर्वीरिंद्रस्य रातयो न वि दस्यंत्यृतयः । यदी वाजस्य गोमतः
स्तोतृभ्यो मंहते मघं ॥३॥ पुरां भिंदुर्युवा कविरमितौजा अजा-
यत । इंद्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वजी पुरुष्टुतः ॥४॥ त्वं वलस्य
गोमतोऽपावरद्रिवो बिलं । त्वां देवा अविभ्युषस्तुज्यमानास
आविषुः ॥५॥ तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिंधुमावदन् ।
उपातिष्ठंत गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ॥६॥ मायाभिरिंद्र मा-
यिनं त्वं शृणुमवातिरः । विदुष्टे तस्य मेधिरास्तेषां श्रवां-
स्युत्तिर ॥७॥ इंद्रमीशानमोजसाभि स्तोमा अनूषत । सहसं
यस्य रातय उत वा संति भूयसीः ॥८॥२१॥३॥

॥ १२ ॥ १-१२ मेधातिथिः कारवः ॥ अग्निः । ६ अग्निनिर्मम्योऽग्निराहवनीयश्च ॥ गायत्री ॥

॥१२॥ अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं । अस्य यज्ञस्य
सुक्रतुं ॥१॥ अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवंत विशपतिं ।
हव्यवाहं पुरुप्रियं ॥२॥ अग्ने देवा इहा वह जज्ञानो वृक्त-
बर्हिषे । असि होता न ईडाः ॥३॥ तां उशतो वि बोधय
यदग्ने यासि दूत्यं । देवैरा संत्ति बर्हिषि ॥४॥ घृताहवन
दीदिवः प्रति ष्म रिषतो दह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ॥५॥
अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाइ जुहा-

अ० १. अ० १. व० २५.]

॥ ८ ॥

[म० १. अ० ४. सू० १३.]

स्यः ॥६॥२२॥ कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवम-
मीवचातनं ॥७॥ यस्वामग्ने हविष्पतिर्दूतं देव सपर्यति । तस्य
स्म प्राविता भव ॥८॥ यो अग्निं देववीतये हविष्माँ आविवा-
सति । तस्मै पावक मृळय ॥९॥ स नः पावक दीदिवोऽग्ने देवाँ
इहा वह । उप यज्ञं हविश्च नः ॥१०॥ स नः स्तवान् आभर गा-
यत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिषं ॥११॥ अग्ने शुक्लेण शो-
चिषा विश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः ॥१२॥२३॥

॥१३॥ मेधातिथिः काश्यः ॥ आप्रीसूक्तं । १ इध्मः समिद्धो वाग्निः । २ तनूनपात् । ३ नराशंसः ।
४ इळाः । ५ बहिः । ६ देवीर्हाराः । ७ उपासानक्ता । ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ । ९ तिस्रो देव्यः
सरस्वतीळाभारत्यः । १० त्वष्टा । ११ वनस्पतिः । १२ स्वाहाकृतयः ॥ गायत्री ॥

॥१३॥ सुसमिद्धो न आ वह देवाँ अग्ने हविष्मते । होतः
पावक यक्षि च ॥१॥ मधुमंतं तनूनपाद्यज्ञं देवेषु नः कवे ।
अद्या कृणुहि वीतये ॥२॥ नराशंसमिह प्रियमस्मिन्यज्ञ उप
ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतं ॥३॥ अग्ने सुखतमे रथे देवाँ ईळित
आ वह । असि होता मनुर्हितः ॥४॥ स्तृणीत बहिरानुषघृत-
पृष्ठं मनीषिणः । यचामृतस्य चक्ष्णं ॥५॥ वि श्रयंतामृता-
वृधो द्वारो देवीरसश्चतः । अद्या नूनं च यष्टवे ॥६॥२४॥
नक्तोषासा सुपेशसास्मिन्यज्ञ उप ह्वये । इदं नो बहिरासदे ॥७॥
ता सुजिह्वा उप ह्वये होतारा देव्या कवी । यज्ञं नो यक्षता-
मिमं ॥८॥ इळा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः । बहिः
सीदंत्वसिधः ॥९॥ इह त्वष्टारमयियं विश्वरूपमुप ह्वये । अस्मा-
कमस्तु केवलः ॥१०॥ अवं सृजा वनस्पते देव देवेभ्यो हविः ।
प्र दातुरस्तु चेतनं ॥११॥ स्वाहा यज्ञं कृणीतनेंद्राय यज्वनो
गृहे । तव देवाँ उप ह्वये ॥१२॥२५॥

अ० १. व० २९.]

॥ ९ ॥

[म० १. अ० ४. सू० १५.]

॥ १४ ॥ १-१२ मेधातिथिः कारवः ॥ विश्वे देवाः ॥ गायत्री ॥

॥ १४ ॥ ऐभिरमे दुवो गिरो विश्वेभिः सोमपीतये । देवे-
भिर्याहि यक्षि च ॥ १ ॥ आ त्वा कणा अहूषत गृणन्ति विप्र ते
धियः । देवेभिरम् आ गहि ॥ २ ॥ इन्द्रवायू बृहस्पतिं मित्रामिं
पूषणं भगं । आदित्यान्मरुतं गृणं ॥ ३ ॥ प्र वो भियन्त इन्द्रो
मत्सरा मादयिष्णवः । द्रप्सा मध्वश्चमूषदः ॥ ४ ॥ ईकृते त्वामव-
स्यवः कणासो वृक्तबर्हिषः । हविष्मतो अरंकृतः ॥ ५ ॥ धृतपृष्ठा
मनोयुजो ये त्वा वहन्ति वह्नयः । आ देवान्सोमपीतये ॥ ६ ॥ २६ ॥
तान्यजत्रां ऋतावृधोऽग्ने पत्नीवतस्कृधि । मध्वः सुजिह्वा पा-
यय ॥ ७ ॥ ये यजत्रा य ईद्वास्ते ते पिबन्तु जिह्वा । मधोरग्ने
वषट्कृति ॥ ८ ॥ आकीं सूर्यस्य रोचनाद्विश्वादेवाँ उपबुधः । वि-
प्रो होतेह वक्षति ॥ ९ ॥ विश्वेभिः सोम्यं मध्वम् इन्द्रेण वायुना ।
पिवा मित्रस्य धामभिः ॥ १० ॥ त्वं होता मनुर्हितोऽग्ने यज्ञेषु
सीदसि । सेमं नो अध्वरं यज ॥ ११ ॥ युष्ट्वा ह्यरुषी रथे हरितो
देव रोहितः । ताभिर्देवाँ इहा वह ॥ १२ ॥ २७ ॥

॥ १५ ॥ १-१२ मेधातिथिः कारवः ॥ ऋतवः । १ इन्द्रः । २ मरुतः । ३ त्वष्टा । ४ अग्निः ।

५ इन्द्रः । ६ मित्रावरुणौ । ७-१० द्रविणोदाः । ११ अश्विनौ । १२ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ १५ ॥ इन्द्र सोमं पिबं ऋतुना त्वा विशन्ति देवः । मत्सरासस्त-
दौकसः ॥ १ ॥ मरुतः पिबन्त ऋतुना पोचाद्यज्ञं पुनीतन । यूयं हि
ष्टा सुदानवः ॥ २ ॥ अभि यज्ञं गृणीहि नो ग्रावो नेष्टः पिबं ऋतु-
ना । त्वं हि रत्नधा असि ॥ ३ ॥ अग्ने देवाँ इहा वह सादया योनिषु
त्रिषु । परि भूष पिबं ऋतुना ॥ ४ ॥ ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिवा
सोममृतूरनु । तवेद्वि सख्यमस्तृतं ॥ ५ ॥ युवं दक्षं धृतव्रत मित्रा-
वरुण दूळभं । ऋतुना यज्ञमाशये ॥ ६ ॥ २८ ॥ द्रविणोदा द्रविणामो

यावहस्तासो अध्वरे । यज्ञेषु देवमीकृते ॥७॥ द्रविणोदा ददातु
नो वसूनि यानि ऋषिरे । देवेषु ता वनामहे ॥८॥ द्रविणोदाः
पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत । नेष्टादुभिरिष्यत ॥९॥ यत्ना
तुरीयमृतुभिर्द्रविणोदो यजामहे । अध स्मा नो ददिर्भेव ॥१०॥
अश्विना पिवंत मधु दीद्यग्नी शुचिव्रता । ऋतुना यज्ञवाह-
सा ॥११॥ गार्हपत्येन संत्य ऋतुना यज्ञनीरसि । देवान्देवयते
यज ॥१२॥२९॥

॥ १६ ॥ १-९ मेधातिथिः काखः ॥ इंद्रः ॥ गायत्री ॥

॥१६॥ आ त्वा वहंतु हरयो वृषणं सोमपीतये । इंद्र त्वा सूर-
चक्षसः ॥१॥ इमा धाना घृतसुवो हरी इहोप वक्षतः । इंद्र सुख-
तमे रथे ॥२॥ इंद्र प्रातर्हवामह इंद्र प्रयत्यध्वरे । इंद्र सोमस्य
पीतये ॥३॥ उप नः सुतमा गहि हरिभिरिंद्र केशिभिः । सुते हि
त्वा हवामहे ॥४॥ सेमं नः स्तोममा गह्युपेदं सर्वनं सुतं । गौरो
न तृषितः पिव ॥५॥३०॥ इमे सोमांस इंद्रवः सुतासो अधि
वहिषि । ताँ इंद्र सहसे पिव ॥६॥ अयं ते स्तोमो अग्नियो हृदि-
स्पृगस्तु शंतमः । अथा सोमं सुतं पिव ॥७॥ विश्वमित्सर्वनं सुत-
मिंद्रो मदाय गच्छति । वृत्रहा सोमपीतये ॥८॥ सेमं नः काममा
पूर्ण गोभिरश्वैः शतक्रतो । स्तवाम त्वा स्वाध्वः ॥९॥३१॥

॥ १७ ॥ १-९ मेधातिथिः काखः ॥ इंद्रावरुणौ ॥ १-३. ६-९ गायत्री । ४. ५ पादनिचृत् ॥

॥१७॥ इंद्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आ वृणे । ता नो
मृक्तात ईहसे ॥१॥ गंतारा हि स्थोऽवसे हवं विप्रस्य माव-
तः । धर्तारा चर्षणीनां ॥२॥ अनुकामं तर्पयेथा मिंद्रावरुण
राय आ । ता वां नेदिष्टमीमहे ॥३॥ युवाकु हि शचीनां युवाकु

सुमतीनां । भूयाम वाजदात्रां ॥४॥ इंद्रः सहस्रदात्रां वरुणः
शंस्यानां । ऋतुर्भवत्युक्थ्यः ॥५॥३२॥ तयोरिदवसा वयं सनेम
नि च धीमहि । स्यादुत प्रेरचनं ॥६॥ इंद्रावरुण वामहं हुवे चि-
चाय राधसे । अस्मान्सु जिग्युषस्कृतं ॥७॥ इंद्रावरुण नू नु वां
सिषासंतीषु धीष्वा । अस्मभ्यं शर्म यच्छतं ॥८॥ प्र वामन्नोतु
सुष्टुतिरिन्द्रावरुण यां हुवे । यामृधाथे सधस्तुतिं ॥९॥३३॥४॥

॥ १८ ॥ १-९ मेधातिथिः कारवः ॥ १-३ ब्रह्मणस्पतिः । ४ ब्रह्मणस्पतिरिन्द्रश्च सोमश्च ।

५ ब्रह्मणस्पतिर्दक्षिणा च । ६-८ सदसस्पतिः । ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा ॥ गायत्री ॥

॥ १८ ॥ सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पति । कक्षीवंतं य
औशिजः ॥१॥ यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः । स नः
सिषक्तु यस्तुरः ॥२॥ मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ्गुर्थस्य ।
रक्षा णो ब्रह्मणस्पति ॥३॥ स घा वीरो न रिष्यति यमिंद्रो ब्रह्म-
णस्पतिः । सोमो हिनोति मर्त्यं ॥४॥ त्वं तं ब्रह्मणस्पति सोम इंद्रश्च
मर्त्यं । दक्षिणा पात्वंहसः ॥५॥३४॥ सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिंद्रस्य
काम्यं । सनि मेधामयासिषं ॥६॥ यस्माहते न सिध्यति यज्ञो
विपश्चितश्च न । स धीनां योगमिन्वति ॥७॥ आहंभोति हविष्कृ-
तिं प्रांच कृणोत्यध्वरं । होत्रा देवेषु गच्छति ॥८॥ नराशंसं सुधृष्ट-
ममपश्यं सप्रयस्तमं । दिवो न सद्यमखसं ॥९॥३५॥

॥ १९ ॥ १-९ मेधातिथिः कारवः ॥ अग्निरुहते ॥ गायत्री ॥

॥ १९ ॥ प्रति त्वं चारुमध्वरं गोपीधाय प्र हूयसे । मरुद्भिरग्न
आ गहि ॥१॥ नहि देवो न मर्त्यो महस्रव ऋतुं परः ।
मरुद्भिरग्न आ गहि ॥२॥ ये महो रजसो विदुर्विधे देवा-
सो अदुहः । मरुद्भिरग्न आ गहि ॥३॥ य उया अर्कमा-

अ० १. अ० २. व० ३.]

॥ १२ ॥

[म० १. अ० ५. सू० २१.]

SL

नृचुरनाधृष्टासु ओजसा । मरुद्भिरय आ गहि ॥४॥ ये शुभ्रा
घोरवर्षसः सुक्ष्वासो रिशादसः । मरुद्भिरय आ गहि ॥५॥ ३६॥
ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवासु आसते । मरुद्भिरय आ
गहि ॥६॥ य ईष्यन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमण्वं । मरुद्भिरय
आ गहि ॥७॥ आ ये तन्वन्ति रश्मिभिस्तिरः समुद्रमोजसा ।
मरुद्भिरय आ गहि ॥८॥ अभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं
मधु । मरुद्भिरय आ गहि ॥९॥ ३७॥ १॥

॥ २० ॥ १-६ मेधातिथिः कारवः ॥ ऋभवः ॥ गायत्री ॥

॥२०॥ अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया । अकारि
रत्नधातमः ॥१॥ य इन्द्राय वचोयुजा ततक्षुर्मनसा हरी ।
शमीभिर्यज्ञमाशत ॥२॥ तक्षन्नासत्याभ्यां परिजमानं सुखं रथं ।
तक्षन्धेनुं सर्वदुर्घां ॥३॥ युवाना पितरा पुनः सत्यमैवा ऋजू-
यवः । ऋभवो विस्त्र्यक्त ॥४॥ सं वो मदासो अग्नेतेद्रेण च
मरुत्वता । आदित्येभिश्च राजभिः ॥५॥ १॥ उत त्वं चमसं नवं
त्वष्टुर्देवस्य निष्कृतं । अकर्ते चतुरः पुनः ॥६॥ ते नो रत्नानि
धत्तन् विरा साप्रानि सुन्वते । एकमेकं सुशस्तिभिः ॥७॥ अधा-
रयन्त वहृयोऽभजन्त सुकृत्या । भागं देवेषु यज्ञियं ॥८॥ २॥

॥ २१ ॥ १-६ मेधातिथिः कारवः ॥ इन्द्राग्नी ॥ गायत्री ॥

॥२१॥ इहेन्द्राग्नी उप हूये तयोरिस्तोममुश्मसि । ता
सोमं सोमपातमा ॥१॥ ता यज्ञेषु प्र शंसतेन्द्राग्नी शुभता
नरः । ता गायत्रेषु गायत ॥२॥ ता मित्रस्य प्रशस्तय इन्द्राग्नी
ता हवामहे । सोमपा सोमपीतये ॥३॥ उया संता हवामह
उपेदं सर्वनं सुतं । इन्द्राग्नी एह गच्छतां ॥४॥ ता महांता

सदस्पती इन्द्राग्नी रक्ष उज्जतं । अप्रजाः संत्वचिणः ॥५॥ तेन
सत्येन जागृतमधि प्रचेतुने पदे । इन्द्राग्नी शर्म यच्छतं ॥६॥३॥

॥ २२ ॥ १-२१ मेधातिथिः काखः ॥ १-४ अश्विनौ । ५-८ सविता । ९-१० अग्निः । ११ देव्यः ।
१२ इन्द्राणीवरुणान्यग्नायः । १३-१४ द्यावापृथिव्यौ । १५ पृथिवी । १६ विष्णुर्देवा वा ।
१७-२१ विष्णुः ॥ गायत्री ॥

॥२२॥ प्रातर्युजा वि बोधयाश्विनावेह गच्छतां । अस्य सोम-
स्य पीतये ॥१॥ या सुरथा रथीतमोभा देवा दिविस्पृशा । अश्वि-
ना ता हवामहे ॥२॥ या वां कश मधुमत्यश्विना सूनृतावती । तया
यज्ञं मिमिक्षतं ॥३॥ नहि वामस्ति दूरके यचा रथेन गच्छथः ।
अश्विना सोमिनो गृहं ॥४॥ हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप
ह्वये । स चेत्ता देवता पदं ॥५॥४॥ अपां नपातमवसे सवितारमुप
स्तुहि । तस्य व्रतान्युश्मसि ॥६॥ विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य
राधसः । सवितारं नृचक्षसं ॥७॥ सखाय आ नि षीदत सविता
स्तोम्यो नु नः । दाता राधांसि शुभति ॥८॥ अग्ने पत्नीरिहा वह
देवानामुशतीरुप । त्वष्टारं सोमपीतये ॥९॥ आ या अग्न इहा वसे
होचां यविष्ठ भारती । वरुची धिषणां वह ॥१०॥५॥ अभि नो
देवीरवसा महः शर्मेणा नृपत्नीः । अच्छिन्नपचाः सचंतां ॥११॥
इहेंद्राणीमुप ह्वये वरुणानी स्वस्तये । अमाथी सोमपीतये ॥१२॥
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षतां । पिपृतां नो भरी-
मभिः ॥१३॥ तयोरिहृतवत्पयो विप्रा रिहंति धीतिभिः ॥ गंधर्वस्य
ध्रुवे पदे ॥१४॥ स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी । यक्षा नः
शर्म सप्रथः ॥१५॥६॥ अतो देवा अवंतु नो यतो विष्णुर्वि-
चक्रमे । पृथिव्याः सप्र धामभिः ॥१६॥ इदं विष्णुर्वि चक्रमे वेधा
नि दधे पदं । समूळहमस्य पांसुरे ॥१७॥ चीणि पदा वि चक्रमे

अ० १. अ० २. व० १०.] ॥ १४ ॥ [म० १. अ० ५. सू० २३.]

SL

विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् ॥१८॥ विष्णोः
कर्माणि पश्यन् यतो ब्रतानि पश्यन्ते । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥१९॥
तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुरा-
ततं ॥२०॥ तद्विप्रांसो विपन्यवो जागृवांसः समिधते ।
विष्णोर्यत्परमं पदं ॥२१॥ ७॥

॥२३॥ १-२४ मेधातिथिः कारवः ॥ १ वायुः । २-३ इन्द्रवायू । ४-६ मित्रावरुणौ । ७-९ इन्द्रो
मरुत्वान् । १०-१२ विश्वे देवाः । १३-१५ पूमा । १६-२३^१ आपः । २३^२-२४ अग्निः ॥
१-१८ गायत्री । १९ पुरउष्णिक् । २० अनुष्टुप् । २१ प्रतिष्ठा । २२-२४ अनुष्टुप् ॥

॥२३॥ तीव्राः सोमांस आ गन्धाशीर्वेतः सुता इमे । वायो
तान्प्रस्थितान्पिब ॥१॥ उभा देवा दिविस्पृशेद्रवायू हवामहे ।
अस्य सोमस्य पीतये ॥२॥ इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त ऊतये ।
सहस्राक्षा धियस्पती ॥३॥ मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये ।
जज्ञाना पूतदक्षसा ॥४॥ ऋतेन यावृता वृधावृतस्य ज्योतिष-
स्पती । ता मित्रावरुणा हुवे ॥५॥ ८॥ वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो
विश्वाभिरुतिभिः । कर्ता नः सुरार्धसः ॥६॥ मरुत्वन्तं हवामहे
इन्द्रमा सोमपीतये । सजूर्गणेन तृपतु ॥७॥ इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा
देवासः पूर्षरातयः । विश्वे मम श्रुता हवन् ॥८॥ हत वृचं सुदानव
इन्द्रेण सहसा युजा । मा नो दुःशंस ईशत ॥९॥ विश्वान्देवान्हवा-
महे मरुतः सोमपीतये । उग्रा हि पृश्निमातरः ॥१०॥ ९॥ जयता-
मिव तन्यतुर्मरुतामेति धृष्णुया । यच्छुभं यायना नरः ॥११॥
हस्काराद्विद्युतस्येतो जाता अवंतु नः । मरुतो मृळयन्तु
नः ॥१२॥ आ पूषश्चिचवर्हिषमाधृणे धरुणं दिवः । आजान हं
यथा पशुं ॥१३॥ पूषा राजानमाधृणिरपगूळहं गुहा हितं । अवि-
दश्चिचवर्हिषं ॥१४॥ उतो स मह्यमिदुभिः षड्युक्ता अनुसे-

धिधत् । गोभिर्येवं न चकृषत् ॥ १५ ॥ १० ॥ अंबयो यंत्यध्वभिर्जा-
मयो अध्वरीयतां । पृचतीर्मेधुना पयः ॥ १६ ॥ अमूर्या उप सूर्ये
याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिनत्वध्वरं ॥ १७ ॥ अपो देवीरुपं हूये
यच गावः पिबन्ति नः । सिंधुभ्यः कर्त्तुं हविः ॥ १८ ॥ अप्सं पत-
रमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तये । देवा भवन्त वाजिनः ॥ १९ ॥
अप्सु मे सीमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वश-
भुवमापश्च विश्वभेषजीः ॥ २० ॥ ११ ॥ आपः पृणीत भेषजं वरुणं
तन्वेऽमम । ज्योक् च सूर्ये हृषे ॥ २१ ॥ इदमापः प्र वहत यत्किं च
दुरितं मयि । यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेष उतानृतं ॥ २२ ॥ आपो
अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि । पयस्वानय आ गंहि तं मा
सं सृज वचसा ॥ २३ ॥ सं माग्ने वचसा सृज सं प्रजया समायुषा ।
विद्युर्मे अस्य देवा इदो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥ २४ ॥ १२ ॥ ५ ॥

॥ २४ ॥ १-१५ शुनःशेष आजीगर्तिः (कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः) ॥ १ प्रजापतिः ।
२ अग्निः । ३-५ सविता भगो वा । ६-१५ वरुणः ॥ १. २. ६-१५ त्रिष्टुप ।
३-५ गायत्री ॥

॥ २४ ॥ कस्य नूनं कतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य
नाम । को नो मद्या अदितये पुनर्दात्पितरं च हृषेयं मातरं
च ॥ १ ॥ अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य
नाम । स नो मद्या अदितये पुनर्दात्पितरं च हृषेयं मातरं
च ॥ २ ॥ अभि त्वा देव सवितरीशानं वार्योणां । सदावन्भा-
गमीमहे ॥ ३ ॥ यश्चिद्धि तं इत्या भगः शशमानः पुरा निदः ।
अद्भ्यो हस्तयोर्दधे ॥ ४ ॥ भगभक्तस्य ते वयमुदशेम तवा-
वसा । मूर्धानं राय आरभे ॥ ५ ॥ १३ ॥ नहि ते स्रुचं न
सहो न मन्युं वयश्चनामी पतयन्त आपुः । नेमा आपो

अनिमिषं चरतीर्न ये वार्तस्य प्रमिनन्त्यभ्वं ॥६॥ अबुधे
राजा वरुणो वनस्योर्ध्वं स्तूपं ददते पूतदक्षः । नीचीनाः स्थुरु-
परि बुध एषामस्मे अंतर्निहिताः केतवः स्युः ॥७॥ उरु
हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पंथामन्वेतवा उ । अपदे पादा
प्रतिधातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ॥८॥ शतं ते रा-
जन्भिषजः सहस्रमुर्वी गंभीरा मुमतिष्टे अस्तु । बाधस्व दूरे
निर्घृतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत् ॥९॥ अमी
य ऋक्षा निहितास उच्चा नक्तं दह्ये कुहं चिद्विषेयुः ।
अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि विचाकशच्चंद्रमा नक्तमे-
ति ॥१०॥१४॥ तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वंदमानस्तदा शास्ते
यजमानो हविर्भिः । अहेळमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न
आयुः प्र मोषीः ॥११॥ तदिन्नक्तं तद्दिवा मह्यमाहुस्तदयं केतो
हृद आ वि चष्टे । शुनःशेषो यमहृद्गृभीतः सो अस्मान्वाजा
वरुणो मुमोक्तु ॥१२॥ शुनःशेषो ह्यहृद्गृभीतस्त्रिषादित्यं
दुपदेषु बद्धः । अवैनं राजा वरुणः समृज्याद्विद्धां अदब्धो
वि मुमोक्तु पाशान् ॥१३॥ अव ते हेळो वरुण नमो-
भिरव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः । क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता
राजन्नेनांसि शिश्रथः कृतानि ॥१४॥ उदुत्तमं वरुण पाश-
मस्मदवाधमं वि मध्यमं अथाय । अथा वयमादित्य व्रते
तवानागसो अदितये स्याम ॥१५॥१५॥

॥ २५ ॥ १-२१ शुनःशेष आजीगर्तिः ॥ वरुणः ॥ गायत्री ॥

॥२५॥ यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतं । मिनी-
मसि ह्यविद्यवि ॥१॥ मा नो वधाय हल्वे जिहीकानस्य

सीरधः । मा हृणानस्य मन्यवे ॥२॥ वि मृळीकार्य ते मनो
रथीरश्वं न संदितं । गीर्भिवैरुण सीमहि ॥३॥ परा हि
मे विमन्यवः पतन्ति वस्यदृष्टये । वयो न वसतीरुप ॥४॥
कदा क्षत्रश्रियं नरमा वरुणं करामहे । मृळीकार्योरुचक्ष-
सं ॥५॥ १६॥ तदित्समानमाशाते वेनता न प्र युञ्जतः ।
धृतव्रताय दाश्रुषे ॥६॥ वेदा यो वीनां पदमंतरिक्षेण पत-
तां । वेद नावः समुद्रियः ॥७॥ वेद मासो धृतव्रतो द्वादश
प्रजावतः । वेदा य उपजायते ॥८॥ वेद वातस्य वर्तनिमु-
रोर्जृष्टस्य बृहतः । वेदा ये अध्यासते ॥९॥ नि पसाद
धृतव्रतो वरुणः पस्त्याऽस्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः ॥१०॥ १७॥
अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वा अभि पश्यति । कृतानि या
च कर्त्ता ॥११॥ स नो विश्वाहा सुक्रतुरादित्यः सुपथां करत् ।
प्र ण आयूषि तारिषत् ॥१२॥ बिभ्रद्वापिं हिरण्ययं वरुणो
वस्त निरिजं । परि स्पशो नि पैदिरे ॥१३॥ न यं दिप्सन्ति
दिप्सवो न दुह्माणो जनानां । न देवमभिमातयः ॥१४॥ उत
यो मानुषेष्वा यशश्चक्रे असास्या । अस्माकमुदरेष्वा ॥१५॥ १८॥
परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु । इच्छन्तीरुच-
क्षसं ॥१६॥ सं नु वोचावहे पुनर्यतो मे मध्वाभृतं । हीतेव
क्षदमे प्रियं ॥१७॥ दर्शे नु विश्वदर्शतं दर्शे रथमधि क्षमिं ।
एता जुषत मे गिरः ॥१८॥ इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या
च मृळय । त्वामवस्युरा चके ॥१९॥ त्वं विश्वस्य मेधिर
दिवश्च गमश्च राजसि । स यामनि प्रति श्रुधि ॥२०॥
उदुन्नमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत । अवाधमानि
जीवसे ॥२१॥ १९॥

॥ २६ ॥ १-१० शुनःशेष आजीगर्तिः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ २६ ॥ वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जो पते । सेमं नो अध्वरं
यज ॥ १ ॥ नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः । अग्ने दि-
विर्त्मता वचः ॥ २ ॥ आ हि ष्मा सूनवे पितापिर्यजत्यापये । सखा
सख्ये वरेण्यः ॥ ३ ॥ आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्ये-
मा । सीदंतु मनुषो यथा ॥ ४ ॥ पूर्वं होतरस्य नो मंदस्व सख्यस्य
च । इमा उ षु श्रुधी गिरः ॥ ५ ॥ २० ॥ यच्चिद्धि शश्वता तना देवदेवं
यजामहे । ते इडूयते हविः ॥ ६ ॥ प्रियो नो अस्तु विश्वपतिर्होता
मंदो वरेण्यः । प्रियाः स्वययो वयं ॥ ७ ॥ स्वययो हि वार्ये देवा-
सो दधिरे च नः । स्वययो मनामहे ॥ ८ ॥ अथा न उभयेषाममृतं
मर्त्यानां । मिथः संतु प्रशस्तयः ॥ ९ ॥ विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिमं
यज्ञमिदं वचः । चनो धाः सहसो यही ॥ १० ॥ २१ ॥

॥ २७ ॥ १-१३ शुनःशेष आजीगर्तिः ॥ १-१२ अग्निः । १३ विश्वे देवाः ॥

१-१२ गायत्री । १३ त्रिरूप ॥

॥ २७ ॥ अश्वं न त्वा वारवंतं वंद्या अग्निं नमोभिः । सम्राजै-
तमध्वराणां ॥ १ ॥ स घा नः सूनुः शर्वसा पृथुप्रगामा सुशेवः ।
मीढाँ अस्माकं बभूयात् ॥ २ ॥ स नो दूराक्षासाञ्च नि मर्त्यादघा-
योः । पाहि सदमिद्धिश्वायुः ॥ ३ ॥ इममू षु त्वमस्माकं सनिं गा-
यचं नय्यासं । अग्ने देवेषु प्र वोचः ॥ ४ ॥ आ नो भज परमेष्ठा
वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वस्वो अंतमस्य ॥ ५ ॥ २२ ॥ विभक्तासि
चित्रभानो सिंधोरुर्मा उपाक आ । सद्यो दाश्रुषे क्षरसि ॥ ६ ॥
यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यंता शश्वती-
रिषः ॥ ७ ॥ नकिरस्य सहंत्य पर्यंता कयस्य चित् । वाजो अस्ति
श्रवाय्यः ॥ ८ ॥ स वाजं विश्वचर्षणि रवैर्जिरस्तु तहता । विप्रेभिर-

सु सनिता ॥९॥ जराबोध तद्विविद्धि विशेर्विशे यज्ञियाय ।
स्तीमं रुद्राय दृशीकं ॥१०॥ २३॥ स नो महौ अनिमानो धूम-
केतुः पुरुषंद्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ॥११॥ स रेवाँ इव विशप-
तिदैव्यः केतुः शृणोतु नः । उक्थैरग्निर्बृहज्जानुः ॥१२॥ नमो
महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः । यजाम
देवान्यदि शक्नवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः ॥१३॥ २४॥

॥ २८ ॥ १-९ शुनःशेष आजीगर्तिः ॥ १-४ इंद्रः । ५-६ उलूखलं । ७-८ उलूखलमुखलौ ।
९ हरिश्चंद्र सधिववणचर्म वा सोमो वा ॥ १-६ अनुदुष्टं । ७-९ गायत्री ॥

॥ २८ ॥ यच्च ग्रावा पृथुबुध ऊर्ध्वो भवति सोतवे । उलूखल-
मुतानामवेडिंद्र जल्गुलः ॥१॥ यच्च द्वाविंश जघनाधिषवण्या
कृता । उलूखलमुतानामवेडिंद्र जल्गुलः ॥२॥ यच्च नार्यपच्य-
वमुपच्यवं च शिष्यते । उलूखलमुतानामवेडिंद्र जल्गुलः ॥३॥
यच्च मंथा विवधते रश्मीन्यमित्वा इव । उलूखलमुताना-
मवेडिंद्र जल्गुलः ॥४॥ यच्चिद्वि त्वं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे ।
इह द्युमत्तमं वद जयतामिव दंदुभिः ॥५॥ २५॥ उत स्म ते वन-
स्पते वातो वि वात्ययमित् । अथो इंद्राय पातवे सुनु सोमं मुलू-
खल ॥६॥ आयजी वाजसातमा ता ह्युच्चा विजभृतः । हरी
इवांधांसि वप्सता ॥७॥ ता नो अद्य वनस्पती ऋषावृषेभिः
सोतृभिः । इंद्राय मधुमत्सुतं ॥८॥ उच्छिष्टं चम्वोर्भर सोमं
पवित्र आ सृज । नि धेहि गोरधि त्वचि ॥९॥ २६॥

॥ २९ ॥ १-७ शुनःशेष आजीगर्तिः ॥ इंद्रः ॥ पंक्तिः ॥

॥ २९ ॥ यच्चिद्वि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
आ तू न इंद्र शंसय गोष्वशेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥१॥

शिप्रिन्वाजानां पते शचीवस्त्व दंसना । आ तू न इद्र शंसय
गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥ २ ॥ नि ष्वापया मिथूहशा
सस्तामबुध्यमाने । आ तू न इद्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु
तुवीमघ ॥ ३ ॥ ससंतु त्या अरातयो बोधंतु शूर रातयः । आ तू न
इद्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥ ४ ॥ समिंद्र गर्दभं
मृण नुवन्तं पापयामुया । आ तू न इद्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु
सहस्रेषु तुवीमघ ॥ ५ ॥ पताति कुंडृणाच्या दूरं वातो वनादधि ।
आ तू न इद्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥ ६ ॥ सर्वं
परिक्रोशं जहि जंभया कृकदाश्वं । आ तू न इद्र शंसय गोष्वश्वेषु
शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥ ७ ॥ २७ ॥

॥ ३० ॥ १-२२ शुनःशेष आजीगर्तिः ॥ १-१६ इन्द्रः । १७-१९ अश्विनौ । २०-२२ उमाः ॥
१-१०, १२-१५, १७-२२ गायत्री । ११ पादनिषृणायत्री । १६ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३० ॥ आ व इद्रं क्रिविं यथा वाजयन्तः शतक्रतुं । मंहिष्ठं
सिंच इंदुभिः ॥ १ ॥ शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिरां ।
एतु निम्नं न रीयते ॥ २ ॥ सं यन्मदाय शुष्मिण एना ह्यस्योदरे ।
समुद्रो न व्यचो दधे ॥ ३ ॥ अयमुं ते समतसि कपोतं इव गर्भधिं ।
वचस्तच्चिन्न ओहसे ॥ ४ ॥ स्तोत्रं राधानां पते गर्वाही वीर यस्य
ते । विभूतिरस्तु सूनृता ॥ ५ ॥ २८ ॥ ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतयेऽस्मिन्वा-
जे शतक्रतो । समन्येषु ब्रवावहे ॥ ६ ॥ योगेयोगे तवस्तरं वाजे-
वाजे हवामहे । सखाय इद्रमूतये ॥ ७ ॥ आ घां गमद्यदि
श्वत्सहस्रिणीभिरूतिभिः । वाजेभिरुप नो हवै ॥ ८ ॥ अनु
प्रत्नस्यैकसी हुवे तुविप्रतिं नरं । यं ते पूर्वं पिता हुवे ॥ ९ ॥
तं त्वा वयं विश्ववारा शस्महे पुरुहूत । सखे वसो जरि-

तृभ्यः ॥ १० ॥ २९ ॥ अस्माकं शिप्रिणीनां सोमपाः सोम-
पात्रां । सखे वज्रिन्सखीनां ॥ ११ ॥ तथा तदस्तु सोमपाः
सखे वज्रिन्तथा कृणु । यथा त उश्मसीष्टये ॥ १२ ॥ रेवतीर्नः
सधमाद् इद्रे संतु तुविवाजाः । क्षुमंतो याभिर्मदेम ॥ १३ ॥
आ घ त्वावान्मनाप्रः स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः । ऋणोरक्षं
न चक्षोः ॥ १४ ॥ आ यदुवः शतक्रतवा कामं जरितृणां ।
ऋणोरक्षं न शचीभिः ॥ १५ ॥ ३० ॥ शश्वदिंद्रुः पोप्रुथद्भिर्जि-
गाय नानंदद्भिः शश्वसद्भिर्धनानि । स नो हिरण्यरथं दंस-
नावान्स नः सनिता सनये स नोऽदात् ॥ १६ ॥ आश्विना-
वश्वावत्येषा यातं शवीरया । गोमहसा हिरण्यवत् ॥ १७ ॥
समानयोजनो हि वां रथो दसावमर्त्यः । समुद्रे अश्विने-
यते ॥ १८ ॥ न्य१घ्नस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि-
द्यामन्यदीयते ॥ १९ ॥ कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये ।
कं नक्षसे विभावरी ॥ २० ॥ वयं हि ते अमन्मह्यंतादा
पराकात् । अश्वे न चिचे अरुषि ॥ २१ ॥ त्वं त्येभिरा गंहि-
वाजैभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रथिं नि धारय ॥ २२ ॥ ३१ ॥ ६ ॥

॥ ३१ ॥ १-१८ हिरण्यसूप अंगिरसः ॥ अग्निः ॥ १-७. ९-१५. १७ जगती । ८. १६. १८ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३१ ॥ त्वमग्ने प्रथमो अंगिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः
शिवः सखा । तव व्रते कवयो विघ्ननापसोऽजायंत मरुतो
भ्राजदृष्टयः ॥ १ ॥ त्वमग्ने प्रथमो अंगिरस्तमः कविर्देवा-
नां परि भूषसि व्रतं । विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो
द्विमाता शयुः कतिधा चिदायवे ॥ २ ॥ त्वमग्ने प्रथमो मा-
तरिष्वन आविर्भव सुक्रतूया विवस्वते । अरेजेतां रोदसी

होतृवूर्येऽसंघोभारमयजो म॒हो व॑सो ॥३॥ त्वमग्ने॒ मन॑वे
द्याम॑वाशयः पुरुर॑वसे सुकृ॒ते सुकृ॑तरः । आ॒त्रेण॒ यत्पि॒-
त्रो॒र्मुच्य॑से पर्या॒ त्वा पूर्व॑मनयन्नापरं पुनः ॥४॥ त्वमग्ने
वृष॑भः पुष्टि॒वर्धन॒ उद्य॑तमुचे भवसि अ॒वाय्यः । य आहु॑-
तिं परि वेदा॒ वर्ष॑दकृतिमेकायुरये वि॒श आ॒विवा॑स-
सि ॥५॥३२॥ त्वमग्ने वृजि॒नव॑र्तनिं नरं सक्क॑न्पिपर्षि
वि॒दथे॑ विच॒र्षणे॑ । यः शूर॑साता॒ परित॑कम्ये धने॒ दग्ने-
भिश्चि॑त्समृता॒ हंसि॑ भूयसः ॥६॥ त्वं तमग्ने अमृ॒तत्व॑ उत्त॒मे
मते॑ दधासि अ॒वसे॑ दि॒वेदि॑वे । यस्ता॑तृषा॒ण उ॒भया॑य जन्म॒ने
मयः॑ कृ॒णोषि॑ प्रय॒ आ च॑ सूरये ॥७॥ त्वं नो॑ अग्ने स॒नये॑
धना॑नां यश॑सं का॒रुं कृ॑णुहि स्त॒वानः । ऋ॒ध्याम॑ कर्मा॒पसा॑
नवे॑न दे॒वैर्द्या॑वापृथि॒वी प्रा॑वतं नः ॥८॥ त्वं नो॑ अग्ने पि॒त्रो-
रु॒पस्य॑ आ दे॒वो दे॒वेष्व॑नवद्य॒ जागृ॑विः । त॒नूकृ॑द्धोधि॒ प्रम॑तिश्च
का॒रवे॑ त्वं क॒ल्याण॑ वसु वि॒श्वमी॑पिषे ॥९॥ त्वमग्ने प्रम॑-
तिस्त्वं पि॒तासि॑ न॒स्त्वं व॑यस्कृ॒तव॑ जा॒मयो॑ व॒यं । सं त्वा॑ रायः
श॒तिनः॑ सं स॒हस्रि॑णः सु॒वीरं॑ य॒न्ति व्र॑त॒पाम॑दाभ्य ॥१०॥३३॥
त्वमग्ने प्रथ॑ममा॒युमा॑यवे दे॒वा अ॑कृ॒ण्वन्न॑हुषस्य वि॒शप॑तिं ।
इ॒ळा॒मकृ॑ण्वन्मनु॒षस्य॑ शा॒सनीं॑ पि॒तुर्य॑त्पुत्रो मम॑कस्य जा॒-
यते॑ ॥११॥ त्वं नो॑ अग्ने तव॑ दे॒व पा॒युभि॑र्म॒घीनो॑ रक्ष॒ तन्व॑श्च
व॒द्य । चा॒ता तो॑कस्य॒ तन॑ये ग॒वाम॑स्यनि॒मेषं॑ रक्ष॒माण-
स्त्व॑व व्र॒ते ॥१२॥ त्वमग्ने यज्य॑वे पा॒युर॑न्तरोऽनि॒षंगाय॑ चतु॒-
र॒क्ष इ॒ध्यसे॑ । यो रा॒तह॑व्योऽवृ॒काय॑ धा॒यसे॑ की॒रेश्चि॒न्मंत्रं॑
मन॑सा व॒नोषि॑ तं ॥१३॥ त्वमग्ने उरु॑शंसाय वा॒घते॑
स्पा॒र्हं यदे॒कणः॑ प॒रमं॑ व॒नोषि॑ तत् । आ॒ध्रस्य॑ चि॒त्प्रम॑ति-

हृद्यसे पिता प्र पाकं शास्त्रि प्र दिशो विदुष्टः ॥ १४ ॥ त्वमग्ने
प्रयतदक्षिणं नरं वर्मेव स्यूतं परि पासि विश्वतः । स्वा-
दुक्षन्ना यो वसतौ स्योनकृज्जीवयाजं यजते सोपमा दि-
वः ॥ १५ ॥ ३४ ॥ इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं
यमगाम दूरात् । आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्यु-
षिकृन्मर्यानां ॥ १६ ॥ मनुष्यदग्ने अंगिरस्वदंगिरो ययाति-
वत्सदने पूर्ववच्छुचे । अच्छ याह्या वहा दैव्यं जनमा सादय
बर्हिषि यक्षि च प्रियं ॥ १७ ॥ एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व
शक्ती वा यज्ञे चकृमा विदा वा । उत प्र गेयभि वस्यो
अस्मान्तं नः सृज सुमत्या वाजवत्या ॥ १८ ॥ ३५ ॥

॥ ३२ ॥ १-१५ हिरण्यस्तूप आंगिरसः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३२ ॥ इंद्रस्य नु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार प्रथमानि
वृजी । अहन्नहिमन्वपस्तर्द प्र वृक्षणा अभिनत्पर्वता-
नां ॥ १ ॥ अहन्नहिं पर्वते शिष्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं
ततक्ष । वाय्रा इव धेनवः स्यंदमाना अंजः समुद्रमव जग्मु-
रापः ॥ २ ॥ वृषायमाणोऽवृणीत सोमं चिकंदुकेष्वपिबत्सु-
तस्य । आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजाम-
हीनां ॥ ३ ॥ यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनामान्मायिनाममिनाः
प्रोत मायाः । आत्सूर्यं जनयन्धामुषासं तादीन्ता शत्रुं
न किला विविस्ते ॥ ४ ॥ अहन्वृचं वृचतरं व्यंसमिन्द्रो
वज्रेण महता वधेन । स्कंधासीव कुलिशेना विवृक्षणा-
हिः शयत उपपृक्पृथिव्याः ॥ ५ ॥ ३६ ॥ अयोधेव दुर्मद
आ हि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीषं । नातारीद-

स्य समृतिं वधानां सं रुजानां पिपिष इन्द्रशत्रुः ॥ ६ ॥
अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।
वृष्णो वधिः प्रतिमानं बुभूषन्पुरुषा वृचो अशयद्वास्तः ॥ ७ ॥
नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अति यन्त्यापः ।
याश्चिद्वृचो महिना पर्यतिष्ठत्तासामहिः पत्सुतः शीर्वभूव ॥ ८ ॥
नीचावया अभवद्वृचपुचंद्रो अस्या अव वधर्जभार । उत्तरा
सूरधरः पुच आसीद्धानुः शये सहवत्सा न धेनुः ॥ ९ ॥
अतिष्ठंतीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरं ।
वृचस्य निरणं वि चरन्त्यापो दीर्घं तम आशयदिन्द्र-
शत्रुः ॥ १० ॥ ३७ ॥ दासपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन्निरुद्धा आपः
परिणैव गावः । अपां बिलमपिहितं यदासीद्वृचं जघन्वा
अप तद्ववार ॥ ११ ॥ अश्वो वारो अभवत्सदिन्द्र सृके
यत्त्वा प्रत्यहन्देव एकः । अजयो गा अजयः शूर सोम-
मवासृजः सर्तवे सप्त सिंधून् ॥ १२ ॥ नास्मै विद्युन्न तन्यतुः
सिषेध न यां मिहमकिरद्वादुनिं च । इन्द्रश्च यद्युयुधाते
अहिंश्चोतापरीभ्यो मघवा वि जिग्ये ॥ १३ ॥ अहंर्यातारं
कमपश्य इन्द्र हृदि यत्ते जघ्नुषो भीरुगच्छत् । नव च यन्न-
वतिं च स्रवंतीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि ॥ १४ ॥
इंद्रो यातोऽवसितस्य राजा शमस्य च शृंगिणो वज्र-
बाहुः । सेदु राजा क्षयति चर्षणीनामरान्न नेमिः परि ता
वभूव ॥ १५ ॥ ३८ ॥ २ ॥

॥ ३३ ॥ १-१५ हिरण्यसूय आंगिरसः ॥ इन्द्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३३ ॥ एतायामोषं गव्यंत इन्द्रमस्माकं सु प्रमत्तिं
वावृधाति । अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमा-

वर्जते नः ॥ १ ॥ उपेदहं धनदामप्रतीतं जुष्टं न श्येनो
वसतिं पतामि । इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरकैर्यः स्तोतृभ्यो
हव्यो अस्ति यामन् ॥ २ ॥ नि सर्वसेन इषुधीरसक्त
समर्यो गा अजति यस्य वष्टि । चोष्कूयमाण इन्द्र भूरि
वामं मा पणिभूरस्मदधि प्रवृद्ध ॥ ३ ॥ वधीर्हि दस्युं
धनिनं घनेनैकश्चरन्नुपशाकेभिरिन्द्र । धनोरधि विषु-
णक्ते व्यायन्नयज्वानः सनकाः प्रेतिमीयुः ॥ ४ ॥ परां
चिच्छीर्षा ववृजुस्त इन्द्रायज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
प्र यद्विवो हरिवः स्यात्तस्य निरव्रतां अधमो रोद-
स्योः ॥ ५ ॥ १ ॥ अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेनामयातयन्त क्षितयो
नवग्वाः । वृषायुधो न वध्नयो निरष्टाः प्रवज्जिरि-
द्राक्षितयन्त आयन् ॥ ६ ॥ तमेतानुदतो जक्षतश्चायोधयो
रजस इन्द्र पारे । अवादहो दिव आ दस्युमुच्चा प्र सुन्वतः
स्तुवतः शंसमावः ॥ ७ ॥ चक्राणासः परीणहं पृथिव्या
हिरण्येन मणिना शुभमानाः । न हिन्वानासस्तितिरुस्त इन्द्रं
परि स्पर्शो अदधात्सूर्येण ॥ ८ ॥ परि यद्विन्द्रो रोदसी उभे
अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीं । अमन्यमानां अभि मन्य-
मानैर्निब्रह्मभिरधमो दस्युमिन्द्र ॥ ९ ॥ न ये दिवः पृथिव्या
अंतमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् । युजं वज्रं वृषभश्चक्र
इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अदुक्षत् ॥ १० ॥ २ ॥ अनु
स्वधामक्षरन्नापो अस्यावर्धत मध्य आ नाव्यानां । सधीची-
नेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहन्नभि द्यून् ॥ ११ ॥
न्याविध्यदिलीविशस्य दृळ्हा वि शृंगिलांमभिनच्छुण-
मिन्द्रः । यावत्तरो मघवन्त्यावदोजो वजेण शत्रुमवधीः

पृतन्युं ॥१२॥ अ॒भि सि॒ध्मो अ॒जिगा॒दस्य॒ शत्रू॒न्वि ति॒ग्मेन॑
वृष॒भेणा॒ पुरो॑ऽभेत् । सं व॒ज्रेणा॒सृज॒वृच॒मिन्द्रः॑ प्र स्वां म॒ति-
म॒तिर॒च्छाश॑दानः ॥१३॥ आ॒वः कु॒त्समि॑न्द्र॒ यस्मि॒ज्वाक॒न्प्रा-
वो॒ युध्य॑तं वृष॒भं द॑श॒हुं । श॒फच्यु॑तो रे॒णुर्न॑क्षत॒ द्यामु॒च्छे॒वेयो
नृषा॒ह्याय॑ तस्यो ॥१४॥ आ॒वः श॒र्म वृष॒भं तु॒ग्यासु॑ क्षे॒त्रजे॒षे
म॒घव॒ज्जि॒ह्वं गां । ज्योक् चि॒दत्र॑ तस्यि॒वांसो॑ अ॒क्रज्ज॒चू-
य॒ताम॑ध॒रा वे॑द॒नाकः॑ ॥१५॥ ३॥

॥ ३४ ॥ १-१२ हिरण्यस्तूप आंगिरसः ॥ अश्विनौ ॥ १-६. १०. ११ जगती । ९. १२ त्रिष्टुप् ॥

॥३४॥ चि॒श्विन्नो॑ अ॒द्या भ॑वतं नवे॒दसा॑ वि॒भुर्वा॒ याम॑ उ॒त
रा॒तिर॑श्विना । यु॒वोर्हि॒ यंच॑ हि॒स्येव॑ वा॒ससो॑ऽभ्याय॑से॒न्या
भ॑वतं म॒नीषि॒भिः ॥१॥ च॒यः प॒वयो॑ म॒धुवा॑ह॒ने र॒थे सोम॑स्य
वे॒नाम॑नु वि॒श्व इ॒न्द्रि॒दुः । च॒यः स्त॒भासः॑ स्त॒भिता॑स॒ आ॒रभे॑
चि॒र्नैक्तं॑ या॒यस्त्रि॑र्व॒श्विना॒ दिवा॑ ॥२॥ स॒माने॑ अ॒हन्ति॑र॒वद्य-
गो॑ह॒ना चि॒रद्य॑ य॒ज्ञं म॑धु॒ना मि॑मि॒क्षतं॑ । चि॒वो ज॑वती-
रि॒षो अ॒श्विना॑ यु॒वं दो॑षा अ॒स्मभ्य॑मु॒षसं॑श्च पि॒न्वतं॑ ॥३॥
चि॒र्वर्ति॑र्या॒तं चि॒रनु॑व्र॒ते ज॑ने॒ चिः सु॑प्रा॒थ्ये चे॒धेव॑ शि॒क्षतं॑ ।
चि॒र्नोद्य॑ व॒हत॑म॒श्विना॑ यु॒वं चिः॑ पृ॒क्षो अ॒स्मे अ॒क्षरे॑व पि॒न्व-
तं ॥४॥ चि॒र्नो र॒यिं व॑हत॒मश्वि॑ना॒ युवं चि॑र्दे॒वता॑ता॒ चि॒रुता॑-
व॒तं धि॒यः । चिः॑ सौ॒भग॑त्वं चि॒रुत॑ अ॒वांसि॑ न॒स्त्रिष्टं॑ वां॒ सूरै॑
दु॒हिता॑रु॒हद्र॑थं ॥५॥ चि॒र्नो अ॒श्विना॑ दि॒व्यानि॑ भे॒षजा॑ चिः
पा॒र्थि॒वानि॑ चि॒रु द॑त्त॒म॒ज्ञाः । ओ॒मानं॑ श॒योर्म॑म॒काय॑ सू॒नवे॑
चि॒धातु॑ श॒र्म व॑हतं शु॒भस्प॑ती ॥६॥ ४॥ चि॒र्नो अ॒श्विना॑
य॒ज्ञता॑ दि॒वेदि॑वे॒ परि॑ चि॒धातु॑ पृथि॒वीम॑शाय॒तं । ति॒स्रो

नासत्या रथ्या परावत आत्मेव वातः स्वसंराणि गच्छतं ॥७॥
चिरश्चिना सिंधुभिः सप्तमातृभिस्त्रय आहावास्त्रेधा हविष्कृतं ।
तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युभिरक्षु-
भिर्हितं ॥८॥ क१ची चक्रा चिवृतो रथस्य क१चयो वंधुरो ये
सनीळाः । कदा योगो वाजिनो रासभस्य येन यज्ञं नासत्यो-
पयायः ॥९॥ आ नासत्या गच्छतं हूयते हविर्मध्वः पिवतं
मधुपेभिरासभिः । युवोर्हि पूर्वं सवितोषसो रथमृताय चित्रं
घृतवतमिथति ॥१०॥ आ नासत्या चिभिरेकादशैरिह देवे-
भिर्यातं मधुपेयमश्चिना । प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं
सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा ॥११॥ आ नो अश्चिना चिवृता
रथेनावाचं रयिं वहतं सुवीरं । ऋण्वतां वामवसे जोहवीमि
वृधे च नो भवतं वाजसातौ ॥१२॥५॥

॥ ३५ ॥ १-११ हिरण्यसूप आंगिरसः ॥ १ अग्निर्मित्रावरुणौ रात्री सविता ।
२-११ सविता ॥ १. २ जगती । २-८. १०. ११ त्रिष्टुप् ॥

॥३५॥ ह्याम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये ह्यामि मित्रावरुणा-
विहावसे । ह्यामि रात्रीं जगती निवेशनीं ह्यामि देवं
सवितारमृतये ॥१॥ आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्न-
मृतं मर्त्यं च । हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुव-
नानि पश्यन् ॥२॥ याति देवः प्रवता यात्युद्धता याति
शुभाभ्यां यजतो हरिभ्यां । आ देवो याति सविता पराव-
तोऽप विश्वा दुरिता बाधमानः ॥३॥ अभीवृतं कुशनेर्वि-
श्वरूपं हिरण्यशम्यं यजतो बृहंतं । आस्थाद्रथं सविता
चित्रभानुः कृष्णा रजांसि तविषीं दधानः ॥४॥ वि जनाञ्छ्वा-
वाः शितिपादो अख्यन्नथं हिरण्यप्रउगं बृहंतः । शश्व-

[अ० १. अ० ३. व० ८.]

॥ २८ ॥

[म० १. अ० ८. सू० ३६.]

विशः सवितुर्देवस्योपस्थे विश्वा भुवनानि तस्युः ॥ ५ ॥ तिस्रो
द्यावः सवितुर्वा उपस्थौ एका यमस्य भुवने विराधाद् । आणिं
न रथ्यममृताधि तस्युरिह ब्रवीतु य उ तच्चिकेतत् ॥ ६ ॥ ६ ॥ वि
सुपर्णो अंतरिक्षाय ख्यद्भीरवेपा असुरः सुनीयः । के३ दानीं
सूर्यः कश्चिकेत कतमां द्यां रश्मिरस्या ततान ॥ ७ ॥ अष्टौ
व्यव्यत्कुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिंधून् । हि-
रण्यक्षः सविता देव आगाह्यद्रुता दाशुषे वार्याणि ॥ ८ ॥
हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवी अंतरी-
यते । अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्या-
मृणोति ॥ ९ ॥ हिरण्यहस्तो असुरः सुनीयः सुमृच्छीकः
स्वर्वा यात्वर्वाङ् । अपसेधन्नक्षसो यातुधानानस्थाद्देवः प्रति-
दोषं गृणानः ॥ १० ॥ ये ते पंथाः सवितः पूर्यासोऽरेणवः
सुकृता अंतरिक्षे । तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षा च
नो अधि च ब्रूहि देव ॥ ११ ॥ ७ ॥ ७ ॥

॥ ३६ ॥ १-२० कण्वो घोरः ॥ १-१२, १५-२० अग्निः । १३, १४ यूपः ॥ प्रागार्यं बार्हते ॥

॥ ३६ ॥ प्र वो यद्दं पुरुणां विशां देवयतीनां । अग्निं
सृक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिदन्य ईकते ॥ १ ॥ जनांसो
अग्निं दधिरे सहोवृधं हविष्मती विधेम ते । स त्वं नो
अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु संत्य ॥ २ ॥ प्र त्वा दूतं
वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं । महस्ते सतो वि चरंत्यर्चयो
दिवि स्पृशन्ति भानवः ॥ ३ ॥ देवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा
सं दूतं प्रत्नमिधते । विश्वं सो अग्ने जयति तया धनं यस्ते ददाश
मत्यः ॥ ४ ॥ मंद्रो होता गृहपतिरग्ने दूतो विशामसि । त्वे

विश्वा संगतानि वृता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत ॥५॥८॥ त्वे
इदमे सुभगे यविष्ठ्य विश्वमा हूयते हविः । स त्वं नो अद्य
सुमना उतापरं यक्षि देवान्सुवीर्यो ॥६॥ तं धेमिन्त्या
नमस्विन् उप स्वराजमासते । होत्राभिरग्निं मनुषः समि-
धते तितिर्वासो अति सिधः ॥७॥ घन्तो वृचमतरबोदसी
अप उरु क्षयाय चक्रिरे । भुवत्कण्वे वृषा शुम्याहुतः क्रद-
दश्वो गविष्ठिषु ॥८॥ सं सीदस्व महौ असि शोचस्व
देववीतमः । वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्श-
तं ॥९॥ यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन । यं
कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः ॥१०॥९॥
यमग्निं मेध्यातिथिः कण्वे ईध अतादधि । तस्य प्रेषो
दीदियुस्तमिमा अचस्तमग्निं वर्धयामसि ॥११॥ रायस्पूधि
स्वधावोऽस्ति हि तेऽग्ने देवेष्टाय । त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य
राजसि स नो मृळ महौ असि ॥१२॥ ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये
तिष्ठा देवो न सविता । ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदजि-
भिर्वाघद्भिर्विहयामहे ॥१३॥ ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो नि
केतुना विश्वं समचिणं दह । कृधी न ऊर्ध्वोऽवरथाय जीवसे
विदा देवेषु नो दुवः ॥१४॥ पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि
धूर्तेरराव्णः । पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहज्जानो
यविष्ठ्य ॥१५॥१०॥ घनेव विष्णुग्वि जखराव्णस्तपुर्जभ
यो अस्मधुक । यो मर्त्यः शिशीते अत्यक्तुभिर्मा नः
स रिपुरीशत ॥१६॥ अग्निर्वैव्रे सुवीर्यमग्निः कण्वाय
सौभगं । अग्निः प्रावन्मिचोत मेध्यातिथिमग्निः सा-
ता उपस्तुतं ॥१७॥ अग्निना तुर्वशं यदु परावत

उ॒ग्रादे॒वं ह॒वाम॑हे । अ॒ग्निर्न॑य॒न्नव॑वास्त्वं बृ॒हद्र॑यं तु॒र्वीति॑ द॒स्यवे॑
सहः ॥ १८ ॥ नि त्वा॒मग्ने॑ म॒नुर्दे॒धे ज्योति॑र्ज॒नाय॑ श॒श्वते । दी॒देष॑
क॒ण्वं ऋ॒तजा॑त उ॒क्षितो॑ यं न॒मस्य॑न्ति कृ॒ष्टयः ॥ १९ ॥ त्वे॒षासो॑
अ॒ग्नेर॑म॒वन्तो॑ अ॒र्चयो॑ भी॒मासो॑ न प्रती॒तये । र॒क्ष॒स्विनः॑ स॒द-
मि॒द्यातु॑मा॒वन्तो॑ वि॒श्वं स॒मचि॑रं द॒ह ॥ २० ॥ ११ ॥

॥ ३९ ॥ १-१५ कण्वो घोरः ॥ मरुतः ॥ गायत्री ॥

॥ ३९ ॥ क्री॒ळं वः॑ श॒र्धो मा॑रु॒तम॑न॒वार्णं॑ रथे॒शुभं॑ । क॒ण्वो
अ॒भि प्र॑ गा॒यत ॥ १ ॥ ये पृ॒षती॑भिर्ऋ॒ष्टिभिः॑ सा॒कं वा॒शीभि॑र॒-
जिभिः॑ । अजा॑यन्त॒ स्वभा॑नवः ॥ २ ॥ इ॒हेव॑ शृ॒ण्व एषां॑ क॒शा
ह॒स्तेषु॑ य॒द्वदान् । नि या॑म॒ञ्चिच॑मृ॒जते ॥ ३ ॥ प्र वः॑ श॒र्धाय॑ घृ॒ष्टये
त्वेष॑द्यु॒न्नाय॑ शु॒ष्मिणे॑ । दे॒वत्तं॑ ब्र॒ह्म गा॑यत ॥ ४ ॥ प्र शं॑सा गो॒ष्ठ्यं
क्री॒ळं यच्छ॑र्धो मा॒रुतं॑ । ज॒म्भे र॑स॒स्य वा॑वृ॒धे ॥ ५ ॥ १२ ॥ को वो॑
वर्षि॑ष्ठ आ न॒रो दि॒वश्च॑ ग॒मश्च॑ धू॒तयः॑ । य॒त्सीम॑न्तं न धू॒नुथ ॥ ६ ॥
नि वो॑ या॒माय॑ मा॒नुषो॑ द॒ध्र उ॒ग्राय॑ म॒न्यवे॑ । जिही॑त॒ पर्व॑तो
गि॒रिः ॥ ७ ॥ येषा॑म॒ज्मेषु॑ पृथि॒वी जु॑जु॒वो इ॒व वि॒श्रप॑तिः । भि॒या
या॒मेषु॑ रे॒जते ॥ ८ ॥ स्थि॒रं हि॑ जा॒नमे॑षां व॒यो मा॑तु॒र्निरे॑तवे ।
य॒त्सीम॑नुं द्वि॒ता श॑र्वः ॥ ९ ॥ उ॒दु त्ये॑ सू॒नवो॑ गि॒रः का॑ष्टा
अ॒ज्मेषु॑न्नत । वा॒श्रा अ॒भिजु॑ या॒तवे॑ ॥ १० ॥ १३ ॥ त्वं चि॑द्वा
दी॒र्धे पृ॒थुं मि॒हो न॑पा॒तम॑मृ॒ध्रं । प्र च्या॑व॒यन्ति॑ या॒मभिः॑ ॥ ११ ॥
म॒रुतो॑ य॒द्व वो॑ ब॒लं ज॑नो॒ अचु॑च्यवी॒तन । गि॒रीर॑चु॒च्य-
वी॒तन ॥ १२ ॥ य॒द्व या॑न्ति म॒रुतः॑ सं ह॑ ब्रुव॒तेऽध्व॑न्ना ।
शृ॒णोति॑ कश्चि॒देषां॑ ॥ १३ ॥ प्र या॑न्त॒ शी॒भमा॑शु॒भिः संति॑
क॒ण्वेषु॑ वो॒ दुवः॑ । त॒चो षु॑ मा॒दया॑ध्वै ॥ १४ ॥ अ॒स्ति हि॑ ष्मा

मदाय वः स्मसि ष्मा वयमेषां । विश्वं चिदायुर्जी-
वसे ॥ १५ ॥ १४ ॥

॥ ३८ ॥ १-१५ करवो घोरः ॥ मरुतः ॥ गायत्री ॥

॥ ३८ ॥ कच्च नूनं कधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । दधिध्वे
वृक्तवर्हिषः ॥ १ ॥ कं नूनं कच्चो अर्थं गतां दिवो न पृथिव्याः । कं
वो गावो न रण्यंति ॥ २ ॥ कं वः सुम्ना नय्यांसि मरुतः कं सुविता ।
कोऽविश्वानि सौभगा ॥ ३ ॥ यद्युयं पृश्निमातरो मर्तासः स्यातन ।
स्तोता वो अमृतः स्यात् ॥ ४ ॥ मा वो मृगो न यवसे जरिता
भूदजोयः । पया यमस्य गाप ॥ ५ ॥ १५ ॥ मी षु णः परापरा
निर्जैतिर्दुहेणा वधीत् । पदाष्ट तृष्ण्या सह ॥ ६ ॥ सत्यं तेषा
अमवन्तो धन्वञ्चिदा रुद्रियांसः । मिह कृण्वन्त्यवातां ॥ ७ ॥ वाश्रेव
विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिषक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि ॥ ८ ॥
दिवा चित्तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन । यत्पृथिवीं व्युदं-
ति ॥ ९ ॥ अध स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्य पार्थिवं । अरेजंत प्र
मानुषाः ॥ १० ॥ १६ ॥ मरुतो वीळुपाणिभिश्चिवा रोधस्वती-
रनु । यातेमखिद्रयामभिः ॥ ११ ॥ स्थिरा वः संतु नेमयो रथा
अश्वास एषां । सुसंस्कृता अभीश्वः ॥ १२ ॥ अच्छा वदा तना गिरा
जरायै ब्रह्मणस्पति । अग्निं मित्रं न दर्शतं ॥ १३ ॥ मिमीहि श्लोक-
मास्ये पर्जन्य इव ततनः । गाय गायत्रमुक्थ्य ॥ १४ ॥ वंदस्व मा-
रुतं गर्ण तेषां पनस्युमर्किण । अस्मे वृद्धा असन्निह ॥ १५ ॥ १७ ॥

॥ ३९ ॥ १-१० करवो घोरः ॥ मरुतः ॥ प्रागायं बार्हतं ॥

॥ ३९ ॥ प्र यदित्या परावतः शोचिर्न मानमस्यथ । कस्य
क्रत्वा मरुतः कस्य वर्षसा कं याय कं ह धूतयः ॥ १ ॥ स्थिरा वः

सन्वायुधा पराणुदे वीरू उत प्रतिष्कभे । युष्माकमस्तु तविषी
पनीयसी मा मर्यस्य मायिनः ॥२॥ परा ह यत्स्थिरं ह्य नरो
वर्तयथा गुरु । वि याथन वनिनः पृथिव्या व्याशाः पर्वता-
नां ॥३॥ नहि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशादसः ।
युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिदाधुषे ॥४॥ प्र
वेपयन्ति पर्वतान्वि विचन्ति वनस्पतीन् । प्रो आरत मरुतो
दुर्मदा इव देवासः सर्वया विशा ॥५॥ १८॥ उपो रयेषु पृषती-
रयुग्धं प्रष्टिर्वहति रोहितः । आ वो यामाय पृथिवी चिदश्रो-
दवीभयन्त मानुषाः ॥६॥ आ वो मशू तनाय कं रुद्रा अवो वृ-
णीमहे । गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरेत्या कणाय विभ्युषे ॥७॥
युष्मेषितो मरुतो मर्येषित आ यो नो अभ्व ईषते । वि तं
युयोत शवसा व्योजसा वि युष्माकाभिरूतिभिः ॥८॥ असामि
हि प्रयज्यवः कण्वं दद प्रचेतसः । असामिभिर्मरुत आ न ऊति-
भिर्गता वृष्टिं न विद्युतः ॥९॥ असाम्योजो विभृथा सुदा-
नवोऽसामि धृतयः शवः । ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं
न सृजत द्विषे ॥१०॥ १९॥

॥ ४० ॥ १-८ कण्वो घोरः ॥ ब्रह्मणस्पतिः ॥ प्रागायं बार्हतं ॥

॥ ४० ॥ उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे । उप प्र यंतु
मरुतः सुदानव इदं प्राश्रुर्भवा सचा ॥१॥ त्वामिद्धि
सहसस्पुत्र मर्ये उपब्रूते धने हिते । सुवीर्ये मरुत आ
स्वश्र्यं दधीत यो व आचके ॥२॥ प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः प्र
देव्येतु सूनृता । अच्छा वीरं नर्ये पंक्तिराधसं देवा यज्ञं नयंतु
नः ॥३॥ यो वायते ददाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

तस्मा इच्छां सुवीरामा यजामहे सुप्रतूर्तिमनेहसं ॥४॥ प्र नूनं
ब्रह्मणस्पतिर्मेवं वदत्युक्थं । यस्मिन्निद्रो वरुणो मित्रो अर्यमा
देवा ओकांसि चक्रिरे ॥५॥२०॥ तमिद्वोचेमा विदयेषु शंभुवं
मंवं देवा अनेहसं । इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद्वामा
वो अश्ववत् ॥६॥ को देवयंतमश्ववज्जनं को वृक्तवर्हिषं । प्रप्र
दाश्चान्पस्त्याभिरस्थितांतवावत्क्षयं दधे ॥७॥ उप क्ष्वचं पृचीत
हन्ति राजभिर्भये चित्सुक्ष्मिंति दधे । नास्य वर्ता न तरुता महा-
धने नार्भे अस्ति वज्रिणः ॥८॥२१॥

॥४१॥ १-२ कण्वो घोरः ॥ १-३. ७-९ वरुणमित्रार्यमणः । ४-६ आदित्याः ॥ गायत्री ॥

॥४१॥ यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित्स
दभ्यते जनः ॥१॥ यं बाहुतेव पिप्रति पांति मर्त्ये रिषः । अरिष्टः
सर्व एधते ॥२॥ वि दुर्गा वि द्विषः पुरो घ्नन्ति राजान एषां ।
नयन्ति दुरिता तिरः ॥३॥ सुगः पंथा अनृक्षर आदित्यास ऋतं
यते । नाचावखादो अस्ति वः ॥४॥ यं यज्ञं नयथा नर आदित्या
ऋजुना पथा । प्र वः स धीतये नशत् ॥५॥२२॥ स रत्नं मर्त्यो
वसु विश्वं तोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ॥६॥ कथा रा-
धाम सखायः स्तोमं मित्रस्यार्यमणः । महि प्सरो वरुणस्य ॥७॥
मा वो घ्नन्तं मा शपन्तं प्रति वोचे देवयंतं । सुचैरिद्व आ वि-
वासे ॥८॥ चतुरश्विहृदमानाद्विभीयादा निधातोः । न दुरुक्ताय
स्पृहयेत् ॥९॥२३॥

॥४२॥ १-१० कण्वो घोरः ॥ पूषा ॥ गायत्री ॥

॥४२॥ सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् ।
सस्त्वा देव प्र रास्पुरः ॥१॥ यो नः पूषन्नधो वृको दुःशेव

आदिदेशति । अप स्म तं पथो जहि ॥२॥ अप त्यं परिपंथिनं
मुषीवाणं हुरश्चितं । दूरमधि सुतेरज ॥३॥ त्वं तस्य द्यावि-
नो ऽघशंसस्य कस्य चित् । पदाभि तिष्ठ तपुषिं ॥४॥ आ तन्नै
दसं मंतुमः पूषन्नवो वृणीमहे । येन पितृनचोदयः ॥५॥ २४ ॥
अथा नो विश्वसौभग हिरण्यवाशीमत्तम । धनानि सुषणां
कृधि ॥६॥ अति नः सश्चतो नय सुगा नः सुपथा कृणु । पूषन्निह
ऋतुं विदः ॥७॥ अभि सूर्यवसं नय न नवज्वारो अध्वने ।
पूषन्निह ऋतुं विदः ॥८॥ शग्धि पूरि प्र यंसि च शिशीहि
प्रास्युदरं । पूषन्निह ऋतुं विदः ॥९॥ न पूषणं मेधामसि
सूक्तैरभि गृणीमसि । वसूनि दुस्ममीमहे ॥१०॥ २५ ॥

॥ ३३ ॥ १-२ कखो घोरः ॥ १. २. ४-६ रुद्रः । ३ मित्रावरुणौ । ७-९ सोमः ॥

१-६ गायत्री । ९ अनुष्टुप ॥

॥ ४३ ॥ कटुद्राय प्रचेतसे मीळ्हुष्टमाय तव्यसे । वोचेम
शंतमं हृदे ॥१॥ यथा नो अदितिः कर्त्तव्ये नृभ्यो यथा गवे ।
यथा तोकाय रुद्रियं ॥२॥ यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चि-
केतति । यथा विश्वे सजोषसः ॥३॥ गाथपतिं मेधपतिं रुद्रं
जलापभेषजं । तच्छंयोः सुस्ममीमहे ॥४॥ यः शुक्र इव सूर्यो हि-
रण्यमिव रोचते । श्रेष्ठो देवानां वसुः ॥५॥ २६ ॥ शं नः कर्त्तव्यते
सुगं मेधाय मेधे । नृभ्यो नारिभ्यो गवे ॥६॥ अस्मे सोम श्रिय-
मधि नि धेहि शतस्य नृणां । महि श्वस्तुविनृणां ॥७॥ मा नः
सोम परिबाधो मारांतयो जुहुरंत । आ न इंदो वाजे भज ॥८॥
यास्ते प्रजा अमृतस्य परस्मिन्धामन्वृतस्य । मूर्धा नाभा सोम
वेन आभूषंतीः सोम वेदः ॥९॥ २७ ॥ ८ ॥

॥ ४४ ॥ १-१४ प्रस्तरवः कारवः ॥ १. २ अग्निरश्विनावुषाः । ३-१४ अग्निः ॥

प्रागायं बर्हंतं ॥

॥ ४४ ॥ अग्ने विवस्वदुषसश्चिचं राधो अमर्त्य । आ दाशुषे
जातवेदो वह्ना त्वमद्या देवाँ उषर्बुधः ॥ १ ॥ जुष्टो हि दूतो असि
हव्यवाहनीऽग्ने रथीरध्वराणां । सजूरश्विभ्यामुषसा सुवीर्य-
मस्मे धेहि श्रवो बृहत् ॥ २ ॥ अद्या दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरु-
प्रियं । धूमकेतुं भाञ्जजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियं ॥ ३ ॥ अष्टं
यविष्टमतिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे । देवाँ अस्त्रा यातवे
जातवेदसमग्निमीळे व्युष्टिषु ॥ ४ ॥ स्तविथामि त्वामहं विश्व-
स्यामृत भोजन । अग्ने चातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवा-
हन ॥ ५ ॥ २८ ॥ सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठ्य मधुजिह्वः स्वाहुतः ।
प्रस्तरवस्य प्रतिरन्नायुजीवसे नमस्या दैव्यं जनं ॥ ६ ॥ होतारं
विश्ववेदसं सं हि त्वा विशं इंधते । स आ वह पुरुहूत प्रचेतसोऽग्ने
देवाँ इह द्रवत् ॥ ७ ॥ सवितारमुषसमश्विना भगमग्निं व्युष्टिषु
क्षपः । कणासस्त्वा सुतसोमास इंधते हव्यवाहं स्वध्वर ॥ ८ ॥
पतिर्ध्वराणामग्ने दूतो विशामसि । उषर्बुध आ वह सोमपी-
तये देवाँ अद्य स्वर्हसः ॥ ९ ॥ अग्ने पूर्वा अनूषसो विभावसो
दीदेथ विश्वदर्शतः । असि ग्रामेष्वविता पुरोहितोऽसि यज्ञेषु
मानुषः ॥ १० ॥ २९ ॥ नि त्वा यज्ञस्य साधनमग्ने होतार-
मृत्विजं । मनुष्वदेव धीमहि प्रचेतसं जीरं दूतममर्त्यं ॥ ११ ॥
यद्देवानां मित्रमहः पुरोहितोऽन्तरो यासि दूत्यं । सिंधो-
रिव प्रस्वनितास ऊर्मयोऽग्नेर्भोजंते अर्चयः ॥ १२ ॥ शुधि
श्रुक्लं वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः । आ सीदंतु वह्निषि
मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणी अध्वरं ॥ १३ ॥ शृण्वंतु स्तोमं

अ० १. अ० ३. व० ३३.]

॥ ३६ ॥

[म० १. अ० ९. सू० ४६.]

SL

मरुतः सुदानवोऽग्निजिह्वा ऋतावृधः । पिबन्तु सोमं वरुणो
धृतवन्तोऽश्विन्यामुषसा सजुः ॥ १४ ॥ ३० ॥

॥ ४५ ॥ १-१० प्रस्तरवः काखः ॥ १-१०^१ अग्निः । १०^२ देवाः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ४५ ॥ त्वमग्ने वसूरिह रुद्रा आदित्या उत । यजा स्वध्वरं जनं
मनुजातं घृतप्रुषं ॥ १ ॥ श्रुष्टीवानो हि दाश्रुषे देवा अग्ने विचै-
तसः । तान्नोहिदश्च गिर्वणस्त्रयस्त्रिंशत्तमा वह ॥ २ ॥ प्रियमेध-
वदचिवज्जातवेदो विरूपवत् । अंगिरस्वन्महिमत प्रस्तरवस्य
श्रुष्टी हवँ ॥ ३ ॥ महिकेरव ऊतये प्रियमेधा अहूषत । राजंत-
मध्वराणामग्निं श्रुक्तेण शोचिषा ॥ ४ ॥ घृताहवन संत्येमा
उ षु श्रुष्टी गिरः । याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे
त्वा ॥ ५ ॥ ३१ ॥ त्वां चिचश्रवस्तम हवन्ते विष्णु जंतवः । शो-
चिष्केषं पुरप्रियाग्ने हव्याय वोळ्हवे ॥ ६ ॥ नि त्वा होतार-
मृत्विजं दधिरे वसुवित्तमं । श्रुक्तेण सप्रथस्तमं विप्रा अग्ने
दिविष्टिषु ॥ ७ ॥ आ त्वा विप्रा अचुच्यवुः सुतसोमा अभि
प्रयः । बृहद्वा विभ्रतो हविरग्ने मर्ताय दाश्रुषे ॥ ८ ॥ प्रातर्याव्याः
सहस्कृत सोमपेयाय संत्य । इहाद्य दैव्यं जनं बर्हिरा सादया
वसो ॥ ९ ॥ अर्वाचं दैव्यं जनमग्ने यक्ष सहूतिभिः । अयं
सोमः सुदानवस्तं पात तिरोअह्यं ॥ १० ॥ ३२ ॥

॥ ४६ ॥ १-१५ प्रस्तरवः काखः ॥ अश्विनौ ॥ गायत्री ॥

॥ ४६ ॥ एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्तुषे
वामश्विना बृहत् ॥ १ ॥ या दसा सिंधुमातरा मनोतरा
रयीणां । धिया देवा वसुविदा ॥ २ ॥ वच्यन्ते वां ककुहासो

जूणाया॒मधि॒ वि॒ष्टपि॑ । यद्वां॒ रथो॒ विभि॑ष्पतात् ॥३॥ ह॒विषा॑
जा॒रो अ॒पां पि॑प॒र्ति प॑पु॒रिर्न॑रा । पि॒ता कु॑ट॒स्य च॑र्ष॒णिः ॥४॥
आ॒दा॒रो वा॑ म॒तीनां॑ ना॒स॒त्या म॑तव॒चसा॑ । पा॒तं सो॑म॒स्य धृ॑णु॒-
या ॥५॥३३॥ या नः॑ पी॒प॒रद॑श्चि॒ना ज्योति॑ष्म॒ती तम॑स्ति॒रः ।
ताम॑स्मे रा॒साया॑मि॒षं ॥६॥ आ नो॑ ना॒वा म॑ती॒नां या॑तं पा॒राय॑
ग॒तं वे । यु॑जा॒या म॑श्चि॒ना रथं॑ ॥७॥ अ॒रिच॑ वां दि॒वस्पृ॑थु ती॒र्थे सि॑-
धूनां॑ रथः । धि॒या यु॑युज् इ॒दं वः॑ ॥८॥ दि॒वस्का॑णा॒स इ॒दं वो॑ वसु
सि॒धूनां॑ प॒दे । स्वं व॒त्रिं कु॑ह॒ धित्स॑थः ॥९॥ अ॒भूदु॒भा उ॑ अ॒शवे॑
हि॒र॒ण्यं प्र॑ति॒ सूर्यः॑ । व्य॒ख्यज्जि॒ह्वा॒सितः॑ ॥१०॥३४॥ अ॒भूदु॒पा-
रमे॑त॒वे प॑था॒ ऋ॒तस्य॑ साधु॒या । अ॒दर्शि॑ वि सु॒तिर्दि॒वः ॥११॥ तत्त-
दि॒द॒श्चि॒नो र॒वो ज॑रि॒ता प्र॑ति भूष॒ति । म॒दे सो॑म॒स्य पि॑प्र॒तोः ॥१२॥
वा॒व॒सा॒ना वि॒वस्व॑ति॒ सोम॑स्य पी॒त्या गि॒रा । म॒नुष्य॑च्छं॒भू आ॑
ग॒तं ॥१३॥ यु॒वो॒रु॒षा अ॒नु श्रि॒यं परि॑ज्मनो॒रु॒पा च॑रत् । ऋ॒ता
व॒न॒थो अ॒क्तु॒भिः ॥१४॥ उ॒भा पि॑व॒तम॑श्चि॒नो॒भा नः॑ श॒र्म
य॒च्छतं॑ । अ॒वि॒द्रि॒याभि॑रु॒तिभिः॑ ॥१५॥३५॥३॥

॥ ४९ ॥ १-१० प्रस्तरणः कारवः ॥ अश्विनो ॥ प्रागायं बाहेतं ॥

॥४९॥ अ॒यं वां॑ म॒धुम॑त्तमः सु॒तः सो॑मं ऋ॒तावृ॑धा ।
तम॑श्चि॒ना पि॑व॒तं ति॒रो अ॒ह्नां ध॒त्तं रत्ना॑नि दा॒शुषे॑ ॥१॥ चि॒व-
धु॒रेण॑ चि॒वृता॑ सु॒पे॒श॒सा रथे॑ना या॒तम॑श्चि॒ना । क॒णा॒सो
वां ब्र॒ह्म कृ॑ण्व॒त्यध्व॑रे ते॒षां सु॑ ऋ॒णु॒तं ह॒वं ॥२॥ अ॒श्चि॒ना म॒धु-
म॑त्तमं पा॒तं सो॑ममृ॒तावृ॑धा । अथा॒द्य द॑सा॒ वसु॑ वि॒भ्रता॑
रथे॑ दा॒श्या॒समु॑प॒ गच्छ॑तं ॥३॥ चि॒ष॒ध॒स्ये ब॑र्हिषि॒ विश्व॑वे॒दसा॑
म॒ध्वा य॒ज्ञं मि॑मि॒क्षतं॑ । क॒णा॒सो वां॑ सु॒तसो॑मा अ॒भिद्य॑वो

युवां हवन्ते अश्विना ॥ ४ ॥ याभिः कर्णमभिष्टिभिः प्रावतं युव-
मश्विना । ताभिः स्वस्माँ अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृ-
धा ॥ ५ ॥ १ ॥ सुदासे दस्त्रा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ।
रथिं समुद्रादुत वा दिवस्पत्यस्मे धत्तं पुरुस्पृहं ॥ ६ ॥ यन्नासत्या
परावति यद्वा स्थो अधि तुर्वशे । अतो रथेन सुवृता न आ गतं
साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ॥ ७ ॥ अर्वाचा वां सप्रयोऽध्वरश्चियो
वहतु सवनेदुप । इषं पृचन्ता सुकृते सुदानव आ वहिः सीदतं
नरा ॥ ८ ॥ तेन नासत्या गतं रथेन सूर्यत्वचा । येन शश्वदूहयुदो-
शुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये ॥ ९ ॥ उक्थेभिरर्वागवसे पुरु-
वसू अर्केश्व नि ह्वयामहे । शश्वत्कर्णानां सदसि प्रिये हि कं
सोमं पपथुरश्विना ॥ १० ॥ २ ॥

॥ ३८ ॥ १-१६ प्रस्तवः कारवः ॥ उपाः ॥ प्रागायं वार्हतं ॥

॥ ४८ ॥ सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः । सह
द्युम्नेन बृहता विभावरी राया देवि दास्वती ॥ १ ॥ अश्वाव-
तीर्गोमतीर्विश्वमुविदो भूरि च्यवंत वस्तवे । उदीरय प्रति मा
सूनृता उषश्चोद् राधो मघीनां ॥ २ ॥ उवासोषा उच्छाच्च
नु देवी जीरा रथानां । ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे
न श्वस्यवः ॥ ३ ॥ उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय
सूरयः । अचाह तत्कर्ण एषां कर्णतमो नाम गृणाति
नृणां ॥ ४ ॥ आ घा योर्वेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती । जरयती
वृजनं पद्मदीयत उत्पातयति पक्षिणः ॥ ५ ॥ ३ ॥ वि या
मृजति समनं व्यर्थिनः पदं न वेत्योदती । वयो नकिष्टे
पन्निवांस आसते व्युष्टौ वाजिनीवति ॥ ६ ॥ एषायुक्त

अ० १. अ० ४. व० ६.]

॥ ३९ ॥

[म० १. अ० ९. सू० ४९]

परावतः सूर्यस्योदयनादधि । शतं रथेभिः सुभगोषा इयं वि
यात्यभि मानुषान् ॥ ७ ॥ विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज्ज्यो-
तिष्कृणोति सूनरी । अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा
उच्छदप सिधः ॥ ८ ॥ उष आ भाहि भानुना चंद्रेण दुहितर्दिवः ।
आवहंती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छंती दिविष्टिषु ॥ ९ ॥ विश्वस्य
हि प्राणानं जीवनं ते वि यदुच्छसिं सूनरि । सा नो रथेन बृहता
विभावरि श्रुधि चित्रामघे हवं ॥ १० ॥ ४ ॥ उषो वाजं हि वंस्व
यश्चित्रो मानुषे जने । तेना वह सुकृतो अध्वरा उप ये त्वा
गृणंति वह्नयः ॥ ११ ॥ विश्वान्देवा आ वह सोमपीतयेऽन्तरि-
क्षादुषस्वं । सास्मासु धा गोमदश्चावदुक्थ्य मुषो वाजं सु-
वीर्यं ॥ १२ ॥ यस्या रुशंतो अर्चयः प्रति भद्रा अहक्षत । सा
नो रयिं विश्ववारं सुपेशंसमुषा ददातु सुगम्यं ॥ १३ ॥ ये चिडि
त्वामृषयः पूर्वं ऊतये जुहूरेऽवसे महि । सा नः स्तोमा अभि
गृणीहि राधसोषः शुक्रेण शोचिषा ॥ १४ ॥ उषो यदह्य भानुना
वि द्वारावृणवो दिवः । प्र नो यच्छतादवृकं पृथु हृदिः प्र
देवि गोमतीरिषः ॥ १५ ॥ सं नो राया बृहता विश्वपेशसा
मिमिक्ष्वा समिळाभिरा । सं द्युमेन विश्वतुरोषो महि सं
वाजैर्वाजिनीवति ॥ १६ ॥ ५ ॥

॥ ४९ ॥ १-४ प्रस्तोत्रः कायनः ॥ उपाः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ४९ ॥ उषो भद्रेभिरा गहि दिवश्चिद्रोचनादधि ।
वहंत्वरुणस्वं उप त्वा सोमिनो गृहं ॥ १ ॥ सुपेशंसं सुखं
रथं यमध्यस्था उषस्वं । तेना सुश्रवसं जनं प्रावाद्य
दुहितर्दिवः ॥ २ ॥ वयश्चित्रे पतचिणो विपच्चतुष्पा-

दर्जुनि । उषः प्रारन्तूरुनु दिवो अंतैभ्यस्परि ॥३॥ व्युच्छंती
हि रश्मिभिर्विश्वमाभासि रोचनं । तां त्वामुषर्वसूयवो
गीर्भिः कणा अहूषत ॥४॥ ६॥

॥ ५० ॥ १-१३ प्रस्तुतः कावः ॥ सूर्यः ॥ १-९ गायत्री । १०-१३ अनुष्टुप् ॥

॥ ५० ॥ उदु त्वं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय
सूर्ये ॥ १ ॥ अपत्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय वि-
श्वचक्षसे ॥ २ ॥ अहश्चमस्य केतवो वि रश्मयो जनाँ अनु । भा-
जन्तो अग्रयो यथा ॥ ३ ॥ तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्ये ।
विश्वमा भासि रोचनं ॥ ४ ॥ प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ् देषि
मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्वर्हृशे ॥ ५ ॥ ७ ॥ येना पावक चक्षसा
भुरण्यन्तं जनाँ अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥ ६ ॥ वि द्यामेषि
रजस्पृयहा मिमानो अक्तुभिः । पश्यज्जन्मानि सूर्ये ॥ ७ ॥ सप्र त्वा
हरितो रथे वहन्ति देव सूर्ये । शोचिष्केशं विचक्षण ॥ ८ ॥ अयुक्त
सप्र शुंध्युवः सूरौ रथस्य नक्षः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥ ९ ॥
उद्वयं तमसस्परि ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरं । देवं देवचा सूर्यमगन्म
ज्योतिरुत्तमं ॥ १० ॥ उद्वन्नद्य मिचमह आरोहन्नुत्तरां दिवं ।
हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ॥ ११ ॥ शुक्लेषु मे हरिमाणं
रोपणाकासु दध्मसि । अथो हारिद्रवेषु मे हरिमाणं नि दध्म-
सि ॥ १२ ॥ उदगाद्यमादित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मह्यं
रंधयन्मो अहं द्विषते रंधं ॥ १३ ॥ ८ ॥ ९ ॥

॥ ५१ ॥ १-१५ मया जागिरसः ॥ इंद्रः ॥ १-१३ जगती । १४. १५ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५१ ॥ अभि त्वं मेघं पुरुहूतमृगियमिन्द्रं गीर्भिर्मदता
वस्वो अर्णवं । यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्ठम-

भि विप्रमर्चत ॥ १ ॥ अभीमवन्वनस्वभिष्टिमूतयौऽतरि-
क्ष्वां तविषीभिरावृतं । इन्द्रं दक्षास ऋभवौ मदच्युतं
शतक्रतुं जर्वनी सूनृतारूहत् ॥ २ ॥ त्वं गोवमंगिरो-
भ्योऽवृणोरपोताचये शतदुरेषु गातुवित् । ससेनं चिद्धि-
मदायावहो वस्वाजावर्द्धि वावसानस्य नर्तयन् ॥ ३ ॥
त्वमपामपिधानावृणोरपाधारयः पर्वते दानुमद्वसु । वृचं
यदिन्द्र शवसावधीरहिमादित्सूर्यं दिथ्यारोहयो हृशे ॥ ४ ॥
त्वं मायाभिरपं मायिनोऽधमः स्वधाभिर्ये अधि शुभा-
वजुहत् । त्वं पिप्रोर्नृमणः प्रारूजः पुरः प्र ऋजि-
श्चानं दस्युहत्येषाविष्य ॥ ५ ॥ १॥ त्वं कुत्सं शुष्णहत्येषा-
विथारंधयोऽतिथिगवाय शंबरं । महांतं चिदर्वुदं नि-
क्रमीः पदा सनादेव दस्युहत्याय जज्ञिषे ॥ ६ ॥ ते विश्वा-
तविषी सध्रग्घिता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
तव वज्रश्चिकित्ते बाह्वोर्हितो वृश्चा शनोरव विश्वानि
वृषण्या ॥ ७ ॥ वि जानीह्यार्यान्ते च दस्यवो बर्हिष्मते
रंधया शासदव्रतान् । शाकी भव यजमानस्य चोदिता
विश्वेक्षा ते सधमादेषु चाकन ॥ ८ ॥ अनुव्रताय रंध-
यन्नपव्रतानाभूभिरिन्द्रः अथयन्ननाभुवः । वृद्धस्य चिद्धर्ध-
तो द्यामिनक्षतः स्तवानो वृक्षो वि जघान संदिहः ॥ ९ ॥
तक्षद्यन्न उशना सहसा सहो वि रोदसी मज्मना बाधते
शवः । आ त्वा वार्तस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्न-
भि श्रवः ॥ १० ॥ १० ॥ मंदिष्ट यदुशने काथ्ये सचाँ इद्रो वंकू
वंकुतराधि तिष्ठति । उग्रो ययिं निरपः स्रोतसासृज्जि
शुष्णास्य दंहिता ऐरयत्पुरः ॥ ११ ॥ आ स्मा रथं वृषपाणेषु

तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मंदसे । इन्द्र यथा सुतसोमेषु
चाकनोऽनर्वाणं श्लोकमा रोहसे दिवि ॥१२॥ अददा अर्भा
महते वंचस्यवे कक्षीवते वृचयामिन्द्र मुन्वते । मेनाभवो वृष-
णश्चस्य मुक्तो विश्वेक्षा ते सर्वनेषु प्रवाच्या ॥१३॥ इन्द्रो
अश्रायि सुधो निरेके पजेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः । अश्वयुर्गव्यू
रथयुर्वसूरिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता ॥१४॥ इदं नमो वृषभाय
स्वराजे सत्यशुष्माय तवसेऽवाचि । अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्व-
वीराः स्मत्सूरिभिस्तव शर्मन्त्याम ॥१५॥११॥

॥ ५२ ॥ १-१५ सव्य आंगिरसः ॥ इन्द्रः ॥ १-१२. १३ जगती । १३. १५ चिष्टुप् ॥

॥५२॥ त्वं सु मेघं महया स्वर्विदं शतं यस्य सुभ्वः साक-
मीरते । अत्यं न वाजं हवनस्यदं रथमेद्रं ववृत्यामवसे
सुवृक्तिभिः ॥१॥ स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः सहस्रमूति-
स्तविषीषु वावृधे । इन्द्रो यद्वृचमवधीनदीवृतमुज्जन्नणी-
सि जहंषाणो अंधसा ॥२॥ स हि इरो इरिषु वव्र ऊधनि
चंद्रबुधो मदवृद्धो मनीषिभिः । इद्रं तमह्वे स्वपस्यया
धिया मंहिष्ठरातिं स हि पप्रिंधसः ॥३॥ आ यं पृणंति
दिवि सन्नवर्हिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः । तं वृच-
हत्ये अनु तस्युरुतयः शुष्मा इद्रमवाता अहुतप्सवः ॥४॥
अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रघीरिव प्रवणे संसुरुतयः ।
इन्द्रो यद्वृजी धृषमाणो अंधसा भिनङ्गलस्य परिधीरिव
व्रितः ॥५॥१२॥ परीं घृणा चरति तित्विषे शवोऽपो वृत्वी
रजसो बुधमाशयत् । वृचस्य यत्प्रवणे दुर्गुभिश्चनो नि-
जघंथ हन्वोरिन्द्र तन्यतुं ॥६॥ इदं न हि त्वा नृषं नृम-

यो ब्रह्माणींद्रं तव यानि वर्धना । त्वष्टां चित्ते युज्यं वावृधे
शर्वस्तुतस्तु वज्रमभिभूत्योजसं ॥ ७ ॥ जघन्वाँ उ हरिभिः
संभृतक्रतुविंदं वृचं मनुषे गातुयन्त्रपः । अयच्छया बाहोर्वज्र-
मायसमधारयो दिव्या सूर्ये दृशे ॥ ८ ॥ बृहत्स्वश्चंद्रमम-
वद्यदुक्थ्यमकृण्वत भियसा रोहणं दिवः । यन्मानुषप्रधना
इंद्रमुतयः स्वर्नृषाचो मरुतोऽमदन्ननु ॥ ९ ॥ द्यौश्चिदस्या-
मवाँ अहेः स्वनादयोयवीज्रियसा वज्रं इंद्र ते । वृचस्य
यज्ञं धानस्य रोदसी मदे सुतस्य शवसाभिनच्छिरः ॥ १० ॥ १३ ॥
यदिन्निंद्रं पृथिवी दशभुजिरहानि विश्वा ततनंत कृष्टयः ।
अचाहं ते मघवन्विश्रुतं सहो द्यामनु शवसा बर्हणा
भुवत् ॥ ११ ॥ त्वमस्य पारे रजसो व्योमनः स्वभूत्योजा
अवसे धृषन्मनः । चकृषे भूमिं प्रतिमानमोजसोऽपः
स्वः परिभूरेथा दिवं ॥ १२ ॥ तं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या
चतुर्वीरस्य बृहतः पतिर्भूः । विश्वमाप्रा अंतरिक्षं महि-
त्वा सत्यमद्वा नकिरन्यस्त्वावान् ॥ १३ ॥ न यस्य द्या-
वापृथिवी अनु व्यचो न सिंधवो रजसो अंतमानुषुः ।
नोत स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यत एको अन्यच्चकृषे विश्व-
मानुषक् ॥ १४ ॥ आर्चन्नचं मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे
देवासो अमदन्ननु त्वा । वृचस्य यज्ञृष्टिमता वधेन नि
त्वमिंद्रं प्रत्यानं जघंथ ॥ १५ ॥ १४ ॥

॥ ५३ ॥ १-११ सत्य आगिरसः ॥ इंद्रः ॥ १-९ जगती । १०, ११ चिहुप् ॥

॥ ५३ ॥ न्यू३षु वाचं प्र महे भरामहे गिर इंद्राय सदने
विवस्वतः । नू चिद्धि रत्नं सप्ततामिवाविदन्न दुष्टुतिर्दे-

विणोदेषु शस्यते ॥ १ ॥ दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि
दुरो यवस्य वसुन इनस्पतिः । शिक्षानरः प्रदिवो अका-
मकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि ॥ २ ॥ शचीव
इन्द्र पुरुकृद्युमतम तवेदिदमभितश्चेकिते वसु । अतः
संगृह्याभिभूत आ भर मा त्वायतो जरितुः काममून-
यीः ॥ ३ ॥ एभिद्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुधानो अम-
ति गोभिरश्विना । इद्रेण दस्युं दुरयंत इन्दुभिर्युतवेषसः
समिषा रभेमहि ॥ ४ ॥ समिन्द्र राया समिषा रभेमहि
सं वाजेभिः पुरुश्वद्वैरभिद्युभिः । सं देव्या प्रमत्या वीर-
श्रुषया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि ॥ ५ ॥ १५ ॥ ते त्वा
मदा अमदन्तानि वृषाया ते सोमांसो वृत्रहत्येषु सत्पते ।
यत्कारवे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्ह-
यः ॥ ६ ॥ युधा युधमुप घेदैषि धृष्णुया पुरा पुरं समिदं
हंस्योजसा । नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो
नमुचिं नाम मायिनं ॥ ७ ॥ त्वं करंजमुत पर्णयं वधीस्ते-
जिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी । त्वं शता वंगृदस्याभिन्तपु-
रोऽनानुदः परिषूता अजिश्चना ॥ ८ ॥ त्वमेताञ्जनराज्ञो
विदेशाबन्धुना सुश्रवसीपजग्मुषः । षष्टिं सहस्रां नवतिं
नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ॥ ९ ॥ त्वमाविश
सुश्रवसं तवोतिभिस्तव चामभिरिन्द्र तूर्वेयाणं । त्वमस्मै
कुत्समतिथिग्वमायुं महे राज्ञे यूने अरंधनायः ॥ १० ॥
य उहचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असांम ।
त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधा-
नाः ॥ ११ ॥ १६ ॥

०१ अ० ४. व० १८.] ॥ ४५ ॥ [म० १. अ० १०. सू० ५४.]

॥ ५४ ॥ १-११ सव्य आंगिरसः ॥ इंद्रः ॥ १-५. ७. १० जगती । ६. ८. ९. ११ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५४ ॥ मा नो अस्मिन्मघवन्पृत्स्वंहसि नहि ते अंतः
शर्वसः परीणशे । अक्रंदयो नद्यो रोरुवद्वना कथा न क्षो-
णीभिर्निसा समारत ॥ १ ॥ अर्चो शक्राय शक्तिने शचीवते
शृण्वंतमिंद्रं महयन्नभि रुहि । यो धृष्णुना शर्वसा रोदसी उभे
वृषा वृषत्वा वृषभो न्युजते ॥ २ ॥ अर्चो दिवे बृहते श्रूयं वचः
स्वक्षत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः । बृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः
पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि षः ॥ ३ ॥ त्वं दिवो बृहतः सानु को-
पयोऽवत्मना धृषता शंबरं भिनत । यन्मायिनो व्रंदिनो मंदि-
ना धृषच्छिता गर्भस्तिमशनिं पृतन्यसि ॥ ४ ॥ नि यद्वृणस्त्रि-
श्वसनस्य मूर्धनि श्रुणस्य चिद्व्रंदिनो रोरुवद्वना । प्राचीनेन
मनसा बर्हणावता यदद्या चित्कृणवः कस्त्वा परि ॥ ५ ॥ १७ ॥
त्वमाविष्य नयै तुर्वशं यदुं त्वं तुर्वीति वयं शतक्रतो । त्वं रथमे-
तशं कृत्ये धने त्वं पुरो नवतिं दैभयो नव ॥ ६ ॥ स घा राजा
सत्पतिः शूश्रुवज्जनो रातहव्यः प्रति यः शासमिन्वति । उक्था
वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते दि-
वः ॥ ७ ॥ असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सौमपा अपसा संतु
नेमे । ये तं इंद्र ददुषो वर्धयन्ति महि क्षत्रं स्थविरं वृषाय च ॥ ८ ॥
तुभ्येदेते बहुला अद्रिदुग्धाश्चमूषदश्चमसा इंद्रपानाः । बभ्रुहि
तर्पया काममेषामथा मनो वसुदेयाय कृष ॥ ९ ॥ अपा-
मतिष्ठद्वरुणहरं तमोऽतर्वृचस्य जठरेषु पर्वतः । अभी-
मिंद्रो नद्यो वविणा हिता विश्वा अनुष्टाः प्रवरोषु जिघ्र-
ते ॥ १० ॥ स शेवृधमधि धा द्युन्नमस्मे महि क्षत्रं जनापा-

क्रिद्र तव्यं । रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरिनाये च नः स्वपत्या
इषे धाः ॥ ११ ॥ १८ ॥

॥ ५५ ॥ १-८ सव्य आंगिरसः ॥ इंद्रः ॥ जगती ॥

॥ ५५ ॥ दिवश्चिदस्य वरिमा वि पप्रथ इंद्रं न मुहा पृथिवी
चन प्रति । भीमस्तुविष्माञ्चर्षणिभ्यं आतपः शिशीति वज्रं
तेजसे न वंसगः ॥ १ ॥ सो अरण्वो न नद्यः समुद्रियः प्रति गृभ्णा-
ति विश्रिता वरीमभिः । इंद्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात्स
युध्म ओजसा पनस्यते ॥ २ ॥ त्वं तमिंद्र पर्वतं न भोजसे महो
नृम्णस्य धर्मेणामिरज्यसि । प्र वीर्येण देवताति चेकिते विश्व-
स्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः ॥ ३ ॥ स इद्वने नमस्युभिर्वचस्यते
चारु जनेषु प्रब्रुवाण इंद्रियं । वृषा छंदुर्भवति हर्यतो वृषा स्मेमेण
धेना मघवा यदिन्वति ॥ ४ ॥ स इन्महानि समिथानि मज्मना
कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः । अधा चन अहधति त्विषीमत
इंद्राय वज्रं निघनिघ्नते वधं ॥ ५ ॥ १९ ॥ स हि अवस्युः सदनानि
कृत्रिमा क्ष्मया वृधान ओजसा विनाशयन् । ज्योतीषि कृण्वन्-
वृकाणि यज्यवेऽव सुक्रतुः सर्तवा अपः सृजत् ॥ ६ ॥ दानाय
मनः सोमपावन्नस्तु तेऽर्वाचा हरी वंदनश्रुदा कृधि । यमिष्ठासः
सारथयो य इंद्र ते न त्वा केता आ दंभुवन्ति भूर्णयः ॥ ७ ॥ अम-
क्षितं वसु विभर्षि हस्तयोरषाळ्हं सहस्तन्वि श्रुतो दधे । आवृ-
तासोऽवतासो न कर्तृभिस्तनूषु ते कर्तव इंद्र भूरयः ॥ ८ ॥ २० ॥

॥ ५६ ॥ १-६ सव्य आंगिरसः ॥ इंद्रः ॥ जगती ॥

॥ ५६ ॥ एष प्र पूर्वीरव तस्य चमिषोऽत्यो न योषा-
मुदयंस्त भुर्वणिः । दस्यं महे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्या

हरियोगमृभ्वंसं ॥ १ ॥ तं गूर्तयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न
संचरणे सन्निषवः । पतिं दक्षस्य विदथस्य नू सही गिरिं न वेना
अधि रोह तेजसा ॥ २ ॥ स तुर्वणिर्महौ अरेणु पौंस्ये गिरेर्भृष्टिर्न
भाजते तुजा शवः । येन शुष्णं मायिनमायसो मदे दुध आभूषु
रामयन्नि दामनि ॥ ३ ॥ देवी यदि तविषी त्वावृधोतय इद्रं
सिषंक्षुषसं न सूर्यैः । यो धृष्णुना शवसा बाधते तम इयति रेणुं
बृहदह्रिषणिः ॥ ४ ॥ वि यत्तिरो धरुणमच्युतं रजोऽतिष्ठिपो
दिव आतासु बर्हणा । स्वमीळहे यन्मद इद्र हर्थाहन्वृचं नि-
रपामौञ्जी अण्वं ॥ ५ ॥ त्वं दिवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या
इद्र सदेनेषु माहिनः । त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृचस्य
समया पाथारुजः ॥ ६ ॥ २१ ॥

॥ ५७ ॥ १-६ मध्य आंगिरसः ॥ इद्रः ॥ जगती ॥

॥ ५७ ॥ प्र मंहिष्ठाय बृहते बृहदये सत्यशुष्माय तवसे
मतिं भरे । अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधौ विश्वायु
शवसे अपावृतं ॥ १ ॥ अथ ते विश्वमनु हासदिष्टय आपो
निस्त्रेव सर्वना हविष्मन्तः । यत्पर्वते न समशीत हर्यत
इद्रस्य वज्रः अथिता हिरण्ययः ॥ २ ॥ अस्मै भीमाय नमसा
समध्वर उषो न शुभ्र आ भरा पनीयसे । यस्य धाम अश्वसे
नामैन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ॥ ३ ॥ इमे तं इद्र
ते वयं पुरुष्टु ते त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो । नहि त्वद्व्यो
निर्वणो गिरः सघन्क्षोणीरिव प्रति नो हर्य तव-
चः ॥ ४ ॥ भूरि त इद्र वीर्यं तव स्मस्यस्य स्तोतुर्मधवन्का-
ममा पृण । अनु ते द्यौर्वृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी

अ० १, अ० ४, व० २४.] ॥ ४८ ॥ [म० १, अ० ११, सू० ५६]

नेम ओजसे ॥ ५ ॥ तं तमिंद पर्वतं महामुरुं वज्रेण
वज्रिन्पर्वशश्र्वकर्तिय । अवांसृजो निवृताः सर्तवा अपः सचा
विश्वं दधिषे केवलं सहः ॥ ६ ॥ २२ ॥ १० ॥

॥ ५८ ॥ १-९ नोधा गीतमः ॥ अग्निः ॥ १-५ जगती । ६-९ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५८ ॥ नू चित्सहोजा अमृतो नि तुंदते होता यदूतो अभ-
वद्विवस्वतः । वि साधिष्ठेभिः पथिभी रजो मम आ देवताता
हविषा विवासति ॥ १ ॥ आ स्वमद्य युवमानो अजरस्तृष-
विष्यन्नतसेषु तिष्ठति । अत्यो न पृष्ठं पुषितस्य रोचते दिवो न
सानुं स्तनयन्नचिक्रदत् ॥ २ ॥ आणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो
होता निषत्तो रयिषाठमर्त्यः । रथो न विस्वृजसान आयुषु
व्यानुषग्वार्यो देव आणवति ॥ ३ ॥ वि वातजूतो अतसेषु तिष्ठते
वृथा जुहूभिः सृण्या तुविष्वणिः । तृषु यदग्ने वनिनो वृषायसे
कृष्णं त एम रुशदूर्मे अजर ॥ ४ ॥ तपुर्जभो वन आ वातचोदितो
यूथे न साह्यो अव वाति वंसंगः । अभिप्रजन्नक्षितं पाजसा
रजः स्यातुश्चरथं भयते पतचिणः ॥ ५ ॥ २३ ॥ दधुष्टा भृगवो
मानुषेष्ठा रयिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः । होतारमग्ने अतिथिं
वरेण्यं मिचं न शेवं दिव्याय जन्मने ॥ ६ ॥ होतारं सप्त जुहो ३ य-
जिष्ठं यं वाघतो वृणते अध्वरेषु । अग्निं विश्वेषामरतिं वसूनां
सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नं ॥ ७ ॥ अच्छिद्रा सूनो सहसो नो
अद्य स्तोतृभ्यो मिचमहुः शर्म यच्छ । अग्ने गृणंतमंहस
उरुथोजो नपात्पुर्भिरायसीभिः ॥ ८ ॥ भवा वरुथं गृणते
विभावो भवा मघवन्मघवद्भ्यः शर्म । उरुथामे अंहसो गृणंतं
प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात् ॥ ९ ॥ २४ ॥

[म० १, अ० ४, व० २६.] ॥ ४९ ॥ [म० १, अ० ११, सू० ६०.]

॥ ५९ ॥ १-१ नोधा गीतमः ॥ अग्निर्वैश्वानरः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५९ ॥ वया इदमे अग्रयस्ते अन्ये ते विश्वे अमृता मादयन्ते ।
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जना उपमिद्ययं ॥ १ ॥
मूर्धा दिवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।
तं ता देवासोऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदार्याय ॥ २ ॥
आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरेऽग्रा वसूनि ।
या पर्वतेष्वोषधीषु या मानुषेषु तस्य राजा ॥ ३ ॥ बृहती
इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्योऽन दक्षः । स्वर्वते सत्य-
शुष्माय पूर्वी वैश्वानराय नृतमाय यद्भीः ॥ ४ ॥ दिवश्चित्ते
बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्र रिरिचे महित्वं । राजा कृष्टीना-
मसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथे ॥ ५ ॥ प्र नू महित्वं
वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते । वैश्वानरो दस्यु-
मग्निर्जघन्वा अधूनोत्काष्टा अव शंबरं भेत् ॥ ६ ॥ वैश्वानरो
महिष्वा विश्वकृष्टिर्भरद्वाजेषु यजतो विभावा । शतवनेये
शतिनीभिरग्निः पुरुणीये जरते सूनृतावान् ॥ ७ ॥ २५ ॥

॥ ६० ॥ १-५ नोधा गीतमः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६० ॥ वह्निं यशसं विदथस्य केतुं सुप्रार्थं दूतं सद्योऽर्थं ।
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरद्गवे मातरि-
श्वा ॥ १ ॥ अस्य शासुरुभयासः सचन्ते हविष्मात उशिजो ये
च मर्ताः । दिवश्चित्पूर्वो न्यसादि होतापृच्छ्यो विश्व-
तिर्विष्णु वेधाः ॥ २ ॥ तं नयसी हृद आ जायमानम-
स्मत्सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः । यमृविजो वृजने मानुषासः
प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त ॥ ३ ॥ उशिक्पावको वसुमानुषेषु

वरेण्यो होताधायि विश्वु । दमूना गृहपतिर्दम आँ अग्निर्भु-
वद्रयिपती रयीणां ॥४॥ तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्र
शंसामो मतिभिर्गोतमासः । आशुं न वाजंभरं मर्जयंतः
प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥५॥ २६॥

॥ ६१ ॥ १-१६ नोधा गौतमः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥६१॥ अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहि-
नाय । ऋचीषमायाधिगव ओहमिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा ॥१॥
अस्मा इदु प्रय इव प्र यंसि भराभ्यांगूषं बाधे सुवृक्ति । इंद्राय
हृदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयंत ॥२॥ अस्मा
इदु त्वमुपमं स्वर्षा भराभ्यांगूषमास्येन । मंहिष्ठमच्छोक्ति-
भिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरिं वावृधथ्यै ॥३॥ अस्मा इदु स्तोमं
सं हिनोमि रथं न तष्टैव तत्तिनाय । गिरश्च गिर्वाहसे
सुवृक्तींद्राय विश्वमिन्वं मेधिराय ॥४॥ अस्मा इदु सप्तिमिव
श्रवस्येन्द्रायार्कं जुह्वा ३ समजे । वीरं दानौकसं वंदथ्यै पुरां
गूर्तश्रवसं दर्माणं ॥५॥ २७॥ अस्मा इदु त्वष्टा तक्ष्वजं
स्वपस्तमं स्वर्येरणाय । वृचस्य चिद्धिदद्येन मर्मं तुजन्नी-
शानस्तुजता कियेधाः ॥६॥ अस्येदु मातुः सर्वनेषु सद्यो
महः पितुं पपिवाञ्चार्वन्ना । मुषायद्विष्णुः पचतं सही-
यान्विध्यंश्चराहं तिरो अद्रिमस्ता ॥७॥ अस्मा इदु ग्रा-
श्चिदेवपत्नीरिद्रायार्कमहिहत्य ऊवुः । परि द्यावापृथिवी
जंश्च उर्वी नास्य ते महिमानं परि एः ॥८॥ अस्येदेव
प्र रिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यंतरिक्षात् । स्वरा-
किंद्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमञ्जो ववक्षे रणाय ॥९॥

अ० १. अ० ५. व० १.]

॥ ५१ ॥

[म० १. अ० ११. सू० ६२.]

अस्येदेव शवसा शुषंतं वि वृश्चद्वजेण वृचमिंद्रः । गा न ब्राणा
अवनीरमुंचदभि अवो दावने सचेताः ॥ १० ॥ २८ ॥ अस्येदु
वेषसा रंत सिंधवः परि यद्वजेण सीमयच्छत् । ईशानकृदाशुषे
दशस्यन्तुवीर्तये गाधं तुर्वणिः कः ॥ ११ ॥ अस्मा इदु प्र भरा
तूतुजानो वृचाय वज्रमीशानः कियेधाः । गोर्न पर्व वि रंदा ति-
रश्चेथन्नर्णीस्यपां चरथै ॥ १२ ॥ अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्व्याणि तुरस्य
कर्माणि नथ उक्थैः । युधे यदिणान आयुधान्युधायमाणो
निरिणाति शचून् ॥ १३ ॥ अस्येदु भिया गिरयश्च दृढहा द्यावा
च भूमा जनुषस्तुजेते । उपो वेनस्य जोगुवान ओणिं सद्यो
भुवद्दीर्याय नोधाः ॥ १४ ॥ अस्मा इदु त्यदनु दायेषामेको
यद्वे भूरीशानः । प्रेतशं सूर्यं पस्पृधानं सौवश्चे सुषिमा-
वदिंद्रः ॥ १५ ॥ एवा ते हारियोजना सुवृक्तीद्र ब्रह्माणि गीत-
मासो अक्रन् । ऐषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धिया-
वसुर्जगम्यात् ॥ १६ ॥ २९ ॥ ४ ॥

॥ ६२ ॥ १-१३ नोधा गौतमः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६२ ॥ प्र मन्महे शवसानाय शुषमांगूषं गिर्वेणसे
अंगिरस्वत् । सुवृक्तिभिः स्तुवत चृग्मियायार्चामार्कं नरे
विश्रुताय ॥ १ ॥ प्र वो महे महि नमो भरध्वमांगूषं शव-
सानाय साम । येना नः पूर्वं पितरः पदज्ञा अर्चन्तो अंगिरसो
गा अविदन् ॥ २ ॥ इद्रस्यांगिरसां चेष्टौ विदत्सरमा तन-
याय धासिं । बृहस्पतिर्भिन्नदद्रिं विदज्ञाः समुस्त्रियाभिर्वा-
वशन्त नरः ॥ ३ ॥ स सुष्टुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरे-
णाद्रिं स्वर्योऽनवगवैः । सरण्युभिः फलिगमिंद्र शक्र वल्गं

रवेण दरयो दशग्वैः ॥४॥ गृणानो अंगिरोभिर्दस्म वि वरुषसा
सूर्येण गोभिरंधः । वि भूम्या अप्रथय इंद्र सानु दिवो रज
उपरमस्तभायः ॥५॥१॥ तदु प्रयक्षतममस्य कर्म दस्मस्य
चारुतममस्ति दंसः । उपहूरे यदुपरा अपिन्वन्मध्वर्णसो
नद्यध्वतस्रः ॥६॥ द्विता वि ववे सनजा सनीळे अयास्यः
स्तर्वमानेभिरकैः । भगो न मेने परमे व्योमन्नधारयद्रोदसी
मुदंसाः ॥७॥ सनाहिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा
युवती स्वेभिरेवैः । कृष्णेभिरक्तोषा रुशद्भिर्वपुर्भिरा चरतो
अन्यान्या ॥८॥ सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः सनुर्दाधार शवसा
मुदंसाः । आमासु चिहधिषे पक्रमंतः पयः कृष्णासु रुश-
द्रोहिणीषु ॥९॥ सनात्सनीळा अवनीरवाता व्रता रक्षंते
अमृताः सहोभिः । पुरु सहस्रा जनयो न पत्नीर्दुवस्यंति
स्वसारो अहयाणं ॥१०॥२॥ सनायुवो नमसा नव्यो अर्कैर्व-
सूयवो मतयो दस्म ददुः । पतिं न पत्नीरुशतीरुशंतं स्पृशंति
त्वा शवसावन्मनीषाः ॥११॥ सनादेव तव रायो गर्भस्तौ
न क्षीयंते नोप दस्यंति दस्म । द्युमाँ असि क्रतुमाँ इंद्र धीरः
शिखा शचीवस्तव नः शचीभिः ॥१२॥ सनायते गोतम इंद्र
नव्यमतक्षद्भ्रह्म हरियोजनाय । सुनीथाय नः शवसान नोधाः
प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ॥१३॥३॥

॥६३॥ १-९ नोधा गोतमः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥६३॥ त्वं महौ इंद्र यो ह शुष्मैर्धावा जज्ञानः पृथिवी
अमे धाः । यद्वा ते विश्वा गिरयश्चिदभा भिया हव्हासः
किरणा नैर्जन् ॥१॥ आ यद्वरी इंद्र विव्रता वेरा ते

वज्रं जरिता बाह्वोर्धात् । येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान्पुरं
इष्णासिं पुरुहूत पूर्वीः ॥ २ ॥ त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान्त्वमृ-
भुक्षा नर्यस्त्वं घाद । त्वं शुष्णं वृजने पृक्ष आणौ यूने कुत्साय
द्युमते सचाहन् ॥ ३ ॥ त्वं ह त्यदिन्द्र चीदीः सखा वृचं यद्वज्रिन्वृ-
षकर्मन्नुभ्राः । यद्वं शूर वृषमणः पराचैर्वि दस्यूर्योनावकृतो
वृथाघाद ॥ ४ ॥ त्वं ह व्यदिन्द्रारिषण्यन्द्वाहस्य चिन्मर्ता-
नामजुष्टौ । व्यस्मदा काष्ठा अर्वते वर्धनेव वज्रिञ्छ-
थिह्यमित्रान् ॥ ५ ॥ ४ ॥ त्वां ह त्यदिन्द्रार्णसातौ स्वर्मीन्द्वा-
नर आज्ञा हवन्ते । तव स्वधाव इयमा समर्य ऊतिर्वा-
जेष्वतसाय्या भूत् ॥ ६ ॥ त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन्पुरो
वज्रिन्पुरुकुत्साय दर्दः । बर्हिर्न यत्सुदासे वृथा वर्गंही
राजन्वरिवः पूरवे कः ॥ ७ ॥ त्वं त्वां न इन्द्र देव चित्रामि-
षमापो न पीपयः परिज्मन् । यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि
त्मनमूर्जे न विश्वध क्षरथ्ये ॥ ८ ॥ अकारि त इन्द्र गोतमे-
भिर्ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्यां । सुपेशसं वाजमा भरा नः
प्रातर्मक्षू धियार्वसुर्जगम्यात् ॥ ९ ॥ ५ ॥

॥ ६४ ॥ १-१५ नोधा गोतमः ॥ मरुतः ॥ १-१४ जगती । १५ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६४ ॥ वृष्णे शर्धाय सुमंसाय वेधसे नोधः सुवृक्तिं प्र भरा
मरुद्वाः । अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समंजे विद-
धेष्वाभुवः ॥ १ ॥ ते जज्ञिरे दिव ऋष्यास उक्ष्णो रुद्रस्य मर्या
असुरा अरेपसः । पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्त्वानो न
दस्मिनो घोरवर्षसः ॥ २ ॥ युवानो रुद्रा अजरा अभोग्घनो
ववक्षुरग्निगावः पर्वता इव । हवा चिद्विश्वा भुवनानि

पार्थिवा प्र च्यावयन्ति दिव्यानि मज्जना ॥३॥ चित्रैरंजि-
भिर्वपुषे व्यंजते वक्षःसु रुक्माँ अधि येतिरे शुभे । असेषेषां
नि मिमृक्षुर्जृष्टयः साकं जज्ञिरे स्वधया दिवो नरः ॥४॥
इशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान्विद्युतस्तविषीभिर-
कृत । दुहंत्यूधर्दिव्यानि धूतयो भूमिं पिबन्ति पयसा
परिजयः ॥५॥६॥ पिबन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो
घृतवद्विदथेषाभुवः । अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिन-
मुत्सं दुहन्ति स्तनयैतमक्षितं ॥६॥ महिषासो मायिनश्चि-
त्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुषदः । मृगा इव
हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुग्धं ॥७॥
सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव मुपिशो विश्ववे-
दसः । क्षपो जिन्वतः पृषतीभिर्जृष्टिभिः । समित्सबाधः
शवसाहिमन्यवः ॥८॥ रोदसी आ वदता गणश्रियो
नृषाचः शूराः शवसाहिमन्यवः । आ वंधुरेषुमतिर्न दर्श-
ता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः ॥९॥ विश्ववेदसो
रयिभिः समौकसः संमिथ्यासस्तविषीभिर्विरिग्निनः ।
अस्तार इषुं दधिरे गभस्त्योरनंतशुष्मा वृषखादयो
नरः ॥१०॥१॥ हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्रंत
आपथ्योऽन पर्वतान् । मखा अयासः स्वमृतो ध्रुवच्युतो
दुधकृतो मरुतो भ्राजदृष्टयः ॥११॥ घृषुं पावकं वनिनं
विचर्षणिं रुद्रस्य सूनुं हवसा गृणीमसि । रजस्तुरं तवसं
मारुतं गणमृजीषिणं वृषणं सश्वत श्रिये ॥१२॥ प्र नू स
मर्तः शवसा जनाँ अति तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।
अर्वद्विर्वाजं भरते धना नृभिरापृच्छ्यं क्रतुमा क्षेति

अ० १. अ० ५. व० १०.] ॥ ५५ ॥ [म० १. अ० १२. सू० ६६

पुष्यति ॥१३॥ चकृत्य मरुतः पृत्सु दुष्टरं द्युमंतं शुष्मं मघवत्सु
धत्तन । धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तौकं पुष्येम तनयं शतं
हिमाः ॥१४॥ नू छिरं मरुतो वीरवैतमृतीषाहं रयिमस्मासु
धत्त । सहस्रिणं शतिनं शूश्रुवांसं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जग-
म्यात् ॥१५॥ ८॥ ११॥

॥ ६५ ॥ १-५ पराशरः शाक्त्यः ॥ अग्निः ॥ द्विपदा विराट् ॥

॥ ६५ ॥ पश्वा न तायुं गुहा चतंतं नमो युजानं नमो वहंतं ।
सजोषा धीराः पदैरनु गमन्नुप त्वा सीदन्विश्वे यजत्राः ॥ १ ॥
ऋतस्य देवा अतुं व्रता गुर्भुवत्परिष्टिद्यौर्न भूम । वर्धेतीमापः
पन्वा सुशिश्विमृतस्य योना गर्भे सुजातं ॥ २ ॥ पुष्टिर्न रखा
क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुज्म क्षोदो न शंभु । अत्यो नाज्मन्तर्ग-
प्रतक्तः सिंधुर्न क्षोदः क ई वराते ॥ ३ ॥ जामिः सिंधूनां भ्रातेव
स्वसामिभ्यान्न राजा वनान्यत्ति । यद्वातजूतो वना व्यस्था-
दग्निहं दाति रोमां पृथिव्याः ॥ ४ ॥ असित्यप्सु हंसो न सीदन्
क्रत्वा चेतिष्ठो विशामुषर्भुत् । सीमो न वेधा ऋतप्रजातः
पशुर्न शिश्वा विभुर्दूरेभाः ॥ ५ ॥ ९ ॥

॥ ६६ ॥ १-५ पराशरः शाक्त्यः ॥ अग्निः ॥ द्विपदा विराट् ॥

॥ ६६ ॥ रयिर्न चित्रा सूरौ न संहगायुर्न प्राणो नित्यो
न सूनुः । तक्का न भूर्णिर्वना सिषक्ति पयो न धेनुः शुचिर्वि-
भावा ॥ १ ॥ दाधार क्षेममीको न रखो यवो न पक्को जेता
जनानां । ऋषिर्न स्तुर्वा विष्णु प्रशस्तो वाजी न प्रीतो वयो
दधाति ॥ २ ॥ दुरोकशोचिः क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं
विश्वस्मै । चित्रो यदभाट श्वेतो न विष्णु रथो न रुक्मी त्वेषः

स॒मत्सु ॥३॥ से॒ने॒व सृ॒ष्टा॒मै द॒धा॒त्यस्तु॒र्न दि॒द्यु॒त्तेष॒प्रती॒का । य॒मो
हं जा॒तो य॒मो ज॒नि॒त्वं जा॒रः क॒नीनां॑ प॒ति॒र्जनी॑नां ॥४॥ तं
व॒श्च॒राया॑ व॒यं व॒स॒त्यास्तं॑ न गा॒वो नक्ष॑त इ॒डं । सि॒न्धु॒र्न क्षो॒द्ः प्र
नी॒ची॒रै॒नो॒न्न॒वै॒त गा॒वः स्व॑र्द॒शी॒के ॥५॥१०॥

॥ ६७ ॥ १-५ पराशरः शाक्त्यः ॥ अग्निः ॥ द्विपदा विराट् ॥

॥६७॥ व॒ने॒षु जा॒यु॒र्म॒ते॒षु मि॒त्रो वृ॒णी॒ते श्रु॒ष्टिं रा॒जे॒वा॒जु॒र्ये ।
क्षे॒मो न सा॒धुः क्र॒तु॒र्न भ॒द्रो भु॒व॒त्स्वा॒धी॒र्हो॒ता ह॒व्य॒वाद् ॥१॥
ह॒स्ते द॒धानो॑ नृ॒म्या वि॒श्वा॒न्यमे॑ दे॒वान्वा॒हु॒हा नि॒षी॒दन् । वि॒
द॒न्ती॒म॒व॒ नरो॑ धि॒य॒न्धा ह॒दा य॒ज्ञ॒ष्टान्म॑न्त्राँ अ॒शंस॑न् ॥२॥ अ॒जो
न क्षां दा॒धारं पृ॒थि॒वीं त॒स्तंभ॒ द्यां म॑न्त्रे॒भिः स॒त्यैः । प्रि॒या प॒दानि॑
प॒श्चो नि पा॑हि वि॒श्वायु॑र॒ग्रे गु॒हा गु॒हं गाः ॥३॥ य ई॑ चि॒के॒त
गु॒हा भ॒व॒त॒मा यः स॒साद् धा॒रा॒मृ॒तस्य॑ । वि ये चृ॒त॒न्त्यृ॒ता स॒प॒त॒
आ॒दि॒व॒सू॒नि प्र व॑वा॒चास्मै ॥४॥ वि यो वी॒रु॒त्सु रो॒ध॒न्म॒हि॒तो॒त
प्र॒जा उ॒त प्र॒सू॒ष॒न्तः । चि॒त्ति॒र॒पां द॒मे वि॒श्वायुः॑ स॒न्ने॒व धी॒राः
सं॒मायं॑ च॒क्रुः ॥५॥११॥

॥ ६८ ॥ १-५ पराशरः शाक्त्यः ॥ अग्निः ॥ द्विपदा विराट् ॥

॥६८॥ श्री॒ण॒क्षु॒पं स्था॒दि॒वै भु॒रण्युः॑ स्था॒तु॒श्चर॑य॒म॒
क्षू॒न्मू॒र्णो॒त् । परि॑ यदे॒षा॒मे॒को वि॒श्वे॒षां भु॒व॒द्दे॒वो दे॒वानां॑
म॒हि॒त्वा ॥१॥ आ॒दि॒त्ते वि॒श्वे क्र॒तुं जुष॑न्त॒ शु॒ष्का॒द्य॒द्दे॒व
जी॒वो ज॒नि॒ष्टाः । भ॒ज॑न्त॒ वि॒श्वे दे॒वत्वं नाम॑ च॒त॒ स॒प॒तो
अ॒मृ॒त॒मे॒वैः ॥२॥ च॒त॒स्य प्रे॒षा च॒त॒स्य धी॒ति॒र्वि॒श्वायु॑र्वि॒श्वे
अ॒पांसि॑ च॒क्रुः । य॒स्तुभ्यं॑ दा॒शा॒द्यो वा ते॑ शि॒क्षा॒त्त॒स्मै चि॒कि॒-

अ० १. अ० ५. व० १४.] ॥ ५७ ॥ [म० १. अ० १२. सू० ७०.]

त्वान्नयिं दयस्व ॥३॥ होता निषत्तो मनोरपत्ये स चिन्वासां
पती रयीणां । इच्छन्ते रेतो मिथस्तनूषु सं जानन्त स्वैर्दक्षैरमू-
राः ॥४॥ पितुर्न पुत्राः क्रतुं जुषन्त श्रोषन्ते अस्य शासं तुरासः ।
वि रायं और्णोदुरः पुरुक्षुः पिपेश नाकं स्तुभिर्दमूनाः ॥५॥ १२॥

॥ ६९ ॥ १-५ पराशरः शाक्त्यः ॥ अग्निः ॥ द्विपदा विराट् ॥

॥ ६९ ॥ शुक्रः शुशुक्रौ उषो न जारः पप्रा समीची दिवो
न ज्योतिः । परि प्रजातः क्रत्वा बभूथ भुवो देवानां पिता पुत्रः
सन् ॥१॥ वेधा अहम्नो अग्निर्विजानन् नूधर्न गोनां स्वाद्यां पितृ-
नां । जने न शेव आहूर्यः सन्मध्ये निषत्तो रण्वो दुरोणे ॥२॥
पुत्रो न जातो रण्वो दुरोणे वाजी न प्रीतो विशो वि तारीत् ।
विशो यदहे नृभिः सनीळा अग्निर्देवत्वा विश्वान्यश्याः ॥३॥
न किष्ट एता व्रता मिनन्ति नृभ्यो यदेभ्यः शुष्टिं चकथ । तत्तु
ते दंसो यदहन्समानैर्नृभिर्यद्युक्तो विवे रपांसि ॥४॥ उषो
न जारो विभावोस्रः संज्ञातरूपश्चिकेतदस्मै । त्मना वहतो
दुरो व्यृण्वन्नवंत विश्वे स्वर्हर्षीकि ॥५॥ १३॥

॥ ७० ॥ १-६ पराशरः शाक्त्यः ॥ अग्निः ॥ द्विपदा विराट् ॥

॥ ७० ॥ वनेम पूर्वीरियो मनीषा अग्निः सुशोको विश्वान्य-
श्याः । आ दैव्यानि व्रता चिकित्वाना मानुषस्य जनस्य
जन्म ॥१॥ गर्भो यो अपां गर्भो वनानां गर्भश्च स्यातां गर्भश्च-
रथा । अद्रौ चिदस्मा अंतदुरोणे विशां न विश्वो अमृतः
स्वाधीः ॥२॥ स हि क्षपावाँ अग्नी रयीणां दाशन्नो अस्मा
अरं सूक्तैः । एता चिकित्वो भूमा नि पाहि देवानां जन्म

मर्ताश्च विद्वान् ॥३॥ वर्धन्यं पूर्वीः क्षुपो विरूपाः स्थातुश्च
रथमृतप्रवीतं । अराधि होता स्वर्णनिषत्तः कृणन्विश्वान्यपांसि
सत्या ॥४॥ गोषु प्रशस्तिं वनेषु धिषे भरंत विश्वे बलिं स्वर्णः ।
वि त्वा नरः पुरुषा संपर्यन्पितुर्न जिघ्रेर्वि वेदो भरंत ॥५॥
साधुर्न गृधुरस्तेव शूरो यातेव भीमस्वेषः समत्सु ॥६॥१४॥

॥ ७१ ॥ १-१० पराशरः शाक्त्यः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७१ ॥ उप प्र जिन्वन्नुशतीरुशंतं पतिं न नित्यं जनयः
सनीळाः । स्वसारः श्यावीमरुषीमजुषश्चित्रमुच्छंतीमुषसं
न गावः ॥१॥ वीळु चिहृळ्हा पितरो न उक्थैरद्वि
रुजन्नंगिरसो रवेण । चक्रुर्दिवो बृहतो गातुमस्मे अहः
स्वर्विविदुः केतुमुष्माः ॥२॥ दधन्तं धनयन्त्रस्य धीति-
मादिदुर्यो दिधिष्वोऽविभृचाः । अतृथंतीरपसो यन्त्यच्छा
देवाञ्जन्म प्रयसा वर्धयंतीः ॥३॥ मथीद्यदीं विभृती
मातरिश्वा गृहेगृहे श्येती जेन्यो भूत् । आदीं राज्ञे न
सहीयसे सचा सन्ना दूत्यं भृगवाणो विवाय ॥४॥ महे
यत्पिच ई रसं दिवे करवं त्सरत्पृशन्त्यश्चिकित्वान् । सृजदस्तां
धृषता दिद्युमस्मै स्वायां देवो दुहितरि त्विषिं धात् ॥५॥१५॥
स्व आ यस्तुभ्यं दम् आ विभाति नमो वा दाशदुशतो
अनु दून् । वर्धो अग्ने वयो अस्य द्विवर्हा यासंद्राया सरथं
यं जुनासि ॥६॥ अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचंते समुद्रं न
सुवतः सप्र यद्भीः । न जाभिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा
देवेषु प्रमंतिं चिकित्वान् ॥७॥ आ यदिषे नृपतिं तेज
आनर् शुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके । अग्निः शर्धेमनवद्यं

१०१. अ० ५. व० १८.] ॥ ५९ ॥ [म० १. अ० १२. सू० ७२.]

युवानं स्वा॒र्धं जनयत्सू॒दय॑च्च ॥८॥ मनो॒ न योऽर्ध॑नः स॒द्य
एत्येकः स॒त्रा सू॒रो वस्व॑ ईशे । राजा॒ना मि॒त्रावरु॑णा सुपा॒णी
गोषु॑ प्रि॒यम॒मृतं॑ रक्ष॒माणा ॥९॥ मा नो॑ अ॒ग्ने स॒ख्या
पि॒त्र्याणि॑ प्र म॒र्विष्टा॑ अ॒भि वि॒दुष्क॒विः सन् । नभो॒ न रू॒पं
ज॒रि॒मा मि॑नाति पु॒रा तस्या॑ अ॒भि श॑स्तेरधी॒हि ॥१०॥ १६॥

॥ ७२ ॥ १-१० पराशरः शाक्त्यः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७२ ॥ नि काव्या वेधसः शश्वतस्कर्हस्ते दधानो नर्या पुरु-
णि । अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणां सत्रा चक्राणी अमृतानि
विश्वा ॥ १ ॥ अस्मे वत्सं परि षतं न विदन्निच्छन्तो विश्वे अमृता
अमूराः । अमयुवः पदयो धियंधास्तस्युः पदे परमे चार्वये ॥ २ ॥
तिस्रो यदग्ने शरदस्त्वामिच्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् । नामा-
नि चिहधारे यज्ञियान्यसूदयन्त तन्व १ः सुजाताः ॥ ३ ॥ आ रोदसी
बृहती वेविदानाः प्र रुद्रिया जभिर यज्ञियासः । विदन्मर्तो
नेमधिता चिकित्वानग्निं पदे परमे तस्थिवांसं ॥ ४ ॥ संजानाना
उप सीदन्भिर्जु पत्नीवंतो नमस्यं नमस्यन् । रिरिकांसस्तन्वः
कृण्वत स्वाः सखा सख्युर्निमिषि रक्षमाणाः ॥ ५ ॥ १७ ॥ चिः
सप्र यहुहानि त्वे इत्पदाविदन्निहिता यज्ञियासः । तेभी रक्षन्ते
अमृतं सजोषाः पशूञ्च स्थातृञ्चरथं च पाहि ॥ ६ ॥ विद्वाँ अग्ने
वयुनानि क्षितीनां व्यानुषक् पुरुषो जीवसे धाः । अन्तर्विद्वाँ
अध्वनो देवयानानतद्रो दूतो अभवो हविर्वार ॥ ७ ॥
स्वाधो दिव आ सप्र यही रायो दुरो व्यृतज्ञा अजानन् ।
विदन्नयं सरमा दृळ्हमूर्ध्व येना नु कं मानुषी भोजते
विद ॥ ८ ॥ आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्युः कृण्वानासो अमृ-

तत्ताय गातुं । महा महद्भिः पृथिवी वि तस्ये माता पुत्रै-
रदिति धार्यसे वेः ॥ ९ ॥ अधि श्रियं नि दधुश्चारुमस्मिन् दिवो
यदक्षी अमृता अकृण्वन् । अध क्षरन्ति सिंधवो न सृष्टाः प्र
नीचीरमे अरुषीरजानन् ॥ १० ॥ १८ ॥

॥ ७३ ॥ १-१० पराशरः शाक्त्यः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७३ ॥ रयिर्न यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चक्रितुषो
न शासुः । स्योनशीरतिथिर्न ग्रीणानो होतैव सन्न विधतो वि
तारीत् ॥ १ ॥ देवो न यः सविता सत्यमन्मा क्रत्वा निपाति
वृजनानि विश्वा । पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शेवो
दिधिषाय्यो भूत् ॥ २ ॥ देवो न यः पृथिवीं विश्वधाया उपक्षेति
हितमिचो न राजा । पुरःसदः शर्मसदो न वीरा अन्वद्या
पतिजुष्टेव नारी ॥ ३ ॥ तं त्वा नरो दम् आ नित्यमिद्धमग्ने सचैत
क्षितिषु ध्रुवासु । अधि द्युम्नं नि दधुर्भूर्यस्मिन् भवा विश्वायुर्ध-
रुणो रयीणां ॥ ४ ॥ वि पृक्षो अग्ने मघवानो अश्रुर्वि सूरयो
ददतो विश्वमायुः । सनेम वाजं समिथेष्वर्यो भागं देवेषु श्रवसे
दधानाः ॥ ५ ॥ १९ ॥ ऋतस्य हि धेनवो वावशानाः स्मदूधीः
पीपयंत द्युभक्ताः । परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिंधवः
समया ससुरदि ॥ ६ ॥ ते अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा दिवि श्रवो
दधिरे यज्ञियासः । नक्ता च चक्रुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णम-
रुणं च सं धुः ॥ ७ ॥ यान्नाये मर्तान्सुषूदो अग्ने ते स्याम मघ-
वानो वयं च । द्यायेव विश्वं भुवनं सिसस्यापप्रिवानोदसी
अंतरिक्षं ॥ ८ ॥ अर्वैद्विरग्ने अर्वतो नृभिर्नृन्वीरैर्वीरान्व-
नुयामा त्वीताः । ईशानासः पितृवित्तस्य रायो वि

[अ० १. अ० ५. व० २३.] ॥ ६१ ॥ [म० १. अ० १३. सू० ७५.]

सूरयः शतहिमा नो अशुः ॥ ९ ॥ एता ते अग्न उचयानि वेधो
जुष्टानि संतु मनसे हृदे च । श्वेमे रायः सुधुरो यमं तेऽधि
श्रवो देवभक्तं दधानाः ॥ १० ॥ २० ॥ १२ ॥

॥ ७४ ॥ १-९ गीतमो राहुगणः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ ७४ ॥ उपप्रयंतो अध्वरं मंचं वोचेमाग्रये । आरे अस्मे
च शृण्वते ॥ १ ॥ यः स्त्रीहितीषु पूर्यः सैजग्मानासु कृष्टिषु ।
अरक्षद्वाशुषे गयं ॥ २ ॥ उत ब्रुवंतु जंतव उदग्निर्वृत्रहा-
जनि । धनंजयो रणेरणे ॥ ३ ॥ यस्य दूतो असि क्षये वेधिं
हव्यानि वीतये । दस्मत्कृणीष्वध्वरं ॥ ४ ॥ तमित्सुहव्यम-
गिरः सुदेवं संहसो यही । जना आहुः सुवर्हिषं ॥ ५ ॥ २१ ॥
आ च वहासि तां इह देवां उप प्रशस्तये । हव्या सुश्वद्र
वीतये ॥ ६ ॥ न योरुपन्दिरश्वाः शृण्वे रथस्य कच्चन ।
यदग्ने यासि दूयं ॥ ७ ॥ त्वीतो वाज्यहंयोऽभि पूर्वस्मादपरः ।
प्र दाश्यां अग्ने अस्थात् ॥ ८ ॥ उत ह्युमत्सुवीर्यं बृहदग्ने
विवाससि । देवेभ्यो देव दाशुषे ॥ ९ ॥ २२ ॥

॥ ७५ ॥ १-५ गीतमो राहुगणः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ ७५ ॥ जुषस्व सप्रयस्तमं वचो देवप्सरस्तमं । हव्या जुह्वान
आसनि ॥ १ ॥ अथा ते अंगिरस्तमाग्ने वेधस्तम प्रियं । वोचेम
ब्रह्म सानसि ॥ २ ॥ कस्ते जामिर्जनानामग्ने को दाश्वध्वरः । को
ह कस्मिन्नसि श्रितः ॥ ३ ॥ त्वं जामिर्जनानामग्ने मित्रो असि
प्रियः । सखा सखिभ्य ईड्यः ॥ ४ ॥ यजा नो मित्रावरुणा यजा
देवां ज्ञातं बृहत् । अग्ने यक्षि स्वं दमं ॥ ५ ॥ २३ ॥

॥ ७६ ॥ १-५ गीतमो राहूगणः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७६ ॥ का त उपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शंतमा का मनी-
षा। को वा यज्ञैः परि दक्षं त आप केन वा ते मनसा दाशेम ॥ १ ॥
एह्यग्र इह होता नि षीदादब्धः सु पुर एता भवा नः। अवतां त्वा
रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे सौमनसाय देवान् ॥ २ ॥ प्र सु
विश्वान्नक्षसो धक्ष्यग्ने भवा यज्ञानामभि शस्ति पावा। अथा वह
सोमपतिं हरिभ्यामातिथ्यमस्मै चकृमा सुदावै ॥ ३ ॥ प्रजावता
वचसा वहिरासा च हुवे नि च सत्सीह देवैः। वेषि होचमुत
पोचं यजत्र बोधि प्रयंतर्जनि तर्वसूनां ॥ ४ ॥ यथा विप्रस्य
मनुषो हविर्भिर्देवाँ अयजः कविभिः कविः सन्। एवा होतः
सत्यतर त्वमद्याग्ने मंद्रया जुह्वा यजस्व ॥ ५ ॥ २४ ॥

॥ ७७ ॥ १-५ गीतमो राहूगणः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७७ ॥ कथा दाशेमाग्रये कास्मै देवजुष्टोच्यते भामिने
गीः। यो मर्त्येषु मृतं ऋतावा होता यजिष्ठ इत्कृणोति
देवान् ॥ १ ॥ यो अध्वरेषु शंतम ऋतावा होता तमू नमो-
भिरा कृणुध्वं। अग्निर्यज्ञेर्मतीय देवान्स चा बोधाति
मनसा यजाति ॥ २ ॥ स हि क्रतुः स मर्यः स साधुर्मिचो
न भूदद्भुतस्य रथीः। तं मेधेषु प्रथमं देवयंतीर्विश उप ब्रुवते
दस्ममारीः ॥ ३ ॥ स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निर्गि-
रोऽवसा वेतु धीतिं। तना च ये मधवानः शविष्ठा वाज-
प्रसूता इषयंत मन्म ॥ ४ ॥ एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा वि-
प्रेभिरस्त्रीष्ट जातवेदाः। स एषु द्युम्नं पीपयत्स वाजं स पुष्टिं
याति जोषमा चिकित्वान् ॥ ५ ॥ २५ ॥

अ० १. अ० ५. व० २८.]

॥ ६३ ॥

[म० १. अ० १३. सू० ७९.]

॥ ७८ ॥ १-५ गीतमो राहूगणः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ।

॥ ७८ ॥ अभि त्वा गीतमा गिरा जातवेदो विचर्षणे ।
द्युन्नैरभि प्र णोनुमः ॥ १ ॥ तमु त्वा गीतमो गिरा रायस्कामो
दुवस्यति । द्युन्नैरभि प्र णोनुमः ॥ २ ॥ तमु त्वा वाजसातममंगि-
रस्वद्वामहे । द्युन्नैरभि प्र णोनुमः ॥ ३ ॥ तमु त्वा वृत्रहंतमं यो
दस्यूरवधूनुषे । द्युन्नैरभि प्र णोनुमः ॥ ४ ॥ अवोचाम राहूगणा
अग्नये मधुमद्वचः । द्युन्नैरभि प्र णोनुमः ॥ ५ ॥ २६ ॥

॥ ७९ ॥ १-१२ गीतमो राहूगणः ॥ १-३ अग्निरग्निर्मध्यमो वा । ४-१२ अग्निः ॥

१-३ त्रिष्टुप् । ४-६ उष्णिक् । ७-१२ गायत्री ॥

॥ ७९ ॥ हिरण्यकेशो रजसो विसारेऽहिर्धुनिर्वात इव
ध्रजिमान् । शुचिभ्राजा उषसो नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न
सत्याः ॥ १ ॥ आ ते सुपर्णा अमिनंत एवैः कृणो नोनाव
वृषभो यदीदं । शिवाभिर्न स्मयमानाभिरागात्पतन्ति मिहः
स्तनयैत्यभ्रा ॥ २ ॥ यदीमृतस्य पर्यसा पियानो नयन्नृतस्य प-
थिभी रजिष्टैः । अयमा मित्रो वरुणः परिज्मा त्वचं पृचं-
त्युपरस्य योनौ ॥ ३ ॥ अग्ने वाजस्य गोमंत ईशानः सहसो
यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ॥ ४ ॥ स इधानो वसु-
ष्कविरग्निरीठेन्यो गिरा । रेवदस्मभ्यं पूर्वणीक दीदिहि ॥ ५ ॥
क्षपो राजन्त त्मनाग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिग्मजंभ रक्षसो
दह प्रति ॥ ६ ॥ २७ ॥ अवा नो अग्न ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि ।
विश्वासु धीषु वैद्य ॥ ७ ॥ आ नो अग्ने रयिं भर सचासाहं वरेण्यं ।
विश्वासु पृत्सु दुष्टरं ॥ ८ ॥ आ नो अग्ने सुचेतुना रयिं विश्वा-
युपोषसं । माडीकं धेहि जीवसे ॥ ९ ॥ प्र पूतास्तिग्मशोचिषे
वाचो गीतमाग्नये । भरस्व मुन्नयुर्गिरः ॥ १० ॥ यो नो अग्ने-

ऽभिदासत्यंति दूरे पदीष्ट सः । अस्माकमिदृधे भव ॥ ११ ॥
सहस्राक्षो विचर्षणिरग्नी रक्षांसि सेधति । होता गृणीत
उक्थ्यः ॥ १२ ॥ २८ ॥

॥ ८० ॥ १-१६ गोतलो राहूगणः ॥ इंद्रः ॥ पंक्तिः ॥

॥ ८० ॥ इत्या हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनं । शविष्ठ
वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निः शशा अहिमर्चन्ननु स्वराज्यं ॥ १ ॥
स त्वामद्वृषा मदः सोमः श्येनाभृतः सुतः । येना वृचं
निरह्यो जघंथ वज्रिन्नोजसार्चन्ननु स्वराज्यं ॥ २ ॥ प्रेह्यभीहि
धृष्णुहि न ते वज्रो नि यंसते । इंद्रं नृम्यं हि ते शवो हनो
वृचं जया अपोऽर्चन्ननु स्वराज्यं ॥ ३ ॥ निरिद्रं भूम्या अधि
वृचं जघंथ निर्दिवः । सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा
अपोऽर्चन्ननु स्वराज्यं ॥ ४ ॥ इंद्रो वृचस्य दीधतः सानुं वज्रेण
हीळितः । अभिक्रम्याव जिघ्रतेऽपः समीय चोदयन्नर्चन्ननु
स्वराज्यं ॥ ५ ॥ २९ ॥ अधि सानो नि जिघ्रते वज्रेण शत-
पर्वणा । मंदान इंद्रो अंधसः सखिभ्यो गातुमिच्छत्यर्चन्ननु
स्वराज्यं ॥ ६ ॥ इंद्र तुभ्यमिदद्रिवोऽनुत्तं वज्रिन्वीर्यं । यद्वा त्वं
मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधीरर्चन्ननु स्वराज्यं ॥ ७ ॥ वि
ते वज्रासो अस्थिरन्नवतिं नाव्याऽअनु । महत्त इंद्र वीर्यं
बाह्नीस्ते बलं हितमर्चन्ननु स्वराज्यं ॥ ८ ॥ सहस्रं साकमर्चत
परि शोभत विंशतिः । शतेनमन्वनोनवुरिद्राय ब्रह्मोद्य-
तमर्चन्ननु स्वराज्यं ॥ ९ ॥ इंद्रो वृचस्य तविषीं निरहन्स-
हसा सहः । महत्तदस्य पौंस्यं वृचं जघन्वाँ अमृजदर्चन्ननु
स्वराज्यं ॥ १० ॥ ३० ॥ इमे चित्तव मन्यवे वेपेते भि-

अ० १. अ० ६. व० २.]

॥ ६५ ॥

[म० १. अ० १३. सू० ८१.]

यसा म॒ही । यद्वि॒द्र वज्रि॒न्नीज॑सा वृ॒चं म॒रुत्वाँ॑ अ॒वधी॑र॒र्चन्न॑नु
स्व॒राज्यं ॥ ११ ॥ न वे॒पसा॒ न त॑न्यते॒द्र वृ॒चो वि॒ बीभ॑यत् ।
अ॒भ्येनं॑ वज्रं आ॒यसः॑ स॒हस्र॑भृ॒ष्टिरा॑य॒तार्च॑न्ननु स्व॒राज्यं ॥ १२ ॥
यवृ॒चं तव॑ चा॒शनिं॑ वज्रेण स॒मयो॑धयः । अ॒हिमि॑न्द्र जिघाँस॒तो
दि॒वि ते॒ बह॑धे श॒वोऽर्च॑न्ननु स्व॒राज्यं ॥ १३ ॥ अ॒भिष्ट॑ने ते
अ॒द्रिवो॑ यत्स्या जग॑च्च रेजते । त्वष्टा॑ चि॒त्तव॑ म॒न्यव॑ इ॒न्द्र
वे॒विज्य॑ते भि॒यार्च॑न्ननु स्व॒राज्यं ॥ १४ ॥ न॒हि नु॒ याद॑धी॒मसी॑न्द्रं
को वी॒र्यो॑ प॒रः । तस्मि॑न्मृ॒णमु॑त क्र॒तुं दे॒वा ओ॒जाँसि॑ सं
द॒धुर॑र्च॒न्ननु॑ स्व॒राज्यं ॥ १५ ॥ या॒मय॑वो म॒नुष्मि॑ता द॒ध्यङ्
धि॒यम॑न्त॒त । तस्मि॑न्ब्र॒ह्माणि॑ पू॒र्वथे॑न्द्र उ॒क्था स॑म॒गम॑ता॒र्चन्न॑नु
स्व॒राज्यं ॥ १६ ॥ ३१ ॥ ५ ॥

॥ ८१ ॥ १-९ गीतमो राहूगणः ॥ इन्द्रः ॥ पंक्तिः ॥

॥ ८१ ॥ इ॒न्द्रो म॑दा॒य वा॑वृ॒धे श॑व॒से वृ॒चहा॑ नृ॒भिः ।
तमि॑न्म॒हत्स्वा॑जिषू॒तेमे॑र्भे ह॒वाम॑हे स वा॒जेषु॑ प्र नोऽवि॒-
षत् ॥ १ ॥ अ॒सि हि॒ वी॒र से॒न्योऽसि॑ भूरि॒ परा॑द॒दिः । अ॒सि
द॒भस्य॑ चि॒वृधो॑ यज॑मानाय शि॒क्षसि॑ सु॒न्वते॒ भूरि॑ ते॒ वसु॑ ॥ २ ॥
यदु॑दी॒रत॑ आ॒जयो॑ धृ॒णवे॑ धी॒यते॒ धना॑ । यु॒ष्ट्वा म॑द॒च्युता॒ हरी॑
कं ह॒नः कं॑ वसौ॒ दधो॑ऽस्माँ इ॒न्द्र वसौ॑ दधः ॥ ३ ॥ क्र॒त्वा म॑हाँ
अ॒नुषु॑धं भी॒म आ॑ वा॒वृधे॑ श॒वः । श्रि॒य कृ॑ष उ॒पाक॑यो॒र्नि
शि॒प्री हरि॑वान्दधे ह॒स्तयो॑र्वज्र॑मा॒यसं ॥ ४ ॥ आ॒ प॒मौ पा॑र्थि॒वं
र॒जो ब॑ह॒धे रो॑च॒ना दि॒वि । न त्वा॑वाँ इ॒न्द्र क॑श्च॒न न जा॑तो न
ज॒निष्य॑तेऽति॒ विश्वं॑ वव॒क्षिष्य ॥ ५ ॥ १ ॥ यो अ॒र्यो म॑र्त॒भोज॑नं
प॒राद॑दाति दा॒शुषे॑ । इ॒न्द्रो अ॑स्मभ्यं शि॒क्षतु॑ वि भ॒जा भूरि॑ ते॒ वसु॑

भक्षीय तव राधसः ॥६॥ मदेमदे हि नो द्दिर्यूथा गवामृजुक्र-
तुः । सं गृभाय पुरु शतोभयाहस्त्या वसुं शिशीहि राय आ
भर ॥७॥ मादयस्व सुते सचा शर्वसे शूर राधसे । विद्या हि त्वा
पुरु वसुमुप कामान्ससृज्महेऽथा नोऽविता भव ॥८॥ एते तं
इंद्र जंतवो विश्वं पुयंति वार्यै । अंतर्हि ख्यो जनानामर्यो वेदो
अदाप्नुषां तेषां नो वेद आ भर ॥९॥२॥

॥ ६२ ॥ १-६ गोतमो राहूगणः ॥ इंद्रः ॥ १-५ पंक्तिः । ६ जगती ॥

॥ ६२ ॥ उपो षु शृणुही गिरो मघवन्मातथा इव । यदा नः
सृनृतावतः कर आदर्थयास इद्योजा न्विंद्र ते हरीं ॥१॥ अक्षन्न-
मीमदंत ह्यव प्रिया अधूषत । अस्तोषत स्वभानवो विप्रा
नविष्टया मती योजा न्विंद्र ते हरीं ॥२॥ सुसंहशं त्वा वयं मघ-
वन्वदिषीमहि । प्र नूनं पूर्णेवंधुरः स्तुतो याहि वशां अनु योजा
न्विंद्र ते हरीं ॥३॥ स घा तं वृषणं रथमधि तिष्ठति गोविदै । यः
पात्रं हारियोजनं पूर्णमिंद्र चिकेतति योजा न्विंद्र ते हरीं ॥४॥
युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो । तेन जायामुप प्रियां
मंदानी याव्यंधसो योजा न्विंद्र ते हरीं ॥५॥ युनज्मि ते ब्रह्मणा
केशिना हरी उप प्र याहि दधिषे गभस्त्योः । उक्त्वा सुतासो रभ-
सा अमंदिषुः पूषण्वान्वजिनसमु पत्न्यामदः ॥६॥३॥

॥ ६३ ॥ १-६ गोतमो राहूगणः ॥ इंद्रः ॥ जगती ॥

॥ ६३ ॥ अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिंद्र मर्य-
स्तवोतिभिः । तमित्पृणक्षि वसुना भवीयसा सिंधुमापो यथा-
भितो विचेतसः ॥१॥ आपो न देवीरुपं यंति होचियमवः
पश्यंति विततं यथा रजः । प्राचैर्देवासः प्र णयंति देवयुं

अ० १, अ० ६, व० ६.]

॥ ६७ ॥

[म० १, अ० १३, सू० ८४]

ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव ॥ २ ॥ अधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचो
यत्सुचा मिथुना या संपर्यतः । असंयतो व्रते ते ह्येति पुष्यति
भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते ॥ ३ ॥ आदंगिराः प्रथमं दधिरे वय
इन्द्रायः शम्या ये सुकृत्या । सर्वे पण्येः समविदंत भोजनम-
श्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः ॥ ४ ॥ यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते
ततः सूर्यो व्रतपा वेन आर्जनि । आ गा आजदुशना काव्यः सचा
यमस्य जातममृतं यजामहे ॥ ५ ॥ बर्हिर्वा यत्स्वपत्याय वृज्य-
तेऽर्को वा श्लोकमाघोषन्ते दिवि । यावा यच्च वदन्ति कारु-
रुक्थ्यं स्तस्येदिद्रो अभिपित्वेषु रणयति ॥ ६ ॥ ४ ॥

॥ ८४ ॥ १-२० गोतमो राहूगणः ॥ इन्द्रः ॥ १-६ अनुष्टुप् । ७-९ उष्णिक् । १०-१२ पंक्तिः ।
१३-१५ गायत्री । १६-१८ त्रिष्टुप् । १९ बृहती । २० सतोबृहती ॥

॥ ८४ ॥ असावि सोम इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवा गहि । आ त्वा
पृणक्लिद्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः ॥ १ ॥ इन्द्रमिन्द्रो बहूतोऽप्र-
तिधृष्टशवसं । ऋषीणां च स्तुतीरुप यज्ञं च मानुषाणां ॥ २ ॥ आ
तिष्ठ वृचहन्त्रयं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी । अर्वाचीनं सु ते मनो यावा
कृणोतु वयुना ॥ ३ ॥ इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदं । शुक्रस्य
त्वाभ्यक्षरन्धारा ऋतस्य सार्दने ॥ ४ ॥ इन्द्राय नूनमर्चतोक्थानि
च ब्रवीतन । सुता अमत्सुरिन्द्रो ज्येष्ठं नमस्यता सहः ॥ ५ ॥ ५ ॥
नकिष्टुद्रथीतरो हरी यदिद्र यच्छसे । नकिष्ट्वानु मज्जमना नकिः
स्वर्श आनशे ॥ ६ ॥ य एक इन्द्रिदयते वसु मर्ताय दाश्रुषे । ईशानो
अप्रतिष्कृत इन्द्रो अंग ॥ ७ ॥ कदा मर्तमराधसं पदा सुंपमिव
स्फुरत् । कदा नः शुश्रवन्निर इन्द्रो अंग ॥ ८ ॥ यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य
आ सुतावाँ आविवांसति । उयं तत्पत्यते शव इन्द्रो अंग ॥ ९ ॥

स्वा॒दो॒रि॒त्या वि॒षु॒वतो॒ मध्वः॑ पि॒वन्ति॑ गो॒र्यैः । या इ॒न्द्रेण॑ स॒या-
व॒री॒वृ॒ष्णा म॒दंति॑ शो॒भसे॑ वस्वी॒रनु॑ स्व॒राज्यं॑ ॥१०॥ ६॥ ता अस्य
पृ॒श्ना॒युवः॑ सोमं॑ श्री॒णन्ति॑ पृ॒श्नयः॑ । प्रि॒या इ॒न्द्रस्य॑ धे॒नवो॑ वज्रं
हि॒न्वन्ति॑ साय॒कं वस्वी॒रनु॑ स्व॒राज्यं॑ ॥११॥ ता अस्य॑ नम॒सा
सहः॑ सप॒र्येति॑ प्र॒चेत॑सः । व्र॒तान्य॑स्य स॒श्विरे॑ पु॒रुहि॑णि॒ पूर्वे॑चित्तये
वस्वी॒रनु॑ स्व॒राज्यं॑ ॥१२॥ इ॒न्द्रो दधी॑चो अ॒स्थभि॑र्वृ॒त्राय॑प्र॒तिष्कु-
तः । ज॒घान॑ नव॒तीर्न॑व ॥१३॥ इ॒च्छन्न॑श्वस्य॒ यच्छि॑रः प॒र्वेते॒ष्वप-
श्रितं॑ । तद्दि॒दृश्य॑णाव॒न्ति ॥१४॥ अ॒त्राह॑ गो॒रम॑न्वत॒ नाम
त्व॒ष्टुरपी॑च्छं । इ॒त्या च॑न्द्रम॒सो गृ॑हे ॥१५॥ ७॥ को अ॒द्य यु॑क्ते धुरि
गा ऋ॒तस्य॑ शिमी॒वतो॑ भा॒मिनो॑ दु॒ईणा॑यून् । आ॒सन्नि॑षू॒हस्व-
सो म॑यो॒भूय॑ एषां॒ भृत्या॑मृ॒णध॑त्स जी॒वात् ॥१६॥ क ई॒षते
तु॒ज्यते॑ को वि॒भाय॑ को म॑सते॒ संत॑मि॒द्रं को॑ अ॒न्ति । कस्तो॒काय॑
क इ॒भायो॑त रा॒येऽधि॑ ब्रव॒त्तन्वे॒ऽको॑ जना॒य ॥१७॥ को अ॒ग्नि-
मी॒ष्टे ह॒विषा॑ घृ॒तेन॑ सु॒चा य॑जाता ऋ॒तुभि॑र्ध्रु॒वेभिः॑ । कस्मै॑
दे॒वा आ॑ व॒हाना॑णु होम॒ को म॑सते वी॒तिहो॑त्रः सु॒देवः॑ ॥१८॥
त्वम॑ंग प्र शंसिषो दे॒वः श॑विष्ठ॒ मर्त्ये॑ । न त्व॒द्व्यो म॑घवन्नस्ति
म॒डिते॑द्रु॒ ब्रवी॑मि ते॒ वचः॑ ॥१९॥ मा ते॒ राधा॑सि॒ मा तं
ऊ॒तयो॑ वसो॒ऽस्मान्का॑दा च॒ना द॑भन् । वि॒श्वा च॑ न उपमि-
मी॒हि मा॑नुष॒ वसू॑नि च॒र्षेणि॑भ्य॒ आ ॥२०॥ ८॥ १३॥

॥ ८५ ॥ १-१२ गीतमो राहूगणः ॥ मरुतः ॥ १-४. ६-११ जगती । ५. १२ त्रिष्टुप् ॥

॥ ८५ ॥ प्र ये शु॒भंते॑ ज॒नयो॑ न स॒प्रयो॑ याम॒नुद्र॑स्य॒ सून॑वः
सु॒दंस॑सः । रो॒दसी॑ हि म॒रुत॑श्च॒क्रिरे॑ वृ॒धे म॑दंति वी॒रा वि॒दधे॑षु
घृ॒ष्टयः॑ ॥१॥ त उ॒क्षिता॑सो म॒हिमा॑न॒माश॑त दि॒वि रु॒द्रासो॑

अ० १, अ० ६, व० १०.] ॥ ६९ ॥ [म० १, अ० १४, सू० ८५.]

अधि चक्रिरे सदः । अर्चन्तो अर्के जनयन्त इन्द्रियमधि श्रियो
दधिरे पृश्निमातरः ॥ २ ॥ गोमातरो यच्छुभयन्ते अंजिभि-
स्तनूषु शुभा दधिरे विरुक्वन्तः । बाधन्ते विश्वमभिमातिनमप-
वर्त्मान्येषामनु रीयते घृतं ॥ ३ ॥ वि ये भ्राजन्ते सुमन्त्रास
ऋषिभिः प्रच्यावयन्तो अच्युता चिदोजसा । मनोजुवो
यन्मरुतो रथेषा वृषवातासः पृषतीरयुग्धं ॥ ४ ॥ प्र यद-
थेषु पृषतीरयुग्धं वाजे अद्रिं मरुतो रंहयन्तः । उतारुषस्य
वि यन्ति धाराश्चर्मवोदभिर्धुदन्ति भूमं ॥ ५ ॥ आ वो
वहन्तु सप्तयो रघुषदो रघुपत्नानः प्र जिगात बाहुभिः ।
सीदता बर्हिरुरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो
अंधसः ॥ ६ ॥ १ ॥ तेऽवर्धन्त स्वतवसो महित्वना नाकं
तस्युरु चक्रिरे सदः । विष्णुर्यद्वावृषणं मदच्युतं वयो
न सीदन्नधि बर्हिषि प्रिये ॥ ७ ॥ शूरा इवेद्युयुधयो न
जग्मयः श्रवस्यवो न पृतनासु येतिरे । भयन्ते विश्वा भुवना
मरुद्भ्यो राजान इव तेषसंहशो नरः ॥ ८ ॥ त्वष्टा यद्वज्रं
सुकृतं हिरण्ययं सहस्रभृष्टिं स्वपा अवर्तयत् । धत्त इन्द्रो
नर्यपांसि कर्तवेऽहन्वृचं निरपामौज्जदण्वं ॥ ९ ॥ ऊर्ध्वं नुनु-
द्रेऽवतन्त त ओजसा दाहहाणं चिद्भिभिदुर्वि पर्वतं । धमन्तो
वाणं मरुतः सुदानवो मदे सोमस्य राणानि चक्रिरे ॥ १० ॥
जिह्वं नुनुद्रेऽवतन्त तया दिशासिचन्नुत्सं गोतमाय तृष्णजे ।
आ गच्छन्तीमवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त
धामभिः ॥ ११ ॥ या वः शर्म शशमानाय सन्ति चिधातूनि
दाशुषे यच्छताधि । अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो
धत्त वृषणः सुवीरं ॥ १२ ॥ १० ॥

॥ ६६ ॥ १-१० गोतमो राहूगणः ॥ मरुतः ॥ गायत्री ॥

॥ ६६ ॥ मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स
सुगोपातमो जनः ॥ १ ॥ यज्ञैर्वी यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनां ।
मरुतः ऋणुता हवँ ॥ २ ॥ उत वा यस्य वाजिनोऽनु विप्रमर्तक्षत ।
स गन्ता गोमति व्रजे ॥ ३ ॥ अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो
दिविष्टिषु । उक्थं मदश्च शस्यते ॥ ४ ॥ अस्य श्रौषत्वा भुवो विश्वा
यश्चर्षणीरभि । सूरं चित्सुषीरिषः ॥ ५ ॥ ११ ॥ पूर्वीभिर्हि दंदाश्मि
शरद्भिर्मरुतो वयं । अर्वाभिश्चर्षणीनां ॥ ६ ॥ सुभगः स प्रयज्यवो
मरुतो अस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयांसि पर्षथ ॥ ७ ॥ शशमानस्य वा
नरः स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनतः ॥ ८ ॥ यूयं तत्सत्य-
शवस आविष्कर्ते महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः ॥ ९ ॥
गूहता गुह्यं तमो वि यात विश्वमचिरं । ज्योतिष्कर्ता यदुश्म-
सि ॥ १० ॥ १२ ॥

॥ ६७ ॥ १-६ गोतमो राहूगणः ॥ मरुतः ॥ जगती ॥

॥ ६७ ॥ प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरप्णिनोऽनानता अविथुरा
ऋजीषिणः । जुष्टतमासो नृतमासो अंजिभिर्योनजे के चिदु-
सा इव स्तुभिः ॥ १ ॥ उपहूरेषु यदचिध्वं ययिं वयं इव मरुतः
केन चित्पथा । श्रोतंति कोश उप वो रथेष्वा घृतमुक्षता मधु-
वर्णमर्चते ॥ २ ॥ प्रेषामज्मेषु विथुरेव रेजते भूमिर्यामेषु यद्धं
युंजते शुभे । ते क्रीळयो धुनयो भाजदृष्टयः स्वयं महित्वं पनयन्त
धूतयः ॥ ३ ॥ स हि स्वसृत्पृषदश्चो युवा गृणोऽया ईशानस्त-
विषीभिरावृतः । असि सत्य ऋणयावाऽनेद्योऽस्या धियः
प्राविताथा वृषा गृणः ॥ ४ ॥ पितुः प्रानस्य जन्मना वदामसि
सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा । यदीमिदं शम्युक्ताण

५०१. अ० ६. व० १५.] ॥ ७१ ॥ [म० १. अ० १४. सू० ८९.]

आशुतादिनामानि यज्ञियानि दधिरे ॥ ५ ॥ श्रियसे कं भानुभिः
सं मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्भिः सुखादयः । ते वाशीमंत
इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः ॥ ६ ॥ १३ ॥

॥ ८८ ॥ १-६ गोतमो राहूगणः ॥ मरुतः ॥ १. ६ प्रस्तारपंक्तिः । २-४ त्रिष्टुप् । ५ विराडूपा ॥

॥ ८८ ॥ आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्के रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भि-
रश्वपणैः । आ वर्षिष्ठया न इषा वयो न पंप्रता सुमायाः ॥ १ ॥
तेऽरुणेभिर्वरमा पिशंगैः शुभे कं यांति रथतूर्भिरश्वैः । रुक्मो
न चित्रः स्वधितीवान्पव्या रथस्य जघनंत भूमं ॥ २ ॥ श्रिये कं
वो अधि तनूषु वाशीर्मैधा वना न कृणवंत ऊर्ध्वा । युष्मभ्यं कं
मरुतः सुजातास्तु विद्युन्मासौ धनयंतो अद्रिं ॥ ३ ॥ अहानि गृध्राः
पर्या व आगुरिमां धियं वार्काया च देवी । ब्रह्म कृणवंतो गोत-
मासौ अर्केरूर्ध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिवध्वे ॥ ४ ॥ एतस्यन्न योज-
नमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः । पश्यन्हिरण्यचक्रान-
योदंष्ट्रान्विधावतो वराहून् ॥ ५ ॥ एषा स्या वो मरुतोऽनुभवी
प्रति द्योभति वाघतो न वाणी । अस्तोभयदृथासामनु स्वधां
गर्भस्थोः ॥ ६ ॥ १४ ॥

॥ ८९ ॥ १-१० गोतमो राहूगणः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-५. ७ जगती । ६ विरादस्थाना । ८-१० त्रिष्टुप् ॥

॥ ८९ ॥ आ नो भद्राः क्रतवो यंतु विश्वतोऽदब्धासो अप-
रीतास उद्भिदः । देवा नो यथा सद्मिदृधे असन्नप्रायुवो
रक्षितारो दिवेदिवे ॥ १ ॥ देवानां भद्रा सुमतिर्चैज्यूयतां देवा-
नां रातिरभि नो नि वर्ततां । देवानां सख्यमुप सेदिमा व्यं
देवा न आयुः प्र तिरंतु जीवसे ॥ २ ॥ तान्पूर्वया निविदा हूमहे
वयं भगं मिचमदितिं दक्षमसिधं । अर्यमणं वरुणं सोमम-

श्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ॥३॥ तन्नो वातो मयोभु
वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः । तद्वाणः सोमसुतो
मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिषण्या युवं ॥४॥ तमीशानं जगत-
स्तस्युषस्पतिं धियंजिन्वमवसे हूमहे वयं । पूषा नो यथा वेदसा-
मसंबुधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥५॥१५॥ स्वस्ति न इन्द्रो
वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः । स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरि-
ष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥६॥ पृषदश्वा मरुतः पृश्नि-
मातरः शुभंयावानो विदथेषु जगमयः । अग्निजिह्वा मनवः
सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसा गमन्निह ॥७॥ भद्रं कर्णेभिः
शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांस-
स्तनूभिर्व्यशेम देवहितं यदायुः ॥८॥ शतमिन्द्रु शरदो अंति देवा
यचा नश्चक्रा जरसं तनूनां । पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो
मृध्या रीरिषतायुर्गताः ॥९॥ अदितिद्यौरदितिरंतरिक्षमदि-
तिर्माता स पिता स पुत्रः । विश्वे देवा अदितिः पंच जना
अदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ॥१०॥१६॥

॥१०॥ १-९ गीतमो राहूगणः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-८ गायत्री । ९ अनुष्टुप ॥

॥१०॥ ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा
देवैः सजोषाः ॥१॥ ते हि वस्वो वसवानास्ते अप्रमूरा महो-
भिः । व्रता रक्षन्ते विश्वाहा ॥२॥ ते अस्मभ्यं शर्म यंसन्नमृता
मर्त्येभ्यः । बार्धमाना अप द्विषः ॥३॥ वि नः पथः सुविताय
चियं त्विन्द्रो मरुतः । पूषा भगो वंद्यासः ॥४॥ उत नो धियो
गोअयाः पूषन्विष्णवे वयावः । कर्तो नः स्वस्तिमतः ॥५॥१७॥
मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिधवः । माध्वीर्नः

अ० १. अ० ६. व० २१.]

॥ ७३ ॥

[म० १. अ० १४. सू० ९९]

संतोषधीः ॥६॥ मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवं रजः । मधु
द्यौरस्तु नः पिता ॥७॥ मधुमानो वनस्पतिर्मधुमाँ अस्तु सूर्यः ।
माधीर्गावो भवन्तु नः ॥८॥ शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भव-
त्वयमा । शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः ॥९॥१०॥

॥९१॥ १-२३ गोतमो राहूगणः ॥ सोमः ॥ १-४. १८-२३ त्रिष्टुप् । ५-१६ गायत्री । १७ उष्णिक् ॥

॥९१॥ त्वं सोम प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि
पंथां । तव प्रणीती पितरो न इन्द्रो देवेषु रत्नमभजन्त
धीराः ॥१॥ त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुर्भूस्त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्व-
वेदाः । त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महिता द्युम्नेभिर्द्युमन्यभवो नृचक्षाः ॥२॥
राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद्भीरं तव सोम धाम ।
शुचिष्ट्वमसि प्रियो न मित्रो दक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ॥३॥
या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वसु ।
तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेकनाजन्तसोम प्रति हव्या
गृभाय ॥४॥ त्वं सोमासि सत्यतिस्त्वं राजोत वृचहा । त्वं
भद्रो असि क्रतुः ॥५॥१९॥ त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न
मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ॥६॥ त्वं सोम महेभगं त्वं यून्
क्षतायते । दक्षं दधासि जीवसे ॥७॥ त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा
राजन्नघायतः । न रिण्येत्त्वावतः सखा ॥८॥ सोम यास्ते मयोभुव
जतयः संति दाशुषे । ताभिर्नोऽविता भव ॥९॥ इमं यज्ञमिदं
वचो जुजुषाण उपागंहि । सोम त्वं नो वृधे भव ॥१०॥२०॥
सोम गीर्भिष्टा वयं वर्धयामो वचोविदः । सुमृच्छीको न
आ विश ॥११॥ गयस्फानो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्धनः ।
सुमित्रः सोम नो भव ॥१२॥ सोम रारंधि नो हृदि गावो न

यवसेषा । मर्ये इव स्व ओक्ते ॥१३॥ यः सोम सख्ये तव रा-
गदेव मर्येः । तं दक्षः सचते कविः ॥१४॥ उरुष्या णो अभिशस्तेः
सोम नि पाह्यंहसः । सखा सुशेव एधि नः ॥१५॥२१॥ आ पायस्व
समेतु ते विश्वतः सोम वृषण्यै । भवा वाजस्य संगथे ॥१६॥ आ
पायस्व मदितम सोम विश्वेभिरंशुभिः । भवा नः सुश्रवस्तमः
सखा वृधे ॥१७॥ सं ते पर्यासि समु यंतु वाजाः सं वृषण्यान्यभि-
मातिषाहः । आपायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवांस्युत्तमा-
नि धिष्ण ॥१८॥ या ते धामानि हविषा यजंति ता ते विश्वा
परिभूरस्तु यज्ञं । गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरहा प्र चरा
सोम दुर्यान् ॥१९॥ सोमो धेनुं सोमो अर्वतमाशुं सोमो वीरं
कर्मण्यं ददाति । सादन्यं विदथ्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशद-
स्मै ॥२०॥२२॥ अषाढ्हं युत्सु पृतनासु पप्रिं स्वर्षामप्सां वृजनस्य
गोपां । भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयंतं त्वामनु मदेम सोम ॥२१॥
त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः । त्वमा
तंतयोर्वे त्रिरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्ये ॥२२॥ देवेन नो
मनसा देव सोम रायो भागं सहसा वक्षभि युध्य । मा त्वा तनदी-
शिषे वीर्यस्योभयेभ्यः प्र चिकित्सा गविष्टौ ॥२३॥२३॥

॥ ९२ ॥ १-१८ गीतमो राहृगणः ॥ १-१५ उपाः । १६-१८ अश्विनौ ॥ १-४ जगती ।

५-१२ त्रिष्टुप् । १३-१८ उज्जिक् ॥

॥ ९२ ॥ एता उ त्या उषसः केतुमंत्रात पूर्वे अर्धे रज-
सो भानुमंजते । निष्कृण्वाना आयुधानीव धृणावः प्रति
गावोऽरुषीर्येति मातरः ॥१॥ उदपन्नरुणा भानवो वृथा
स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत । अक्रन्नुषासो वयुनानि
पूर्वथा रुशंतं भानुमरुषीरशिश्नयुः ॥२॥ अर्चंति नारीर-

प्र० १. अ० ६. व० २६.] ॥ ७५ ॥ [म० १. अ० १४. सू० ९२.]

पसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावतः । इषं
वहतीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुवते ॥३॥
अधि पेशांसि वपते नृतुरिवापोरुते वक्ष उसेव बर्जहं ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा
आवर्तमः ॥४॥ प्रत्यर्ची रुशदस्या अदर्शि वि तिष्ठते
बाधते कृणामभं । स्वरं न पेशो विदयेष्वजञ्चिवं दिवो
दुहिता भानुमश्नेत् ॥५॥ २४॥ अतारिष्म तमसस्परमस्योषा
उच्छंती वयुना कृणोति । श्रिये छंदो न स्मयते विभाती सुप्र-
तीका सौमनसायाजीगः ॥६॥ भास्वती नेची सूनृतानां दिवः
स्त्वे दुहिता गीतमेभिः । प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्यानुषो
गोअग्रौ उप मासि वाजान् ॥७॥ उपस्तमश्यां यशसं
सुवीरं दासप्रवर्गे रयिमश्वबुध्ं । सुदंससा श्रवसा या वि-
भासि वाजप्रसूता सुभगे बृहंतं ॥८॥ विश्वानि देवी भुवना-
भिचक्ष्णा प्रतीची चक्षुरुर्विया वि भाति । विश्वं जीवं चरसे
बोधयंती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः ॥९॥ पुनःपुनर्जा-
यमाना पुराणी समानं वर्णमभि शुभमाना । श्वघ्नीव
कृत्नुर्विजं आमिनाना मर्तस्य देवी जरयंत्यायुः ॥१०॥ २५॥
व्युर्वती दिवो अंतां अबोध्यप स्वसारं सनुतयुयोति । प्रमि-
नती मनुष्या युगानि योषा जारस्य चक्षसा वि भाति ॥११॥
पशून् चिवा सुभगा प्रथाना सिंधुर्न क्षीद उर्विया व्यश्नेत् ।
अमिनती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्हेषा-
ना ॥१२॥ उपस्तश्चिचमा भरास्मभ्यं वाजिनीवति । येन
तोक् च तनयं च धामहे ॥१३॥ उपो अद्योह गोमयश्वा-
वति विभावरी । रेवदस्मे व्युच्छ सूनृतावति ॥१४॥

युक्त्वा हि वाजिनीवत्यश्वाँ अद्यारुणाँ उषः । अथा नो विश्वा
सौमगात्या वह ॥ १५ ॥ २६ ॥ अश्विना वर्तिरस्मदा गोमहसा
हिरण्यवत् । अर्वायथं समनसा नि यच्छतं ॥ १६ ॥ यावित्था
श्लोकमा दिवो ज्योतिर्जनाय चक्रयुः । आ न ऊर्जे वहत-
मश्विना युवं ॥ १७ ॥ एह देवा मयोभुवा दसा हिरण्यवर्तनी ।
उषर्बुधो वहंतु सोमपीतये ॥ १८ ॥ २७ ॥

॥ ९३ ॥ १-१२ गीतमो राहूगणः ॥ अग्नीषोमौ ॥ १-३ अनुष्टुप् । ४-७. १२ त्रिष्टुप् ।
८ जगती त्रिष्टुप् । ९-११ गायत्री ॥

॥ ९३ ॥ अग्नीषोमाविमंसु मे ऋणुतं वृषणा हवँ । प्रति सूक्ता-
नि हयेतं भवतं दाशुषे मयः ॥ १ ॥ अग्नीषोमा यो अद्य वामिदं
वचः सपर्यति । तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वश्वं ॥ २ ॥ अग्नीषो-
मा य आहुतिं यो वां दाशाङ्गविष्कृतिं । स प्रजया सुवीर्यं विश्व-
मायुर्थ्यन्नवत् ॥ ३ ॥ अग्नीषोमा चेति तद्दीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं
पणिं गाः । अवातिरतं वृसंयस्य शेषोऽविदतं ज्योतिरेकं बहु-
भ्यः ॥ ४ ॥ युवमेतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सक्तू अधत्तं ।
युवं सिधूरभिर्शस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुचतं गृभीतान् ॥ ५ ॥
आन्यं दिवो मातरिश्वा जभारामथादन्यं परि श्येनो अद्रेः ।
अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानोरं यज्ञाय चक्रयुरु लोकं ॥ ६ ॥ २८ ॥
अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हयेतं वृषणा जुषेथाँ । सु-
शर्माणा स्ववसा हि भूतमथा धत्तं यजमानाय शं योः ॥ ७ ॥ यो
अग्नीषोमा हविषा सपर्योदैवद्रीचा मनसा यो घृतेन । तस्य व्रतं
रक्षतं पातमहंसो विशे जनाय महि शर्म यच्छतं ॥ ८ ॥ अग्नी-
षोमा सर्वेदसा सहूती वनतं गिरः । सं देवचा बभूवयुः ॥ ९ ॥
अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत्

[अ० १. अ० ६. व० ३१.] ॥ ७७ ॥ [म० १. अ० १५. सू० ९४.]

॥१०॥ अग्नीषोमाविमानि नो युवं हव्या जुजोषतं। आ यातमुप
नः सचा ॥११॥ अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आ यायन्तामु-
स्रिया हव्यसूदः। अस्मे बलानि मघवंसु धत्तं कृणुतं नो
अध्वरं श्रुष्टिमंतं ॥१२॥२९॥१४॥

॥९४॥ १-१६ कुत्स आंगिरसः ॥ १-७. ८^१. ९-१६^{१-२} अग्निः। ८^{१-१-२} देवाः। १६^{१-४} मित्रो
वरुणोऽदितिः सिंधुः पृथिवी द्यौरग्निर्वा ॥ १-१४ जगती ॥ १५. १६ चिहुष ॥

॥९४॥ इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनी-
षया। भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं
तव ॥१॥ यस्मै त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते सुवीर्यं। स
तूतावनैनमग्नीत्यंहतिरग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥२॥ शक्रेम
त्वा समिधं साधया धियस्त्वे देवा हविरदंत्याहुतं। त्वमादित्याँ आ
वह तान्द्युः शमस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥३॥ भराभेध्मं
कृण्वामा हवीषि ते चितयंतः पर्वणापर्वणा वयं। जीवातवे
प्रतरं साधया धियोऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥४॥ विशां
गोपा अस्य चरन्ति जंतवो द्विपच्च यदुत चतुष्पदक्षुभिः। चित्रः
प्रकेत उषसो महौ अस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥५॥३०॥ त्व-
मध्वर्युस्त होतासि पूर्यः प्रशास्ता पीता जनुषा पुरोहितः। विश्वा
विद्वाँ आर्तिज्या धीर पुष्यस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥६॥
यो विश्वतः सुप्रतीकः सहङ्गसि दूरे चित्सन्तु ऋदिवाति रोचसे।
रात्र्याश्चिदंधो अतिदेव पश्यस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥७॥
पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथोऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु दृढ्यः। तदा
जानीतोत पुष्यता वचोऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥८॥ व-
धैर्दुःशंसाँ अपदृढ्यो जहि दूरे वा ये अंति वा केचिदचिराः। अथा

यज्ञाय गृणते सुगं कृध्यमे सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥ ९॥
यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वातजूता वृषभस्येव ते रवः ।
आदिन्वसि वनिनो धूमकेतुनामे सख्ये मा रिषामा वयं
तव ॥ १० ॥ ३१ ॥ अध स्वनादुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रुप्ता यज्ञे
यवसादो व्यस्थिरन् । सुगं तज्ञे तावकेभ्यो रथेभ्योऽग्ने सख्ये मा
रिषामा वयं तव ॥ ११ ॥ अयं मित्रस्य वरुणस्य धार्यसेऽवयातां
मरुतां हेळो अद्भुतः । मृळा सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्ने सख्ये
मा रिषामा वयं तव ॥ १२ ॥ देवो देवानामसि मित्रो अद्भुतो
वसुर्वसूनामसि चारुध्वरे । शर्मन्त्याम तव सप्रथस्तमेऽग्ने
सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥ १३ ॥ तज्ञे भद्रं यत्समिद्धः स्वे दमे
सोमाहुतो जरसे मृळयत्तमः । दधासि रत्नं द्रविणं च दाप्नुषेऽग्ने
सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥ १४ ॥ यस्मै त्वं सुद्रविणो ददा-
शोऽनागास्वमदिते सर्वताता । यं भद्रेण शवसा चोदयासि
प्रजावता राधसा ते स्याम ॥ १५ ॥ स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्वा-
नस्माकमायुः प्र तिरेह देव । तन्नो मित्रो वरुणो मामहंता-
मदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥ १६ ॥ ३२ ॥ ६ ॥

॥ ९५ ॥ १-११ कुत्स चांगिरसः ॥ अग्निरग्निरौपस्यो वा ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ९५ ॥ वे विरूपे चरतः स्वर्धे अन्यान्या वत्समुप
धापयेते । हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छुक्रो अन्यस्यां
ददृशे सुवर्चाः ॥ १ ॥ दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भमर्तद्रासो युव-
तयो विभृचं । तिग्मानीकं स्वयंशसं जनेषु विरोचमानं
परि षीं नयन्ति ॥ २ ॥ चीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र
एकं दिव्येकमप्सु । पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवानामृतून्प्रशा-

०१. अ० १. व० ३.]

॥ ७९ ॥

[म० १. अ० १५. सू० ९६.]

सुद्धि दधावनुष्टु ॥३॥ क इमं वो निरयमा चिकेत वत्सो
मातृर्जनयत स्वधाभिः । बह्वीनां गर्भो अपसामुपस्थान्म-
हान्कविर्निश्चरति स्वधावान् ॥४॥ आविष्ट्यो वर्धते चारुसु
जिह्वाणामूर्धः स्वयंशा उपस्थे । उभे त्वष्टुर्विभ्यतुर्जायमा-
नात्प्रतीची सिंहं प्रति जोषयेते ॥५॥१॥ उभे भद्रे जोषयेते
न मेने गावो न वाश्वा उप तस्युरैवः । स दक्षाणां
दक्षपतिर्वभूवांजति यं दक्षिणतो हविर्भिः ॥६॥ उद्यंयमीति
सवितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीम जृजन् । उच्छुक्र-
मत्कमजते सिमस्मान्नवा मातृभ्यो वसना जहाति ॥७॥
तेषां रूपं कृणुत उत्तरं यत्संपंचानः सदेने गोभिरद्भिः । कविर्वुधं
परिर्मर्ज्यते धीः सा देवताता समितिर्वभूव ॥८॥ उरु ते जयः
पयैति बुधं विरोचमानं महिषस्य धाम । विश्वेभिरग्रे स्वयंशो-
भिरिद्धोऽदब्धेभिः पायुभिः पाह्यस्मान् ॥९॥ धन्वन्स्रोतः कृणुते
गातुमूर्मिं शुक्रैर्मिभिरभि नक्षति क्षां । विश्वा सनानि जठरैषु
धत्तेऽतर्नवासु चरति प्रसूषु ॥१०॥ एवा नो अग्रे समिधा वृधानो
रेवत्पावक श्रवसे विभाहि । तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ताम-
दितिः सिंधुः पृथिवी उत्त द्यौः ॥११॥२॥

॥९६॥ १-९ कुत्स सागिरसः ॥ अग्निरग्निर्देविणोदा वा ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥९६॥ स प्रानथा सहसा जायमानः सुद्यः काव्यानि
बळधत्त विश्वा । आपश्च मित्रं धिषणा च साधदेवा अग्निं
धारयन्द्रविणोदां ॥१॥ स पूर्वया निविदा कथतायोरिमाः
प्रजा अजनयन्मनूनां । विवस्वता चक्षसा द्यामपश्च देवा
अग्निं धारयन्द्रविणोदां ॥२॥ तमीळत प्रथमं यज्ञसाधं

विश्व आरीराहुतमृजसानं । ऊर्जः पुत्रं भरतं सृष्टदानुं देवा अग्निं
धारयन्द्रविणोदां ॥३॥ स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टिर्विद्वानुं
तनयाय स्वर्वित् । विश्वं गोपा जनिता रोदस्योर्देवा अग्निं
धारयन्द्रविणोदां ॥४॥ नक्तोषासा वर्णमा मेम्याने धापयैते
शिष्नुमेकं समीची । द्यावाक्षामा रुक्मो अंतर्वि भाति देवा
अग्निं धारयन्द्रविणोदां ॥५॥३॥ रायो बुधः संगमनो वसूनां
यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः । अमृतत्वं रक्षमाणस एनं देवा
अग्निं धारयन्द्रविणोदां ॥६॥ नू च पुरा च सदनं रयीणां
जातस्य च जायमानस्य च द्यां । सतश्च गोपां भवतश्च भूरेर्देवा
अग्निं धारयन्द्रविणोदां ॥७॥ द्रविणोदा द्रविणसस्तुरस्य
द्रविणोदाः सनरस्य प्र यंसत् । द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो
द्रविणोदा रासते दीर्घमायुः ॥८॥ एवा नो अग्ने समिधा
वृधानो रेवत्पावक श्रवसे वि भाहि । तन्नो मित्रो वरुणो
मामहंतामदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥९॥४॥

॥ ९७ ॥ १-८ कुत्स आगिरसः ॥ अग्निरग्निः शुचिर्वा ॥ गायत्री ॥

॥ ९७ ॥ अप नः शोष्नुचदधमग्ने शुष्नुग्ध्या रयिं । अप
नः शोष्नुचदधं ॥१॥ सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च
यजामहे । अप नः शोष्नुचदधं ॥२॥ प्र यज्ञंदिष्ट एषां
प्रास्माकासश्च सूरयः । अप नः शोष्नुचदधं ॥३॥ प्र यज्ञे
अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयं । अप नः शोष्नुचदधं ॥४॥ प्र
यदग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः । अप नः शोष्नुच-
दधं ॥५॥ त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि । अप
नः शोष्नुचदधं ॥६॥ द्विषो नो विश्वतोमुखाति नावेव

अ० १. अ० ७. व० ८.]

॥ ८१ ॥

[म० १. अ० १५. सू० १००]

धारय। अप नः शीर्षुचद्वं ॥७॥ स नः सिंधुमिव नावयाति
पर्वो स्वस्तये। अप नः शीर्षुचद्वं ॥८॥५॥

॥ ८६ ॥ १-३ कुत्स आंगिरसः ॥ अग्निरैश्वानरो वा ॥ त्रिष्टुप ॥

॥८६॥ वैश्वानरस्य सुमती स्याम राजा हि कं भुवनानामभि-
श्रीः। इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण ॥१॥
पृष्ठो दिवि पृष्ठो अग्निः पृथिव्यां पृष्ठो विश्वा ओषधीरा विवेश।
वैश्वानरः सहसा पृष्ठो अग्निः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तं ॥२॥
वैश्वानर तव तत्सत्यमस्वस्मान्नायो मघवानः सचंतां। तन्नो मि-
त्रो वरुणो मामहंता मदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥३॥६॥

॥ ८९ ॥ १ कश्यपो मारीचः ॥ अग्निरग्निरजातवेदा वा ॥ त्रिष्टुप ॥

॥८९॥ जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो नि दहाति
वेदः। स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिंधुं दुरि-
तात्यग्निः ॥१॥७॥

॥ १०० ॥ १-१९ ऋचाश्चावरोपसहदेवभयमानसुरापसो वाषांगिराः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप ॥

॥१००॥ स यो वृषा वृष्येभिः समौका मही दिवः पृथिव्याश्च
सुम्राट्। सती नसत्वा हव्यो भरेषु मरुत्वान्भो भवत्विद्रं जती ॥१॥
यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो भरेभरे वृचहा शुष्मो अस्ति। वृषंतमः
सखिभिः स्वेभिरेवैर्मरुत्वान्भो भवत्विद्रं जती ॥२॥ दिवो न यस्य
रेतसो दुर्घानाः पंथासो यंति शवसापरीताः। तरद्देषाः सासहिः
प्रांस्येभिर्मरुत्वान्भो भवत्विद्रं जती ॥३॥ सो अंगिरोभिरंगिर-
स्तमो भृङ्गुषा वृषभिः सखिभिः सखा सन्। ऋग्मिभिर्जुग्मी
गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान्भो भवत्विद्रं जती ॥४॥ स सूनुभिर्न रुदे-

अ० १. अ० ७. व० ११.] ॥ ८२ ॥ [म० १. अ० १५. सू० १००]

भिर्ऋभ्वा नृषाह्ये सासह्यौ अमित्रान् । सनीकेभिः अवस्थानि
तूर्वेन्मरुत्वान्नो भवत्विद्रं जती ॥ ५ ॥ ८ ॥ स मन्युमीः समद-
नस्य कर्तास्माकेभिर्नृभिः सूर्ये सनत् । अस्मिन्नहन्ताप-
तिः पुरुहूतो मरुत्वान्नो भवत्विद्रं जती ॥ ६ ॥ तमूतयो
रणयञ्छूरसातौ तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत वां । स विश्वस्य
कृणस्येश एको मरुत्वान्नो भवत्विद्रं जती ॥ ७ ॥ तमप्संत
शवस उत्सवेषु नरो नरमवसे तं धनाय । सो अंधे चित्तमसि
ज्योतिर्विदन्मरुत्वान्नो भवत्विद्रं जती ॥ ८ ॥ स सथेन यमति
व्राधतश्चित्स दक्षिणे संगृभीता कृतानि । स कीरिणा
चित्सनिता धनानि मरुत्वान्नो भवत्विद्रं जती ॥ ९ ॥ स
ग्रामेभिः सनिता स रथेभिर्विदे विश्वाभिः कृष्टिभिर्नृद्य ।
स पौंस्येभिरभिभूरशस्तीर्मरुत्वान्नो भवत्विद्रं जती ॥ १० ॥ ११ ॥
स जामिभिर्यत्समजाति मीळेऽजामिभिर्वा पुरुहूत
एवैः । अपां तोकस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान्नो भवत्विद्रं
जती ॥ ११ ॥ स वज्रभृहस्युहा भीम उयः सहस्रचेताः
शतनीथ ऋभ्वा । चम्रीषो न शवसा पांचजन्यो मरु-
त्वान्नो भवत्विद्रं जती ॥ १२ ॥ तस्य वज्रः क्रंदति स्मात्स्वर्षा
दिवो न त्वेषो रवयः शिमीवान् । तं संचते सनयस्तं
धनानि मरुत्वान्नो भवत्विद्रं जती ॥ १३ ॥ यस्याजसं शवसा
मानमुक्थं परिभुजद्रोदसी विश्वतः सी । स पारिषत्क्र-
तुभिर्मदसानो मरुत्वान्नो भवत्विद्रं जती ॥ १४ ॥ न यस्य
देवा देवता न मर्ता आपश्च न शवसो अंतमापुः । स
प्ररिक्वा त्वक्षसा क्ष्मो दिवश्च मरुत्वान्नो भवत्विद्रं जती
॥ १५ ॥ १० ॥ रोहिच्छयावा सुमर्दशुर्लेलामीर्द्युक्षा राय ऋजा-

अ० १, अ० ७, व० १३.] ॥ ८३ ॥ [म० १, अ० १५, सू० १०१]

श्वस्य । वृषखंतं विभ्रती धूर्षु रथं मंद्रा चिकेत नाहुषीषु
विष्णु ॥ १६ ॥ एतत्त्यक्त इद्र वृष्ण उक्थं वार्धागिरा अभि
गृणंति राधः । ऋजाश्वः प्रष्टिभिरंबरीषः सहदेवो भयमानः
सुराधाः ॥ १७ ॥ दस्यूज्जिह्वस्यूश्च पुरुहूत एवैहृत्वा पृथिव्यां
शर्वा नि बर्हीत् । सनत्क्षेत्रं सखिभिः श्वित्येभिः सनत्सूर्ये
सनत्पः सुवज्रः ॥ १८ ॥ विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्व-
परिहृताः सनुयाम वाजं । तन्नो मित्रो वरुणो मामहंता-
मदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥ १९ ॥ ११ ॥

॥ १०१ ॥ १-११ कुत्त चांगिरसः ॥ इन्द्रः ॥ १-७ जगती । ८-११ त्रिष्टुप ॥

॥ १०१ ॥ प्रमंदिने पितुमदर्चता वचो यः कृष्णगर्भो निरहन्-
जिश्चना । अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वंतं सख्याय हवामहे
॥ १ ॥ यो व्यंसं जाहषाणेन मन्युना यः शंबरं यो अहन्पिप्रुमव्रतं ।
इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणङ्गुरुत्वंतं सख्याय हवामहे ॥ २ ॥ यस्य
द्यावापृथिवी पौंस्यं महद्यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः । यस्येन्द्रस्य
सिंधवः सश्रति व्रतं मरुत्वंतं सख्याय हवामहे ॥ ३ ॥ यो अश्वानां
यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणि कर्मणि स्थिरः । वी-
क्रोश्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वंतं सख्याय हवामहे ॥ ४ ॥
यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविंदत् ।
इन्द्रो यो दस्यूरधरां अवातिरन्मरुत्वंतं सख्याय हवामहे ॥ ५ ॥ यः
शूरेभिर्हव्यो यश्च भीरुभिर्यो धावद्भिर्हूयते यश्च जिग्युभिः । इद्रं यं
विश्वा भुवनाभि सैधुर्मरुत्वंतं सख्याय हवामहे ॥ ६ ॥ १२ ॥ रुद्रा-
णामेति प्रदिशा विचक्ष्णो रुद्रेभिर्योषा तनुते पृथु जयः ।
इद्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वंतं सख्याय हवामहे ॥ ७ ॥

अ० १. अ० ७. व० १५.] ॥ ८४ ॥ [म० १. अ० १५. सू० १०२]

यद्वा मरुतः परमे सधस्थे यद्वा वमे वृजने मादयासे। अत आ
याहध्वरं नो अच्छा त्वाया हविश्चकुमा सत्यराधः ॥८॥ त्वायेन्द्र
सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चकुमा ब्रह्मवाहः। अधा नियुतः
सगणो मरुद्भिर्स्मिन्यज्ञे बर्हिषि मादयस्व ॥९॥ मादयस्व हरि-
भिर्येतं इन्द्र वि षस्व शिप्रे वि सृजस्व धेने। आ त्वा सुशिप्र हरयो
वहतूश्नह्य्यानि प्रति नो जुषस्व ॥१०॥ मरुत्स्तोत्रस्य वृजनस्य
गोपा वयमिद्रेण सनुयाम वाजं। तन्नो मित्रो वरुणो मामहं-
तामदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥११॥१३॥

॥ १०२ ॥ १-११ कुत्स आंगिरसः ॥ इन्द्रः ॥ १-१० जगती । ११ त्रिष्टुप् ॥

॥ १०२ ॥ इमां ते धियं प्र भरे मही महीमस्य स्तोत्रे धिषणा
यत्त आनजे । तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्र देवासः
शर्वसामदन्नु ॥१॥ अस्य श्रवो नद्यः सप्त विभ्रति द्यावाक्षा-
मा पृथिवी दर्शतं वपुः । अस्मे सूर्याचन्द्रमसाभिचक्षे अज्ञे
कमिन्द्र चरतो विततुरं ॥२॥ तं स्मा रथं मघवन्प्राव सातये
जैचं यं ते अनुमदाम संगमे । आजा न इन्द्र मनसा पुरुषुत
त्वायज्ञो मघवञ्छमे यच्छ नः ॥३॥ वयं जयेम त्वया युजा
वृतमस्माकमंशमुदवा भरेभरे । अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं
कृधि प्र शत्रूणां मघवन्वृषाया रुज ॥४॥ नाना हि त्वा
हवमाना जना इमे धनानां धर्तरवसा विपन्यवः । अस्माकं
स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैचं हीन्द्र निभृतं मनस्तव ॥५॥१४॥
गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मञ्छतमू-
तिः खजंकरः । अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसाथा जना
वि ह्वयन्ते सिषासवः ॥६॥ उक्ते शतान्मघवन्नुच भूयस

उत्सहसादिरिचे कृष्टिषु श्रवः । अमाचं तां धिषणां तित्विषे
मह्यधा वृचाणि जिघ्रसे पुरंदर ॥७॥ चिविष्टिधातुं प्रतिमान-
मोजसस्तिस्त्रो भूमीर्नृपते चीणि रोचना । अतीदं विश्वं भुवनं
ववक्षिषाश्चुरिंद्र जनुषा सनादसि ॥८॥ तां देवेषु प्रथमं
हवामहे त्वं वभूथ पृतनासु सासहिः । सेमं नः कारुमुपमन्यु-
मुद्भिदमिंद्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः ॥९॥ त्वं जिगेथ न धना
रुरोधिषाभेष्वाजा मघवन्महत्सु च । त्वामुग्रमवसे सं शिशीम-
स्यथा न इंद्र हवनेषु चोदय ॥१०॥ विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो
अस्वपरिहृताः सनुयाम वाजं । तन्नो मित्रो वरुणो मामहंता-
मदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥११॥१५॥

॥ १०३ ॥ १-८ कुत्स आंगिरसः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप ॥

॥ १०३ ॥ तन्न इंद्रियं परमं पराचैरधारयंत कवयः पुरेदं ।
क्षमेदमन्यहिव्यन्यदस्य समी पृच्यते समनेव केतुः ॥१॥
स धारयत्पृथिवीं पप्रथञ्च वज्रेण हत्वा निरपः संसर्ज ।
अहन्नहिमभिर्नद्रीहिणं व्यहन्यंसं मघवा शचीभिः ॥२॥
स जातूभर्मा अहधान ओजः पुरो विभिंदन्नचरद्वि दा-
सीः । विद्वान्वजिन्दस्यवे हेतिमस्यार्थे सहो वर्धया
द्युम्नमिंद्र ॥३॥ तद्वचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तयन् मघवा
नाम विभ्रत् । उपप्रयन्दस्युहयाय वजी यद्ध सृनुः
श्रवसे नाम दधे ॥४॥ तदस्येदं पश्यता भूरि पुष्टं
अदिंदस्य धत्तन वीर्याय । स गा अविंदत्सो अविंद-
दश्चान्त ओषधीः सो अपः स वनानि ॥५॥१६॥ भूरिकर्मणे
वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनवाम सोमं । य आहत्या परि-

पंथीव शूरोऽयञ्चनो विभजन्नेति वेदः ॥६॥ तदिंद्र प्रेवं वीर्यं
चकर्थ यत्संसंतं वज्रेणाबोधयोऽहिं । अनु त्वा पत्नीर्हृषितं
वयश्च विश्वे देवासो अमदन्ननु त्वा ॥७॥ शुष्णं पिप्पुं कुर्यवं
वृचमिंद्र यदावधीर्वि पुरः शंबरस्य । तन्नो मित्रो वरुणो
मामहंतामदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥८॥ १७॥

॥ १०४ ॥ १-९ कुत्स आंगिरसः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १०४ ॥ योनिष्ट इंद्र निषदे अकारि तमा नि षीद स्वानो
नार्वी । विमुच्या वयोऽवसायाश्चान्दोषा वस्तोर्वहीयसः प्रपि-
त्वे ॥१॥ ओ त्वे नर इंद्रमृतये गुनू चित्तान्सद्यो अध्वनो जग-
म्यात् । देवासो मन्युं दासस्य अस्मन्ते न आ वक्षन्सुविताय वरं
॥२॥ अव त्मना भरते केतवेदा अव त्मना भरते फेनमुदन् । क्षी-
रेण स्नातः कुर्यवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः ॥३॥
युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्ट्रि शूरः । अंजसी
कुलिशी वीरपत्नी पयो हिव्वा ना उदभिर्भरंते ॥४॥ प्रति यत्स्या
नीषादर्शि दस्योरोको नाच्छा सदनं जानती गात । अध स्मा
नो मघवच्चकृतादिन्मा नो मघेव निष्पपी परा दाः ॥५॥ १८॥
स त्वं न इंद्र सूर्ये सो अर्ध्वनागास्व आ भज जीवशंसे । मांतरां
भुजमा रीरिषो नः अदितं ते महत इन्द्रियाय ॥६॥ अथा मन्ये
अत्रे अस्मा अधायि वृषा चीदस्व महते धनाय । मा नो अकृते
पुरुहूत योनाविंद्र क्षुध्यन्नो वय आसुतिं दाः ॥७॥ मा नो
वधीरिंद्र मा परा दा मा नः प्रिया भोजनानि प्र मोषीः ।
आंदा मा नो मघवच्छक्र निर्भेन्मा नः पाचा भेत्सहजानुषा-
णि ॥८॥ अर्वाडेहि सोमकामं त्वाहुरयं सुतस्तस्य पिवा

१०१. अ० ७. व० २२.] ॥ ८७ ॥ [म० १. अ० १५. सू० १०५.]

मदाय । उरुयचा जठर आ वृषस्व पितेव नः शृणुहि
ह्यमानः ॥ ९ ॥ १९ ॥

॥ १०५ ॥ १-१९ आम्बस्त्रितः कुत्सो वा ॥ विष्णे देवाः ॥ १-७. ९-१६ पंक्तिः ।

८ महावृहती यवमध्या । १९ त्रिष्टुप् ॥

॥ १०५ ॥ चंद्रमा अप्सवंतरा सुपर्णो धावते दिवि । न वो
हिरण्यनेमयः पदं विंदन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ १ ॥
अर्थमिद्धा उ अर्थिन आ जाया युवते पति । तुजाते वृष्ण्यं पयः
परिदाय रसं दुहे वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ २ ॥ मो षु देवा अदः
स्व रव पादि दिवस्परि । मा सोम्यस्य शंभुवः शूने भूम कदा
चन वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ ३ ॥ यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद्भूतो
वि वोचति । क्व अतं पूर्य गतं कस्तद्विभर्ति नूतनो वित्तं मे
अस्य रोदसी ॥ ४ ॥ अमी ये देवाः स्थन चिष्वा रोचने दिवः । क्व
अतं कदनृतं क्व प्रत्ना व आहुतिर्वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ ५ ॥ २० ॥
क्व अतस्य धर्णसि क्वरुणस्य चक्ष्णं । कर्दर्यमणी महस्पथाति
क्रामेम दृढो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ ६ ॥ अहं सो अस्मि
यः पुरा सुते वदामि कानि चित् । तं मा व्यत्याध्योऽवृको न
तृष्णजं मृगं वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ ७ ॥ सं मा तपंत्यभितः
सपत्नीरिव पर्शवः । मूषो न शिश्ना व्यदन्ति माध्यः स्तो-
तारं ते शतक्रतो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ ८ ॥ अमी ये
सप्र रश्मयस्तचा मे नाभिरातता । वितस्तद्वेदाशः स
जामित्वाय रेभति वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ ९ ॥ अमी ये
पंचोक्षणो मध्ये तस्युर्महो दिवः । देवचा नु प्रवाच्यं सधी-
चीना नि वावतुर्वित्तं मे अस्य रोदसी ॥ १० ॥ २१ ॥ सुपर्णो एत
आसते मध्य आरोधने दिवः । ते संधन्ति पथो वृकं तरंतं यद्द-

तीरपो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥११॥ नयं तदुक्त्यं हितं देवासः
सुप्रवाचनं। ऋतमर्षेति सिंधवः सत्यं तातान् सूर्यो वित्तं मे अस्य
रोदसी ॥१२॥ अग्ने तव तदुक्त्यं देवेषु स्तुत्यार्थं। स नः सत्तो म-
नुष्यदा देवान्यक्षि विदुष्टरो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥१३॥ सत्तो
होता मनुष्यदा देवाँ अच्छा विदुष्टरः। अग्निर्हव्या सुषूदति देवो
देवेषु मेधिरो वित्तं मे अस्य रोदसी ॥१४॥ ब्रह्मा कृणोति वरुणो
गातुविदं तमीमहे। व्यूणोति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं वित्तं
मे अस्य रोदसी ॥१५॥२२॥ असौ यः पंथा आदित्यो दिवि प्र-
वाच्यं कृतः। न स देवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ वित्तं मे
अस्य रोदसी ॥१६॥ चितः कूपेऽवहितो देवान्हवत ऊतये। तच्छु-
आव बृहस्पतिः कृण्वन्नहूणादुरु वित्तं मे अस्य रोदसी ॥१७॥
अरुणो मा सकृद्वृकः पथा यतं ददर्श हि। उज्जिहीते निचाय्या
तष्टेव पृथ्यामयी वित्तं मे अस्य रोदसी ॥१८॥ एनांगूषेण व्य-
मिद्रवंतोऽभि धाम वृजने सर्ववीराः। तन्नो मित्रो वरुणो मा-
महंतामदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥१९॥२३॥१५॥

॥ १०६ ॥ १-७ कुत्स सांगिरसः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-६ जगती । ७ त्रिष्टुप् ॥

॥ १०६ ॥ इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमृतये मारुतं शर्धो अदितिं
हवामहे। रथं न दुर्गादसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंह-
सो निष्पिपर्तन ॥१॥ त आदित्या आ गता सर्वतातये
भूत देवा वृचतूयेषु शंभुवः। रथं न दुर्गादसवः सुदानवो
विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ॥२॥ अवंतु नः पितरः
सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे ऋतावृधा। रथं न दुर्गादसवः
सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ॥३॥ नराशंसं वा-

जिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूषणं मुक्षीरमहे । रथं न दुर्गावसवः
मुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ॥४॥ वृहस्पते सद-
मिन्नः सुगं कृधि शं योर्यत्ते मनुहितं तदीमहे । रथं न दुर्गावसवः
मुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ॥५॥ इंद्रं कुत्सो वृच-
हणं शचीपतिं काटे निवाळह ऋषिरहूदूतये । रथं न दुर्गावसवः
मुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ॥६॥ देवैर्नो देव्यदि-
तिर्नि पातु देवस्त्राता चायतामप्रयुच्छन् । तन्नो मित्रो वरुणो
मामहन्तामदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥७॥२४॥

॥ १०७ ॥ १-३ कुत्स आंगिरसः ॥ विश्वे देवाः ॥ विष्टुप ॥

॥१०७॥ यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृळ-
यन्तः । आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्त्यादंहोश्चिद्वा वरिवोवित्तरा-
सत् ॥१॥ उपनो देवा अवसा गमन्तंगिरसां सामभिः स्तूयमानाः ।
इंद्रं इन्द्रियैर्मरुतो मरुद्भिरादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत् ॥२॥ तन्न
इंद्रस्तद्वरुणस्तदग्निस्तदर्यमा तत्सविता चनो धात् । तन्नो मित्रो
वरुणो मामहन्तामदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥३॥२५॥

॥ १०८ ॥ १-१३ कुत्स आंगिरसः ॥ इंद्राग्नी ॥ विष्टुप ॥

॥१०८॥ य इंद्राग्नी चित्रतमो रथो वामभि विश्वानि
भुवनानि चष्टे । तेना यातं सरथं तस्थिवांसाथा सोमस्य
पिबतं सुतस्य ॥१॥ यावदिंद्रं भुवनं विश्वमस्युरुह्यचा
वरिमता गभीरं । तावौ अयं पातवे सोमो अस्वरमिंद्राग्नी
मनसे युवभ्यां ॥२॥ चक्राथे हि सध्याऽङ्गाम भद्रं सध्रीचीना
वृचहणा उत स्थः । ताविंद्राग्नी सध्यां चा निषद्या वृणाः सोमस्य

वृषणा वृषेयां ॥३॥ समिद्धेषु मिष्टानजाना यत्सुचा बर्हिर्ह
तिस्तिराणा । तीव्रैः सोमैः परिषिक्तेभिरर्वागेन्द्राग्नी सोमनसाय
यातं ॥४॥ यानीन्द्राग्नी चक्रयुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृषया-
नि । या वां प्रत्नानि सुख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं
सुतस्य ॥५॥ २६॥ यदब्रवं प्रथमं वां वृणानोऽयं सोमो असुरैर्नो
विह्व्यः । तां सत्यां अज्ञामभ्या हि यातमथा सोमस्य पिबतं
सुतस्य ॥६॥ यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे दुरोणे यद्वृहसि राजनि वा
यजत्रा । अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं
सुतस्य ॥७॥ यदिन्द्राग्नी यदुषु तुर्वशेषु यद्वसुषु नुषु पूरुषु स्थः ।
अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥८॥
यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः ।
अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥९॥
यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः ।
अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥१०॥
यदिन्द्राग्नी दिवि द्यो यत्पृथिव्यां यत्पर्वतेष्वोषधीषु । अतः परि
वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥११॥ यदिन्द्राग्नी
उदिता सूर्यस्य मध्ये दिवः स्वधया मादयेथे । अतः परि वृष-
णावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ॥१२॥ एवंन्द्राग्नी
पपिवांसा सुतस्य विश्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि । तन्नो मित्रो
वरुणो मामहन्ता मदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥१३॥ २७॥

॥ १०९ ॥ १-८ कुत्त आंगिरसः ॥ इन्द्राग्नी ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १०९ ॥ वि ह्यख्यं मनसा वस्य इच्छन्दिन्द्राग्नी ज्ञास
उत वा सजातान् । नान्या युवत्प्रमतिरस्ति मह्यं स

अ० १. अ० ७. व० ३०.] ॥ ९१ ॥ [म० १. अ० १६. सू० ११०.]

वा धियं वाजयन्तीमतक्षं ॥१॥ अश्वं हि भूरिदावत्तरा वां वि-
जामातुरुत वां घा स्यालात् । अथा सोमस्य प्रयती युवभ्या-
मिंद्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यं ॥२॥ मा छेद्य रश्मीरिति नाध-
मानाः पितृणां शक्तीरनुयच्छमानाः । इंद्राग्निभ्यां कं वृषणी
मदन्ति ता ह्यद्रीं धिषणाया उपस्थे ॥३॥ युवाभ्यां देवी धिषणा
मदायेंद्राग्नी सोममुशन्ती मुनोति । तावन्धिना भद्रहस्ता सुपाणी
आ धावतं मधुना पृङ्गमप्सु ॥४॥ युवामिंद्राग्नी वसुनो विभागे
तवस्तमा शुश्रव वृचहत्ये । तावासद्या बर्हिषि यज्ञे अस्मिन्प्र
चर्षणी मादयेथां सुतस्य ॥५॥२८॥ प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र
पृथिव्या रिरिचाये दिवश्च । प्र सिंधुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा
मिंद्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या ॥६॥ आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू
अस्मां इंद्राग्नी अवतं शचीभिः । इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः
सपितृं पितरो न आसन् ॥७॥ पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्तास्मां
इंद्राग्नी अवतं भरेषु । तन्नो मित्रो वरुणो मामहंता मदितिः
सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥८॥२९॥

॥ ११० ॥ १-९ कुत्स चांगिरसः ॥ ऋभवः ॥ १-४. ६-८ जगती । ५. ९ त्रिष्टुप् ॥

॥ ११० ॥ ततं मे अपस्तदु तायते पुनः स्वादिष्टा धीति-
रुचयाय शस्यते । अयं समुद्र इह विश्वदेव्यः स्वाहाकृतस्य समु-
तृप्णुत ऋभवः ॥१॥ आभोगयं प्र यदिच्छंत एतनापाकाः
प्रांचो मम के चिदापयः । सौधन्वनासश्चरितस्य भूमना-
गच्छत सवितुर्दाशुषो गृहं ॥२॥ तत्सविता त्रौऽमृतत्वमा-
सुवदगोह्यं यच्छ्रवयंत एतन । त्वं चिच्चमसमसुरस्य भक्षणा-
मेकं संतमकृणुता चतुर्वयं ॥३॥ विष्टी शमी तरणित्वेन

वाघतो मर्तासः संतो अमृतत्वमानशुः। सौधन्वना ऋभवः सूर-
चक्षसः संवत्सरे समपृथ्यंत धीतिभिः ॥४॥ क्षेत्रमिव वि ममु-
स्तेजनेनैकं पात्रमृभवो जेहमानं। उपस्तुता उपमं नार्धमाना
अमर्त्येषु श्रव इच्छमानाः ॥५॥३०॥ आ मनीषामंतरिक्षस्य
नृभ्यः सुचेव घृतं जुहवाम विद्वना। तरणित्वा ये पितुरस्य सश्चिर
ऋभवो वाजमरुहन्दिवो रजः ॥६॥ ऋभुर्न इंद्रः शर्वसा नवी-
यानृभुर्वाजेभिर्वसुभिर्वसुर्देदिः। युष्माकं देवा अवसाहन्ति प्रि-
येऽभि तिष्ठेम पृत्सुतीरसुन्वतां ॥७॥ निश्चर्मण ऋभवो गाम-
पिंशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः। सौधन्वनासः स्वपस्यया
नरो जिघ्री युवाना पितराकृणोतन ॥८॥ वाजेभिर्नो वाजसा-
तावविहृभुमौ इंद्र चित्रमा दर्षि राधः। तन्नो मित्रो वरुणो
मामहंतामदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥९॥३१॥

॥ १११ ॥ १-५ कुत्त चांगिरसः ॥ ऋभवः ॥ १-४ जगती । ५ विष्टु ॥

॥ १११ ॥ तक्षत्रयं सुवृतं विद्वनापसस्तक्षन्हरी इंद्र-
वाहा वृषण्वसू । तक्षन्पितृभ्यामृभवो युवद्वयस्तक्षन्वत्साय
मातरं सचाभुवै ॥१॥ आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमद्वयः
ऋत्वे दक्षाय सुप्रजावन्तीमिषं । यथा क्षयाम सर्ववीरया
विशा तन्नः शर्धाय धासया स्विद्विंय ॥२॥ आ तक्षत साति-
मस्मभ्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्वन्ते नरः। सातिं नो जैचीं
सं महेत विश्वहा जामिमजामिं पृतनासु सक्षणिं ॥३॥ ऋभुक्ष-
णमिंद्रमा हुंव ऊतय ऋभून्वाजान्मरुतः सोमपीतये । उभा
मित्रावरुणा नूनमश्चिना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जि-
घे ॥४॥ ऋभुर्भराय सं शिशानु सातिं समर्यजिडाजो अस्मौ

प्र० १. अ० ७. व० ३४.] ॥ ९३ ॥ [म० १. अ० १६. सू० ११२.]

अविष्टु । तन्नो मित्रो वरुणो मामहंतामदितिः सिंधुः पृथिवी
उत द्यौः ॥ ५ ॥ ३२ ॥

॥ ११२ ॥ १-२५ कृत्स्न आंगिरसः ॥ १^१ द्यावापृथिव्यौ । १^१ अग्निः । १^{१-४}-२५ अश्विनौ ॥
१-२३ जगती । २४. २५ विष्टु ॥

॥ ११२ ॥ ईळे द्यावापृथिवी पूर्वचित्तयेऽग्निं घर्मं सुरुचं या-
मन्निष्टये । याभिर्भरे कारमंशाय जिव्यस्ताभिरु षु ऊतिभिर-
श्विना गतं ॥ १ ॥ युवोर्दानाय सुभरा असश्चतो रथमा तस्युर्वचसं
न मंतवे । याभिर्धियोऽव्ययः कर्मन्निष्टये ताभिरु षु ऊतिभिर-
श्विना गतं ॥ २ ॥ युवं तासां दिव्यस्य प्रशासने विशां क्षयथो
अमृतस्य मज्मना । याभिर्धेनुमस्वपिन्वथो नरा ताभिरु षु
ऊतिभिरश्विना गतं ॥ ३ ॥ याभिः परिज्मा तनयस्य मज्मना
द्विमाता तूर्षु तरणिर्विभूषति । याभिस्त्रिमंतुरभवद्विचक्षणस्ता-
भिरु षु ऊतिभिरश्विना गतं ॥ ४ ॥ याभीरभं निवृतं सितमद्भ्य
उदंदनमैरयतं स्वदेशे । याभिः कणं प्र सिषासंतमावतं ताभिरु
षु ऊतिभिरश्विना गतं ॥ ५ ॥ ३३ ॥ याभिरंतकं जसमानमारणे
भुज्युं याभिरव्यथिभिर्जिजिवथुः । याभिः कर्केधुं वय्यं च
जिव्यस्ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतं ॥ ६ ॥ याभिः श्रुचंति
धनसां सुषंसदं तप्तं घर्ममोम्यावतमचये । याभिः पृथ्विगुं
पुरुकुत्समावतं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना गतं ॥ ७ ॥ याभिः
शचीभिवृषणा परावृजं प्राधं श्रोणं चक्षस एतवे कृथः ।
याभिर्वर्तिकां ग्रसिताममुचतं ताभिरु षु ऊतिभिरश्विना
गतं ॥ ८ ॥ याभिः सिंधुं मधुमंतमसश्चतं वसिष्ठं याभिरजरा-
वजिन्वतं । याभिः कुत्सं श्रुतर्यं नर्यमावतं ताभिरु षु ऊति-

अ० १. अ० ७. व० ३६.] ॥ ९४ ॥ [म० १. अ० १६. सू० ११२.]

भिरश्चिना गतं ॥ ९॥ याभिर्विष्पलां धनसामर्थ्यं
सहस्रमीळ्ह आजवजिन्वतं । याभिर्वशमश्वं प्रेणिमावतं
ताभिर्ऋषु ऋतिभिरश्चिना गतं ॥ १० ॥ ३४ ॥ याभिः
सुदानू औशिजाय वणिजे दीर्घश्रवसे मधु कोशे अक्षरत् ।
कक्षीवतं स्तोतारं याभिरावतं ताभिर्ऋषु ऋतिभिर-
श्चिना गतं ॥ ११ ॥ याभी रसां क्षोदसोद्भः पिपिन्वथु-
रन्श्वं याभी रथमावतं जिषे । याभिस्त्रिशोकं उस्त्रिया
उदाजत ताभिर्ऋषु ऋतिभिरश्चिना गतं ॥ १२ ॥ याभिः
सूर्यं परियाथः परावति मंधातारं क्षैचपत्येष्वावतं ।
याभिर्विप्रं प्र भरद्वाजमावतं ताभिर्ऋषु ऋतिभिर-
श्चिना गतं ॥ १३ ॥ याभिर्महामतिथिग्वं कशेजुवं दि-
वोदासं शंबरहत्य आवतं । याभिः पूभिद्यै चसदस्युमावतं
ताभिर्ऋषु ऋतिभिरश्चिना गतं ॥ १४ ॥ याभिर्वशं
विपिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
याभिर्यश्वमुत पृथिमावतं ताभिर्ऋषु ऋतिभिरश्चिना
गतं ॥ १५ ॥ ३५ ॥ याभिर्नरा शयवे याभिरचये याभिः
पुरा मनवे गातुमीषयुः । याभिः शारीराजतं स्यूमरश्मये
ताभिर्ऋषु ऋतिभिरश्चिना गतं ॥ १६ ॥ याभिः पठर्वा
जठरस्य मज्जनाग्निर्नादीदेक्षित इडो अज्मन्ना । या-
भिः शर्यातमवथो महाधने ताभिर्ऋषु ऋतिभिर-
श्चिना गतं ॥ १७ ॥ याभिरंगिरो मनसा निरण्यथोऽयं
गच्छथो विवरे गोअणसः । याभिर्मनुं शूरमिषा समावतं
ताभिर्ऋषु ऋतिभिरश्चिना गतं ॥ १८ ॥ याभिः पत्नीर्वि-
मदाय न्यूहयुरा घं वा याभिररुणीरशिक्षतं । या-

भिः सुदासं ऊहयुः सुदेव्यं ताभिर्हृषु षु ऊतिभिरश्विना
गतं ॥ १९ ॥ याभिः शंताती भवथो ददाशुषे भुज्युं याभि-
रवथो याभिरधिगुं । ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुभं ताभिर्हृषु
ऊतिभिरश्विना गतं ॥ २० ॥ ३६ ॥ याभिः कृशानुमसने
दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अवतमावतं । मधु प्रियं भरथो
यत्सरइभ्यस्ताभिर्हृषु षु ऊतिभिरश्विना गतं ॥ २१ ॥ याभिर्नरं
गोषुयुधं नृषाह्ये श्वेवस्य साता तनयस्य जिवथः । याभी
रथा अवथो याभिरवतस्ताभिर्हृषु षु ऊतिभिरश्विना गतं ॥ २२ ॥
याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतू प्रतुर्वीतिं प्र च दभीतिमावतं ।
याभिर्ध्वंसंति पुरुषंतिमावतं ताभिर्हृषु षु ऊतिभिरश्विना
गतं ॥ २३ ॥ अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा
मनीषां । अद्यत्येऽवसे नि ह्वये वां वृधे च नो भवतं वाज-
सातो ॥ २४ ॥ द्युभिरक्तुभिः परि पातमस्मानरिष्टेभिरश्विना
सौभगेभिः । तन्नो मित्रो वरुणो मामहंता मदितिः सिंधुः
पृथिवी उत द्यौः ॥ २५ ॥ ३७ ॥ ७ ॥

॥ ११३ ॥ १-२० कुत्स आंगिरसः ॥ ११.२. २-२० उषाः । ११.४ उषा रात्रिश्च ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ११३ ॥ इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्चित्रः प्रकेतो
अजनिष्ट बिम्बा । यथा प्रसूता सवितुः सवायं एवा
रात्र्युषसे योनिमरैक् ॥ १ ॥ रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागा-
दारैगु कृष्णा सदनान्यस्याः । समानवधू अमृते अनूची
द्यावा वर्णं चरत आमिनाने ॥ २ ॥ समानो अध्वा
स्वप्नोरनंतस्तमन्यान्वा चरतो देवशिष्टे । न मैष्टेते न
तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे ॥ ३ ॥ भा-

स्वती नेत्री सूनृतानामचेति चित्रा वि दुरो न आवः ।
 प्रार्था जगद्भ्यु नो रायो अख्यदुषा अजीगर्भुवनानि
 विश्वा ॥ ४ ॥ जित्तुशे चरितवे मघोन्याभोगय इष्टये राय
 उ त्वं । दभं पश्यच्च उर्विया विचक्ष उषा अजीगर्भुव-
 नानि विश्वा ॥ ५ ॥ १ ॥ क्षत्राय त्वं अर्वसे त्वं महीया इष्टये
 त्वमर्थमिव त्वमित्यै । विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा अजी-
 गर्भुवनानि विश्वा ॥ ६ ॥ एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि
 व्युच्छंती युवतिः शुक्रवासाः । विश्वस्येशाना पार्थिवस्य
 वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ ॥ ७ ॥ परायतीनामन्वेति
 पाथ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनां । व्युच्छंती जीव-
 मुदीरयंत्युषा मृतं कं च न बोधयंती ॥ ८ ॥ उषो यदग्निं
 समिधे चकथे वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य । यन्मानुषान्यक्ष-
 माणां अजीगस्तद्देवेषु चकुषे भद्रमग्रः ॥ ९ ॥ कियात्या
 यत्समया भवन्ति या व्यूषुर्याश्च नूनं व्युच्छान् । अनु
 पूर्वाः कृपते वावशाना प्रदीध्याना जोषमन्याभिरे-
 ति ॥ १० ॥ २ ॥ इयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन्व्युच्छंतीमुषसं
 मर्त्यासः । अस्माभिरु नु प्रतिचक्ष्याभूदो ते यंति ये
 अपरीषु पश्यान् ॥ ११ ॥ यावयद्देषा ऋतपा ऋतेजाः
 सुस्त्रावरी सूनृता ईरयंती । सुमंगलीर्विभ्रंती देववीति-
 मिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ ॥ १२ ॥ शश्वत्पुरोषा व्यु-
 वास देव्यथो अद्येदं व्यावो मघोनी । अथो व्युच्छा-
 दुत्तरां अनु दूनजरा मृतां चरति स्वधाभिः ॥ १३ ॥
 व्यं १ जिभिर्दिव आतास्वद्यौदप कृष्णां निर्णिजं
 देव्यावः । प्रबोधयंत्यरुणेभिरश्वैरोषा याति सुयुजा

मं० १, अ० ८, व० ५.]

॥ ९७ ॥ [मं० १, अ० १६, सू० ११४]

रथेन ॥ १४ ॥ आवहन्ती पोषा वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेकि-
ताना । इयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा
व्यथैत् ॥ १५ ॥ ३ ॥ उदीर्ध्वं जीवो असुर्न आगादप प्रागात्तम
आ ज्योतिरेति । अरिक्पंथां यातवे सूर्यायागन्म यत्र प्रतिरन्त
आयुः ॥ १६ ॥ स्यूमना वाच उदियति वहिः स्तवानो रेभ
उषसो विभातीः । अद्या तदुच्छ गृणते मघोन्यस्मे आयुर्नि
दिदीहि प्रजावन्त ॥ १७ ॥ या गोमतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति
दाशुषे मर्त्याय । वायोर्विव सूनृतानामुदके ता अश्वदा
अश्ववत्सोमसुता ॥ १८ ॥ माता देवानामदितेर्नीकं यज्ञस्य
केतुर्वहती वि भाहि । प्रशस्तिकृद्ब्रह्मणे नो व्युच्छा नो जने
जनय विश्ववारे ॥ १९ ॥ यच्चिचमन्न उषसो वहन्ती जानाय
शशमानाय भद्रं । तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः
सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥ २० ॥ ४ ॥

॥ ११४ ॥ १-११ कुत्स आंगिरसः ॥ रुद्रः ॥ १-९ जगती । १०, ११ त्रिष्टुप् ॥

॥ ११४ ॥ इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भरा-
महे मतीः । यथा शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं यामे
अस्मिन्ननातुरं ॥ १ ॥ मृळा नो रुद्रो नो मयस्कृधि क्षयद्वी-
राय नमसा विधेम ते । यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता
तदश्याम तव रुद्र प्रणीतिषु ॥ २ ॥ अश्याम ते सुमतिं
देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढुः । सुम्नायन्निद्वि-
शो अस्माकमा चरारिष्टवीरा जुह्वाम ते हविः ॥ ३ ॥
त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसाधं वक्तुं कविमवसे नि ह्वयामहे ।
अरे अस्मद्विष्यं हेळो अस्यतु सुमतिमिद्वयमस्या वृणी-

महे ॥४॥ दि॒वो व॑रा॒हम॑रु॒षं क॑प॒दिनं॑ त्वे॒षं रू॒पं न॑म॒सा नि ह॑-
यामहे । ह॒स्ते वि॒भ॒ज्जेष॑जा वा॒र्याणि॑ श॒र्म व॑र्मं ह॒रि॒र॒स्मभ्यं॑
यंस॑त् ॥५॥५॥ इ॒दं पि॒त्रे म॑रु॒तामु॑च्यते वचः स्वा॒दोः स्वा॒दीयो
रु॒द्राय॑ वर्ध॑नं । रा॒स्वा च॑ नो॒ अमृत॑ म॒र्त॒भोज॑नं त॒मने॑तो॒ काय॑ तन॒-
याय॑ मृ॒क ॥६॥ मा नो॑ म॒हांत॑मु॒त मा नो॑ अ॒र्भकं॑ मा न॒ उक्ष॑ंतमु॒त
मा न॑ उ॒क्षितं॑ । मा नो॑ व॒धीः पि॒तरं॑ मो॒त मा॒तरं॑ मा नः प्रि॒या-
स्त॒वो रु॒द्र री॑रिषः ॥७॥ मा न॑ स्तो॒के तन॑ये॒ मा न॑ आ॒यौ मा नो॑
गो॒षु मा नो॑ अ॒श्वेषु॑ री॒रिषः । वी॒रा॒न्मा नो॑ रु॒द्र भा॑मि॒तो व॒धीर्ह-
वि॒ष्मंतः॑ स॒द॒मि॒त्रा ह॑वामहे ॥८॥ उ॒प ते॑ स्तो॒मान्प॑शु॒पा इ॒वाक॑रं
रा॒स्वा पि॑त॒र्मरु॑तां सु॒न्नम॑स्मे । भ॒द्रा हि॑ ते॒ सुम॑ति॒र्मृ॒क॒यत्त॑मा॒था
व॒यम॑व॒ इत्तै॑ वृ॒णीम॑हे ॥९॥ आ॒रे ते॑ गो॒घ्नमु॑त पू॒रुष॑घ्नं क्ष॒यं॒वीर॑
सु॒न्नम॑स्मे ते॒ अस्तु॑ । मृ॒क॒ा च॑ नो॒ अधि॑ च ब्रू॒हि दे॒वाधा॑ च नः
श॒र्म य॑च्छ॒ द्वि॒वर्हाः॑ ॥१०॥ अ॒वो॒चाम॑ नमो॒ अस्मा॑ अ॒व॒स्य॒वः
शृ॒णोतु॑ नो॒ हवं॑ रु॒द्रो म॑रु॒त्वा॒न् । तन्नो॑ मि॒त्रो व॑रु॒णो मा॑म॒हंता॑-
म॒दितिः॑ सि॒न्धुः पृ॑थि॒वी उ॒त द्यौः॑ ॥११॥६॥

॥ ११५ ॥ १-६ कुत्त चांगिरसः ॥ सूर्यः ॥ त्रिष्टुप ॥

॥११५॥ चि॒चं दे॒वाना॑मु॒द॒गा॒दनी॑कं चक्षु॒र्मि॒त्रस्य॑ वरु॒-
ण॒स्याग्नेः॑ । आ॒प्रा द्या॒वापृ॑थि॒वी अ॒न्तरि॑क्षं सूर्यं आ॒त्मा
जग॑तस्त॒स्युष॑श्च ॥१॥ सूर्यो॑ दे॒वीमु॑ष॒सं रो॑च॒मानां॑ म॒र्यो न॑
योषा॑म॒भ्येति॑ प॒श्चात् । य॒त्रा न॑रो॒ देव॑य॒न्तो यु॑गा॒नि वि॑तन्व॒ते
प्र॒ति भ॒द्राय॑ भ॒द्रं ॥२॥ भ॒द्रा अ॒श्वा ह॑रि॒तः सूर्य॑स्य चि॒त्रा
ए॒त॒ग्वा अ॒नु॒मा॒द्यासः॑ । न॒म॒स्य॑न्तो॒ दि॒व आ॑ पृ॒ष्ठम॑स्युः परि॒
द्या॒वापृ॑थि॒वी य॑ति स॒द्यः ॥३॥ तत्सूर्य॑स्य दे॒वत्वं॑ तन्म॒हत्त्वं

[म० १. अ० ८. व० ९.]

॥ ९९ ॥ [म० १. अ० १७. सू० ११६.]

म॒ध्या क॒र्तोर्वि॒त॒तं सं ज॒भार । य॒देद॒युक्त॒ ह॒रि॒तः स॒ध॒स्था॒दा॒द्रा॒ची
वा॒स॒स्त॒नु॒ते सि॒म॒स्मै ॥ ४ ॥ त॒न्मि॒त्र॒स्य व॒रु॒ण॒स्याभि॒चक्षे॒ सूर्यो
रू॒पं कृ॒णु॒ते द्यौरु॒प॒स्थे । अ॒न॒न्त॒म॒न्यदु॒श॒द॒स्य पा॒जः कृ॒णम॒न्य॒ङ्ग-
रि॒तः सं भ॑र॒न्ति ॥ ५ ॥ अ॒द्या दे॒वा उ॒दि॒ता सूर्य॑स्य नि॒र॒हंसः
पि॒पृ॒ता नि॒र॒व॒द्यात् । तन्नो॑ मि॒त्रो व॒रु॒णो मा॒म॒हंता॒म॒दि॒तिः
सि॒न्धुः पृ॒थि॒वी उ॒त द्यौः ॥ ६ ॥ ७ ॥ १६ ॥

॥ ११६ ॥ १-२५ कक्षीवान्देवतमस औशिजः ॥ अश्विनौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ११६ ॥ ना॒स॒त्याभ्यां॑ ब॒र्हि॒रि॒व प्र॑ वृ॒ज॒े स्तो॒मौ इ॒य॒म्य॒भि॒ये॒व
वा॒तः । या॒व॒र्भ॒गाय॒ वि॒म॒दा॒य जा॒यां से॒ना॒जु॒वा न्यू॒ह॒तू रथे॑न ॥ १ ॥
वी॒रु॒प॒त्न॒भिरा॒शु॒हे॒म॒भि॒र्वा दे॒वानां॑ वा जू॒ति॒भिः शा॒श॒दाना॑ ।
त॒द्रा॒स॒भो ना॒स॒त्या स॒ह॒स्र॒मा॒जा य॒म॒स्य प्र॒ध॒ने जि॒गाय ॥ २ ॥
तु॒यो ह भु॒ज्यु॒म॒श्वि॒नो॒द॒मे॒घे र॒यिं न क॒श्चि॒न्म॒मृवाँ अ॒वा॒हाः ।
त॒मू॒ह॒यु॒नो॒भि॒रा॒त्म॒न्व॒ती॒भि॒र॒न्तरि॑क्ष॒प्रु॒ज्झि॒रपो॑द॒काभिः ॥ ३ ॥ ति॒-
स्रः क्ष॒प॒स्त्रि॒रहा॑ति॒व्रज॑ज्झि॒र्ना॒स॒त्या भु॒ज्यु॒मू॒ह॒युः प॒त॒ंगैः । स॒मु॒-
द्र॒स्य ध॒न्व॒न्ना॒द्र॒स्य पा॒रे चि॒भी रथैः॑ श॒त॒प॒द्भिः ष॒ठ्ठ॒श्वैः ॥ ४ ॥
अ॒ना॒र॒भ॒णे त॒द॒वी॒र॒ये॒थाम॑ना॒स्थाने॑ अ॒य॒भ॒णे सं॒मु॒द्रे । य॒द॒-
श्वि॒ना उ॒ह॒यु॒र्भु॒ज्यु॒म॒स्तं श॒तारि॑चां॒ ना॒व॒मा॒त॒स्थि॒वांसं ॥ ५ ॥ ६ ॥
य॒म॒श्वि॒ना द॒द॒युः श्वे॒त॒म॒श्व॒म॒घा॒श्वाय॑ श॒श्व॒दि॒त्स्व॒स्ति ।
त॒द्वां दा॒त्रं म॒हि की॒र्त॒न्यं भू॒तै॒वो वा॒जी स॒द॒मि॒द्वयो॑
अ॒र्यः ॥ ६ ॥ यु॒वं न॒रा स्तु॒व॒ते प॒जि॒याय॑ क॒क्षी॒व॒ते अ॒र॒द॒तं
पु॒रं॒धिं । का॒रो॒त॒रा॒च्छ॒पा॒द॒श्व॒स्य वृ॒णाः श॒तं कुं॒भाँ अ॒सि॒च॒तं
सु॒रा॒याः ॥ ७ ॥ हि॒मे॒ना॒यिं घ॒स॒म॒वा॒र॒ये॒थां पि॒तु॒म॒ती॒मू॒र्जे॒म॒-
स्मा अ॒ध॒त्तं । ऋ॒वी॒से अ॒चि॒म॒श्वि॒ना॒व॒नी॒त॒मु॒न्नि॒न्य॒युः स॒र्व॒ग॒णं

स्वस्ति ॥८॥ परावतं नासत्यानुदेशामुच्चाबुधं चक्रयुर्जित-
वारं । क्षरन्नापो न पायनाय राये सहसाय तृथते गीत-
मस्य ॥९॥ जुजुरुषो नासत्योत वृत्रिं प्रामुंचतं द्रापिमिव
चवानात् । प्रातिरतं जहितस्यायुर्दसादिपतिमकृणुतं
कनीनां ॥१०॥९॥ तद्वां नरा शंस्यं राध्यं चाभिष्टिमन्ना-
सत्या वरूथं । यद्विद्वांसा निधिमिवापगूळहमुद्देशता-
दूपयुर्वेदनाय ॥११॥ तद्वां नरा सनये दंस उयमाविष्कृ-
णोमि तन्यतुर्न वृष्टिं । दध्यङ् ह यन्मध्वाथर्वणो वामश्वस्य
शीर्णा प्र यदीमुवाच ॥१२॥ अजोहवीन्नासत्या करा वां
महे यामन्युरुभुजा पुरंधिः । श्रुतं तच्छासुरिव वधिमत्या
हिरण्यहस्तमश्विनावदत्तं ॥१३॥ आस्त्रो वृकस्य वर्तिकाम-
भीके युवं नरा नासत्यानुमुक्त । उतो कविं पुरुभुजा युवं ह
कृपमाणमकृणुतं विचक्षे ॥१४॥ चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि
पर्णमाजा खेलस्य परितकम्यायां । सद्यो जंघामायसीं विशप-
लायै धने हिते सतेवे प्रत्यधत्तं ॥१५॥१०॥ शतं मेषान्वृक्ये
चक्षदानमृजाश्वं तं पितांधं चकार । तस्मा अक्षी नासत्या
विचक्ष आधत्तं दसा भिषजावनर्वन् ॥१६॥ आ वां रथं
दुहिता सूर्यस्य कार्ष्णीवातिष्ठदर्वता जयंती । विश्वे देवा
अन्वमन्यंत हृद्भिः समु श्रिया नासत्या सचेथे ॥१७॥
यद्यातं दिवोदासाय वर्तिभेरद्वाजायाश्विना हयंता । रेवदु-
वाह सचनो रथो वां वृषभश्च शिंशुमारश्च युक्ता ॥१८॥
रयिं मुक्षत्रं स्वपत्यमायुः सुवीर्यं नासत्या वहंता । आ
जहावीं समनसोप वाजैस्त्रिरहो भागं दधतीमयातं ॥१९॥
परिविष्टं जाहुषं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहयू रजोभिः ।

विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वताँ अजरयू अयातं ॥२०॥ ११॥
एकस्या वस्तोरावतं रणाय वशमश्विना सनये सहस्रा । निरहतं
दुच्छुना इद्रवंता पृथुश्रवसो वृषणावरातीः ॥२१॥ शरस्य
चिदार्चकस्यावतादा नीचादुच्चा चक्रथुः पार्तवे वाः । शयवे
चिन्नासत्या शचीभिर्जसुरये स्तर्ये पिषयुर्गा ॥२२॥ अवस्यते
स्तुवते कृष्णियाय अजुयते नासत्या शचीभिः । पशुं न
नष्टमिव दर्शनाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय ॥२३॥ दश
रात्रीरशिवेना नव द्यूनवनञ्च अथितमप्स्व१तः । विप्रुतं
रेभमुदनि प्रवृक्तमुन्नित्यथुः सोममिव सुवेण ॥२४॥ प्र वां
दंसाँस्यश्विनाववोचमस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः । उत
पश्यन्नश्रुवन्दीर्घमायुरस्तमिवेज्जग्निमाणां जगम्यां ॥२५॥ १२॥

॥ ११७ ॥ १-२५ कक्षीवान्दैर्घतमस औशिजः ॥ अश्विनौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ११७ ॥ मध्वः सोमस्याश्विना मदाय प्रत्नो होता वि-
वासते वां । बर्हिष्मती रातिर्विश्रिता गीरिषा यातं
नासत्योप वाजैः ॥ १ ॥ यो वामश्विना मनसो जवीयान्नथः
स्वश्वो विशं आजिगाति । येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन
नरा वर्तिरस्मभ्यं यातं ॥ २ ॥ अर्षिं नरावंहसः पांचजन्य-
मृवीसादर्वि मुंचथो गणेन । मिनंता दस्योरशिवस्य माया
अनुपूर्वं वृषणा चोदयंता ॥ ३ ॥ अश्वं न गूळहमश्विना
दुरवैर्जर्षिं नरा वृषणा रेभमप्सु । सं तं रिणीथो विप्रुतं
दंसाँभिर्न वां जूर्येति पूर्या कृतानि ॥ ४ ॥ सुषुप्त्वांसं न
निर्जृतेरुपस्थे सूर्ये न दंसा तमसि क्षियंतं । शुभे रुक्मं न
दर्शतं निखातमुद्रूपथुरश्विना वंदनाय ॥ ५ ॥ १३ ॥ तद्वा नरा

शंस्यं पज्जियेण कक्षीवता नासत्या परिज्मन् । शफादश्चस्य
वाजिनो जनाय शतं कुंभाँ असिंचतं मधूनां ॥ ६ ॥ युवं नरा
स्तुवते कृष्ण्याय विष्णाप्यं ददध्रुर्विश्वकाय । घोषायै चित्पि-
तृषदे दुरोणे पतिं जूयंत्या अश्विनावदत्तं ॥ ७ ॥ युवं श्यावाय
रुशतीमदत्तं महः क्षीणस्याश्विना कण्वाय । प्रवाच्यं तद्वृ-
षणा कृतं वां यन्नाषिदाय अरवो अध्यधत्तं ॥ ८ ॥ पुरु वपी-
स्यश्विना दधाना नि पेदव ऊहयुराशुमश्वं । सहस्रसां
वाजिनमप्रतीतमहिहनं श्रवस्यं पतरुचं ॥ ९ ॥ एतानि वां
अवस्यां सुदानू ब्रह्मांगूषं सदनं रोदस्योः । यद्वाँ पजासो
अश्विना हवन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजं ॥ १० ॥ १४ ॥
सूनीर्मनैनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदंता ।
अगस्त्ये ब्रह्मणा वावृधाना संविशपलाँ नासत्यारिणीतं ॥ ११ ॥
कुह यातां सुष्टुतिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुचा ।
हिरण्यस्येव कलशं निखातमुद्रूपयुर्दशमे अश्विनाहन् ॥ १२ ॥
युवं चवानमश्विना जरतं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।
युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत ॥ १३ ॥
युवं तुषाय पूर्वेभिरेवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना । युवं
भुज्युमर्णसो निः समुद्राद्विभिरूहयुर्ज्जुजेभिरश्वैः ॥ १४ ॥
अजोहवीदश्विना तौग्यो वां प्रोळ्हः समुद्रमव्यधिर्ज-
ग्वान् । निष्टमूहयुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा
स्वस्ति ॥ १५ ॥ १५ ॥ अजोहवीदश्विना वर्तिका वामास्त्रो
यत्सीममुचतं वृकस्य । विजयुषा ययथुः सान्वद्रेर्जातं विष्वा-
चो अहतं विषेण ॥ १६ ॥ शतं मेघान्वृक्ये मामहानं तमः
प्रणीतमश्वेन पित्रा । आक्षी ऋजार्थे अश्विनाव-

१९८६. व० १८.] ॥ १०३ ॥ [म० १. अ० १७. सू० ११८.]

धत्तं ज्योतिरंधाय चक्रयुर्विचक्षे ॥ १७ ॥ शुनमंधाय भरमह्यत्सा
वृकीरश्चिना वृषणा नरेति । जारः कनीन इव चक्षदान
जृजाश्वः शतमेकं च मेषान् ॥ १८ ॥ मही वामूतिरश्चिना मयो-
भूरुत सामं धिष्ण्या सं रिणीयः । अथा युवामिदह्यत्पुरंधिरा-
गच्छतं सीं वृषणाववोभिः ॥ १९ ॥ अधेनुं दसा स्तर्यं विषक्ताम-
पिन्वतं शयवे अश्चिना गां । युवं शचीभिर्विमदाय जायां
न्यूहयुः पुरुमिचस्य योषां ॥ २० ॥ १६ ॥ यवं वृकेणाश्चिना वपंतेषं
दुहंता मनुषाय दसा । अभि दस्युं बकुरेणा धमंतोरु ज्यो-
तिश्चक्रयुरार्याय ॥ २१ ॥ आथर्वणायाश्चिना दधीचेऽश्वं शिरः
प्रत्यैरयतं । स वां मधु प्र वोचहतायन्त्वाष्ट्रं यदहसावपिकस्यं
वां ॥ २२ ॥ सदा कवी सुमतिमा चंके वां विश्वा धियो
अश्चिना प्रावतं मे । अस्मे रयिं नासत्या वृहंतमपत्यसाचं
श्रुत्यं रराथां ॥ २३ ॥ हिरण्यहस्तमश्चिना रराणा पुत्रं नरा
वधिमत्या अदत्तं । विधा ह श्यावमश्चिना विकस्तमुज्जीवसं
ऐरयतं सुदानू ॥ २४ ॥ एतानि वामश्चिना वीर्याणि प्र
पूर्वाण्यायवोऽवोचन् । ब्रह्म कृण्वंतो वृषणा युवभ्यां
सुवीरांसो विदथमा वदेम ॥ २५ ॥ १७ ॥

॥ ११८ ॥ १-११ कक्षीवान्देर्घतमस औशिजः ॥ अश्चिनौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ११८ ॥ आ वां रथो अश्चिना श्येनपत्वा सुमृळीकः
स्ववां यात्वर्वाङ् । यो मर्त्यस्य मनसो जवीयान्निबन्धुरो
वृषणा वातरंहाः ॥ १ ॥ त्रिवंधुरेण त्रिवृता रथेन त्रिच-
क्रेण सुवृता यातमर्वाक् । पिन्वतं गा जिन्वतमर्वतो नो
वर्धयतमश्चिना वीरमस्मे ॥ २ ॥ प्रवद्यामना सुवृता रथेन

अ० १. अ० ८. व० २०.] ॥ १०४ ॥ [म० १. अ० १७. सू० ११९]

दस्त्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः । किमंग वां प्रत्यवर्ति गमिष्ठाहुर्वि-
प्राप्तो अश्विना पुराजाः ॥३॥ आ वां श्येनासो अश्विना वहंतु
रथे युक्तासं आश्वः पतंगाः । ये अपुरो दिव्यासो न गृध्रा अभि
प्रयो नासत्या वहन्ति ॥४॥ आ वां रथं युवतिस्तिष्ठद्वजुष्टी नरा
दुहिता सूर्यस्य । परि वामश्चा वपुषः पतंगा वयो वहन्तुरुषा
अभीके ॥५॥ १८॥ उवन्दनमैरतं दंसनाभिरुद्रेभं दस्त्रा वृषणा
शचीभिः । निष्टौग्यं पारयथः समुद्रात्पुनश्चवानं चक्रयुर्यु-
वानं ॥६॥ युवमचयेऽवनीताय तप्तमूर्जमोमानमश्विनावधत्तं ।
युवं कणायापिरिप्राय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुष्टुतिं जुजुषाणा ॥७॥
युवं धेनुं शयवे नाधितायापिन्वतमश्विना पूर्याय । अमुंचतं
वर्तिकांमहसो निः प्रति जंघां विष्पलाया अधत्तं ॥८॥ युवं
श्वेत्तं पेदव इन्द्रजुतमहिहनमश्विनादत्तमश्वं । जोहूचमर्यो अभि-
भूतिमुयं सहस्रसां वृषणं वीडुंगं ॥९॥ ता वां नरा स्ववसे
सुजाता हवामहे अश्विना नार्धमानाः । आ न उप वसुमता
रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातं ॥१०॥ आ श्येनस्य जवसा
नूतनेनास्मे यातं नासत्या सजोषाः । हवे हि वामश्विना
रातहव्यः शश्वत्तमाया उपसो व्युष्टौ ॥११॥ १९॥

॥ ११९ ॥ १-१० कक्षीवान्देवतमस सौशिजः ॥ अश्विनौ ॥ जगती ॥

॥११९॥ आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञियं
जीवसे हुवे । सहस्रकेतुं वनिनं शतवसुं श्रुष्टीवानं वरि-
वोधामभि प्रयः ॥१॥ ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयामन्यधाधि
शस्मन्समयंत आ दिशः । स्वदामि घर्मे प्रति यंत्यूतय
आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहत् ॥२॥ सं यन्मिथः

अ० १. अ० ८. व० २२.] ॥ १०५ ॥ [म० १. अ० १७. सू० १२०.]

पस्पृधानासो अगमंत शुभे मखा अमिता जायवो रणे । युवोरहं
प्रवणे चैकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरं ॥३॥ युवं भुज्युं
भुरमाणं विभिर्गतं स्वयुक्तिभिर्निवहता पितृभ्य आ । यासिष्टं
वर्तिवृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ॥४॥ यु-
वोरश्विना वपुषे युवायुजं रथं वाणीं येमतुरस्य शर्धं । आ वां
पतित्वं सख्याय जग्मुषी योषावृणीत जेन्या युवां पती ॥५॥ २०॥
युवं रेभं परिषूतेरुथथो हिमेन घर्मं परितप्तमचये । युवं शयो-
रवसं पिण्यथुर्गवि प्र दीर्घेण वंदनस्तार्यायुषा ॥६॥ युवं वंदनं
निर्घृतं जरण्यया रथं न दत्ता करुणा समिन्वथः । स्तेत्रादा विप्रं
जनथो विपन्यया प्र वामव विधत्ते दंसना भुवत् ॥७॥ अगच्छतं
कृपमाणं परावति पितुः स्वस्य त्यजसा निवाधितं । स्वर्वतीरित
ऊतीर्युवोरहं चित्रा अभीके अभवन्नभिष्टयः ॥८॥ उत स्या वां
मधुमन्मक्षिकारपन्मदे सोमस्यौशिजो हुवन्यति । युवं दधीचो
मन आ विवासथोऽथा शिरः प्रति वामभ्यं वदत् ॥९॥ युवं
पेदेव पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तंरुतारं दुवस्यथः । शैर्यैरभिद्युं
पृतनासु दुष्टरं चकृत्यमिंद्रमिव चर्षणीसहं ॥१०॥ २१॥

॥ १२० ॥ १-१२ कक्षीवान्देवतमस औशिजः ॥ १-११ अश्विनौ । १२ दुःसप्तनाशनं ॥
१ गायत्री । २ ककुप । ३ काशिराद । ४ नष्टरूपी । ५ तनुशिरा । ६ (अथरैर) उष्णिक् ।
७ विष्टारवृहती । ८ कृतिः । ९ विराद । १०-१२ गायत्री ॥

॥ १२० ॥ का राधद्वीचाश्विना वां की वां जीष उभयोः ।
कथा विधात्यप्रचेताः ॥१॥ विद्वांसाविहुरः पृच्छेदविद्वा-
नित्थापरो अचेताः । नू चिन्नु मर्ते अक्रौ ॥२॥ ता
विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमद्य ।
प्रार्चेद्दयमानो युवाकुः ॥३॥ वि पृच्छामि पाक्या इन देवान्व-

॥ १०६ ॥ [म० १. अ० १८. सू० १२१.]

षट्कृतस्याद्भुतस्य दत्ता । पातं च सद्यसो युवं च रभ्यसो नः ॥४॥
प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पज्जियो वा ।
प्रेषयुर्न विद्वान् ॥५॥२२॥ श्रुतं गायत्रं तर्कवानस्याहं चिद्धि
रिरेभाश्चिना वा । आक्षी श्रुभस्पती दन् ॥६॥ युवं ह्यास्तं महो
रस्युवं वा यन्निरतंतंसतं । ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो
वृकादघायोः ॥७॥ मा कस्मै धातमभ्यमिचिणे नो माकुचा
नो गृहेभ्यो धेनवो गुः । स्तनाभुजो अशिन्धीः ॥८॥ दुहीयन्मिच-
धितये युवाकु राये च नो मिमीतं वाजवत्यै । इषे च नो मिमीतं
धेनुमत्यै ॥९॥ अश्विनोरसनं रथमनश्च वाजिनीवतोः । तेनाहं
भूरि चाकन ॥१०॥ अयं समह मा तनूह्याते जनां अनु । सो-
मपेयं सुखो रथः ॥११॥ अध स्वप्नस्य निर्विदेऽभुजतश्च रेवतः ।
उभा ता वसि नश्यतः ॥१२॥२३॥१७॥

॥ १२१ ॥ १-१५ कक्षीवादैर्घतमस औशिजः ॥ विष्टे देवा इन्द्रो वा ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥१२१॥ कदित्या नूः पात्रं देवयतां श्रवन्निरो अंगिरसां
तुरण्यन् । प्र यदानद्भिश्च आ हर्म्यस्योरु क्रसते अध्वरे
यजत्रः ॥१॥ स्तंभीद्व द्यां स धरुणं पुषायदभुर्वाजाय
द्रविणं नरो गोः । अनु स्वजां महिषश्चक्षत वां मेनामश्वस्य
परि मातरं गोः ॥२॥ नक्षद्वर्मरुणीः पूर्य राद तुरो
विशामंगिरसामनु दून । तक्षद्वजं नियुतं तस्तंभद्व्यां चतुष्पदे
नर्याय द्विपादे ॥३॥ अस्य मदे स्वयं दा कृतायापीवृत-
मुस्त्रियाणामनीकं । यद्व प्रसर्गे चिककुन्निवर्तदप दुहो
मानुषस्य दुरो वः ॥४॥ तुभ्यं पयो यत्पितरावनीतां राधः
सुरेतस्तुरणे भुरणू । शुचि यत्ते रेक्का आयजंत सबदे-

अ० २. अ० १. व० १.]

॥ १०७ ॥ [म० १. अ० १८. सू० १२२]

घायाः परं उस्त्रियायाः ॥५॥२४॥ अध प्र जज्ञे तरणिर्ममत्तु
प्र रोच्यस्या उषसो न सूरः । इंदुर्यभिराष्ट स्वेदुहव्यैः सुवेण
सिंचञ्चरणाभि धाम ॥६॥ स्वध्मा यद्वनधितिरपस्यात्सूरो
अध्वरे परि रोधना गोः । यद्व प्रभासि कृत्वाँ अनु दूननर्विशे
पश्चिषे तुराय ॥७॥ अष्टा मही दिव आदो हरी इह
द्युम्नासाहमभि योधान उत्सं । हरिं यत्ते मंदिनं दुक्षन्वृधे
गोरभसमद्रिभिर्वातायं ॥८॥ त्वमायसं प्रति वर्तयो गोर्दिवो
अश्मानमुपनीतमृभा । कुत्साय यत् पुरुहूत वन्वज्जुषामनंतैः
परियासि वधैः ॥९॥ पुरा यत्सूरस्तमसो अपीतेस्तमद्रिवः
फलिगं हेतिमस्य । शुणस्य चित्परिहितं यदोजो दिवस्परि
सुयंयितं तदादः ॥१०॥२५॥ अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे
द्यावाक्षामा मदतामिंद्र कर्मन् । त्वं वृचमाशयानं सिरासु
मही वज्रेण सिष्वपो वराहुं ॥११॥ त्वमिंद्र नर्यो याँ अवो
नृन्तिष्ठा वातस्य सुयुजो वहिष्ठान् । यं ते काव्य उशना
मंदिनं दाद्वृचहणं पार्थ ततश्च वज्रं ॥१२॥ त्वं सूरौ हरितो
रामयो नृभरञ्चक्रमेतंशो नायमिंद्र । प्रास्य पारं नवतिं
नाव्यानामपि कर्तमवर्तयोऽयंयून् ॥१३॥ त्वं नो अस्या इंद्र
दुर्हेणायाः पाहि वज्जिवो दुरितादभीके । प्र नो वाजान्वय्योऽअ-
श्वबुधानिषे यंधि श्रवसे सूनृतायै ॥१४॥ मा सा ते अस्मात्सु-
मतिर्वि दंसडाजप्रमहः समिषो वरंत । आ नो भज मघ-
वन्गोष्ठ्यो मंहिष्ठास्ते सधमादः स्याम ॥१५॥२६॥८॥१॥

॥ १२२ ॥ १-१५ कक्षीवान्देर्घतमस औशिजः ॥ विश्वे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १२२ ॥ प्र वः पातं रघुमन्यवोऽधो यज्ञं रुद्राय मीळहुषे

भरध्वं । दिवो अस्तोऽथसुरस्य वीरैरिषुध्येव मस्तो रोद-
स्योः ॥ १ ॥ पत्नीव पूर्वहूतिं वावृध्या उपासानक्ता पुरुधा
विदाने । स्तूरीनात्कं व्युतं वसाना सूर्यस्य श्रिया सुहशी
हिरण्यैः ॥ २ ॥ ममत्तु नः परिज्मा वसहा ममत्तु वातो अपां
वृषण्वान् । शिशीतमिंद्रापर्वता युवं नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यंतु
देवाः ॥ ३ ॥ उत त्या मे यशसा श्वेतनायै व्यंता पांतौ-
शिजो हुवध्वै । प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र मातरा रास्पिन-
स्यायोः ॥ ४ ॥ आ वो रुवण्युमौशिजो हुवध्वै घोषेव शंस-
मर्जुनस्य नशे । प्र वः पूणे दावन आ अच्छा वोचेय वसुता-
तिमग्नेः ॥ ५ ॥ १ ॥ श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमोत श्रुतं सदेने
विश्वतः सीं । श्रोतुं नः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सुक्षेत्रा सिंधु-
रद्भिः ॥ ६ ॥ स्तुषे सा वा वरुण मित्र रातिर्गवां शता
पृक्षयामेषु पजे । श्रुतरथे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टिं
निरुधानासो अगमन् ॥ ७ ॥ अस्य स्तुषे महिमघस्य राधः सचा
सनेम नहुषः सुवीराः । जनो यः पजेभ्यो वाजिनीवानश्वा-
वतो रथिनो मह्यं सूरिः ॥ ८ ॥ जनो यो मित्रावरुणावभिधु-
गपो न वा सुनीत्यक्षणाधुक् । स्वयं स यक्ष्मं हृदये नि धत्त
आप यदीं होत्राभिर्जुतावा ॥ ९ ॥ स व्राधतो नहुषो दंसुजुतः
शर्धस्तरौ नरां गूर्तश्रवाः । विसृष्टरातिर्याति बाळ्हसृत्वा
विश्वांसु पृत्सु सदमिच्छूरः ॥ १० ॥ २ ॥ अध गमंता नहुषो
हवं सूरैः श्रोता राजानो अमृतस्य मंद्राः । नभोजुवो यन्नि-
रवस्य राधः प्रशस्तये महिना रथवते ॥ ११ ॥ एतं शर्धं धाम
यस्य सूरैरित्यवोचन्दशतयस्य नशे । द्युम्नानि येषु वसुतांती
रारन्विषे सन्वंतु प्रभृथेषु वाजं ॥ १२ ॥ मंदामहे दश-

अ० २, अ० १, व० ५.]

॥ १०९ ॥ [म० १, अ० १८, सू० १२३]

तयस्य धासेर्वियत्पंच विभ्रतो यंत्यन्ना । किमिष्टाश्च इष्टरश्मिरेत
ईशानासस्तरुष चञ्जते नृन् ॥१३॥ हिरण्यकर्णे मणिगीव-
मर्णस्तन्नो विश्वे वरिवस्यंतु देवाः । अर्यो गिरः सद्य आ
जग्मुषीरोसाश्चाकंतुभयेष्वस्मे ॥१४॥ चत्वारो मा मशर्शारस्य
शिश्नस्त्रयो राज्ञ आर्यवसस्य जिष्णोः । रथो वां मित्रावरुणा
दीर्घाप्साः स्यूमंगभस्तिः सूरौ नाद्यौत् ॥१५॥३॥

॥ १२३ ॥ १-१३ कक्षीवान्दैर्घतमस औशिजः ॥ उपाः ॥ चिदुप् ॥

॥ १२३ ॥ पृथू रथो दक्षिणाया अयोज्यैन देवासो अ-
मृतांसो अस्थुः । कृष्णादुदस्यादर्या३विहायाश्चिकित्सन्ती
मानुषाय क्षयाय ॥१॥ पूर्वा विश्वस्माद्भुवनादबोधि जयन्ती
वाजं बृहती सनुची । उच्चा ब्यख्यद्युवतिः पुनर्भूरीषा
अग्नप्रथमा पूर्वहूतौ ॥२॥ यद्य भागं विभजासि नृभ्य
उषो देवि मर्त्यवा सुजाते । देवो नो अत्र सविता
दमूना अनागसो वोचति सूर्याय ॥३॥ गृहंगृहमहना
यात्यच्छा दिवेदिवे अधि नामा दधाना । सिषासन्ती
द्योतना शश्वदागादयमयमिन्नजते वसूनां ॥४॥ भगस्य
स्वसा वरुणस्य जामिरुषः सूनृते प्रथमा जरस्व । पश्चा स
दध्या यो अघस्य धाता जयेम तं दक्षिणया रथेन ॥५॥४॥
उदीरतां सूनृता उत्पुर्धीरुदग्रयः शुशुचानासो अस्थुः ।
स्पाहा वसूनि तमसाफगूळ्हाविष्कृण्वंत्युषसो विभातीः ॥६॥
अपान्यदेत्यभ्यन्यदेति विषुरूपे अहनी सं चरेते ।
परिक्षितोस्तमो अन्या गुहाकरद्यौदुषाः शोशुचता
रथेन ॥७॥ सहशीरद्य सहशीरिदु श्वो दीर्घे संचते वरु-

[अ० २. अ० १. व० ७.]

॥ ११० ॥

[म० १. अ० १८. सू० १२४.]

स्य धाम । अनवद्यास्त्रिंशत् योजनान्येकैका क्रतुं परि यन्ति
सद्यः ॥ ८ ॥ जानत्यहः प्रथमस्य नाम शुक्रा कृष्णादजनिष्ट
श्वितीची । ऋतस्य योषा न मिनाति धामाहरहर्निष्कृतमाच-
रन्ती ॥ ९ ॥ कन्येव तन्वा ऽशशदाना एषि देवि देवमियक्षमा-
ण । संस्मर्यमाना युवतिः पुरस्तादाविर्वक्षांसि कृणुषे विभा-
ती ॥ १० ॥ ५ ॥ सुसंकाशा मातृमृष्टेव योषाविस्तन्वं कृणुषे हृशे
कं । भद्रा त्वमुषो वितरं व्युच्छ न तत्रे अन्या उषसो नशन्त ॥ ११ ॥
अथावतीर्गोमतीर्विश्ववारा यतमाना रश्मिभिः सूर्यस्य । परा
च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उषासः ॥ १२ ॥ ऋ-
तस्य रश्मिमनुयच्छमाना भद्रंभद्रं क्रतुमस्मासु धेहि । उषो नो
अद्य सुहवा व्युच्छास्मासु रायो मघवत्सु च स्युः ॥ १३ ॥ ६ ॥

॥ १२४ ॥ १-१३ कक्षीवान्दैर्घतमस औशिजः ॥ उषाः ॥ त्रिष्टुप ॥

॥ १२४ ॥ उषा उच्छन्ती समिधाने अग्रा उद्यन्तसूर्ये
उर्विया ज्योतिरश्नेत् । देवी नो अत्र सविता न्वर्थे प्रा-
सावीद्विपत्त चतुष्पदित्यै ॥ १ ॥ अमिनती दैव्यानि व्रतानि
प्रमिनती मनुष्या युगानि । इयुषीणामुपमा शश्वतीनामा-
यतीनां प्रथमोषा व्यद्यौत् ॥ २ ॥ एषा दिवो दुहिता प्रत्य-
दर्शि ज्योतिर्वसाना समना पुरस्तात् । ऋतस्य पन्थामन्वेति
साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति ॥ ३ ॥ उषो अदर्शि
शुध्युवो न वक्षो नोधा इवाविरकृत प्रियाणि । अद्भसन्न
संसतो बोधयन्ती शश्वत्तमागात्पुनरेयुषीणां ॥ ४ ॥ पूर्वं
अर्धे रजसो अश्वस्य गवां जनिच्यकृत प्र केतुं । व्यु-
प्रथते वितरं वरीय ओभा पूरन्ती पित्रोरुपस्था ॥ ५ ॥ ७ ॥

अ० २, अ० १, व० १०.] ॥ १११ ॥ [म० १, अ० १८, सू० १२५]

एवेदे॒षा पु॒रु॒त॒मा ह॒शे कं ना॒जामि॑ न परि वृ॒णक्ति॑ जा॒मि॒ । अ॒रे-
प॒सा त॒न्वा॒ऽश॒श॒दाना॑ ना॒र्भादी॑षते न म॒हो वि॒भा॒ती ॥ ६ ॥
अ॒भा॒ते॒व पुंस॑ ए॒ति प्र॒ती॒ची ग॒र्ता॒रु॒गि॒व स॒नये॑ ध॒ना॒नां । जा॒ये॒व
प॒त्य उ॒श॒ती सु॒वा॒सा उ॒षा ह॒स्मे॒व नि रि॒णी॒ति॒ अ॒प्सः ॥ ७ ॥ स्व॒सा
स्व॒से ज्या॑य॒स्यै यो॒नि॒म॒रै॒र॒ग॒पै॒त्य॒स्याः प्र॒ति॒च॒क्ष्ये॒व । व्यु॒च्छं॒ती
र॒श्मि॒भिः सूर्य॑स्या॒ज्यं॒क्ते स॒म॒न॒गा इ॒व वाः ॥ ८ ॥ आ॒सां पू॒र्वा-
सा॒म॒हं॒सु स्व॒सृ॒णा॒म॒प॒रा पू॒र्वाम॒भ्ये॒ति प॒श्चात् । ताः प्र॒त्न॒व॒न्न॒व्य-
सी॒नून॑म॒स्मे रे॒वदु॑च्छं॒तु सु॒दि॒ना उ॒षा॒सः ॥ ९ ॥ प्र बो॑ध॒योषः
पू॒ण॒तो म॑घो॒न्यवु॑ध्य॒मानाः प॒ण॒यः स॒संतु॑ । रे॒वदु॑च्छ म॒घव॑द्भ्यो
म॒घो॒नि रे॒व॒न्तो॒त्रे सू॒नृ॒ते जा॒रय॑न्ती ॥ १० ॥ ८ ॥ अ॒वे॒य॒म॒श्चै-
द्यु॒व॒तिः पु॒रस्ता॑द्युं॒क्ते ग॒वा॒म॒रू॒णा॒ना॒म॒नी॒कं । वि नू॒नमु॑च्छा-
द॒सन्ति॑ प्र के॒तुर्गृ॑हं॒गृ॒हमु॑प॒ ति॒ष्ठा॒ते अ॒ग्निः ॥ ११ ॥ उ॒त्ते व॒य-
श्चि॒द्व॒स॒ते॒र॒प॒न्न॒रश्च॑ ये पि॒तु॒भा॒जो व्यु॑ष्टौ । अ॒मा स॒ते व॑ह॒सि
भू॒रि वा॒म॒मु॒षो दे॒वि दा॑शु॒षे म॒र्त्या॒य ॥ १२ ॥ अ॒स्तो॒ढुं स्तो॒म्या
ब्र॒ह्म॒णा मे॒ऽवी॒वृ॒ध॒ध॒मु॒श॒तीरू॒षा॒सः । यु॒ष्माकं॑ दे॒वीर॑व॒सा
स॒ने॒म स॒ह॒सि॒णं च॑ श॒ति॒नं च॑ वा॒जं ॥ १३ ॥ ९ ॥

॥ १२५ ॥ १-७ कक्षीयान्दैर्घतमस औशिजः ॥ स्वनयस्य दानस्तुतिः ॥

त्रिष्टुप् । ४-५ जगती ॥

॥ १२५ ॥ प्रा॒ता र॒त्नं प्रा॒तरि॒त्वा द॑धाति॒ तं चि॑क्त्वा॒न्य॒प्र॒ति-
गृ॒ह्या नि॑ ध॒त्ते । तेन॑ प्र॒जां व॑र्धय॒मान॑ आ॒यू रा॒य॒स्पोषे॑ण
स॒च॒ते सु॒वी॒रः ॥ १ ॥ सु॒गु॒र॒स॒त्सु॒हि॒र॒ण्यः स्व॒श्वो बृ॑ह॒द॒स्मै
व॒य इ॒न्द्रो द॑धाति । य॒स्त्वा॒यं॒तं व॒सु॒ना प्रा॒तरि॒त्वा मु॒क्षी॒ज-
ये॒व प्र॒दि॒मु॒त्सि॒ना॒ति ॥ २ ॥ आ॒य॒म॒द्य सु॒कृ॒तं प्रा॒तरि॒च्छन्नि॒ष्टेः
पु॒त्रं व॒सु॒म॒ता र॑थेन । अं॒शोः सु॒तं पा॑यय॒ मत्स॑र॒स्य क्ष॒य॒डी॒रं

वर्धय सूनृताभिः ॥३॥ उप क्षरन्ति सिंधवो मयोभुव ईजानं च
यक्ष्यमाणं च धेनवः। पृणंतं च पपुंरि च श्रवस्यवो घृतस्य धारा
उप यन्ति विश्वतः ॥४॥ नाकस्य पृष्ठे अधि तिष्ठति श्रितो यः
पृणति सह देवेषु गच्छति। तस्मा आपो घृतमर्षति सिंधवस्त-
स्मा इयं दक्षिणा पिबते सदा ॥५॥ दक्षिणावतामिदिमानि
चित्रा दक्षिणावतां दिवि सूर्यासः। दक्षिणावंतो अमृतं भजन्ते
दक्षिणावंतः प्रतिरन्त आयुः ॥६॥ मा पृणन्तो दुरितमेन आरन्मा
जारिषुः सूरयः सुव्रतासः। अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चिदपृणन्त-
मभि सं यंतु शोकाः ॥७॥ १०॥

॥ १२६ ॥ १-५ कक्षीवान्देवतमस औशिजः। ६ भावययः। ७ रोमशा ॥ १-५. ७ भावययः।
६ रोमशा ॥ १-५ त्रिष्टुप्। ६. ७ अनुष्टुप् ॥

॥१२६॥ अमँदान्स्तीमान्प्र भरे मनीषा सिंधावधि क्षियतो
भाव्यस्य। यो मे सहस्रमर्मिमीत सुवानतूतो राजा श्रव इच्छमा-
नः ॥१॥ शतं राज्ञो नाधमानस्य निष्काञ्छतमश्चान्प्रयतान्सद्य
आदं। शतं कक्षीवाँ अमुरस्य गोनां दिवि श्रवोऽजरमा ततान
॥२॥ उप मा श्यावाः स्वनयेन दत्ता वधूमंतो दश रथासो अस्थुः।
षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात्सर्नकक्षीवाँ अभिपित्वे अह्नां ॥३॥
चत्वारिंशदशरथस्य शोणाः सहस्रस्याये श्रेणिं नयन्ति। मदच्युतः
कृशनावतो अत्यन्कक्षीवंत उदमृक्षन्त पजाः ॥४॥ पूर्वामनु
प्रयन्तिमाददे वस्त्रीन्युक्ताँ अष्टावरिधायसो गाः। सुबंधवो ये
विश्या इव वा अनस्वन्तः श्रव ऐषन्त पजाः ॥५॥ आगंधिता
परिगंधिता या कशीकेव जंगहे। ददाति मह्यं यादुरी याशूनां
भोज्यां शता ॥६॥ उपोप मे परां मृश मा मे दध्राणि मन्यथाः।
सर्वाहमस्मि रोमशा गंधारीणामिवाविका ॥७॥ ११॥ १८॥

॥ १२७ ॥ अ० १. व० १३.] ॥ ११३ ॥ [म० १. अ० १९. सू० १२७.

॥ १२७ ॥ १-११ परुच्छेपो देवोदासिः ॥ अग्निः ॥ १-५. ७-११ अत्यष्टिः । ६ अतिधृतिः ॥

॥ १२७ ॥ अग्निं होतारं मन्ये दास्वतं वसुं सूनुं सहसो जात-
वेदसं विप्रं न जातवेदसं । य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृ-
पा । घृतस्य विभाष्टिमनु वष्टि शोचिषा जुह्वानस्य सर्पिषः ॥ १ ॥
यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमंगिरसां विप्र मन्मभिर्विप्रे-
भिः शुक्र मन्मभिः । परिज्मानमिव द्यां होतारं चर्षणीनां ।
शोचिष्केशं वृषणं यमिमा विशः प्रावतु जूतये विशः ॥ २ ॥ स
हि पुरु चिदोजसा विरुक्ता दीद्यानो भवन्ति दुहन्तरः परशुर्न
दुहन्तरः । वीकु चिद्यस्य समृतौ श्रुवद्वनेव यन्स्थिर । निष्पहमा-
णो यमते नायते धन्वासहा नायते ॥ ३ ॥ ह्रस्वा चिदस्मा अनु
दुर्यथा विदे तेजिष्ठाभिररणिभिर्दाह्यवसेऽग्रये दाह्यवसे । प्र
यः पुरुणि गाहते तक्षद्वनेव शोचिषा । स्थिरा चिदन्ना नि
रिणान्योजसा नि स्थिराणि चिदोजसा ॥ ४ ॥ तमस्य पृक्षमुप-
रासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शतरो दिवांतरादप्रायुषे दिवांतरात् ।
आदस्यायुर्ग्रभणवद्बीकु शर्म न सूनवे । भक्तमभक्तमवो
व्यन्तो अजरा अग्रयो व्यन्तो अजराः ॥ ५ ॥ १२ ॥ स हि शर्धो
न मारुतं तुविष्णिरप्रस्वतीपूर्वरास्विष्टनिरार्तनास्विष्ट-
निः । आदह्वान्याददिर्यज्ञस्य केतुरहेणा । अध स्मास्य
हर्षतो हर्षीवतो विश्वे जुषन्त पंथां नरः शुभे न पंथां ॥ ६ ॥
द्विता यदी कीस्तासो अभिद्यवो नमस्यन्त उपवोचन्त
भृगवो मय्यन्तो दाशा भृगवः । अग्निरीशे वसूनां शुचिर्यो
धर्णिरेषां । प्रियां अपिधीर्वनिषीष्ट मेधिर आ वनिषीष्ट
मेधिरः ॥ ७ ॥ विश्वासां त्वा विशां पतिं हवामहे सर्वासां समानं
दंपतिं भुजे सत्यगिर्वाहसं भुजे । अतिथिं मानुषाणां पितुर्न

यस्यासया । अमी च विश्वे अमृतास आ वयो हव्या देवेषा
वयः ॥८॥ त्वमग्रे सहसा सहतमः शुष्मिंतमो जायसे देवतांतये
रयिर्न देवतांतये । शुष्मिंतमो हि ते मदो द्युष्मिंतम उत क्रतुः ।
अथ स्मा ते परि चरंत्यजर शुष्ठीवानो नाजर ॥९॥ प्र वो
महे सहसा सहस्वत उषर्वुधे पशुषे नाग्ये स्तोमो बभूत्वग्ये ।
प्रति यदी हविष्मान्विश्वांसु क्षासु जोगुवे । अग्रे रेभी न जरत
ऋषूणां जूणिर्होत ऋषूणां ॥१०॥ स नो नेदिष्ठं ददृशान आ
भराग्रे देवेभिः सचंनाः सुचेतुना महो रायः सुचेतुना । महि
शविष्ठ नस्कृधि संचक्षे भुजे अस्यै । महि स्तोतृभ्यो मघवनसु-
वीर्ये मथीरुग्यो न शवसा ॥११॥१३॥

॥ १२८ ॥ १-८ परुळेपो देवोदासिः ॥ अग्निः ॥ अत्यष्टिः ॥

॥१२८॥ अयं जायत मनुषो धरीमणि होता यजिष्ठ उशि-
जामनु व्रतमग्निः स्वमनु व्रतं । विश्वश्रुष्टिः सखीयते रयिरिव
श्रवस्यते । अदब्धो होता नि षददिठस्पदे परिवीत इठस्पदे ॥१॥
तं यज्ञसाधमपि वातयामस्यृतस्य पथा नमसा हविष्मता देव-
ताता हविष्मता । स न ऊर्जामुपाभृत्यया कृपा न जूर्येति । यं मा-
तरिश्वा मनवे परावतो देवं भाः परावतः ॥२॥ एवेन सद्यः पर्ये-
ति पार्थिवं मुहुर्गीरतो वृषभः कनिऋदहधदेतः कनिऋदत् । शतं
चक्षाणो अक्षभिर्देवो वनेषु तुर्वणिः । सदो दधान उपरेषु सा-
नुष्वग्निः परेषु सानुषु ॥३॥ स सुक्रतुः पुरोहितो दमेदमेऽग्निर्यज्ञ-
स्याध्वरस्य चेतति क्रत्वा यज्ञस्य चेतति । क्रत्वा वेधा इषूयते
विश्वा जातानि पस्पशे । यतो घृतश्रीरतिथिरजायत वह्निर्वेधा
अजायत ॥४॥ क्रत्वा यदस्य तविषीषु पृंचतेऽग्नेरवेण म-

रुतां न भोज्येषिराय न भोज्या । स हि ष्मा दानमिच्छति वसूनां
च मज्जमना । स नस्त्रासते दुरितादभिहुतः शंसादघादभिहुतः
॥ ५ ॥ १४ ॥ विश्वो विहाया अरतिर्वसुर्दधे हस्ते दक्षिणे तरणिर्न
शिञ्चयच्छुवस्यया न शिञ्चयत् । विश्वस्मा इदिषुध्यते देवचा
हव्यमोहिषे । विश्वस्मा इत्सुकृते वारमृणव्यग्निर्द्वारा व्यृण्वति
॥ ६ ॥ स मानुषे वृजने शंतमो हितो ३ प्रियज्ञेषु जेन्यो न विशप-
तिः प्रियो यज्ञेषु विशपतिः । स हव्या मानुषाणामिक्का कृतानि
पत्यते । स नस्त्रासते वरुणस्य धूर्तेर्मही देवस्य धूर्तेः ॥ ७ ॥ अग्निं
होतारमीकृते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरतिं न्यैरिरे हव्यवाहं
न्यैरिरे । विश्वायुं विश्ववेदसं होतारं यजतं कविं । देवासो रण-
मवसे वसूयवो गीर्भी रणं वसूयवः ॥ ८ ॥ १५ ॥

॥ १२९ ॥ १-११ परुच्छेपो दैवोदासिः ॥ १-५. ७-११ इंद्रः । ६ इंद्रुः ॥

१-७. १० अत्यष्टिः । ८. ९ अतिशक्ती । ११ अष्टिः ॥

॥ १२९ ॥ यं त्वं रथमिंद्र मेधसातयेऽपाका संतमिषिर
प्रणयसि प्रानवद्य नयसि । सद्यश्चित्तमभिष्टये करो वशश्च
वाजिनं । सास्माकमनवद्य तूतुजान वेधसामिमां वाचं न
वेधसां ॥ १ ॥ स श्रुधि यः स्मा पृतनासु कासु चिह्नक्षाय्य इंद्र
भरहूतये नृभिरसि प्रतूर्तये नृभिः । यः श्रूरः स्वयः सनिता
यो विप्रैर्वाजं तरुता । तमीशानास इरधंत वाजिनं पृक्षमत्यं न
वाजिनं ॥ २ ॥ दस्मो हि ष्मा वृषणं पिब्वसि त्वचं कं चिद्यावी-
ररहं श्रूर मयि परिवृणक्षि मयि । इंद्रोत तुभ्यं तद्विवे तदुद्राय
स्वयंशसे । मित्राय वोचं वरुणाय सप्रथः सुमृक्कोकाय
सप्रथः ॥ ३ ॥ अस्माकं व इंद्रमुश्मसीष्टये सखायं विश्वायुं
प्रासहं युजं वाजेषु प्रासहं युजं । अस्माकं ब्रह्मोतयेऽवा पृतसुषु

अ० २, अ० १, व० १८.] ॥ ११६ ॥ [म० १, अ० १९, सू० १३०.]

कासु चित् । नहि त्वा शत्रुः स्तरते स्तृणोषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणोषि
यं ॥ ४ ॥ नि षू नमातिमतिं कयस्य चित्तेजिष्ठाभिररणिभिर्नो-
तिभिरुग्राभिरुगोतिभिः । नेषि णो यथा पुरानेनाः प्रूर मन्यसे ।
विश्वानि पूरोरपं पषि वहिरासा वहिर्नो अच्छ ॥ ५ ॥ १६ ॥ प्र
तडोचेयं भय्यायेदवे हव्यो न य इषवान्मन्म रेजति रक्षोहा
मन्म रेजति । स्वयं सो अस्मदा निदो वधैरजेत दुर्मतिं । अव
सवेदघशंसोऽवतरमव क्षुद्रमिव सवेत् ॥ ६ ॥ वनेम तडोचया
चित्त्या वनेम रयिं रयिवः सुवीर्यं एषं संतं सुवीर्यं । दुर्मन्मानं
सुमंतुभिरमिषा पृचीमहि । आ सत्याभिरिंद्रं युमहूतिभिर्यजं
युमहूतिभिः ॥ ७ ॥ प्रप्रा वो अस्मे स्वयंशोभिरूती परिवर्ग
इंद्रो दुर्मतीनां दरीमन्दुर्मतीनां । स्वयं सा रिष्यथ्ये या न
उपेषे अचैः । हतेमसन्न वक्षति क्षिप्ता जूर्णिर्न वक्षति ॥ ८ ॥
त्वं न इंद्र राया परीणसा याहि पथाँ अनेहसा पुरो याह्य-
रक्षसा । सचस्व नः पराक आ सचस्वास्तमीक आ । पाहि नो
दूरादारादभिष्टिभिः सदा पाह्यभिष्टिभिः ॥ ९ ॥ त्वं न इंद्र राया
तरूपसोयं चित्त्वा महिमा संक्षदवसे महे मिचं नावसे ।
ओजिष्ठ चातरविता रथं कं चिदमर्त्य । अन्यमस्मद्रिषेः कं
चिदद्रिवो रिरिक्षंतं चिदद्रिवः ॥ १० ॥ पाहि न इंद्र सुष्टुत
मिथोऽवयाता सदमिहुर्मतीनां देवः सन्दुर्मतीनां । हंता
पापस्य रक्षसंस्त्राता विप्रस्य मावतः । अधा हि त्वा जनिता
जीजनवसो रक्षोहणं त्वा जीजनवसो ॥ ११ ॥ १७ ॥

॥ १३० ॥ १-१० गरुडो देवोदासिः ॥ इंद्रः ॥ १-९ अत्यष्टिः । १० त्रिष्टु ॥

॥ १३० ॥ इंद्रं याह्युप नः परावतो नायमच्छा विद-

अ० २. अ० १. व० १९.]

॥ ११७ ॥

[म० १. अ० १९. सू० १३०.]

थानीव सत्यतिरस्तं राजैव सत्यतिः । हवामहे त्वा वयं प्रय-
स्वन्तः सुते सचा । पुत्रासो न पितरं वाजसातये मंहिष्ठं
वाजसातये ॥ १ ॥ पिबा सोममिन्द्र सुवानमद्रिभिः कोशेन
सिक्तमवतं न वसंगस्तातृषाणो न वसंगः । मदाय हर्यताय
ते तुविष्टमाय धायसे । आ त्वा यच्छंतु हरितो न सूर्यमहा
विश्वेव सूर्य ॥ २ ॥ अविंदहिवो निहितं गुहा निधिं वेन
गर्भे परिवीतमश्मन्यन्ते अंतरश्मनि । व्रजं वज्री गवामिव
सिषासन्नंगिरस्तमः । अपावृणोदिष इंद्रः परीवृता द्वार इषः
परीवृताः ॥ ३ ॥ दादृहाणो वज्रमिन्द्रो गभस्त्योः क्षत्रेव ति-
ग्ममसनाय सं श्यदहिहत्याय सं श्यत । संविब्यान ओजसा
शवोभिरिन्द्र मज्मना । तष्टेव वृक्षं वनिनो नि वृश्चसि
परश्चेव नि वृश्चसि ॥ ४ ॥ त्वं वृथा नद्य इंद्र सर्तवेऽच्छा समु-
द्रमसृजो रथाँ इव वाजयतो रथाँ इव । इत ऊतीरयुजत
समानमर्थमक्षितं । धेनूरिव मनवे विश्वदोहसो जनाय
विश्वदोहसः ॥ ५ ॥ १८ ॥ इमां ते वाचं वसूयंत आयवो
रथं न धीरः स्वपां अतक्षिषुः सुस्नाय त्वामतक्षिषुः ।
शुभंतो जेय्यं यथा वाजेषु विप्र वाजिनं । अत्यमिव
शवसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ॥ ६ ॥ भिनत्पुरो
नवतिमिन्द्र पूरवे दिवोदासाय महि दाशुषे नृतो वज्रेण
दाशुषे नृतो । अतिथिग्वाय शंबरं गिरेरुयो अवाभरत् । महो
धनानि दयमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ॥ ७ ॥ इंद्रः
समत्सु यजमानमार्यं प्रावद्विश्वेषु शतमूतिराजिषु स्वमींहे-
ष्वाजिषु । मनवे शासद्व्रतान्वचं कृष्णामरंधयत् । दक्षन्
विश्वं ततृषाणमोषति न्यर्शसानमोषति ॥ ८ ॥ सूरश्चक्रं प्र

अ०२.अ०१.व०२०.]

॥ ११८ ॥

[म०१.अ०१९.सू०१३१.]

वृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुषायतीशान आ
मुषायति । उशना यत्परावतोऽजगन्नूतये कवे । सुम्नानि
विश्वा मनुषेव तुर्वणिरहा विश्वेव तुर्वणिः ॥ ९ ॥ स नो
नय्येभिर्वृषकर्मन्नुकथैः पुरां दतः पायुभिः पाहि शम्भैः । दिवो-
दासेभिरिद्र स्तवानो वावृधीया अहोभिरिव द्यौः ॥ १० ॥ १९ ॥

॥ १३१ ॥ १-७ परच्छेपो देवोदासिः ॥ इंद्रः ॥ अत्यष्टिः ॥

॥ १३१ ॥ इंद्राय हि द्यौरसुरो अनन्तेन्द्राय मही पृथिवी
वरीमभिर्द्युम्नसांता वरीमभिः । इंद्रं विश्वे सजोषसो देवासो
दधिरे पुरः । इंद्राय विश्वा सर्वनानि मानुषा रातानि संतु
मानुषा ॥ १ ॥ विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुजते समानमेकं
वृषमण्यवः पृथक् स्वः सनिष्यवः पृथक् । तं त्वा नावं न
पर्धेणिं शूषस्य धुरि धीमहि । इंद्रं न यज्ञैश्चितयंत आयवः
स्तोमेभिरिद्रमायवः ॥ २ ॥ वि त्वा ततसे मिथुना अवस्यवो
व्रजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षंत इंद्र निःसृजः । यज्ञयन्ता
द्वा जना स्वयंयता समूहसि । आविष्करिन्नृषणं सचाभुवं
वज्रमिद्र सचाभुवं ॥ ३ ॥ विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो
यदिद्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः । शासस्तमिद्र
मर्त्यमयज्यं शवसस्यते । महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो
मंदसान इमा अपः ॥ ४ ॥ आदित्रे अस्य वीर्यस्य चर्किरन्मदेषु
वृषन्नुशिजो यदाविष सखीयतो यदाविष । चकथे कारमेभ्यः
पृतनासु प्रवतवे । ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत अवस्यंतः
सनिष्णत ॥ ५ ॥ उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्यवर्कस्य
बोधि हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः । यदिद्र

अ० २. अ० १. व० २१.]

॥ ११९ ॥ [म० १. अ० १९. सू० १३२.]

हंतवे मृधो वृषा वज्रिञ्चिकेतसि । आ मे अस्य वेधसो नवी-
यसो मन्म शुधि नवीयसः ॥ ६ ॥ त्वं तमिंद्र वावृधानो अस्मयु-
रमित्रयंतं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्य । जहि यो नो
अघायति शृणुष्व सुश्रवंस्तमः । रिष्टं न यामन्नप भूतु दुर्म-
तिर्विश्राप भूतु दुर्मतिः ॥ ७ ॥ २० ॥

॥ १३२ ॥ १-६ परच्छेपो देवोदासिः ॥ १-५. ६^२ इंद्रः । ६^१ इंद्रापर्वती ॥ अत्यष्टिः ॥

॥ १३२ ॥ त्वया वयं मघवन्पूर्व्ये धन इंद्रत्वोताः सासह्याम
पृतन्यतो वनुयाम वनुयतः । नेदिष्टे अस्मिन्नहन्यधि वोचा
नु सुन्वते । अस्मिन्यज्ञे वि चयेमा भरे कृतं वाजयंतो भरे कृतं
॥ १ ॥ स्वर्जेषे भर आप्रस्य वक्रन्त्युषर्बुधः स्वस्मिन्नंजसि क्राणस्य
स्वस्मिन्नंजसि । अहन्निद्रो यथा विदे शीर्ष्णाशीर्ष्णोपवाच्यः ।
अस्मत्ता ते सध्यक् संतु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः ॥ २ ॥
तत्तु प्रयः प्रत्नथा ते शुशुक्नं यस्मिन्यज्ञे वारमकृण्वत् क्षय-
मृतस्य वारसि क्षयं । वि तद्वोचेरध द्वितांतः पश्यन्ति
रश्मिभिः । स घा विदे अन्विद्रो गवेषणो बंधुक्षिप्तो गवे-
षणः ॥ ३ ॥ नू इत्था ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदंगिरोभ्यो-
ऽवृणोरप ब्रजमिंद्र शिस्तन्नप ब्रजं । ऐभ्यः समान्या दिशा-
स्मभ्यं जेषि योत्ति च । सुन्वद्भ्यो रंधया कं चिद्व्रतं हणायंतं
चिद्व्रतं ॥ ४ ॥ सं यज्जनान् क्रतुभिः शूर ईक्षयन्ने हिते तरु-
षंत अवस्यवः प्र यक्षंत अवस्यवः । तस्मा आयुः प्रजावदिवाधे
अर्च्योजसा । इंद्र ओक्यं दिधिषंत धीतयो देवा अच्छा न
धीतयः ॥ ५ ॥ युवं तमिंद्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप
तंतमिडंतं वज्रेण तंतमिडंतं । दूरे चत्ताय छंस्तज्जहन् यदि-

नक्षत् । अस्माकं शत्रून्परि शूर विश्वतो दूर्मा दर्षीष्ट विश्वतः
॥ ६ ॥ २१ ॥

॥ १३३ ॥ १-७ परच्छेपो देवोदासिः ॥ इंद्रः ॥ १ त्रिष्टुप् । २-४ अनुष्टुप् ।
५ गायत्री । ६ धृतिः । ७ अत्यष्टिः ॥

॥ १३३ ॥ उभे पुनामि रोदसी जृतेन दुहो दहामि सं मही-
रनिन्द्राः । अभिवृग्य यत्र हुता अमित्रा वैलस्यानं परि तृह्णा
अशेरन् ॥ १ ॥ अभिवृग्या चिदद्रिवः शीर्षा यातुमतीनां । छिंधि
वटूरिणा पदा महावटूरिणा पदा ॥ २ ॥ अवासां मघवज्जहि
शर्धो यातुमतीनां । वैलस्यानके अर्मके महावैलस्ये अर्मके
॥ ३ ॥ यासां तिस्रः पंचाशतोऽभिवृंगैरपावपः । तत्सु ते मना-
यति तक्त्सु ते मनायति ॥ ४ ॥ पिशंगभृष्टिमंभृणं पिशाचि-
मिन्द्रं सं मृण । सर्वं रक्षो नि बर्हय ॥ ५ ॥ अवर्मह इंद्र दा-
दृहि शुधी नः शुशोच हि द्यौः सा न भीषाँ अद्रिवो घृणान्न
भीषाँ अद्रिवः । शुष्मिंतमो हि शुष्मिभिर्वधैरुपेभिरियसे ।
अपूरुषघ्नो अप्रतीत शूर सत्वभिस्त्रिसप्तैः शूर सत्वभिः ॥ ६ ॥
वनोति हि सुन्वन्क्षयं परीणसः सुन्वानो हि ष्मा यजत्यव द्वि-
षो देवानामव द्विषः । सुन्वान इत्सिषासति सहसा वाज्यवृतः ।
सुन्वानायेंद्रो ददात्याभुवं रयिं ददात्याभुवं ॥ ७ ॥ २२ ॥ १९ ॥

॥ १३४ ॥ १-६ परच्छेपो देवोदासिः ॥ वायुः ॥ १-५ अत्यष्टिः । ६ अष्टिः ॥

॥ १३४ ॥ आ त्वा जुवो राखाणा अभि प्रयो वायो वहँत्विह
पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये । ऊर्ध्वा ते अनु सूनृता मनस्त्रि-
ष्टु जानती । नियुतंता रथेना याहि दावने वायो मुखस्य
दावने ॥ १ ॥ मंदंतु त्वा मंदिनो वायविंदवोऽस्मत्क्राणासः
सुकृता अभिद्यवो गोभिः क्राणा अभिद्यवः । यच्च क्राणा

इरथ्ये दक्षं सचत ऊतयः। सध्रीचीना नियुतो दावने धिय उप
ब्रुवत ई धियः ॥ २ ॥ वायुर्युक्ते रोहिता वायुररुणा वायू रथे
अजिरा धुरि वोह्वे वहिष्ठा धुरि वोह्वे। प्र बोधया पुरंधिं
जार आ संसतीमिव। प्र चक्षय रोदसी वासयोषसः अवसे
वासयोषसः ॥ ३ ॥ तुभ्यमुषासः शुचयः परावति भद्रा वस्त्रा
तन्वते दंसु रश्मिषु चिचा नव्येषु रश्मिषु। तुभ्यं धेनुः संबर्द्धया
विश्वा वसूनि दोहते। अजनयो मरुतो वक्षणाभ्यो दिव आ
वक्षणाभ्यः ॥ ४ ॥ तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरायवो मदेषूया इष-
णंत भुर्वण्यपामिषंत भुर्वणि। त्वां त्सारी दसमानो भगमीदृ
तक्कवीर्ये। त्वं विश्वस्माद्भुवनात्पासि धर्मणासुर्यात्पासि धर्मणा
॥ ५ ॥ त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः सोमानां प्रथमः पीतिमर्हसि
सुतानां पीतिमर्हसि। उतो विहुत्सतीनां विशां ववर्जुषीणां।
विश्वा इत्ते धेनवो दुह आशिरं घृतं दुहत आशिरं ॥ ६ ॥ २३ ॥

॥ १३५ ॥ १-९ परच्छेपो देवोदासिः ॥ १-३. ९ वायुः ॥ ४-८ इंद्रः ॥ १-७ अत्यष्टिः।
८. ९ अष्टिः ॥

॥ १३५ ॥ स्त्रीणां बहिरूपं नो याहि वीतये सहस्रेण नियुतां
नियुत्वते शतिनीभिर्नियुत्वते। तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय
येमिरे। प्र ते सुतासो मधुमंतो अस्थिरन्मदाय क्रवे अस्थिरन्
॥ १ ॥ तुभ्यायं सोमः परिपूतो अद्रिभिः स्पाहो वसानः परि
कोशमर्षति शुक्रा वसानो अर्षति। तवायं भाग आयुषु
सोमो देवेषु हूयते। वह वायो नियुतो याह्यस्सयुर्जुषाणो
याह्यस्सयुः ॥ २ ॥ आ नो नियुद्धिः शतिनीभिर्ध्वं
सहस्रिणीभिरुप याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये।
तवायं भाग ऋत्विजः सरश्मिः सूर्ये सचा। अध्वर्युभिर्भरमा-

णा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ॥ ३ ॥ आ वां रथो नियुता-
 न्वक्षदवसेऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वी-
 तये। पिवतं मध्वो अंधसः पूर्वपेयं हि वां हितं। वायवा चंद्रेण
 राधसा गंतमिंद्रश्च राधसा गंतं ॥ ४ ॥ आ वां धियो ववृत्यु-
 रध्वराँ उपेममिंदुं मर्मजंत वाजिनमाशुमत्यं न वाजिनै। तेषां
 पिवतमस्म्यू आ नो गंतमिहोत्या। इंद्रवायू सुतानामद्रिभि-
 र्युवं मदाय वाजदा युवं ॥ ५ ॥ २४ ॥ इमे वां सोमा अप्स्वा सु-
 ता इहाध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत। एते
 वामभ्यसृक्षत तिरः पवित्रमाश्वः। युवायवोऽति रोमाण्य-
 व्यया सोमासो अत्यव्यया ॥ ६ ॥ अति वायो ससतो याहि
 शश्वतो यत्र यावा वदति तत्र गच्छतं गृहमिंद्रश्च गच्छतं। वि-
 सूनृता ददृशे रीयते घृतमा पूर्णया नियुता याथो अध्वरमि-
 द्रश्च याथो अध्वरं ॥ ७ ॥ अचाह तद्वहेये मध्व आहुतिं यमश्च-
 त्थमुपतिष्ठत जायवोऽस्मे ते संतु जायवः। साकं गावः सुवन्ते
 पच्यन्ते यवो न ते वाय उप दस्यन्ति धेनवो नाप दस्यन्ति धे-
 नवः ॥ ८ ॥ इमे ये ते सु वायो बाह्वो जसोऽतर्नदी ते यतयैर्युक्षणो
 महि व्राधंत उक्षणः। धन्वञ्चिद्ये अनाशवो जीराश्चिदगिरौ कसः।
 सूर्यस्येव रश्मयो दुर्नियंतवो हस्तयोर्दुर्नियंतवः ॥ ९ ॥ २५ ॥

॥ १३६ ॥ १-७ परच्छेपो देवो दासिः ॥ १-५ मित्रावरुणी । ६. ७ लिंगोक्तदेवताः ॥
 १-६ अत्यष्टिः । ७ चिष्टुप ॥

॥ १३६ ॥ प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता
 मृळयद्वां स्वादिष्टं मृळयद्वां । ता सम्राजा घृतामुंती
 यज्ञेयज्ञ उपस्तुता । अथैनोः क्षत्रं न कुतश्चनाधृषे देवत्वं
 नू चिदाधृषे ॥ १ ॥ अदर्शि गातुस्त्रवे वरीयसी पंथा

ऋतस्य समयस्त रश्मिभिश्चक्षुर्भगस्य रश्मिभिः। द्युक्षं मित्रस्य
सादेनमर्यम्णो वरुणस्य च। अथा दधाते बृहदुक्थ्यं वयं
उपस्तुत्यं बृहद्वयः ॥ २ ॥ ज्योतिष्मतीमदिति धारयन्ति
स्वर्वतीमा सचेते दिवेदिवे जागृवांसा दिवेदिवे। ज्योति-
ष्मत्क्षत्रमांशान्ते आदित्या दानुनस्पती। मित्रस्तयोर्वरुणो
यातयज्जनोऽर्यमा यातयज्जनः ॥ ३ ॥ अयं मित्राय वरुणाय
शतमः सोमो भूत्ववपानेष्वभगो देवो देवेष्वभगः। तं देवा-
सो जुषेरत् विश्वे अद्य सजोषसः। तथा राजाना करथो यदी-
मह ऋतावाना यदीमहे ॥ ४ ॥ यो मित्राय वरुणाय विध-
ज्जनोऽनर्वाणं तं परि पातो अंहसो दाश्यांसं मर्तमंहसः।
तमर्यमाभि रक्षत्यज्यंतमनु व्रतं। उक्थैर्य एनोः परिभूषति
व्रतं स्तोमैराभूषति व्रतं ॥ ५ ॥ नमो दिवे बृहते रोदसीभ्यां
मित्राय वोचं वरुणाय मीळुषे सुमृळीकाय मीळुषे। इन्द्र-
मग्निमुप स्तुहि द्युक्षमर्यमणं भगं। ज्योग्जीवतः प्रजया सचे-
महि सोमस्योती सचेमहि ॥ ६ ॥ ऊती देवानां वयमिन्द्रवंतो
मंसीमहि स्वयंशसो मरुद्भिः। अग्निर्मित्रो वरुणः शर्म यंसन
तदंश्याम मघवानो वयं च ॥ ७ ॥ २६ ॥ १ ॥

॥ १३७ ॥ १-३ परुक्तेपो देवोदासिः ॥ मित्रावरुणौ ॥ अतिशक्तरी ॥

॥ १३७ ॥ सुषुमा यातमद्रिभिर्गोश्रीता मत्सरा इमे सो-
मासो मत्सरा इमे। आ राजाना दिविस्पृशास्त्रा गंतमुप-
नः। इमे वा मित्रावरुणा गवाशिरः सोमाः शुक्रा गवा-
शिरः ॥ १ ॥ इम आ यातमिन्द्रवः सोमासो दध्याशिरः सु-
तासो दध्याशिरः। उत वामुषसो बुधि साकं सूर्यस्य रश्मि-

अ० २. अ० २. व० ३.]

॥ १२४ ॥

[म० १. अ० २०. सू० १३०]

भिः । सुतो मित्राय वरुणाय पीतये चारुर्जुताय पीतये ॥ २ ॥
तां वा धेनुं न वासरीमंशुं दुहंत्यद्रिभिः सोमं दुहंत्यद्रिभिः ।
अस्मिन्वा गंतमुप नोऽर्वाचा सोमपीतये । अयं वा मित्रा-
वरुणा नृभिः सुतः सोम आ पीतये सुतः ॥ ३ ॥ १ ॥

॥ १३८ ॥ १-४ परच्छेपो देवोदासिः ॥ पूषा ॥ अत्यष्टिः ॥

॥ १३८ ॥ प्रप्र पूषस्तुविजातस्यं शस्यते महित्वमस्य तवसो
न तंदते स्तोत्रमस्य न तंदते । अर्चामि सुमन्यन्नहमंत्यूतिं
मयोभुवं । विश्वस्य यो मन आयुयुवे मुखो देव आयुयुवे मुखः
॥ १ ॥ प्र हि त्वा पूषन्नजिरं न यामनि स्तोमैभिः कृण्व चृण्वो
यथा मृध उष्ट्रो न पीपरो मृधः । हुवे यत्त्वा मयोभुवं देवं
सख्याय मर्त्यः । अस्माकमांगूषान्द्युम्निनस्कृधि वाजेषु द्युम्नि-
नस्कृधि ॥ २ ॥ यस्य ते पूषन्सख्ये विपन्यवः क्रत्वा चित्संतोऽवसां
बुभुजिर इति क्रत्वा बुभुजिरे । तामनु त्वा नवीयसीं नियुतं राय
ईमहे । अहेऽक्रमान उरुशंस सरीं भव वाजेवाजे सरीं भव ॥ ३ ॥
अस्या ऊ षु ण उप सातये भुवोऽहेऽक्रमानो ररिवां अजाश्च
श्वस्यतामजाश्च । ओ षु त्वा ववृतीमहि स्तोमैभिर्देस साधु-
भिः । नहि त्वा पूषन्नतिमन्य आघृणे न ते सख्यमपहुवे ॥ ४ ॥ २ ॥

॥ १३९ ॥ १-११ परच्छेपो देवोदासिः ॥ १ विश्वे देवाः । २ मित्रावरुणौ । ३-५
अश्विनौ । ६ इंद्रः । ७ अग्निः । ८ मरुतः । ९ इंद्रासी । १० बृहस्पतिः । ११ वि-
श्वे देवाः ॥ १-४. ६-१० अत्यष्टिः । ५ बृहती । ११ त्रिष्टुप् ॥

॥ १३९ ॥ अस्तु श्रीषट् पुरो अग्निं धिया दध आ नु तच्छधौ
द्विष्यं वृणीमहे इंद्रवायू वृणीमहे । यइ क्राणा विवस्वति
नाभां संदायि नव्यसी । अध प्र सू न उप यंतु धीतयो देवा
अच्छा न धीतयः ॥ १ ॥ यइ त्यन्मित्रावरुणावृतादध्या-

ददाथे अनृतं स्वेन मन्युना दक्षस्य स्वेन मन्युना । युवो-
रिथाधि सन्नस्वपश्याम हिरण्ययै । धीभिश्चन मनसा
स्वेभिरक्षभिः सोमस्य स्वेभिरक्षभिः ॥ २ ॥ युवां स्तो-
मेभिर्देवयंतो अश्विनाश्रावयंत इव श्लोकमायवो युवां
हव्याभ्यां यवः । युवोर्विश्वा अधि श्रियः पृक्षाश्च विश्व-
वेदसा । प्रुषायते वां पवयो हिरण्यये रथे दत्ता हिरण्यये
॥ ३ ॥ अचेति दत्ता व्युनाकमृण्वथो युंजते वां रथयुजो दि-
विष्टिष्वध्वस्मानो दिविष्टिषु । अधि वां स्याम वंधुरे रथे
दत्ता हिरण्यये । पथेव यंतावनुशासता रजोऽंजसा शासता
रजः ॥ ४ ॥ शचीभिर्नः शचीवसू दिवा नक्तं दशस्यतं । मा वां
रातिरुपं दसक्तदा चनास्मद्रातिः कदा चन ॥ ५ ॥ ३ ॥
वृषन्निद्र वृषपाणांस इदं व इमे सुता अद्रिषुतास उद्भि-
दस्तुभ्यं सुतासं उद्भिदः । ते त्वां मंदंतु दावने महे चित्राय
राधसे । गीर्भिर्गिर्वाहः स्तवमान आ गहि सुमृच्छीको न आ
गहि ॥ ६ ॥ ओ षू णो अग्ने शृणुहि त्वमीकृतो देवेभ्यो ब्रवसि
यज्ञियेभ्यो राजभ्यो यज्ञियेभ्यः । यज्ञं त्यामंगिरोभ्यो धेनुं देवा
अदत्तन । वि तां दुहे अर्यमा कर्तरी सचाँ एष तां वेद मे सचाँ
॥ ७ ॥ मो षु वो अस्मदभि तानि पौंस्या सना भूवन्नुमानि
मोत जारिषुरस्मत्पुरोत जारिषुः । यद्वश्चिचं युगेयुगे नव्यं
घोषादमर्त्ये । अस्मासु तन्मरुतो यच्च दुष्टं दिधृता यच्च
दुष्टं ॥ ८ ॥ दध्यङ् हं मे जनुषं पूर्वो अंगिराः प्रियमेधः
कण्वो अचिर्मनुर्विदुस्ते मे पूर्वं मनुर्विदुः । तेषां देवेष्वा-
यतिरस्माकं तेषु नाभयः । तेषां पदेन मह्यं नमे गिरं-
द्राप्नी आ नमे गिरा ॥ ९ ॥ होता यक्षवनिनो वंत वार्ये वृ-

हस्पतिर्यजति वेन उक्षभिः पुरुवारैभिरुक्षभिः । जगृभमा दृ-
रञ्जादिशं श्लोकमद्रेरध त्मना । अधारयदररिदानि सुक्रतुः पुरु-
सञ्जानि सुक्रतुः ॥ १० ॥ ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्या-
मध्येकादश स्थ । अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो
यज्ञमिमं जुषध्वं ॥ ११ ॥ ४ ॥ २० ॥

॥ १४० ॥ १-१३ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ अग्निः ॥ १-९. ११ जगती । १० त्रिष्टुव
जगती वा । १२. १३ त्रिष्टुप ॥

॥ १४० ॥ वेदिषदे प्रियधामाय सुद्युते धासिमिव प्र भरा यो-
निमयये । वस्त्रेणैव वासया मन्मना शुचिं ज्योतीरथं शुक्रवर्णं
तमोहनं ॥ १ ॥ अभि द्विजन्मा चिवृदन्मृज्यते संवत्सरे वावृधे
जग्धमी पुनः । अन्यस्यासा जिहया जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो
मृष्ट वारणः ॥ २ ॥ कृष्णप्रुतौ वेविजे अस्य सक्षिता उभा तरेते
अभि मातरा शिशु । प्राचाजिह्वं ध्वसयंतं तृषुच्युतमा साच्यं कु-
पयं वर्धनं पितुः ॥ ३ ॥ मुमुक्ष्वोऽमनवे मानवस्यते रघुदुवः कृ-
ष्णसीतास ऊ जुवः । असमना अजिरासो रघुषदो वातजूता
उप युज्यंत आशवः ॥ ४ ॥ आदस्य ते ध्वसयंतो वृथेरते कृष्णमभं
महि वर्षेः करिक्ततः । यत्सी महीमवनिं प्राभि ममृशदभिश्चस-
न्स्तनयन्नेति नानंदत् ॥ ५ ॥ ५ ॥ भूषन्न योऽधि बभूषु नमते वृषेव
पानीरभ्येति रोहवत् । ओजायमानस्तन्वश्च शुभते भीमो न
शृंगां द्विधाव दुर्गृभिः ॥ ६ ॥ स संस्तिरो विष्टिरः सं गृभायति
जानन्नेव जानतीनित्य आ शये । पुनर्वर्धते अपि यंति दे-
व्यमन्यद्वर्षेः पित्रोः कृण्वते सचा ॥ ७ ॥ तमयुवः केशिनीः सं
हि रेभिर ऊर्ध्वास्तस्युर्मयुषीः प्रायवे पुनः । तासां जरां
प्रमुचन्नेति नानंददसु परं जनयञ्जीवमस्तृतं ॥ ८ ॥ अधी-

अ०२. अ०२. व० ९.]

॥ १२७ ॥

[म० १. अ० २१. सू० १४१.]

वासं परि मातू रिहन्नहं तुविमेभिः सत्त्वभिर्याति वि जयः ।
वयो दधत्पुङ्गवे रेहिहत्सदानु श्येनीं सचते वर्तनीरहं ॥ ९ ॥
अस्माकममे मघवंत्सु दीदिह्यध श्वसीवान्वृषभो दमूनाः ।
अवास्या शिशुमतीरदीदेर्वमेव युत्सु परिजर्भुराणः ॥ १० ॥ ६ ॥
इदममे सुधितं दुधितादधि प्रियादु चिन्मन्मनः प्रेयो अस्तु
ते । यत्ते शुक्रं तन्वो ३ रोचते शुचि तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वं
॥ ११ ॥ रथाय नावमुत नो गृहाय नित्यारिचां पङ्क्तिं रास्यमे ।
अस्माकं वीरां उत नो मघोनो जनांश्च या पारयाच्छर्म या च
॥ १२ ॥ अभी नो अय उक्थमिज्जुगुर्या द्यावाक्षामा सिंधवश्च
स्वगूर्ताः । गव्यं यव्यं यंतो दीर्घाहेषं वरमरुण्यो वरंत ॥ १३ ॥ ७ ॥

॥ १४१ ॥ १-१३ दीर्घतमा औचक्ष्यः ॥ अयिः ॥ १-११ वज्रती । १२. १३ त्रिष्टुप ॥

॥ १४१ ॥ बळित्या तद्वपुषे धायि दर्शतं देवस्य भर्गः सहसो
यतो जनि । यदीमुप ह्रते साधते मतिर्ज्ञातस्य धेना अनयंत
ससुतः ॥ १ ॥ पृक्षो वपुः पितुमान्नित्य आ शये द्वितीयमा
सप्रशिवासु मातृषु । तृतीयमस्य वृषभस्य दोहसे दशप्रमतिं
जनयंत योषणः ॥ २ ॥ निर्येदो बुभान्महिषस्य वर्षस ईशा-
नासः शवसां क्रंत सूरयः । यदीमनु प्रदिवो मध्वं आधवे
गुहा संतं मातरिश्वा मथायति ॥ ३ ॥ प्र यत्पितुः परमा-
न्नीयते पर्या पृक्षुधो वीरुधो दंसु रोहति । उभा यदस्य
जनुषं यदिन्वत आदिद्यविष्टो अभवद्गुणा शुचिः ॥ ४ ॥
आदिन्नातृराविशद्यास्वा शुचिरहिंस्यमान उर्विया वि
वावृधे । अनु यत्पूर्वा अरुहत्सनाजुवो नि नव्यसीष्ववरासु
धावते ॥ ५ ॥ ६ ॥ आदिद्वीतारं वृणते दिविष्टिषु भगमिव

पपृचानासं जृजते । देवान्यन्क्रत्वा मज्जनां पुरुषुतो मर्ते शंसं
विश्रथा वेति धायसे ॥ ६ ॥ वि यदस्थाद्यजतो वातचोदितो
हारो न वक्त्रा जरणा अनाकृतः । तस्य पत्नन्दक्षुषं कृण्वहसः
शुचिजन्मनो रज आ व्यध्वनः ॥ ७ ॥ रथो न यातः शिक्त्रभिः
कृतो द्यामंगेभिररुषेभिरीयते । आदस्य ते कृणासो दक्षि सूर्यः
शूरस्येव त्वेषथादीषते वयः ॥ ८ ॥ त्वया ह्यमे वरुणो धृतव्रतो
मित्रः शाश्वदे अर्यमा सुदानवः । यत्सीमनु क्रतुना विश्रथा
विभुराक्ष नेमिः परिभूरजायथाः ॥ ९ ॥ त्वममे शशमानाय
सुन्वते रत्नं यविष्ठ देवतातिमिन्वसि । तं त्वा नु नयं सहसो
युवन्वयं भगं न कारे महिरत्न धीमहि ॥ १० ॥ अस्मे रयिं न
स्वर्थे दमूनसं भगं दक्षं न पपृचासि धर्णेसि । रश्मीरिव यो
यमति जन्मनी उभे देवानां शंसमृत आ च सुक्रतुः ॥ ११ ॥ उत
नः सुद्योत्मा जीराश्वो होता मद्रः शृणवच्चंद्रायः । स नो ने-
पन्नेषतमैरमूरोऽग्निर्वामं सुवितं वस्यो अच्छ ॥ १२ ॥ अस्ता-
व्यग्निः शिमीवज्जिरकैः साम्राज्याय प्रतरं दधानः । अमी च ये
मघवानो वयं च मिहं न सूर्यो अति निष्टतन्युः ॥ १३ ॥ ९ ॥

॥ १४२ ॥ १-१३ दीर्घतमा औपथ्यः ॥ आप्रीसूक्तं । १ समित् । २ तनूनपात् । ३ नरा-
शंसः । ४ इत्तः । ५ वहिः । ६ देवीद्वारः । ७ उपासानक्ता । ८ देव्यो होतारो प्रचे-
तसौ । ९ तिस्रो देव्यः सरस्वतीकाभारत्यः । १० त्वष्टा । ११ वनस्पतिः । १२ स्वा-
हाहतयः । १३ इंद्रः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ १४२ ॥ समिद्धो अय आ वह देवाँ अद्य यतसुचे । तंतुं तनु-
ष्व पूर्य्य सुतसोमाय दाशुषे ॥ १ ॥ घृतवतमुषं मासि मधु-
मंतं तनूनपात् । यज्ञं विप्रस्य मावतः शशमानस्य दाशुषः
॥ २ ॥ शुचिः पावको अङ्गुतो मध्या यज्ञं मिमिक्षति । नराशं-
सस्त्रिरा दिवो देवो देवेषु यज्ञियः ॥ ३ ॥ ईळितो अय आ वहेंद्रं

चि॒त्रमि॒ह प्रि॒यं। इ॒यं हि त्वा॑ म॒तिर्ममा॒च्छा सु॒जिह्व॑ व॒च्यते॑ ॥४॥
 स्तृ॒णा॒नासो॑ य॒तसु॑चो ब॒र्हिर्ग॒न्धे स्व॒ध्वरे। वृ॒जो दे॒वय॑चस्त॒ममि॑-
 द्रा॒य श॒र्मे स॒प्रथः॑ ॥५॥ वि अ॒यंता॒मृता॒वृधः॑ प्र॒यै दे॒वेभ्यो॑ म॒हीः।
 पा॒वका॑सः पुरु॒स्पृहो॑ द्वा॒रो दे॒वीर॑स॒द्यतः॑ ॥६॥ १०॥ आ भ॑द॒माने॑
 उपा॑के न॒क्तोषा॑सा सुपे॒शसा॑ । य॒ह्नी ऋ॒तस्य॑ मा॒तरा॑ सी॒दतां॑
 ब॒र्हि॒रा सु॒मत् ॥७॥ म॒द्रजि॑ह्वा जुगु॒र्वणी॑ होता॒रा दै॒व्या क॒वी ।
 य॒ज्ञं नो॑ य॒क्षता॑मि॒मं सि॒ध्रम॒द्य दि॒विस्पृ॑शं ॥८॥ शु॒चिर्दे॒वेष्व॒पि-
 ता॑ हो॒त्रा म॒रुत्सु॑ भा॒रती॑ । इ॒ळा सर॑स्वती म॒ही ब॒र्हिः सी॒दंतु॑
 य॒ज्ञियाः॑ ॥९॥ तन्न॑स्तु॒रीप॒मद्भु॑तं पुरु॒वारं पुरु॑ त्मना । त॒ष्टा पो॒-
 षाय॑ वि॒थंतु॑ रा॒ये नाभा॑ नो अ॒स्मयुः॑ ॥१०॥ अ॒व॒सृज॑न्नुप॒ त्मना॑
 दे॒वान्य॑क्षि वनस्पते । अ॒ग्निर्ह॒व्या सु॒षूद॑ति दे॒वो दे॒वेषु॑ मे॒धिरः॑
 ॥११॥ पू॒ष॒खते॑ म॒रुत्वंते॑ वि॒श्वदे॒वाय वा॒यवे॑ । स्वाहा॑ गा॒य॒त्रवे॑-
 प॒से ह॒व्यमि॑द्रा॒य क॑र्त॒न ॥१२॥ स्वाहा॑कृ॒ता॒न्या ग॒ह्युप॑ ह॒व्यानि॑
 वी॒तये॑ । इं॒द्रा ग॑हि श्रु॒धी ह॒वं त्वां ह॑वंते अ॒ध्वरे॑ ॥१३॥ ११॥

॥ १४३ ॥ १-८ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ अग्निः ॥ १-७ जगती । ८ चिष्टुप ॥

॥ १४३ ॥ प्र त॒व्यसीं॑ न॒व्यसीं॑ धी॒तिम॒यये॑ वा॒चो म॒तिं स॒हसः॑
 सू॒नवे॑ भ॒रे । अ॒पां न॒पा॒द्यो व॒सुभिः॑ स॒ह प्रि॒यो होता॑ पृथि॒व्या
 न्यसी॑द॒दृत्वि॒यः ॥ १ ॥ स जा॒यमानः॑ पर॒मे व्यो॑म॒न्यावि॒-
 र॒गिर॑भव॒न्मात॑रि॒श्वने॑ । अ॒स्य क्र॒त्वा स॒मिधा॑नस्य॒ म॒ज्मना॑
 प्र द्या॒वा शो॒चिः पृथि॒वी अ॒रोच॑यत् ॥ २ ॥ अ॒स्य त्वे॒षा
 अ॒जरा॑ अ॒स्य भा॑नवः सु॒सं॒दृशः॑ सु॒प्रती॑कस्य सु॒द्युतः॑ । भा॒-
 त्व॒क्षसो॑ अ॒न्य॒क्तुर्न॑ सि॒धवो॑ऽग्रे रे॒जंते॑ अ॒संस॑तो अ॒जराः॑
 ॥ ३ ॥ यमे॒रिरे॑ भृ॒गवो॑ वि॒श्ववे॑द॒सं नाभा॑ पृथि॒व्या भु॒वन॑स्य

मृज्मना । अग्निं तं गीर्भिर्हिन्दुहि स्व आ दमे य एको वस्वो वरु-
णो न राजति ॥ ४ ॥ न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सृष्टा
दिव्या यथाशनिः । अग्निर्जैमैस्तिगितैरति भवति यो धो न शत्रू-
न्स वना न्यूजते ॥ ५ ॥ कुविन्नो अग्निरुचयस्य वीरसद्वसुष्कुवि-
द्वसुभिः काममावरत् । चोदः कुवित्तुतुज्यात्सातये धियः शु-
चिप्रतीकं तमया धिया गृणे ॥ ६ ॥ घृतप्रतीकं व ज्ञृतस्य
धूर्षदमग्निं मित्रं न समिधान ज्ञजते । इंधानो अक्रो विदयेषु
दीद्वच्छुक्रवर्णमुदु नो यंसते धियै ॥ ७ ॥ अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छजि-
रमे शिवेभिर्नः पायुभिः पाहि शमैः । अदब्धेभिरदृपितेभिरि-
ष्टेऽनिमिषद्भिः परि पाहि नो जाः ॥ ८ ॥ १२ ॥

॥ १४४ ॥ १-७ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ अग्निः ॥ जगती ॥

॥ १४४ ॥ एति प्र होता व्रतमस्य माययोर्ध्वा दधानः शु-
चिपेशसं धियै । अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृत्तो या अस्य
धाम प्रथमं ह निंसते ॥ १ ॥ अभीमृतस्य दोहना अनूषत
योनौ देवस्य सदर्ने परीवृताः । अपामुपस्ये विभृतो यदा-
वसदधं स्वधा अधयद्याभिरीयते ॥ २ ॥ युयूषतः सवयसा
तदिद्वपुः समानमर्थं वितरिचता मिथः । आदीं भगो न
हव्यः समस्सदा वोळ्हुर्न रश्मीन्समयंस्त सारथिः ॥ ३ ॥
यमीं द्वा सवयसा सपर्येतः समाने योना मिथुना समो-
कसा । दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरु चरन्नजरो
मानुषा युगा ॥ ४ ॥ तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो
देवं मर्तास ऊतये हवामहे । धनोरधि प्रवत आ स ज्ञृ-
णव्यभिन्नजद्भिर्वेयुना नवाधित ॥ ५ ॥ त्वं ह्यमे दिव्यस्य राजसि

अ० २. अ० २. व० १५.]

॥ १३१ ॥ [म० १. अ० २१. सू० १४६.]

त्वं पार्थिवस्य पशुपा इव त्मना । एनीं त एते बृहती अभि-
श्रियां हिरण्ययीं वक्रीं बर्हिशांशते ॥ ६ ॥ अग्ने जुषस्व प्रति
हर्य तद्वचो मंद स्वधाव ऋतजात सुक्रतो । यो विश्वतः
प्रत्यङ्मुखो दर्शतो रत्नः संहृष्टो पितुमा इव ह्ययः ॥ ७ ॥ १३ ॥

॥ १४५ ॥ १-५ दीर्घतमा औचध्यः ॥ अग्निः ॥ १-४ जगती । ५ चिष्टप ॥

॥ १४५ ॥ तं पृच्छता स जंगामा स वेद स चिकित्वा ईयते सा
न्वीयते । तस्मिन्संति प्रशिषस्तस्मिन्निष्ठयः स वाजस्य शर्वसः शु-
ष्मिणस्पतिः ॥ १ ॥ तमित्पृच्छन्ति न सिमो विपृच्छति स्वेनेव धीरो
मनसा यदयभीत । न मृष्यते प्रथमं नापरं वचोऽस्य क्रत्वा स च ते
अप्रहपितः ॥ २ ॥ तमिदं च्छन्ति जुह्वस्तमवती विश्वान्येकः शु-
णवद्वचांसि मे । पुरुषैषस्ततुरिर्यज्ञसाधनोऽच्छिद्रोतिः शिशुरा-
दत्त संरभः ॥ ३ ॥ उपस्थायं चरति यत्समारत सद्यो जातस्तत्सार
युज्येभिः । अभिश्रुतां तं मृशते नाद्ये मुदे यदी गच्छत्युशतीरपिष्ठितं
॥ ४ ॥ स ई मृगो अणो वनगुरूप त्वच्युपमस्यां नि धायि । अ-
ब्रवीद्वयुना मत्यैभ्योऽगिर्विद्वौ ऋतचिद्धि सत्यः ॥ ५ ॥ १४ ॥

॥ १४६ ॥ १-५ दीर्घतमा औचध्यः ॥ अग्निः ॥ चिष्टप ॥

॥ १४६ ॥ चिमूर्धानं सन्नरश्मिं गृणीषेऽनूनमग्निं पिचो-
रुपस्थे । निषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा दिवो रोचना-
पप्रिवांसं ॥ १ ॥ उक्षा महां अभि ववक्ष एने अजरस्तस्या-
वितऊतिर्जृष्वः । उर्याः पदो नि दधाति सानौ रिहंत्यूधौ
अरुषासौ अस्य ॥ २ ॥ समानं वत्समभि संचरंती विष्वग्धेनू
वि चरतः सुमेके । अनपवृज्यां अध्वनो मिमाने विश्वा-
न्केता अधि महो दधाने ॥ ३ ॥ धीरांसः पदं कवयो नयन्ति ना-

ना हृदा रक्षमाणा अजुयं । सिषासंतः पर्यपश्यंत सिंधुमावि-
रेभ्यो अभवत्सूर्यो नून ॥ ४ ॥ दिदृक्षेण्यः परि काष्ठासु जेयं
इक्रेन्यो महो अभीय जीवसे । पुरुषा यदभवत्सूरैभ्यो गर्भे-
भ्यो मघवा विश्वदर्शतः ॥ ५ ॥ १५ ॥

॥ १४७ ॥ १-५ दीर्घतमा श्रीचण्डः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप ॥

॥ १४७ ॥ कथा ते अग्ने शुचयंत आयोर्देवाशुर्वाजैभिराशुषा-
णाः । उभे यत्तोके तनये दधाना ऋतस्य सामन्त्रणयंत देवाः ॥ १ ॥
बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः । पी-
यति त्वो अनु त्वो गृणाति वंदारुस्ते तन्वं वंदे अग्ने ॥ २ ॥ ये
पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यंतो अंधं दुरितादरक्षन् । ररक्ष
तान्सुकृतो विश्ववेदा दिप्संत इद्रिपवो नाहं देभुः ॥ ३ ॥ यो
नो अग्ने अररिवाँ अघायुरराती वा मर्चयति ह्वयेन । मंचो गुरुः
पुनरस्तु सो अस्मा अनु मृक्षीष्ट तन्वं दुरुक्तैः ॥ ४ ॥ उत वा यः
संहस्य प्रविद्वान्मर्तो मर्तं मर्चयति ह्वयेन । अतः पाहि स्तव-
मान स्तुवंतमग्ने माकिर्नो दुरिताय धायीः ॥ ५ ॥ १६ ॥

॥ १४८ ॥ १-५ दीर्घतमा श्रीचण्डः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप ॥

॥ १४८ ॥ मयीद्यदीं विष्टो मातरिषां होतारं विश्वाप्सुं
विश्वदेव्यं । नि यं दधुर्मनुष्यासु विश्वे स्वर्णे चित्रं वपुषे वि-
भावं ॥ १ ॥ ददानमिन्न ददभंत मन्माग्निर्वरुथं मम तस्य
चाकन् । जुषंत विश्वान्यस्य कर्मोपस्तुतिं भारमाणस्य का-
रोः ॥ २ ॥ नित्ये चिन्नु यं सदेने जगृभे प्रशस्तिभिर्दधिरे यज्ञि-
यांसः । प्र सू नयंत गृभयंत इष्टावश्वासो न रथ्यो राहणाः
॥ ३ ॥ पुरुणि दस्मो नि रिणाति जभैराद्रोचते वन आ विभा-
वा । आदस्य वातो अनु वाति शेचिरस्तुर्न शयीमसनामनु

द्यून् ॥४॥ न यं रिपवो न रिषयवो गर्भे संतं रेषणा रेषयन्ति ।
अंधा अपश्यन् न दम्भन्नभिख्या नित्यास ईं प्रेतारौ अरक्षन्
॥ ५ ॥ ११ ॥

॥ १४९ ॥ १-५ दीर्घतमा औचध्यः ॥ अग्निः ॥ विराट् ॥

॥ १४९ ॥ महः स राय एषते पतिर्देक्षिन् इन्स्य वसुनः पद
आ । उप भ्रजंतमद्रयो विधन्ति ॥ १ ॥ स यो वृषा नरां न रो-
दस्योः श्रवोभिरस्ति जीवपीतसर्गः । प्र यः संसाणः शिष्यीत
योनौ ॥ २ ॥ आ यः पुरं नार्मिणीमदीदेदत्यः कविर्नभ्योऽना-
वा । सूरौ न रुक्कान्छतात्मा ॥ ३ ॥ अभि द्विजन्मा ची रो-
चनानि विश्वा रजांसि शुशुचानो अस्थात् । होता यजिष्ठो
अपां सधस्थे ॥ ४ ॥ अयं स होता यो द्विजन्मा विश्वा दधे
वार्याणि श्रवस्या । मर्तो यो अस्मै सुतुको ददाश ॥ ५ ॥ १८ ॥

॥ १५० ॥ १-३ दीर्घतमा औचध्यः ॥ अग्निः ॥ उष्णिक् ॥

॥ १५० ॥ पुरु त्वा दाश्वान्वोचेऽरिरे तव स्विदा । तोदस्येव
शरण आ महस्य ॥ १ ॥ व्यनिनस्य धनिनः प्रहोषे चिदररुषः ।
कदा चन प्रजिगतो अदेवयोः ॥ २ ॥ स चंद्रो विप्र मय्यो महो
ब्राधंतमो दिवि । प्रमेते अमे वनुषः स्याम ॥ ३ ॥ १९ ॥

॥ १५१ ॥ १-९ दीर्घतमा औचध्यः ॥ १ मिचः । २-९ मिचावरुणौ ॥ जगती ॥

॥ १५१ ॥ मिचं न यं शिष्या गोषु गव्यवः स्वाध्या विदधे
अप्सु जीजनन् । अरेजेतां रोदसी पाजसा गिरा प्रति प्रियं
यजतं जनुषामवः ॥ १ ॥ यद्व त्यद्वा पुरुमीहस्य सोमिनः
प्र मिचासो न दधिरे स्वाभुवः । अध क्रतुं विदतं गातुमर्चेत
उत श्रुतं वृषणा पस्त्यावतः ॥ २ ॥ आ वा भूषन्क्षितयो जन्म

अ०२.अ०२.व०२२.]

॥ १३४ ॥

[म०१.अ०२१.सू०१५२.]

रोदस्योः प्रवाच्यं वृषणा दक्षसे महे । यदीमृताय भरथो यद-
वेति प्र होत्रया शिष्या वीथो अध्वरं ॥ ३ ॥ प्र सा क्षितिस्सुर-
या महिं प्रिय ऋतावानावृतमा घोषथो बृहत् । युवं दिवो
बृहतो दक्षमाभुवं गां न धुर्युषं युंजाथे अपः ॥ ४ ॥ मही अत्र
महिना वारमृण्वथोऽरेणवस्तुज आ सन्नन्धेनवः । स्वरंति ता
उपरताति सूर्यमा निमुच उषसस्तक्वीरिव ॥ ५ ॥ २० ॥ आ
वामृताय केशिनीरनूषत मित्र यत्र वरुण गातुमर्चयः । अव-
त्मना सृजतं पिन्वतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः
॥ ६ ॥ यो वां यज्ञैः शशमानो ह दाशति कविर्होता यजति
मन्मसाधनः । उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वरमच्छा गिरः
सुमतिं गतमस्यू ॥ ७ ॥ युवां यज्ञैः प्रथमा गोभिरंजत ऋता-
वाना मनसो न प्रयुक्तिषु । भरंति वां मन्मना संयता गिरो-
ऽदृष्यता मनसा रेवदाशथे ॥ ८ ॥ रेवद्वयो दधाथे रेवदाशथे
नरा मायाभिरितकृति माहिनं । न वां द्यावोऽहभिर्नोत सिं-
धवो न देवत्वं पणयो नानश्नुर्मधं ॥ ९ ॥ २१ ॥

॥ १५२ ॥ १-७ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ मित्रावरुणौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १५२ ॥ युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरच्छिद्रा मंतवो
ह सर्गाः । अवातिरतमनृतानि विश्वं ऋतेन मित्रावरुणा
सवेथे ॥ १ ॥ एतच्चन त्वो वि चिकेतदेवां सत्यो मंत्रः कवि-
शस्त ऋधावान् । चिरस्थिं हंति चतुरश्रिरूपो देवनिदो
ह प्रथमा अजूर्यन् ॥ २ ॥ अपादेति प्रथमा पङ्क्तिनां क-
स्तदा मित्रावरुणा चिकेत । गभो भारं भरत्या चिदस्य
ऋतं पिपत्यनृतं नि तारीत् ॥ ३ ॥ प्रयंतमित्यरिं जारं

अ० २. अ० २. व० २४.]

॥ १३५ ॥

[म० १. अ० २१. सू० १५४.]

कनीनां पश्यामसि नोपनिपद्यमानं । अनवपृग्णा वितता
वसानं प्रियं मित्रस्य वरुणस्य धाम ॥ ४ ॥ अनश्वो जातो
अनभीश्रुर्वा कनिक्कदत्पतयदुर्ध्वसानुः । अचित्तं ब्रह्म जुजुषुर्यु-
वानः प्र मित्रे धाम वरुणे गृणंतः ॥ ५ ॥ आ धेनवो मामतेय-
मवती ब्रह्मप्रियं पीपयन्तस्मिन्नूधन । पित्वो भिक्षेत व्युनानि
विद्वानासाविवासन्नदिति मुरुषेत् ॥ ६ ॥ आ वा मित्रावरुणा
हव्यजुष्टिं नमसा देवाववसा ववृतां । अस्माकं ब्रह्म पृतनासु
सह्या अस्माकं वृष्टिर्दिव्या सुपारा ॥ ७ ॥ २२ ॥

॥ १५३ ॥ १-४ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ मित्रावरुणौ ॥ चिष्टुप ॥

॥ १५३ ॥ यजामहे वां महः सजोषां हव्येभिर्मित्रावरुणा
नमोभिः । घृतैर्घृतस्तू अध यज्ञांस्ते अध्वर्यवो न धीतिभिर्भरति
॥ १ ॥ प्रस्तुतिर्वा धाम न प्रयुक्तिरयामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
अनक्ति यज्ञां विदथेषु होतां सुमं वां सूरिर्वृषणावियक्षन् ॥ २ ॥
पीपायधेनुरदितिर्ज्ञाताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे । हिनोति
यज्ञां विदथे सपर्यन्त रातहव्यो मानुषो न होतां ॥ ३ ॥ उत वां
विश्व मद्यास्वधो गाव आपश्च पीपयंत देवीः । उतो नो अस्य
पूर्यः पतिर्देन्वीतं पातं पर्यस उसियायाः ॥ ४ ॥ २३ ॥

॥ १५४ ॥ १-६ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ विष्णुः ॥ चिष्टुप ॥

॥ १५४ ॥ विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि
विममे रजांसि । यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्ते-
धोरुगायः ॥ १ ॥ प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः
कुचरो गिरिष्ठाः । यस्योरुषु चिषु विक्रमणेष्वधिष्ठियति
भुवनानि विश्वा ॥ २ ॥ प्र विष्णावे शूषमेतु मन्म गिरि-
क्षितं उरुगायाय वृष्णे । य इदं दीर्घं प्रयतं सधस्थमेको

विममे त्रिभिरित्यदेभिः ॥ ३ ॥ यस्य च पूर्णा मधुना पदान्य-
क्षीयमाणा स्वधया मदति । य उ त्रिधातुं पृथिवीमुत द्या-
मेको दाधार भुवनानि विश्वा ॥ ४ ॥ तदस्य प्रियमभि पाथो
अश्यां नरो यच्च देवयवो मदति । उरुक्रमस्य स हि बंधुस्थि-
विष्णोः पदे परमे मध्य उत्सः ॥ ५ ॥ ता वा वास्तून्नुश्मसि
गमध्वे यच्च गावो भूरिशृंगा अयासः । अवाह तदुरुगायस्य
वृष्णः परमं पदमव भाति भूरि ॥ ६ ॥ २४ ॥

॥ १५५ ॥ १-६ दीर्घतमा औचल्यः ॥ १-३ विष्णुरिन्द्रश्च । ४-६ विष्णुः ॥ जगती ॥

॥ १५५ ॥ प्रवः पातमंधसो धियायते महे शूराय विष्णवे चा-
र्चत । या सानुनि पर्वतानामदाभ्या महस्तस्थतुर्वतेव साधु-
ना ॥ १ ॥ तेषमित्या समरणं शिमीवतोरिद्राविष्णू सुतपा वा-
मुरुष्यति । या मर्त्याय प्रतिधीयमानमित्कृशानोरस्तुरसनामु-
रुष्यथः ॥ २ ॥ ता ई वर्धति महास्य पौंस्यं नि मातरा नयति रेतसे
भुजे । दधाति पुत्रोऽवरं परं पितुर्नाम तृतीयमधि रोचने दिवः
॥ ३ ॥ तत्तदिदस्य पौंस्यं गृणीमसीनस्य चातुरवृकस्य मीळुषः ।
यः पार्थिवानित्रिभिरिद्विगामभिरुरुक्रमिशोरुगायाय जीवसे
॥ ४ ॥ हे इदस्य क्रमणे स्वर्देशोऽभिख्याय मर्त्यो भुरण्यति । तृती-
यमस्य नकिरा दधर्षति वयश्चन पतयंतः पतत्रिणः ॥ ५ ॥ चतुर्भिः
साकं नवतिं च नामभिश्चक्रं न वृत्तं व्यतीरवी विपत । वृहच्छरीरो
विमिमान ऋक्भिर्युवाकुमारः प्रत्येत्याहव ॥ ६ ॥ २५ ॥

॥ १५६ ॥ १-५ दीर्घतमा औचल्यः ॥ विष्णुः ॥ जगती ॥

॥ १५६ ॥ भवा मित्रो न श्रेयो घृतामुतिर्विभूतद्युम्न एव-
या उ सप्रथाः । अधा ते विष्णो विदुषा चिदर्थः स्तोमो

अ० २. अ० २. व० २७.]

॥ १३७ ॥

[म० १. अ० २२. सू० १५७.]

यज्ञश्च राध्यो हविष्मता ॥ १ ॥ यः पूर्याय वेधसे नवीयसे सुम-
ज्जानये विष्णवे ददाशति । यो जातमस्य महतो महि ब्रव-
त्सेदु अर्वाभिर्गुज्यं चिदभ्यसत् ॥ २ ॥ तमु स्तोतारः पूर्य्य यथा
विद् ऋतस्य गर्भं जनुषा पिपतेन । आस्य जानतो नाम
चिद्विवक्तन महस्ते विष्णो सुमतिं भजामहे ॥ ३ ॥ तमस्य
राजा वरुणस्तमश्चिना क्रतुं सचंत मारुतस्य वेधसः । दाधार
दक्षमुत्तममहर्विदं व्रजं च विष्णुः सखिवाँ अपोर्णुते ॥ ४ ॥ आ
यो विवाय सचथाय दैव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृते सुकृतरः ।
वेधा अजिन्वत्त्रिषधस्थ आर्यमृतस्य भागे यजमानमाभजत्
॥ ५ ॥ २६ ॥ २१ ॥

॥ १५७ ॥ १-६ दीर्घतमा औचक्षः ॥ अश्विनी ॥ १-४ वगती ।

५-६ चिष्टप ॥

॥ १५७ ॥ अर्वाध्यमिर्जम् उदेति सूर्यो व्युषाश्चन्द्रा महावी
अर्चिषा । आयुक्षातामश्चिना यातवेरथं प्रासावीहेवः सविता
जगत्पृथक् ॥ १ ॥ यद्युजाये वृषणमश्चिना रथं घृतेन नो मधुना
क्षत्रमुक्षतं । अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वतं वयं धना शूरसाता
भजेमहि ॥ २ ॥ अर्वाङ् चिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्वि-
नो र्यातु मुष्टुतः । चिचंधुरो मधवा विश्वसौभगः शं न आ वक्ष-
द्विपदे चतुष्पदे ॥ ३ ॥ आ न ऊर्जं वहतमश्चिना युवं मधुमत्या नः
कश्या मिमिक्षतं । प्रायुस्तारिष्टुं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो
भवतं सचाभुवा ॥ ४ ॥ युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुव-
नेष्वंतः । युवमसिं च वृषणावपश्च वनस्पतौ रश्चिना वैरयेथा ॥ ५ ॥
युवं ह स्यो भिषजा भेषजेभिरणो ह स्यो रथ्या इराथ्येभिः । अथो ह
क्षत्रमधि धत्थ उया यो वा हविष्मान्मनसा ददाश ॥ ६ ॥ २७ ॥ २ ॥

अ० २. अ० ३. व० २.]

॥ १३६ ॥

[म० १. अ० २२. सू० १५९]

॥ १५८ ॥ १-६ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ अश्विनी ॥ १-५ चिष्टुप । ६ अनष्टुप ॥

॥ १५८ ॥ वसू रुद्रा पुरुमंतू वृधंता दशस्यतै नो वृषणाव-
भिष्टौ । दसा ह यदेकं औचथ्यो वां प्र यत्ससाथे अकवा-
भिरुती ॥ १ ॥ को वां दाशसुमतये चिदस्यै वसू यज्ञेये नमसा
पदे गोः । जिगृतमस्मे रेवतीः पुरंधीः कामप्रेणैव मनसा चरंता
॥ २ ॥ युक्तो ह यज्ञां तौग्याय पेरुर्वि मध्ये अर्णसो धारिं
पज्जः । उप वामवः शरणं गमेयं शूरो नाज्म पतयज्जिरेवैः
॥ ३ ॥ उपस्तुतिरौचथ्यमुरुयेन्मा मामिमे पतचिणी वि दुग्धां ।
मा मामेधो दशतयश्चितो धाक् प्र यज्ञां वडस्मनि खादति
क्षां ॥ ४ ॥ न मां गरन्नद्यो मातृतमा दासा यदीं सुसंमुब्धम-
वाधुः । शिरो यदस्य चैतनो वितस्तस्वयं दास उरो अंसा-
वपि ग्ध ॥ ५ ॥ दीर्घतमा मामतेयो जुजुर्वान्दशमे युगे । अपा-
मर्थं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ १५९ ॥ १-५ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ द्यावापृथिवी ॥ जगती ॥

॥ १५९ ॥ प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी ऋतावृधा मही स्तुषे
विदथेषु प्रचेतसा । देवेभिर्ये देवपुत्रे सुदंससेत्या धिया
वार्याणि प्रभूषतः ॥ १ ॥ उत मन्ये पितुरदुहो मनो मातु-
र्महि स्वतवस्तद्वीमभिः । सुरेतसा पितरा भूमं चक्र-
तुरुह प्रजायां अमृतं वरीमभिः ॥ २ ॥ ते सूनवः स्वपंसः सु-
दंससो मही जंजुर्मातरा पूर्वचित्तये । स्थातुश्च सत्यं जगतश्च
धर्मेणि पुत्रस्य पाथः पदमडयाविनः ॥ ३ ॥ ते मायिनो
ममिरे सुप्रचेतसो जामी सयोनी मिथुना समौकसा । नय-
नयं तंतुमा तन्वते दिवि समुद्रे अंतः कवयः सुदीतयः
॥ ४ ॥ तद्राधो अद्य सवितुर्वरेण्यं वयं देवस्य प्रसवे मना-

महे । अस्मभ्यं द्यावापृथिवी सुचेतुनां रयिं धत्तं वसुमन्तं
शतग्विनं ॥ ५ ॥ २ ॥

॥ १६० ॥ १-५ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ द्यावापृथिव्यौ ॥ जगती ॥

॥ १६० ॥ ते हि द्यावापृथिवी विश्वशंभुव ऋतावरी रजसो
धारयत्कवी । सुजन्मनी धिषणे अंतरीयते देवो देवी धर्मेणा
सूर्यः शुचिः ॥ १ ॥ उरुव्यचंसा महिनी असश्चता पिता
माता च भुवनानि रक्षतः । सुधृष्टमे वपुषेऽन रोदसी पिता
यत्सीमभि रूपैरवासयत् ॥ २ ॥ स वह्निः पुत्रः पित्रोः पवि-
चवान्पुनाति धीरो भुवनानि मायया । धेनुं च पृश्निं वृषभं
सुरेतसं विश्वाहां शुक्रं पयो अस्य दुक्षत ॥ ३ ॥ अयं देवानां-
मपसामपस्तमो यो जजान रोदसी विश्वशंभुवा । वि यो ममे
रजसी सुक्रतूययाजरेभिः स्कंभनेभिः समानृचे ॥ ४ ॥ ते नो गृणाने
महिनी महि श्रवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो बृहत् । येनाभि
कृष्टीस्तनाम विश्वाहा पनाय्यमोजो अस्मे समिन्वतं ॥ ५ ॥ ३ ॥

॥ १६१ ॥ १-१४ दीर्घतमा औचथ्यः ॥ अथः ॥ १-१३ जगती । १४ चिष्टुप् ॥

॥ १६१ ॥ किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठो न आजगन्किमीयते
दृत्यं कष्टदूचिम । न निदिम चमसं यो महाकुलोऽयं भा-
तर्दुण इद्भूतिमूदिम ॥ १ ॥ एकं चमसं चतुरस्कृणोतन तद्वो
देवा अब्रुवन्त इ आगमं । सौधन्वना यद्येवा करिष्यथ
साकं देवैर्यज्ञियासो भविष्यथ ॥ २ ॥ अग्निं दूतं प्रति
यदब्रवीतनाश्वः कर्त्वा रथ उतेह कर्त्तव्यः । धेनुः कर्त्वा
युवशा कर्त्वा वा तानि भातरनु वः कृत्येमसि ॥ ३ ॥
चकृवांसं अभवत्तदपृच्छत केदंभूद्यः स्य दूतो न आज-
गन् । यदावाख्यं चमसाच्चतुरः कृतानादिस्त्रष्टा मास्वन्त-

न्यानजे ॥ ४ ॥ हनामैनाँ इति त्वष्टा यदब्रवीच्चमसं ये देवपा-
नमनिदिषुः । अन्या नामानि कृण्वते सुते सचाँ अन्यैरेनान्क-
न्याङ्नामभिः स्परत् ॥ ५ ॥ ४ ॥ इन्द्रो हरीं युयुजे अश्विना रथं
बृहस्पतिर्विश्वरूपा मुपाजत । ऋभुर्विभ्वा वाजो देवाँ अग-
च्छत स्वपसो यज्ञियं भागमेतन ॥ ६ ॥ निश्चमेणो गा-
मरिणीत धीतिभिर्या जरता युवशा ताकृणोतन । सौध-
न्वना अश्वादश्वमतक्षत युक्ता रथमुप देवाँ अयातन ॥ ७ ॥
इदमुदकं पिबतेत्यब्रवीतनेदं वा घा पिबता मुजनेजनं ।
सौधन्वना यदि तन्नेव हर्यथ तृतीयं घा सर्वने मादयाध्वै
॥ ८ ॥ आपो भूयिष्ठा इत्येको अब्रवीदग्निर्भूयिष्ठ इत्यन्यो
अब्रवीत् । वधर्येतीं बहुभ्यः प्रैको अब्रवीद्वृता वदतश्चमसाँ
अपिंशत ॥ ९ ॥ श्रोणामेक उदकं गामवाजति मां-
समेकः पिंशति सूनयाभृतं । आ निम्नुचः शकृदेको अपां-
भरन्किं स्वित्पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः ॥ १० ॥ ५ ॥ उड्व-
त्स्वस्मा अकृणोतना तृणं निवत्स्वपः स्वपस्यया नरः ।
अगोह्यस्य यदसस्तना गृहे तदद्येदमृभवो नानु गच्छथ
॥ ११ ॥ संमील्य यजुर्वना पर्यसर्पत कं स्वितात्या पि-
तरा व आसतुः । अशपत यः करसं व आददे यः
प्राब्रवीद्यो तस्मा अब्रवीतन ॥ १२ ॥ सुषुप्वांसं ऋभव-
स्तदपृच्छतागोह्य क इदं नो अब्रूवुधत् । श्वानं वस्तो
बोधयितारमब्रवीत्संवत्सर इदमद्या व्यत्यत ॥ १३ ॥ दिवा
याति मरुतो भूम्यागिरयं वातो अंतरिक्षेण याति ।
अन्निर्याति वरुणः समुदैर्युष्माँ इच्छतः शवसो नपातः
॥ १४ ॥ ६ ॥

॥ १६२ ॥ १-२२ दीर्घतमा औचथः ॥ अथस्तुतिः ॥ १. २. ४. ५. ७-२२ चिष्टप ।
३. ६ जगती ॥

॥ १६२ ॥ मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिंद्रं ऋभुक्षा मरुतः
परि ख्यन् । यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तेः प्रवक्ष्यामो विदथे वी-
र्याणि ॥ १ ॥ यन्निर्णिजा रेक्कासा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो
नयति । सुप्राङ्जो मेस्यद्विश्चरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमयेति पाथः
॥ २ ॥ एष छागः पुरो अश्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते वि-
श्वदेव्यः । अभिप्रियं यत्पुरोक्ताशमर्वता त्वष्टेदेनं सौश्रवसाय जि-
न्वति ॥ ३ ॥ यद्विवियं मृतुशो देवयानं चिर्मनुषाः पर्यश्वं नयति ।
अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥ ४ ॥
होताध्वर्युरावया अग्निमिंधो यावयाभ उत शंस्ता सुविप्रः ।
तेन यज्ञेन स्वरंकृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पूणध्वं ॥ ५ ॥ ७ ॥ यू-
पवस्का उत ये यूपवाहाश्चपालं ये अश्वयूपाय तक्षति । ये चा-
वैते पचनं संभरंत्युतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ॥ ६ ॥ उप प्रा-
गात्सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः । अन्वेनं
विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चकृमा सुबंधुं ॥ ७ ॥ यद्वा-
जिनो दामं सदानमर्वतो या शीर्षण्या रश्ना रज्जुरस्य । यद्वा
घास्य प्रभृतमास्येऽतृणं सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ८ ॥ यद-
श्वस्य ऋविषो मक्षिकाश्च यद्वा स्वरौ स्वधितौ रिप्त्रमस्ति ।
यद्वस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु
॥ ९ ॥ यद्ववध्यमुदरस्यापवाति य आमस्य ऋविषो गंधो
अस्ति । सुकृता तच्छमितारः कृण्वंतूत मेधं शृतपाकं पचंतु
॥ १० ॥ ८ ॥ यत्ते गात्रादग्निना पच्यमानादग्नि शूलं निहतस्या-
वधावन्ति । मा तद्भूम्यामा श्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुश-

ज्ञो रातमस्तु ॥ ११ ॥ ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः
सुरभिर्निहरेति । ये चार्वतो मांसभिस्सामुपासत उतो तेषा-
मभिर्गूर्तिर्न इन्वतु ॥ १२ ॥ यन्नीक्षणं मांसपचन्या उखाया
या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि । ऊष्मण्यापिधानां चरु-
णामंकाः सूनाः परि भूषन्त्यश्वं ॥ १३ ॥ निक्रमणं निषदंनं
विवर्तनं यच्च पट्वीशमवैतः । यच्च पपौ यच्च घासिं जघास
सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ १४ ॥ मा त्वाग्निर्ध्वनयीडूम-
गंधिर्मोखा भ्राजंत्यभि विंक्त जघ्निः । इष्टं वीतमभिर्गूर्तं वष-
टकृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वं ॥ १५ ॥ ९ ॥ यदश्वाय वासं
उपस्तृण्यन्धीवासं या हिरण्यान्यस्मै । सदानमवैतं पट्वीशं
प्रिया देवेष्वा यामयन्ति ॥ १६ ॥ यत्तै सादे महसा श्रूकृतस्य
पाष्ण्या वा कश्या वा तुतोद । सुचेव ता हविषो अध्वरेषु
सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि ॥ १७ ॥ चतुस्त्रिंशद्वाजिनो
देववंधोर्वैक्त्रीरश्वस्य स्वधितिः समेति । अच्छिद्रा गात्रा
वयुना कृणोत परुष्परुनुघुष्या वि शस्त ॥ १८ ॥ एकस्त्व-
ष्टुरश्वस्या विशस्ता द्वा यंतारा भवतस्तथं ऋतुः । या ते
गात्राणामृतया कृणोमि ताता पिंडानां प्र जुहोम्यगौ ॥ १९ ॥
मा त्वा तपत्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तन्व १ आ ति-
ष्ठिपत्ते । मा ते गृध्रुरविशस्तातिहाय छिद्रा गात्राण्यसिना
मिश्रू कः ॥ २० ॥ न वा उ एतन्मियसे न रिथसि देवां
इदेषि पयिभिः सुगेभिः । हरीं ते युंजा पृषती अभूतामुपा-
स्थाद्वाजी धुरि रासभस्य ॥ २१ ॥ सुगव्यं नो वाजी स्वश्वं
पुंसः पुत्रां उत विश्वापुषं रयिं । अनागास्त्वं नो अदितिः
कृणोतु क्षत्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान् ॥ २२ ॥ १० ॥

॥ १६३ ॥ १-१३ दीर्घतमा औचक्षः ॥ अथस्तुतिः ॥ चिष्टप ॥

॥ १६३ ॥ यदत्रैदः प्रथमं जायमान उद्यन्तसमुद्रादुत वा
पुरीषात् । श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्य महि जातं
तै अर्वेन ॥ १ ॥ यमेन दत्तं चित एनमायुनगिंद्र एणं प्रथमो
अध्यतिष्ठत् । गंधर्वो अस्य रश्नामगृभ्णात्सूरादश्च वसवो
निरंतष्ट ॥ २ ॥ असि यमो अस्यादित्यो अर्वेन्नसि चितो
गुह्येन व्रतेन । असि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते चीणि
दिवि बंधनानि ॥ ३ ॥ चीणि त आहुर्दिवि बंधनानि ची-
ण्यसु चीण्यंतः समुद्रे । उतेव मे वरुणमृच्छत्यर्वेन्यचा त
आहुः परमं जनित्रै ॥ ४ ॥ इमा तै वाजिनवमार्जनानीमा
शफानां सनितुर्निधानां । अचा ते भद्रा रश्ना अपश्यमृ-
तस्य या अभिरक्षति गोपाः ॥ ५ ॥ ११ ॥ आत्मानं ते मनसा-
रादजानामवो दिवा पतयंतं पतंगं । शिरो अपश्यं पथिभिः
सुगेभिरेणुभिर्जेहमानं पतत्रि ॥ ६ ॥ अचा ते रूपमुत्तममपश्यं
जिगीषमाणमिष आ पदे गोः । यदा ते मर्तो अनु भोगमा-
नक्कादिहसिष्ट ओषधीरजीगः ॥ ७ ॥ अनु त्वा रथो अनु
मयो अर्वेन्ननु गावोऽनु भगः कुनीनां । अनु व्रातासस्तव
सख्यमीयुरनु देवा ममिरे वीर्यं ते ॥ ८ ॥ हिरण्यशृंगोऽयो
अस्य पादा मनोजवा अवर् इंद्र आसीत् । देवा इदस्य हविर-
द्यमायन्यो अर्वतं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ॥ ९ ॥ ईमीतासः सिलि-
कमध्यमासः सं शूरणासो दिव्यासो अत्याः । हंसा इव श्रेणिशो
यंतंते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्याः ॥ १० ॥ १२ ॥ तव शरीरं पतयि-
ष्यवर्वेन्नव चित्रं वात इव ध्रुजीमान् । तव शृंगाणि विधिता
पुरुवारण्येषु जर्भुराणा चरंति ॥ ११ ॥ उप प्रागाच्छसनं वाज्य-

वां देवद्रीचा मनसा दीध्यानः। अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानु
पश्चात्कवयो यंति रेभाः ॥ १२ ॥ उप प्रागात्परमं यत्सधस्यमर्वी
अच्छा पितरं मातरं च । अद्या देवाञ्जुष्टमो हि गम्या अथा
शास्ते दाशुषे वार्याणि ॥ १३ ॥ १३ ॥

॥ १६४ ॥ १-५२ दीर्घतमा श्रीवृद्धः ॥ १-४१ विश्वे देवाः । ४२१ वाक् । ४२२ आपः ।
४३१ शकधूमः । ४३२ सोमः । ४४ अग्निः सूर्यो वायुश्च । ४५ वाक् । ४६. ४७ सूर्यः ।
४८ संवत्सरसंख्यं कालचक्रवर्णनं । ४९ सरस्वती । ५० साध्याः । ५१ सूर्यः पर्जन्या
अमर्यो वा । ५२ सरस्वान् सूर्यो वा ॥ १-११. १३. १४. १६-२२. २४-२८.
३०-३५. ३७-४०. ४३-५०. ५२ चिष्टम् । १२. १५. २३. २९. ३६. ४१ जगती ।
४२ प्रसारपंक्तिः । ५१ अनुष्टुप् ॥

॥ १६४ ॥ अस्य वामस्य पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो
अस्त्यन्नः । तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्याचापश्यं विश्वपतिं सप्त-
पुत्रं ॥ १ ॥ सप्त युजंति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।
चिनाभिं चक्रमजरमनर्वं यचेमा विश्वा भुवनाधि तस्युः ॥ २ ॥
इमं रथमधि ये सप्त तस्युः सप्तचक्रं सप्त वहंत्यश्वाः । सप्त स्वसारो
अभिसंनवंते यव गवां निहिता सप्तनाम ॥ ३ ॥ को ददर्श प्रथमं
जायमानमस्यन्वतं यदंनस्या विभर्ति । भूम्या असुरसृगात्मा कं
स्वित्को विद्वांसमुप गात्रष्टुमेतत् ॥ ४ ॥ पाकः पृच्छामि मन-
साविजानन्देवानामेना निहिता पदानि । वत्से वष्कयेऽधि
सप्त तंतून्वि तन्निरे कवय ओतवा उ ॥ ५ ॥ १४ ॥ अचिकित्वा-
च्चिकितुषश्चिद्वं कवीन्पृच्छामि विश्वने न विद्वान् । वि यस्त-
स्तंभ षष्ठिमा रजांस्यजस्य रूपे किमपि स्वदेकं ॥ ६ ॥ इह ब्रवीतु
य ईमंग वेदास्य वामस्य निहितं पदं वेः । शीर्णः क्षीरं दुहते गा-
वो अस्य वविं वसाना उदकं पदापुः ॥ ७ ॥ माता पितरमृत आ
वभाज धीत्यये मनसा सं हि जग्मे । सा बीभत्सुर्गर्भरसा निवि-
द्धा नमस्वतं इदुपवाकसीयुः ॥ ८ ॥ युक्ता मातासीद्गुरि दक्षि-

अ० २. अ० ३. व० ११.]

॥ १४५ ॥

[म० १. अ० २२. सू० १६४.]

णाया अतिष्ठन्नर्भो वृजनीष्वन्तः । अमीमेद्वत्सो अनु गा-
मपश्यद्विश्वरूपं त्रिषु योजनेषु ॥ ९॥ तिस्रो मातृस्त्रीन्पितृ-
न्विभ्रदेकं ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्ति । मन्त्रयन्ते दिवो
अमुयं पृष्ठे विश्वविदं वाचमविश्वमिन्वां ॥ १० ॥ १५ ॥ द्वाद-
शारं नहि तज्जराय वर्वर्ति चक्रं परि द्यामृतस्य । आ पुत्रा
अग्ने मिथुनासो अत्र सप्त शतानि विंशतिश्च तस्युः ॥ ११ ॥
पंचपादं पितरं द्वादशकृतिं दिव आहुः परे अर्धे पुरी-
षिण । अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं सप्तचक्रे षठ्ठर आहु-
रपितं ॥ १२ ॥ पंचारि चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तस्युर्भुव-
नानि विश्वा । तस्य नाक्षस्तपते भूरिभारः सनादेव न शीर्यते
सनाभिः ॥ १३ ॥ सनेमि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां
दशं युक्ता वहन्ति । सूर्यस्य चक्षू रजसैत्यावृतं तस्मिन्ना-
पिता भुवनानि विश्वा ॥ १४ ॥ साकंजानां सप्तथमाहुरेकजं
षठ्ठिद्यमा ऋषयो देवजा इति । तेषामिष्टानि विहितानि
धामशः स्थाचे रजन्ते विकृतानि रूपशः ॥ १५ ॥ १६ ॥
स्त्रियः सतीस्ताँ उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षणाच्च वि चेत-
दंधः । कविर्यः पुत्रः स ईमा चिकेत यस्ता विजानात्स
पितुष्पितासंत ॥ १६ ॥ अवः परेण पर एनावरेण पदा
वत्सं विभ्रती गौरुदस्यात् । सा कट्टीची कं स्विदर्थं परा-
गात्रं स्वित्सूते नहि यूथे अंतः ॥ १७ ॥ अवः परेण पि-
तरं यो अस्यानुवेदं पर एनावरेण । कवीयमानः क इह
म वोचद्देवं मनः कुतो अधि प्रजातं ॥ १८ ॥ ये अर्वा-
चस्ताँ उ पराच आहुर्ये पराचस्ताँ उ अर्वाच आहुः ।
इंद्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो

वहन्ति ॥ १९ ॥ इा सुप॒र्णा स॒युजा॒ सखा॑या स॒मानं॑ वृक्षं परि
ष॒स्वजा॑ते । तयो॒रन्यः॑ पि॒प्पलं॑ स्वा॒द्वत्यन॑श्च॒न्नयो॑ अ॒भि
चा॑कशीति ॥ २० ॥ १७ ॥ यत्रा॑ सुप॒र्णा अ॒मृत॑स्य भा॒गम॒
नि॒मेषं॑ वि॒दथा॑भि॒स्वर॑ति । इ॒नो वि॒श्वस्य॑ भु॒र्वन॑स्य गो॒पाः
स मा॒ धीरः॑ पा॒कम॑त्रा वि॒वेश ॥ २१ ॥ यस्मि॑न्वृ॒क्षे म॒ध्वदः॑
सुप॒र्णा नि॒विश॑न्ते सु॒वते॑ चाधि॒ विश्वे॑ । तस्ये॒दाहुः॑ पि॒
प्पलं॑ स्वा॒द्वये॑ तन्नो॒न्नश्च॑ः पि॒तरं॑ न वेद ॥ २२ ॥ यद्वा॒
य॒चे अ॒धि गाय॑त्रमा॒हितं॑ चैष्टु॒भाद्वा॒ चैष्टु॒भं नि॒रत॑क्षत ।
यद्वा॒ जग॑ज्जग॒त्याहि॑तं प॒दं य इ॒क्षद्दि॒दुस्ते॑ अ॒मृत॑त्वमा॒नभुः॑
॥ २३ ॥ गाय॑त्रेण॒ प्रति॑ मिमी॒ते अ॒र्कम॑र्केण॒ साम॑ चैष्टु॒भेन॑
वा॒कं । वा॒केन॑ वा॒कं द्वि॒पदा॑ चतु॒ष्पदा॑क्षरेण॒ मिम॑ते स॒प्र
वा॒णीः ॥ २४ ॥ जग॑ता॒ सिंधुं॑ दि॒व्यस्त॑भायद्रथ॒न्तरे॑ सूर्ये॒ पर्य॑
पश्य॑त् । गाय॑त्रस्य॒ समि॑ध॒स्ति॒स्र आ॒हुस्त॑तो॒ महा॑ प्र
रि॒रिचे॑ महि॒त्वा ॥ २५ ॥ १८ ॥ उप॑ हू॒ये सु॒दुर्घा॑ धे॒नुमे॒तां
सु॒हस्तो॑ गो॒धुगु॑त दो॒हदे॒नां । श्रेष्ठं॑ स॒वं स॒विता॑ सा॒वि॒
षन्नो॑ऽभी॒ष्टो घ॒र्मस्त॑दु॒ षु प्र वो॑चं ॥ २६ ॥ हिं॒कृण्व॑ती
व॒सुप॑त्नी॒ वसू॑नां व॒त्समि॑च्छ॒ती मन॑सा॒भ्यागा॑त् । दु॒हाम॑
श्वि॒भ्यां प॒यो अ॒घ्येयं॑ सा वर्ध॑तां मह॒ते सौ॒भगा॑य
॥ २७ ॥ गौ॒रमी॑मे॒दनु॑ व॒त्सं मि॑षंतं मू॒धानं॑ हि॒ङ्कृ॑णी॒
न्मा॒त॒वा उ॑ । सृ॒का॒णं घ॒र्मेम॑भि वा॒वशा॑ना मिमा॒ति मा॒युं
प॒यते॑ प॒योभिः॑ ॥ २८ ॥ अ॒यं स शि॑क्ते॒ येन॑ गौ॒रभी॑वृ॒ता
मिमा॑ति मा॒युं ध्व॑सना॒वधि॑ श्रि॒ता । सा चि॒त्तिभि॑नि
हि च॒कार॑ म॒र्ये वि॒द्युद्भव॑ती॒ प्रति॑ व॒विमौ॑हत ॥ २९ ॥
अ॒न॒च्छ॒ये तुर॑गा॒तु जी॒वमे॑ज॒द्भुवं॑ म॒ध्य आ प॑स्या॒नां । जी॒वो मृ॒

अ०२.अ०३.व०२२.]

॥ १४७ ॥

[म०१.अ०२२.सू०१६४.]

तस्य चरति स्वधाभिरमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ॥ ३० ॥ १९ ॥
अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परां च पृथिविश्चरंतं ।
स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान् आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः
॥ ३१ ॥ य ई चकार न सो अस्य वेद य ई ददर्श हिरुगिन्नु
तस्मात् । स मातुर्योना परिवीतो अंतर्वहुप्रजा निष्कृ-
तिमा विवेश ॥ ३२ ॥ द्यौर्मै पिता जनिता नाभिरच बंधुर्मै
माता पृथिवी महीयं । उक्तानयोश्चम्वो३र्योनिरंतरचा पिता
दुहितुर्गर्भमाधात् ॥ ३३ ॥ पृच्छामि त्वा परमंतं पृथिव्याः
पृच्छामि यच्च भुवनस्य नाभिः । पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य
रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ॥ ३४ ॥ इयं वेदिः परो
अंतः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः । अयं सोमो
वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ॥ ३५ ॥ २० ॥
सप्राधेगर्भो भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विध-
र्मणि । ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवंति
विश्वतः ॥ ३६ ॥ न वि जानामि यदिवेदमस्मि निणयः संन-
द्यो मनसा चरामि । यदा मार्गमथमजा ऋतस्यादिद्वाचो
अश्रुवे भागमस्याः ॥ ३७ ॥ अपाङ् प्राङेति स्वधया गृभी-
तोऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः । ता शश्वता विषूचीना वियन्ता
न्यन्यं चिक्वुर्न नि चिक्वुरन्यं ॥ ३८ ॥ ऋचो अक्षरे परमे
व्योमन्यस्मिन्देवा अधि विश्वे निषेदुः । यस्तन्न वेद किमृचा
करिष्यति य इत्तद्विदुस्त इमे समासते ॥ ३९ ॥ सूयवसाङ्ग-
गवती हि भूया अथो वयं भगवन्तः स्याम । अद्भि तृणमध्ये
विश्वदानीं पिव शुद्धमुदकमाचरन्ती ॥ ४० ॥ २१ ॥ गौरी-
र्मिमाय सलिलानि तक्षत्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।

अष्टापदी नवपदी बभूवुषी सहस्राक्षरा परमे व्योमन् ॥ ४१ ॥
तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।
ततः क्षरत्यक्षरं तद्विश्वमुप जीवति ॥ ४२ ॥ शकमयं धूम-
मारादपश्यं विषूवतां पर एनावरेण । उक्षाणं पृश्निम-
पचंत वीरास्तानि धर्माणि प्रथमायासन ॥ ४३ ॥ त्रयः
केशिनं ऋतुया वि चक्षते संवत्सरे वपत् एक एषां । विश्व-
मेको अभि चष्टे शचीभिर्घ्राजिरेकस्य ददृशे न रूपं ॥ ४४ ॥
चत्वारि वाक्परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये
मनीषिणः । गुहा चीणि निहिता नेगयन्ति तुरीयं वाचो
मनुष्या वदन्ति ॥ ४५ ॥ इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुर्गणो दिव्यः
स सुपर्णो गरुत्मान् । एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यमं
मातरिश्वां नमाहुः ॥ ४६ ॥ २२ ॥ कृष्णं नित्यानं हरयः सुप-
र्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति । त आववृचन्सदनादृत-
स्यादिङ्मतेन पृथिवी व्युद्यते ॥ ४७ ॥ द्वादश प्रथयश्चक्रमेकं
चीणि नभ्यानि क उ तच्चिकेत । तस्मिन्साकं त्रिशता न
शंकवोऽर्पिताः षष्टिर्न चलाचलासः ॥ ४८ ॥ यस्ते स्तनः
शशयो यो मयोभूर्येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि । यो रत्नधा
वसुविद्यः सुदत्तः सरस्वति तमिह धातवे कः ॥ ४९ ॥ यज्ञेन
यज्ञमयजंत देवास्तानि धर्माणि प्रथमायासन । ते ह नाकं
महिमानः सचंत यच्च पूर्वं साध्याः संति देवाः ॥ ५० ॥
समानमेतदुदकमुच्चैत्यव चाहभिः । भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति
दिवं जिन्वन्त्यग्नयः ॥ ५१ ॥ दिव्यं सुपर्णं वायसं बृहंतमपां
गर्भं दर्शतमोषधीनां । अभीपतो वृष्टिभिस्तर्पयंत सरस्वत-
मवसे जोहवीमि ॥ ५२ ॥ २३ ॥ २२ ॥

अ० २. अ० ३. व० २६.]

॥ १४९ ॥

[म० १. अ० २३. सू० १६५.]

॥ १६५ ॥ १. २. ४. ६. ८. १०-१२. इन्द्रः । ३. ५. ७. ९. मरुतः । १३-१५ अगस्त्यः ॥
मरुत्वानिन्द्रः ॥ चिष्टुण ॥

॥ १६५ ॥ कयां शुभा सर्वयसः सनीलाः समान्या मरुतः सं
मिमिक्षुः । कयां मती कुत एतास एतेऽर्चन्ति शुष्मं वृषणो
वसूया ॥ १ ॥ कस्य ब्रह्माणि जुजुषुर्युवानः को अध्वरे मरुत आ
ववर्त । श्येना इव ध्रजतो अंतरिक्षे केन महा मनसा रीरमाम
॥ २ ॥ कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः सन्नेको यासि सत्यते किं त इत्था ।
सं पृच्छसे समराणः शुभानैर्वोचेस्तन्नो हरिवो यन्न अस्मे ॥ ३ ॥
ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतासः शुष्म इयति प्रभृतो मे अद्रिः । आ
शासते प्रति हर्यत्युक्थेमा हरी वहतस्ता नो अच्छ ॥ ४ ॥ अतो
वयमेतमेभिर्युजानाः स्वक्षत्रेभिस्तन्वः शुभमानाः । महोभि-
रेता उप युज्महे न्विन्द्र स्वधामनु हि नो बभूय ॥ ५ ॥ २४ ॥ कस्या
वो मरुतः स्वधासीद्वन्मामेकं समधत्ताहिहव्ये । अहं ह्ययस्त-
विषस्तुविष्मान्विश्वस्य शचीरनमं वधत्तैः ॥ ६ ॥ भूरिचकर्ष युज्ये-
भिरस्मे समानेभिरवृषभ पौंस्येभिः । भूरीणि हि कृण्वामा शवि-
ष्टेन्द्र क्रत्वा मरुतो यद्वशाम ॥ ७ ॥ वधी वृचं मरुत इन्द्रियेण स्वेन
भामेन तविषो बभूवान् । अहमेता मनवे विश्वश्चद्राः सुगा अप-
श्चकर वज्रबाहुः ॥ ८ ॥ अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु न त्वावाँ अस्ति
देवता विदानः । न जायमानो न शते न जातो यानि करिष्या
कृणुहि प्रवृद्ध ॥ ९ ॥ एकस्य चिन्मे विभ्वस्त्वोजो या नु दधृष्वा-
न्कृण्वै मनीषा । अहं ह्ययो मरुतो विदानो यानि च्यवमिन्द्र
इदीश एषां ॥ १० ॥ २५ ॥ अमंदन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः
श्रुत्यं ब्रह्म चक्र । इन्द्राय वृषणे सुमखाय मह्यं सख्ये सखायस्तन्वे
तनूभिः ॥ ११ ॥ एवेदेते प्रति मा रोचमाना अनेद्यः श्रव एषो

अ० २. अ० ४. व० २.]

॥ १५० ॥ [म० १. अ० २३. सू० १६६]

दधानाः । संचक्ष्या मरुतश्चंद्रवर्णा अर्च्छांत मे हृदयाथा च
नूनं ॥ १२ ॥ को न्वचं मरुतो मामहे वः प्र यातन सखीरर्च्छा
सखायः । मन्मानि चिचा अपिवातयंत एषां भूत नवेदा
म चतृतानां ॥ १३ ॥ आ यद्ववस्याहुवसे न कारुरस्माञ्चक्रे
मान्यस्य मेधा । ओ षु वर्ते मरुतो विप्रमच्छेमा ब्रह्माणि
जरिता वो अर्चत ॥ १४ ॥ एष वः स्तोमो मरुत इयं गीमी-
दार्यस्य मान्यस्य कारोः । एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेधं
वृजनं जीरदानुं ॥ १५ ॥ २६ ॥ ३ ॥

॥ १६६ ॥ १-१५ ॥ अगस्त्यः ॥ मरुतः ॥ १-१३ जगती । १४. १५. चिष्टुप ॥

॥ १६६ ॥ तन्न वोचाम रभसाय जन्मने पूर्वं महित्वं वृष-
भस्य केतवे । ऐधेव यामन्मरुतस्तुविष्वणो युधेवं शक्रास्त-
विषाणि कर्तन ॥ १ ॥ नित्यं न सूनं मधु बिभ्रत उप क्रीळति
क्रीळा विदयेषु घृष्वयः । नक्षति रुद्रा अवसा नमस्विनं न
मर्धति स्वतवसो हविष्कृतं ॥ २ ॥ यस्मा ऊमांसो अमृता अरा-
सत रायस्पोषं च हविषा ददाशुषे । उक्षंत्यस्मै मरुतो हिता इव
पुरु रजांसि पयसा मयोभुवः ॥ ३ ॥ आ ये रजांसि तविषीभिर-
थत प्र व एवासः स्वयतासो अभ्रजन । भयंते विश्वा भुवनानि
हर्म्या चिचो वो यामः प्रयतास्वृष्टिषु ॥ ४ ॥ यत्त्वेषयामा नदयंत
पर्वतान्दिवो वा पृष्ठं नर्या अचुच्यवुः । विश्वो वो अज्मन्भयते
वनस्पती रयीयंतीव प्र जिहीत ओषधिः ॥ ५ ॥ १ ॥ यूयं न उया
मरुतः सुचेतुनारिष्टयामाः सुमतिं पिपर्तन । यचा वो दिद्यु-
ददति त्रिविदेती रिणति पश्वः सुधितेव वर्हणा ॥ ६ ॥ प्र स्म-
देणा अनवभ्राधसोऽलातृणासो विदयेषु मुष्टुताः । अर्चंत्यर्क

[अ० २. अ० ४. व० ४.]

॥ १५१ ॥ [म० १. अ० २३. सू० १६७.]

मंदिरस्य पीतये विदुर्वीरस्य प्रथमानि पौंस्या ॥ ७ ॥ शतभुजि-
भिस्तमभिर्हुतेरघातुर्भी रक्षता मरुतो यमावत । जनं यमुया-
स्तवसो विरष्णिनः पाथना शंसात्तनयस्य पुष्टिषु ॥ ८ ॥ विश्वानि
भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्येव तविषाण्याहिता । अंसेष्वा
वः प्रपथेषु खादयोऽसौ वश्चक्रा समया वि वावृते ॥ ९ ॥
भूरीणि भद्रा नयेषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासौ अंजयः ।
अंसेष्वेताः पविषु क्षुरा अधि वयो न पक्षान्व्यनु श्रियो धिरे
॥ १० ॥ २ ॥ महांतो महा विभो ३ विभूतयो दूरेदृशो ये दिव्या इव
स्तृभिः । मंद्राः सुजिह्वाः स्वरितार आसभिः संमिष्टा इंद्रे मरुतः
परिष्ठुभः ॥ ११ ॥ तद्वः सुजाता मरुतो महित्वनं दीर्घ वो दावम-
दितेरिव व्रतं । इंद्रेश्च न त्यजसा विहुणाति तज्जनाय यस्यै सुकृते
अराध्वं ॥ १२ ॥ तद्वो जामित्वं मरुतः परे युगे पुरु यच्छंसममृतास
आवत । अया धिया मनवे श्रुष्टिमाय्या साकं नरो दंसनैरा चि-
किचिरे ॥ १३ ॥ येन दीर्घ मरुतः शूशवाम युष्माकेन परीणसा
तुरासः । आ यत्ततनन्वृजने जनास एभिर्यज्ञेभिस्तदभीष्टिमश्यां
॥ १४ ॥ एष वः स्तोमो मरुत इयं गीमीदार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेधं वृजनं जीरदानुं ॥ १५ ॥ ३ ॥

॥ १६७ ॥ १-१५ अगस्त्यः ॥ मरुतः ॥ १-१३ जगती । १४. १५. चिष्टुप ॥

॥ १६७ ॥ सहस्रं त इंद्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो
गूर्ततमाः । सहस्रं रायो मादयध्वै सहस्रिण उप नो यंतु
वाजाः ॥ १ ॥ आ नोऽवोभिर्मरुतो यांवच्छा ज्येष्ठेभिर्वा बृहद्भि-
वैः सुमायाः । अध यदेषां नियुतः परमाः समुद्रस्य चिद्धनयत

परे ॥ २ ॥ मिम्यक्षु येषु सुधिता घृताची हिरण्यनिर्णिगुपरा
न ऋष्टिः । गुहा चरती मनुषो न योषा सभावती विद्व्येव
सं वाक् ॥ ३ ॥ परां शुभ्रा अयासो यया साधारण्येव मरुतो
मिमिक्षुः । न रोदसी अप नुदंत घोरा जुषंत वृधं सख्याय देवाः
॥ ४ ॥ जोषद्यदीमसुर्या सचध्ये विषितस्तुका रोदसी नृमणाः ।
आ सूर्येवं विधतो रथं गाक्षेषप्रतीका नभसो नेत्या ॥ ५ ॥ ४ ॥
आस्थापयंत युवतिं युवानः शुभे निमिष्ठां विद्वेषु पजां ।
अर्को यद्वो मरुतो हविष्मान्गायत्राथं सुतसोमो दुवस्यन ॥ ६ ॥
प्र तं विवक्त्रि वक्म्यो य एषां मरुतां महिमा सत्यो अस्ति ।
सचा यदीं वृषमणा अहंयुः स्थिरा चिज्जनीर्वहन्ते सुभागाः
॥ ७ ॥ पांति मित्रावरुणाववद्याच्चयंत ईमर्यमो अप्रशस्तान् ।
उत चवंते अच्युता ध्रुवाणि वावृध ई मरुतो दातिवारः ॥ ८ ॥
नही नु वो मरुतो अंत्यसे आराताच्चिच्छवसो अंतमापुः ।
ते धृष्णुना शवसा शूशुवांसोऽर्णो न द्वेषो धृषता परि द्रुः ॥ ९ ॥
वयमद्येद्रस्य प्रेष्टा वयं श्रो वोचेमहि समर्ये । वयं पुरा महि
च नो अनु दून तन्न ऋभुक्षा नरामनु षात ॥ १० ॥ एष वः
स्तोमो मरुत इयं गीर्मादायस्य मान्यस्य कारोः । एषा यासीष्ट
तन्वे वयां विद्यामेधं वृजनं जीरदानुं ॥ ११ ॥ ५ ॥

॥ १६८ ॥ १-१० अगस्त्यः ॥ मरुतः ॥ १-७ जगती । ८-१० त्रिष्टुप् ॥

॥ १६८ ॥ यज्ञायज्ञा वः समना तनुर्वेणिर्धियं धियं वो
देवया उ दधिध्वे । आ वोऽर्वाचः सुविताय रोदस्योर्महे
ववृत्यामवसे सुवृक्लिभिः ॥ १ ॥ ववासो न ये स्वजाः स्वतवस
इषं स्वरभिजायंत धूतयः । सहस्रियासो अपां नोर्मय आसा

अ० २. अ० ४. व० ८.]

॥ १५३ ॥ [म० १. अ० २३. सू० १६९.]

गावो वंद्वासो नोक्षणः ॥२॥ सोमासो न ये सुतास्तृप्तांशवो
हत्सु पीतासो दुवसो नासते । ऐषामसैषु रंभिणीव रारभे
हस्तैषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे ॥३॥ अत्र स्वयुक्ता दिव आ
वृथा ययुरमर्त्याः कश्या चोदत त्मना । अरेणवस्तुविजाता
अचुच्यबुद्ध्यानि चिन्मरुतो भाजहृष्टयः ॥४॥ को वोऽन्तर्मरुत
ऋष्टिविद्युतो रेजति त्मना हन्वेव जिह्वा । धन्वच्युत इषां न
यामनि पुरुषैषा अहन्योऽनैतशः ॥५॥६॥ क्व स्विदस्य रजसो
महस्परं क्वावरं मरुतो यस्मिन्नायय । यच्च्यावयथ विथुरेव
संहितं व्यद्विणा पतथ त्वेषमर्णवं ॥६॥ सातिर्न वोऽमवती
स्वर्वती त्वेषा विषांका मरुतः पिपिष्वती । भद्रा वो रातिः
पृणतो न दक्षिणा पृथुजयी असुर्यैव जंजती ॥७॥ प्रति
ष्टोभन्ति सिंधवः पविभ्यो यदभिया वाचमुदीरयति । अत्र
स्मयन्त विद्युतः पृथिव्यां यदी घृतं मरुतः पुष्णुवन्ति ॥८॥ असूत
पृश्निर्महते रणाय त्वेषमयासां मरुतामनीकं । ते सप्तरासो-
ऽजनयन्ताभ्वमादिस्वधामिषिरां पर्यपश्यन् ॥९॥ एष वः
स्तोमो मरुत इयं गीर्मीदार्यस्य मान्यस्य कारोः । एषा या-
सीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुं ॥१०॥ ७ ॥

॥ १६९ ॥ १-८ अगस्त्यः ॥ इंद्रः ॥ १. ३-८ त्रिष्टुप । २ चतुष्पदा विराट् ॥

॥ १६९ ॥ महश्चिच्चमिद्र यत एतान्महश्चिदसि त्यजसो
वरुता । स नो वेधो मरुतां चिकित्वान्सुम्ना वनुष्व
तव हि प्रेष्टा ॥१॥ अयुजन्त इंद्र विश्वकृष्टीर्विदानासो
निष्विधो मर्त्यवा । मरुतां पृसुतिर्होसमाना स्वर्मीहस्य
प्रधनस्य सातौ ॥२॥ अम्यक्सा त इंद्र ऋष्टिरस्मे सनेम्यभं

मरुतो जुनन्ति । अग्निश्चिद्भिष्मात्से शुश्रुकानापो न द्वीपं
दधन्ति प्रयांसि ॥३॥ त्वं तू न इन्द्र तं एयिं दा औजिष्ठया
दक्षिण्येव रातिं । स्तुतश्च यास्ते चकनन्त वायोः स्तनं न
मध्वः पीपयन्त वाजैः ॥४॥ त्वे रायं इन्द्र तोशतमाः प्रणेतारः
कस्य चिद्वतायोः । ते षु णो मरुतो मृळयन्तु ये स्मा पुरा
गातूर्यन्तीव देवाः ॥५॥६॥ प्रति प्र याहीन्द्र मीळुषो नृन्महः
पार्थिवे सद्ने यतस्व । अध यदेषां पृथुबुधास एतास्तीर्थे
नार्यः पौस्यानि तस्युः ॥६॥ प्रति घोराणामेतानामयासां
मरुतां शृण्व आयतामुपवृद्धिः । ये मर्त्ये पृतनायन्तमूर्धैर्चा-
णावानं न पतयन्त सगैः ॥७॥ त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्या
रदा मरुद्भिः शुरुधो गोअग्राः । स्तवानेभिः स्तवसे देव
देवैर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुं ॥८॥९॥

॥ १७० ॥ १. ३. ४ इन्द्रः । २. ५ अगस्त्यः ॥ इन्द्रः ॥ १ वृहती । २-४ अनुष्टुप् । ५ त्रिष्टुप् ॥

॥ १७० ॥ न नूनमस्ति नो श्वः कस्तुवेद यदङ्गुतं । अन्यस्य चि-
त्तमभि संचरेण्यमुताधीतं वि नश्यति ॥१॥ किं न इन्द्र जिघां-
ससि भ्रातरो मरुतस्तव । तेभिः कल्पस्व साधुया मा नः समरणे
वधीः ॥२॥ किं नो भ्रातरगस्त्य सखा सन्नति मन्यसे । विद्या हि
ते यथा मनोऽस्मभ्यमिन्न दित्ससि ॥३॥ अरं कृण्वन्तु वेदिं
समग्निर्मिधतां पुरः । तचामृतस्य चेतनं यज्ञं ते तनवावहे ॥४॥
त्वमीशिषे वसुपते वसूनां त्वं मिचाणां मिचपते धेष्टः । इन्द्र
त्वं मरुद्भिः सं वदस्वाधु प्राशानं ऋतुया हवींषि ॥५॥ १० ॥

॥ १७१ ॥ १-६ अगस्त्यः ॥ १. २ मरुतः । ३-६ मरुत्वानिन्द्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १७१ ॥ प्रति व एना नमसाहमेमि सूक्तेन भिक्षे सु-

अ०२. अ०४. व०१३.]

॥ १५५ ॥

[म०१. अ०२३. सू०१७३]

म॒तिं तुरा॑णां । रुरा॑णतां मरुतो वे॒द्याभि॒र्नि हे॒ळो ध॒त्त वि मु॑च॒ध्वम॑श्वा॒न् ॥१॥ ए॒ष वः स्तो॑मो मरुतो नम॑स्वानु॒दा त॒ष्टो मन॑-
सा धायि देवाः । उपे॒मा या॑त मन॑सा जुषा॒णा यू॒यं हि ष्ठा नम॑स॒
इ॒दृधा॑सः ॥२॥ स्तु॒तासौ नो म॑रुतो मृ॒ळय॑न्तूत स्तु॒तो म॒घवा॑-
शंभ॑विष्टः । ऊ॒र्ध्वा नः संतु॑ को॒म्या वना॑न्यहा॒नि वि॒श्वा मरु॑तो
जिगी॒षा ॥३॥ अ॒स्माद्द॒हं तं वि॒षादी॑षमाण॒ इन्द्रा॑ङ्गि॒या मरु॑तो
रेज॑मानः । यु॒ष्मभ्य॑ ह॒व्या नि॒शि॒ता॒न्यास॑न्ता॒न्यारे च॑कृ॒मा मृ॒ळतां
नः ॥४॥ येन॑ मा॒नास॑श्चित॒यंत उ॒स्मा व्यु॑ष्टिषु श॒वसा॑ श॒श्वती॑नां ।
स नो म॑रु॒द्भिर्वृष॑भ॒श्ववो॑ धा उ॒य उ॒येभिः॑ स्थ॒विः स॒हो॒दाः ॥५॥
त्वं पा॑ही॒द्र स॒ही॒यसो॑ नृ॒भवा॑ मरु॒द्भिर॑व॒यात॒हे॒ळाः । सु॒प्र॒के॒ते-
भिः सा॑स॒हिर्द॒धानो॑ वि॒द्यामे॒षं वृ॒जनं जी॑र॒दानुं ॥६॥ ११ ॥

॥ १७२ ॥ १-३ अगस्त्यः ॥ मरुतः ॥ गायत्री ॥

॥१७२॥ चि॒त्रो वोऽस्तु॑ या॒मश्चि॒त्र ऊ॒ती सु॑दानवः । मरु॒तो
अ॒हि॒भान॑वः ॥१॥ आ॒रे सा वः सु॑दानवो मरु॒त ज्ञं॑ज॒ती शरुः॑ ।
आ॒रे अ॒श्मा य॑मस्य॒थ ॥२॥ तृ॒ण॒स्कंद॑स्य॒ नु वि॒शः परि॑ वृ॒क्त
सु॑दानवः । ऊ॒र्ध्वान्नः॑ क॒र्त जी॒वसे ॥३॥ १२ ॥

॥ १७३ ॥ १-१३ अगस्त्यः ॥ इन्द्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥१७३॥ गा॒य॒त्साम॑ न॒भ॒न्य॑यथा॒ वेर॑र्चाम॒ तद्वा॑वृ॒धानं
स्व॑र्व॒त् । गा॒वो धे॒नवो॑ व॒र्हिष॑द॒व्या आ॒ या॒त्स॒द्यानं॑ दि॒व्यं
वि॒वा॒सान् ॥१॥ अ॒र्च॒इ॒षा वृ॑षभिः स्वे॒दु॒ह॒ष्यैर्मृ॑गो ना॒शो
अ॒ति य॑ज्जुगु॒यात् । प्र॒ मै॒द॒यु॒र्मे॒नां गू॒र्ते होता॑ भ॒रते॑ म॒यो मि॒-
थु॒ना य॑ज॒चः ॥२॥ नक्ष॑द्घो॒ता परि॑ स॒द्य मि॒ता य॒भर॑द्भ-
मा श॒रदः॑ पृ॒थि॒व्याः । क्रंद॑द॒श्वो न॑य॒मानी॑ रु॒वज्जी॑र॒न्त॒दूतो॑ न

अ० २. अ० ४. व० १६.] ॥ १५६ ॥ [म० १. अ० २३. सू० ११४.]

रोदसी चरद्वाक् ॥३॥ ता कर्माषतरास्मै प्र च्यौत्नानि देवयंतो
भरते । जुजोषदिद्रो दस्सवर्चा नासत्येव सुगम्यो रथेष्टाः ॥४॥
तमुष्टुहींद्रं यो ह सत्वा यः शूरो मघवा यो रथेष्टाः । प्रतीचश्चि-
द्योर्धीयान्वृषणान्ववृषश्चित्तमसो विहंता ॥५॥ १३ ॥ प्र य-
दित्या महिना नृभ्यो अस्त्यरं रोदसी कक्ष्येऽनास्मै । सं विव्य
इंद्रो वृजनं न भूमा भर्ति स्वधावाँ ओपशमिव द्यां ॥६॥
समत्सु त्वा शूर सतामुराणं प्रपथितं परितंसयध्वै । सजोषस
इंद्रं मदे क्षोणीः सूरि चिद्ये अनुमदंति वाजैः ॥७॥ एवा हि ते
शं सवना समुद्र आपो यत्त आसु मदंति देवीः । विश्वा ते
अनु जोषा भृङ्गैः सूर्यैश्चिद्यदि धिषा वेषि जनान् ॥८॥
असाम यथा सुषत्वाय एन स्वभिष्टयो नरां न शंसैः । असद्यथा
न इंद्रो वंदनेष्टास्तुरो न कर्म नयमान उक्था ॥९॥ विष्वर्धसो
नरां न शंसैरसाकासदिद्रो वज्रहस्तः । मित्रायुवो न पूर्पेति
सुशिष्टौ मध्यायुव उप शिक्षंति यज्ञैः ॥१०॥ १४ ॥ यज्ञो हि षेंद्रं
कश्चिद्वृद्धं जुहुराणश्चिन्मनसा परियन् । तीर्थे नाच्छा तातृ-
षाणमोको दीर्घो न सिध्रमा कृणोत्यध्वा ॥११॥ मो षू ण इंद्राच
पृत्सु देवैरस्ति हि ष्मां ते शुष्मिन्नवयाः । महश्चिद्यस्य मी-
ळुषो यथा हविष्मंतो मरुतो वंदते गीः ॥१२॥ एषः स्तोमं
इंद्रं तुभ्यमस्मे एतेन गातुं हरिवो विदो नः । आ नो ववृत्त्याः
सुविताय देव विद्यामेष वृजनं जीरदानुं ॥ १३ ॥ १५ ॥

॥ ११४ ॥ १-१० अगस्त्यः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ११४ ॥ त्वं राजेंद्र ये च देवा रक्षा नृत्याद्यसुर त्वम-
स्मान् । त्वं सत्यतिमघवा नस्तरुचस्त्वं सत्यो वसवानः सहो-

अ० २. अ० ४. व० १८.]

॥ १५७ ॥ [म० १. अ० २३. सू० १७५.]

दाः ॥ १ ॥ दनो विशं इंद्र मृधवाचः सप्त यत्पुः शर्म शरदी-
र्तत । ऋणोरपो अनवद्याणा यूने वृचं पुरुकुत्साय रंधीः ॥ २ ॥
अजा वृतं इंद्र शूरपत्नीर्घा च येभिः पुरुहूत नूनं । रक्षो
अग्निमशुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपांसि वस्तोः ॥ ३ ॥
शेषन्नु त इंद्र सस्मिन्योनौ प्रशस्तये पवीरवस्य महा । सृज-
दणोस्यव यद्युधा गास्तिष्ठद्वरीं धृषता मृष्ट वाजान् ॥ ४ ॥
वह कुत्समिंद्र यस्मिंश्चाकनस्यूमन्यू ऋजा वातस्याश्वा । प्र
सूरश्चक्रं वृहतादभीकेऽभि स्पृधो यासिषद्वज्रबाहुः ॥ ५ ॥ १६ ॥
जघन्वा इंद्र मिचेरुञ्चोदप्रवृद्धो हरिवो अदाशून । प्र ये पश्य-
न्त्यमणं सचायोस्त्वया शूर्ता वहमाना अपत्यं ॥ ६ ॥ रपत्क-
विरिंद्रार्कसांतौ द्वां दासायोपवर्हेणीं कः । करत्तिस्तो मधवा
दानुचिचा नि दुर्योणे कुर्यवाचं मृधि श्रेत ॥ ७ ॥ सना ता
त इंद्र नव्या आगुः सहो नभोऽविरणाय पूर्वीः । भिन्नपुरो
न भिदो अदेवीर्ननमो वधरदेवस्य पीयोः ॥ ८ ॥ त्वं धुनिरिंद्र
धुनिमतीर्ऋणोरपः सीरा न स्रवंती । प्र यत्समुद्रमति शूर
पर्षि पारया तुर्वशं यदु स्वस्ति ॥ ९ ॥ त्वमस्माकमिंद्र विश्वध
स्या अवृकतमो नरां नृपाता । स नो विश्वासां स्पृधां
संहोदा विद्यामेषं वृजनं जीरदानुं ॥ १० ॥ १७ ॥

॥ १७५ ॥ १-६ ॥ अगस्त्यः ॥ इंद्रः ॥ १ स्कंधोद्यीवी वृहती । २-५ अनुष्टुप् ।
६ चिष्टुप् ॥

॥ १७५ ॥ मत्स्यपायि ते महः पाचस्येव हरिवो मत्सरो मदः ।
वृषा ते वृष्ण इंद्रवाजी सहस्रसातमः ॥ १ ॥ आ नस्ते गंतु
मत्सरो वृषा मदो वरेण्यः । सहावाँ इंद्र सानसिः पृतनापा-
कमर्त्यः ॥ २ ॥ त्वं हि शूरः सनिता चोदयो मनुषो रथं । सहा-

वान्दस्युमव्रतमोषः पात्रं न शोचिषा ॥३॥ मुषाय सूर्य कवे
चक्रमीशान ओजसा । वह शुष्णाय वधं कुत्सं वातस्याश्वैः
॥४॥ शुष्मिंतमो हि ते मदो द्युक्षिंतम उत क्रतुः । वृचघ्ना वरि-
वोविदां मंसीष्ठा अश्वसातमः ॥५॥ यथा पूर्वैभ्यो जरितृभ्यं
इंद्र मय इवापो न तृप्यते बभूय । तामनु त्वा निविदं जोह-
वीमि विद्यामेधं वृजनं जीरदानुं ॥६॥ १८ ॥

॥ १७६ ॥ १-६ अगस्त्यः ॥ इंद्रः ॥ १-५ अनुष्टुप । ६ चिष्टुप ॥

॥१७६॥ मत्सि नो वस्यंइष्टय इंद्रमिंदो वृषा विश । ऋघाय-
माण इन्वसि शत्रुमंति न विदसि ॥१॥ तस्मिन्ना वैश्या गिरो य
एकश्चर्षणीनां । अनुस्वधा यमुप्यते यवं न चर्कषद्दृषा ॥२॥ यस्य
विश्वानिहस्तयोः पंचक्षितीनां वसु । स्याशयस्व यो अस्मद्भुग्दि-
व्येवाशनिर्जहि ॥३॥ असुन्वंतं समं जहि दूणाशं यो न ते मयः ।
अस्मभ्यमस्य वेदनं दृष्टि सूरिश्चिदोहते ॥४॥ आवो यस्य द्विव-
हंसोऽर्केषु सानुषगसंत । आजाविंद्रस्यंदो प्रावो वाजेषु वाजिनं
॥५॥ यथा पूर्वैभ्यो जरितृभ्यं इंद्र मय इवापो न तृप्यते बभूय । ता-
मनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेधं वृजनं जीरदानुं ॥६॥ १९ ॥

॥ १७७ ॥ १-५ अगस्त्यः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥१७७॥ आ चर्षणिप्रा वृषभो जनानां राजा कृष्टीनां
पुरुहूत इंद्रः । स्तुतः श्रवस्यन्नवसोप मद्रिग्युक्ता हरी वृष-
णा याद्यर्वाङ् ॥१॥ ये ते वृषणो वृषभास इंद्र ब्रह्मयुजो
वृषरथासो अत्याः । ताँ आ तिष्ठ तेभिरा याद्यर्वाङ् हवामहे
त्वा सुत इंद्र सोमे ॥२॥ आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषा ते सुतः
सोमः परिषिक्ता मधूनि । युक्ता वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरि-

भ्यां याहि प्रवतोप मद्रिक् ॥ ३ ॥ अयं यज्ञो देव्या अयं
मियेध इमा ब्रह्माण्ययमिन्द्र सोमः । स्तीर्णं वहिरा तु शक्र
प्र याहि पिवा निषद्य वि मुचा हरीं इह ॥ ४ ॥ ओ मुष्टुत
इन्द्र याह्यर्वाङ्मुप ब्रह्माणि मान्यस्य कारोः । विद्याम वस्तो-
रवसा गृणंतो विद्यामेषं वृजनं जीरदानुं ॥ ५ ॥ २० ॥

॥ १७८ ॥ १-५ अगस्त्यः ॥ इन्द्रः ॥ त्रिष्टुप ॥

॥ १७८ ॥ यज्ञ स्या त इन्द्र शुष्टिरस्ति यया बभूथ जरितृभ्य
ऊती । मा नः कामं महयंतमा धग्विश्वा ते अश्यां पर्याप
आयोः ॥ १ ॥ न घा राजेन्द्र आ दम्भो या नु स्वसारा कृण्वंत
योनौ । आपश्चिदस्मै सुतुका अवेष्टंगमन् इन्द्रः सख्या वयश्च
॥ २ ॥ जेता नृभिरिन्द्रः पृत्सु शूरः श्रोता हवं नाधमानस्य कारोः ।
प्रभर्ता रथं दानुषं उपाक उद्यता गिरो यदि च त्मना भूत ॥ ३ ॥
एवा नृभिरिन्द्रः सुश्रवस्या प्रखादः पृक्षो अभि मित्रिणो भूत ।
समर्य इषः स्तवते विवाचि सचाकरो यजमानस्य शंसः ॥ ४ ॥
त्वया वयं मघवन्निन्द्र शबूनभि धाम महतो मन्यमानान् । त्वं
चाता त्वमु नो वृधे भूर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुं ॥ ५ ॥ २१ ॥

॥ १७९ ॥ १. २ लोपसुद्रा । ३. ४ अगस्त्यः । ५. ६ अतिवासी ब्रह्मचारी ।
रतिः ॥ १-४. ६ त्रिष्टुप । ५ वृहती ॥

॥ १७९ ॥ पूर्वीरुहं शरदः शशमाणा दोषा वस्तोरु-
षसो जरयतीः । मिनाति श्रियं जरिमा तनूनामपू नु
पत्नीर्वृषणो जगम्युः ॥ १ ॥ ये चिद्धि पूर्वं ऋतसाप
आसन्त्साकं देवेभिरवदन्तानि । ते चिदवासुर्नद्यंतमापुः
समू नु पत्नीर्वृषभिर्जगम्युः ॥ २ ॥ न मृषा आतं यद-
वति देवा विश्वा इत्स्पृधो अभ्यश्नवाव । जयावेदच शत-

नीथमाजिं यत्सम्यंचा मिथुनावभ्यजाव ॥३॥ नदस्य मा
रुधतः काम आगन्धित आजान्तो अमुतः कुतश्चित् । लोपा-
मुद्रा वृषणं नी रिणाति धीरमधीरा धयति श्वसंतं ॥४॥
इमं नु सोममन्तितो हत्सु पीतमुप ब्रुवे । यत्सीमागश्चकृमा
तत्सु मृकृतु पुलुकामो हि मर्त्यः ॥५॥ अगस्त्यः खनमानः
खनिचैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः । उभौ वर्णावृषिरुपः
पुपोष सत्या देवेष्वशिषो जगाम ॥६॥ २२ ॥ २३ ॥

॥ १८० ॥ १-१० अगस्त्यः ॥ अश्विनौ ॥ चिष्टप ॥

॥ १६० ॥ युवो रजांसि सुयमासो अश्वा रथो यद्वा पर्यणीसि
दीयत् । हिरण्यया वां पवयः प्रुषायन्मध्वः पिबता उषसः
सचेधे ॥१॥ युवमत्यस्याव नक्षथो यद्विपत्मनो नर्यस्य प्रय-
ज्योः । स्वसा यद्वा विश्वगूर्ती भराति वाजायेष्टे मधुपाविषे
च ॥२॥ युवं पय उस्त्रियायामधत्तं पक्रमामायामव पूर्य गोः ।
अंतर्गद्वनिनो वामृतप्सू ह्यारो न शुचिर्यजते हविष्मान् ॥३॥
युवं ह घर्म मधुमंतमचयेऽपो न क्षोदोऽवृणीतमेधे । तद्वा
नरावश्विना पश्वइष्टी रथ्येव चक्रा प्रति यति मध्वः ॥४॥ आ
वां दानाय ववृतीय दसा गीरोहेण तौग्यो न जिबिः । अपः
क्षोणी संचते माहिना वां जूणी वामक्षुरंहसो यजत्रा ॥५॥ २३ ॥
नि यद्युवेधे नियुतः सुदानू उप स्वधाभिः सृजयः पुरंधि ।
प्रेषडेष्टातो न सूरिरा महे ददे सुव्रतो न वाजं ॥६॥ वयं
चिद्धि वां जरितारः सत्या विपन्यामहे वि पणिहितावान् ।
अधा चिद्धि ष्माश्विनावनिंदा पाथो हि ष्मा वृषणावन्तिदेवं
॥७॥ युवां चिद्धि ष्माश्विनावनु दून्विरुद्रस्य प्रसवणस्य सा-

अ० २. अ० ४. व० २६.] ॥ १६१ ॥ [म० १. अ० २४. सू० १८१.]

तौ। अगस्यो नरां नृषु प्रशस्तः काराधुनीव चितयत्सहस्रैः ॥८॥
प्र यद्वहेथे महिना रथस्य प्र स्यंद्रा याथो मनुषो न होता। धत्त
सूरिभ्य उत वा स्वश्वं नासत्या रयिषाचः स्याम ॥९॥ तं वां
रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैरश्विना सुविताय नय्यं। अरिष्टनेमिं
परि द्यामियानं विद्यामेषं वृजनं जीरदानुं ॥ १० ॥ २४ ॥

॥ १८१ ॥ १-९ अगस्यः ॥ अश्विनी ॥ चिष्टप ॥

॥ १८१ ॥ कदु मेष्टाविषां रयीणामध्वर्यता यदुन्निनीथो अ-
पां। अयं वां यज्ञो अकृत प्रशस्तिं वसुधिति अवितारा जना-
नां ॥१॥ आ वामश्रांसः शुचयः पयस्या वातरंहसो दिव्यासो
अत्याः। मनोजुवो वृषणो वीतपृष्ठा एह स्वराजो अश्विना
वहंतु ॥२॥ आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्तान्सृप्रवधुरः सुविताय
गम्याः। वृष्णः स्थातारा मनसो जवीयानहंपूर्वो यंजतो धिषण्या
यः ॥३॥ इहेह जाता समवावशीतामरेपसा तन्वाङ्नामभिः
स्वैः। जिष्णुर्वामन्यः सुमखस्य सूरिर्दिवो अन्यः सुभगः पुत्र
ऊहे ॥४॥ प्र वां निचेरुः ककुहो वशां अनु पिशंगरूपः सद-
नानि गम्याः। हरीं अन्यस्य पीपयंत वाजैर्मथा रजांस्यश्विना
वि घोषैः ॥५॥ २५ ॥ प्र वां शरद्वान्वृषभो न निष्पाद् पूर्वीरि-
षश्चरति मध्व इणान्। एवैरन्यस्य पीपयंत वाजैर्वेधतीरुध्वा
नद्यो न आगुः ॥६॥ असर्जि वां स्यविरा वेधसा गीर्वाह्ने
अश्विना वेधा स्मरती। उपस्तुताववतं नाधमानं यामन्त्रया-
मञ्जृणुतं हवमे ॥७॥ उत स्या वां रुशतो वपससो गीस्त्रिवर्हिषि
सदसि पिन्वते नृन। वृषां वां मेघो वृषणा पीपाय गोर्न सेके मनु-
षो दशस्यन ॥८॥ युवां पूषेवाश्विना पुरंधिरमिमुषां न जरते हवि-

ष्मान् । हुवे यद्वा वरिवस्या गृणानो विद्यामेषं वृजनं जी-
रदानुं ॥ ९ ॥ २६ ॥

॥ १८२ ॥ १-८ अगस्त्यः ॥ अश्विनी ॥ १-५. ७ जगती । ६. ८ चिष्टप ॥

॥ १८२ ॥ अभूदिदं वयुनमो षु भूषता रथो वृषणान्मदता
मनीषिणः । धियंजिन्वा धिषण्यां विष्पलावसू दिवो नपा-
ता सुकृते शुचिंवता ॥ १ ॥ इंद्रतमा हि धिषण्यां मरुत्तमा दसा
दंसिष्ठा रथ्या रथीतमा । पूर्णं रथं वहेथे मध्य आचितं तेन दा-
श्वासमुप याथो अश्विना ॥ २ ॥ किमत्र दसा कृणुथः किमा-
साथे जनो यः कश्चिदहविर्महीयते । अति क्रमिष्टं जुरतं
पणेरसुं ज्योतिर्विप्राय कृणुतं वचस्यवे ॥ ३ ॥ जंभयतमभितो
रायतः शुनो हतं मृधो विदथुस्तान्यश्विना । वाचंवाचं जरितु
रन्निनीं कृतमुभा शंसं नासत्यावतं मम ॥ ४ ॥ युवमेतं चक्रथुः
सिंधुषु प्रवमात्मन्वंतं पक्षिणं तौग्याय कं । येन देवत्रा मनसा
निरूहयुः सुपप्रनी पेतथुः क्षोदसो महः ॥ ५ ॥ २७ ॥ अवविडं तौ-
ग्यमप्स्वधतरनारभणे तमसि प्रविडं । चतस्रो नावो जठलस्य
जुष्टा उदश्विभ्यामिषिताः पारयन्ति ॥ ६ ॥ कः स्विदृक्षो नि-
ष्ठितो मध्ये अर्णसो यं तौग्यो नाधितः पर्येषस्वजत् । पर्णा
मृगस्य पतरोरिवारभ उदश्विना ऊहयुः श्रोमंताय कं ॥ ७ ॥ तद्वा
नरा नासत्यावनुं षाद्यद्वां मानास उचथमवोचन । अस्मादद्य
सदसः सोम्यादा विद्यामेषं वृजनं जीरदानुं ॥ ८ ॥ २८ ॥

॥ १८३ ॥ १-६ अगस्त्यः ॥ अश्विनी ॥ चिष्टप ॥

॥ १८३ ॥ तं युंजाथां मनसो यो जवीयान चिवंधुरो वृषणा
यस्त्रिचक्रः । येनोपयाथः सुकृतो दुरोणं चिधातुना पतथो

विर्न प॒रैः ॥१॥ सुवृ॒द्रथो॑ वर्तते॒ यन्न॒भि स्थां॑ यत्तिष्ठ॒यः क्रतु॑-
म॒न्तानु॑ पृ॒ष्ठे । वपु॑र्वपु॒ष्या स॑चतामि॒यं गी॒र्दिवो॑ दु॒हिचोष॑सा
सचे॒थे ॥२॥ आ तिष्ठ॑तं सुवृ॒तं यो रथो॑ वा॒मनु॑ व्र॒तानि॑ वर्तते
ह॒विष्मा॑न् । येन॑ नरा॒ नास॑त्येष॒यध्वै॑ वर्ति॒र्याथ॑स्तन॒याय॑ त्मने॒
च ॥३॥ मा वां॑ वृ॒को मा वृ॒कीरा द॑धर्षि॒न्मा परि॑ वर्त्त॒मुत
माति॑ ध॒क्तं । अ॒यं वां भा॒गो नि॒हित इ॒यं गी॒र्दसा॑विमे वां
नि॒धयो॑ म॒धूनां॑ ॥४॥ युवां॑ गोत॒मः पुरु॑मी॒हो अ॒चिर्द॑सा
हव॑तेऽव॒से ह॒विष्मा॑न् । दि॒शं न दि॒ष्टामृ॑जूयेव॒ यन्ता मे॑ हव॑
नास॑त्योष॒ यातं॑ ॥५॥ अ॒तारि॑ष्म॒ तम॑स॒स्पार॑मस्य॒ प्रति॑ वां
स्तो॒मो अ॒श्विना॑वधा॒यि । एह॑ यातं प॒थिभिर्दे॒वयानैर्वि॒द्यामे॑षं
वृ॒जनं॑ जी॒रदानु॑ ॥६॥ २९ ॥४॥

॥ १८४ ॥ १-६ अगस्त्यः ॥ अश्विनौ ॥ चिष्टप ॥

॥ १८४ ॥ ता वा॑म॒द्य ताव॑परं हु॒वेमो॑च्छ॒त्यामुष॑सि॒ वहि॑-
रु॒क्थैः । नास॑त्या॒ कुहं॑ चि॒त्संता॑व॒र्यो दि॒वो न॑पा॒ता सु॒दास्त॑-
राय॑ ॥१॥ अ॒स्मे ऊ॒ षु वृ॑षणा मादयेथा॒मुत्य॑रि॒हेत॑मूर्था॒ मद॑-
ता । श्रु॒तं मे॒ अ॒च्छोक्ति॑भिर्मती॒नामे॑ष्टा॒ नरा॑ नि॒चेत॑रा च॒ कर्णैः॑
॥२॥ श्रि॒ये पू॒षन्नि॑षुकृते॒व दे॒वा नास॑त्या वह॒तुं मू॒र्यायाः॑ । व॒च्यंते॑
वां ककु॑हा अ॒प्सु जा॒ता यु॒गा जू॒र्णव॑ वरु॒णस्य॑ भू॒रैः ॥३॥ अ॒स्मे
सा वां॑ मा॒ध्वी रा॒तिर॑स्तु॒ स्तोमं॑ हि॒नोतं॑ मा॒न्यस्य॑ का॒रोः । अ॒नु
य॒ज्ञां श्रव॑स्या॒ सु॒दानू॑ सु॒वीर्या॑य च॒र्षण॑यो॒ मद॑ति ॥४॥ एष
वां॑ स्तो॒मो अ॒श्विना॑वका॒रि मा॒नेभि॑र्म॒घवा॑ना सुवृ॒क्ति । यातं॑
व॒र्तिस्त॑न॒याय॑ त्मने॒ चा॒गस्त्ये॑ नास॒त्या मद॑ता ॥५॥ अ॒तारि॑ष्म॒
तम॑स॒स्पार॑मस्य॒ प्रति॑ वां॒ स्तो॒मो अ॒श्विना॑वधा॒यि । एह॑ यातं
प॒थिभिर्दे॒वयानैर्वि॒द्यामे॑षं वृ॒जनं॑ जी॒रदानु॑ ॥६॥ १॥

॥ १८५ ॥ १-११ अगस्त्यः ॥ द्यावापृथिवी ॥ त्रिष्टुप ॥

॥ १८५ ॥ क॒तरा॒ पूर्वा॑ क॒तरा॒परा॑योः क॒था जा॒ते क॒वयः॒ को
वि वे॒द । वि॒श्वं त्मना॑ वि॒भृतो॒ यद्वा॒ नाम॒ वि व॑र्तेते॒ अ॒हनी॒
च॒क्रिये॒व ॥ १ ॥ भूरि॑ द्वे अ॒चर॑न्ती चर॑तं प॒ङ्क्तं॑ गर्भ॑म॒पदी॑ द॒धाते॒ ।
नि॒त्यं न॒ सूनुं॑ पि॒त्रोरु॒पस्थे॒ द्यावा॒ रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ॥ २ ॥ अ॒ने॒हो दा॒चम॑दि॒तेर॒नर्व॑ हु॒वे स्व॑र्व॒दव॑धं नम॑स्वत् । त॒द्रो॒-
द॒सी ज॑नय॑तं ज॒रि॒त्रे द्यावा॒ रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ॥ ३ ॥ अ॒तथ॑मा॒ने अ॒वसा॑व॒ती अ॒नु याम॒ रोद॑सी दे॒वपु॑त्रे । उ॒भे
दे॒वाना॑मु॒भये॑भि॒रह्नां॑ द्यावा॒ रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ॥ ४ ॥ सं॒गच्छ॑माने यु॒वती॒ सम॑ते स्व॒सारा॒ जामी॑ पि॒त्रोरु॒पस्थे॒ ।
अ॒भि॒जिघ्र॑न्ती भु॒वन॑स्य॒ नाभिं॑ द्यावा॒ रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ॥ ५ ॥ २ ॥ उ॒र्वी स॒न्ननी॑ बृ॒हती॒ ऋ॒तेन॑ हु॒वे दे॒वाना॑-
म॒वसा॑ जनि॒त्री । द॒धाते॒ ये अ॒मृतं॑ सु॒प्रती॑के द्यावा॒ रक्ष॑तं
पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ॥ ६ ॥ उ॒र्वी पृथ्वी॑ ब॒हुले॒ दूरे॑ञ्जते उ॒प ब्रु॒वे
नम॑सा य॒ज्ञे अ॒स्मिन् । द॒धाते॒ ये सु॒भगे॑ सु॒प्रतू॑र्ती द्यावा॒ रक्ष॑तं
पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ॥ ७ ॥ दे॒वान्वा॒ यच्च॑कृ॒मा क॒च्चिदा॑गः
सखा॑यं वा स॒दमि॑ज्जास्प॒तिं वा । इ॒यं धी॒र्भूया॑ अ॒वया॑नमे॒-
षां द्यावा॒ रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अ॒भ्वा॒त् ॥ ८ ॥ उ॒भा शं॑सा न॒र्या
मा॒मवि॑ष्टा॒मुभे॑ मा॒मूती॑ अ॒वसा॑ स॒चेता॑ । भूरि॑ चि॒दर्यः॒ सु॒-
दा॒स्त॒राये॑षा म॒दंत॑ इ॒षये॑म दे॒वाः ॥ ९ ॥ ऋ॒तं दि॒वे तद॑वोचं
पृथि॒व्या अ॒भि॒श्रा॒वाय॑ प्रथ॒मं सु॑मे॒धाः । पा॒ताम॑व॒द्याहु॑रि॒ता-
द॒भीके॑ पि॒ता मा॒ता च॑ रक्ष॑ता॒मवो॑भिः ॥ १० ॥ इ॒दं द्या॑वापृ॒-
थि॒वी स॒त्यम॑स्तु पि॒त॒मात॑र्य॒दिहो॑प॒ब्रुवे॑ वा । भू॒तं दे॒वाना॑-
म॒वमे॑ अ॒वो॒भिर्वि॑द्यामे॒षं वृ॒ज्जनं॑ जी॒रदा॑नुं ॥ ११ ॥ ३ ॥

॥ १८६ ॥ १-११ अगस्त्यः ॥ विश्वे देवाः ॥ चिष्टम् ॥

॥ १८६ ॥ आ न इत्ताभिर्विदथे सुशस्ति विश्वानरः सविता
देव एतु । अपि यथा युवानो मत्संथा नो विश्वं जगदभि-
पित्वे मनीषा ॥१॥ आ नो विश्व आस्का गमंतु देवा मित्रो
अर्यमा वरुणः सजोषाः । भुवन्मथा नो विश्वे वृधासः
करन्त्सुपाहा विथुरं न शवः ॥२॥ प्रेष्टं वो अतिथिं गृणीषे-
ऽमिं शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः । असद्यथा नो वरुणः सुकी-
र्तिरिषश्च पर्षदरिगूर्तः सूरिः ॥३॥ उप व एषे नमसा जिगी-
षोषासानक्ता सुदुषेव धेनुः । समाने अहन्विमिमानी अर्क
विषुरूपे पर्यसि सस्मिन्बूधन ॥४॥ उत नोऽहिर्बुध्नोऽमयस्कः
शिष्टुं न पिप्पुषीव वेति सिंधुः । येन नपातमपां जुनाम
मनोजुवो वृषणो यं वहति ॥५॥४॥ उत न ई त्वष्टा गन्तव्या
स्मत्सूरिभिरभिपित्वे सजोषाः । आ वृचहेन्द्रश्चर्षणिप्रास्तु-
विष्टमो नरां न इह गम्याः ॥६॥ उत न ई मतयोऽश्वयोगाः
शिष्टुं न गावस्तरुणं रिहन्ति । तमीं गिरो जनयो न पत्नीः
सुरभिष्टमं नरां नसंत ॥७॥ उत न ई मरुतो वृद्धसेनाः स-
द्रोदसी समनसः सदंतु । पृषदश्चासोऽवनयो न रथा रिशा-
दसो मित्रयुजो न देवाः ॥८॥ प्र नु यदेषां महिना चिकित्ते
प्र युजते प्रयुजस्ते सुवृक्ति । अध यदेषां सुदिने न शरुर्विश्व-
मेरिणं प्रुषायंत सेनाः ॥९॥ प्रो अश्विनाववसे कृणुध्वं प्र
पूषणं स्वतवसो हि संति । अद्वेषो विष्णुर्वात ऋभुक्षा
अच्छा सुम्नाय ववृतीय देवान् ॥१०॥ इयं सा वो अस्मे
दीधितिर्यजत्रा अपिप्राणी च सदनी च भूयाः । नि या
देवेषु यतंते वसूयुर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानु ॥११॥५॥

॥ १८७ ॥ १-११ अगस्त्यः ॥ अन्नसुतिः ॥ १ अनुष्टुप्गर्भोष्णिक् । २. ४. ८-१०.
गायत्री ॥ ३. ५. ६. ७. ११ अनुष्टुप् ॥

॥ १८७ ॥ पितुं नु स्तौषं महो धर्माणं तविषीं । यस्य चितो
व्योजसा वृचं । विपर्वमर्दयत् ॥ १ ॥ स्वादो पितो मधो पितो
वयं त्वा ववृमहे । अस्माकमविता भव ॥ २ ॥ उप नः पितॄवा
चर शिवः शिवाभिरुतिभिः । मयोभुरविषेण्यः सखा सुशेवो
अङ्गयाः ॥ ३ ॥ तव त्वे पितो रसा रजांस्यनु विष्टिताः । दिवि
वाता इव श्रिताः ॥ ४ ॥ तव त्वे पितो ददतस्तव स्वादिष्ट ते
पितो । प्र स्वाज्ञानो रसानां तुविषीवा इवेरते ॥ ५ ॥ ६ ॥ त्वे
पितो महानां देवानां मनो हितं । अकारि चारु केतुना
तवाहिमवसावधीत् ॥ ६ ॥ यददो पितो अजगन्विवस्व पर्व-
तानां । अचां चिन्नो मधो पितोऽरं भक्षाय गम्याः ॥ ७ ॥
यदपामोषधीनां परिंशमारिशमहे । वातापे पीव इङ्गव ॥ ८ ॥
यत्ते सोम गवाशिरो यवाशिरो भजामहे । वातापे पीव इङ्गव
॥ ९ ॥ करंभ ओषधे भव पीवो वृक्क उदारयिः । वातापे पीव
इङ्गव ॥ १० ॥ तं त्वा वयं पितो वचोभिर्गावो न हव्या सुषूदिम ।
देवेभ्यस्त्वा सधमादमसभ्यं त्वा सधमादं ॥ ११ ॥ ७ ॥

॥ १८८ ॥ १-११ अगस्त्यः ॥ आप्रियः ॥ गायत्री ॥

॥ १८८ ॥ समिद्धो अद्य राजसि देवो देवैः सहस्रजित् । दूतो
हव्या कविर्वह ॥ १ ॥ तनूनपादतं यते मध्वा यज्ञः समज्यते ।
दधत्सहस्रिणीरिषः ॥ २ ॥ आजुह्वानो न ईड्यो देवाँ आ
वक्षि यज्ञियान् । अग्ने सहस्रसा असि ॥ ३ ॥ प्राचीनं
वर्हिरोजसा सहस्रवीरमस्तृणन् । यचादित्या विराजय
॥ ४ ॥ विराट् सम्राडिन्ध्वीः प्रन्धीर्वह्नीश्च भूयसीश्च याः ।
दुरो घृतान्यक्षरन् ॥ ५ ॥ ८ ॥ सुरूक्ने हि सुपेशसाधि श्रिया

विराजतः । उपासावेह सीदतां ॥६॥ प्रथमा हि सुवाचसा
होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं ॥ ७ ॥ भारतीक्रे
सरस्वति या वः सर्वा उपब्रुवे । ता नञ्चोदयत श्रिये ॥ ८ ॥
त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः पशून्विश्वान्समानजे । तेषां नः स्फा-
तिमा यज ॥ ९ ॥ उप त्मन्या वनस्पते पाथो देवेभ्यः सृज ।
अग्निर्हव्यानि सिष्वदत् ॥ १० ॥ पुरोगा अग्निर्देवानां गायत्रेण
समंज्यते । स्वाहाकृतीषु रोचते ॥ ११ ॥ १॥

॥ १८९ ॥ १-८ अगस्त्यः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १८९ ॥ अमे नय सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव
वयुनानि विद्वान् । युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते
नमउक्तिं विधेम ॥ १ ॥ अमे त्वं पारया नव्यो अस्मानस्व-
स्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा । पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा
तोकाय तनयाय शं योः ॥ २ ॥ अमे त्वमसद्युयोध्यमीवा
अनग्निचा अभ्यमंत कृष्टीः । पुनरसभ्यं सुविताय देव स्थां
विश्वेभिरमृतेभिर्यजत्र ॥ ३ ॥ पाहि नो अमे पायुभिरजसै-
रुत प्रिये सदन आ शुशुक्लान् । मा ते भयं जरितारं यविष्ठ
नूनं विद्वन्मापरं सहस्वः ॥ ४ ॥ मा नो अमेऽव सृजो अघा-
याविष्यवे रिपवे दुच्छुनायै । मा दत्तते दशते मादते
नो मा रीषते सहसावयरा दाः ॥ ५ ॥ १० ॥ वि घ त्वा-
वाँ ऋतजात यंसदृणानो अमे तन्वेऽवरुथं । विश्वादि-
रिक्षोरुत वा निनिस्तोरभिहुतामसि हि देव विष्पद ॥ ६ ॥
त्वं ताँ अम उभयान्वि विद्वान्वेधि प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।
अभिपित्वे मनवे शास्यो भूर्मर्मृजेन्य उशिग्भिर्नोक्तः ॥ ७ ॥ अवाँ-

चाम निवचनान्यस्मिन्मानस्य सूनुः सहसाने अग्नौ ।
वयं सहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेषं वृजनं जीरदानुं
॥ ८ ॥ ११ ॥

॥ १९० ॥ १-८ अगस्त्यः ॥ बृहस्पतिः ॥ चिष्टप ॥

॥ १९० ॥ अनर्वाणं वृषभं मद्रजिह्वं बृहस्पतिं वर्धया नय-
मकैः । गाथान्यः सुरुचो यस्य देवा आपृण्वन्ति नवमानस्य
मतीः ॥ १ ॥ तमृचिया उप वाचः सचन्ते सर्गो न यो देवय-
तामसर्जि । बृहस्पतिः स ह्यंजो वरांसि विभामवत्समृते
मातरिषा ॥ २ ॥ उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च श्लोकं यंसत्स-
वितेव प्र बाहू । अस्य ऋत्वाहन्योऽयो अस्ति मृगो न भीमो
अरक्षस्तुविष्मान् ॥ ३ ॥ अस्य श्लोकौ दिवीयते पृथिव्या-
मन्यो न यंसद्यक्षभृद्विचेताः । मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा
बृहस्पतेरहिमायां अभि द्यून् ॥ ४ ॥ ये तां देवोऽसिकं मन्य-
मानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पज्जाः । न दूढ्योऽनुं ददासि
वामं बृहस्पते चयस इत्थियारु ॥ ५ ॥ १२ ॥ सुप्रेतुः सूयवसो न
पंथां दुर्नियंतुः परिप्रीतो न मित्रः । अनर्वाणो अभि ये
चक्षते नोऽपीवृता अपोर्णुवन्तो अस्युः ॥ ६ ॥ सं यं स्तुभो-
ऽवनयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः । स विद्वो
उभयं चष्टे अंतर्वृहस्पतिस्तर आपश्च गृध्रः ॥ ७ ॥ एवा महस्तु-
विजातस्तुविष्मान्बृहस्पतिर्वृषभो धायि देवः । स नः स्तुतो
वीरवद्वातु गोमद्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुं ॥ ८ ॥ १३ ॥

॥ १९१ ॥ १-१६ विपश्कावानगस्त्यः ॥ अमृणसूर्याः ॥ १-९. १४-१६ अगुष्टप ।
१०-१२ महार्पतिः । १३ महावृहती ॥

॥ १९१ ॥ कंकतो न कंकतोऽथो सतीनकंकतः । द्वाविति

पुषी इति न्य० दृष्टा अलिप्तत ॥ १ ॥ अदृष्टान्हन्त्यायत्य-
थो हन्ति परायती । अथो अवघ्नीती हन्त्यथो पिनष्टि पिंघती
॥ २ ॥ श्रासः कुश्रासो दर्भासः सैर्यो उत । मौजा अदृष्टा
वैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्तत ॥ ३ ॥ नि गावो गोष्ठे असदन्नि
मृगासो अविस्तत । नि केतवो जनानां न्य० दृष्टा अलिप्तत
॥ ४ ॥ एत उ ते प्रत्यदृष्टमदोषं तस्करा इव । अदृष्टा वि-
श्वदृष्टाः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥ ५ ॥ १४ ॥ द्यौर्वैः पिता पृथिवी
माता सोमो भ्रातादितिः स्वसा । अदृष्टा विश्वदृष्टास्तिष्ठते-
ऋयन्ता सु कै ॥ ६ ॥ ये अस्या ये अंग्याः सूचीका ये प्रकंकाताः ।
अदृष्टाः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत ॥ ७ ॥ उपुरस्ता-
त्सूर्य एति विश्वदृष्टो अदृष्टहा । अदृष्टान्तसर्वाञ्जभयन्तसर्वाश्च
यातुधान्यः ॥ ८ ॥ उदपप्रदसौ सूर्यः पुरु विश्वानि जूर्वेन ।
आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वदृष्टो अदृष्टहा ॥ ९ ॥ सूर्ये विषमा
संजामि हतिं सुरावतो गृहे । सो चिन्नु न मराति नो वयं
मरामारे अस्य योजनं हरिष्टा मधु त्वा मधुला चकार
॥ १० ॥ १५ ॥ इयत्तिका शकुंतिका सका जघाम ते विषं । सो
चिन्नु न मराति नो वयं मरामारे अस्य योजनं हरिष्टा मधु
त्वा मधुला चकार ॥ ११ ॥ चिः सप्र विष्पुलिंगका विषस्य
पुण्यमक्षन् । ताश्चिन्नु न मरंति नो वयं मरामारे अस्य यो-
जनं हरिष्टा मधु त्वा मधुला चकार ॥ १२ ॥ नवानां नवतीनां
विषस्य रोपुषीणां । सर्वासामयभं नामारे अस्य योजनं
हरिष्टा मधु त्वा मधुला चकार ॥ १३ ॥ चिः सप्र मयूर्यैः सप्र
स्वसारो अयुवः । तास्ते विषं वि जभिर उदकं कुंभिनीरिव
॥ १४ ॥ इयत्तकः कुषुभकस्तकं भिन्द्यश्मना । ततो विषं प्र

वावृते पराचीरनु संवतः ॥ १५ ॥ कुषुभकस्तद्वीजिरेः प्रव-
र्तमानकः । वृश्चिकस्यासं विषमसं वृश्चिक ते विषं
॥ १६ ॥ १६ ॥ २४ ॥ १ ॥

॥ इति प्रथमं मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ १-१६ ॥ गृत्समद आंगिरसः शीनहोचः पद्याङ्गार्गवः शीनकः ॥
अग्निः ॥ जगती ॥

॥ १ ॥ त्वमग्ने द्युभिस्त्वमांशुशुक्षणिस्त्वमद्वास्त्वमश्मनस्परि ।
त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥ १ ॥
तवाग्ने होचं तव पोचमृत्वियं तव नेष्टं त्वमग्निद्वितायतः ।
तव प्रशास्त्वं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो
दमे ॥ २ ॥ त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं विष्णुरुहगायो
नमस्यः । त्वं ब्रह्मा रयिविब्रह्मणस्पते त्वं विधर्तः सचसे पुरंध्या
॥ ३ ॥ त्वमग्ने राजा वरुणो धृतव्रतस्त्वं मित्रो भवसि दस्स
ईड्यः । त्वमग्नेमा सत्यतिर्यस्य संभुजं त्वमंशो विदथे देव
भाजयुः ॥ ४ ॥ त्वमग्ने त्वष्टा विधत्ते सुवीर्यं तव गावो मि-
त्रमहः सजात्यं । त्वमांशुहेमां ररिषे स्वयं त्वं नरां शर्धो
असि पुरुवसुः ॥ ५ ॥ ११ ॥ त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्वं
शर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे । त्वं वानैरुह्यैर्यासि शंगयस्त्वं पूषा
विधत्तः पासि नु त्मना ॥ ६ ॥ त्वमग्ने द्रविणोदा अरंकृते त्वं
देवः संविता रत्नधा असि । त्वं भगो नृपते वस्व ईशिषे त्वं
पायुर्दमे यस्तेऽविधत् ॥ ७ ॥ त्वमग्ने दम आ विशपतिं विशस्त्वां
राजानं सुविदचमृजते । त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं
सहस्राणि शता दश प्रति ॥ ८ ॥ त्वमग्ने पितरमिष्टि-
भिनेरस्त्वां भ्रात्राय शम्या तनूहव । त्वं पुत्रो भवसि

यस्तेऽविधुस्त्वं सखा मुशेवः पास्याधृषः ॥९॥ त्वमग्नं ऋभुराके
नमस्य१स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिषे । त्वं वि भास्यन् दक्षि
दावने त्वं विशिष्टुरसि यज्ञमातनिः ॥१०॥१६॥ त्वमग्ने अदिति-
देव दाश्रुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा । त्वमिळा शतहि-
मासि दक्षसे त्वं वृचहा वसुपते सरस्वती ॥११॥ त्वमग्ने सुभृत
उत्तमं वयस्तव स्याहे वर्ण आ संहशि श्रियः । त्वं वाजः
प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्वहुलो विश्वतस्पृथुः ॥१२॥ त्वमग्न
आदित्यासं आस्य१त्वां जिह्वां शुचयश्चक्रिरे कवे । त्वां रा-
तिषाचो अध्वरेषु सश्विरे त्वे देवा हविरदंत्याहुतं ॥१३॥ त्वे
अग्ने विश्वे अमृतांसो अद्रुह आसा देवा हविरदंत्याहुतं ।
त्वया मतांसः स्वदंत आसुतिं त्वं गभो वीरुधां जज्ञिषे शुचिः
॥१४॥ त्वं तान्त्सं च प्रति चासि मज्मनाग्ने सुजात प्र च देव
रिच्यसे । पृक्षो यदच महिना वि ते भुवदनु द्यावापृथिवी
रोदसी उभे ॥१५॥ ये स्तोतृभ्यो गोअयामश्वपेशसमग्ने राति-
मुपसृजंति सूरयः । अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ
बृहददेम विदये सुवीराः ॥१६॥१९॥

॥ २॥ १-१३ गृत्समदः ॥ अग्निः ॥ जगती ॥

॥२॥ यज्ञेन वर्धत जातवेदसमग्निं यजध्वं हविषा तना
गिरा । समिधानं सुप्रयसं स्वर्णं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदं
॥१॥ अभि त्वा नक्तीरुपसो ववाशिरेऽग्ने वत्सं न स्वसरेषु
धेनवः । दिव इवेदरतिमानुषा युगा क्षपो भासि पुरुवार
संयतः ॥२॥ तं देवा बुधे रजसः सुदंसं दिवस्पृथिव्योरति
त्येरिरे । रथमिव वेद्यं शुक्रशोचिषमग्निं मित्रं न क्षितिषु

प्रशंस्यं ॥३॥ तमुक्षमाणं रजसि स्व आ दमे चंद्रमिव सुरुचं
हार आ दधुः । पृथ्वाः पतरं चितयंतमक्षभिः पाथो न पायुं
जनसी उभे अनु ॥४॥ स होता विश्वं परि भूत्वध्वरं तमु हव्यै-
र्मनुष ऋजते गिरा । हिरिशिप्रो वृधसानासु जर्भुरद्यौर्न
स्तृभिश्चितयद्रोदसी अनु ॥५॥ २०॥ स नो रेवत्समिधानः स्व-
स्तये संददस्वान्वयिमस्मासु दीदिहि । आ नः कृणुष्व सुविताय
रोदसी अग्रे हव्या मनुषो देव वीतये ॥६॥ दा नो अग्रे
वृहतो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजं श्रुत्या अपा वृधि । प्रा-
ची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि स्वर्णे शुक्रमुषसो वि-
दिद्युतः ॥७॥ स इधान उषसो राम्या अनु स्वर्णे दीदे-
दरुषेण भानुना । होवाभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो राजा विशा-
मतिथिश्चारुण्यवे ॥८॥ एवा नो अग्रे अमृतैषु पूर्य धी-
ष्णोपाय वृहद्विवेषु मानुषा । दुहाना धेनुर्वृजनेषु कारवे त्मना
शतिनं पुरुषमिषणि ॥९॥ वयमग्रे अर्वता वा सुवीर्य ब्रह्मणा
वा चितयेमा जनां अति । अस्माकं ह्युन्नमधि पंच कृष्टिषूचा
स्वर्णे शुशुचीत दुष्टं ॥१०॥ स नो बोधि सहस्य प्रशंस्यो
यस्मिन्सृजाता इषयंत सूरयः । यमग्रे यज्ञमुपयंति वाजिनो
नित्ये तोके दीदिवांसं स्वे दमे ॥११॥ उभयांसो जातवेदः
स्याम ते स्तोतारो अग्रे सूरयश्च शर्मणि । वस्वो रायः पुरुश्च-
द्रस्य भूर्यसः प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः ॥१२॥ ये स्तोतृभ्यो
गोअग्रामश्चपेशसमग्रे रातिमुपसृजंति सूरयः । अस्माच्च तांश्च
प्र हि नेषि वस्य आ वृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥१३॥ २१॥

॥३॥ १-११ गृत्समदः ॥ आग्रं ॥ १-६. ८-११ विष्टुष्ट ॥ ७ जगती ॥

॥३॥ समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां प्रत्यङ् विश्वानि भु-

अ० २. अ० ५. व० २४.]

॥ १७३ ॥

[म० २. अ० १. सू० ४.]

वनात्यस्थात् । होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान्यज-
त्वगिरहन् ॥ १ ॥ नराशंसः प्रति धामान्यंजन तिस्रो दिवः प्रति
महा स्वर्चिः । घृतप्रुषा मनसा हव्यमुदन्मूर्धन्यज्ञस्य समनक्तु
देवान् ॥ २ ॥ ईकितो अमे मनसा नो अर्हन् देवान्यस्मि मानु-
षात्पूर्वो अद्य । स आ वह मरुतां शर्धो अच्युतमिन्द्रं नरो
वर्हिषदं यजध्वं ॥ ३ ॥ देवं वर्हिर्वर्धमानं सुवीरं स्तीर्णं राये
सुभरं वेद्यस्यां । घृतेनाक्तं वसवः सीदतेदं विश्वे देवा आदित्या
यज्ञियांसः ॥ ४ ॥ वि श्रयंतामुर्विया हूयमाना द्वारो देवीः सु-
प्रायणा नमोभिः । व्यचस्वतीर्वि प्रथंतामजुर्या वर्ण पुनाना
यशसं सुवीरं ॥ ५ ॥ २२ ॥ साध्वपांसि सनतां न उक्षिते उषा-
सानक्ता व्येव रणिते । तंतुं ततं संवयंती समीची यज्ञस्य
पेशः सुदुघे पयस्वती ॥ ६ ॥ दैव्या होतारा प्रथमा विदुष्टर
क्षुजु यक्षतः समृचा वपुष्टरा । देवान्यजैतावृतुथा समंजतो
नाभा पृथिव्या अधि सानुषु चिषु ॥ ७ ॥ सरस्वती साधयंती
धियं न इक्ता देवी भारती विश्वतूर्तिः । तिस्रो देवीः स्वधया
वर्हिरेदमच्छिद्रं पांतु शरणं निषद्य ॥ ८ ॥ पिशंगरूपः सुभरो
वयोधाः श्रुष्टी वीरो जायते देवकामः । प्रजां त्वष्टा वि षंतु
नाभिमसे अथा देवानामर्षेतु पाथः ॥ ९ ॥ वनस्पतिरवसृ-
जन्नुप स्यादग्निर्हविः सूदयाति प्र धीभिः । विधा समक्तं न-
यतु प्रजानन्देवेभ्यो दैव्यः शमितोप हव्यं ॥ १० ॥ घृतं मिमिक्षे
घृतमस्य योनिर्घृते श्रितो घृतमुस्य धाम । अनुष्वधमा वह
मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यं ॥ ११ ॥ २३ ॥

॥ ४ ॥ १-९ सोमाज्जतिर्भागवः ॥ अग्निः ॥ चिष्टप ॥

॥ ४ ॥ हुवे वः सुद्योत्मानं सुवृक्तिं विशमग्निमतिथिं सु-

प्रयसं । मित्र इव यो दिधिषाय्यो भूहेव आदेवे जने जा-
तवेदाः ॥ १ ॥ इमं विधंतो अपां सधस्ये द्वितादधुर्भृगवो वि-
ह्वाङ्गयोः । एष विश्वान्यभ्यस्तु भूमा देवानामग्निरतिर्जीराश्वः
॥ २ ॥ अग्निं देवासो मानुषीषु विश्नु प्रियं धुः श्रेष्ठतो न मित्रं ।
स दीदयदुशतीरुर्न्या आ दक्षाय्यो यो दास्वते दम आ ॥ ३ ॥
अस्य रत्ना स्वस्यैव पुष्टिः संहृष्टिरस्य हियानस्य दक्षोः । वि यो
भरिभ्रदोषधीषु जिह्वामन्यो न रथ्यो दोधवीति वारान् ॥ ४ ॥
आ यन्मे अभ्वं वनदः पनंतो शिग्भ्यो नामिमीत वर्णं । स
चित्रेण चिकिते रंसु भासा जुजुर्वी यो मुहुरा युवा भूत
॥ ५ ॥ २४ ॥ आ यो वना तातृषाणो न भाति वारं पथा
रथ्येव स्वानीत । कृष्णाध्वा तपू रत्नश्चिकेत द्यौरिव सय-
मानो नभोभिः ॥ ६ ॥ स यो व्यस्थादभि दक्षदुर्वी पशुनैति
स्वयुगोपाः । अग्निः शोचिष्माँ अतसान्युष्णान्कृष्णव्यथिरस्व-
दयन्न भूमं ॥ ७ ॥ नू ते पूर्वस्यावसो अधीतो तृतीयं विदये
मन्मं शंसि । अस्मे अग्ने संयद्वीरं बृहंतं क्षुमंतं वाजं स्वपत्यं
रयिं दाः ॥ ८ ॥ त्वया यथा गृत्समदासो अग्ने गुहा वन्वत
उपराँ अभि षुः । सुवीरासो अभिमातिषाहुः स्मत्सूरिभ्यो
गृणते तद्वयो धाः ॥ ९ ॥ २५ ॥

॥ ५ ॥ १-८ सोमाऊतिर्भार्गवः ॥ अग्निः ॥ अनुष्टुप ॥

॥ ५ ॥ होताजनिष्ट चेतनः पिता पितृभ्य ऊतये । प्रय-
क्षजेन्यं वसु शकेम वाजिनो यमं ॥ १ ॥ आ यस्मिन्सप्त रश्म-
यस्तता यज्ञस्य नेतरि । मनुष्वह्व्यमष्टमं पोता विश्वं तदिन्व-
ति ॥ २ ॥ दधन्वे वा यदीमनु वोचद्वत्साणि वेरु तत् । परि

[अ० २. अ० ५. व० २८.]

॥ १७५ ॥

[म० २. अ० १. सू० ७.]

विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभवत् ॥३॥ साकं हि शुचिना
शुचिः प्रशास्ता क्रतुनाजनि । विद्वाँ अस्य व्रता ध्रुवा वया
इवानु रोहते ॥४॥ ता अस्य वर्णमायुवो नेष्टुः सचंत धेनवः ।
कुवित्सृभ्य आ वरं स्वसारो या इदं ययुः ॥५॥ यदी मातुरुप
स्वसा घृतं भरंत्यस्थित । तासामध्वर्युरागतौ यवौ वृष्टीव मो-
दते ॥६॥ स्वः स्वाय धायसे कृणुतामृत्विगृत्विजं । स्तोमं यज्ञं
चादरं वनेमा ररिमा वयं ॥७॥ यथा विद्वाँ अरं करद्विष्वेभ्यो
यजतेभ्यः । अयमग्ने ते अपि यं यज्ञं चकृमा वयं ॥८॥ २६ ॥

॥ ६ ॥ १-८ सोमाङ्गतिर्भागवः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥६॥ इमां मे अग्ने समिधमिमामुपसदं वनेः । इमा ऊ षु
श्रुधी गिरः ॥१॥ अया ते अग्ने विधेमोजौ नपादश्चमिष्टे ।
एना सूक्तेन सुजात ॥२॥ तं त्वा गीर्भिर्गिर्वेणसं द्रविणस्युं
द्रविणोदः । सपर्येम सपर्यवः ॥३॥ स बोधि सूरिर्मघवा वसु-
पते वसुदावन । युयोध्यस्मद्द्वेषांसि ॥४॥ स नो वृष्टिं दि-
वस्पारि स नो वाजमनर्वाणं । स नः सहस्रिणीरिषः ॥५॥
ईळानायावस्यवे यविष्ठ दूत नो गिरा । यजिष्ठ होतरा गहि
॥६॥ अंतर्ह्यय ईयसे विद्वाञ्जन्मोभया कवे । दूतो जन्येव
मित्रः ॥७॥ स विद्वाँ आ च पिप्रयो यक्षि चिकित्वा आनु-
षक् । आ चास्मिन्सत्सि बर्हिषि ॥८॥ २७ ॥

॥ ७ ॥ १-६ सोमाङ्गतिर्भागवः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥७॥ अष्टं यविष्ठ भारताये द्युमंतमा भर । वसो पुरुस्पृहं
रयिं ॥१॥ मा नो अरातिरीशत देवस्य मर्त्यस्य च । पर्वि तस्या
उत द्विषः ॥२॥ विश्वा उत त्वया वयं धारा उद्व्या इव ।

अति गाहेमहि द्विषः ॥३॥ शुचिः पावक वंद्योऽयं बृहद्वि
रोचसे । त्वं घृतेभिराहुतः ॥४॥ त्वं नो असि भारतायै वशा-
भिरुक्षभिः । अष्टापदीभिराहुतः ॥५॥ दून्नः सर्पिरासुतिः प्रत्नो
होता वोरण्यः । सहसस्युचो अद्भुतः ॥६॥ २८ ॥

॥ ८॥ १-६ ॥ गृत्समदः ॥ अग्निः ॥ १-५ गायत्री । ६ अनुष्टुप ॥

॥ ८॥ वाजयन्त्रिव नू रथान्योगाँ अग्नेरुप स्तुहि । यशस्त-
मस्य मीळहुषः ॥१॥ यः सुनीथो ददागुषेऽजुर्यो जरयन्नरि
चारुप्रतीक आहुतः ॥२॥ य उ श्रिया दमेष्वा दोषोषसि
प्रशस्यते । यस्य व्रतं न मीयते ॥३॥ आ यः स्वर्णं भानुना
चित्रो विभात्यर्चिषा । अंजानो अजरैरभि ॥४॥ अत्रिमनु
स्वराज्यमग्निमुक्थानि वावृधुः । विश्वा अधि श्रियो दधे
॥५॥ अगोरिद्रस्य सोमस्य देवानामृतिभिर्वयं । अरिणतः
सचेमह्यभि याम पृतन्यतः ॥६॥ २९ ॥ ५ ॥

॥ ९॥ १-६ ॥ गृत्समदः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप ॥

॥ ९॥ नि होता होतृषदने विदानस्त्वेषो दीर्दिवाँ अस-
दत्सुदक्षः । अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहसंभरः शुचिजिह्वो
अग्निः ॥१॥ त्वं दूतस्त्वमु नः परस्पास्त्वं वस्य आ वृषभ
प्रणेता । अग्रे तोकस्य नस्तने तनूनामप्रयुच्छन्दीद्यदोधि
गोपाः ॥२॥ विधेम ते परमे जन्मन्मये विधेम स्तोमैरवरे
सधस्ये । यस्माद्योनेरुदारिथा यजे तं प्र ते हवीषि जुहुरे
समिद्धे ॥३॥ अग्ने यजस्व हविषा यजीयाञ्छुशी देणामभि
गृणीहि राधः । त्वं ह्यसि रयिपती रयीणां त्वं शुक्रस्य व-
चसो मनोता ॥४॥ उभयं ते न क्षीयते वस्य दिवेदिवे
जायमानस्य दस । कृधि शुमतं जरितारमग्ने कृधि पति

अ० २. अ० ६. व० ३.]

॥ १११ ॥

[म० २. अ० १. सू० ११.]

स्वपत्यस्य रायः ॥५॥ सैनानीकेन सुविद्वो अस्मे यष्टा देवाँ
आयजिष्ठः स्वस्ति । अदब्धो गोपा उत नः परस्या अग्ने
हुमदुत रेवहिदीहि ॥६॥ १॥

॥ १० ॥ १-६ गृत्तमदः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप ॥

॥१०॥ जोहूचो अग्निः प्रथमः पितेवेळस्यदे मनुषा यत्स-
मिद्धः । श्रियं वसानो अमृतो विचेता मर्मजेन्यः अवस्यः स
वाजी ॥१॥ श्रूया अग्निश्चिचभानुर्हव मे विश्वाभिगीर्भिरमृतो
विचेताः । श्यावा रथं वहतो रोहिता वोतारूषाहं चक्रे
विभृचः ॥२॥ उक्तानायांमजनयन्सुषूतं भुवद्भिः पुरुषेशां
गर्भैः । शिरिणायां चिदक्तुना महोभिरपरीवृतो वसति प्रचे-
ताः ॥३॥ जिघर्म्यमिं हविषा घृतेन प्रतिक्षियंतं भुवनानि
विश्वा । पृथुं तिरश्चा वयंसा बृहंतं व्यचिष्टमनै रभसं दृशानं
॥४॥ आ विश्वतः प्रत्यंचं जिघर्म्यरक्षसा मनसा तज्जुषेत ।
मर्यशीः स्पृहयङ्गणो अग्निनाभिमृशे तन्वा उजभृगणः ॥५॥
ज्ञेया भागं सहसानो वरेण त्वादूतासो मनुवददेम । अनून-
मग्निं जुहा वचस्या मधुपृचं धनसा जोहवीमि ॥६॥ २॥

॥ ११ ॥ १-२१ गृत्तमदः ॥ इंद्रः ॥ १-२० विराट्स्थाना चिष्टुप । २१ चिष्टुप ॥

॥११॥ शुधी हवमिंद्र मा रिषण्यः स्याम ते दावने वसूनां ।
इमा हि त्वामूर्जो वर्धयति वसूयवः सिंधवो न क्षरतः ॥१॥ सृजो
महीरिंद्र या अपिन्वः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः । अमर्त्य
चिद्दासं मन्यमानमवाभिनदुक्ष्यैर्वावृधानः ॥२॥ उक्ष्येष्विन्नु
शूर येषु चाकन्स्तोमेष्विन्द्र रुद्रियेषु च । तुभ्येदेता यासु मंदसानः
प्र वायवे सिस्रते न शुभाः ॥३॥ शुभं नु ते शुभं वर्धयतः शुभं
वज्रं बाहोर्दधानाः । शुभस्त्वमिंद्र वावृधानो अस्मे दासी-

विंशः सूर्येण सत्याः ॥४॥ गुहां हितं गुह्यं गूळ्हमप्स्वपी-
वृतं मायिनं क्षियन्तं । उतो अपो द्यां तस्तृभ्वासमहन्नाहिं
शूर वीर्येण ॥५॥३॥ स्तवा नु तं इंद्र पूर्या महायुत स्त्वाम्
नूतना कृतानि । स्तवा वज्रं बाह्णोरुशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य
केतू ॥६॥ हरी नु तं इंद्र वाजयन्ता घृतश्रुतं स्वारमस्वाष्टी ।
वि संमना भूमिरप्रथिष्टारंस्तु पर्वतश्चित्सरिथन् ॥७॥ नि
पर्वतः साद्यप्रयुच्छन्तं मातृभिर्वावशनो अक्रान् । दूरे
पारे वाणीं वर्धयन्त इंद्रेषितां धमनिं पप्रथन्नि ॥८॥ इंद्रो
महां सिंधुमाशयानं मायाविनं वृचमस्फुरन्निः । अरेजेतां
रोदसी भियाने कनिक्कदतो वृष्णो अस्य वजात् ॥९॥ अरो-
रवीवृष्णो अस्य वज्रोऽमानुषं यन्मानुषो निजूर्वीत् । नि
मायिनो दानवस्य माया अपादयत्यपि वान्सुतस्य ॥१०॥४॥
पिवापिवेदिंद्र शूर सोमं मंदंतु त्वा मंदिनः सुतासः । पृणन्त-
स्ते कुक्षी वर्धयन्ति त्वा सुतः पौर इंद्रमाव ॥११॥ त्वे इंद्रा-
यभूम विप्रा धियं वनेम ऋतया सपंतः । अवस्यवो धी-
महि प्रशस्तिं सद्यस्ते रायो दावने स्याम ॥१२॥ स्याम ते तं
इंद्र ये तं उती अवस्यव ऊर्जं वर्धयन्तः । शुष्पिन्तमं यं चा-
कनाम देवास्ते रयिं रासि वीरवन्तं ॥१३॥ रासि क्षयं रासि
मित्रमस्ते रासि शर्धे इंद्र मारुतं नः । सजोषसो ये च मंद-
सानाः प्र वायवः पांत्यप्रणीतिं ॥१४॥ व्यन्तिन्नु येषु मंदसा-
नस्तृपत्सोमं पाहि द्रुह्यदिंद्र । अस्मान्सु पृत्वा तरुवाव-
र्धयो द्यां बृहद्भिरकैः ॥१५॥५॥ बृहन्त इन्नु ये ते तरुचोक्थे-
भिर्वा सुस्रमाविवासान् । स्तृणानासो बहिः पस्त्यावत्सो-
ता इदिंद्र वाजमग्मन् ॥१६॥ उयेष्विन्नु शूर मंदसान-

०२ अ० ६ व० ८.]

॥ ११९ ॥

[म० २ अ० २ सू० १२]

स्त्रिकदुकेषु पाहि सोममिन्द्र । प्रदोधुवच्छन्नश्रुषु प्रीणानो
याहि हरिभ्यां सुतस्य पीतिं ॥ १७ ॥ धिष्वा शवः शूर येन
वृचमवाभिन्नहानुमौर्णवाभं । अपावृणोज्योतिरायीय नि
संयतः सादि दस्युरिद्र ॥ १८ ॥ सनेम ये तं जतिभिस्तरतो
विश्वाः स्पृध आयैण दस्यून । अस्मभ्यं तत्त्वाष्टं विश्वरूपम-
रंधयः साख्यस्य चिताय ॥ १९ ॥ अस्य सुवानस्य मंदिनस्त्रि-
तस्य न्यवुदं वावृधानो अस्तः । अवर्तयत्सूर्यो न चक्रं भि-
नइलमिन्द्रो अंगिरस्वान् ॥ २० ॥ नूनं सा ते प्रति वरं जरिचे
दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी । शिखा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो
नो बृहददेम विदधे सुवीराः ॥ २१ ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ १२ ॥ १-१५ गृत्समदः ॥ इन्द्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ १२ ॥ यो जात एव प्रथमो मनस्वान्देवो देवान्कतुना
पर्यभूषत् । यस्य शुष्माद्रोदसी अभ्यसेतां नृणस्य महा स
जनास इन्द्रः ॥ १ ॥ यः पृथिवी व्यथमानामदहृद्यः पर्व-
तामकुपितां अरम्णात् । यो अंतरिक्षं विममे वरीयो
यो द्यामस्तभ्रात्स जनास इन्द्रः ॥ २ ॥ यो हत्वाहिमरिणात्सप्र
सिंधूयो गा उदाजदपथा वलस्य । यो अश्मनोरंतरग्निं
जजानं संवृक्समत्सु स जनास इन्द्रः ॥ ३ ॥ येनेमा विश्वा
च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः । श्वघ्नीव यो
जिगीवां लक्षमाददर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ॥ ४ ॥ यं
स्मा पृच्छन्ति कुह सेतिं घोरमुतेमाहुर्नैषो अस्तीत्येनं । सो
अर्यः पुष्टीर्विज इवामिनाति अदसै धत्त स जनास
इन्द्रः ॥ ५ ॥ ७ ॥ यो रघस्यं चोदिता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो
नाधमानस्य कीरेः । युक्तयावृणो योऽविता सुशिप्रः सुत-

सोमस्य स जनास इंद्रः ॥६॥ यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गा-
वो यस्य यामा यस्य विश्वे रथांसः । यः सूर्यं य उषसं जजान
यो अपां नेता स जनास इंद्रः ॥ ७ ॥ यं क्रंदसी संयती
विह्वयेते परोऽवर उभया अमित्राः । समानं चिद्रथमा-
तस्थिवांसा नाना हवेते स जनास इंद्रः ॥ ८ ॥ यस्मान्न ऋते
विजयते जनांसो यं युध्यमाना अवसे हवते । यो विश्वस्य
प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत्स जनास इंद्रः ॥ ९ ॥ यः शश्वतो
मद्येनो दधानानमन्यमानाज्छवीं जघान । यः शर्धते ना-
नुददाति श्रुध्यां यो दस्योर्हिता स जनास इंद्रः ॥ १० ॥ ८ ॥ यः
शंवरं पर्वतेषु क्षियंतं चत्वारिंश्यां शरद्वान्वविंदत् । ओजा-
यमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इंद्रः ॥ ११ ॥
यः सप्ररश्मिर्वृषभस्तुविष्मानवासृजत्सर्तवे सप्त सिंधून् । यो
रौहिणमस्फुरद्वज्रबाहुर्द्यामारोहतं स जनास इंद्रः ॥ १२ ॥ द्या-
वां चिदसौ पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयंते ।
यः सोमपा निचितो वज्रबाहुर्यो वज्रहस्तः स जनास इंद्रः
॥ १३ ॥ यः सुन्वंतमवति यः पचंतं यः शंसंतं यः शशमा-
नमृती । यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास
इंद्रः ॥ १४ ॥ यः सुन्वते पचते दुध आ चिद्वाजं दर्दपि स
किलासि सत्यः । वयं त इंद्र विश्वहं प्रियासः सुवीरांसो वि-
दयमा वदेम ॥ १५ ॥ ९ ॥

॥ १३ ॥ १-१३ गृत्तमदः ॥ इंद्रः ॥ १-१२. जगती । १३ त्रिष्टुप् ॥

॥ १३ ॥ ऋतुर्जनिची तस्या अपस्परि मक्षू जात आवि-
शद्यासु वर्धते । तदाहना अभवत्पिपुषी पयोऽंशोः पीयू-
षं प्रथमं तदुक्त्यं ॥ १ ॥ सध्रीमा यति परि विभ्रतीः पयो

विश्वस्याय प्र भरंत भोजनं । समानो अध्वा प्रवतामनु-
 षदे यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः ॥२॥ अन्वेको वदति
 यहदाति तदूपा मिनन्तदपा एकं ईयते । विश्वा एकस्य
 विनुदस्ति तिसते यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः ॥३॥ प्रजा-
 भ्यः पुष्टिं विभजंत आसते रयिमिव पृष्ठं प्रभवंतमायते ।
 असिन्वन्दष्टैः पितुरन्ति भोजनं यस्ताकृणोः प्रथमं सास्यु-
 कथ्यः ॥४॥ अधाकृणोः पृथिवी संहर्षे दिवे यो धौती-
 नामहिहन्नारिणकपथः । तं त्वा स्तोमैभिरुदभिर्न वाजिनं
 देवं देवा अजजनन्सास्युकथ्यः ॥५॥ १० ॥ यो भोजनं च
 दयसे च वर्धनमाद्रादा शुष्कं मधुमहुदोहिथ । सः शैव-
 धिं नि दधिषे विवस्वति विश्वस्यैकं ईशिषे सास्युकथ्यः
 ॥६॥ यः पुष्पिणींश्च प्रस्वश्च धर्मेणाधि दाने व्यवनी-
 रधारयः । यश्चासमा अजनो दिद्युतो दिव उरुर्वी अभि-
 तः सास्युकथ्यः ॥७॥ यो नार्मिरं सहवसुं निहतवे पृक्षाय
 च दासवेशाय चावहः । ऊर्जयत्या अपरिविष्टमास्य-
 मुतैवाद्य पुरुकृत्सास्युकथ्यः ॥८॥ शतं वा यस्य दशं
 साकमाद्य एकस्य शुष्टौ यज्ञं चोदमाविथ । अरज्जौ
 दस्यूनत्समुनञ्भीतये सुप्राव्यो अभवः सास्युकथ्यः ॥९॥
 विश्वेदनु रोधना अस्य पौंस्यं ददुरस्मि दधिरे कृत्नवे
 धनं । षष्ठस्तन्ना विष्टिरः पंच संहर्षः परि परो अभ-
 वः सास्युकथ्यः ॥ १० ॥ ११ ॥ सुप्रवाचनं तव वीर वी-
 र्ययदेकेन क्रतुना विंदसे वसु । जातूष्टिरस्य प्र
 वयः सहस्वतो या चकर्थे सेंद्र विश्वासास्युकथ्यः ॥ ११ ॥
 अरमयः सरपसस्तराय कं तुवीतये च व्याय च सु-

तिं । नीचा संतमुदनयः परावृजं प्राधं श्रोणं अवयन्तास्यु-
क्थ्यः ॥ १२ ॥ असभ्यं तद्वसो दानाय राधः समर्थयस्व बहु
ते वसथ्यं । इन्द्र यच्चित्रं अवस्या अनु दून्वृहद्वदेम विदथे
सुवीराः ॥ १३ ॥ १२ ॥

॥ १४ ॥ १-१२ गृत्तमदः ॥ इन्द्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ १४ ॥ अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोममामचेभिः सिंचता मद्य-
मंधः । कामी हि वीरः सदमस्य पीतिं जुहोत वृष्णे तदिदेष
वष्टि ॥ १ ॥ अध्वर्यवो यो अपो वव्रिवांसं वृचं जघानाशन्यैव
वृक्षं । तस्मा एतं भरत तद्वशायै एष इन्द्रा अर्हति पीतिमस्य
॥ २ ॥ अध्वर्यवो यो हभीकं जघान यो गा उदाजदप हि वलं
वः । तस्मा एतमंतरिक्षे न वातमिंद्रं सोमैरोर्णुत जूर्न वस्त्रैः
॥ ३ ॥ अध्वर्यवो य उरणं जघान नवं चखांसं नवतिं च वा-
हून । यो अर्बुदमव नीचा ववाधे तमिंद्रं सोमस्य भृथे हिं-
नोत ॥ ४ ॥ अध्वर्यवो यः स्वश्रं जघान यः शुष्णमशुषं यो
य्यंसं । यः पिष्टुं नमुचिं यो रुधिरां तस्मा इन्द्रायाधसो
जुहोत ॥ ५ ॥ अध्वर्यवो यः शतं शंबरस्य पुरो विभेदाशमनेव
पूर्वीः । यो वर्चिनः शतमिंद्रः सहस्रमपावपद्भरता सोममस्यै
॥ ६ ॥ १३ ॥ अध्वर्यवो यः शतमा सहस्रं भूम्या उपस्थेऽवपज्ज-
घन्वान् । कुत्सस्यायोरंतिथिगवस्य वीरान्यवृणुगभरता सोम-
मस्यै ॥ ७ ॥ अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे श्रुष्टी वहंतो नशथा
तदिद्रे । गभस्तिपूतं भरत श्रुतायेन्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत
॥ ८ ॥ अध्वर्यवः कर्तना श्रुष्टिमस्यै वने निपूतं वन उन्न-
यध्वं । जुषाणो हस्त्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मदिं जु-
होत ॥ ९ ॥ अध्वर्यवः पयसोधर्यथा गोः सोमेभिरी पृणता

भोजमिंद्रं । वेदाहमस्य निभृतं म एतद्विस्तृतं भूयो यजत-
श्चिकेत ॥१०॥ अध्वर्यवो यो दिव्यस्य वस्वो यः पार्थिवस्य
क्षम्यस्य राजा । तमूर्द्धं न पृणता यवेनेंद्रं सोमैभिस्तदपो वो
अस्तु ॥११॥ अस्मभ्यं तदसौ दानाय राधः समर्थयस्व बहु ते
वसव्यं । इंद्रं यच्चिचं श्रवस्या अनु दून्वहृद्वदेम विदधे सुवीराः
॥ १२ ॥ १४ ॥

॥ १५ ॥ १-१० गृत्समदः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप ॥

॥१५॥ प्र घा न्वस्य महतो महानि सत्या सत्यस्य कर-
णानि वोचं । चिकदुकेष्वपिबत्सुतस्यास्य मदे अहिमिंद्रो
जघान ॥१॥ अवंशे द्यामस्तभायद्वहंतमा रोदसी अपृण-
दंतरिक्षं । स धारयत्पृथिवीं पप्रथच्च सोमस्य ता मद
इंद्रश्चकार ॥२॥ सन्नेव प्राचो वि मिमाय मानैर्वजेण
खान्यतृणन्दीनां । वृथासृजत्पृथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता
मद इंद्रश्चकार ॥३॥ स प्रवोळ्ळहृन्परिगता दभीतेर्विश्वम-
धागायुधमिद्वे अग्नौ । सं गोभिरश्वैरसृजद्रथेभिः सोमस्य
ता मद इंद्रश्चकार ॥४॥ स ई मही धुनिमेतोररम्णात्सो
अस्नातृनपारयन्स्वस्ति । त उन्स्ताय रयिमभि प्र तस्युः
सोमस्य ता मद इंद्रश्चकार ॥५॥ १५॥ सोदंचं सिंधुम-
रिणान्महित्वा वजेणानं उषसः सं पिपेष । अजवसो
जविनीभिर्विवृश्चन्तोमस्य ता मद इंद्रश्चकार ॥६॥ स
विद्वां अपगोहं कनीनामाविर्भवन्नुदतिष्ठत्परावृक् । प्रति
श्रोणः स्याद्वपनगचष्ट सोमस्य ता मद इंद्रश्चकार
॥७॥ भिनङ्गलमंगिरोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य दंहितान्यै-
रत् । रिणयोधांसि कृचिमाण्येषां सोमस्य ता मद इंद्र-

अकार ॥८॥ स्वप्नेनाभ्युष्या चुमुर्नि धुनिं च जघंथ दस्युं प्र
दभीतिमावः । रभी चिदच विविदे हिरण्यं सोमस्य ता
मद् इन्द्रश्चकार ॥९॥ नूनं सा ते प्रति वरं जरिचे दुहीयदिद्र
दक्षिणा मघोनी । शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृह-
इदेम विदथे सुवीराः ॥ १० ॥ १६ ॥

॥ १६ ॥ १-९ गुत्समदः ॥ इन्द्रः ॥ १-८ जगती । ९ चिष्टुप् ॥

॥ १६ ॥ प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय सुष्टुतिमग्नाविव समिधाने
हविर्भरे । इन्द्रमजुर्य जरयंतमुक्षितं सनाद्युवानमवसे हवामहे
॥ १ ॥ यस्मादिन्द्राद्बृहतः किं चनेमृते विश्वान्यस्मिन्संभृताधि
वीर्या । जठरे सोमं तन्वीऽसहो महो हस्ते वज्रं भरति
शीर्षणि क्रतुं ॥ २ ॥ न क्षोणीभ्यां परिवे त इन्द्रियं न समुद्रेः
पर्वतैरिद्र ते रथः । न ते वज्रमन्वश्नोति कश्चन यदाशुभिः
पतसि योजना पुरु ॥ ३ ॥ विश्वे ह्यस्मै यजताय धृष्णवे क्रतुं
भरति वृषभाय सश्रते । वृषा यजस्व हविषा विदुष्टरः पिबेद्र
सोमं वृषभेण भानुना ॥ ४ ॥ वृष्णः कोशः पवते मध्वं ऊर्मि-
वृषभान्नाय वृषभाय पातवे । वृषणाध्वर्यू वृषभासो अद्रयो
वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति ॥ ५ ॥ १७ ॥ वृषा ते वज्र उत
ते वृषा रथो वृषणा हरीं वृषभाण्यायुधा । वृष्णो मदस्य
वृषभ त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृप्नुहि ॥ ६ ॥ प्र ते
नावं न समने वचस्युवं ब्रह्मणा यामि सवनेषु दाधृषिः ।
कुविन्नो अस्य वचसो निबोधिषदिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचा-
महे ॥ ७ ॥ पुरा संवाधाद्भ्या ववृत्स्व नो धेनुर्न वासं यवसस्य
पिप्युषी । सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृष-
णो नसीमहि ॥ ८ ॥ नूनं सा ते प्रति वरं जरिचे दुहीयदिद्र

दक्षिणा मघोनी । शिक्षां स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो
बृहद्वदेम विदधे सुवीराः ॥ ९ ॥ १८ ॥

॥ १७ ॥ १-९ गुत्समदः ॥ इंद्रः ॥ १-७ जगती । ऋ. ९ चिदुप ॥

॥ १७ ॥ तदस्मै नयमंगिरस्वदर्चेत् शुष्मा यदस्य प्रत्नयो-
दीरते । विश्वा यज्ञोवा सहसा परीवृता मदे सोमस्य दंहिता-
न्यैरयत् ॥ १ ॥ स भूतु यो हं प्रथमाय धायस ओजो मिमानो
महिमानमातिरत् । शूरो यो युत्सु तन्वं परित्यक्तं शीर्षणि
द्यां महिना प्रत्यमुंचत ॥ २ ॥ अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद्य-
दस्याये ब्रह्मणा शुष्ममैरयः । रथेष्टेन हर्यश्चेन विच्युताः प्र-
जीरयः सिस्रते सध्यैक पृथक् ॥ ३ ॥ अधा यो विश्वा भुवना-
भि मज्जनैशानकृत्प्रवया अभ्यवर्धत । आद्रोदसी ज्योतिषा
वहिरातनोत्सीव्यन्तमांसि दुधिता समव्ययत् ॥ ४ ॥ स प्रा-
चीनान्यर्वता हंहदोजसाधराचीनमकृणोदपामपः । अधा-
रयत्पृथिवी विश्वधायसमस्तभ्रान्मायया ह्यार्मवससः ॥ ५ ॥ १९ ॥
सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पिताकृणोद्विश्वस्मादा जनुषो वेद-
सस्परि । येनां पृथिव्यां नि क्रिर्वि शयध्ये वज्रेण हव्यवृण-
क्तुविष्वणिः ॥ ६ ॥ अमाजूरिव पित्रोः सचा सती समाना-
दा सदसस्त्वामिये भगं । कृधि प्रकेतमुप मास्या भर दद्धि
भागं तन्वोऽयेन मामहः ॥ ७ ॥ भोजं त्वामिद्र वयं हुवेम
ददिष्टुमिद्रापांसि वाजान् । अविड्डीद्र चिचया न जती कृधि
वृषन्निद्र वस्यसो नः ॥ ८ ॥ नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुही-
यदिद्र दक्षिणा मघोनी । शिक्षां स्तोतृभ्यो माति धग्भगो
नो बृहद्वदेम विदधे सुवीराः ॥ ९ ॥ २० ॥

॥ १८ ॥ १-९ गुत्समदः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ १८ ॥ प्रा॒ता रथो॒ नवो॒ योजि॒ सस्त्रि॒श्वत॑र्यु॒गस्त्रि॒कशः॑ स॒
प्र॒रश्मिः॑ । द॒शा॒रि॒चो म॒नुष्यः॑ स्व॒र्षाः स इ॒ष्टिभि॑र्म॒तिभी॒ रंघो॑
भू॒त् ॥ १ ॥ सा॒स्मा अ॒रं प्र॒थमं॑ स द्वि॒तीय॑मु॒तो तृ॒तीयं॑ म॒नुषः॑
स हो॒ता । अ॒न्यस्या॒ ग॒र्भम॑न्य ऊं ज॒नंत॑ सो अ॒न्येभिः॑ स॒चते॑
जे॒न्यो वृ॒षा ॥ २ ॥ ह॒री नु॒ कं रथ॑ इ॒ंद्रस्य॑ योज॒मायै॑ सू॒क्तेन॑ व॒
च॒सा न॒वेन॑ । मो षु त्वा॒मत्र॑ ब॒हवो॑ हि वि॒प्रा नि॒ री॒रम॑न्यज॒
मा॒नासो॑ अ॒न्ये ॥ ३ ॥ आ द्वा॒भ्यां ह॒रिभ्या॑मि॒न्द्र या॒ह्या च॒तुर्भि॑
रा ष॒ड्विहू॑य॒मानः॑ । आ॒ष्टाभि॑र्दे॒शभिः॑ सोम॒पेय॑म॒यं सु॒तः सु॒मख॑
मा मृ॒धस्कः॑ ॥ ४ ॥ आ विं॒शत्या॑ चिं॒शता॑ या॒ह्यर्वा॒डा च॒त्वारि॑
श॒ता ह॒रिभि॑र्यु॒जानः॑ । आ पँ॒चा॒शता॑ सु॒रथे॑भि॒रिन्द्रा॑ ष॒ष्ठ्या
सं॒प्रत्या॑ सोम॒पेयं॑ ॥ ५ ॥ २१ ॥ आ॒शीत्या॑ न॒वत्या॑ या॒ह्यर्वा॒डा श॒
तेन॑ ह॒रिभि॑रू॒ह्यमा॑नः । अ॒यं हि ते॑ शु॒नहो॑त्रेषु सोम॒ इंद्रं॑ त्वा॒
या परि॑षि॒क्तो म॒दाय॑ ॥ ६ ॥ म॒म ब्र॑ह्म॒द्र या॒ह्यच्छा॑ वि॒श्वा ह॒री
धु॒रि धि॑ष्वा रथ॑स्य । पु॒रुषा॑ हि वि॒ह्व्यो ब॒भूया॑स्मि॒ज्जूर॑
स॒र्वने॑ मा॒दय॑स्व ॥ ७ ॥ न म॒ इं॒द्रेण॑ स॒ख्यं वि॑ योष॒दस्मभ्य॑म॒
स्य दक्षि॑णा दुही॒त । उप॒ ज्येष्ठे॑ व॒रुथे॑ ग॒र्भस्तौ॑ प्रा॒येप्रा॑ये
जिगी॑वांसः स्याम ॥ ८ ॥ नूनं॑ सा ते॒ प्रति॑ वरं ज॒रिचे॑ दुही॒
यदि॑न्द्र दक्षि॑णा म॒घोनी॑ । शि॒क्षा स्तो॒तृभ्यो॑ मा॒तिं धु॒ग्भगो॑ नो
बृ॒हद्व॑देम वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ ॥ ९ ॥ २२ ॥

॥ १९ ॥ १-६ गुत्समदः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ १९ ॥ अ॒पा॒य्यस्या॑ध॒सो म॒दाय॑ म॒नीषि॑णः सु॒वा॒नस्य॑ प्र॒
य॑सः । यस्मि॒न्नि॒न्द्रः प्र॒दि॒वि वावृ॑धा॒न ओ॒को द॒धे ब्र॑ह्म॒ण्यंत॑श्च
नरः॑ ॥ १ ॥ अ॒स्य म॑दा॒नो म॒ध्वो व॒ज्रह॑स्तोऽहि॒मि॒न्द्रो अ॒णो॒वृत्तं॑

वि वृश्चत । प्र यद्वयो न स्वसंराण्यच्छा प्रयांसि च नदीनां
चक्रमंत ॥२॥ स माहिंन इंद्रो अणौ अपां प्रैरयदहिहाच्छा
समुद्रं । अजनयत्सूर्यं विदज्ञा अकुनाह्वां वयुनानि साधत
॥३॥ सो अप्रतीनि मनवे पुरुणीद्रो दाशहाशुषे हंति वृचं ।
सद्यो यो नृभ्यो अतसाय्यो भूतस्पृधानेभ्यः सूर्यस्य सातौ
॥४॥ स सुन्वत इंद्रः सूर्यमा देवो रिणन्नर्त्याय स्त्वान् । आ
यदयिं गुहदंवद्यमस्मै भरदंशं नैतंशो दशस्यन ॥५॥ २३॥ स
रंधयत्सदिवः सारथये शुणामशुषं कुर्यवं कुत्साय । दिवोदा-
साय नवतिं च नवेद्रः पुरो यैरच्छंवरस्य ॥६॥ एवा तं इन्द्रो-
चयमहेम अवस्या न तमना वाजयंतः । अश्याम तत्ताम्र-
माशुषाणा ननमो वधरदेवस्य पीयोः ॥७॥ एवा तै गृत्स-
मदाः शूर मन्मावस्यवो न वयुनानि तक्षुः । ब्रह्मण्यंत इंद्र
ते नवीय इषमूर्जं सुक्षितिं सुममश्रुः ॥८॥ नूनं सा ते प्रति
वरं जरिचे दुहीयदिंद्र दक्षिणा मघोनीं । शिक्षां स्तोतृभ्यो
मातिं धग्भगो नो बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥९॥ २४॥

॥ २० ॥ १-९ गृत्समदः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥२०॥ वयं ते वयं इंद्र विद्धि षु णः प्र भरामहे वाजयुने
रथं । विपन्यवो दीध्यंतो मनीषा सुममियक्षंतस्त्वावंतो नृन्
॥१॥ त्वं न इंद्र त्वाभिरुती त्वायतो अभिष्टिपासि जनान् ।
त्वमिनो दाशुषो वरुतेत्याधीरभि यो नक्षति त्वा ॥२॥ स नो
युवेद्रो जोहूचः सखा शिवो नरामस्तु पाता । यः शंसंतं यः
शंशमानमृती पचंतं च स्तुवंतं च प्रणेषत ॥३॥ तमुं स्तुष
इंद्रं तं गृणीषे यस्मिन्पुरा वावृधुः शाशदुश्च । स वस्वः कामं
पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः ॥४॥ सो अंगिरसा-

मुचथा जुजुष्वान्नसां तूतोदिंद्रो गातुमिष्णन् । मुष्णन्नुषसः
सूर्येण स्तवानश्रस्य चिच्छिन्नथतपूर्याणि ॥५॥२५॥ स हं श्रुत
इंद्रो नाम देव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे दस्सतमः । अवं प्रियमर्श-
सानस्य साहाजिह्वरो भरद्वासस्य स्वधावान् ॥६॥ स वृचहेंद्रः
कृष्णयोनीः पुरंदरो दासीरैरयद्वि । अजनयन्मनवे क्षामपश्च
सचा शंसं यजमानस्य तूतोत् ॥७॥ तस्मै तवस्यमनुं दायि
सचेंद्राय देवेभिरर्णसातौ । प्रति यदस्य वज्रं बाह्वोर्धुर्हृत्वी
दस्यनुर आयसीर्नि तारीत् ॥८॥ नूनं सा ते प्रति वरं जरिचे
दुहीयदिंद्र दक्षिणा मघोनीं । शिक्षां स्तोतृभ्यो माति धग्भ-
गो नो बृहद्वदेम विदये सुवीराः ॥९॥२६॥

॥ २१ ॥ १-६ गृत्समदः ॥ इंद्रः ॥ १-५ जगती । ६ चिष्टुप ॥

॥ २१ ॥ विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सचाजिते नृजिते
उर्वराजिते । अश्वजिते गोजिते अञ्जिते भेरेंद्राय सोमं
यजताय हर्यतं ॥ १ ॥ अभिभुवेऽभिभूगाय वन्वतेऽषां ऋहा-
य सहमानाय वेधसे । तुवियये वहूये दुष्टरीतवे सचासाहे
नम इंद्राय वोचत ॥ २ ॥ सचासाहो जनभक्षो जनसहश्चवनो
युध्मो अनु जोषमुक्षितः । वृत्तंचयः सहुरिर्विस्वारित इंद्रस्य
वोचं प्र कृतानि वीर्यां ॥ ३ ॥ अनानुदो वृषभो दीधतो वधो
गंभीर ऋष्वो असमष्टकायः । रघ्रचोदः अथनो वीक्रितस्पृ-
थुरिंद्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत ॥ ४ ॥ यज्ञेन गातुमपुरो वि-
विद्रे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः । अभिस्वरा नि-
षदा गा अवस्यव इंद्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत ॥ ५ ॥ इंद्र
थेष्टानि द्रविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभगत्वमस्मे । पोष
रयोणामरिष्टिं तनूनां स्वाज्ञानं वाचः सुदिनत्वमहौ ॥ ६ ॥ २७ ॥

अ० २. अ० ६. व० २९.]

॥ १८९ ॥

[म० २. अ० ३. सू० २३.]

॥ २२ ॥ १-४ गृत्समदः ॥ इंद्रः ॥ १ अष्टिः । २.३ अतिशङ्करो । ४ अतिशङ्कर्यष्टिर्वा ॥

॥ २२ ॥ चिकदुकेषु महिषो यवाशिरं तुविशुष्पस्तृपत्सोम-
मपिबद्धिणुना सुतं यथावशत् । स ई ममाद् महि कर्म कर्तवे
महामुरुं सैनं सश्वहेवो देवं सत्यमिंद्रं सत्य इंद्रुः ॥ १ ॥ अध-
त्विषीमां अभ्योजसा त्रिविं युधाभवदा रोदसी अपृणदस्य
मज्जना प्र वावृधे । अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत् सैनं सश्वहेवो
देवं सत्यमिंद्रं सत्य इंद्रुः ॥ २ ॥ साकं जातः क्रतुना साकमोजसा
ववक्षिथ साकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्मृधो विचर्षणिः । दाता
राधः स्तुवते काम्यं वसु सैनं सश्वहेवो देवं सत्यमिंद्रं सत्य
इंद्रुः ॥ ३ ॥ तव त्यन्नर्यं नृतोऽप इंद्र प्रथमं पूर्य दिवि प्रवाच्यं
कृतं । यदेवस्य शवसा प्रारिणा असुं रिणन्नपः । भुवद्विष्वम-
भ्यादेवमोजसा विदादूर्जं शतक्रतुर्विदादिषं ॥ ४ ॥ २८ ॥ २ ॥

॥ २३ ॥ १-१९ गृत्समदः ॥ १. ५. ९. ११. १७. १९ ब्रह्मणस्पतिः । २-४. ६-८. १०.
१२-१६. १८ बृहस्पतिः ॥ १-१४. १६-१८ जगती । १५. १९ चिष्टप ॥

॥ २३ ॥ गणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुप-
मश्रवस्तमं । ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नु-
तिभिः सीद् सादनं ॥ १ ॥ देवाश्चित्ते असुर्ये प्रचेतसो बृहस्पते
यज्ञियं भागमानशुः । उसा इव सूर्यो ज्योतिषा महो वि-
श्वेषामिज्जनिता ब्रह्मणामसि ॥ २ ॥ आ विवाध्यां परिरा-
पस्तमांसि च ज्योतिषमंतं रथमृतस्य तिष्ठसि । बृहस्पते
भीमममिचदंभनं रक्षोहरणं गोचभिदं स्वर्विदं ॥ ३ ॥ सु-
नीतिभिर्नयसि चायसे जनं यस्तुभ्यं दाशान्न तमंहो अश्व-
वत् । ब्रह्मद्विषस्तपनो मन्युमीरसि बृहस्पते महि तत्रै महि-
त्वनं ॥ ४ ॥ न तमंहो न दुरितं कुतश्चन नारातयस्तितिहर्ने
इयाविनः । विश्वा इदंसाङ्घुरसो वि बाधसे यं सुगोपा

रक्षसि ब्रह्मणस्पते ॥५॥२९॥ त्वं नो गोपाः पथिकृद्विचक्षण-
स्तव व्रताय मतिभिर्जरामहे । बृहस्पते यो नो अभि हरो
दधे स्वा तं मर्मर्तु दुच्छुना हरस्वती ॥६॥ उत वा यो नो म-
र्चयादनागसोऽराती वा मर्तः सानुको वृकः । बृहस्पते अप तं
वर्तया पथः सुगं नो अस्यै देववीतये कृधि ॥७॥ चातारं त्वा
तनूनां हवामहेऽवस्पतरधिवक्तारमस्मयुं । बृहस्पते देवनिदो
नि बर्हय मा दुरेवा उत्तरं सुन्नमुन्नंशन ॥८॥ त्वया वयं
सुवृधां ब्रह्मणस्पते स्पाहा वसु मनुष्या दंदीमहि । या नो
दूरे तत्क्रितो या अरातयोऽभि संति जंभया ता अनप्रसः ॥९॥
त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते पप्रिणा सस्त्रिना युजा ।
मा नो दुःशंसो अभिदिप्सुरीशत प्र सुशंसा मतिभिस्ता-
रिषीमहि ॥१०॥३०॥ अनानुदो वृषभो जग्मिराह्वं निष्टं प्रा-
शत्रुं पृतनासु सासहिः । असि सत्य ऋणया ब्रह्मणस्पत उ-
यस्य चिहमिता वीक्रुहर्षिणः ॥११॥ अदेवेन मनसा यो
रिषयति शासामुयो मन्यमानो जिघांसति । बृहस्पते मा
प्रणक्तस्य नो वधो नि कर्म मन्युं दुरेवस्य शर्धतः ॥१२॥ भरेषु
हव्यो नमसोपसद्यो गंता वाजेषु सनिता धनंधनं । विश्वा
इदुर्यो अभिदिप्स्वोऽमृधो बृहस्पतिर्वि ववर्हा रथो इव
॥१३॥ तेजिष्ठया तपनी रक्षसंस्तप ये त्वा निदे दधिरे दृष्टवी-
र्य । आविस्तत्कृष्व यदसन्न उक्थ्यं बृहस्पते वि परिा-
पो अदेय ॥१४॥ बृहस्पते अति यदुर्यो अर्हीद्युमद्विभाति
ऋतुमज्जनेषु । यद्दीदयच्छवस ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं
धेहि चित्रं ॥१५॥३१॥ मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि दृहस्पदे
निरामिणो रिपवोऽन्नेषु जागृधुः । आ देवानामोहते वि

प्रयो हृदि बृहस्पते न परः सान्नो विदुः ॥१६॥ विश्वेभ्यो हि
त्वा भुवनेभ्यस्परि त्वष्टाजनत्साम्नःसाम्नः कविः । स ऋणचि-
द्रेणया ब्रह्मणस्पतिर्दुहो हन्ता मह ऋतस्य धर्तरि ॥१७॥ तव
श्रिये व्यजिहीत पर्वतो गवां गोचमुदमृजो यदगिरः । इंद्रेण
युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरपामौजो अण्वं ॥१८॥
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व । विश्वं
तद्भद्रं यदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदये सुवीराः ॥१९॥३२॥६॥

॥ २४ ॥ १-१६ गृत्समदः ॥ १-११, १३-१६ ब्रह्मणस्पतिः । १२ ब्रह्मणस्पतिरिन्द्रश्च ॥
१-११, १३-१५ जगती । १२, १६ त्रिष्टुप् ॥

॥ २४ ॥ सेमामंविद्धि प्रभृतिं य ईशिषेऽया विधेम
नवया महा गिरा । यथा नो मीढ्वान्स्तवते सखा तव
बृहस्पते सीषधः सोत नो मतिं ॥१॥ यो नन्वान्यनमन्यो-
जसोतादर्दमेन्युना शंबराणि वि । प्राच्यावयदच्युता ब्रह्म-
णस्पतिरा चाविश्वसुमंतं वि पर्वतं ॥२॥ तद्देवानां देव-
तमाय कार्वमश्रयन्ब्रह्मह्वरंदंत वीक्रिता । उक्ता आज-
दभिनब्रह्मणा वलमगूहत्तमो व्यचक्षयस्वः ॥३॥ अश्मास्य-
मवृतं ब्रह्मणस्पतिर्मधुधारमभि यमोजसानृणत् । तमेव
विश्वे पपिरे स्वदेशो बहु साकं सिसिचुरुत्समुद्रिणं ॥४॥
सना ता का चिद्भुवना भवीत्वा माङ्गिः शरद्भिर्दुरो वरंत
वः । अयंतता चरतो अन्यदन्यदिद्या चकार वयुना ब्र-
ह्मणस्पतिः ॥५॥१॥ अभिनक्षंतो अभि ये तमानशु-
निधिं पणीनां परमं गुहां हितं । ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्या-
नृता पुनर्यत उ आयन्तदुदीयुराविश ॥६॥ ऋतावानः
प्रतिचक्ष्यानृता पुनरात् आ तस्युः कवयो महस्पयः ।

ते वाहुभ्यां धमितमग्निमश्मन्नि नक्विः षो अस्त्यरणो जुहुहि
तं ॥ ७ ॥ ऋतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पतिर्यत्र वहि प्र तदश्नोति
धन्वना । तस्य साध्वीरिषवो याभिरस्यति नृचक्षसो दृश्ये
कर्णयो नयः ॥ ८ ॥ स सैनयः स विनयः पुरोहितः स सुष्टुतः
स युधि ब्रह्मणस्पतिः । चाक्षमो यद्वाजं भारते मती धनादि-
तूर्यस्तपति तपतुर्वृथा ॥ ९ ॥ विभु प्रभु प्रथमं मेहनावतो
बृहस्पतेः सुविदत्राणि राध्या । इमा सातानि वेत्यस्य वा-
जिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः ॥ १० ॥ २ ॥ योऽवरे वृजने
विश्वया विभुर्महामु रत्नः शवसा ववक्षिष्य । स देवो देवा-
ग्रति पप्रथे पृथु विश्वेदु ता परिभूर्ब्रह्मणस्पतिः ॥ ११ ॥ विश्वं
सत्यं मघवाना युवोरिदापश्चन प्र मिनन्ति व्रतं वा । अच्छे-
द्राब्रह्मणस्पती हविर्नोऽन्नं युजेव वाजिना जिगातं ॥ १२ ॥
उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति वह्नयः सभेयो विप्रो भारते मती
धना । वीरुडेषा अनु वशं ऋणमाददिः स ह वाजी समि-
थे ब्रह्मणस्पतिः ॥ १३ ॥ ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथावशं सत्यो मन्यु-
र्महि कर्मा करिष्यतः । यो गा उदाजत्स दिवे वि चाभजन्म-
हीव रीतिः शवसासत्पृथक् ॥ १४ ॥ ब्रह्मणस्पते सुयमस्य वि-
श्वहा रायः स्याम रथ्योऽवयस्वतः । वीरेषु वीरा उप पृङ्गि
नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेषि मे हव ॥ १५ ॥ ब्रह्मणस्पते
त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व । विश्वं तद्भद्रं
यदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ १६ ॥ ३ ॥

॥ २५ ॥ १-५ गुत्समदः ॥ ब्रह्मणस्पतिः ॥ जगती ॥

॥ २५ ॥ इधानो अग्निं वनवहनुयतः कृतब्रह्मा शूषु-

वद्रातहंय इत् । जातेन जातमति स प्र संमृते ययं युजं कृणुते
ब्रह्मणस्पतिः ॥१॥ वीरेभिर्वीरान्वनवद्वनुयतो गोभीं रयिं प-
प्रयद्वोधति त्मना । तोकं च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं
कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥२॥ सिंधुर्न क्षोदः शिमीवां ऋधायतो
वृषेव वध्नीरभि वध्योजसा । अमेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे ययं
युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥३॥ तस्मा अर्षति दिव्या असञ्चतः
स सत्वभिः प्रथमो गोषु गच्छति । अनिभृष्टविधिर्हृत्योजसा
ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥४॥ तस्मा इद्विश्वे धुनयंत सिं-
धवोऽच्छिद्रा शर्म दधिरे पुरुणि । देवानां मुक्षे सुभगः स
एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥५॥ ४ ॥

॥ २६ ॥ १-४ गृत्समदः ॥ ब्रह्मणस्पतिः ॥ जगती ॥

॥ २६ ॥ ऋजुरिच्छंसो वनवद्वनुयतो देवयन्निदेवयंतम-
भ्यसत् । सुप्रावीरिद्वनवत्पुत्सु दुष्टं यज्वेदयज्योर्वि भजाति
भोजनं ॥१॥ यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व
वृत्तूयै । हविष्कृणुष्व सुभगो यथाससि ब्रह्मणस्पतेरव आ
वृणीमहे ॥२॥ स इज्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं
भरते धना नृभिः । देवानां यः पितरमाविवांसति अद्वा-
मना हविषा ब्रह्मणस्पतिं ॥३॥ यो अस्मै हव्यैर्घृतवद्विरवि-
धाय तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पतिः । उरुषतीमहंसो रक्षती
रिषोऽहोश्चिदस्मा उरुचक्रिरद्भुतः ॥४॥ ५ ॥

॥ २७ ॥ १-१७ कूर्मो गार्त्समदो गृत्समदो वा ॥ आदित्याः ॥ विष्टुप ॥

॥ २७ ॥ इमा गिर आदित्येभ्यो घृतसूः सनाद्राजभ्यो जुह्वा
जुहोमि । ऋणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविजातो वरुणो

दक्षो अंशः ॥१॥ इमं स्तोमं सक्तवो मे अद्य मित्रो अर्यमा
वरुणो जुषंत । आदित्यासः शुचयो धारपूता अवृजिना अन-
वृद्धा अरिष्टाः ॥२॥ त आदित्यासं उरवो गभीरा अदब्धासो
दिप्तंतो भूर्यक्षाः । अंतः पश्यन्ति वृजिनोत साधु सर्वं रा-
जभ्यः परमा चिदंति ॥३॥ धारयंत आदित्यासो जगत्स्था
देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः । दीर्घाधियो रक्षमाणा असु-
र्यमृतावानश्चर्यमाना ऋणानि ॥४॥ विद्यामादित्या अवसो
वो अस्य यदर्यमन्त्रय आ चिन्मयोभु । युष्माकं मित्रावरुणा
प्रणीतौ परि श्वेव दुरितानि वृज्यां ॥५॥६॥ सुगो हि वो
अर्यमन्मित्र पंथां अनृक्षरो वरुण साधुरस्ति । तेनादित्या
अधि वोचता नो यच्छता नो दुष्परिहंतु शर्म ॥६॥ पिपर्तु
नो अदिती राजपुत्राति द्वेषांस्यर्यमा सुगेभिः । बृहन्मित्रस्य
वरुणस्य शर्मोप स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः ॥७॥ तिस्रो भूमी-
धारयन् चीरुत द्यून्वीणि व्रता विदथे अंतरेषां । ऋतेना-
दित्या महि वो महित्वं तदर्यमन्वरुण मित्र चारु ॥८॥ ची
रोचना दिव्या धारयंत हिरण्ययाः शुचयो धारपूताः । अस्व-
प्रजो अनिमिषा अदब्धा उरुशंसा ऋजवे मर्त्याय ॥९॥ त्वं
विशेषां वरुणासि राजा ये च देवा असुर ये च मर्ताः । शतं
नो रास्व शरदो विचक्षेऽश्यामायूषि सुधितानि पूर्वा ॥१०॥१॥
न दक्षिणा वि चिकिते न सव्या न प्राचीनमादित्या नोत
पश्चा । पाक्या चिद्वसवो धीर्या चिदुष्मानीतो अभयं ज्यो-
तिरण्यां ॥११॥ यो राजभ्य ऋतनिभ्यो ददाश यं वर्धयति
पुष्टयश्च नित्याः । स रेवान्याति प्रथमो रथेन वसुदावा वि-
दथेषु प्रशस्तः ॥१२॥ शुचिरपः सूर्यवसा अदब्ध उप शेति

वृद्धवयाः सुवीरः । न किष्टं ज्ञानं तितो न दूराद्वा आदित्यानां
भवन्ति प्रणीतौ ॥ १३ ॥ अदिते मित्रं वरुणोत्तमं मृच्छं यद्वो
वयं चकृमा कश्चिदागः । उर्वेश्यामभयं ज्योतिरिदं मा नो
दीर्घा अभि न शन्तमिसाः ॥ १४ ॥ उभे अस्मै पीपयतः स-
मीची दिवो वृष्टिं सुभगो नाम पुष्यन् । उभा क्षयावा-
जयन्त्याति पृत्सूभावधौ भवतः साधू अस्मै ॥ १५ ॥ या वो
माया अभिदुहे यजत्राः पाशा आदित्या रिपवे विचृत्ताः ।
अश्वीव तां अति येषं रथेनारिष्टा उरावा शर्मन्त्याम ॥ १६ ॥
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदाव आ विदं शूनमापेः ।
मा रायो राजन्सुयमादवं स्यां बृहद्वदेम विदथे सुवीराः
॥ १७ ॥ ८ ॥

॥ २८ ॥ १-११ कूर्मो गार्त्तमदो गृत्तमदो वा ॥ वरुणः ॥ चिष्टप ॥

॥ २८ ॥ इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सात्यभ्यस्तु
महा । अति यो मद्रो यजत्राय देवः सुकीर्ति भिक्षो वरुणस्य
भूरः ॥ १ ॥ तव व्रते सुभगांसः स्याम स्वाध्वो वरुण तुष्टु-
वांसः । उपायन उषसां गोमतीनामग्नयो न जरमाणा अनु-
द्युन ॥ २ ॥ तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मन्तुरुशंसस्य वरुण प्र-
णेतः । यूयं नः पुत्रा अदितेरदव्या अभि क्षमध्वं युज्याय
देवाः ॥ ३ ॥ प्र सीमादित्यो असृजद्विधर्ता अतं सिधवो वरु-
णस्य यन्ति । न आम्यन्ति न वि मुचन्त्येते वयो न पंपू रघुया
परिज्मन् ॥ ४ ॥ वि मच्छ्रुथाय रशनामिवागं अथ्याम ते
वरुण खामृतस्य । मा तंतुं छेदि वयतो धियं मे मा मात्रा
शार्यपसः पुर अतोः ॥ ५ ॥ ९ ॥ अपो सु म्यंक्ष वरुण भियसं
मत्समाकृतावोऽनु मा गृभाय । दामेव वत्सादि मुमुग्धं-

[अ० २. अ० ७. व० ११.]

॥ १९६ ॥

[म० २. अ० ३. सू० २९.]

हो नहि त्वदारे निमिषश्चनेशे ॥६॥ मा नो वधैर्वरुण ये तं
इष्टावेनः कृण्वन्तमसुर भीरुंति । मा ज्योतिषः प्रवसथानि
गन्म वि षू मृधः शिष्यो जीवसे नः ॥७॥ नमः पुरा ते वरु-
णो नूनमुतापरं तुविजात ब्रवाम । त्वे हि कं पर्वते न श्रि-
तान्यप्रच्युतानि दूळभ व्रतानि ॥८॥ परं ऋणा सावीर्य मत्कृ-
तानि माहं राजन्नन्यकृतेन भोजं । अव्युष्टा इन्नु भूर्यसीरुषास
आ नो जीवान्वरुण तामु शधि ॥९॥ यो मे राजन्युज्यो वा
सखा वा स्वप्ने भयं भीरवे मद्यमाहं । स्तेनो वा यो दिस्संति
नो वृको वा त्वं तस्माद्वरुण पाह्यस्मान् ॥१०॥ माहं मघो नो
वरुण प्रियस्य भूरिदावू आ विदं शूनमापेः । मा रायो रा-
जन्मुयमादव स्यां बृहद्वदेम विदये सुवीराः ॥११॥ १०॥

॥ २९ ॥ १-७ कूर्मो गार्त्समदो गृत्समदो वा ॥ विश्वे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥२९॥ धृतव्रता आदित्या इषिरा आरे मत्कर्त रहसूरिवागः ।
शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वाँ अवसे हुवे वः ॥१॥
यूयं देवाः प्रमतिर्यूयमोजो यूयं द्वेषांसि सनुतयुयोत । अभि-
क्षत्तारो अभि च क्षमध्वमद्या च नो मृळयतापरं च ॥२॥ किमू-
नु वः कृणवामापरेण किं सनेन वसव आपेन । यूयं नो मित्रा-
वरुणादिते च स्वस्तिमिद्रामरुतो दधात ॥३॥ ह्ये देवा यूय-
मिदापयः स्थ ते मृळत नाधमानाय मह्यं । मा वो रथो मध्य-
मवाकृते भून्मा युष्मावत्स्वापिषु शमिष ॥४॥ प्र व एको
मिमय भूर्यागो यन्मा पितेव कितवं शशास । आरे पाशा आरे
अघानि देवा मा माधि पुत्रे विमिव यभीष्ट ॥५॥ अर्वाचो
अद्या भवता यजचा आ वो हार्दि भयमानो व्ययेयं । चार्ध्व

नो देवा निजुरो वृकस्य चाध्वं कर्तादवपदो यजत्राः ॥६॥ माहं
मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदावृ आ विदं भूनमापेः । मा रायो
राजन्सुयमादव स्यां बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥७॥११॥

३० ॥ १-११ गृत्समदः ॥ १-५. ७. ८२. १० इंद्रः । ६ इंद्रासोमौ । ८१ सरस्वती ।
९ बृहस्पतिः । ११ मरुतः ॥ १-१० चिष्टप । ११ जगती ॥

॥३०॥ अतं देवाय कृण्वते संवित्र इंद्रायाहिमे न रमंत
आपः । अहरहर्यात्यक्तुरपां कियात्या प्रथमः सर्ग आसां ॥१॥
यो वृत्राय सिनमत्राभरिष्यत् तं जनित्री विदुष उवाच ।
पथो रदतीरनु जोषमस्मै दिवेदिवे धुनयो यन्त्यथै ॥२॥ ऊर्ध्वो
ह्यस्थादध्यंतरिक्षेऽधा वृत्राय प्र वधं जभार । मिहं वसान उप
हीमदुद्रोत्तिग्मायुधो अजयच्छत्रुमिंद्रः ॥३॥ बृहस्पते तपुषा-
न्नेव विध्य वृकडरसो असुरस्य वीरान् । यथा जघंथ धृषता
पुरा चिदेवा जहि शत्रुमस्माकमिंद्र ॥४॥ अवं क्षिप दिवो
अश्मानमुच्चा येन शत्रुं मंदसानो निजूर्वाः । तोकस्य सातो
तनयस्य भूरैस्साँ अर्धं कृणुतादिंद्र गोनां ॥५॥१२॥ प्र हि क्रतुं
बृहथो यं वनुथो रधस्य स्थो यजमानस्य चोदी । इंद्रासोमा
युवमस्साँ अविष्टमस्मिन्भयस्ये कृणुतमु लोकं ॥६॥ न मां त-
मन्न अमन्नोत तंद्रन्न वोचाम मा सुनोतेति सोमं । यो मे
पृणाद्यो ददद्यो निवोधाद्यो मा सुन्वंतमुप गोभिरायत् ॥७॥
सरस्वति त्वमस्साँ अविष्टि मरुत्वती धृषती जेषि शत्रून् । त्वं
चिच्छर्धतं तविषीयमाणमिंद्रो हंति वृषभं शंडिकानां ॥८॥
यो नः सनुत्य उत वा जिघत्नुरभिख्याय तं तिगितेन विध्य ।
बृहस्पत आयुधैर्जेषि शत्रून् दुहे रीषंतं परि धेहि राजन् ॥९॥
अस्माकैभिः सत्त्वभिः शूर शूरैर्वीर्या कृधि यानि ते कर्त्तव्यानि ।

ज्योगंभूवन्ननुधूपितासो हवी तेषामा भरा नो वसूनि ॥१०॥
तं वः शर्धं मारुतं मुस्रयुर्गिरोप ब्रुवे नमसा देव्यं जनं । यथा
रयिं सर्ववीरं नशामहा अपत्यसाचं श्रुत्यं दिवेदिवे ॥११॥१३॥

॥ ३१ ॥ १-७ गृत्समदः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-६ जगती । ७ चिष्टुप ॥

॥ ३१ ॥ अस्माकं मित्रावरुणावतं रथमादित्ये रुद्रेर्वसु-
भिः सचाभुवा । प्र यद्वयो न पन्नन्वस्संनस्परि अवस्यवो
हृषीवंतो वनर्षदः ॥१॥ अथ स्मा न उदंवता सजोषसो रथं
देवासो अभि विष्णु वाजयुं । यदाश्वः पद्याभिस्त्रितो रजः
पृथिव्याः सानो जघनंत पाणिभिः ॥२॥ उत स्य न इंद्रो वि-
श्वचर्षणिर्दिवः शर्धेन मारुतेन मुक्रतुः । अनु नु स्यात्यवृका-
भिरुतिभी रथं महे सनये वाजसातये ॥३॥ उत स्य देवो
भुवनस्य सक्षणिस्त्वष्टा ग्राभिः सजोषा जूजुवदथ । इठा भ-
गो बृहद्वोत रोदसी पूषा पुरंधिरश्विनावधा पती ॥४॥
उत ते देवी सुभगे मियूहशेषासानक्ता जगतामपीजु-
वा । स्तुषे यज्ञां पृथिवि नव्यसा वचः स्यातुश्च वयस्त्रिव-
या उपस्तिरे ॥५॥ उत वः शंसमुशिजामिव श्मस्यहिर्बुध्न्यो-
ऽज एकपादुत । चित ऋभुक्षाः संविता चनो दधेऽपां न-
पादाशुहेमा धिया शमि ॥६॥ एता वो वशम्युद्यता य-
जत्रा अतक्षत्रायवो नव्यसे सं । अवस्यवो वाजं चकानाः स-
प्रिर्न रथ्यो अहं धीतिमश्याः ॥७॥१४॥

॥ ३२ ॥ १-८ गृत्समदः ॥ १ द्यावापृथिवी । २. ३ इंद्रस्त्वष्टा वा । ४. ५ राका ।
६. ७ सिर्गवाली । ८ लिंगोक्तदेवताः ॥ १-५ जगती । ६-८ अनुष्टुप ॥

॥ ३३ ॥ अस्य मे द्यावापृथिवी ऋतायतो भूतमवित्री वच-
सः सिषासतः । ययोरायुः प्रतरं ते इदं पुर उपस्तुते वसूयुवी

[अ० २. अ० ७. व० १६.]

॥ १९९ ॥

[म० २. अ० ४. सू० ३३.]

म॒हो द॑धे ॥१॥ मा नो॒ गुह्या॒ रिपं॒ आ॒यो॒रह॑न्द॒भन्मा॒ न॒ आ॒भ्यो
री॒रधो॒ दु॒च्छुना॑भ्यः । मा नो॒ वि यौः स॒ख्या वि॒द्धि तस्य॑ नः सु॒-
न्नाय॑ता म॒नसा॒ तत्त्वे॑महे ॥२॥ अ॒र्हे॒ळता॒ म॒नसा॒ श्रु॒ष्टिमा॒ वह्
दु॒हानां॑ धे॒नुं पि॒पुषी॑मस॒श्चत॑ । प॒द्याभि॒रा॒गुं वच॑सा च वा॒-
जिनं॒ त्वां हि॒नोमि॒ पुरु॑हूत वि॒श्वहा॑ ॥३॥ रा॒काम॑हं सु॒हवां सु॒-
ष्टुती॑ हु॒वे शृ॒णोतु॑ नः सु॒भगा॒ बोध॑तु त्मना । सी॒व्य॒त्वपः॑ सू॒च्या-
च्छि॒द्यमा॑नया॒ ददा॑तु वी॒रं श॑तदा॒यमु॒क्थ्यं ॥४॥ या॒स्ते रा॒के सु॒-
म॒तयः॑ सु॒पेश॑सो॒ याभि॑र्ददा॒सि दा॒गुषे॒ वसू॑नि । ताभि॑र्नो अ॒द्य
सु॒मना॑ उ॒पाग॑हि स॒हस्र॑पोषं सु॒भगे॒ रा॒णा ॥५॥ सि॒नीवा॒लि
पृथु॑ष्टुके॒ या दे॒वाना॑म॒सि स्व॑सा । जुष॑स्व ह॒व्यमा॑हुतं प्र॒जां दे॒-
वि दि॒दि॒द्धि नः॑ ॥६॥ या सु॒बाहुः॒ स्व॑गुरिः सु॒षूमा॑ बहु॒सूव॑री ।
तस्यै॑ वि॒श्वत्स्यै॑ ह॒विः सि॒नीवा॒ल्यै जु॑होतन ॥७॥ या गुं॒गूर्या
सि॒नीवा॒ली या रा॒का या सर॑स्वती । इं॒द्रा॒णीम॑ह॒ ऊत॑ये वरु॒-
णा॒नी स्व॑स्तये ॥८॥१५॥३॥

॥ ३३ ॥ १-१५ गृत्समदः ॥ रुद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥३३॥ आ ते॑ पि॒त॒र्म॒रुतां॑ सु॒स्रमे॑तु मा नः सूर्य॑स्य स॒दृशो॑ यु॒-
यो॒थाः । अ॒भि नो॑ वी॒रो अ॒र्वति॑ क्षमे॒त प्र जा॑येमहि रु॒द्र प्र॒-
जाभिः॑ ॥१॥ त्वा॒द॒त्तेभी॑ रु॒द्र श॑तमेभिः श॒तं हि॑मा अ॒शीय॑ भे॒-
ष॒जेभिः॑ । व्य॒स॒द्दे॒षो वि॒तरं॑ व्य॒हो व्य॑मी॒वाश्चा॑तयस्वा॒ विषू॑-
चीः ॥२॥ श्रे॒ष्ठो जा॑तस्य रु॒द्र श्रि॑यासि त॒वस्त॑मस्त॒वसा॑ वज्र॒-
बा॒हो । प॒र्विणः॑ राः पा॒रम॑हंसः स्व॒स्ति वि॒श्वा अ॒भीती॑ रप॒सो
यु॒योधि॑ ॥३॥ मा त्वा॑ रु॒द्र चु॒क्रुधामा॑ नमो॒भिर्मा दु॑ष्टुती वृष॒भ
मा स॑हृती । उ॒न्नो वी॒रां अ॒र्पय॑ भेष॒जेभि॑र्भिष॒क्तं त्वा भि॑-
ष॒जां शृ॒णोमि॑ ॥४॥ हवी॑मभि॒र्हव॑ते यो ह॒विर्भिर॑व॒ स्तोमे॑भी

अ० २. अ० ७. व० १९.]

॥ २०० ॥

[म० २. अ० ४. सू० ३४.]

रुद्रं दि॒षी॒य । ऋ॒द्रु॒द्रः सु॒हवो॒ मा नो॑ अ॒स्यै व॒भुः सु॒शि॒प्रो री॒रध॒
न्म॒नायै॑ ॥ ५ ॥ १६ ॥ उ॒न्मा म॒मंद वृष॒भो म॒रुत्वा॒न्त्वक्षी॑य॒सा व॒यंसा॒
नाध॑मा॒नं । घृ॒णी॒व छा॒याम॑र॒पा अ॒शी॒या वि॒वासे॑यं रु॒द्रस्य॑ सु॒भं
॥ ६ ॥ क॒प॒स्य ते॑ रु॒द्र मृ॒ळ॒याकु॑र्ह॒स्तो यो अ॒स्ति भेष॒जो ज॒ला॒षः ।
अ॒प॒भ॒र्ता र॑प॒सो दै॒व्यस्या॒भी नु मा॑ वृष॒भ च॒क्षमी॑याः ॥ ७ ॥ प्र
व॒भ्रवे॑ वृष॒भाय॑ श्रि॒ती॒चे म॒हो म॒ही सु॒ष्टुति॑मी॒रया॑मि । न॒म॒स्या
क॒ल्म॒ली॒कि॒नं न॒मोभि॑र्गृ॒णीम॑सि॒ त्वेषं॑ रु॒द्रस्य॑ ना॒म ॥ ८ ॥ स्थि॒रे॒
भि॒रंगैः पु॒रु॒रूपं॑ उ॒यो व॒भुः शु॒क्त्रेभिः॑ पि॒पि॒शे हि॒र॒ण्यैः । ई॒शा॒
ना॒दस्य॑ भु॒व॒नस्य॑ भू॒रे॒न वा उ॑ योष॒द्रु॒द्राद॑सु॒र्य ॥ ९ ॥ अ॒र्हे॒न्वि॒भ॒र्षि॒
सा॒य॒का॒नि ध॒न्वा॒र्हे॒न्नि॒ष्कं य॑ज॒तं वि॒श्वरूपं॑ । अ॒र्हे॒न्नि॒दं द॑य॒से
वि॒श्व॒म॒भ्यं न॑ वा ओ॒जी॒यो रु॒द्र त्व॑द॒स्ति ॥ १० ॥ ११ ॥ स्तु॒हि
श्रु॒तं ग॑र्त॒सदं॑ यु॒वा॒नं मृ॒गं न भी॑ममु॒पह॑लुमु॒यं । मृ॒ळा ज॑रि॒चे रु॒द्र
स्त॒वा॒नोऽन्यं॑ ते॒ अ॒स्मि॒न्नि व॑प॒न्तु से॒नाः ॥ ११ ॥ कु॒मा॒रश्चि॒त्पि॒तरं॑
व॑द॒मा॒नं प्र॑ति॒ नाना॑म रु॒द्रोप॑य॒तं । भू॒रे॒दा॒ता॒रं स॑त्प॒तिं गृ॒णी॒षे
स्तु॑त॒स्त्वं भेष॒जा रा॑स्य॒से ॥ १२ ॥ या वो॑ भेष॒जा म॑रु॒तः शु॒ची॒नि
या श॑त॒मा वृष॑णो॒ या म॑यो॒भु । या॒नि म॑नु॒रवृ॑णी॒ता पि॒ता
न॒स्ता शं च॑ योश्च रु॒द्रस्य॑ व॒श्मि ॥ १३ ॥ परि॒ णो हे॒ती रु॒द्रस्य॑
वृ॒ज्याः परि॑ त्वेष॒स्य दु॑र्म॒ति॒र्मही गा॑त । अ॒व स्थि॒रा म॒घव॑द्भ्य॒
स्तनु॑ष्व॒ मी॒ढं॒स्तोका॑य॒ तन॑याय मृ॒ळ ॥ १४ ॥ ए॒वा व॑भो वृष॒भ
चे॒कि॒ता॒न य॒था दे॒व न ह॑णी॒षे न ह॑सि । ह॒व॒न॒श्रु॒न्नो रु॒द्रे॒ह वो॑
धि बृ॒ह॒व॒दे॒म वि॒द॒थे सु॒वी॒राः ॥ १५ ॥ १६ ॥

॥ ३४ ॥ १-१५ गृत्तमदः ॥ मरुतः ॥ १-१४ जगती । १५ चिष्टप ॥

॥ ३४ ॥ धा॒रा॒व॒रा म॑रु॒तो धृ॒ष्ण॒वो॒ज॒सो मृ॒गा न भी॑मास्त॒
वि॒षी॒भि॒र॒र्चि॒नः । अ॒ग्र॒यो न॑ शु॒चि॒ना ऋ॒जी॒षि॒णो भृ॑मि॒ध॒म॒तो

अप॒ गा अ॒वृ॒खत ॥१॥ द्या॒वो न स्तृ॒भिश्चित॒यंत॒ खा॒दिनो॒
व्य॑भ्रि॒या न द्यु॒तयंत॒ वृ॒ष्टयः । रु॒द्रो य॒ज्ञो म॒रुतो॒ रु॒क्म॒वक्ष॒सो
वृ॒षाज॑न्नि॒ पृ॒थ्वाः शु॒क्र ऊ॒धनि ॥२॥ उ॒क्षंते अ॒श्वौ अ॒त्यौ इ॒वा-
जि॒षु न॒दस्य॒ कर्णे॑स्तुर॒यंत॒ आ॒शुभिः । हि॒र॒ण्य॒शि॒प्रा म॒रुतो॒
द॒वि॒ध्वतः॒ पृ॒क्षं या॒थ पृ॒षती॑भिः॒ सम॒न्यवः ॥३॥ पृ॒क्षे ता वि॒श्वा
भु॒व॒ना व॒वक्षि॑रे मि॒त्राय॒ वा स॒द॒मा जी॒र॒दा॒नवः । पृ॒ष॒द॒श्वा॒सो
अ॒न॒व॒भ्रा॒धस॒ ऋ॒जि॒प्या॒सो न व॒यु॒नेषु॒ धू॒ष॒दः ॥४॥ इ॒ध॒न्व॒भि-
र्धे॒नुभी॑ र॒प्श॒दू॒धभि॒रध्व॒स्मभिः॒ पृ॒थि॒भिर्भा॒ज॒दृष्ट॑यः । आ॒ हं॒सा॒सो
न स्व॑स॒राणि॒ गंत॑न् म॒धो॒र्मे॒दाय॒ म॒रुतः॒ सम॒न्यवः ॥५॥ १९॥
आ॒ नो ब्र॒ह्मा॒णि म॒रुतः॒ सम॒न्यवो न॒रां न शंसः॒ स॒र्व॒ना॒नि
गंत॑न् । अ॒श्वामि॒व पि॒प्यत॒ धे॒नु॒मू॒धनि॒ क॒र्तो धि॒यं ज॒रि॒त्रे
वा॒ज॒पे॒श॒सं ॥६॥ तं नो॑ दा॒त म॒रुतो॒ वा॒जिनं॒ रथं॒ आ॒पा॒नं
ब्र॒ह्मं चि॒त॒य॒द्दिवे॒दिवे॒ । इ॒षं स्तो॒तृभ्यो॑ वृ॒ज॒नेषु॒ का॒र॒वे स॒निं
मे॒धा॒म॒रि॒ष्टं दु॒ष्टरं॒ सहः ॥७॥ य॒द्युंज॑ते म॒रुतो॒ रु॒क्म॒वक्ष॒सो-
ऽश्वा॒न॒वेषु॑ भ॒ग आ॒ सु॒दा॒न॒वः । धे॒नु॒र्न शि॒श्वे स्व॑स॒रेषु॒ पि॒न्वते॒
ज॒नाय॒ रा॒त॒ह॒विषे॒ म॒ही॒मि॒षं ॥८॥ यो नो॑ म॒रुतो॒ वृ॒क॒ता॒ति
म॒त्यो रि॒पु॒र्दे॒धे व॑स॒वो र॒क्ष॒ता रि॒षः । वर्त॑य॒त त॒पु॒षा च॒क्रि॒-
या॒भि त॒म॒वं रु॒द्रा अ॒श॒सो ह॑त॒ना व॒धः ॥९॥ चि॒त्रं त॒ज्ञो म॒रुतो॒
या॒मं चे॒किते॒ पृ॒थ्वा य॒दू॒ध॒र॒था॒प॒यो दु॒हुः । य॒ज्ञा नि॒दे न॒व॒मा॒-
न॒स्य रु॒द्रि॒या॒स्त्रि॒तं ज॒राय॒ जु॒र॒ता॒म॒दा॒भ्याः ॥१०॥ २०॥ ता॒न्वो
म॒हो म॒रुत॑ ए॒व॒या॒व्रो वि॒ष्णो॒रे॒षस्य॑ प्र॒भृथे॒ ह॒वा॒म॒हे । हि॒र॒ण्य॒-
व॒र्णा॒न्क॒कु॒हा॒न्य॒त॒सु॒चो ब्र॒ह्म॒ण्यंतः॒ शंस्यं॒ रा॒ध ई॒म॒हे ॥११॥ ते द॒-
श॒ग्वाः प्र॒थ॒मा य॒ज्ञ॒मू॒हिरे॒ ते नो॑ हि॒न्व॑न्तू॒षसो॒ व्यु॒ष्टिषु॒ । उ॒षा न
रा॒मी॒रु॒णैर॒पो॒रुते॒ म॒हो ज्यो॒ति॒षा शु॒च॒ता गो॒अ॒र्ण॒सा ॥१२॥ ते

[अ० २. अ० ७. व० २३.]

॥ २०२ ॥

[म० २. अ० ४. सू० ३५]

क्षोणीभिरुणेभिर्नाजिभीं रुद्रा ऋतस्य सदनेषु वावृधुः ।
निमेघमाना अत्येन पाजसा सुश्रुद्रं वर्णी दधिरे सुपेशसं ॥ १३ ॥
तां इयानो महि वरुथमृतय उप घेदेना नमसा गृणीमसि ।
चितो न यान्यं च होतृनभिष्टय आववर्तदवराञ्चक्रियावसे
॥ १४ ॥ यया रधं पारययात्यहो यया निदो मुंचथं वदितारं ।
अर्वाची सा मरुतो या व ऊतिरो षु वाश्रेवं सुमतिर्जि-
गातु ॥ १५ ॥ २१ ॥

॥ ३५ ॥ १-१५ गृत्समदः ॥ अपानपात् ॥ चिष्टुप ॥

॥ ३५ ॥ उपेमसृष्टि वाजयुर्वचस्यां चनो दधीत नाद्यो
गिरो मे । अपां नपादाशुहेमां कुवित्स सुपेशसस्करति
जोषिषष्टि ॥ १ ॥ इमं स्वस्मै हृद आ सुतष्टं मंचं वोचेम कु-
विदस्य वेदत् । अपां नपादसुर्यस्य मूहा विश्वान्यर्यो भुव-
ना जजान ॥ २ ॥ समन्या यंत्युप यंत्यन्याः समानमूर्वं नद्यः
पृणंति । तमू शुचिं शुचयो दीदिवांसमपां नपातं परि
तस्थुरापः ॥ ३ ॥ तमस्मेरा युवतयो युवानं मर्मज्यमानाः
परि यंत्यापः । स शुक्लेभिः शिक्कभी रेवदस्मे दीदायानिध्मो
घृतनिर्णिगप्सु ॥ ४ ॥ अस्मै तिस्रो अंव्यथ्याय नारीर्देवाय
देवीर्दिधिषंत्यन्नं । कृतां इवोप हि प्रसर्से अप्सु स पीयूषं
धयति पूर्वसूनां ॥ ५ ॥ २२ ॥ अश्वस्यात्र जनिमास्य च स्वर्देहो
रिषः संपृचः पाहि सूरीन् । आमासुं पूर्षु परो अग्रमृषं
नारातयो वि नशन्नानृतानि ॥ ६ ॥ स्व आ दमे सुदुघा-
यस्य धेनुः स्वधां पीपाय सुभ्वन्नमत्ति । सो अपां नपादू-
र्जयन्नप्स्वतर्वसुदेयाय विधत्ते वि भाति ॥ ७ ॥ यो अप्स्वा
शुचिना देव्येन ऋतावाजस उर्विया विभाति । वया इत्या

भुव॑नान्यस्य॒ प्र जा॑यंते वी॒रुध॑श्च प्र॒जाभिः॑ ॥ ८ ॥ अ॒पां नपा॑दा
ह्यस्या॑दुपस्य॑ जि॒ह्मना॑मू॒र्ध्वो वि॒द्युतं॑ वसा॑नः । तस्य॒ ज्येष्ठं॑ महि॒-
मानं॑ वह॑ती॒र्हिरेण्य॑वर्णाः परि॒ यंति॑ य॒ह्नीः ॥ ९ ॥ हि॒रेण्य॑रूपः स
हि॒रेण्य॑सं॒हृग॒पां नपा॑त्सेदु॒ हि॒रेण्य॑वर्णः । हि॒रेण्य॑यात्परि॒ योने॑-
नि॒षद्या॑ हि॒रेण्य॑दा द॑दत्यन्नम॒स्यै ॥ १० ॥ २३ ॥ तद॒स्यानी॑कमु॒त
चा॒रु॒ नामा॑पी॒च्छं वर्ध॑ते न॒म्र॒पां । यमि॑न्धते॒ युव॑तयः स॒मि॒न्था
हि॒रेण्य॑वर्णं घृ॒तम॑न्नम॒स्य ॥ ११ ॥ अ॒स्यै ब॑हूनाम॒व॒माय॑ स॒ख्ये
य॒ज्ञैर्वि॑धेम॒ नम॑सा ह॒विर्भिः॑ । सं॒ सानु॑ मा॒र्ज्मि॒ दिधि॑षामि
वि॒त्सैर्द॑धाम्य॒न्नैः परि॑ वंद॒ ऋ॒ग्भिः ॥ १२ ॥ स ई॒ वृषा॑जनय॒त्तासु॑
गर्भं॒ स ई॒ शि॒शुर्ध॑यति॒ तं रि॑हंति । सो अ॒पां नपा॑दन॒भिष्मा॑-
तव॑र्णोऽन्यस्ये॒वेह॑ त॒न्वा वि॑वेष ॥ १३ ॥ अ॒स्मिन्प॑दे प॒रमे॑ त॒स्थि॒-
वांस॑म॒ध्व॒स॒भिर्वि॑श्र॒हा दी॑दि॒वांसं॑ । आपो॒ नम्रै॑ घृ॒तम॑न्नं वह॑-
तीः स्व॒यम॑कैः परि॒ दी॑यंति॒ य॒ह्नीः ॥ १४ ॥ अ॒यांस॑मये सु॒क्षि॒तिं
जना॑यायांस॒मु म॒घव॑द्भ्यः सुवृ॒क्तिं । वि॒श्वं त॒द्भद्रं॑ यद॒वति॑ दे॒वा
बृ॒हद॑देम वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ ॥ १५ ॥ २४ ॥

॥ ३६ ॥ १-६ गुत्समदः ॥ १ इन्द्रो मधुश्च । २ मरुतो माधवश्च । ३ त्वष्टा शुक्रश्च ।
४ अग्निः शुचिश्च । ५ इन्द्रो नभश्च । ६ मित्रावरुणौ नमस्त्यश्च ॥ अगती ॥

॥ ३६ ॥ तुभ्यं॑ हि॒न्वा॒नो व॑सिष्ट॒ गा अ॒पोऽधु॑क्षन्ती॒मवि॑-
भिर॑द्रिभि॒र्नरैः॑ । पि॒वेद॑ स्वाहा॒ प्रहु॑तं॒ वष॑ट्कृतं हो॒त्रादा॑ सोमं
प्रथ॒मो य ई॑शिषे ॥ १ ॥ य॒ज्ञैः संमि॑ष्टाः पृ॒षती॑भिर्च॒ष्टिभि॑र्यो-
म॒ञ्जु॒भासो॑ अ॒जिषु॑ प्रि॒या उ॒त । आ॒सद्या॑ व॒र्हिभै॑रतस्य सूनवः
पो॒त्रादा॑ सोमं पि॒वता॑ दि॒वो नरः॑ ॥ २ ॥ अ॒मेव॑ नः सु॒हवा॑ आ
हि ग॑तं न॒ नि व॑र्हिषि॒ सद॑तना॒ रणि॑ष्टन । अ॒था म॑दस्व जु॒जु॒-
षा॒णो अ॑ध॒स॒स्त्वष्ट॑दे॒वेभि॑र्ज॒निभिः॑ सु॒मङ्ग॑णः ॥ ३ ॥ आ व॑क्षि

देवाँ इह विप्र यक्षिं चोश्नहोतर्नि षदा योनिषु चिषु । प्रति
वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबायीध्रात्तव भागस्य नृप्युहि
॥४॥ एष स्य ते तन्वो नृम्यवर्धनः सह ओजः प्रदिवि बा-
होर्हितः । तुभ्यं सुतो मघवन्तुभ्यमाभृतस्त्वमस्य ब्राह्मणादा
नृपतिव ॥५॥ जुषेयां यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो होता
निविदः पूर्या अन्तु । अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रश-
स्तादा पिबतं सोम्यं मधु ॥६॥ २५ ॥ ७ ॥

॥ ३७ ॥ १-६ गृत्समदः ॥ १-४ द्रविणोदाः । ५ अश्विनौ । ६ अग्निः ॥ जगती ॥

॥ ३७ ॥ मंदस्व होचादनु जोषमंधसोऽध्वर्यवः स पूर्या
वक्ष्यासिचै । तस्मा एतं भरत तद्वशो ददिर्होचात्सोमं द्रवि-
णोदः पिबं ऋतुभिः ॥१॥ यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु
हव्यो ददियो नाम पत्यते । अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु
पोचात्सोमं द्रविणोदः पिबं ऋतुभिः ॥२॥ मेघंतु ते वह्न्यो
येभिरीयसेऽरिषण्यन्वीळयस्वा वनस्यते । आयूया धृणो
अभिगूर्या त्वं नेष्ट्रात्सोमं द्रविणोदः पिबं ऋतुभिः ॥३॥
अपाङ्घोचादुत पोचादमत्तोत नेष्ट्रादजुषत प्रयो हितं । तुरीयं
पात्रममृत्तममर्त्य द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदसः ॥४॥
अर्वाचमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युंजाथामिह वां विमोचनं ।
पुंक्तं हवीषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजि-
नीवसू ॥५॥ जोष्ये समिधं जोष्याहुतिं जोषि ब्रह्म जन्यं
जोषि सुष्टुतिं । विश्वेभिर्विश्वाँ ऋतुना वसो मह उश्नदेवाँ
उश्नतः पायया हविः ॥६॥ १ ॥

॥ ३८ ॥ १-११ गृत्समदः ॥ सविता ॥ चिष्टुप ॥

॥ ३८ ॥ उदु य देवः सविता सुवायं शश्वत्तमं तदपा

बहिरस्थात् । नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्नमयाभजद्भी-
तिहोत्रं स्वस्तौ ॥ १ ॥ विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः प्र
बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति । आपश्चिदस्य व्रत आ नि-
मृया अयं चिद्वातो रमते परिज्मन ॥ २ ॥ आशुभिश्चि-
द्धान्वि मुचाति नूनमरीरमदतमानं चिदेतोः । अहर्षूणां
चिन्त्ययाँ अविष्यामनु व्रतं सवितुर्मोक्यागात् ॥ ३ ॥ पुनः
समव्यद्विततं वयंती मध्या कर्तोर्न्यधाच्छक्र धीरः । उत्संहा-
यास्याद्भृ५तूरदधररमन्तिः सविता देव आगात् ॥ ४ ॥ नानौ-
कांसि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अग्नेः ।
ज्येष्ठ माता सूनवे भागमाधादन्वस्य केतमिषितं सवित्रा
॥ ५ ॥ २ ॥ समाववर्ति विष्टितो जिगीषुर्विश्वेषां कामश्चरता-
ममाभूत् । शश्याँ अपो विकृतं हिव्यागादनु व्रतं सवितु-
दैव्यस्य ॥ ६ ॥ त्वया हितमयमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो
वि तस्युः । वनानि विभ्यो नकिरस्य तानि व्रता देवस्य
सवितुर्मिनन्ति ॥ ७ ॥ याद्राध्यं५वरुणो योनिमप्यमनिशितं
निमिषि जभुराणः । विश्वो मार्ताडो व्रजमा पशुर्गात्स्थ-
शो जन्मानि सविता व्याकः ॥ ८ ॥ न यस्येद्रो वरुणो न
मिचो व्रतमयेमा न मिनन्ति रुद्रः । नारातयस्तमिदं
स्वस्ति हुवे देवं सवितारं नमोभिः ॥ ९ ॥ भगं धियं
वाजयंतः पुरंधिं नराशंसो यास्पतिर्नो अब्याः । आये
वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम ॥ १० ॥
अस्मभ्यं तद्विवो अद्भ्यः पृथिव्यास्त्वया दत्तं काम्यं राध
आ गात् । शं यत्स्तोतृभ्य आपये भवान्युरुशंसाय सवि-
तर्जरिचे ॥ ११ ॥ ३ ॥

॥ ३९ ॥ १-८ गृत्समदः ॥ अश्विनौ ॥ चिष्टप ॥

॥ ३९ ॥ यावाणेव तदिदर्थं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमत-
मच्छ । ब्रह्माणेव विदथे उक्थशासां दूतेव हव्या जन्या
पुरुषा ॥ १ ॥ प्रातर्यावाणा रथ्येव वीराजेव यमा वरमा सं-
चेथे । मेने इव तन्वाऽशुभमाने दंपतीव क्रतुविदा जनेषु
॥ २ ॥ शृंगेव नः प्रथमा गंतमर्वाक् शफाविव जभुराणा तरौ-
भिः । चक्रवाकेव प्रति वस्तोरुसार्वाचा यातं रथ्येव शक्रा
॥ ३ ॥ नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।
शानेव नो अरिषण्या तनूनां खृगलेव विस्रसः पातमस्मान्
॥ ४ ॥ वातेवाजुर्या नद्येव रीतिरक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।
हस्ताविव तन्वेऽशंभविष्ठा पादेव नो नयतं वस्यो अच्छ
॥ ५ ॥ ४ ॥ ओष्ठाविव मध्यास्त्रे वदता स्तनाविव पिथतं जी-
वसे नः । नासेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविव सुश्रुता
भूतमस्मे ॥ ६ ॥ हस्तेव शक्तिमभि सैददी नः क्षामेव नः स-
मजतं रजांसि । इमा गिरो अश्विना युष्मयंतीः हृणोत्रेणेव
स्वधितिं सं शिशीतं ॥ ७ ॥ एतानि वामश्विना वर्धनानि
ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अक्रन् । तानि नरा जुजुषाणोप
यातं बृहददेम विदथे सुवीराः ॥ ८ ॥ ५ ॥

॥ ४० ॥ १-६ गृत्समदः ॥ १-६१ सोमापूषणी । ६२ अदितिः ॥ चिष्टप ॥

॥ ४० ॥ सोमापूषणा जनना रयीणां जनना दिवो जनना
पृथिव्याः । जातो विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्मृतस्य
नाभिं ॥ १ ॥ इमौ देवौ जायमानौ जुषंतेमौ तमांसि गूहता-
मजुष्टा । आभ्यामिंद्रः पक्वमासास्वतः सोमापूषभ्यां जनदु-
स्त्रियासु ॥ २ ॥ सोमापूषणा रजसो विमानं सप्रचक्रं रथम-

अ० २. अ० ८. व० ९.]

॥ २०७ ॥

[म० २. अ० ४. सू० ४९.]

विश्वमिन्वं । विपूवृतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पं-
चरश्मिं ॥३॥ दिव्य॑न्यः सदनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अर्ध्यंत-
रिक्षे । ताव॑स्मभ्यं पुरु॒वारं पुरु॑क्षुं रा॒यस्पोषं वि॒षतां नाभि॑म॒स्मे
॥४॥ विश्वा॑न्यन्यो भुव॑ना ज॒जान॑ विश्वम॒न्यो अभि॑चक्षाण
एति । सोमा॑पूषणाव॒वतं॑ धियै मे युवाभ्यां विश्वाः पृत॑ना ज-
येम ॥५॥ धियै॑ पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयि॑पति-
र्दधातु । अव॑तु दे॒व्यदि॑तिरन॒र्वा बृह॑द्देम वि॒दथे सु॒वीराः ॥६॥६॥

॥ ४९ ॥ १-२१ गृत्समदः ॥ १. २ वायुः । ३ इंद्रवायू । ४-६ मित्रावरुणी । ७-९ अश्विनी । १०-१२ इंद्रः । १३-१५ विश्वे देवाः । १६-१८ सरस्वती । १९. १. २. २०. २१ वावापृथिव्यौ हविर्धाने वा । १९. २. वावापृथिव्यौ हविर्धाने वामिर्वा । १-१५. १९-२१ गाघत्री । १६. १७. अनुष्टुप् । १८ बृहती ॥

॥४९॥ वायो॒ ये ते॑ सह॒सि॒णो रथा॑स॒स्तेभि॒रा ग॑हि । नि॒युत्वा-
न्सोम॑पीतये ॥१॥ नि॒युत्वा॑न्वाय॒वा ग॑ह्ययं शु॒क्रो अ॒यामि॑ ते । गं-
तां॑सि सु॒न्वतो॑ गृहं ॥२॥ शु॒क्रस्या॑द्य गवा॑शिर॒ इंद्र॑वायू नि॒युत्वा-
तः । आ या॑तं पि॒वतं॑ नरा ॥३॥ अ॒यं वा॑ मि॒त्रावरु॑णा सु॒तः सोम॑
च॒तावृ॑धा । ममे॒दिह॑ श्रु॒तं ह॒वै ॥४॥ राजा॑ना॒वन॑भिदुहा ध्रु॒वे
सद॑स्यु॒त्तमे॑ । स॒हस्र॑स्यू॒ण आ॑साते ॥५॥७॥ ता स॒म्राजा॑ घृ॒तामु॑ती
आ॒दि॒त्या दा॑नु॒नस्प॑ती । स॒चे॒ते अ॒न॒व॒ह॒रं ॥६॥ गोम॑दू॒षु ना॑स-
त्याश्वा॑व॒द्यात॑मश्विना । व॒तीं रु॒द्रा नृ॑पाय्य ॥७॥ न यत्प॑रो ना॒ंतर
आ॒द॒ध॒र्ष॒वृष॑ण्वसू । दुःशं॑सो म॒र्त्यो रि॒पुः ॥८॥ ता न॒ आ वो॑ळ॒हम॑-
श्विना रयिं पि॒शं॑गं॒स॒ह॒शं । धि॒ष्ण्यां व॑रि॒वोवि॑द ॥९॥ इंद्रो॑ अंग
म॒ह॒द्भय॑मभी ष॒दप॑ चुच्यवत् । स हि स्थि॒रो वि॒च॒र्ष॒णिः ॥१०॥८॥
इंद्रश्च॑ मृ॒ळया॑ति नो न नः प॒श्चाद॑धं न॒शत् । भ॒द्रं भ॑वाति नः पुरः
॥११॥ इंद्र॑ आ॒शाभ्य॑स्परि॒ सर्वा॑भ्यो अ॒भयं॑ क॒रत् । जेता॑ श॒त्रून्वि॑-
च॒र्ष॒णिः ॥१२॥ विश्वे॑ दे॒वास् आ॑ गंत शृ॒णुता॑ म॒ इमं॑ ह॒वै । ए॒दं

वर्हिर्नि षीदत ॥ १३ ॥ तीव्रो वो मधुमाँ अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः ।
एतं पिबत काम्यं ॥ १४ ॥ इंद्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूर्षरातयः ।
विश्वे समं श्रुता हवँ ॥ १५ ॥ १॥ अंबितमे नदीतमे देवितमे सर-
स्वति । अग्रशस्ता इव ससि प्रशस्तिमं व नस्कृधि ॥ १६ ॥ ते
विश्वं सरस्वति श्रितायूषि देव्यां । शुनहोत्रेषु मत्स्व प्रजां देवि
दिदिद्वि नः ॥ १७ ॥ इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।
या ते मन्म गृत्समदा ऋतावरि प्रिया देवेषु जुह्वति ॥ १८ ॥
प्रेतां यज्ञस्य शंभुवा युवामिदा वृणीमहे । अग्निं च हव्यवा-
हनं ॥ १९ ॥ द्यावा नः पृथिवी इमं सिध्ममद्य दिविस्पृशं । यज्ञं
देवेषु यच्छतां ॥ २० ॥ आ वामुपस्थमद्रुहा देवाः सीदंतु यज्ञि-
याः । इहाद्य सोमपीतये ॥ २१ ॥ १० ॥

॥ ४२ ॥ १-३ गृत्समदः ॥ इंद्रः कपिजलरूपी ॥ चिष्टप ॥

॥ ४२ ॥ कनिक्कदज्जनुषं प्रब्रुवाण इयति वाचमरितेव नाव ।
सुमंगलंश्च शकुने भवासि मा त्वा का चिदभिभा विश्वा वि-
दत ॥ १ ॥ मा त्वा श्येन उव्वधीन्मा सुपर्णो मा त्वा विददिषुमा-
न्वीरो अस्ता । पित्र्यामनु प्रदिशं कनिक्कदत्सुमंगलो भद्रवादी
वदेह ॥ २ ॥ अवं क्रंद दक्षिणतो गृहाणां सुमंगलो भद्रवादी शकु-
तो मानः स्तेन ईशत माघशंसो बृहद्वदेम विदधे सुवीराः ॥ ३ ॥ ११ ॥

॥ ४३ ॥ १-३ गृत्समदः ॥ इंद्रः कपिजलरूपी ॥ १. ३ जगती ।

२ अतिशक्त्यर्थेर्वा ॥

॥ ४३ ॥ प्रदक्षिणिदभि गृणन्ति कारवो वयो वदंत ऋतु-
या शकुंतयः । उभे वाचौ वदति सामगा इव गायत्रं च
बैधुर्भं चानु राजति ॥ १ ॥ उद्गातेव शकुने सामं गायसि ब्रह्म-
पुत्र इव सर्वनेषु शंससि । वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्या

सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद विश्वतो नः शकुने पुण्यमा
वद ॥२॥ आवदस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं
चिकिद्भि नः । यदुत्पतन्वदसि कर्करिर्यथा बृहद्वदेम विदथे
सुवीराः ॥ ३ ॥ १२ ॥ ४ ॥ २ ॥

॥ इति द्वितीयं मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ १-२३ विश्वामित्रो गाथिनः ॥ अग्निः ॥ विष्टुप् ॥

॥ १ ॥ सोमस्य मा तवसं वक्ष्यमे वह्निं चकर्थ विदथे य-
जथ्ये । देवाँ अच्छा दीद्यद्युजे अद्रिं शमाये अमे तन्वं जुषस्व
॥ १ ॥ प्रांचं यज्ञं चकृम वर्धतां गीः समिद्धिरग्निं नमसा
दुवस्यन् । दिवः शशासुर्विदथा कवीनां गृत्साय चित्तवसे
गातुमीषुः ॥ २ ॥ मयो दधे मेधिरः पूतदक्षो दिवः सुबधुर्जेनुषां
पृथिव्याः । अविदन्नु दर्शतमप्स्व ५ तर्देवासो अग्निमपसि स्व-
सृणां ॥ ३ ॥ अवर्धयन्सुभगां सप्त यहीः श्वेतं जज्ञानमरुधं मं-
हिवा । शिशुं न जातमभ्याहरथा देवासो अग्निं जन्मिन्व-
पुष्यन् ॥ ४ ॥ शुक्लेभिरंगै रजं आततन्वान् क्रतुं पुनानः कविभिः
पविचैः । शोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बृहतीर-
नूनाः ॥ ५ ॥ १३ ॥ वव्राजा सीमनदतीरद्व्या दिवो यहीरवसा-
ना अनगाः । सना अच युवतयः सयोनीरेकं गर्भं दधिरे सप्त
वाणीः ॥ ६ ॥ स्तीर्णो अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनीं
स्रवथे मधूनां । अस्थुरच धेनवः पिन्वमाना मही दुसस्य मा-
तरां समीची ॥ ७ ॥ वभ्राणः सूनो सहसो व्यहोहधानः शुक्रा
रभसा वपूषि । श्वेतंति धारा मधूनो घृतस्य वृषा यच वावृधे

काथेन ॥८॥ पितुश्चिदूधर्जनुषा विवेद् व्यस्य धारां असृजद्वि
धेनाः । गुहा चरतं सखिभिः शिवेभिर्दिवो यद्भीभिर्न गुहा
बभूव ॥९॥ पितुश्च गर्भं जनितुश्च बभूव पूर्वीरेको अधयत्पी-
षाणाः । वृष्णे सपत्नी शुचये सर्वधू उभे अस्मै मनुष्येऽनि
पाहि ॥१०॥१४॥ उरौ मह्यं अनिवाधे ववर्धापो अग्निं यशसः
सं हि पूर्वीः । ऋतस्य योनावशयहमूना जामीनामगिरपसि
स्वसृणां ॥११॥ अक्रो न बभ्रिः समिथे महीनां दिदृक्षेयः
सूनवे भाक्षुजीकः । उदुसिया जनिता यो जजानापां गर्भो
नृतमो यद्भी अग्निः ॥१२॥ अपां गर्भं दर्शतमोषधीनां वनां
जजान सुभगा विरूपं । देवासश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः
पनिष्ठं जातं तवसे दुवस्यन् ॥१३॥ वृहतं इज्जानवो भाक्षु-
जीकमग्निं संचंत विद्युतो न शुक्राः । गुह्येव वृद्धं सदसि स्वे
अंतरपार ऊर्वे अमृतं दुहानाः ॥१४॥ ईके च त्वा यजमानो
हविर्भिरीके सखित्वं सुमतिं निकामः । देवैरवो मिमीहि सं
जरित्रे रक्षां च नो दम्येभिरनीकैः ॥१५॥१५॥ उपक्षेतारस्तव
मुप्रणीतेऽग्रे विश्वानि धन्या दधानाः । सुरेतसा श्रवसा तुज-
माना अभि प्याम पृतनायूरदेवान् ॥१६॥ आ देवानामभवः
केतुरग्रे मंद्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् । प्रति मतां अवा-
सयो दमूना अनु देवान्नधिरो यासि साधन् ॥१७॥ नि दुरोणे
अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद विद्वानि साधन् । घृतप्रतीक
उर्विया व्यद्वीदग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान् ॥१८॥ आ नो
गहि सखेभिः शिवेभिर्महान्महीभिरुतिभिः सराण्यन् । अस्मे
रयिं बहुलं संतरुचं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः ॥१९॥ एता
ते अग्रे जनिमा सनानि प्र पूर्याय नूतनानि वोचं । महांति

वृषो॒ स॒र्व॒ना कृ॒ते॒मा जन्म॑जन्म॒न् नि॒हि॒तो जा॒तवे॑दाः ॥ २० ॥
जन्म॑जन्म॒न् नि॒हि॒तो जा॒तवे॑दा वि॒श्वा॒मि॒त्रे॒भिरि॒ध्य॒ते अ॒ज॒स्रः ।
तस्य॑ व॒यं सु॒म॒तौ य॒ज्ञि॒य॒स्यापि॑ भ॒द्रे सौ॒म॒न॒से स्या॑म ॥ २१ ॥
इ॒मं य॒ज्ञं स॒ह॒सा॒व॒न् त्वं नो॑ दे॒व॒चा धे॒हि सु॒क्र॒तो॒ ररा॑णः । प्र
यै॒सि हो॒त॒र्वृ॒ह॒ती॒रि॒षो नोऽमे॑ म॒हि॒ द्रवि॑ण॒मा य॒ज॒स्व ॥ २२ ॥
इ॒ळा॒म॒मे पु॒रु॒दं॒सं स॒निं गोः शं॒श्र॒त्त॒मं ह॒व॒मा॒नाय॑ साध । स्या॒न्नः
सू॒नु॒स्त॒न॒यो वि॒जा॒वा॒ये सा ते॑ सु॒म॒ति॒र्भू॒त्व॒से ॥ २३ ॥ १६ ॥

॥ २ ॥ १-१५ विश्वामित्रः ॥ अग्निर्वैश्वानरः ॥ जगती ॥

॥ २ ॥ वै॒श्व॒ान॒राय॑ धि॒ष॒णा॒मृ॒ता॒वृ॒धे घृ॒तं न पू॒त॒म॒ग्र॒ये जना॑-
म॒सि । द्वि॒ता हो॒ता॒रं म॒नु॒ष॒श्च वा॒घ॒तो धि॒या रथं॑ न कु॒लि॒शः
स॒मृ॒ण॒ति ॥ १ ॥ स रो॑च॒य॒ज्ज॒नु॒षा रो॒द॒सी उ॒भे स मा॒चो॒र॒भ॒-
व॒त्पु॒च ई॒ड्यः । ह॒व्य॒वा॒ळ॒ग्निर॒ज॒र॒श्च॒नो॒हि॒तो दृ॒ळ॒भो वि॒शाम॑-
ति॒थि॒र्वि॒भाव॑सुः ॥ २ ॥ कृ॒त्वा द॒क्ष॑स्य॒ त॒रु॒षो वि॒ध॒र्म॑णि॒ दे॒वा॒सो
अ॒ग्निं ज॑नय॒न्त॒ चि॒त्ति॒भिः । रू॒रु॒चा॒नं भा॒नु॒ना ज्यो॒ति॒षा म॒हा॒-
म॒त्यं न वा॒जं स॒नि॒ष॒न्नु॒प ब्रु॒वे ॥ ३ ॥ आ म॑न्द्रस्य॒ स॒नि॒ष॒न्तो व॑रेण्यं
वृ॒णी॒महे अ॒ह्न्यं वा॒ज॒मृ॒ग्मि॒य । रा॒तिं भृ॒गू॒णामु॒शि॒जं क॒वि॒क्र॒-
तु॒म॒ग्निं रा॒ज॑तं दि॒व्ये॒न शो॒चि॒षा ॥ ४ ॥ अ॒ग्निं सु॒क्ताय॑ दधिरे पु॒रो
जना॑ वा॒ज॒श्च॒व॒स॒मि॒ह वृ॒क्त॒व॒र्हि॒षः । य॒त॒सु॒चः सु॒रु॒चं वि॒श्व॒दे॒व्यं
रु॒द्रं य॒ज्ञा॒नां सा॒ध॒दि॒ष्टि॒म॒प॒सां ॥ ५ ॥ १७ ॥ पा॒व॒क॒शो॒चे त॒व हि
क्ष॒यं प॒रि हो॒त॒र्य॒ज्ञेषु॑ वृ॒क्त॒व॒र्हि॒षो न॑रः । अ॒ग्रे दु॒व इ॒च्छ॒मा॒ना॒सु
आ॒प्य॒मु॒पा॒स॒ते द्रवि॑णं धे॒हि ते॒भ्यः ॥ ६ ॥ आ रो॒द॒सी अ॒पृ॒ण॒दा
स्व॒र्म॒ह॒ज्जा॒तं य॒दे॒न॒म॒प॒सो अ॒धा॒र॒य॒न् । सो अ॒ध्व॒रा॒य प॒रि
णी॒य॒ते क॒वि॒र॒त्यो न वा॒ज॒सा॒त॒ये च॒नो॒हि॒तः ॥ ७ ॥ न॒म॒स्य॒तं

हव्यदातिं स्वध्वरं दुवस्यत दस्यं जातवेदसं । रथीर्चतस्य
वृहतो विचर्षणिर्गिर्देवानामभवत्पुरोहितः ॥ ८ ॥ तिस्रो य-
हस्यं समिधः परिज्मनोऽग्नेरपुनन्नुशिजो अमृत्यवः । ता-
सामेकामदधुर्मर्ये भुजमु लोकमु द्वे उपं जामिमीयतुः ॥ ९ ॥
विशां कविं विशपतिमानुषीरिषः सं सीमकृण्वन्स्वधितिं
न तेजसे । स उद्वतो निवतो याति वेविषत्स गर्भमेषु भुवनेषु
दीधरत् ॥ १० ॥ १८ ॥ स जिन्वते जठरेषु प्रजज्ञिवान्वृषां चित्रेषु
नानदन्न सिंहः । वैश्वानरः पृथुपाजा अमर्त्यो वसु रत्ना दय-
मानो वि दाशुषे ॥ ११ ॥ वैश्वानरः प्रलथा नाकमारुहद्विस्पर्धं
भंदमानः सुमन्मभिः । स पूर्ववज्जनयञ्जतवे धनं समानमज्मं
पयेति जागृविः ॥ १२ ॥ ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्यमा
यं दधे मातरिषा दिवि क्षयं । तं चित्रयामं हरिकेशमीमहे
सुदीतिमग्निं सुविताय नव्यसे ॥ १३ ॥ शुचिं न यामन्निषिरं
स्वर्हर्षं केतुं दिवो रोचनस्यामुषर्वुधं । अग्निं मूर्धानं दिवो
अप्रतिष्कृतं तमीमहे नमसा वाजिनं वृहत ॥ १४ ॥ मंद्रं हो-
तारं शुचिमड्याविनं दमूनसमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं । रथं न
चित्रं वपुषाय दर्शतं मनुर्हितं सदमिद्राय ईमहे ॥ १५ ॥ १९ ॥

॥ ३ ॥ १-११ विश्वामित्रः ॥ अग्निर्वैश्वानरः ॥ जगती ॥

॥ ३ ॥ वैश्वानराय पृथुपाजसे विपो रत्ना विधंत धरुणेषु
गातवे । अग्निर्हि देवाँ अमृतो दुवस्यत्यथा धर्माणि सनता
न दूदुषत् ॥ १ ॥ अंतर्दृतो रोदसी दस्स ईयते होता निषहो
मनुषः पुरोहितः । क्षयं वृहतं परि भूषति द्युभिर्देवेभिरग्निरि-
षितो धियावसुः ॥ २ ॥ केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रांसो
अग्निं महयंत चित्रिभिः । अपांसि यस्मिन्नधि संधुर्गिरस्त-

सिन्नुस्रानि यजमान आ चके ॥ ३ ॥ पिता यज्ञानामसुरो
विपश्चितां विमानमग्निर्वयुनं च वाघतां । आ विवेश रोद-
सी भूरिवर्षसा पुरुप्रियो भंदते धामभिः कविः ॥ ४ ॥ चंद्रमग्निं
चंद्ररथं हरिश्चतं वैश्वानरमप्सुषदं स्वर्विदं । विगाहं तूष्णीं
तविषीभिरावृतं भूष्णीं देवासं इह सुप्रियं दधुः ॥ ५ ॥ २० ॥
अग्निर्देवेभिर्मनुष्य जंतुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुषेशसं धिया ।
रथीरंतरीयते साधदिष्टिभिर्जीरो दमूना अभिशस्तिचातनः
॥ ६ ॥ अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुन्यूजा पिन्वस्व समिषो दि-
दीहि नः । वयांसि जिन्व बृहतश्च जागृव उशिग्देवानामसि
सुक्रतुर्विषां ॥ ७ ॥ विश्वपतिं यहुमतिथिं नरः सदा यंतारं
धीनामुशिजं च वाघतां । अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र
शंसन्ति नमसा जूतिभिर्वृधे ॥ ८ ॥ विभावा देवः सुराणः परि
क्षितीरग्निर्बभूव शर्वसा सुमद्रथः । तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो
वयमुप भूषेम दम आ सुवृक्तिभिः ॥ ९ ॥ वैश्वानर तव धामान्या
चके येभिः स्वर्विदभवो विचक्षण । जात आपृणो भुवनानि
रोदसी अग्ने ता विश्वा परिभूरसि त्मना ॥ १० ॥ वैश्वानरस्य
दंसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः । उभा पितरा
महयं च जायतामिद्यावापृथिवी भूरितसा ॥ ११ ॥ २१ ॥

॥ ४ ॥ १-११ विश्वामित्रः ॥ आग्रियः ॥ विष्णुः ॥

॥ ४ ॥ समित्समित्सुमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं
रांसि वस्वः । आ देव देवान्यजथाय वक्षि सखा सखी-
न्सुमना यक्ष्यमे ॥ १ ॥ यं देवासस्त्रिरहन्नायजते दिवेदिवे
वरुणो मित्रो अग्निः । सेमं यज्ञं मधुमंतं कृधी नस्तनू-

नपाहुतयोनिं विधत्तं ॥ २ ॥ प्र दीधितिर्विश्ववारा जिगाति
होतारमिच्छः प्रथमं यजथ्यै । अच्छा नमोभिवृषभं वंदथ्यै स
देवान्यस्यदिषितो यजीयान् ॥ ३ ॥ ऊर्ध्वो वां गातुरंधरे अका-
युर्ध्वा शोचीषि प्रस्थिता रजांसि । दिवो वा नाभा न्यसादि
होतां स्तृणीमहि देव्यचा वि बर्हिः ॥ ४ ॥ सप्त होत्राणि मन-
सा वृणाना इन्वतो विश्वं प्रति यन्नृतेन । नृपेशसो विदथेषु प्र
जाता अभीष्टं यज्ञं वि चरंत पूर्वीः ॥ ५ ॥ २२ ॥ आ भंदमाने
उषसा उपाके उत संयेते तन्वा इविहपे । यथा नो मित्रो व-
रुणो जुजोषदिदो मरुत्वा उत वा महोभिः ॥ ६ ॥ दैव्या होतारा
प्रथमा न्यजे सप्त पृथासः स्वधया मदन्ति । ऋतं शंसंत ऋत-
मिह आहुन्नु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ॥ ७ ॥ आ भारती भारती-
भिः सजोषा इळां देवैर्मनुष्येभिरग्निः । सरस्वती सारस्वतेभिर-
वाक् तिस्रो देवीर्वह्निरेदं सदंतु ॥ ८ ॥ तन्नस्तुरीपमध पोषयि-
न्नु देव त्वष्टर्वि रराणः स्यस्व । यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो
युक्तयावा जायते देवकामः ॥ ९ ॥ वनस्पतेऽव सृजोष देवा-
नग्निर्हविः शमिता सुदयाति । सेदु होता सत्यतरो यजाति
यथा देवानां जनिमानि वेद ॥ १० ॥ आ यात्यमे समिधानो
अर्वाङ्दित्रेण देवैः सरथं तुरेभिः । बर्हिर्न आस्तामदितिः सु-
पुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्तां ॥ ११ ॥ २३ ॥

॥ ५ ॥ १-११ विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ५ ॥ प्रत्यगिरुषसश्चेकितानोऽवोधि विप्रः पदवीः क-
वीनां । पृथुपाजां देवयज्ञिः समिद्धोऽप द्वारा तमसो
वह्निरावः ॥ १ ॥ प्रेङ्गसिर्वावृधे स्तोमेभिर्गीभिः स्तोतृणां
नमस्य उक्थैः । पूर्वीर्ऋतस्य संहशश्चकानः सं दूतो

अद्यौदुषसो विरोके ॥ २ ॥ अधाय्यग्निमानुषीषु विस्त्वपां
गभौ मित्रं ऋतेन साधन । आ हर्यतो यजतः सान्वस्यादभूदु
विप्रो हव्यो मतीनां ॥ ३ ॥ मित्रो अग्निर्भवति यत्समिद्धो
मित्रो होता वरुणो जातवेदाः । मित्रो अध्वर्युरिषिरो दमूना
मित्रः सिंधूनामुत पर्वतानां ॥ ४ ॥ पाति प्रियं रिपो अयं पदं
वेः पाति यद्दृश्वरं सूर्यस्य । पाति नाभां सप्रशीर्षाणमग्निः
पाति देवानामुपमादमृष्वः ॥ ५ ॥ २४ ॥ ऋभुश्चक्र ईड्यं चारु
नाम विश्वानि देवो व्युनानि विद्वान् । ससस्य चर्म घृतवापदं
वेस्तदिदमी रक्षत्यप्रयुच्छन् ॥ ६ ॥ आ योनिमग्निर्घृतवतमस्या-
त्पृथुप्रगाणमुशंतमुशानः । दीद्यानः शुचिर्ऋष्वः पावकः पु-
नः पुनर्मातरा नव्यसी कः ॥ ७ ॥ सद्यो जात ओषधीभिर्ववक्षे
यदी वर्धति प्रस्वो घृतेन । आप इव प्रवता शुभमाना उरु-
षदग्निः पित्रोरुपस्थे ॥ ८ ॥ उदु घृतः समिधा यद्गो अद्यौदुष्य-
न्द्बो अधि नाभां पृथिव्याः । मित्रो अग्निरीड्यो मातरिश्वा
दृतो वक्षद्यजथाय देवान् ॥ ९ ॥ उदस्तंभीत्समिधा नाकमृ-
ष्वो अग्निर्भवन्नृत्तमो रोचनानां । यदी भृगुभ्यः परि मातरिश्वा
गुहा संतं हव्यवाहं समीधे ॥ १० ॥ इळांमये पुरुदंसं सनिं
गोः शंश्रुत्तमं हवमानाय साध । स्यान्नः सूनुस्तनयो विजा-
वाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वसे ॥ ११ ॥ २५ ॥

॥ ६ ॥ १-११ विश्वामित्रः ॥ अधिः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ६ ॥ प्र कारवो मनना वच्यमाना देवद्रीचीं नयत देव-
यंतः । दक्षिणावाडाजिनी प्राच्येति हविर्भरत्यगये घृताचीं
॥ १ ॥ आ रोदसी अपृणा जायमान उत प्र रिक्था अध नु
प्रयज्यो । दिवश्चिदये महिना पृथिव्या वच्यंतां ते वह्नयः सप्त-

जिह्वाः ॥२॥ द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियांसो नि होतारं सा-
दयन्ते दमाय । यदी विशो मानुषीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीकृते
शुक्रमर्चिः ॥३॥ महान्सधस्ये ध्रुव आ निषत्तोऽंतर्द्धावा
माहिने हर्यमाणः । आस्क्रे सपत्नीं अजरे अमृक्ते सबर्दुधे
उरुगायस्य धेनू ॥४॥ व्रता ते अग्ने महतो महानि तव क्रत्वा
रोदसी आ तंतंथ । त्वं दूतो अभवो जायमानस्त्वं नेता वृषभ
चर्षणीनां ॥५॥२६॥ ऋतस्य वा केशिना योग्याभिर्घृतस्रुवा
रोहिता धुरि धिष्व । अथा वह देवान्देव विश्वान्स्रध्वरा
कृणुहि जातवेदः ॥६॥ दिवश्चिदा ते रुचयंत रोका उषो
विभातीरनु भासि पूर्वीः । अपो यदग्न उशधग्वनेषु होतु-
र्मद्रस्य पनयंत देवाः ॥७॥ उरौ वा ये अंतरिक्षे मदति दिवो
वा ये रोचने संति देवाः । ऊमा वा ये सुहवांसो यजत्रा
आयेमिरे रथ्यो अग्ने अश्वाः ॥८॥ ऐभिरग्ने सरथं याह्यर्वाङ्
नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः । पत्नीवतस्त्रिंशतं चीश्च देवा-
ननुष्वधमा वह मादयस्व ॥९॥ स होता यस्य रोदसी चि-
दुर्वी यज्ञयज्ञमभि वृधे गृणीतः । प्राचीं अध्वरेव तस्यतुः
सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये ॥१०॥ इळामग्ने पुरुदंसं
सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध । स्यान्नः सूनुस्तनयो
विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वसे ॥११॥२७॥८॥२॥

॥ ७ ॥ १-११ विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ चिदुप ॥

॥७॥ प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य धासेरा मातरा विविशुः
सप्त वाणीः । परिक्षिता पितरा सं चरिते प्र संक्षीते दीर्घमायुः
प्रयक्षे ॥१॥ दिवक्षसो धेनवो वृणो अश्वा देवीरा तस्थौ मधु-
मद्वहतीः । ऋतस्य त्वा सदसि क्षेमयंतं पर्यका चरति वर्त-

निं गोः ॥२॥ आ सीमरोहत्सुयमा भवतीः पतिश्चिकित्वा नयि-
विद्वयीणां । प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासेस्ता अवासयत्पुरुधप्र-
तीकः ॥३॥ महिं त्वाष्ट्रमूर्जयंती रजुर्यं स्तभूयमानं वहतो वहन्ति ।
व्यंगेभिर्दिद्युतानः सधस्य एकामिव रोदसी आ विवेश ॥४॥
जानन्ति वृणो अरुषस्य शेवमुत ब्रध्नस्य शासने रणन्ति । दि-
वोरुचः सुरुचो रोचमाना इळा येषां गण्या माहिना गीः
॥५॥१॥ उतो पितृभ्यां प्रविदानु घोषं महो महद्भ्यामनयंत
शूषं । उक्षा ह यत्र परिधानमक्तोरनु स्वं धाम जरितुर्ववक्ष ॥६॥
अध्वर्युभिः पंचभिः सप्त विप्राः प्रियं रक्षन्ते निहितं पदं वेः ।
प्रांचो मदंत्युक्षणो अजुर्या देवा देवानामनु हि व्रता गुः ॥७॥
दैव्या होतारा प्रथमा न्यूजे सप्त पृक्षासः स्वधया मदन्ति । अतं
शंसंत अतमित्र आहुर्नु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ॥८॥ वृषायते
महे अत्याय पूर्वीवृणो चित्राय रश्मयः सुयामाः । देव होतर्मे-
द्रतरश्चिकित्वान्महो देवानोदसी एह वक्षि ॥९॥ पृक्षप्रयजो
द्रविणः सुवाचः मुकेतव उपसो रेवदूषुः । उतो चिदमे महिना
पृथिव्याः कृतं चिदेनः सं महे दशस्य ॥१०॥ इळाममे पुरुदसं
सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध । स्यान्नः सूनुस्तनयो वि-
जावामे सा ते सुमतिर्भूत्वसे ॥११॥२॥

॥ ८ ॥ १-११ विश्वामित्रः ॥ १-५ चूपः । ६. ७. ८. १० चूपाः । ८ विशेषे देवा चूपा वा ।
११ द्वित्रयूपस्य मूलभूतः स्थाणुः ॥ १. २. ४-६. ८-११ चिद्वपः । ३. ७ अनुष्टुपः ॥

॥ ८ ॥ अजन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना दैव्येन ।
यदूर्ध्वस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद्यद्वा क्षयो मातुरस्या उपस्थे
॥ १ ॥ समिद्धस्य श्रयमाणः पुरस्ताद्ब्रह्म वन्वानो अजरं सु-
वीरं । आरे अस्पदमतिं बाधमान उच्छ्रयस्व महते सौम-

गाय ॥ २ ॥ उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्षमनृथिव्या अधि । सुमिती
मीयमानो वचो धा यज्ञवाहसे ॥ ३ ॥ युवा सुवासाः परिवीत
आगात्स उ श्रेयान्भवति जायमानः । तं धीरांसः कवय उ-
न्नयन्ति स्वाध्योऽमनसा देवयन्तः ॥ ४ ॥ जातो जायते सुदि-
नत्वे अहौ समर्य आ विदथे वर्धमानः । पुनन्ति धीरा अपसो
मनीषा देव्या विप्र उदियति वाचं ॥ ५ ॥ ३ ॥ यान्वो नरो देव-
यन्तो निमिम्युर्वनस्पते स्वधितिर्वा ततश्च । ते देवासः स्वर-
वस्तस्थिवांसः प्रजावदस्मे दिधिषन्तु रत्नं ॥ ६ ॥ ये वृक्षणासो
अधि क्षमि निमितासो यतसुचः । ते नो व्यन्तु वार्य देवचा
क्षेत्रसाधसः ॥ ७ ॥ आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा
पृथिवी अन्तरिक्षं । सजोषसो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्व कृण्वन्ध्व-
रस्य केतुं ॥ ८ ॥ हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः
स्वरवो न आगुः । उनीयमानाः कविभिः पुरस्ताद्देवा देवाना-
मपि यन्ति पार्थः ॥ ९ ॥ शृंगाणीवेच्छंगिणां सं ददश्रे चषा-
लवन्तः स्वरवः पृथिव्यां । वाघज्जिर्वा विह्वे श्रोषमाणा अस्माँ
अवन्तु पृतनाज्येषु ॥ १० ॥ वनस्पते शतवल्शो वि रोह सहस्रवल्श
वि वयं रुहेम । यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनाय महते
सौभगाय ॥ ११ ॥ ४ ॥

॥ ९ ॥ १-९ विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ १-८ बृहती । ९ चिष्टप ॥

॥ ९ ॥ सखायस्त्वा ववृमहे देवं मतीस उतये । अपां नपातं
सुभगं सुदीदिति सुप्रतूतिमनेहसं ॥ १ ॥ कार्यमानो वना त्वं
यन्मातृरजगन्नपः । न तत्रे अमे प्रमृषे निवर्तनं यदूरे सन्निहा-
भवः ॥ २ ॥ अतिं तृष्टं ववक्षिथाथैव सुमना असि । प्रमान्ये
यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः ॥ ३ ॥ इयि-

[अ० ३, अ० १, व० ८.]

॥ २१९ ॥

[म० ३, अ० १, सू० १०.]

वासमति सिधः शश्वतीरति सश्वतः । अन्वीमविन्दन्निचिरासो
अदुहो अप्सु सिंहमिव श्रितं ॥४॥ ससृवांसमिव त्मनायिमि-
त्या तिरोहितं । ऐनं नयन्मातरिश्वा परावतो देवेभ्यो मथितं
परि ॥५॥५॥ तं त्वा मर्ता अगृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन । वि-
श्वान्यद्यज्ञां अभिपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्ठय ॥६॥ तद्भद्रं
तव दंसना पाकाय चिच्छदयति । त्वां यदग्ने पशवः समासते
समिद्धमपिशर्वरे ॥७॥ आ जुहोता स्वध्वरं शीरं पावकशोचि-
षं । आशुं दूतमजिरं प्रत्नमीडयं श्रुष्टी देवं संपर्यत ॥८॥ चीणिं
शता ची सहस्राण्यग्निं चिंशच्च देवा नव चासपर्यन् । औ-
क्षन्धृतैरस्तृणन्वर्हिरस्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त ॥९॥६॥

॥ १० ॥ १-९ विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ उष्णिक ॥

॥१०॥ त्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं चर्षणीनां । देवं मर्तास इ-
धते समध्वरे ॥१॥ त्वां यज्ञेष्वृत्विजमग्ने होतारमीळते । गोपा
चतस्य दीदिहि स्वे दमे ॥२॥ स घा यस्ते ददांशति समिधा
जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुष्यति ॥३॥ स केतुरध्वरा-
णामग्निदेविभिरा गमत् । अंजानः सप्त होतृभिर्हविष्मते ॥४॥
प्र होत्रे पूर्य वचोऽमये भरता बृहत् । विषां ज्योतीषि विधत्ते
न वेधसे ॥५॥७॥ अग्निं वर्धतु नो गिरो यतो जायत उक्थ्यः । महे
वाजाय द्रविणाय दर्शतः ॥६॥ अग्ने यजिष्ठो अध्वरे देवान्देव-
यते यज । होता मद्रो वि राजस्यति सिधः ॥७॥ स नः पावक
दीदिहि द्युमदस्मे सुवीर्यं । भवा स्तोतृभ्यो अंतमः स्वस्तये ॥८॥
तं त्वा विषां विपन्यवो जागृवांसः समिधते । हव्यवाहममर्त्य
सहोवृधं ॥९॥८॥

॥ ११ ॥ १-९ विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ ११ ॥ अग्निर्होता पुरोहितोऽध्वरस्य विचर्षणिः । स वेद यज्ञ-
मानुषक् ॥ १ ॥ स हव्यवाळमर्त्य उशिग्दूतश्चनोहितः । अग्निर्धि-
या समृण्वति ॥ २ ॥ अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पूर्यः । अर्थ
ह्यस्य तरणि ॥ ३ ॥ अग्निं सूनुं सनश्चतुं सहसो जातवेदसं । वह्निं
देवा अकृण्वत ॥ ४ ॥ अदाभ्यः पुरएता विशमग्निर्मानुषीणां ।
तूर्णी रथः सदा नवः ॥ ५ ॥ ११ ॥ साह्रान्विश्वा अभियुजः ऋतुर्देवा-
नाममृक्तः । अग्निस्तु विश्वं वस्तमः ॥ ६ ॥ अभि प्रयांसि वाहसा
दाश्वाँ अघ्नोति मर्त्यः । क्षयं पावकशौचिषः ॥ ७ ॥ परि विश्वानि
मुधिताग्रेष्याम मन्मभिः । विप्रासो जातवेदसः ॥ ८ ॥ अग्ने
विश्वानि वार्या वाजेषु सनिषामहे । त्वे देवास एरिरे ॥ ९ ॥ १० ॥

॥ १२ ॥ १-९ विश्वामित्रः ॥ इंद्राग्नी ॥ गायत्री ॥

॥ १२ ॥ इंद्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यं । अस्य पातं
धियेषिता ॥ १ ॥ इंद्राग्नी जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः ।
अया पातमिमं सुतं ॥ २ ॥ इंद्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे ।
ता सोमस्येह तृपतां ॥ ३ ॥ तोशा वृचहणा हुवे सजित्वानाप-
राजिता । इंद्राग्नी वाजसातमा ॥ ४ ॥ प्र वामर्चत्युक्थिनो नी-
थाविदो जरितारः । इंद्राग्नी इष आ वृणे ॥ ५ ॥ ११ ॥ इंद्राग्नी नवतिं
पुरो दासपत्नीरधूनुतं । साकमेकैः कर्मणा ॥ ६ ॥ इंद्राग्नी अपस-
स्यर्युषं प्र यति धीतयः । ऋतस्य पथ्या ३ अनु ॥ ७ ॥ इंद्राग्नी तवि-
पाणिं वां सधस्थानि प्रयांसि च । युवोरभूर्यं हितं ॥ ८ ॥ इंद्राग्नी
रोचनादिवः परि वाजेषु भूषणः । तद्वाँ चेति प्र वीर्यं ॥ ९ ॥ १२ ॥ ११ ॥

॥ १३ ॥ १-७ अषभो विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ अनुष्टुप ॥

॥ १३ ॥ प्र वो देवायागये वहिष्ठमर्चासे । गमहेवेभिरा

स नो यजिष्ठो बर्हिर्वा संदत् ॥१॥ ऋतावा यस्य रोदसी दक्षं
सचैत ऊतयः । हविष्मंतस्तमीळते तं सनिथंतोऽवसे ॥२॥ स
यंता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः । अग्निं तं वो दुवस्यत
दाता यो वनिता मधं ॥३॥ स नः शर्माणि वीतयेऽग्निर्यच्छतु
शंतमा । यतो नः प्रुणवद्वसु दिवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ॥४॥ दी-
दिवांसमपूर्थं वस्वीभिरस्य धीतिभिः । ऋक्वाणो अग्निमिंधते
होतारं विशपतिं विशां ॥५॥ उत नो ब्रह्मन्नविष उक्थेषु देव-
हूतमः । शं नः शोचा मरुद्वधोऽग्ने सहस्रसातमः ॥६॥ नू नो
रास्व सहस्रवत्तो कवात्पुष्टिमद्वसु । द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनु-
पक्षितं ॥७॥ १३ ॥

॥ १४ ॥ १-७ ऋषभो विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ चिदुप् ॥

॥ १४ ॥ आ होता मंद्रो विदथान्यस्यात्सत्यो यज्वा कवि-
तमः स वेधाः । विद्युद्रथः सहसस्पुत्रो अग्निः शोचिष्केशः
पृथिव्यां पाजो अश्वेत् ॥१॥ अयामि ते नमउक्तिं जुषस्व
ऋतावस्तुभ्यं चेतंते सहस्वः । विड्वां आ वक्षि विदुषो नि षत्सि
मध्य आ बर्हिरुतये यजत्र ॥२॥ द्रवंतां त उषसा वाजयंती
अग्ने वातस्य पथ्याभिरच्छ । यत्सीमंजंति पूर्थं हविभिरा वं-
धुरेव तस्थतुर्दुरोणे ॥३॥ मित्रश्च तुभ्यं वरुणः सहस्वोऽग्ने वि-
श्वे मरुतः सुस्रमर्चन् । यच्छोचिषा सहसस्पुत्र तिष्ठा अग्नि
क्षितीः प्रथयत्सूर्यो नृन् ॥४॥ वयं ते अद्य रश्मिा हि काममुक्ता-
नहस्ता नमसोपसदा । यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानसेधता मन्म-
ना विप्रो अग्ने ॥५॥ त्वद्धि पुत्र सहसो वि पूवीर्देवस्य यंत्यूतयो
वि वाजाः । त्वं देहि सहस्रिणं रयिं नोऽद्रोघेण वचसा सत्य-
मग्ने ॥६॥ तुभ्यं दक्ष कविऋतो यानीमा देव मतांसो अध्वरे

अकर्म । त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह
॥ ७ ॥ १४ ॥

॥ १५ ॥ १-७ उत्कीलः काव्यः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १५ ॥ वि पाजसा पृथुना शोभुचानो बाधस्व द्विषो रक्ष-
सो अमीवाः । सुशर्मणि बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरहं सुहवस्य
प्रणीतो ॥ १ ॥ त्वं नो अस्या उषसो व्युष्टौ त्वं सूर उदिते बोधि
गोपाः । जन्मेव नित्यं तनयं जुषस्व स्तोमं मे अग्ने तन्वा सु-
जात ॥ २ ॥ त्वं नृचक्षा वृषभानु पूर्वीः कृष्णास्वमे अरुषो वि
भाहि । वसो नेषि च पर्षि चात्यहः कृधी नो राय उशिजो य-
विष्ट ॥ ३ ॥ अषाढहो अग्ने वृषभो दिदीहि पुरो विश्वाः सी-
भगा संजिगीवान् । यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायोर्जातवेदो
बृहतः सुप्रणीते ॥ ४ ॥ अच्छिद्रा शर्म जरितः पुरुणि देवाँ
अच्छा दीद्यानः सुमेधाः । रथो न सस्त्रिभि वस्त्रि वाजमग्ने
त्वं रोदसी नः सुमेके ॥ ५ ॥ प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजानग्ने
त्वं रोदसी नः सुदोधे । देवेभिर्देव सुरुचा रुचानो मा नो
मर्तस्य दुर्मतिः परि छात् ॥ ६ ॥ इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः
शश्वत्तमं हवमानाय साध । स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाम्ने
सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥ ७ ॥ १५ ॥

॥ १६ ॥ १-६ उत्कीलः काव्यः ॥ अग्निः ॥ १.३.५ बृहती । २.४.६ सतीबृहती ॥

॥ १६ ॥ अयमग्निः सुवीर्यस्येशं महः सीभगस्य । राय ईशे
स्वपायस्य गोमत् ईशे वृत्रहथानां ॥ १ ॥ इमं नरो मरुतः
सश्वता वृधं यस्मिन्नायः शेषवृधासः । अभि ये संति पृतनासु दू-
द्यौ विश्वाहा शत्रुमादभुः ॥ २ ॥ स त्वं नो रायः शिशीहि मी-
द्वौ अग्ने सुवीर्यस्य । तुर्विद्युन् वषिष्ठस्य प्रजावतोऽनमीवस्य

शुष्मिणः ॥३॥ चक्रियो विश्वा भुवनाभि सासहिश्चक्रिदेवेष्ववा
दुवः । आ देवेषु यतंत आ सुवीर्य आ शंस उत नृणां ॥४॥
मा नो अमेऽमंतये मावीरतायै रीरधः । मागोतयि सहसस्पुच
मा निदेऽप द्वेषास्या कृधि ॥५॥ शग्धि वाजस्य सुभग प्रजा-
वतोऽमै बृहतो अध्वरे । सं राया भूयसा मृज मयोभुना
तुविद्युन्न यशस्वता ॥६॥ १६ ॥

॥ १७ ॥ १-५ कतो विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप् ॥

॥१७॥ समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुभिरज्यते विश्व-
वारः । शोचिष्केशो घृतनिर्णिक्पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय
देवान् ॥१॥ यथायजो होचममे पृथिव्या यथा दिवो जात-
वेदश्चिकित्वान् । एवानेन हविषा यक्षि देवान्मनुष्वद्यज्ञं प्र
तिरेममद्य ॥२॥ चीण्यायूषि तवं जातवेदस्त्रिंश आजानी-
रुषसंस्ते अमे । ताभिर्देवानामवो यक्षि विद्वानथा भव
यजमानाय शं योः ॥३॥ अग्निं सुदीतिं सुदृशं गृणंतो नम-
स्यामस्वेड्यं जातवेदः । त्वां दूतमरतिं हव्यवाहं देवा अकृण-
न्मृतस्य नाभिं ॥४॥ यस्त्वद्धोता पूर्वो अमे यजीयान्दिता च
सत्ता स्वधया च शंभुः । तस्यानु धर्मं प्र यजा चिकित्वोऽथा
नो धा अध्वरं देववीती ॥५॥ १७ ॥

॥ १८ ॥ १-५ कतो विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप् ॥

॥१८॥ भवा नो अमे सुमना उपेती सखेव सख्ये पितरेव
साधुः । पुरुदुहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीदैहताद-
रातीः ॥१॥ तपो ध्वमे अंतरां अमित्रां तपा शंसमरुषः
परस्य । तपो वसो चिकितानो अचिन्तान्वि ते तिष्ठताम्-
जरा अयासः ॥२॥ इध्मेनाय इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं

तरसे वलाय । यावदीशे ब्रह्मणा वंदमान इमां धियं शत-
सेयाय देवी ॥ ३ ॥ उच्छोचिषां सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद्वयः
शशमानेषु धेहि । रेवदग्रे विश्वामित्रेषु शं योर्मर्मृज्मा ते
तन्वंभूरि कृत्वः ॥ ४ ॥ कृधि रत्नं सुसन्नितर्धनानां स घेदग्रे
भवसि यत्समिद्धः । स्तोतुर्दुरोणे सुभगस्य रेवत्सृप्रा कस्ता
दधिषे वपूषि ॥ ५ ॥ १८ ॥

॥ १९ ॥ १-५ गाथी ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १९ ॥ अग्निं होतारं प्र वृणे मियेधे गृत्सं क्विं विश्ववि-
दममूरं । स नो यक्षहेवताता यजीयानाये वाजाय वनते
मघानि ॥ १ ॥ प्र ते अग्रे हविष्यतीमियर्म्यच्छां सुद्युम्नां रा-
तिनीं घृताचीं । प्रदक्षिणिहेवतातिमुराणः सं रातिभिर्वसु-
भिर्यज्ञमश्नेत् ॥ २ ॥ स तेजीयसा मनसा त्वोत उत शिक्ष
स्वपत्यस्य शिक्षोः । अग्रे रायो नृतमस्य प्रभूतो भूयाम ते
सुष्टुतयश्च वस्वः ॥ ३ ॥ भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीकामे देवस्य
यज्यवो जनासः । स आ वह देवतातिं यविष्ठ शर्धो यद्वह
द्विष्यं यजासि ॥ ४ ॥ यत्त्वा होतारमनजन्मियेधे निषादयन्तो
यजथाय देवाः । स त्वं नो अग्रेऽवितेह बोध्यधि श्रवांसि
धेहि नस्तनूषु ॥ ५ ॥ १९ ॥

॥ २० ॥ १-५ गाथी ॥ १. ५ विश्वे देवाः । २-४ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ २० ॥ अग्निमुषसमश्विनां दधिक्त्रां व्युष्टिषु हवते वह्निरुक्थेः ।
सुज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सजोषसो अध्वरं वावशानाः
॥ १ ॥ अग्रे ची ते वाजिना ची षधस्थां तिस्रस्ते जिह्वा शृत-
जात पूर्वीः । तिस्र उ ते तन्वो देववातास्ताभिर्नः पाहि गिरो
अग्रयुच्छन् ॥ २ ॥ अग्रे भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावो-

ऽमृतस्य नाम । याश्च माया मायिनां विश्वमिन्वत्ते पूर्वीः संदधुः
पृष्ठबंधो ॥३॥ अग्निर्नेता भग इव क्षितीनां दैवीनां देव ऋतुपा
ऋतावा । सर्ववृहता सनयो विश्ववेदाः पर्षेद्विश्वातिदुरितागृणंतं
॥४॥ दधिक्रामग्निमुषसं च देवी बृहस्पतिं सवितारं च देवं । अ-
श्विना मित्रावरुणा भगं च वसून्नुद्रां आदित्यां इह हुवे ॥५॥ २०॥

॥ २१ ॥ १-५ गाथी ॥ अग्निः ॥ १. ४ चिष्टुप । २. ३ अनुष्टुप । ५ विराड्गुण
सतो बृहती ॥

॥ २१ ॥ इमं नो यज्ञममृतैषु धेहीमा हव्या जातवेदो जुषस्व ।
स्तो॒काना॑मग्ने मे॒दसो॑ घृतस्य होतः प्राशान प्रथमो निषद्य
॥१॥ घृतवतः पावक ते स्तो॒काः श्रो॑तंति मे॒दसः॑ । स्वधर्म॒न्दे॒व-
वी॒तये॑ श्रेष्ठं नो धेहि वार्यं ॥२॥ तुभ्यं स्तो॒का घृत॑श्चुतोऽग्ने वि-
प्राय संत्य । ऋषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भव ॥३॥
तुभ्यं श्रोतंत्यधिगो शचीवः स्तो॒कासो॑ अग्ने मे॒दसो॑ घृतस्य ।
कवि॒श॒स्तो बृ॒हता॑ भा॒नुना॑गां हव्या जुषस्व मेधिर ॥४॥
ओजिष्ठं ते मध्यतो मेद् उद्धृतं प्र ते वयं ददामहे । श्रोतंति ते
वसो स्तो॒का अधि॑ त्वचि प्रति तान्देवशो विहि ॥५॥ २१॥

॥ २२ ॥ १-५ गाथी ॥ पुरीषा असवः ॥ १-३. ५ चिष्टुप । ४ अनुष्टुप ॥

॥ २२ ॥ अयं सो अग्निर्यस्मिन्तोममिंद्रः सुतं दधे जठरं
वावशानः । सहस्रिणं वाजमत्यं न सप्तिं सप्तवान्सनस्तूयसे
जातवेदः ॥१॥ अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्व-
प्स्वा यजत्र । येनांतरिक्षमुर्वीततथ त्वेषः स भानुरणवो नृ-
चक्षाः ॥२॥ अग्ने दिवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवा ऊचिषे
धिष्ण्या ये । या रौचने परस्तात्सूर्यस्य याश्चावस्तादुपति-
ष्ठत आपः ॥३॥ पुरीषासो असवः प्रावणेभिः सजोषसः । जु-

षंतां यज्ञमदुहोऽनमीवा इषो महीः ॥४॥ इळांममे पुरुदंसं
सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध । स्यान्नः सूनुस्तनयो
विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥ ५ ॥ २२ ॥

॥ २३ ॥ १-५ देवश्रवा देववातश्च भारती ॥ अग्निः ॥ १.२.४.५ त्रिष्टुप् । ३ सतो बृहती ॥

॥ २३ ॥ निर्मेथितः सुधित आ सधस्ये युवां कविरध्वरस्य
प्रणेता । जूर्यन्स्वमिरजरो वनेष्वचा दधे अमृतं जातवेदाः ॥१॥
अमैथिष्टां भारता रेवदग्निं देवश्रवा देववातः सुदक्षं । अग्ने
वि पश्य बृहताभि रायेषां नो नेता भवतादनु द्यून् ॥२॥ दश
क्षिपः पूर्वं सीमजीजनन्सुजातं मातृषु प्रियं । अग्निं स्तुहि
देवजातं देवश्रवो यो जनानामसंज्ञशी ॥३॥ नि त्वा दधे वर
आ पृथिव्या इळायास्पदे सुदिनत्वे अह्नां । दृषद्वत्यां मानुष
आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि ॥४॥ इळांममे पुरुदंसं
सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध । स्यान्नः सूनुस्तनयो
विजावग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥ ५ ॥ २३ ॥

॥ २४ ॥ १-५ विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ १ अनुष्टुप् । २-४ गायत्री ॥

॥ २४ ॥ अग्ने सहस्व पृतना अभिमांतीरपांस्य । दुष्टरस्तरन्त्रा-
तीर्वचो धा यज्ञवाहसे ॥१॥ अगं इळा समिध्यसे वीतिहोचो
अमर्यः । जुषस्व सू नो अध्वरं ॥२॥ अग्ने द्युम्नेन जागृवे सहसः
सूनवाहुत । एदं बर्हिः संदो मम ॥३॥ अग्ने विश्वेभिरग्निभि-
र्देविभिर्महया गिरः । यज्ञेषु ये उ चायवः ॥४॥ अग्ने दा दागुषे
रयिं वीरवतं परीणसं । शिशीहि नः सूनुमतः ॥ ५ ॥ २४ ॥

॥ २५ ॥ १-५ विश्वामित्रः ॥ १-३.५ अग्निः । ४ इंद्रासी ॥ विराट् ॥

॥ २५ ॥ अग्ने दिवः सूनुरसि प्रचेतास्तना पृथिव्या उत वि-
श्ववेदा ऋधग्देवा इह यज्ञा चिकित्वः ॥ १ ॥ अग्निः सनोति

वीर्याणि विद्वान्सनोति वाजसमृताय भूषन । स नो देवाँ
एह वह पुरुक्षो ॥२॥ अग्निर्द्वावापृथिवी विश्वजन्ये आ भाति
देवी अमृते अमूरः । स्यन्वाजैः पुरुषं द्रो नमोभिः ॥३॥ अम
इंद्रश्च दाश्रुषो दुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोप यातं । अमर्धता
सोमपेयाय देवा ॥४॥ अग्रे अपां समिध्यसे दुरोणे नित्यः सूनो
सहसो जातवेदः । सधस्थानि महयमान ऊती ॥५॥ २५ ॥

॥ २६ ॥ १-६. द. ९ विश्वामित्रः । ७ आत्मा ॥ १-३ वैश्वानरः । ४-६ मरुतः ।
७. द अग्निरात्मा वा । ९ विश्वामित्रोपाध्यायः ॥ १-६ जगती । ७-९ त्रिष्टुप् ॥

॥२६॥ वैश्वानरं मनसाग्निं निचाय्या हविष्मतो अनुषत्य स्व-
र्विदं । सुदानुं देवं रथिरं वसूयवो गीर्भी एव कुशिकासो हवामहे
॥१॥ तं शुभमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्चानमुक्थ्यं ।
बृहस्पतिं मनुषो देवतातये विप्रं श्रोतामतिथिं रघुषदं ॥२॥
अश्वो न क्रदञ्जनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे ।
स नो अग्निः सुवीर्यं स्वश्च दधातु रत्नममृतैषु जागृविः ॥३॥
प्र यंतु वाजास्तविषीभिरग्नयः शुभे संमिष्टाः पृषतीर्युक्षत ।
बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वताँ अदाभ्याः ॥४॥
अग्निश्चियो मरुतो विश्वकृष्टय आ तेषमुपमव ईमहे वयं । ते
स्वानिनो रुद्रिया वर्षनिर्णिजः सिंहा न हेषक्रतवः सुदानवः
॥५॥ २६ ॥ घ्रातंघ्रातं गुणंगणं सुशस्तिभिरग्रेभामै मरुतामोजं
ईमहे । पृषदश्वासो अनवभ्राधसो गंतारो यज्ञं विदधेषु धीराः
॥६॥ अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन ।
अर्कस्त्रिधातु रजसो विमानोऽजसो घर्मो हविरस्मि नाम ॥७॥
चिभिः पवित्रैरपुषोऽपैर्क हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन । व-
षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभिरादिद्यावापृथिवी पर्यपश्यत् ॥८॥ श-

तधारमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्त्रानां । मेऽकिं मदंतं
पिबोरुपस्थे तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचं ॥ ९ ॥ २७ ॥

॥ २७ ॥ १-१५ विश्वामित्रः ॥ १ ऋतव अग्निर्वो । २-१५ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ २७ ॥ प्र वो वाजा अभिद्यवो हविर्षमंतो घृताच्या । देवा-
ज्जिगाति सुमन्युः ॥ १ ॥ ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य साधनं ।
श्रुष्टीवानं धितावानं ॥ २ ॥ अग्ने शक्रेम ते वयं यमं देवस्य वा-
जिनः । अति द्वेषांसि तरेम ॥ ३ ॥ समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः
पावक ईड्यः । शोचिष्केशस्तमीमहे ॥ ४ ॥ पृथुपाजा अमर्त्यो
घृतनिर्णिक्स्वाहुतः । अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाद् ॥ ५ ॥ २८ ॥ तं सवाधो
यत्सुच इत्या धिया यज्ञवतः । आ चक्रुरग्निमूतये ॥ ६ ॥ होता
देवो अमर्त्यः पुरस्तादिति मायया । विदयानि प्रचोदयन् ॥ ७ ॥
वाजी वाजेषु धीयतेऽध्वरेषु प्र णीयते । विप्रो यज्ञस्य साधनः
॥ ८ ॥ धिया चक्रे वरेण्यो भूतानां गर्भमा दधे । दक्षस्य पितरं
तनां ॥ ९ ॥ नि त्वा दधे वरेण्यं दक्षस्येका सहस्कृत । अग्ने मुदी-
तिमुशिजं ॥ १० ॥ २९ ॥ अग्निं यन्तुरमप्सुरमृतस्य योगे वनुषः ।
विप्रा वाजैः समिधते ॥ ११ ॥ ऊर्जो नपातमध्वरे दीर्द्दिवासमुप-
द्यवि । अग्निमीळे कविक्रतुं ॥ १२ ॥ ईळेत्यो नमस्यस्तिरस्त-
मांसि दर्शतः । समग्निरिध्यते वृषां ॥ १३ ॥ वृषो अग्निः समि-
ध्यतेऽध्वो न देवाहनः । तं हविर्षमंत ईळते ॥ १४ ॥ वृषणं त्वा
वयं वृषन्वृषणः समिधीमहि । अग्ने दीद्यतं बृहत् ॥ १५ ॥ ३० ॥

॥ २८ ॥ १-६ विश्वामित्रः ॥ अग्निः ॥ १.२.६ गायत्री । ३ उष्णिक् । ४ चिष्टुप् । ५ जगती ॥

॥ २८ ॥ अग्ने जुषस्व नो हविः पुरोऽकाशं जातवेदः । प्रातःसावे
धियावसो ॥ १ ॥ पुरोऽका अग्ने पचतस्तुभ्यं वा घा परिष्कृतः । तं
जुषस्व यविष्ठय ॥ २ ॥ अग्ने वीहि पुरोऽकाशमाहुतं तिरोऽह्वयं ।

सहसः सूनुरस्यध्वरे हितः ॥३॥ माध्यंदिने सर्वने जातवेदः पुरोक्ताशमिह कवे जुषस्व । अग्रे यद्दस्य तव भागधेयं न प्रमिनन्ति विदथेषु धीराः ॥४॥ अग्रे तृतीये सर्वने हि कानिषः पुरोक्ताशं सहसः सूनवाहुतं । अथा देवेष्वध्वरं विपन्यया धारान्वतममृतैषु जागृविं ॥५॥ अग्रे वृधान आहुतिं पुरोक्ताशं जातवेदः । जुषस्व तिरोऽह्यं ॥ ६ ॥ ३१ ॥

॥ २९ ॥ १-१६ विश्वामित्रः ॥ १-४. ६-१६ अग्निः । ५ ऋत्विज अग्निर्वा ॥ १. ४. १०. १२ अनुष्टुप् । २. ३. ५. ७-९. १३. १६ चिष्टुप् । ६. ११. १४. १५ जगती ॥

॥ २९ ॥ अस्तीदमधिमंथनमस्ति प्रजननं कृतं । एतां विश्वन्लीमा भराग्निं मंथाम पूर्वथा ॥१॥ अरण्यो निर्हितो जातवेदा गर्भे इव मुधितो गर्भिणीषु । दिवेदिव ईड्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्यैर्भिरग्निः ॥२॥ उत्तानायामवभरा चिकित्वान्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान । अरुषस्तूपो रुशंस्य पाज इळायास्पुचो व्युनेऽजनिष्ट ॥३॥ इळायास्त्वा पदे वयं नाभा पृथिव्या अधि । जातवेदो नि धीमह्यग्रे हव्याय वोळहवे ॥४॥ मंथता नरः कविमद्वयंतं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकं । यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरस्तादग्निं नरो जनयता सुशेवं ॥५॥ ३२ ॥ यदी मंथति बाहुभिर्वि रोचतेऽश्वो न वाज्यरुषो वनेष्वा । चिचो न यामन्त्रश्चिनोरनिवृतः परि वृणक्त्यश्मनस्तृणा दहन ॥६॥ जातो अग्नी रोचते चेकिता नो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः । यं देवास ईड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु ॥७॥ सीद होतः स्व उ लोके चिकित्वान्सा दया यज्ञं सुकृतस्य योनौ । देवावीर्देवान्हविषा यजास्यग्रे बृहद्यजमाने वयो धाः ॥८॥ कृणोत धूमं वृषणं सखायोऽसंधत इतन वाजमच्छ । अयमग्निः पृतनाषाट् सुवीरो येन देवासो असहंत

दस्यून ॥९॥ अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।
तं जानन्नम आ सीदाथा नो वर्धया गिरः ॥१०॥३३॥ तनून-
पादुच्यते गर्भे आसुरो नराशंसो भवति यद्विजायते । मातरि-
श्वा यदमिमीत मातरि वातस्य सर्गो अभवत्सरीमणि ॥११॥
सुनिर्मथा निर्मथितः सुनिधा निहितः कविः । अग्रे स्वध्वरा
कृणु देवान्देवयते यज ॥१२॥ अजीजनन्नमृतं मर्त्यासोऽसेमाणं
तरणिं वीळुजभं । दश् स्वसारो अयुवः समीचीः पुमांसं जा-
तमभि सं रभन्ते ॥१३॥ प्र सप्रहोता सनकादरोचत मातुरुपस्थे
यदशोचदूधनि । न नि मिषति सुरणो दिवेदिवे यदमुरस्य
जठरादजायत ॥१४॥ अमिचायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथम-
जा ब्रह्मणो विश्वमिद्विदुः । द्युन्नवन्नसं कुशिकास एरि ए-
कएको दमे अग्निं समीधिरे ॥१५॥ यदद्य त्वां प्रयति यज्ञे अ-
स्मिन्होतश्चिकित्वोऽवृणीमहीह । ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिष्टाः
प्रजानन्विद्वाँ उप याहि सोम ॥ १६ ॥ ३४ ॥ १ ॥ २ ॥

॥ ३० ॥ १-२२ विश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥३०॥ इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति
प्रयांसि । तितिक्षन्ते अभिशस्ति जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि
प्रकेतः ॥१॥ न ते दूरे परमा चिद्रजास्या तु प्र याहि हरिवो
हरिभ्यां । स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता यावाणः स-
मिधाने अग्यौ ॥२॥ इंद्रः सुशिप्रो मघवा तरुवो महावात-
स्तुविकूर्मिर्ऋधावान् । यदुयो धा बाधितो मर्त्येषु कृत्या ते
वृषभ वीर्याणि ॥३॥ त्वं हि ष्मा च्यावयन्नच्युतान्येको वृचा
चरसि जिघ्रमानः । तव द्यावापृथिवी पर्वतासोऽनु व्रताय नि-

मितेव तस्युः ॥४॥ उताभये पुरुहूत अवाभिरेको दृळ्हमवदो
वृचहा सन । इमे चिदिद्र रोदसी अपारे यत्संगृभ्णा मघवन्का-
शिरित्ते ॥५॥१॥ प्र सू त इद्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृ-
णन्तेतु शत्रून् । जहि प्रतीचो अनूचः पराचो विश्वं सत्यं
कृणुहि विष्टमस्तु ॥६॥ यस्मै धायुरदधा मर्यायाभक्तं चिज्जजते
गेह्यं१सः । भद्रा त इद्र सुमतिर्घृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत
रातिः ॥७॥ सहदानं पुरुहूत क्षियंतमहस्तमिद्र सं पिण्णकु-
णां । अभि वृचं वर्धमानं पियारुमपादमिद्र तवसां जयंथ
॥८॥ नि सामनामिषिरामिद्र भूमिं महीमपारां सदेने ससन्थ ।
अस्तंभाद्यां वृषभो अंतरिक्षमर्षत्वापस्त्वयेह प्रसूताः ॥९॥
अलातृणो वल इद्र व्रजो गोः पुरा हंतोर्भयमानो व्यार ।
सुगान्ययो अकृणोन्निरजे गाः प्रावन्वाणीः पुरुहूतं धर्मेतीः
॥१०॥२॥ एको द्वे वसुमती समीची इद्र आ पंग्रौ पृथिवीमुत
द्यां । उतांतरिक्षादभि नः समीक इषो रथीः सयुजः शूर
वाजान् ॥११॥ दिशः सूर्यो न मिनाति प्रदिष्टा दिवेदिवे
हर्यश्चप्रसूताः । सं यदानऊर्ध्वन् आदिदशैर्विमोचनं कृणुते
तत्त्वस्य ॥१२॥ दिदृक्षंत उषसो यामन्नक्तोर्विवस्वत्या महि
चित्रमनीकं । विश्वे जानंति महिना यदागादिद्रस्य कर्म
सुकृता पुरुणि ॥१३॥ महि ज्योतिर्निहितं वक्षणास्वामा
पक्वं चरति विधत्ती गोः । विश्वं स्वाद्म संभृतमुसियायां
यत्सीमिद्रो अदधाद्भोजनाय ॥१४॥ इद्र दृष्टं यामकोशा अ-
भूवन्यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः । दुर्मायवो दुरेवा मर्यासो
निषंगिणो रिपवो हत्वांसः ॥१५॥३॥ सं घोषः शृण्वेऽवमैर-
मित्रैर्जेही न्येष्वशनिं तपिष्ठां । वृश्चेमधस्ताद्वि रुजा सहस्व

ज॒हि रक्षो॑ म॒घवन्ध॑यस्व ॥ १६ ॥ उ॒डूह॑ रक्षः स॒हमूल॑मिन्द्र
वृ॒श्चा मध्यं॑ प्रत्ययं शृ॒णीहि॑ । आ की॒वतः॑ सल॒लूकं॑ च॒कर्त्तुं
ब्रह्म॒द्विषे॑ तपु॒षिं हे॒तिम॑स्य ॥ १७ ॥ स्व॒स्तये॑ वा॒जिभि॑श्च प्र॒णेत्तः॑
सं यन्म॒हीरि॑ष आ॒सत्सि॑ पू॒र्वीः । रा॒यो व॑न्तारो बृ॒हतः॑ स्या॒-
मा॒स्मे अ॒स्तु भग॑ इन्द्र प्र॒जावा॑न् ॥ १८ ॥ आ नो॑ भ॒र भग॑मिन्द्र
द्यु॒मन्तं॑ नि ते दे॒णस्य॑ धीमहि प्र॒येके॑ । ऊ॒र्व इ॒व प॒प्रथे॑ कामो
अ॒स्मे तमा॑ पृ॒ण वसु॑पते वसू॒नां ॥ १९ ॥ इ॒मं का॒मं म॑न्दया
गो॒भि॒रश्वै॑श्च॒द्रव॑ता राध॒सा प॒प्रथं॑श्च । स्व॒र्यवो॑ म॒तिभि॑स्तु॒भ्यं
वि॒प्रा इ॒न्द्राय॑ वाहः कु॒शिका॑सो अ॒क्रन ॥ २० ॥ आ नो॑ गो॒वा
द॑र्देहि गो॒पते॑ गाः स॒म॒स॒भ्यं स॒नयो॑ यन्तु वा॒जाः दि॒वक्षां॑
अ॒सि वृ॒षभ॑ स॒त्यशु॑ष्मोऽ॒स॒भ्यं सु॑ म॒घव॑न्बोधि गो॒दाः ॥ २१ ॥
शु॒नं हु॒वेम॑ म॒घवा॑न्मि॒न्द्रम॑स्मिन्भरे नृ॒तमं॑ वाज॒सातो॑ । शृ॒ण्वं-
त॑मु॒यमू॒तये॑ स॒मत्सु॑ घ्नन्तं वृ॒चाणि॑ सं॒जितं॑ ध॒नानां॑ ॥ २२ ॥ ४ ॥

॥ ३१ ॥ १-२२ विश्वामित्रः कुशिकी वा ॥ इन्द्रः ॥ विष्टप ॥

॥ ३१ ॥ शास॒द्वहि॑र्दु॒हितु॑र्न॒प्यं गा॒द्वि॒वाँ अ॒त॒स्य दी॒धितिं॑
स॒प॒र्ये॒न । पि॒ता य॒त्र दु॒हितुः॑ से॒कमृ॑जन्तं श॒ग॒म्ये॒न म॒नसा॑
द॒ध॒न्वे ॥ १ ॥ न जा॒मये॑ ता॒न्वो रि॒क्थम॑रैक्च॒कार॑ गर्भं स॒-
नि॒तुर्नि॒धानं॑ । यदी॑ मा॒तरो॑ ज॒नय॑न्त॒ वह्नि॑म॒न्यः क॑र्ता
मु॒कृ॒तो॒र॒न्य अ॒ध॒न ॥ २ ॥ अ॒ग्नि॒र्जे॒जे जु॒हा॒उ॒रेज॑मानो म॒ह-
स्पृ॒चाँ अ॒रु॒षस्य॑ प्र॒यक्षे॑ । म॒हान्ग॑र्भो म॒द्या जा॒तमे॑षां म॒ही
प्र॒वृ॒द्धय॑श्च॒स्य य॒ज्ञे ॥ ३ ॥ अ॒भि जै॒त्री॒स॒च॒न्त स्पृ॒धानं॑ म॒हि
ज्यो॒ति॒स्तम॑सो नि॒र॒जान॑न् । तं जा॒न॒तीः प्र॒त्यु॒दाय॑न्नु॒षासः॑
प॒तिर्ग॑वा॒मभ॑वदे॒क इ॒न्द्रः ॥ ४ ॥ वी॒र्यो॑ स॒तीर॑भि धी॒रां अ॒त॒द-
आ॒चाहि॑न्व॒न॒नसा॑ स॒न्न वि॒प्राः वि॒श्वाम॑वि॒द॒न्य॒ध्यामृ॑तस्य प्र॒-

जानन्नित्ता नमसा विवेश ॥५॥५॥ विदद्यदीं सरमां रुग्ण-
मदेर्महि पाथः पूर्य सध्यक्कः । अयं नयत्सुपद्यक्षराणामच्छा-
रवं प्रथमा जानती गात ॥६॥ अगच्छदु विप्रतमः सखीयन्-
सूदयत्सुकृते गर्भमद्रिः । ससान मर्यो युवभिर्मैखस्यन्नथाभव-
दंगिराः सद्यो अर्चन् ॥७॥ सतःसतः प्रतिमानं पुरोभू-
विश्वा वेद जनिमा हन्ति शुष्णं । प्र णो दिवः पद्वीर्गव्यु-
रर्चन्सखा सखीरमुंचन्निरवद्यात् ॥८॥ नि गन्धता मनसा
सेदुरकैः कृष्णानासो अमृतत्वाय गातुं । इदं चिन्नु सदनं
भूयेषां येन मासां असिषासन्नृतेन ॥९॥ संपश्यमाना
अमदन्नभि स्वं पयः प्रलस्य रेतसो दुधानाः । वि रोदसी
अतपद्भोष एषां जाते निःष्ठामदधुर्गोषु वीरान् ॥१०॥६॥
स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यैरुदुसियां असृजदिंद्रो अकैः ।
उरुच्यस्यै घृतवद्भरती मधु स्वाद्यं दुदुहे जेन्या गौः ॥११॥
पिबे चिच्चक्रुः सदनं समस्यै महि त्विषीमत्सुकृतो वि
हि ख्यन् । विष्कभन्तः स्तंभनेना जनिवी आसीना ऊर्ध्व
रभसं वि मिन्वन् ॥१२॥ मही यदि धिषणा शिञ्चये धात्स-
द्योवृषं विभवं रोदस्योः । गिरो यस्मिन्ननवद्याः समीची-
विश्वा इद्राय तविषीरनुत्ताः ॥१३॥ मह्या ते सख्यं वंश्मि
शक्तीरा वृत्रे नियुतो यन्ति पूर्वीः । महि स्तोत्रमव
आगन्म सूरैस्साकं सु मंघवन्बोधि गोपाः ॥१४॥ महि
क्षेवं पुरु श्चंद्रं विविद्वानादित्सखिभ्यश्चर्यं समैरत् । इंद्रो
नृभिरजनहीद्यानः साकं सूर्यमुषसं गातुमयिं ॥१५॥७॥
अपश्चिदेव विभोऽदमूनाः प्र सधीचीरसृजद्विश्वांदाः ।
मध्वः पुनानाः कविभिः पविचैर्द्युभिर्हिन्वंत्यक्तुभिर्धेनुचीः

अ० ३. अ० २. व० १०.]

॥ २३४ ॥

[म० ३. अ० ३. सू० ३२]

॥१६॥ अनु कृणे वसुधित्ती जिहाते उभे सूर्यस्य मंहना यजत्रे ।
परि यत्रे महिमानं वृजथ्यै सखाय इन्द्र कास्याः ऋजिथाः
॥१७॥ पतिर्भव वृत्रहन्सूनृतांनां गिरां विश्वायुर्वृषभो वयो-
धाः । आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान्महीभिरुतिभिः स-
रण्यन् ॥१८॥ तमंगिरस्वन्नमसा सपर्यन्त्रथं कृणोमि सत्यसे
पुराजां । दुहो वि याहि बहुला अदेवीः स्वश्च नो मघव-
न्सातये धाः ॥१९॥ मिहः पावकाः प्रतता अभूवन्स्वस्ति
नः पिपृहि पारमासां । इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो रिषो मधू-
मधू कृणुहि गोजितो नः ॥२०॥ अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गो
अंतः कृणाँ अरुषेधामभिर्गात । प्र सूनृतां दिशमान ऋतेन
दुरंश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः ॥२१॥ शुनं हुवेम मघवानमि-
न्द्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसाती । शृण्वंतमुपमूतये समत्सु घ्नंतं
वृत्राणि संजितं धनानां ॥२२॥ ८ ॥

॥ ३२ ॥ १-१७ विश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥३२॥ इन्द्र सोमं सोमपते पिवेमं माध्यंदिनं सर्वनं चारु
यत्रे । प्रमुथ्या शिप्रे मघवन्नृजीषिन्विमुथ्या हरीं इह माद-
यस्व ॥१॥ गवाशिरं मंधिनमिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते
मदाय । ब्रह्मकृता मारुतेना गणेन सजोषा रुद्रेस्तृपदा वृषस्व
॥२॥ ये ते शुष्मं ये तविषीमवर्धन्नर्चत इन्द्र मरुतस्त ओजः ।
माध्यंदिने सर्वने वज्रहस्त पिवा रुद्रेभिः सर्गणः सुशिप्र ॥३॥
त इन्वस्य मधुमद्विविप्र इन्द्रस्य शर्धो मरुतो य आसन् । ये-
भिर्वृत्रस्येषितो विवेदामर्मणो मन्यमानस्य मर्म ॥४॥ मनुष्व-
दिन्द्र सर्वनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय । स आ ववृत्स्व
हर्यश्च यज्ञैः सरण्युभिरपो अरणी सिसर्धि ॥५॥ ९ ॥ त्वमपो यज्ञ

अ० ३. अ० २. व० ११.]

॥ २३५ ॥

[म० ३. अ० ३. सू० ३२.]

वृचं जघन्वाँ अत्यौ इव प्रासृजः सर्तवाजौ । शयानमिन्द्र
चरता वधेन वव्रिवांसं परि देवीरदेवं ॥६॥ यजाम इक्षमसा
वृद्धमिन्द्रं बृहन्तमृष्वमजरं युवानं । यस्य प्रिये ममतुर्यज्ञियस्य
न रोदसी महिमानं ममाते ॥७॥ इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि
व्रतानि देवा न मिनन्ति विश्वे । दधार यः पृथिवी द्या-
मुतेमां जजान सूर्यमुषसं सुदंसाः ॥८॥ अद्रोघ सत्यं तव
तन्महित्वं सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमं । न द्याव इन्द्र
तवसस्त ओजो नाहा न मासाः शरदो वरन्त ॥९॥ त्वं सद्यो
अपिबो जात इन्द्र मदाय सोमं परमे व्योमन । यद्व द्यावा-
पृथिवी आविवेशीरथाभवः पूर्यः कारुधायाः ॥१०॥ १० ॥
अहन्नहिं परिशयानमर्णं ओजायमानं तुविजात तथान् ।
न ते महित्वमनु भूदध द्यौर्यदन्यया स्फिग्याऽक्षामवस्थाः
॥११॥ यज्ञो हि तं इन्द्र वर्धनो भूदुत प्रियः सुतसोमो मियेधः ।
यज्ञेन यज्ञमव यज्ञियः सन्यज्ञस्ते वज्रमहिहत्य आवत् ॥१२॥
यज्ञेनेद्रमवसा चक्रे अर्वागैनं सुन्नाय नव्यसे ववृत्यां । यः
स्तोमैर्भिर्वावृधे पूर्येभिर्यो मध्यमेभिरुत नूतनेभिः ॥१३॥
विवेष यन्मा धिषणां जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः ।
अहंसो यच पीपरद्यथा नो नावेव यातमुभये हवन्ते ॥१४॥
आपूर्णा अस्य कलशः स्वाहा सेक्तेव कोशं सिसिचे पिबध्वै ।
समु प्रिया आववृचन्मदाय प्रदक्षिणिदुभि सोमांस इन्द्र ॥१५॥
न त्वा गभीरः पुरुहूत सिंधुर्नाद्रयः परि षन्तो वरन्त । इत्या
सखिभ्य इषितो यदिन्द्रा दृढं चिदरुजो गव्यमूर्ध्व ॥१६॥ शुनं
हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वन्तमु-
यमृतये समत्सु भ्रन्तं वृचाणि संजितं धनानां ॥१७॥ ११ ॥

॥ ३३ ॥ १-१३ संवादो नदीभिर्विश्चामिच्छ ॥ १-१२ चिष्टप ॥ १३ अनुष्टुप ॥

॥३३॥ प्र पर्वतानामुशती उपस्थादश्चे इव विषिते हासमाने ।
गावेव शुभ्रे मातरां रिहाणे विपादछुतुद्री पयसा जवेते ॥१॥
इंद्रपिते प्रसवं भिक्षमाणे अच्छा समुद्रं रथ्येव याथः । समा राणे
ऊर्मिभिः पिन्वमाने अन्या वामन्यामप्येति शुभ्रे ॥२॥ अच्छा
सिंधु मातृतमामयासं विपाशमुर्वीं सुभगांमगन्म । वत्समिव
मातरां संरिहाणे समानं योनिमनु संचरंती ॥३॥ एना वयं
पयसा पिन्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरंतीः । न वर्तवे
प्रसवः सर्गतक्तः कियुर्विप्रो नद्यो जोहवीति ॥४॥ रमध्वं मे
वचसे सोम्याय ऋतावरीरुपं मुहूर्तमेवैः । प्र सिंधुमच्छा बृहती
मनीषावस्युरङ्गे कुशिकस्य सूनुः ॥५॥१२॥ इंद्रो अस्माँ अरद-
द्वजबाहुरपाहन्वृचं परिधिं नदीनां । देवोऽनयत्सविता सुपा-
णिस्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः ॥६॥ प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यत-
दिंद्रस्य कर्म यदहिं विवृशत् । वि वज्रेण परिषदो जघाना-
यन्नापोऽयनमिच्छमानाः ॥७॥ एतद्वचो जरितर्मापि मृष्टा
आ यत्ते घोषानुत्तरा युगानि । उक्थेषु कारो प्रति नो जुषस्व
मा नो नि कः पुरुषचा नमस्ते ॥८॥ ओ षु स्वसारः कारवे
शृणोत ययौ वो दूरादनसा रथेन । नि पू नमध्वं भवता सुपारा
अधोअक्षाः सिंधवः स्रोत्याभिः ॥९॥ आ ते कारो शृणवामा
वचांसि ययाथ दूरादनसा रथेन । नि ते नसै पीष्यानेव
योषा मर्यायेव कन्या शश्वचै ते ॥१०॥१३॥ यदंग त्वा भरताः
संतरेयुर्गन्ध्याम इषित इंद्रजतः । अर्षादहं प्रसवः सर्गतक्त
आ वो वृणे सुमतिं यज्ञियानां ॥११॥ अतारिषुभरता गव्यवः
समभक्त विप्रः सुमतिं नदीनां । प्र पिन्वध्वमिषयंतीः सुराधा

अ० ३. अ० २. व० १६.]

॥ २३७ ॥

[म० ३. अ० ३. सू० ३४.]

आ वक्षणाः पृणध्वं यात शीर्षं ॥ १२ ॥ उद्वं ऊर्मिः शम्या
हंत्वापो योक्ताणि मुंचत । मादुष्कृतौ व्येनसाध्यौ शूनमा-
रतां ॥ १३ ॥ १४ ॥

॥ ३४ ॥ १-११ विश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप् ॥

॥ ३४ ॥ इंद्रः पूभिदातिरहासमकैर्विदहंसुर्देयमानो वि
शचून । ब्रह्मजूतस्तन्वा वावृधानो भूरिदात्र आपृणद्रोदसी
उभे ॥ १ ॥ मखस्य ते तविषस्य प्र जूतिमिर्यमि वाचममृ-
ताय भूषन । इंद्रं क्षितीनामसि मानुषीणां विशां देवीना-
मुत पूर्वयावा ॥ २ ॥ इंद्रो वृचमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायि-
नाममिनाद्वर्पणीतिः । अहन्व्यंसमुशधग्वनेष्वाविर्धेना अ-
कृणोद्राम्याणां ॥ ३ ॥ इंद्रः स्वर्षा जनयन्नहानि जिगायो-
शिग्भिः पृतना अभिष्टिः । प्रारोचयन्मनवे केतुमहामवि-
दज्ज्योतिर्वृहते रणाय ॥ ४ ॥ इंद्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश
नृवहधानो नयी पुरुणि । अर्चैतयद्विय इमा जरिचे प्रेमं
वर्णमतिरच्छुक्रमासां ॥ ५ ॥ १५ ॥ महो महानि पनयंत्यस्ये-
द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि । वृजनेन वृजिनान्सं पिपेष मा-
याभिर्दस्यूरभिभूत्योजाः ॥ ६ ॥ युधेद्रो महा वरिवश्चकार देवे-
भ्यः सत्यतिश्वर्षणिप्राः । विवस्वतः सदर्ने अस्य तानि वि-
प्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति ॥ ७ ॥ सत्रासाहं वरेण्यं सहो-
दां संसवांसं स्वरपश्च देवीः । ससान यः पृथिवी द्यामुतेमा-
मिंद्रं महंत्यनु धीरणासः ॥ ८ ॥ ससानात्यौ उत सूर्य ससा-
नेंद्रः ससान पुरुभोजसं गां । हिरण्ययमुत भोगं ससान
हृत्वी दस्युचार्य वर्णमावत ॥ ९ ॥ इंद्र ओषधीरसनोदहा-
नि वनस्पतीरसनोदतरिषि । विभेद वलं नुनुदे विवाचो-

[अ० ३. अ० २. व० १८.]

॥ २३८ ॥

[म० ३. अ० ३. सू० ३५]

ऽयाभवहमिताभिक्तूनां ॥ १० ॥ अ॒नं हु॒वेम॒ म॒घवा॒नमि॒न्द्रम॒-
स्सिन्धो॒ नृ॒तमं॒ वाज॑सा॒तौ । अ॒ण्वंत॑मु॒यमू॒तये॒ सम॑त्सु॒ घंतं॑
वृ॒चाणि॑ सं॒जितं॒ धना॑नां ॥ ११ ॥ १६ ॥

॥ ३५ ॥ १-११ विद्यामित्रः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ ३५ ॥ ति॒ष्ठा ह॒री रथ॑ आ॒ युज्य॑मा॒ना या॒हि वा॒युर्न नि॒-
यु॒तो नो॒ अ॒च्छ । पि॒वा॒स्यं॒धो अ॒भि॒सृ॒ष्टो अ॒स्मे इं॒द्र स्वा॒हा
रि॒मा ते॒ मदा॑य ॥ १ ॥ उ॒पा॒जि॒रा पु॒रु॒हू॒ताय॑ स॒प्री ह॒री र॒-
थ॒स्य धू॒र्ष्वा यु॒नज्मि॑ । द्र॒व॒द्य॒या सं॒भृतं॑ वि॒श्वतं॑श्चि॒दु॒पे॒मं य॒ज्ञमा॑
व॒हात॒ इं॒द्र ॥ २ ॥ उ॒पो न॑यस्व॒ वृ॒षणा॑ तपु॒ष्यो॒तेम॑व॒ त्वं वृ॒षभ॑
स्व॒धावः । य॒से॒ताम॒श्व॒ वि मु॑चे॒ह शो॒णा दि॒वेदि॒वे स॒हशी॑र॒द्धि
धा॒नाः ॥ ३ ॥ ब्र॒ह्म॒णा ते॒ ब्र॒ह्म॒यु॒जा यु॒नज्मि॑ ह॒री स॒खाया॑ स॒-
ध॒माद॑ आ॒शू । स्थि॒रं रथं॑ सु॒खमि॑न्द्रा॒धिति॑ष्ठ॒अ॒जान॑न्वि॒द्वाँ उ॒प
या॒हि सोम॑ ॥ ४ ॥ मा ते॒ ह॒री वृ॒षणा॑ वी॒तपृ॒ष्ठा नि॒ री॒रम॑-
न्य॒ज॒मा॒नासो॑ अ॒न्ये । अ॒न्याया॑हि श॒श्वतो॑ व॒यं ते॒ऽरं सु॒तेभिः॑
कृ॒ण्वाम॑ सोमैः ॥ ५ ॥ १७ ॥ तवा॒यं सोम॑स्त्वमे॒ह्यर्वा॑द् श॒श्वत्त॑मं
सु॒मना॑ अ॒स्य पा॑हि । अ॒स्मि॒न्य॒ज्ञे ब॒र्हिषा॑ नि॒षद्या॑ दधि॒ष्वेमं॑
ज॒ठर॑ इं॒द्रमि॑न्द्र ॥ ६ ॥ स्ती॒र्णं ते॒ ब॒र्हिः सु॒त इं॒द्र सोमः॑ कृ॒ता धा॒-
ना अ॒क्षवे॑ ते॒ हरि॑भ्यां । तदो॒कसे॑ पु॒रु॒शाका॑य॒ वृ॒ष्णे म॒रुत्व॑ते
तु॒भ्यं रा॒ता ह॒वीषि॑ ॥ ७ ॥ इ॒मं नरः॑ पर्व॒तास्तु॑भ्य॒मायः॑ स॒मि॑न्द्र
गो॒भिर्म॑धु॒मंत॑म॒क्रन् । तस्या॒गत्या॑ सु॒मना॑ ऋ॒ष्व पा॑हि प्र॒जा-
न॑न्वि॒द्वा॒न्य॒थ्या ३ अनु॑ स्वाः ॥ ८ ॥ याँ आ॒भ॒जो म॒रुत॑ इं॒द्र सो-
मे॒ ये त्वा॑मव॒र्ध॒न्नभ॑व॒ग॒णस्ते॑ । तेभि॑रे॒तं स॒जोषा॑ वाव॒शानो॑-
३ येः पि॒ब जि॒ह्वा सोम॑मि॒न्द्र ॥ ९ ॥ इं॒द्र पि॒ब स्व॒धया॑ चि॒-
त्सु॒तस्या॑ये॒वी पा॑हि जि॒ह्वा य॒ज॒च । अ॒ध्व॒र्यो॒र्वी प्र॑य॒तं श॒क्र

हस्ताङ्गोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व ॥१०॥ अन्नं हुवेम मधवा-
नमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ । अष्ट्वन्तमुयमूतये समत्सु
घ्नतं वृत्राणि संजितं धनानां ॥११॥ १८॥

॥ ३६ ॥ १-९, ११ विश्वामित्रः । १० घोर आंगिरसः ॥ इन्द्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥३६॥ इमामू षु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वदूतिभिर्या-
दमानः । सुतेसुते वावृधे वर्धनेभिर्यः कर्मभिर्महद्भिः सुश्रुतो
भूत् ॥१॥ इंद्राय सोमाः प्रदिवो विदाना ऋभुर्येभिर्वृषपर्वा
विहायाः । प्रयम्यमाना अति षू गृभायेन्द्र पिव वृषधूतस्य
वृणाः ॥२॥ पिवा वर्धस्व तव घा सुतास इंद्र सोमासः प्रथ-
मा उतेमे । यथापिवः पूर्याँ इंद्र सोमौ एवा पाहि पत्यो
अद्या नवीयान् ॥३॥ महौ अमचो वृजने विरप्स्युर्गं शवः
पत्यते धृषण्वोजः । नाहं विव्याच पृथिवी चनेनं यत्सोमा-
सो हर्यश्वममदन ॥४॥ महौ उयो वावृधे वीर्याय समा-
चक्रे वृषभः काव्येन । इंद्रो भगो वाजदा अस्य गावः प्र जा-
यते दक्षिणा अस्य पूर्वीः ॥५॥ १९॥ प्र यत्सिंधवः प्रसवं
यथायन्नापः समुद्रं रथ्येव जग्मुः । अतश्चिदिन्द्रः सदसो वरी-
यान्यदी सोमः पृणति दुग्धो अंशुः ॥६॥ समुद्रेण सिंधवो
यादमाना इंद्राय सोमं सुषुतं भरतः । अंशुं दुहति हस्तिनो
भरिचैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः ॥७॥ हृदा इव कुक्षयः सो-
मधानाः समीं विव्याच सर्वना पुरुणि । अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा
व्याशं वृचं जघन्वाँ अवृणीत सोमं ॥८॥ आ तू भर माकिरेत-
त्यरि ष्टाद्विद्या हि त्वा वसुपतिं वसूनां । इंद्र यत्ते माहिनं दक्ष-
मस्त्यस्मभ्यं तद्वर्यश्च प्र यधि ॥९॥ अस्मे प्र यधि मधवनृजीधि-
चिन्द्र रायो विश्ववारस्य भूरैः । अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे

वीराञ्छश्चत इन्द्र शिप्रिन् ॥ १० ॥ अ॒नं हु॒वेम म॒घवा॒नमि॒न्द्रम॒-
स्मिन्भरे नृ॒तमं वा॒जसा॒तौ । अ॒रु॒वंत॑मु॒यमू॒तये॑ स॒मत्सु॑ घ॒तं
वृ॒चाणि॑ सं॒जितं॑ ध॒नानां॑ ॥ ११ ॥ २० ॥

॥ ३७ ॥ १-११ विश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ १-१० गायत्री । ११ अनुष्टुप् ॥

॥ ३७ ॥ वा॒र्च॒ह॒त्याय॑ शर्व॒से पृ॒तना॑षा॒ह्याय॑ च । इ॒न्द्र॒त्वा वर्त॑याम॒-
सि ॥ १ ॥ अ॒र्वा॒ची॒नं सु॒ते म॒नं उ॒त चक्षुः॑ श॒तक्र॑तो । इ॒न्द्रं कृ॒ण्वन्तु॑
वा॒घतः॑ ॥ २ ॥ ना॒मा॒नि ते श॒तक्र॑तो वि॒श्वाभि॒गीर्भि॒रीम॑हे । इ॒न्द्रा॒-
भि॒मा॒ति॒षा॒ह्ये ॥ ३ ॥ पु॒रु॒ष्टु॒तस्य॑ धा॒मभिः॑ श॒तेन॑ म॒हया॑म॒सि । इ॒न्द्रस्य॑
च॒र्वणी॑ धृतः ॥ ४ ॥ इ॒न्द्रं वृ॒चाय॑ ह॒तंवे पु॒रु॒हूत॑मु॒प ब्रु॒वे । भ॒रेषु॑ वा॒-
ज॒सा॒तये॑ ॥ ५ ॥ २१ ॥ वा॒जेषु॑ सा॒स॒हिर्भ॑व॒ त्वामी॑म॒हे श॒तक्र॑तो । इ॒न्द्रं
वृ॒चाय॑ ह॒तंवे ॥ ६ ॥ द्यु॒म्नेषु॑ पृ॒तना॑ज्ये पृ॒त्सुतू॑र्षे अ॒वः सु॒ च । इ॒न्द्र॒ सा॒-
ह्वा॒भि॒मा॒ति॒षु ॥ ७ ॥ अ॒श्वि॒म॒न्तम॑न॒ ऊ॒तये॑ द्यु॒म्निन॑ पा॒हि जा॒गृवि॑ ।
इ॒न्द्र॒ सोम॑ श॒तक्र॑तो ॥ ८ ॥ इ॒न्द्रि॒याणि॑ श॒तक्र॑तो॒ या ते॒ जने॑षु प॒ंचसु॑ ।
इ॒न्द्र॒ तानि॑ त॒ आ वृ॑णे ॥ ९ ॥ अ॒ग॒चि॒न्द्र अ॒वो बृ॑ह॒द्यु॒सं दधि॑ष्व॒ दु॒ष्टर॑ ।
उ॒त्ते अ॒श्वि॑ तिराम॒सि ॥ १० ॥ अ॒र्वा॒व॒तो न॒ आ ग॒त्यथो॑ श॒क्र परा॑-
व॒तः । उ॒ लो॒को य॒स्ते अ॒द्रि॒व इ॒द्रे॒ह त॒त आ ग॑हि ॥ ११ ॥ २२ ॥

॥ ३८ ॥ १-१० प्रजापतिर्विश्वामित्रो वाच्यो वा द्वौ वा तौ विश्वामित्रो वा ॥
इन्द्रः ॥ चिष्टुप् ॥

॥ ३८ ॥ अ॒भि त॒ष्टे॒व दी॒धया॑ म॒नीषा॑म॒न्यो न वा॒जी सु॒धुरो॑
जि॒हानः॑ । अ॒भि प्रि॒याणि॑ म॒र्म॒श॒त्परा॑णि क॒वीरि॑च्छामि सं॒-
दृ॒शे सु॒मे॒धाः ॥ १ ॥ इ॒नो॒त पृ॒च्छ ज॒नि॒मा क॒वीनां॑ म॒नो॒धृतः॑
सु॒कृ॒त॒स्त॒स्य॒त द्यां॑ । इ॒मा उ॒ ते प्र॒ण्यो॑ऽव॒र्धमा॑ना॒ मनो॑वा॒ता
अ॒थ नु॑ ध॒र्मेणि॑ ग॒मन् ॥ २ ॥ नि॒ षी॒मि॒द॒व गु॒ह्या द॒धाना॑ उ॒त स्तु॑-
चाय॒ रोद॑सी॒ सम॑जन् । सं मा॒चाभि॑र्मि॒रे ये॒मु॒र्वी अ॒न्तर्मे॒ही

समृते धायसे धुः ॥३॥ आतिष्ठंतं परि विश्वे अभूषञ्छ्रियो व-
सानश्चरति स्वरोचिः । महत्तद्वृणो असुरस्य नामा विश्वरूपो
अमृतानि तस्यौ ॥४॥ असूत पूर्वो वृषभो ज्यायानिमा अस्य
शुरुधः संति पूर्वीः । दिवो नपाता विदथस्य धीभिः स्रुचं
राजाना प्रदिवो दधाथे ॥५॥ २३ ॥ चीणि राजाना विदथे
पुरुणि परि विश्वानि भूषथः सदांसि । अपश्यमच मनसा
जगन्वान्मते गंधर्वा अपि वायुकेशान् ॥६॥ तदिन्द्रस्य वृषभस्य
धेनोरा नामभिर्ममिरे सकस्य गोः । अन्यदन्यदसुर्यै वसाना
नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ॥ ७ ॥ तदिन्द्रस्य सवितु-
र्नकिर्मे हिरण्ययीममतिं यामशिश्रेत् । आ सुष्टुती रोदसी
विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि वधे ॥८॥ युवं प्रानस्य
साधयो महो यद्वीं स्वस्तिः परि णः स्यातं । गोपाजिह्वस्य
तस्थुषो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि ॥९॥ शुनं
हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन्धरे नृतमं वाजसातो । शृण्वंतमु-
यमृतये समस्तु भंतं वृत्राणि संजितं धनानां ॥१०॥ २४ ॥ ३ ॥

॥ ३९ ॥ १-९ विश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ विष्टुप ॥

॥३९॥ इन्द्रं मतिर्हृद आ वच्यमानाच्छा पतिं स्तोमंतष्टा
जिगाति । या जागृविर्विदथे शस्यमानेन्द्र यत्ने जायते वि-
द्धि तस्य ॥१॥ दिवश्चिदा पूर्वा जायमाना वि जागृविर्वि-
दथे शस्यमाना । भद्रा वस्ताण्यजुना वसाना सेयमस्मे संन-
जा पित्रा धीः ॥२॥ यमा चिदचं यमसूरसूत जिह्वाया अयं
पतदा ह्यस्थात् । वपूषि जाता मिथुना सचेते तमोहना
तपुषो बुध एतां ॥३॥ नकिरेषां निदिता मत्स्येषु ये अस्माकं
पितरो गोषु योधाः । इन्द्र एषां हंहिता माहिनावानुज्ञोचा-

णिं ससृजे दंसनावान् ॥४॥ सखा ह यच्च सखिभिर्नवगवैरभि-
 ज्ञा सत्त्वभिर्गा अनुगमन् । सत्यं तदिन्द्रो दशभिर्दशगवैः सूर्यं वि-
 वेद् तमसि क्षियंतं ॥५॥ २५॥ इन्द्रो मधु संभृतमुस्रियायां पद्म-
 द्विवेद शफवन्नमे गोः । गुहां हितं गुह्यं गूळहमसु हस्ते दधे
 दक्षिणे दक्षिणावान् ॥६॥ ज्योतिर्वृणीत तमसो विजानन्नारे
 स्याम दुरितादभीके । इमा गिरः सोमपाः सोमवृद्ध जुषस्वेन्द्र
 पुरुतमस्य कारोः ॥७॥ ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु षादरे स्याम
 दुरितस्य भूरः । भूरि चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सुपारासो वसवो
 बर्हेणावत् ॥८॥ शुनं हुवेम मघवान्मिन्द्रमस्मिन्भरे नृतमं
 वाजसातौ । शृण्वंतमुपमृतये समत्सु घ्नंतं वृचाणि संजितं
 धनानां ॥९॥ २६ ॥ २ ॥

॥ ४० ॥ १-९ विश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥४०॥ इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमै हवामहे । स पाहि म-
 ध्वो अंधसः ॥१॥ इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्टुत । पिवा
 वृषस्व तातृपिं ॥२॥ इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्देवे-
 भिः । तिरः स्तवान विशपते ॥३॥ इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र
 यंति सपते । क्षयं चंद्रास इंदवः ॥४॥ दधिष्वा जउरे सुतं सो-
 ममिन्द्र वरेण्यं । तव द्युक्षास इंदवः ॥५॥ १॥ गिर्वेणः पाहि नः
 सुतं मधोर्धराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिद्यशः ॥६॥ अभि द्युम्नानि
 वनिन इन्द्रं सचंते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य वावृधे ॥७॥ अ-
 र्वावतो न आ गहि परावतश्च वृत्रहन । इमा जुषस्व नो गिरः
 ॥८॥ यदंतरा परावतमर्वावतं च हूयसे । इंद्रेह तत् आ गहि ॥९॥ २॥

॥ ४१ ॥ १-९ विश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥४१॥ आ तू न इन्द्र मघधुवानः सोमपीतये हरिभ्यां या-

ह्यद्रिवः ॥१॥ स॒त्तो हो॒ता न च॒तुर्वि॒यस्ति॒स्तिरे ब॒र्हि॒रा॒नुषक् ।
अ॒यु॒ज॒न्ना॒तर॒द्रयः ॥२॥ इ॒मा ब्र॒ह्म ब्र॒ह्मवा॒हः क्रि॒यन्त॒ आ ब॒र्हिः
सी॒द । वी॒हि श्रू॒र पु॒रो॒ऋ॒शं ॥३॥ रा॒रं॒धि स॒र्वनेषु॒ ए एषु॒ स्तोमै॑षु
वृ॒च॒ह॒न । उ॒क्थे॒ष्विन्द्र॒ गि॒र्व॒णः ॥४॥ म॒तयः॑ सोम॒पामु॑हं रि॒हन्ति॒
श॒र्वस॒स्पति॑ । इ॒न्द्र व॒त्सं न मा॒तरः ॥५॥३॥ स म॑द॒स्वा ह्य॑ध॒सो
रा॒ध॒से त॒न्वा म॒हे । न स्तो॒तारं नि॒दे क॑रः ॥६॥ व॒यमि॑न्द्र त्वा॒यवो॑
ह॒विष्म॑तो ज॒राम॑हे । उ॒त त्वम॑स्स॒युर्वसो॑ ॥७॥ मा॒रे अ॒स्महि
मु॒मु॒चो ह॒रिप्रि॒या॒र्वा॒ड्या॒हि । इ॒न्द्र स्व॒धावो॑ म॒त्स्वे॒ह ॥८॥ अ॒र्वाचं॑
त्वा मु॒खे रथे॑ व॒हता॑मिन्द्र के॒शिना॑ । घृ॒त॒सू ब॒र्हि॒रा॒सदे॑ ॥९॥४॥

॥ ४२ ॥ १-९ विश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥४२॥ उप॑ नः सु॒तमा ग॑हि सोममिन्द्र ग॒वा॒शि॒रं । ह॒रि॒भ्यां
य॒स्ते अ॒स्युः ॥१॥ तमि॑न्द्र म॒द॒मा ग॑हि ब॒र्हिः॒ष्टां या॒व॒भिः सु॑तं ।
कु॒वि॒न्वस्य॑ तृ॒ष्णवः ॥२॥ इ॒न्द्रमि॒त्या गि॒रो म॒माच्छा॑गुरिषि॒ता
इ॒तः । आ॒वृ॒ते सोम॑पी॒तये ॥३॥ इ॒न्द्र सोम॑स्य पी॒तये स्तोमै॑रि॒ह
ह॒वाम॑हे । उ॒क्थे॒भिः कु॒वि॒दा॒ग॒मन्त॑ ॥४॥ इ॒न्द्र सोमाः॑ सु॒ता इ॒मे
ता॒न्दधि॒ष्व श॒त॒क्र॒तो । ज॒ठरे॑ वा॒जिनी॑वसो ॥५॥५॥ वि॒द्या हि
त्वा ध॒नं॒ज॒यं वा॒जेषु॑ द॒धृषं॑ क॒वे । अ॒धा ते मु॒क्ष॒मीम॑हे ॥६॥
इ॒ममि॑न्द्र ग॒वा॒शि॒रं य॒वा॒शि॒रं च नः॑ पि॒व । आ॒ग॒त्या वृ॒ष॒भिः
सु॑तं ॥७॥ तु॒भ्येदि॑न्द्र स्व ओ॒क्थे॒ऽसोमं॑ चो॒दामि॑ पी॒तये॑ । ए॒ष
रा॒रन्तु॑ ते ह॒दि ॥८॥ त्वां सु॒तस्य॑ पी॒तये॑ प्र॒त्नमि॑न्द्र ह॒वाम॑हे ।
कु॒शि॒का॒सो अ॒व॒स्यवः॑ ॥९॥६॥

॥ ४३ ॥ १-८ विश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ चिष्टुप् ॥

॥४३॥ आ या॑ह्य॒र्वा॒ड्युप॑ व॒धुरे॒ष्टास्त॑वेदन् प्र॒दिवः॑ सो॒
म॒पेयं॑ । प्रि॒या स॒खाया॑ वि मु॒चोप॑ ब॒र्हि॒स्त्वामि॑मे ह॒व्य॒वा॒

हो॑ हव॑न्ते ॥१॥ आ या॑हि पू॒र्वीर॑ति च॒र्षणी॑राँ अ॒र्य आ॒शिष॒ उप॑ नो
हरि॑भ्यां । इ॒मा हि त्वा॑ म॒तयः॒ स्तोम॑त॒ष्टा इ॒न्द्र ह॑व॑न्ते स॒ख्यं जु॑षा॒णाः
॥२॥ आ नो॑ य॒ज्ञं नमो॑वृ॒धं स॒जोषा॒ इन्द्र॑ दे॒व हरि॑भिर्याहि तू॒र्य ।
अ॒हं हि त्वा॑ म॒तिभि॑र्जो॒हवी॑मि घृ॒तप्र॑याः स॒ध॒मादे॑ म॒धूनां॑ ॥३॥
आ च॒ त्वामे॑ता वृष॑णा॒ वहा॑तो॒ हरी॑ सखा॒या सु॑धुरा॒ स्वंगा॑ ।
धा॒नाव॑दि॒न्द्रः स॑र्व॒नं जु॑षा॒णः सखा॒ सख्युः॑ शृ॒णव॑द्व॒न्दना॑नि ॥४॥
कु॒विन्मा॑ गो॒पां क॑र॒से ज॑न॒स्य कु॑वि॒द्राजा॑नं म॒घव॑न् नृ॒जीषि॑न ।
कु॒विन्म॒ ऋषि॑ प॒पिवा॑सं सु॒तस्य॑ कु॒विन्मे॒ वस्त्वो॑ अ॒मृत॑स्य॒ शि॒
क्षाः ॥५॥ आ त्वा॑ वृ॒हन्तो॑ ह॒रयो॑ यु॒जाना॑ अ॒र्वाणि॑न्द्र स॒ध॒मादो॑
व॒हन्तु॑ । प्र ये द्वि॒ता दि॒व ऋ॑ज॒न्त्याताः॑ सु॒संमृ॑ष्टा॒सो वृष॑भ॒स्य मू॒॒
राः ॥६॥ इ॒न्द्र पि॒व वृष॑धू॒तस्य॑ वृ॒ष्ण आ॒ यं ते॑ श॒येन॑ उ॒श्नते॑ ज॒॒
भा॒र । यस्य॑ म॒दे चा॒वय॑सि॒ प्र कृ॑री॒र्यस्य॑ म॒दे अप॑ गो॒चा व॒वर्थ॑
॥७॥ शु॒नं हु॑वेम म॒घवा॑न॒मिन्द्र॑म॒स्मिन्भरे॑ नृ॒तमं॑ वाज॑सा॒तो ।
शृ॒ण्वन्त॑मु॒यमू॑तये॒ सम॑त्सु॒ घ्नन्त॑ वृ॒चाणि॑ संजि॒तं ध॑ना॒नां ॥८॥७॥

॥ ४४ ॥ १-५ विश्वामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ बृहती ॥

॥४४॥ अ॒यं ते॑ अ॒स्तु ह॑र्य॒तः सोम॑ आ॒ हरि॑भिः सु॒तः । जु॒॒
षा॒ण इ॒न्द्र ह॑रि॒भिर्न॑ आ॒ ग॒त्या तिष्ठ॑ ह॒रितं॑ रथं ॥१॥ ह॒र्यन्नुष॒॑
स॑म॒र्चयः॒ सूर्य॑ ह॒र्यन्ने॒रोच॑यः । वि॒द्वांश्चि॑कित्वा॒नह॑र्य॒श्च व॑र्ध॒स इ॒न्द्र
वि॒श्वा अ॒भि श्रि॑यः ॥२॥ द्या॒मिन्द्रो॑ ह॒रिधा॑य॒सं पृथि॑वी॒ हरि॒॑
व॑र्ष॒सं । अ॒धा॒रय॑द्द॒रितो॑भू॒रि भो॑ज॒नं य॑यो॒रन्त॑र्ह॒रिश्च॑रन्त ॥३॥
ज॒ज्ञानो॑ ह॒रितो॑ वृषा॒ विश्व॑मा॒ भाति॑ रोच॒नं । ह॒र्यश्चो॑ ह॒रितं॑
ध॒त्त आ॒युध॑मा॒ वज्रं॑ वा॒होर्ह॑रि ॥४॥ इ॒न्द्रो ह॑र्य॒तम॑र्जु॒नं वज्रं॑
शु॒क्रैर्भ॑वृ॒तं । अ॒पावृ॑णो॒द्दरि॑भिर॒द्रिभिः॑ सु॒तमु॑क्ता॒ हरि॑भि॒
रा॒जत॑ ॥५॥८॥

॥ ४५ ॥ १-५ विश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ बृहती ॥

॥ ४५ ॥ आ म॒द्रि॒रि॒द्र॒ हरि॒भिर्या॒हि म॒यू॒रोम॒भिः । मा त्वा॒ के
चि॒न्नि य॑म॒न्वि॒न पा॒शिनो॑ऽति॒ धन्वे॑व ताँ इ॒हि ॥ १ ॥ वृ॒त्र॒खा॒दो
व॒ल॒रुजः॑ पु॒रां द॒र्मो अ॒पाम॒जः । स्था॒ता रथ॑स्य ह॒योर॑भि॒स्वर
इ॒द्रो दृ॒ष्ट्वा चि॒दा॒रुजः॑ ॥ २ ॥ गं॒भी॒राँ उ॒द॒धी॒रिव॑ क्र॒तुं पु॒थसि॑ गा
इ॒व । प्र सु॑गो॒पा य॒वसं॑ धे॒नवो॑ यथा हृदं कु॒ल्या इ॒वाश॑त ॥ ३ ॥ आ
न॒स्तुजं॑ र॒यिं भ॒रांशं॑ न प्र॒तिजा॑न॒ते । वृ॒क्षं प॒क्वं फ॒लम॑की॒व धू॒नुही॑द्रं
सं॒पा॒रणं॑ वसु॑ ॥ ४ ॥ स्व॒युरि॒द्र स्व॒रा॒क॒सि॒ स्महि॑ष्टिः स्व॒यंश॑स्तरः ।
स वा॒वृ॒धान॑ ओज॑सा पु॒रुष्टु॑त॒ भवा॑ नः सु॒श्रव॑स्तमः ॥ ५ ॥ १ ॥

॥ ४६ ॥ १-५ विश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ४६ ॥ यु॒धम॑स्य॒ ते वृ॒षभ॑स्य॒ स्व॒राजं॑ उ॒यस्य॑ यू॒नः स्थ॑वि॒रस्य॑
घृ॒ष्वेः । अ॒जू॒र्यतो॑ व॒ज्रि॒णो वी॒र्या॑ऽणी॒द्रं श्रु॑तस्य॒ मह॑तो म॒हानि॑
॥ १ ॥ म॒हाँ अ॒सि म॒हिष॑ वृ॒ष्णये॑भि॒र्धन॑स्पृ॒दं स॒हमा॑नो अ॒न्यान् ।
एको॒ विश्व॑स्य॒ भुव॑नस्य॒ राजा॒ स यो॑धया॒ च क्ष॒यया॑ च॒ जनान्॑
॥ २ ॥ प्र मा॒चा॒भी रि॒रिचे॒ रोच॑मानः॒ प्र दे॒वेभि॑र्वि॒श्वतो॑ अ॒प्रती॑तः ।
प्र म॒ज्मना॑ दि॒व इंद्रः॑ पृथि॒व्याः प्रो॒रोर्म॑हो अ॒न्तरि॑क्षा॒दजी॑षी
॥ ३ ॥ उ॒रुं गं॒भीरं॑ ज॒नुषा॑भ्यु॒पयं॑ वि॒श्वव्य॑च॒सम॑व॒तं म॑ती॒नां । इं॒द्रं
सो॒मांसः॑ प्र॒दिवि॑ सु॒तासः॑ स॒मुद्रं॑ न स॒वत॑ आ वि॒शन्ति॑ ॥ ४ ॥ यं
सो॒ममि॑न्द्र पृथि॒वीद्या॑वा॒ गर्भं॑ न मा॒ता बि॑भृ॒तस्त्वा॒या । तं ते॑
हि॒न्वन्ति॑ त॒मुं ते मृ॑ज॒न्त्यध्व॑र्य॒वो वृ॒षभ॑ पा॒त॒वा उ॑ ॥ ५ ॥ १० ॥

॥ ४७ ॥ १-५ विश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ४७ ॥ म॒रु॒त्वाँ इं॒द्र वृ॒षभो॑ र॒णाय॑ पि॒वा सो॒मम॑नु॒ष्वधं॑ म॒
दा॒य । आ सि॑च॒स्व ज॒ठरे॑ म॒ध्वं ज॒र्मि त्वं॑ रा॒जासि॑ प्र॒दिवः॑ सु॒तानां॑
॥ १ ॥ स॒जोषा॑ इं॒द्र स॒ग॒णो म॒रुद्भिः॑ सो॒मं पि॒व वृ॒त्रहा॑ शू॒र वि॒-

ज्ञान । ज॒हि श॒चूर॑प॒ मृ॒धो नु॒द॒स्वा॒थाभ॑यं कृ॒णु॒हि वि॒श्वतो॑ नः
॥ २ ॥ उ॒त ऋ॒तुभि॑र्च॒तुपाः पा॒हि सोम॑मि॒द्रं दे॒वेभिः स॒खिभिः
सु॒तं नः । याँ आ॒भजो म॑रु॒तो ये त्वान्व॑हन्वृ॒त्रम॑दधु॒स्तुभ्य॑मोजः
॥ ३ ॥ ये त्वा॒हिह॒त्ये म॒घव॑न्नव॒र्धन्ये शा॑व॒रे ह॒रिवो॑ ये ग॒विष्टौ । ये
त्वा नून॑म॒नुम॑द॒न्ति वि॒प्राः पि॒बेद्र॑ सोमं स॒ग॒णो म॑रु॒द्भिः ॥ ४ ॥
म॒रुत्त॑तं वृष॒भं वा॑वृ॒धान॑मक॒वारिं दि॒व्यं शा॑समि॒द्रं । वि॒श्वा-
सा॒ह॒मव॑से नू॒तना॑यो॒यं स॒हो॒दा॒मि॒ह तं हु॑वेम ॥ ५ ॥ ११ ॥

॥ ४८ ॥ १-५ विश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ ४८ ॥ स॒द्यो हं जा॒तो वृ॒षभः क॑नीनः प्र॒भर्तु॑माव॒दध॑सः
सु॒तस्य॑ । सा॒धोः पि॒ब प्र॑ति॒कामं॑ यथा ते र॒सा॒शिरः प्र॑थ॒मं
सो॒म्यस्य॑ ॥ १ ॥ यज्जा॒यथा॑स्त॒दह॑रस्य॒ कामे॑ऽशोः पी॒यूष॑मपि॒वो
गि॒रि॒ष्टां । तं ते मा॒ता परि॑ योषा ज॒नि॒त्री म॒हः पि॒तुर्द॑म
आ॒सि॒च॒दये॑ ॥ २ ॥ उ॒प॒स्था॒य मा॒तर॑म॒न्नमै॑टु ति॒ग्मम॑पश्य॒दभि
सोम॑मू॒धः । प्र॒या॒व॒यन्न॑च॒र॒द्भृ॒त्सो अ॒न्यान्म॑हा॒नि च॒क्रे पु॒रु॒ध-
प्र॒तीकः॑ ॥ ३ ॥ उ॒य॒स्तु॒रा॒षा॒कृ॒भिभू॑त्यो॒जा यथा॑व॒शं त॒न्वं च॒क्र
ए॒षः । त्वष्टा॑रमि॒द्रो ज॒नुषा॑भिभू॒यामु॒षा सोम॑मपि॒बच्च॑मू॒षु ॥ ४ ॥
शु॒नं हु॑वेम म॒घवा॑नमि॒द्रम॑स्मिन्ब॒रे नृ॒तमं॑ वाज॒सातो॑ । शृ॒ण्व-
त॑मु॒ग्रमू॒तये॑ स॒मत्सु॑ घ्न॒तं वृ॒चाणि॑ संजि॒तं ध॒नानां॑ ॥ ५ ॥ १२ ॥

॥ ४९ ॥ १-५ विश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ ४९ ॥ शं॒सा म॒हामि॑द्रं यस्मि॒न्वि॒श्वा आ कृ॑ष्टयः सोम॒पाः
का॒मम॑यन् । यं सु॒क्रतुं॑ धि॒षणे॑ वि॒भव॑त॒ष्टं घ॒नं वृ॒चाणां॑ ज॒नय॑त
दे॒वाः ॥ १ ॥ यं नु न॒किः पृ॒त॒नासु॑ स्व॒राजं॑ द्वि॒ता तर॑ति नृ॒तमं॑
ह॒रि॒ष्टां । इ॒न॒त॒मः स॒त्त्व॒भिर्यो॑ हं श्रू॒षैः पृथु॑ज॒या अ॒मि॒ना॒दायु॑र्दे-

स्योः ॥२॥ सहावा पृत्सु तरणिर्नार्वा व्यानशी रोदसी मेहना-
वान् । भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयो-
धाः ॥३॥ धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिन्नि-
युत्वा । क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव
वाजं ॥४॥ शुनं हुवेम मघवानमिंद्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसा-
तौ । शृण्वंतमुग्रमृतये समत्सु घ्नंतं वृचाणि संजितं धनानां
॥ ५ ॥ १३ ॥

॥ ५० ॥ १-५ विश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ५० ॥ इंद्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोमं आगत्या तुम्रो वृ-
षभो मरुत्वा । ओरुथ्याः पृणतामेभिरनैरास्यं हविस्तन्वः
काममृध्याः ॥१॥ आ ते सपर्यू जवसे युनज्म ययोरनु प्रदिवः
श्रुष्टिमावः । इह त्वा धेयुर्हरयः सुशिप्र पिवा त्वस्य सुपुतस्य
चारोः ॥२॥ गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारमिंद्रं ज्यैष्ठ्याय धा-
यसे गृणानाः । मंदानः सोमं पपिवाँ ऋजीषिन्समसभ्यं
पुरुधा गा इषण्य ॥३॥ इमं कामं मंदया गोभिरश्वैश्चंद्रवता
राधसा पप्रथश्च । स्वर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इंद्राय वाहः
कुशिकासो अक्रन् ॥४॥ शुनं हुवेम मघवानमिंद्रमस्मिन्भरे
नृतमं वाजसातौ । शृण्वंतमुग्रमृतये समत्सु घ्नंतं वृचाणि
संजितं धनानां ॥ ५ ॥ १४ ॥

॥ ५१ ॥ १-१२ विश्वामित्रः ॥ इंद्रः ॥ १-३ अगती । ४-९ चिष्टुप । १०-१२ गावची ॥

॥ ५१ ॥ चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्यमिंद्रं गिरो बृहती-
रभ्यनूषत । वावृधानं पुरुहूतं सुवृक्तिभिरमर्त्यं जरमाणं
दिवेदिवे ॥१॥ शतक्रतुमण्वं शाकिनं नरं गिरो म इंद्रमुप
यन्ति विश्वतः । वाजसनिं पूभिंद्रं तूष्णिमपूरं धामसाचमभि-

घाचं स्वर्विदं ॥२॥ आ॒क्रे वसो॑र्ज॒रिता प॑नस्यतेऽने॒हसः स्तुभ॑
इ॒द्रो दु॒वस्य॑ति । वि॒वस्व॑तः स॒दन आ॑ हि पि॒प्रिये स॑चा॒साह॑-
मभि॒माति॑हनं स्तुहि ॥३॥ नृ॒णामु॑ त्वा नृ॒तमं गी॑र्भिरु॒क्थैर॑भि
प्र वी॒रम॑र्च॒ता स॒वाधः । सं स॑ह॒से पु॒रुमा॑यो जिही॒ते नमो॑
अस्य॑ प्र॒दिव॑ एक ई॒शे ॥४॥ पू॒र्वीर॑स्य नि॒ष्पिधो॑ म॒र्त्येषु॑ पु॒रु
वसू॑नि पृथि॒वी वि॑भर्ति । इ॒द्राय॑ द्याव॒ ओष॑धीरु॒तापो र॑यिं
रक्ष॑न्ति जी॒रयो॑ वना॒नि ॥५॥ १५॥ तुभ्यं॑ ब्र॒ह्माणि॑ गिरं इ॒द्र तुभ्यं॑
स॒चा द॑धिरे हरि॒वो जुष॑स्व । बो॒ध्याऽपि॑रव॒सो नू॑तनस्य॒ सखे॑
वसो॑ ज॒रितृ॒भ्यो वयो॑ धाः ॥६॥ इ॒द्रं म॑रु॒त्व इ॒ह पा॑हि सोमं
यथा॑ शा॒र्याते॑ अपि॒वः सु॑तस्य । तव॑ प्र॒णीती॑ तव॑ शूर॒ शर्म॑-
न्ना वि॒वास॑न्ति क॒वयः॑ सु॒यज्ञाः ॥७॥ स वा॑व॒शान॑ इ॒ह पा॑हि
सोमं॑ म॒रुज्जि॑रि॒द्र सखि॑भिः सु॒तं नः । जा॒तं य॒ज्ञा परि॑ दे॒वा
अ॒भूष॑न्म॒हे भ॑रा॒य पु॒रुहू॑त॒ विश्वे॑ ॥८॥ अ॒भूयै॑ म॒रुत आ॑पि॒रेषो-
ऽम॑द॒न्नि॒द्रम॑नु दा॒तिवा॑राः । तेभिः॑ सा॒कं पि॑वतु वृ॒त्रखा॑दः सु॒तं
सोमं॑ दा॒शुषः॑ स्वे स॒धस्ये॑ ॥९॥ इ॒दं ह्य॒न्वो ज॑सा सु॒तं रा॑धानां
प॒ते पि॒वा त्व॑स्य गि॒र्वणः॑ ॥१०॥ यस्ते॑ अ॒नु स्व॑धा॒मसं॑सु॒ते
नि य॑च्छ॒ तन्वं॑ स त्वा॑ मम॒तु सो॒म्यं ॥११॥ प्र ते॑ अ॒घ्नोतु॑ कु-
क्षोः प्र॑द्र॒ ब्रह्म॑णा शि॒रः प्र॑ वा॒हू शूर॑ राध॒से ॥ १२ ॥ १६ ॥

॥ ५२ ॥ १-८ विश्वामित्रः ॥ इ॒द्रः ॥ १-४ गायत्री । ५. ७. ८ त्रिष्टुप् । ६ जगती ॥

॥ ५२ ॥ धा॒नाव॑तं क॒रंभि॑णम॒पूप॑व॒तमु॑क्थिनं । इ॒द्रं प्रा॑त॒र्जुष॑स्व
नः ॥१॥ पु॒रो॒काशं॑ प॒चत्य॑ जुषस्वे॒द्रा ग॑र॒स्व च । तुभ्यं॑ ह॒यानि॑
सि॒स्रते ॥२॥ पु॒रो॒काशं॑ च नो॒ घसो॑ जोषया॒से गि॑रश्च नः । व-
धू॒युरि॑व॒ योष॑णां ॥३॥ पु॒रो॒काशं॑ स॒नश्रु॑त प्रा॒तःसा॑वे जुषस्व
नः । इ॒द्रं क्र॑तु॒र्हि ते॑ वृ॒हन् ॥४॥ मा॒थ्यदि॑नस्य॒ सव॑नस्य॒ धा॒नाः

पुरो॒क्ताश॑मिन्द्र कृ॒ष्वेह चा॑रुं । प्र यत्सो॒ता ज॑रिता तू॒र्यैर्यो॑ वृषा॒-
यमा॑ण॒ उप॑ गी॒भिरी॑ट्टे ॥५॥ १७॥ तृती॒ये धा॒नाः स॑र्वने पुरु॒ष्टुत पुरो॒-
क्ताश॑माहु॒तं मा॒मह॑स्व नः । ऋ॒भुम॑तं वा॒जवंतं॑ त्वा कवे प्रय॒स्वन्त॑
उप॑ शि॒क्षेम धी॒तिभिः॑ ॥६॥ पू॒षण्व॑ते ते चकृ॒मा कर॑भं ह॒रिव॑ते
ह॒र्यश्वा॑य धा॒नाः । अ॒पूप॑म॒द्भिः स॑ग॒णो म॒रुद्भिः सोम॑ं पिब वृ॒च॒हा
शू॒र वि॒द्वान् ॥७॥ प्र॒ति धा॒ना भ॑रत॒ तूय॑म॒सौ पुरो॒क्ताशं॑ वी॒रत॑-
मा॒य नृ॑णां । दि॒वेदि॑वे स॒दृशी॑रि॒द्र तुभ्य॑ व॒र्धतु॑ त्वा सोम॒पेया॑य
धृ॒णो ॥८॥ १८॥

॥ ५३ ॥ १-२४ विश्वामित्रः ॥ १ इंद्रापर्वतो । २-१४. २१-२४ इंद्रः । १५. १६ वाक् ।
१७-२० रथांगानि ॥ १-९. ११. १४. १५. १७. १९. २१. २३. २४ चिष्टप । १०. १६
जगती । १२. २०. २२ अनुष्टुप । १३ गायत्री । १८ बृहती ॥

॥ ५३ ॥ इंद्रा॑पर्वता बृ॒हता रथे॑न वा॒मीरि॑ष आ व॒हतं सु॒-
वी॒राः । वी॒तं ह॒व्यान्य॑ध्व॒रेषु॑ दे॒वा व॑र्धे॒थां गी॒भिरी॑कृ॒त्या म॑द॒ता
॥१॥ ति॒ष्ठा सु॒ कं म॑घव॒न्मा परा॑ गाः सोम॑स्य॒ नु त्वा सु॑षु॒तस्य॑
य॒क्षि । पि॒तुर्न पु॒त्रः सि॒च॒मा र॑भे त॒ इंद्र॑ स्वादि॒ष्टया गि॒रा शं॒-
ची॒वः ॥२॥ शंसा॑वाध्व॒र्यो प्र॒ति मे गृ॒णी॒हीद्रा॑य॒ वाहः॑ कृ॒णवा॑व
जुष्टं । ए॒दं व॒र्हिर्य॑ज॒मान॑स्य सी॒दाथा॑ च भू॒दु॒क्यमि॑न्द्रा॒य श॑स्तं
॥३॥ जा॒येद॑स्तं म॑घव॒न्सेदु॑ योनि॒स्तदि॒त्त्वा यु॒क्ता ह॑र॒यो व॑हंतु ।
य॒दा क॒दा च॑ सु॒नवा॑म॒ सोम॑म॒ग्निष्ठा॑ दू॒तो ध॑न्वा॒न्यच्छ ॥४॥ परा॑
याहि म॑घव॒न्ना च॑ या॒हीद्र॑ भ्रा॒तरु॑भ॒यचा॑ ते अ॒र्थे । य॒चा रथ॑स्य
बृ॒हतो नि॒धानं॑ वि॒मोच॑नं वा॒जिनो॑ रा॒सभ॑स्य ॥५॥ १९॥ अ॒पाः
सोम॑म॒स्तमि॑न्द्र प्र या॒हि क॒ल्या॒णीर्जा॑या सु॒रणं॑ गृ॒हे ते । य॒चा
रथ॑स्य बृ॒हतो नि॒धानं॑ वि॒मोच॑नं वा॒जिनो॑ दक्षि॒णाव॑त् ॥६॥ इ॒मे
भो॒जा अंगि॑र॒सो वि॒रुपा॑ दि॒वस्पु॒त्रासो॑ अ॒मुर॑स्य वी॒राः । वि॒श्वा-
मि॒त्राय॑ द॒दतो॑ म॒घानि॑ स॒हस्र॑सा॒वे प्र ति॑र॒न्त आ॒युः ॥७॥ रूपं॑-

रूपं मघवां बोभवीति मायाः कृण्वानस्तन्वं परि स्वां । चि-
र्यहिवः परि मुहूर्तमागान्स्वैर्मचैरनृतुपा ऋतावां ॥८॥ मह्यं
ऋषिर्देवजा देवजूतोऽस्तभ्रात्सिंधुमर्णवं नृचक्षाः । विश्वामि-
त्रो यदवहत्सुदासमप्रियायत कुशिकेभिर्दिद्रुः ॥९॥ हंसा इव
कृणुथ श्लोकमद्रिभिर्मदंतो गीर्भिरध्वरे सुते सचा । देवेभिर्वि-
प्रा ऋषयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः सोम्यं मधु ॥१०॥२०॥
उप प्रेतं कुशिकाश्चेतयध्वमथ राये प्र मुंचता सुदासः । राजां
वृचं जघनत्प्रागपागुदगथा यजाते वर आ पृथिव्याः ॥११॥ य
इमे रोदसी उभे अहमिद्रुमतुष्टवं । विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मेदं
भारतं जनं ॥१२॥ विश्वामित्रा अरासत् ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । क-
रदिन्नः सुराधसः ॥१३॥ किं ते कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं
दुहे न तपन्ति घर्म । आ नो भर प्रमगंदस्य वेदो नैचाशाखं
मघवन्नधया नः ॥१४॥ ससर्परीरमतिं बाधमाना बृहन्मिमाय
जमदग्निदत्ता । आ सूर्यस्य दुहिता तंतान् श्रवो देवेष्वमृ-
तमजर्यु ॥१५॥२१॥ ससर्परीरभरन्नूयमेभ्योऽधि श्रवः पांच-
जन्यासु कृष्टिषु । सा पक्ष्याऽनव्यमायुर्दधाना यां मे पल-
स्तिजमदग्नयो ददुः ॥१६॥ स्थिरौ गावौ भवतां वीकुरक्षो
मेघा वि वह्नि मा युगं वि शारि । इंद्रः पातत्ये ददतां शरी-
तोररिष्टनेमे अभि नः सचस्व ॥१७॥ बलं धेहि तनूषु नो
बलमिंद्रानकुत्सु नः । बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि
बलदा असि ॥१८॥ अभि व्ययस्व खदिरस्य सारमोजो धेहि
स्पंदने शिंशपायां । अक्षं वीळो वीळित वीळयस्व मा
यामादस्मादव जीहिपो नः ॥१९॥ अयमस्मान्वनस्पतिर्मा
च हा मा च रीरिषत । स्वस्त्या गृहेभ्य आवसा आ विमो-

चनात् ॥ २० ॥ २२ ॥ इन्द्रोतिभिर्वहुलाभिर्नो अद्य याच्छ्रेष्ठा-
भिर्मघवञ्छूर जिव्व । यो नो द्वेष्ट्यधरः सस्पर्दीष्ट यमु द्विष्म-
स्तमु प्राणो जहातु ॥ २१ ॥ परशुं चिद्धि तपति शिबलं चिद्धि
वृश्चति । उखा चिदिन्द्र येषती प्रयस्ता फेनमस्यति ॥ २२ ॥ न
सायकस्य चिकिते जनासो लोधं नयति पशु मन्यमानाः ।
नावाजिनं वाजिना हासयति न गर्दभं पुरो अश्वान्नयति
॥ २३ ॥ इम ईद्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वं ।
हिन्वन्त्यश्वमरणं न नित्यं ज्यावाजं परिणयन्त्याजौ ॥ २४ ॥ २३ ॥ ४ ॥

॥ ५४ ॥ १-२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रो वाचो वा ॥ विश्वे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५४ ॥ इमं महे विदध्याय श्रूषं शश्वत्कृत्व ईड्याय प्र जंभुः ।
श्रूणोतु नो दम्येभिरनीकैः श्रूणोत्वग्निर्द्विभिरजस्रः ॥ १ ॥ महि
महे दिवे अर्चा पृथिव्यै कामो म इच्छञ्चरति प्रजानन ।
ययोर्ह स्तोमे विदधेषु देवाः सपर्यवो मादयते सचायोः ॥ २ ॥
युवोर्चतं रोदसी सत्यमस्तु महे षु णः सुविताय प्र भूतं । इदं
दिवे नमो अग्ने पृथिव्यै सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नं ॥ ३ ॥
उतो हि वां पृथ्या आविविद्र ऋतावरी रोदसी सत्यवाचः ।
नरश्चिद्वां समिधे श्रूसातो ववन्दिरे पृथिवि वेविदानाः ॥ ४ ॥
को अद्वा वेद क इह प्र वोचहेवाँ अच्छा पथ्या इका समेति ।
ददश्र एषामवमा सदांसि परेषु या गुह्येषु व्रतेषु ॥ ५ ॥ २४ ॥ क-
विर्नृचक्षा अभि षीमचष्ट ऋतस्य योना विधृते मदती । नाना
चक्राते सदनं यथा वेः समानेन क्रतुना संविदाने ॥ ६ ॥ समान्या
वियुते दूरेञ्चते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरुके । उत स्वसारा युवती
भवती आदु ब्रुवाते मिथुनानि नाम ॥ ७ ॥ विश्वेदेते जनिमा सं
विविक्तो महो देवान्विभ्रती न व्यथेते । एजंभुवं पत्यते विश्व-

मेकं चरन्त्यतत्र विष्णुं वि जातं ॥८॥ सना पुराणमध्येस्या-
रान्महः पितुर्जेनितुर्जामि तन्नः । देवासो यत्र पनितार ए-
वैरुो पथि व्युते तस्थुरंतः ॥९॥ इमं स्तोमं रोदसी प्र ब्रवी-
म्यदूराः शृणवन्नग्निजिह्वाः । मित्रः सम्राजो वरुणो युवान
आदित्यासः कवयः पप्रथानाः ॥१०॥२५॥ हिरण्यपाणिः स-
विता मुंजिह्वस्त्रिरा दिवो विदथे पत्यमानः । देवेषु च सवितः
श्लोकमश्रेरादस्मभ्यमा सुव सर्वतातिं ॥११॥ सुकृत्सुपाणिः
स्ववाँ ऋतावा देवस्त्वष्टावसे तानि नो धात । पूषण्वंतं ऋभ-
वो मादयध्वमूर्ध्वयावाणो अध्वरमंतष्ट ॥१२॥ विद्युद्रथा मरुतं
ऋष्टिमंतो दिवो मर्यो ऋतजाता अयासः । सरस्वती शृ-
णवन्त्यज्ञियासो धाता रयिं सहवीरं तुरासः ॥१३॥ विष्णुं स्तो-
मांसः पुरुदस्मर्का भगस्येव कारिणो यामनि गमन् । उरु-
क्रमः ककुहो यस्य पूर्वीर्न मर्धति युवतयो जनित्रीः ॥१४॥ इं-
द्रो विश्वैर्वीर्यैः पत्यमान उभे आ पंग्रौ रोदसी महित्वा । पुरं-
दरो वृचहा धृणुषेणः संगृभ्या न आ भरा भूरि पश्वः ॥१५॥२६॥
नासत्या मे पितरा बंधुपृच्छा सजात्यमश्विनोश्चारु नाम ।
युवं हि स्थो रयिदौ नो रयीणां दाचं रक्षेथे अकवैरदब्धा
॥१६॥ महत्तद्वः कवयश्चारु नाम यद्व देवा भवन्त्य विष्णु इद्रे ।
सखं ऋभुभिः पुरुहूत प्रियेभिरिमां धियं सातये तक्षता नः
॥१७॥ अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासोऽदब्धानि वरुणस्य व्रता-
नि । युयोतं नो अनपत्यानि गंतोः प्रजावाचः पशुमाँ अस्तु
गातुः ॥१८॥ देवानां दूतः पुरुध प्रसूतोऽनागानो वोचतु स-
र्वताता । शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैर्वृ-
तरिक्षं ॥१९॥ शृण्वंतु नो वृषणः पर्वतासो ध्रुवक्षेमास इळया

मदतः । आदित्यैर्नो अदितिः शृणोतु यच्छंतु नो मरुतः शर्म भद्रं
॥२०॥ सदा सुगः पितुमाँ अस्तु पंथा मध्या देवा ओषधीः सं पि-
पृक्त । भगो मे अग्ने सख्ये न मृध्या उद्रायो अश्यां सदनं पुरुक्षोः
॥२१॥ स्वदस्व हव्या समिषो दिदीह्यस्मद्य १ कसं मिमीहि श्रवां-
सि । विश्वाँ अग्ने पृत्सु ताज्जेषि शत्रूनहा विश्वा सुमना दीदिही
नः ॥ २२ ॥ २७ ॥

॥ ५५ ॥ १-२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रो वाचो वा ॥ विश्वे देवाः । १ उषाः । २-१०
अग्निः । ११ अहोरात्रौ । १२-१४ रोदसी । १५ रोदसी बुधिशौ वा । १६
दिशः । १७-२२ इंद्रः पर्जन्यात्मा त्वष्टा वासिष्ठ ॥ चिष्टुष ॥

॥ ५५ ॥ उषसः पूर्वा अध यद्वृषुर्महद्भि जज्ञे अक्षरं पदे
गोः । वृता देवानामुप नु प्रभूषन्महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १ ॥
मो षू णो अच जुहुरंत देवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पदज्ञाः ।
पुराण्योः सन्ननोः केतुरंतर्महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ २ ॥ वि मे
पुरुचा पंतयंति कामाः शम्यच्छा दीद्ये पूर्थाणि । समिद्धे
अग्नावृतमिद्धदेम महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ ३ ॥ समानो रा-
जा विभृतः पुरुचा शये श्यासु प्रयुतो वनानु । अन्या वत्सं
भरति क्षेति माता महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ ४ ॥ आक्षिप्तू-
र्वास्वपरा अनूरुत्सद्यो जातासु तरुणीष्वंतः । अंतर्वेतीः
सुवते अप्रवीता महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ ५ ॥ २८ ॥ शयुः पर-
स्तादध नु विमातावधनश्चरति वत्स एकः । मिचस्य ता
वरुणस्य वृतानि महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ ६ ॥ विमाता हो-
ता विदथेषु सम्राठन्वयं चरति क्षेति बुधः । प्र राण्यानि
राण्यवाचो भरते महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ ७ ॥ शूरस्येव युध्य-
तो अंतमस्य प्रतीचीनं ददृशे विश्वमायत् । अंतर्मतिश्च-
रति निष्विधं गोर्महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ ८ ॥ नि वैवेति

पलितो दूत आस्वतर्महांश्चरति रोचनेन । वपूषि विभ्रदभि
नो वि चंद्रे महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ ९॥ विष्णुर्गोपाः परमं
पाति पार्थः प्रिया धामान्यमृता दधानः । अग्निष्ठा विश्वा
भुवनानि वेद महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १० ॥ २९ ॥ नाना च-
क्राते यस्यां वपूषि तयोरन्यद्वोचते कृष्णमन्यत् । श्यावी च
यदरुषी च स्वसारौ महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ ११ ॥ माता च
यच दुहिता च धेनू संवदुघे धापयेते समीची । ऋतस्य ते
सदसीके अंतर्महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १२ ॥ अन्यस्यां वत्सं
रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः । ऋतस्य सा
पयसापिन्वतेऽऽ महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १३ ॥ पद्मा वस्ते
पुरुषा वपूषध्वा तस्थौ अविं रेहिहाणा । ऋतस्य सन्न वि
चरामि विद्वान्महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १४ ॥ पदे इव निहिते
दुस्मे अंतस्तयोरन्यद्ब्रह्माविरन्यत् । सग्नीचीना पथ्यां सा
विषूची महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १५ ॥ ३० ॥ आ धेनवो धुनयं-
तामग्निंश्चीः संवदुघाः शश्या अग्रदुग्धाः । नय्यां नय्या युव-
तयो भवतीर्महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १६ ॥ यदन्यासु वृषभो
रोरवीति सो अन्यस्मिन्पूषे नि दधाति रेतः । स हि क्षपा-
वान्स भगः स राजा महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १७ ॥ वीरस्य नु
स्वर्च्य जनासः प्र नु वोचाम विदुरस्य देवाः । षोड्हा युक्ताः
पंचपंचा वहन्ति महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १८ ॥ देवस्त्वष्टा
सविता विश्वरूपः पुषोष प्रजाः पुरुधा जजान । इमा च
विश्वा भुवनान्यस्य महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ १९ ॥ मही समै-
रक्ष्वा समीची उभे ते अस्य वसुना नृष्टे । ऋते वीरो
विंदमानो वसूनि महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ २० ॥ इमां

[म०३.अ०४.व०२.]

॥ २५५ ॥

[म०३.अ०५.सू०५७.]

च नः पृथिवी विश्वधाया उप शेति हितमिचो न राजा । पुरः-
सदः शर्मसदो न वीरा महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ २१ ॥ निष्पि-
ध्वरीस्त ओषधीरुतापो रयिं त इन्द्र पृथिवी विभर्ति । सखा-
यस्ते वामभाजः स्याम महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ २२ ॥ ३१ ॥ ३ ॥

॥ ५६ ॥ १-८ प्रजापतिर्विश्वामित्रो वाचो वा ॥ विश्वे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५६ ॥ न ता मिनन्ति मायिनो न धीरा व्रता देवानां प्र-
थमा ध्रुवाणि । न रोदसी अद्रुहा वेद्याभिर्न पर्वता निनमे
तस्यिवांसः ॥ १ ॥ षड्वारौ एको अचरन्विभर्त्युतं वर्षिष्ठमुप
गाव आगुः । तिस्रो महीरुपरास्तस्युरत्या गुहा द्वे निहिते
दर्शयेका ॥ २ ॥ त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत युधा पुरुध
प्रजावान् । अनीकः पत्यते माहिनावान्स रेतोधा वृषभः
शश्वतीनां ॥ ३ ॥ अभीक आसां पदवीरबोध्यादित्यानामहे
चारु नाम । आपश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग्ब्रजंतीः परि
षीमवृंजन् ॥ ४ ॥ जी षधस्थां सिधवस्त्रिः कवीनामुत त्रिमा-
ता विदथेषु समाद् । ऋतावरीर्योषणास्तिस्रो अथास्त्रिरा
दिवो विदथे पत्यमानाः ॥ ५ ॥ त्रिरा दिवः सवितर्वायीणि
दिवेदिव आ सुव चिनो अहः । त्रिधातु राय आ सुवा वसू-
नि भगं चातर्धिषणे सातये धाः ॥ ६ ॥ त्रिरा दिवः सविता
सोषवीति राजाना मित्रावरुणा सुपाणी । आपश्चिदस्य रो-
दसी चिदुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः स्वाय ॥ ७ ॥ त्रिरुत्तमा दू-
णशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः । ऋतावान् इषि-
रा दूळभासस्त्रिरा दिवो विदथे संतु देवाः ॥ ८ ॥ १ ॥

॥ ५७ ॥ १-६ विश्वामित्रः ॥ विश्वे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५७ ॥ प्र मे विविक्तां अविदन्मनीषां धेनुं चरंती प्रयुता-

मगोपां। सद्यश्चिद्या दुंदुहे भूरि धासेरिद्रस्तदग्निः पन्तितारो अ-
स्याः ॥१॥ इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता दिवो न प्रीताः शंशयं
दुंदुहे । विश्वे यदस्यां एणयंत देवाः प्र वोऽव वसवः सुममंश्यां
॥२॥ या जामयो वृषा इच्छंति शक्तिं नमस्यंतीर्जानते गर्भम-
स्मिन् । अच्छा पुत्रं धेनवो वावशाना महश्चरंति विभ्रतं वपूषि
॥३॥ अच्छा विवक्ति रोदसी सुमेके यावणो युजानो अंधरे
मनीषा । इमा उ ते मनवे भूरिवारा ऊर्ध्वा भवंति दर्शता यजत्राः
॥४॥ या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेषूच्यतं उरुची ।
तयेह विश्वा अवसे यजत्राना सादय पायया चा मधूनि ॥५॥
या ते अग्ने पर्वतस्येव धारासंश्रंती पीपयहेव चित्रा । तामस्मभ्यं
प्रमंतिं जातवेदो वसो रास्व सुमंतिं विश्वजन्त्यां ॥ ६ ॥ २ ॥

॥ ५८ ॥ १-९ विश्वामित्रः ॥ अश्विनी ॥ चिहुप ॥

॥५८॥ धेनुः प्रत्नस्य काम्यं दुहानांतः पुत्रश्चरति दक्षिणा-
याः । आ द्यौतनिं वहति शुभयामोषसः स्तोमो अश्विना-
वजीगः ॥१॥ सुयुग्वहंति प्रति वामृतेनोर्ध्वा भवंति पितरेव
मेधाः । जरथामस्मदि पणेर्मनीषां युवोरवश्चकृमा यातम-
वाक् ॥२॥ सुयुग्भिरश्वैः सुवृता रथेन दसाविमं शृणुतं श्लो-
कमद्रेः । किमंग वा प्रत्यवर्ति गमिष्ठाहुर्विप्रासो अश्विना
पुराजाः ॥३॥ आ मन्येषामा गंतं कश्चिदेवैर्विश्वे जनासो
अश्विना हवन्ते । इमा हि वा गोक्षुजीका मधूनि प्र मि-
चासो न ददुरुसो अग्ने ॥४॥ तिरः पुरु चिदश्विना रजास्यां-
गृपो वा मघवाना जनेषु । एह यातं पथिभिर्देवयानैर्दसा-
विमे वा निधयो मधूनां ॥५॥३॥ पुराणमोकः सख्यं शिवं वा

अ० ३. अ० ४. व० ६.]

॥ २५७ ॥

[म० ३. अ० ५. सू० ५९.]

युवोर्नरा द्रविणं जहाय्या । पुनः कृष्णानाः सख्या शिवानि
मर्धा मदेम सह नू समानाः ॥ ६ ॥ अश्विना वायुना युवं
सुदक्षा नियुज्जिश्च सजोषसा युवाना । नासत्या तिरोअह्यं
जुषाणा सोमं पिवतमसिधा सुदानू ॥ ७ ॥ अश्विना परि
वामिषः पुरुचीरीयुगीर्भिर्यतमाना अमृध्राः । रथो ह वामृ-
तजा अद्रिजूतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः ॥ ८ ॥ अश्विना
मधुपुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पातमा गतं दुरोणे । रथो ह वां
भूरि वर्षः करिक्तसुतावतो निष्कृतमार्गमिष्टः ॥ ९ ॥ ४ ॥

॥ ५९ ॥ १-९ विद्यामित्रः ॥ मित्रः ॥ १-५ चिष्टुप् । ६-९ गायत्री ॥

॥ ५९ ॥ मित्रो जनान्यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथि-
वीमुत द्यां । मित्रः कृष्टीरनिमिषाभि चष्टे मित्राय हव्यं घृत-
वज्जुहोत ॥ १ ॥ प्र स मित्र मतो अस्तु प्रयस्वान्यस्त आदित्य
शिक्षति व्रतेन । न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमहो अश्रोत्यं-
तितो न दूरात् ॥ २ ॥ अनमीवास इळ्या मदतो मितज्ञो
वरिमन्ना पृथिव्याः । आदित्यस्य व्रतमुपक्षियंतो वयं मित्रस्य
सुमतौ स्याम ॥ ३ ॥ अयं मित्रो नमस्यः सुशेवो राजा सुश्वो
अजनिष्ट वेधाः । तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे
स्याम ॥ ४ ॥ मह्यं आदित्यो नमसोपसद्यो यातयज्जनो गृणते
सुशेवः । तस्मा एतयन्यतमाय जुष्टमग्नौ मित्राय हविरा जुहोत
॥ ५ ॥ ५ ॥ मित्रस्य चर्षणीधृतोऽवो देवस्य सानसि । द्युमं चित्र-
श्वस्तमं ॥ ६ ॥ अभि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः ।
अभि श्रवोभिः पृथिवी ॥ ७ ॥ मित्राय पंच येमिरे जना अ-
भिष्टिशवसे । स देवान्विश्रान्विभर्ति ॥ ८ ॥ मित्रो देवेष्वायुषु
जनाय वृक्तबर्हिषे । इष इष्टव्रता अकः ॥ ९ ॥ ६ ॥

॥ ६० ॥ १-७ विश्वामित्रः ॥ १-४ ऋभवः । ५-७ ऋभव इंद्रश्च ॥ जगती ॥

॥ ६० ॥ इहेह वो मनसा बंधुतां नर उशिजो जग्मुरभि तानि वेदसा । याभिर्मायाभिः प्रतिजूतिवर्षसः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश ॥ १ ॥ याभिः शचीभिश्चमसाँ अपिंशत यया धिया गामरिणीत चर्मणः । येन हरी मनसा निरतक्षत तेन देवत्वमृभवः समानश ॥ २ ॥ इंद्रस्य सख्यमृभवः समानश्रुमनोर्नपातो अपसो दधन्विरे । सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विष्टी शमीभिः सुकृतः सुकृत्यया ॥ ३ ॥ इंद्रेण याथ सरयं सुते सचाँ अथो वशानां भवथा सह श्रिया । न वः प्रतिमै सुकृतानि वाघतः सौधन्वना ऋभवो वीर्याणि च ॥ ४ ॥ इंद्र ऋभुभिर्वाजवज्जिः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गभस्त्योः । धियेषितो मघवन्दाश्रुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ॥ ५ ॥ इंद्र ऋभुमान्वाजवान्मत्स्वेह नोऽस्मिन्सवने शच्यां पुरुष्टुत । इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुषश्च धर्मेभिः ॥ ६ ॥ इंद्र ऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निह स्तोमं जरितुरुप याहि यज्ञियं । शतं केतेभिरिषिरेभिरायवे सहस्रणीयो अध्वरस्य होमनि ॥ ७ ॥ ७ ॥

॥ ६१ ॥ १-७ विश्वामित्रः ॥ उषाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६१ ॥ उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुषस्व गृणतो मघोनि । पुराणी देवि युवतिः पुरंधिरनु व्रतं चरसि विश्ववारे ॥ १ ॥ उषो देव्यमर्त्या वि भाहि चंद्राया सूनृता ईरयंती । आत्वा वहंतु सुयमासो अश्वा हिरण्यवर्णा पृथुपाजसो ये ॥ २ ॥ उषः प्रतीची भुवनानि विश्वोर्ध्वा तिष्ठस्यमृतस्य केतुः । समा नमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या वंवृत्स्व ॥ ३ ॥ अवस्यूमेव चिन्वती मघोन्मुषा याति स्वसरस्य पत्नी । स्वर्जनेती

सुभगां सुदंसा आंतां हिवः पंप्रथ आ पृथिव्याः ॥४॥ अच्छा
वो देवीमुषसं विभांती प्र वो भरध्वं नमसा सुवृत्तिं । ऊर्ध्व
मधुधा दिवि पाजो अश्रेत्र रौचना रुरुचे एखसंहक् ॥५॥
अृतावरी दिवो अकैरबोध्या रेवती रोदसी चिचमस्थात् । आ-
यतीमम उषसं विभांती वाममेषि द्रविणं भिक्षमाणः ॥६॥
अृतस्य बुध उषसांमिषण्यन्वृषा मही रोदसी आ विवेश । मही
मित्रस्य वरुणस्य माया चंद्रेवं भानुं वि दधे पुरुषा ॥७॥८॥

॥६२॥ १-१५ विश्वागित्रः । १६-१८ विश्वामित्रो जमदग्निर्वा ॥ १-३ इंद्रावरुणौ ।
४-६ बृहस्पतिः । ७-९ पूषा । १०-१२ सविता । १३-१५ सोमः । १६-१८
मित्रावरुणौ ॥ १-३ चिष्टुप । ४-१८ गायत्री ॥

॥६२॥ इमा उ वां भृमयो मन्यमाना युवावन्ते न तु ज्यां अभूवन् ।
कृत्यदिंद्रावरुणा यशो वां येन स्मा सिनं भरथः सखिभ्यः ॥१॥
अयमु वां पुरुतमो रयीयज्छश्चत्तममवसे जोहवीति । सजोषा-
विंद्रावरुणा मरुद्भिर्दिवा पृथिव्या शृणुतं हवमे ॥२॥ अस्मेतदि-
द्रावरुणा वसु षादस्मे रयिर्मरुतः सर्ववीरः । अस्मान्वरुचीः शर-
णैरवंत्सान्होचा भारती दक्षिणाभिः ॥३॥ बृहस्पते जुषस्व नो
हव्यानि विश्वदेव्य । रास्व रत्नानि दाशुषे ॥४॥ शुचिमकैर्बृहस्पति-
मध्वरेषु नमस्यत । अनास्योज आ चके ॥५॥९॥ वृषभं चर्षणीनां
विश्वरूपमदाभ्यं । बृहस्पतिं वरेण्यं ॥६॥ इयं ते पूषन्नाघृणे सुष्टु-
तिर्देवं नयसी । अस्माभिस्तुभ्यं शस्यते ॥७॥ तां जुषस्व गिरं मम
वाजयंतीमवा धियं । वधूयुरिव योषणां ॥८॥ यो विश्वाभि विप-
श्यति भुवनां स च पश्यति । स नः पूषाविता भुवत् ॥९॥ तत्सवितु-
र्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥१०॥१०॥
देवस्य सवितुर्वयं वाजयंतः पुरंध्या । भर्गस्य रातिमीमहे ॥११॥ देवं

नरः सवि॒तारं॒ वि॒प्रां य॒ज्ञैः सु॒वृ॒क्तिभिः । न॒म॒स्यंति॒ धि॒येषि॒ताः
॥१२॥ सोमो॑ जि॒गाति॒ गा॒तुवि॒ह्वाना॑मेति निष्कृतं । ऋ॒तस्य॑
योनि॑मा॒सदं॑ ॥१३॥ सोमो॑ अ॒सभ्यं॑ द्वि॒पदे॑ चतु॒ष्पदे॑ च प॒शवे॑ ।
अ॒न॒मी॒वा इ॒षंस्कर॑त् ॥१४॥ अ॒स्माक॒मायु॑र्व॒र्धय॑न्न॒भिमा॑तीः स॒-
ह॒मानः॑ । सोमः॑ स॒धस्य॑मा॒सदत् ॥१५॥ आ नो॑ मि॒त्रावरु॑णा
घृ॒तैर्ग॒व्यंति॑मु॒क्षतं॑ । म॒ध्वा र॒जांसि॑ सु॒क्रतू ॥१६॥ उ॒रु॒शंसा॑ न॒-
मो॒वृ॒धा म॒हा दक्ष॑स्य राज॒यः । द्रा॒घि॒ष्ठाभिः॑ शु॒चि॒व॒ता ॥१७॥
गृ॒णा॒ना ज॒मद॑ग्नि॒ना योना॑वृ॒तस्य॑ सी॒दतं॑ । पा॒तं सोम॑मृ॒तावृ॑-
धा ॥ १८ ॥ ११ ॥ ५ ॥ ३ ॥

॥ इति तृतीयं मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ १-२० वामदेवः ॥ १. ६-२० अग्निः । २-५ अग्निरग्निरा वरुणश्च ॥ १ अष्टिः ।
२ अतिजगती । ३ धृतिः । ४-२० विष्णुः ॥

॥ १ ॥ त्वां ह्यग्ने॑ स॒द॒मि॒त्स॒म॒न्य॒वो दे॒वासो॑ दे॒वम॑र॒तिं न्ये॒रि
इति॑ क्रा॒त्वा न्ये॒रि । अ॒म॒र्त्यं य॒जत॑ म॒र्त्येष्वा॑ दे॒वमादे॑वं ज॒नत॑
प्र॒चेत॑सं वि॒श्वमादे॑वं ज॒नत॑ प्र॒चेत॑सं ॥१॥ स भ्रा॑तरं वरु॒णम॒ग्न
आ व॑वृ॒त्स्व दे॒वाँ अ॒च्छा सु॒मती॑ य॒ज्ञ॒व॒नसं॑ ज्येष्ठं य॒ज्ञ॒व॒नसं॑ ।
ऋ॒तावा॑न॒मादित्यं॑ च॒र्षणी॑धृतं राजा॒नं च॒र्षणी॑धृतं ॥२॥ सखे॑
सखा॑यम॒भ्या व॑वृ॒त्स्वा॒णुं न च॑क्रं रथ्ये॒व र॑ह्या॒सभ्यं॑ द॒स्म र॑ह्या ।
अग्ने॑ मृ॒ळीकं॑ वरु॒णे स॒चा वि॒दो म॑रु॒त्सु वि॒श्वभा॑नुषु । तो॒काय॑
तु॒जे शु॑शु॒चान् शं कृ॒ध्य॒सभ्यं॑ द॒स्म शं कृ॒धि ॥३॥ त्वं नो॑ अग्ने
वरु॑णस्य वि॒द्वान्दे॒वस्य॑ हे॒ळोऽव॑ यासि॒सी॒ष्टाः । य॒जि॒ष्ठो वहि॑-
तमः॑ शोशु॒चानो॑ वि॒श्या द्वे॒षांसि॑ प्र मु॒मुग्ध्य॑स्मत् ॥४॥ स त्वं
नो॑ अग्नेऽ॒वमो॑ भवो॒ती ने॒दि॒ष्ठो अ॒स्या उ॒षसो॑ व्यु॒ष्टौ । अव॑

यस्य नो वरुणं राणो वीहि मृक्रीकं सुहवो न एधि ॥५॥१२॥
 अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य संहदेवस्य चित्रतमा मर्त्येषु । शुचिं
 घृतं न तप्तमध्यायाः स्याद्देवस्य मंहनेव धेनोः ॥६॥ चिरस्य
 ता परमा संति सत्या स्याद्देवस्य जनिमान्ययेः । अनन्ते
 अंतः परिवीत आगाच्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ॥७॥ स
 दूतो विश्वेदुभि वष्टि सद्मा होता हिरण्यरथो रंसुजिह्वः ।
 रोहिदंश्चो वपुषो विभावा सदा रणवः पितुमतीव संसत् ॥८॥
 स चेतयन्मनुषो यज्ञवंधुः प्र तं मह्या रश्नया नयन्ति । स
 क्षेत्यस्य दुर्यासु साधन्देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ॥९॥ स तू
 नो अग्निर्नयतु प्रजानन्नच्छा रत्नं देवभक्तं यदस्य । धिया
 यद्विश्वे अमृता अकृण्वन्धौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन् ॥१०॥१३॥
 स जायत प्रथमः पस्त्यासु महो बुधे रजसो अस्य योनौ ।
 अषादंशीर्षा गुहमानो अंतायोयुवानो वृषभस्य नीळे ॥११॥
 प्र शर्धे आर्तं प्रथमं विपन्यं ऋतस्य योना वृषभस्य नीळे ।
 स्यार्हो युवा वपुषो विभावा सप्त प्रियासोऽजनयन्त वृष्णे ॥१२॥
 अस्माकमच पितरो मनुष्या अभि प्र सैदुर्ऋतमाशुषाणाः ।
 अश्मव्रजाः सुदुधा वव्रे अंतरुदुसा आजन्मपसो हुवानाः ॥१३॥
 ते मर्मृजत दृढवांसो अद्रिं तर्देषामन्ये अभितो वि वोचन् ।
 पश्वयंचासो अभि कारमर्चन्विदन्त ज्योतिश्चकृपन्त धीभिः
 ॥१४॥ ते गन्धता मनसा दृध्रमुष्यं गा येमानं परि षन्तम-
 द्रिं । दृह्मं नरो वचसा देव्येन व्रजं गोमंतमुशिजो वि वव्रुः
 ॥१५॥१४॥ ते मन्वत प्रथमं नाम धेनोस्त्रिः सप्त मातुः परमा-
 णि विदन् । तज्जानतीर्यनूषत वा आविर्भूवदरुणीर्यशसा
 गोः ॥१६॥ नेशन्नमो दुधितं रोचन्त द्यौरुद्देव्या उषसो भानुरर्तः ।

आसूयौ बृहत्स्तिष्ठदजौ ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् ॥ १७ ॥
आदित्यश्चा बुबुधाना व्यंख्यन्नादिद्रव्यं धारयन्त द्युभक्तं । विश्वे
विश्वांसु दुर्यांसु देवा मित्रं धिये वरुण सत्यमस्तु ॥ १८ ॥ अच्छा
वोचेय शुश्रुचानमग्निं होतारं विश्वभरसं यजिष्ठं । शुच्यूधो
अतृणन्न गवामंधो न पूतं परिषिक्तमंशोः ॥ १९ ॥ विश्वेषामदि-
तिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणां । अग्निर्देवानामव
आवृणानः समृच्छीको भवतु जातवेदाः ॥ २० ॥ १५ ॥

॥ २ ॥ १-२० वामदेवः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप् ॥

॥ २ ॥ यो मर्त्येष्वमृतं ऋतावा देवो देवेष्वरतिर्निधायि ।
होता यजिष्ठो महा शुच्यै हव्यैरग्निर्मनुष ईर्यथै ॥ १ ॥ इह
त्वं सूनो सहसो नो अद्य जातो जातां उभयौ अंतरमे । दूत
ईयसे युयुजान ऋष्व ऋजुमुष्कान्वृषणः शुक्रांश्च ॥ २ ॥
अत्या वृधस्त्वं रोहिता घृतस्त्वं ऋतस्य मन्ये मनसा जविष्ठा ।
अंतरीयसे अरुषा युंजानो युष्मांश्च देवान्विश आ च म-
र्तां ॥ ३ ॥ अर्यमणं वरुणं मित्रमेषामिन्द्राविष्णूं मरुतो
अश्विनोत । स्वश्वो अग्रे सुरथः सुराधा एतु वह सुहविषे
जनाय ॥ ४ ॥ गोमौ अग्नेऽविमौ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा स-
दमिदं प्रमृष्यः । इळावाँ एषो असुर प्रजावान्दीर्घो रयिः
पृथुबुधः सभावान् ॥ ५ ॥ १६ ॥ यस्त इध्मं जभरत्तिष्विदानी
मूर्धानं वा ततपते त्वाया । भुवस्तस्य स्वतवाँः पायुरग्ने वि-
श्वस्मात्सीमघायत उरुष्य ॥ ६ ॥ यस्ते भरादन्नियते चिदन्नं
निशिषन्मद्रमतिथिमुदीरत । आ देवयुरिन्धते दुरोणे तस्मि-
न्नयिर्ध्रुवो अस्तु दास्वान् ॥ ७ ॥ यस्त्वा दोषा य उषसि प्रश-

सोमि॒यं वा॒ त्वा कृ॒णव॑ते ह॒विष्मा॑न । अ॒श्वो न॒ स्वे द॑म॒ आ
हे॒म्यावा॑न्तम॒हसः॑ पी॒परो दा॑श्वांसं ॥६॥ यस्तु॒भ्यम॑मे अ॒मृता॑य
दा॒श॒दु॒वस्वे कृ॒णव॑ते य॒तमु॑क् । न स रा॒या श॑शमा॒नो वि
योष॑न्नैन॒महः॑ परि॒ वर॑द॒घा॒योः ॥९॥ यस्य॒ त्वम॑मे अ॒ध्वरं॑ जुजोषो
दे॒वो म॑र्त॒स्य सु॑धितं रा॒णः । प्री॑तेद॒स॒द्भो॒वा सा य॑वि॒ष्टासा॑म
यस्य॒ वि॒धतो॑ वृ॒धासः॑ ॥१०॥ ११॥ चि॒त्ति॒मचि॑त्तिं चि॒नव॑द्धि
वि॒द्वान्पृ॑ष्ठेव॒ वी॒ता वृ॑जि॒ना च॒ मर्ता॑न । रा॒ये च॒ नः स्व॑प॒त्याय॑
दे॒व दि॑तिं च॒ रा॒स्वादि॑तिमु॒रुष्य ॥११॥ क॒विं श॑शासुः क॒व-
योऽद॑ब्धा नि॒धा॒रय॑तो॒ दुर्यो॑स्वा॒योः । अ॒तस्त्वं दृ॑श्यौ अ॒ग्न ए॒-
ता॒न्य॒द्भिः प॑श्ये॒रद्भु॑ताँ अ॒र्य ए॒वैः ॥१२॥ त्वम॑मे वा॒घते॑ सु॒प्रणी॑तिः
सु॒तसो॑माय वि॒धते॑ य॒विष्ट॑ । रत्नं॒ भर॑ श॒शमा॑नाय घृ॒ष्ट्वे पृ॑थु
श्र॒द्रम॑वसे च॒र्षणि॑प्राः ॥१३॥ अ॒धा ह॒ यद्व॑यम॑मे त्वा॒या प॒द्भि-
हे॒स्तेभि॑श्च॒कृमा॑ त॒नूभिः॑ । रथं॒ न क्र॑न्तो अ॒पसा॑ भु॒रिजो॑र्जु॒तं ये॑मुः
सु॒ध्य आ॑शुषा॒णाः ॥१४॥ अ॒धा मा॑तु॒रुष॑सः स॒प्त वि॑प्रा जा॒ये-
महि॑ प्रथ॒मा वे॒धसो॑ नृन् । दि॒वस्पु॑चा अंगि॒रसो॑ भवे॒माद्रि॑
रु॒जेम॑ ध॒निनै॑ शु॒चंतः॑ ॥१५॥ १६॥ अ॒धा यथा॑ नः पि॒तरः॑ प॒रासः॑
प्र॒त्नासो॑ अ॒ग्न ऋ॑तमा॒शुषा॑णाः । शु॒चीद॑य॒न्दीधि॑तिमु॒क्थ-
शा॑सः क्षा॒मा भि॑दंतो अ॒रुणी॑रप॒ वन ॥१६॥ सु॒कर्मो॑णः सु॒रुचो॑
दे॒वय॑ंतोऽयो न दे॒वा ज॑नि॒मा ध॑र्मतः । शु॒चंतो॑ अ॒ग्निं व॑वृ॒धंत॑
इ॒न्द्रमूर्ध्व॑ गव्यं परि॒षद॑तो अ॒ग्मन् ॥१७॥ आ यू॒थेव॑ क्षु॒मति॑ प॒श्वो
अ॒ख्य॑हे॒वानां॑ यज्जनि॒मांतु॑य । म॒र्ता॒नां चि॒दुर्व॑शी॒रकृ॑प्र॒न्वृधे॑
चि॒द॒र्य उ॑प॒रस्या॑योः ॥१८॥ अ॒कर्म॑ ते स्व॒पसो॑ अ॒भूम॑ ऋ॒तम॑-
व॒सन्नु॑षसो विभा॒तीः । अ॒नून॑म॒ग्निं पु॑रु॒धा सु॒श्र॒द्रं दे॒वस्य॑ म॒र्म-
ज॒तश्चा॑रु॒ चक्षुः॑ ॥१९॥ ए॒ता ते॑ अ॒ग्न उ॒च॒यानि॑ वे॒धोऽवो॑चाम

कवये ता जुषस्व । उच्छ्रोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः
पुरुवार प्र यैधि ॥ २० ॥ १९ ॥

॥ ३ ॥ १-१६ वामदेवः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३ ॥ आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययजं रोद-
स्योः । अग्निं पुरा तनयिन्नोरचित्ताद्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वं
॥ १ ॥ अयं योनिश्चकृमा यं वयं ते जायेव पत्यं उशती सुवा-
साः । अर्वाचीनः परिवीतो नि षीदेमा उ ते स्वपाक प्रती-
चीः ॥ २ ॥ आपृण्वते अदृपिताय मन्म नृचक्षसे सुमृच्छीकाय
वेधः । देवाय शस्तिममृताय शंस यावेव सोता मधुषुद्यमीळे
॥ ३ ॥ त्वं चिन्नः शम्या अग्ने अस्या ऋतस्य बोध्यतचित्स्वा-
धीः । कदा तं उकथा संधमाद्यानि कदा भवंति सख्या गृहे
ते ॥ ४ ॥ कथा ह तद्वरुणाय त्वमग्ने कथा दिवे गर्हसे कन्न
आगः । कथा मित्राय मीढ्रुषे पृथिव्यै ब्रवः कदर्यग्ने कङ्ग-
गाय ॥ ५ ॥ २० ॥ कड्विषण्यासु वृधसानो अग्ने कडाताय प्रतवसे
शुभये । परिज्मने नासत्याय क्षे ब्रवः कदमे रुद्राय नृधे ॥ ६ ॥
कथा महे पुष्टिभराय पूष्णे कदुद्राय सुमन्त्राय हविर्दे । कड्वि-
ष्णव उरुगायाय रेतो ब्रवः कदमे शरवे बृहत्यै ॥ ७ ॥ कथा
शधीय मरुतामृताय कथा सूरै बृहते पृच्छ्यमानः । प्रति
ब्रवोऽदितये तुराय साधा दिवो जातवेदश्चिकित्वान ॥ ८ ॥
ऋतेन ऋतं नियतमीळ आ गोरामा सचा मधुमत्यक्कमग्ने ।
कृष्णा सती रुशता धासिनैषा जामर्येण पर्यसा पीपाय
॥ ९ ॥ ऋतेन हि ष्मा वृषभश्चिदक्तः पुमाँ अग्निः पर्यसा
पृष्ठयेन । अस्पदमानो अचरद्वयोधा वृषा शुक्रं दुदुहे पृश्नि-
रुधः ॥ १० ॥ २१ ॥ ऋतेनाद्रिं व्यसन्भिदंतः समंगिरसो नवंत गो-

भिः । श्रुनं नरः परि षदनुषासमाविः स्वरभवज्जाते अग्रौ ॥ ११ ॥
 ऋतेन देवीरमृता अमृक्ता अणोभिरापो मधुमङ्गिरमे । वाजी
 न सगेषु प्रस्तुभानः प्र सदमित्सवितवे दधन्युः ॥ १२ ॥ मा कस्य
 यक्षं सदमिदुरो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः । मा भ्रातुरग्रे
 अनृजोर्ऋणं वेर्मा सख्युर्दक्षं रिपोर्भुजेम ॥ १३ ॥ रक्षां णो अमे
 तव रक्षणेभी राख्साणः सुमख प्रीणानः । प्रति ष्फुर वि रुज
 वीडुहो जहि रक्षो महि चिद्वावृधानं ॥ १४ ॥ एभिर्भव सुमना
 अग्रे अकैरिमानस्पृश मन्मभिः शूर वाजान् । उत ब्रह्माण्यं-
 गिरो जुषस्व सं ते शस्तिर्देववाता जरेत ॥ १५ ॥ एता विश्वा
 विदुषे तुभ्यं वेधो नीथान्यमे निण्या वचांसि । निवचना
 कवये काथ्यान्यशंसिषं मतिभिर्विप्र उक्थेः ॥ १६ ॥ २२ ॥

॥ ४ ॥ १-१५ वामदेवः ॥ अजी रचोहा ॥ चिष्टम् ॥

॥ ४ ॥ कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वी याहि राजेवामवां
 इमेन । तृष्वीमनु प्रसितिं दूणानोऽस्तांसि विध्यं रक्ष-
 सस्तपिष्ठैः ॥ १ ॥ तवं भ्रमासं आश्रुया पतंत्यनुं स्पृश धृषता
 शोशुचानः । तपूष्यमे जुहां पतंगानसदितो वि सृज विष्व-
 गुल्काः ॥ २ ॥ प्रति स्पशो वि सृज तूष्णीतमो भवा पायुर्विशो
 अस्या अदब्धः । यो नो दूरे अघशंसो यो अंत्यमे माकिष्टे
 व्यथिरा दधधीत् ॥ ३ ॥ उदमे तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्यमिवां
 ओषतात्तिग्महेते । यो नो अरातिं समिधान चक्रे नीचा
 तं धक्ष्यतसं न शुष्कं ॥ ४ ॥ ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्मदा-
 विष्कृणुष्व देवान्यमे । अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामि-
 मजामिं प्र मृणीहि शबून् ॥ ५ ॥ २३ ॥ स ते जानाति सुमतिं

यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत् । विश्वान्यस्मै मुदिनानि
रायो द्युम्नान्यर्यो वि दुरो अभि द्यौत् ॥६॥ सेदमे अस्तु मुभगः
मुदानुर्यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः । पिप्रीषति स्व आ-
युषि दुरोणे विश्वेदस्मै मुदिना सासदिष्टिः ॥७॥ अर्चामि ते
सुमतिं घोषर्वाक्सं ते वावाता जरतामियं गीः । स्वश्वास्त्वा
सुरथा मर्जयेमास्मे क्षत्राणि धारयेन्नु द्यून् ॥८॥ इह त्वा
भूर्या चीरेदुप त्मन्दोषावस्तर्दीदिवांसमनु द्यून् । त्रीळतस्त्वा
सुमनसः सपेमाभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानां ॥९॥ यस्त्वा
स्वश्वः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वसुमता रथेन । तस्य चाता
भवसि तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुषजुजोषत् ॥१०॥ २४॥
महो रुजामि बंधुता वचोभिस्तन्मा पितुर्गोतमादन्वियाय ।
त्वं नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ सुक्रतो दमूनाः ॥११॥
अस्वप्रजस्तरणयः सुशेवा अतद्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः । ते
पायवः सध्र्यचो निषद्यामे तव नः पात्वमूर ॥१२॥ ये पायवो
मामतेयं ते अग्ने पश्यंतो अंधं दुरितादरक्षन् । ररक्ष तान्सु-
कृतो विश्ववेदा दिप्संत इद्रिपवो नाहं देभुः ॥१३॥ त्वया वयं
संधन्यस्वोतास्तव प्रणीत्यश्याम वाजान् । उभा शंसा मूदय
सत्यतातेऽनुष्टुया कृणुह्यह्याण ॥१४॥ अया ते अग्ने समिधां
विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय । दहाशसो रक्षसः पा-
स्यस्मान्दुहो निदो मिचमहो अवद्यात् ॥१५॥ २५॥ ४॥

॥ ५ ॥ १-१५ वामदेवः ॥ वैश्वानरः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥५॥ वैश्वानराय मीळुषे सजोषाः कथा दाशेमागये वृ-
हद्वाः । अनूनेन वृहता वक्ष्येनोप स्तभायदुपमिन्न रोधः ॥१॥

अ० ३. अ० ५. व० ३.]

॥ २६७ ॥

[म० ४. अ० १. सू० ५.]

मा निंदत॒ य इ॒मां म॒ह्यं रा॒तिं दे॒वो द॒दौ म॒र्याय॑ स्व॒धावा॑न ।
पा॒काय॑ गृ॒त्सो अ॒मृतो॑ वि॒चेता॑ वै॒श्वान॒रो नृ॒तमो॑ य॒ज्ञो अ॒ग्निः
॥ २ ॥ सा॒मं द्वि॒र्ब॒हो म॒हि ति॒ग्मभृ॑ष्टिः स॒हस्र॑र॒ता वृष॑भस्तु-
वि॒ष्मान् । प॒दं न गो॑र॒प॒गू॒हं वि॒वि॒द्वान॒ग्निर्म॑ह्यं प्रे॒तुं वोच॑न्म-
नी॒षां ॥ ३ ॥ प्र ताँ अ॒ग्निर्व॑भ॒सत्ति॒ग्मज॑भ॒स्तपि॑ष्ठेन शोचिषा॒ यः
सुरा॑धाः । प्र ये मि॒नन्ति॑ वरु॒णस्य॑ धाम॒ प्रिया॑ मि॒त्रस्य॑ चे॒ततो॑
ध्रु॒वाणि॑ ॥ ४ ॥ अ॒भ्रा॒तरो॑ न योष॑णो॒ ब्यंतः॑ प॒तिरि॑पो॒ न जन॑यो
दु॒रेवाः । पा॒पासः॑ सं॒तो अ॒नृता॑ अ॒सत्या॑ इ॒दं प॒दम॑जन॒ता ग॒भीरं॑
॥ ५ ॥ १ ॥ इ॒दं मे अ॒ग्रे किय॑ते पा॒व॒का॒मि॒नते॑ गु॒रुं भा॒रं न म॑न्म ।
बृ॒हद॑धा॒थ धृष॑ता ग॒भीरं॑ य॒हं पृ॑ष्ठं प्र॒यसा॑ स॒प्रधा॑तु ॥ ६ ॥ त-
मि॒न्वे॒३ व स॑म॒ना स॑मा॒नम॑भि॒ क्रत्वा॑ पुन॒ती धी॑तिर॒श्याः । स-
स॒स्य॒ चर्म॑न्ना॒धि चारु॑ पृ॒श्नेर॑पे॒ रूप॑ आ॒रुपि॑तं ज॒बा॒रु ॥ ७ ॥ प्र॒वाच्यं॑
वच॑सः॒ किं मे अ॒स्य गु॒हा हि॑तमु॒प नि॒णिग्व॑दन्ति । यदु॒स्मि-
या॑णा॒मप॒ वारि॑व॒ व्र॒न्याति॑ प्रि॒यं रूपो॑ अ॒यं प॒दं वेः ॥ ८ ॥ इ॒दमु॒
त्य॒न्महि॑ म॒हाम॑नी॒कं यदु॒स्मिया॑ स॒चत॑ पू॒र्य गौः । ऋ॒तस्य॑ प॒दे
अ॒धि दी॒द्यानं॑ गु॒हा रघु॑ष॒द्रघु॑य॒द्विवे॑द ॥ ९ ॥ अ॒ध द्यु॒तानः॑ पि॒त्रोः
स॒चा॒सा॒मनु॑त॒ गुह्यं॑ चारु॑ पृ॒श्नेः । मा॒तुष्प॑दे प॒रमे॑ अ॒ति ष॒त्रो-
वृ॒णः शोचि॑षः प्र॒यत॑स्य जि॒ह्वा ॥ १० ॥ २ ॥ ऋ॒तं वो॑चे॒ नम॑सा
पृ॒च्छ॒यमा॑नस्त॒वा॒शसा॑ जा॒तवे॑दो॒ यदी॑दं । तम॑स्य द्य॒यसि॑ य॒ज्ञ
वि॒श्वं दि॒वि यदु॒ द्रवि॑णं॒ यत्पृ॑ष्ठि॒व्यां ॥ ११ ॥ किं नो॑ अ॒स्य द्रवि॑णं
क॒ह रत्नं॑ वि॒ नो वो॑चो जा॒तवे॑दश्चि॒कित्वा॑न । गु॒हाध्व॑नः प॒रमं॑
य॒न्नो अ॒स्य रेकु॑ प॒दं न नि॑दा॒ना अ॒गन्म ॥ १२ ॥ का म॒र्यादा॑
व॒युना॑ क॒ह वाम॑म॒च्छा ग॑मेम र॒घवो॑ न वा॒जं । क॒दा नो॑
दे॒वीर॑मृत॒स्य प॒त्नीः मू॒रो व॒र्णेन॑ तत॒नन्नु॑षासः ॥ १३ ॥ अ॒नि॒रेण॑

वचसा फल्गुन प्रतीत्येन कृधुनातृपासः । अधा ते अये कि-
मिहा वदंत्यनायुधास आसता सचंतां ॥ १४ ॥ अस्य श्रिये
समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम् आ रुरोच । रुश्वसानः
सुदृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत् ॥ १५ ॥ ३ ॥

॥ ६ ॥ १-११ वामदेवः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६ ॥ ऊर्ध्व ऊ षु णो अध्वरस्य होतरये तिष्ठ देवतांता
यजीयान् । त्वं हि विश्वमभ्यसि मन्म प्र वेधसंश्चित्तिरसि
मनीषां ॥ १ ॥ अमूरो होता न्यसादि विस्त्वग्भिर्मद्रो विदथेषु
प्रचेताः । ऊर्ध्व भानुं सवितेवाश्चेन्मेतैव धूमं स्तभायदुप द्यां
॥ २ ॥ यता सुजृणी रातिनीं घृताचीं प्रदक्षिणिहेवतातिमु-
राणः । उदु स्वरुनवजा नाक्रः पश्वो अनक्ति सुधितः सुमेकः
॥ ३ ॥ स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अया ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुषाणो
अस्थात् । पर्यग्निः पशुपा न होतां त्रिविष्ट्येति प्रदिव उराणः
॥ ४ ॥ परि त्मना मितदुरेति होताभिर्मद्रो मधुवचा ऋतावा ।
द्रव्यस्य वाजिनो न शोका भयंते विश्वा भुवना यदभ्राद्
॥ ५ ॥ ४ ॥ भद्रा ते अये स्वनीक संहघोरस्य सतो विषुणस्य
चारुः । न यत्रै शोचिस्तमसा वरंत न ध्वस्मानस्तन्वींरेप
आ धुः ॥ ६ ॥ न यस्य सातुर्जेनितोरवारि न मातरापितरा नू
चिदिष्टौ । अधा मित्रो न सुधितः पावकोऽग्निर्दीदाय मा-
नुषीषु विष्णु ॥ ७ ॥ द्विर्य पंच जीजनन्संवसानाः स्वसारो
अग्निं मानुषीषु विष्णु । उषर्वुधमथर्योऽन दंतं शुक्रं स्वासं
परं न तिग्मं ॥ ८ ॥ तव ते अये हरितो घृतस्त्रा रोहितास
ऋज्वचः स्वचः । अरुषासो वृषण ऋजुमुष्का आ देवता-
तिमहंत दसाः ॥ ९ ॥ ये ह ते ते सहमाना अयासस्त्वेपा-

अ० ३. अ० ५. व० ७.]

॥ २६९ ॥

[म० ४. अ० १. सू० ७.]

सो अग्ने अर्चयश्चरन्ति । श्येनासो न दुवसनासो अर्थं तु विष्व-
णसो मारुतं न शर्थः ॥ १० ॥ अकारि ब्रह्म समिधान तुभ्यं
शंसात्युक्थं यजते व्यू धाः । होतारमग्निं मनुषो नि षेदुर्न-
मस्यंत उशिजः शंसमायोः ॥ ११ ॥ ५ ॥

॥ ७ ॥ १-११ वामदेवः ॥ अग्निः ॥ १ जगती । २-६ अनुष्टुप् । ७-११ चिष्टुप् ॥

॥ ७ ॥ अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरे-
ष्वीड्यः । यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वेनेषु चित्रं विभ्वं विशे-
विशे ॥ १ ॥ अग्ने कदा त आनुषग्भुवद्देवस्य चेतनं । अधा हि त्वां
जगृभ्रिरे मतीसो विद्वीड्य ॥ २ ॥ ऋतावानं विचेतसं पश्यन्तो
द्यामिव स्तृभिः । विश्वेषामध्वराणां हस्कर्तारं दमेदमे ॥ ३ ॥ आशुं
दूतं विवस्वतो विश्वा यश्चर्षणीरभि । आ जभुः केतुमायवो भृग-
वाणं विशेविशे ॥ ४ ॥ तमीं होतारमानुषविचक्रिवांसं नि षेदिरे ।
रणं पावकशोचिषं यजिष्ठं सप्त धामभिः ॥ ५ ॥ ६ ॥ तं शश्वतीषु
मातृषु वन आ वीतं अश्रितं । चित्रं संतं गुहां हितं सुवेदं कू-
चिदर्थिनं ॥ ६ ॥ ससस्य यद्वियुता सस्मिन्नूधन्नृतस्य धामन्नणयंत
देवाः । मह्यं अग्निर्नमसा रातहव्यो वेरध्वराय सद्मिद्वतावा
॥ ७ ॥ वेरध्वरस्य दूत्यानि विद्वानुभे अंता रोदसी संचिकित्वान् ।
दूत ईयसे प्रदिव उराणो विदुष्टरो दिव आरोधनानि ॥ ८ ॥ कृणुं त
एमरुशतः पुरो भाश्चरिण्य ५ चिर्वपुषामिदेकं । यदप्रवीता दधते
ह गभै सद्यश्चिज्जातो भवसीदुदूतः ॥ ९ ॥ सद्यो जातस्य ददृशान-
मोजो यदस्य वातो अनुवाति शोचिः । वृणक्ति तिग्मामंतसेषु
जिह्वां स्थिरा चिदन्ना दयते विजभैः ॥ १० ॥ तृषु यदन्ना तृषुणा
ववशं तृषु दूतं कृणुते यद्गो अग्निः । वातस्य मेळिं सचते नि-
जूर्वन्नाशुं न वाजयते हिन्वे अवी ॥ ११ ॥ ७ ॥

॥ ८ ॥ १-८ वामदेवः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ ८ ॥ दूतं वो विश्ववेदसं हव्यवाहममर्त्य । यजिष्ठमृजसे गिरा
॥ १ ॥ स हि वेदा वसुधितिं महौ आरोधनं दिवः । स देवाँ एह
वक्षति ॥ २ ॥ स वेद देव आनमं देवाँ ऋतायते दमे । दाति
प्रियाणि चिद्वसु ॥ ३ ॥ स होता सेतुं दूत्यं चिकित्वाँ अंतरीयते ।
विद्वौ आरोधनं दिवः ॥ ४ ॥ ते स्याम ये अग्नये ददाशुर्हव्यदा-
तिभिः । य ई पुष्यंत इंधते ॥ ५ ॥ ते राया ते सुवीर्यैः ससवांसो
वि शृण्विरे । ये अग्ना दधिरे दुवः ॥ ६ ॥ अस्मे रायो दिवेदिवे
सं चरंतु पुरुस्पृहः । अस्मे वाजांस ईरतां ॥ ७ ॥ स विप्रश्चर्ष-
णीनां शवसा मानुषाणां । अति क्षिप्रेव विध्यति ॥ ८ ॥ ८ ॥

॥ ९ ॥ १-८ वामदेवः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ ९ ॥ अग्ने मृळ महौ असि य ईमा देवयुं जनं । इयेथ व-
हिरासदं ॥ १ ॥ स मानुषीषु दृळभो विश्व प्रावीरमर्त्यः । दूतो
विश्वेषां भुवत् ॥ २ ॥ स सद्य परि णीयते होता मंद्रो दिवि-
ष्टिषु । उत पोता नि षीदति ॥ ३ ॥ उत मा अग्निरध्वर उतो
गृहपतिर्दमे । उत ब्रह्मा नि षीदति ॥ ४ ॥ वेषि ह्यध्वरीयतामुप-
वक्ता जनानां । हव्या च मानुषाणां ॥ ५ ॥ वेषीडस्य दूत्यं यस्य
जुजोषो अध्वरं । हव्यं मर्तस्य वोळ्वे ॥ ६ ॥ अस्माकं जोषध्वर-
मस्माकं यज्ञमंगिरः । अस्माकं शृणुधी हव ॥ ७ ॥ परि ते दृ-
ळभो रयोऽस्माँ अश्रोतु विश्वतः । येन रक्षसि दाशुषः ॥ ८ ॥ ९ ॥

॥ १० ॥ १-८ वामदेवः ॥ अग्निः ॥ १-३ पदपंक्तिः । ४. ६. ७ उष्णिक पदपंक्तिर्वा ।
५ महापदपंक्तिः । ८ उष्णिक ॥

॥ १० ॥ अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रं हृदिस्पृशं । ऋध्या-
मा त ओहैः ॥ १ ॥ अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथी-
र्जुतस्य बृहतो बभूय ॥ २ ॥ अभिनो अकैर्भवानो अर्वाङ् स्वर्गो

ज्योतिः। अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ॥३॥ आभिष्टे अद्य गी-
भिर्गुणं तोऽग्ने दाशेम । प्र ते दिवो न स्तनयन्ति शुष्माः ॥४॥
तव स्वादिष्टाग्ने संहृष्टिरिदा चिदहं इदा चिदुक्तोः । श्रिये रुक्मो
न रोचत उपाके ॥५॥ घृतं न पूतं तनूरेपाः शुचि हिरण्यं ।
तत्रै रुक्मो न रोचत स्वधावः ॥६॥ कृतं चिद्धि ष्मा सनेमि
द्वेषोऽग्रं इनोषि मतात् । इत्या यजमानादृतावः ॥७॥ शिवा
नः सख्या संतु भ्रात्राग्ने देवेषु युष्मे । सा नो नाभिः सदेने
सस्मिन्नूधन् ॥८॥ १० ॥ १ ॥

॥ ११ ॥ १-६ वामदेवः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप ॥

॥११॥ भद्रं ते अग्ने सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
रुग्दृशे दृशे नक्त्या चिदरुक्षितं दृश आ रूपे अन्नं ॥१॥
वि षाह्यग्ने गृणते मनीषां खं वेपसा तुविजात स्तवानः ।
विश्वेभिर्यद्वावनः शुक्र देवैस्तन्नो रास्व सुमहो भूरि मन्म ॥२॥
त्वदग्ने काव्या त्वन्मनीषास्त्वदुक्त्या जायन्ते राध्यानि । त्वदेति
द्रविणं वीरपेशा इत्याधिये दाशुषे मर्त्याय ॥३॥ तद्वाजी
वाजंभरो विहाया अभिष्टिकृज्जायते सत्यशुष्मः । तद्रयिर्दे-
वज्जतो मयोभुस्त्वदाशुर्जुवाँ अग्ने अर्वा ॥४॥ त्वामग्ने प्रथमं
देवयंतो देवं मतां अमृत मंद्रजिह्वं । द्वेषोयुतमा विवासन्ति
धीभिर्दमूनसं गृहपतिममूरं ॥५॥ आरे अस्सदमन्तिमारे अंहं
आरे विश्वां दुर्मतिं यन्निपासि । दोषा शिवः संहसः सूनो अग्ने
यं देव आ चित्सचंसे स्वस्ति ॥६॥ ११ ॥

॥ १२ ॥ १-६ वामदेवः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप ॥

॥१२॥ यस्त्वामग्नं इनधते यतसुक्तिस्ते अन्नं कृणवत्स-
स्मिन्नहन् । स सु द्युसैरभ्यस्तु प्रसस्तव क्रत्वा जातवेदश्चि-

कित्वा॒न् ॥१॥ इ॒ध्मं यस्ते॑ ज॒भर॑च्छ॒श्रमा॒णो म॒हो अ॒ग्ने अ॒नीक॑मा
संप॑र्यन् । स इ॒धानः॑ प्र॒ति दो॒षामु॒षासं॑ पु॒ष्यन्न॑यिं संच॒ते घ्नन्-
मि॒चा॒न् ॥२॥ अ॒ग्निरी॑शे वृ॒हत्तः॑ क्षु॒चिर्य॑स्या॒ग्निर्वा॒जस्य॑ पर॒मस्य॑
रा॒यः । दधा॑ति रत्नं वि॒धत्ते॑ यवि॒ष्टो व्या॑नुष॒श्रत्या॑य स्व॒धावा॑न्
॥३॥ यच्चि॒द्धि ते॑ पु॒रुष॑चा यवि॒ष्टाचि॑त्तिभिश्च॒कृमा॑ कच्चि॒दागः॑ ।
कृ॒धी ष्व॒॑साँ अ॒दि॒ते॒रना॑गान्ये॒नाँसि॑ शि॒श्रथो॑ वि॒ष्वग॑मे
॥४॥ म॒हश्चि॑द॒य ए॒नसो॑ अ॒भीक॑ ऊ॒र्वाद्दे॒वाना॑मु॒त्त म॒र्याना॑ ।
मा ते॒ सखा॑यः स॒दमि॑द्रि॒षाम॒ यच्छा॑ तो॒काय॑ तन॒याय॑ शं योः
॥५॥ यथा॑ ह॒ त्यङ्स॒वो गी॑र्यं चि॒त्पदि॑ षि॒ताम॑मु॒चता॑ यज॒चाः ।
ए॒वो ष्व॒॑स्मन्मु॑चता॒ व्यंहः॑ प्र ता॒र्यमे॑ प्र॒तरं॑ न॒ आयुः॑ ॥६॥ १२॥

॥ १३ ॥ १-५ वामदेवः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप् ॥

॥१३॥ प्र॒त्य॒गि॒रुष॑सा॒मय॑म॒ख्यद्भि॑भातीनां सु॒मना॑ रत्न॒धेयं॑ ।
या॒तम॑श्चि॒ना सु॒कृतो॑ दुरो॒णमु॒त्सूर्यो॑ ज्योति॒षा दे॒व ए॒ति ॥१॥
ऊ॒र्ध्वं भा॑नुं सवि॒ता दे॒वो अ॒श्वेहृ॑सं दवि॒ध्वज॑वि॒षो न स॒त्वा ।
अ॒नु व्र॑तं वरु॒णो यंति॑ मि॒त्रो यत्सूर्य॑ दि॒व्यारो॑हयति ॥२॥ यं
सी॒मकृ॑ण्वन्तम॒से वि॒पृचे॑ ध्रु॒वक्षे॑मा॒ अन॑वस्यन्तो अर्थं । तं सूर्यं
ह॒रितः॑ स॒प्त य॒ज्ञीः स्प॑शं वि॒श्वस्य॑ जग॒तो वह॑न्ति ॥३॥ वहि॒ष्ठे-
भिर्वि॑हर॒त्यासि॑ तंतुमव॒प्यय॑न्नसि॒तं दे॒व व॒सम् । दवि॑ध्वतो र॒श्मयः॑
सूर्य॑स्य च॒र्मेवा॒वाधु॑स्तमो अ॒प्स्वं॒॑तः ॥४॥ अ॒नाय॑तो अ॒निव॑द्यः
क॒थाय॑न्त्य॒ङ्कुत्ता॑नोऽव॒ पद्य॑ते न । क॒या या॑ति स्व॒धया॑ को द॒दर्श॑
दि॒वः स्तु॑भः स॒मृतः॑ पा॒ति ना॒कं ॥५॥ १३ ॥

॥ १४ ॥ १-५ वामदेवः ॥ अग्निर्लिङ्गोक्तदेवता वा ॥ चिष्टुप् ॥

॥१४॥ प्र॒त्य॒गि॒रुष॑सो जा॒तवे॑दा अ॒ख्यद्दे॒वो रोच॑माना

महोभिः । आ नासत्योरुगाया रथेनेमं यज्ञमुप नो यातमच्छ
॥ १ ॥ ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो अश्वेज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय
कृण्वन् । आप्रा द्यावापृथिवी अंतरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिश्चे-
कितानः ॥ २ ॥ आवहत्यरुणीज्योतिषागान्मही चित्रा रश्मि-
भिश्चेकिताना । प्रबोधयती सुविताय देव्युषा ईयते सुयुजा
रथेन ॥ ३ ॥ आ वां वहिष्ठा इह ते वहंतु रथा अश्वास उषसो
व्युष्टौ । इमे हि वां मधुमेयाय सोमा असिन्यज्ञे वृषणा मा-
दयेथां ॥ ४ ॥ अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते
न । कया याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कंभः समृतः पाति
नाकं ॥ ५ ॥ १४ ॥

॥ १५ ॥ १-१० वामदेवः ॥ १-६ अग्निः । ७. ८ सोमकः साहदेवः ।

९. १० अश्विनौ ॥ गायत्री ॥

॥ १५ ॥ अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सत्परि णीयते । देवो
देवेषु यज्ञियः ॥ १ ॥ परि चिविष्ट्यध्वरं यात्यग्नी रथीरिव । आ
देवेषु प्रयो दधत् ॥ २ ॥ परि वाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्र-
मीत् । दधद्रत्नानि दाश्रुषे ॥ ३ ॥ अयं यः संजये पुरो दैववाते
समिध्यते । द्युमाँ अमित्रदंभनः ॥ ४ ॥ अस्य घा वीर ईवतो-
ऽप्रेरीशीत् मर्यः । तिग्मजंभस्य मीङ्क्षुषः ॥ ५ ॥ १५ ॥ तमर्वतं
न सानसिमरुषं न दिवः शिशुं । मर्मज्यते दिवेदिवे ॥ ६ ॥
बोधद्यन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उदरं
॥ ७ ॥ उत त्या यंजता हरीं कुमारात्साहदेव्यात् । प्रयता सद्य
आ ददे ॥ ८ ॥ एष वां देवावश्विना कुमारः साहदेव्यः । दीर्घा-
युरस्तु सोमकः ॥ ९ ॥ तं युवं देवावश्विना कुमारं साहदेव्यं ।
दीर्घायुषं कृणोतन ॥ १० ॥ १६ ॥

॥ १६ ॥ १-२१ वामदेवः ॥ इंद्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ १६ ॥ आ सत्यो यातु मधवाँ ऋजीषी द्रवत्वस्य हरय उप
नः । तस्मा इदं धः सुषुमा सुदक्षमिहाभिपित्वं कर्ते गृणानः ॥ १ ॥
अवस्य श्रूराध्वनो नांतेऽस्मिन्नो अद्य सवने मंदधै । शंसात्यु-
क्थमुशनेव वेधाश्चिकितुषे असुर्याय मन्म ॥ २ ॥ कविर्न निरण्यं
विद्यानि साधन्वृषा यत्सेकं विपिपानो अर्चात् । दिव इत्या
जीजनत्सप्त कारुणह्वा चिच्चक्रुर्वयुना गृणंतः ॥ ३ ॥ स्वर्ग्येहेदिं
सुदृशीकमकैर्महि ज्योतीं रुरुचुर्यद्व वस्तोः । अंधा तमांसि
दुधिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृतमो अभिष्टौ ॥ ४ ॥ ववक्ष इंद्रो
अमितमृजीषुभे आ पप्रौ रोदसी महित्वा । अतश्चिदस्य
महिमा विरेच्यभि यो विश्वा भुवना बभूव ॥ ५ ॥ १७ ॥ विश्वानि
शक्रो नर्याणि विद्वानपो रिरिच सखिभिर्निकामैः । अश्मानं
चिद्ये बिभिदुर्वचोभिर्व्रजं गोमतमुशिजो वि वव्रुः ॥ ६ ॥ अपो
वृचं वव्रिवांसं पराह्व्यावत्ते वज्रं पृथिवी सचेताः । प्राणींसि
समुद्रियाण्येनोः पतिर्भवञ्छवसा शूरधृणो ॥ ७ ॥ अपो यदद्रिं
पुरुहूत ददेराविर्भुवत्सरमा पूर्य ते । स नो नेता वाजमा दधि
भूरिं गोचा रुजन्नंगिरोभिर्गृणानः ॥ ८ ॥ अच्छा कविं नृमणो
गा अभिष्टौ स्वर्षाता मधवन्नाधमानं । ऊतिभिस्तमिषणो
द्युम्नहूतो नि मायावानब्रह्मा दस्युरर्त ॥ ९ ॥ आ दस्युघ्ना मनसा
याह्यस्तं भुवत्ते कुत्सः सख्ये निकामः । स्वे योनौ नि षदतं
सरूपा वि वां चिकित्सदत्तचिद्व नारी ॥ १० ॥ १८ ॥ यासि
कुत्सेन सरथमवस्युस्तोदो वातस्य हर्योरीशानः । ऋजा वाजं
न गथं युयूषन्कविर्यदहन्पार्याय भूषात् ॥ ११ ॥ कुत्साय
शृणामशुषं नि बर्हीः प्रपित्वे अहः कुर्यवं सहसा । सद्यो

दस्युन्न मृण कुत्सेन प्र सूरश्चक्रं वृहताद्भीके ॥ १२ ॥ त्वं पिप्रुं
मृगयं शूश्रुवांसमृजिश्चने वैदयिनाय रंधीः । पंचाशत्कृष्णा
नि वपः सहस्रात्कं न पुरो जरिमा वि दर्दः ॥ १३ ॥ सूर उपाके
तन्वं १५५० वि यत्ते चेत्यमृतस्य वर्षः । मृगो न हस्ती तवि-
षीमुषाणः सिंहो न भीम आयुधानि विभ्रत ॥ १४ ॥ इंद्रं कामा
वसूयंतो अग्नन्स्वर्मीहे न सवने चकानाः । श्रवस्यवः
शशमानास उक्थैरोको न रखा सुहृशीव पुष्टिः ॥ १५ ॥ १९ ॥
तमिह इंद्रं सुहवं हुवेम यस्ता चकार नर्या पुरुणि । यो मावन्ते
जरिचे गथ्यं चिन्मक्षू वाजं भरति स्याहर्गधाः ॥ १६ ॥ तिग्मा
यदंतरशनिः पताति कस्मिञ्चिच्छूर मुहुके जनानां । घोरा यदये
समृतिर्भवात्यध स्मा नस्तन्वो बोधि गोपाः ॥ १७ ॥ भुवोऽवि-
ता वामदेवस्य धीनां भुवः सखावृको वाजसातौ । त्वामनु प्रमं-
तिमा जगन्मोरुशंसो जरिचे विश्वध स्याः ॥ १८ ॥ एभिर्नृभिर्दि-
त्वायुभिष्टा मघवद्भिर्मघवन्विश्वं आजौ । द्यावो न ह्युच्चैरभि-
संतो अर्यः क्षपो मदेम शरदंश्च पूर्वीः ॥ १९ ॥ एवेदिंद्राय वृष-
भाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथं । नू चिद्यथा नः सख्या
वियोषदसन्न उयोऽविता तनूपाः ॥ २० ॥ नू घृत इंद्र नू गृणान
इधं जरिचे नद्योऽन पीपेः । अकारि ते हरिवो ब्रह्म नथ्यं
धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥ २१ ॥ २० ॥

॥ १७ ॥ १-२१ वामदेवः ॥ इंद्रः ॥ १-१४. १६-२१ चिष्टप. १५ एकपदा ॥

॥ १७ ॥ त्वं महां इंद्र तुभ्यं ह द्या अनु क्ष्वं मंहना मन्यत द्यौः ।
त्वं वृचं शवसा जघन्वान्तसृजः सिंधूरहिना जयसानान ॥ १ ॥ तव
त्विषो जनिमवेजत द्यौ रेजद्भूमिभियसा स्वस्य मन्योः । क्षु-
द्यायंतं मुभ्व १ः पर्वतास आर्देन्धन्वानि सरयंत आपः ॥ २ ॥ भि-

अ० ३. अ० ५. व० २३.]

॥ २७६ ॥

[म० ४. अ० २. सू० १७.]

नज्जिरिं शर्वसा वज्रमिण्णनाविष्कृण्वानः सहसान ओजः ।
वधीं वृचं वज्रेण मंदसानः सरन्नापो जर्वसा हतवृष्णीः ॥ ३ ॥
सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौरिंद्रस्य कर्ता स्वर्पस्तमो भूत । य
इ जजान स्वयं सुवज्रमनपच्युतं सदसो न भूम ॥ ४ ॥ य एक
इच्छावयति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहूत इंद्रः । सत्यमेनमनु
विश्वे मदन्ति रातिं देवस्य गृणतो मघोनः ॥ ५ ॥ २१ ॥ सचा सो-
मा अभवन्नस्य विश्वे सचा मदांसो बृहतो मदिष्टाः । सचा भवो
वसुपतिर्वसूनां दत्ते विश्वा अधिथा इंद्र कृष्टीः ॥ ६ ॥ त्वमथ प्रथ-
मं जायमानोऽमे विश्वा अधिथा इंद्र कृष्टीः । त्वं प्रति प्रवतं
आशयानमहिं वज्रेण मघवन्वि वृथः ॥ ७ ॥ सचा हणं दार्धृषिं
तुममिंद्रं महामपारं वृषभं सुवज्रं । हंता यो वृचं सनितोत
वाजं दाता मघानि मघवां सुराधाः ॥ ८ ॥ अयं वृतश्चातयते
समीचीर्य आजिषु मघवां ऋण्व एकः । अयं वाजं भरति यं
सनोत्यस्य प्रियासः सख्ये स्याम ॥ ९ ॥ अयं ऋण्वे अध जयन्नुत
घ्नन्नयमुत प्र कृणुते युधा गाः । यदा सत्यं कृणुते मन्युमिंद्रो
विश्वं दृष्ट्वं भयत एजदस्मात् ॥ १० ॥ २२ ॥ समिंद्रो गा अजयत्सं
हिरण्या समश्चिया मघवा यो हं पूर्वीः । एभिर्नृभिर्नृतमो
अस्य शकै रायो विभक्ता संभरश्च वस्वः ॥ ११ ॥ कियत्स्विदिंद्रो
अध्येति मातुः कियत्पितुर्जनितुर्यो जजान । यो अस्य ऋषं
मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनयद्विरभ्रैः ॥ १२ ॥ क्षियंतं त्वम-
क्षियंतं कृणोतीर्यति रेणुं मघवां समोहं । विभंजनुरशनिमाँ इव
द्यौरुत स्तोतारं मघवा वसौ धात ॥ १३ ॥ अयं चक्रमिषणत्सूर्य-
स्य न्येतं शं रीरमत्समृमाणं । आ कृण्व ई जुहुराणो जिघर्ति त्वचो
बुधे रजसो अस्य योनौ ॥ १४ ॥ असिक्त्वां यजमानो न होता

॥ १५ ॥ २३ ॥ ग॒यं॒त इ॒न्द्रं स॒ख्याय॒ वि॒प्रां अ॒श्या॒यंतो॒ वृ॒षणं॒ वा॒-
ज॒यंतः॒ । ज॒नी॒यंतो॒ जनि॒दाम॒क्षितो॒ति॒मा च्या॒वयामो॒ऽव॒ते न
को॒शं ॥ १६ ॥ चा॒ता नो॒ बो॒धि द॒ह॒शान॒ आ॒पिर॒भि॒ख्या॒ता
म॒डिता॒ सो॒म्यानां॑ । स॒खा पि॒ता पि॒तृ॒तमः॒ पि॒तृ॒णां क॒र्ते॒मु
लो॒कमु॒श॒ते व॒यो॒धाः ॥ १७ ॥ स॒खी॒य॒ताम॒वि॒ता बो॒धि स॒खा
गृ॒णान॒ ई॒द्र स्तु॒वते॒ वयो॑ धाः । व॒यं ह्या॒ ते च॒कृ॒मा स॒वाध
आ॒भिः श॒र्मी॒भिर्म॒हय॑त इ॒न्द्र ॥ १८ ॥ स्तु॒त इ॒न्द्रो म॒घवा॒ यज्ञं॒ वृ॒चा
भू॒री॒ण्ये॒को अ॒प्र॒ती॒नि ह॑न्ति । अ॒स्य प्रि॒यो ज॑रि॒ता यस्य॒ शर्म॑न्न-
कि॒र्दे॒वा वा॒रय॑न्ते॒ न म॒र्ताः ॥ १९ ॥ ए॒वा न इ॒न्द्रो म॒घवा॒ वि॒-
र॒ष्णी क॑रा॒त्स॒त्या च॑र्ष॒णीधृ॑द॒न॒र्वा । त्वं रा॒जा ज॒नुषां॑ धे॒ह्य॒से
अ॒धि श्र॒वो मा॒हि॒नं य॒ज्ज॒रि॒चे ॥ २० ॥ नू घृ॒त इ॒न्द्र नू गृ॒णान
इ॒षं ज॒रि॒चे न॒द्यो॒ऽन पी॑पेः । अ॒का॒रि ते॒ हरि॒वो ब्र॒ह्म न॒व्यं
धि॒या स्या॑म॒ र॒थ्यः स॒दा॒साः ॥ २१ ॥ २४ ॥

॥ १८ ॥ १-१३ संवाद इन्द्रादिति वामदेवानां ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १८ ॥ अ॒यं प॑था॒ अनु॑वि॒त्तः पु॒रा॒णो य॒तो दे॒वा उ॒दजा॑-
य॒न्त वि॒श्वे । अ॒तश्चि॒दा ज॒निषी॑ष्ट प्र॒वृ॒द्धो मा॒ मा॒तर॑म॒मु॒या
प॒त्त॒वे कः ॥ १ ॥ ना॒हम॒तो नि॒रया॒ दु॒र्ग॒हे॒त॒त्रि॒श्वता॑ पा॒र्था-
न्नि॒र्गमा॑णि । ब॒हूनि॒ मे अ॒कृ॒ता क॒र्त्तानि॒ यु॒ध्यं ते॒न सं ते॒न
पृ॒च्छे ॥ २ ॥ प॒रा॒य॒ती मा॒तर॑म॒न्व॒चष्ट॒ न ना॒नु गा॒न्यनु॒ नू गं॒-
मा॒नि । त्व॒ष्टु॒र्गृ॒हे अ॒पि॒व॒त्सो॒ममि॑न्द्रः श॒तध॑न्यं च॒म्बोः सु॒तस्य॑
॥ ३ ॥ किं स ऋ॒थ॒कृ॒णव॑द्यं स॒हस्रं॑ मा॒सो ज॒भारं॑ श॒रद॑श्च
पू॒र्वीः । न॒ही न्व॑स्य प्र॒ति॒मा॒नम॑स्य॒न्तर्जा॑तेषू॒त ये ज॒नि॒त्वाः
॥ ४ ॥ अ॒व॒द्यमि॑व॒ मन्य॑मा॒ना गु॒हां॒कि॒रि॒द्र मा॒ता वी॒र्ये॑णा॒ नृ॒ष्टं ।
अ॒यो॒द॒स्था॒त्स्व॒यम॑त्कं व॒सान् आ॒ रो॒द॒सी अ॒पृ॒णा॒ज्जा॒यमा॑नः

॥ ५ ॥ २५ ॥ एता अर्धत्यललाभवंतीर्ज्ञतावरीरिव संक्रोशमा-
नाः । एता वि पृच्छ किमिदं भनन्ति कमापो अद्रिं परिधिं
रुजन्ति ॥ ६ ॥ किमु ष्विदस्मै निविदो भनन्तिद्रस्यावद्यं दिधिषन्त
आपः । ममेतान्युचो महता वधेन वृचं जघन्वाँ असृजद्वि
सिंधून् ॥ ७ ॥ ममच्चन त्वा युवतिः परास ममच्चन त्वा कुषवा
जगार । ममच्चिदापः शिशवे ममृज्युर्ममच्चिदिन्द्रः सहसोद-
तिष्ठत् ॥ ८ ॥ ममच्चन ते मघवन्त्यसो निविविध्वाँ अप हनू
जघान । अधा निविद्व उत्तरो बभूवाञ्छिरो दासस्य सं पि-
ण्वधेन ॥ ९ ॥ गृष्टिः संसूव स्थविरं तवागामनाधृषं वृषभं
तुममिन्द्र । अरीहं वत्सं चरथाय माता स्वयं गातुं तन्व
इच्छमानं ॥ १० ॥ उत माता महिषमन्ववेनदमी त्वा जहति
पुत्र देवाः । अथाब्रवीद्वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन्सखे विष्णो वितरं
वि क्रमस्व ॥ ११ ॥ कस्ते मातरं विधवामचक्रच्छयुं कस्त्वाम-
जिघांसच्चरतं । कस्ते देवो अधि माडीक आसीद्यत्पाक्षिणाः
पितरं पादगृह्य ॥ १२ ॥ अवर्त्या शुन आंचाणि पेचे न देवेषु
विविदे मर्दितारं । अपश्यं जायाममहीयमानामधा मे श्येनो
मधा जभार ॥ १३ ॥ २६ ॥ ५ ॥

॥ १९ ॥ १-११ वामदेवः ॥ इन्द्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ १९ ॥ एवा त्वामिन्द्र वज्रिन्वृत्रं विश्वे देवासः सुहवास
ऊमाः । महामुभे रोदसी वृद्धमृष्वं निरेकमिवृणते वृत्रहत्ये
॥ १ ॥ अवांसृजन्त जित्रयो न देवा भुवः सम्राठिन्द्र सत्ययो-
निः । अहन्नहिं परिश्यानमर्णः प्र वर्तनीरदो विश्वधेनाः ॥ २ ॥
अतृणुवन्तं वियन्तमबुध्यमबुध्यमानं सुषुपाणमिन्द्र । सप्र प्रति
प्रवन्त आश्यानमहिं वजेण वि रिणा अपर्वन् ॥ ३ ॥ अक्षो-

दयच्छवसा क्षामं बुध्नं वारुणं वातस्तविषीभिरिंद्रः । दृष्ट्वा
न्यौभादुशमानं ओजोऽवाभिनत्कुभः पर्वतानां ॥४॥ अभि
प्र दंदुर्जनयो न गर्भं रथा इव प्र ययुः साकमद्रयः । अतर्पयो
विसृतं उज्ज ऊर्मीन्त्वं वृताँ अरिणा इंद्र सिंधून ॥५॥ १॥ त्वं
महीमवनिं विश्वधेनां तुर्वीतये वय्याय क्षरंती । अरमयो
नमसैजदरणीः सुतरणाँ अकृणोरिंद्र सिंधून ॥६॥ प्रायुवो न-
भन्वोऽन वक्त्रा ध्वसा अपिन्वद्युवतीर्क्षतज्ञाः । धन्वान्यज्जौ
अपृणक्तृषाणाँ अधोगिंद्रः स्तर्योऽदंसुपत्नीः ॥७॥ पूर्वीरु-
षसः शरदश्च गूर्ता वृचं जघन्वाँ असृजद्वि सिंधून । परिष्ठिता
अतृणवद्धधानाः सीरा इंद्रः सवितवे पृथिव्या ॥८॥ वस्त्रीभिः
पुत्रमयुवो अदानं निवेशनाद्धरिव आ जभर्ष । व्यंघ्र्यो अ-
ख्यदहिमाददानो निर्भूदुखच्छित्समरंत पर्व ॥९॥ प्र ते पूर्वा-
णि करणानि विप्राविद्धाँ आह विदुषे करांसि । यथायथा
वृष्ण्यानि स्वगूर्तापांसि राजन्नर्याविवेषीः ॥१०॥ नू घृत इंद्र
नू गृणान इषं जरिचे नद्योऽन पीपेः । अकारि ते हरिवो
ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥११॥ २॥

॥ २० ॥ १-११ वामदेवः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥२०॥ आ न इंद्रो दूरादा न आसादभिष्टिकृदवसे यास-
दुयः । ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृत-
न्यून ॥१॥ आ न इंद्रो हरिभिर्यात्वच्छावाचीनोऽवसे राधसे
च । तिष्ठाति वजी मघवा विरप्शीमं यज्ञमनु नो वाजसा-
ती ॥२॥ इमं यज्ञं तमस्साकमिंद्र पुरो दधत्सनिष्पसि क्रतुं
नः । श्वघ्नीव वज्रिन्त्सनये धनानां तया वयमर्ये आजिं

जयेम ॥३॥ उ॒श॒न्तु षु राः सु॒मना॑ उपा॒के सोम॑स्य नु सु॒षुत॑स्य
स्वधा॒वः । पा इ॒द्र॒ प्र॒तिभृ॑तस्य म॒ध्वः स॒म॒ध॒सा म॒मदः पृ॒ष्ठचैन॑
॥४॥ वि॒यो र॒र॒ष्ण ऋ॒षिभि॑र्नवैर्भिवृ॒क्षो न प॒क्कः सृ॒ण्यो न जे॒ता ।
म॒र्यो न योषा॑म॒भि म॒न्य॒मा॒नोऽच्छा॑ वि॒वक्त्रि॑ पुरु॒हूत॑मिन्द्रं
॥५॥३॥ गि॒रिर्न यः स्व॑त॒वाँ ऋ॒ष्व इ॒न्द्रः स॒नादे॑व स॒हसे॑ जा॒त
उ॒यः । आ॒र्द॒तो व॒ज्रं स्य॑वि॒रं न भी॑म उ॒न्नेव॑ को॒शं व॑सु॒ना नृ॒ष्टं
॥६॥ न यस्य॑ व॒र्ता ज॒नुषा॑ न्वस्ति॒ न रा॒ध॒स आ॒मरी॑ता म॒घ॒स्य ।
उ॒द्वावृ॑षा॒णस्त॑विषी॒व उ॒या॒स्मभ्य॑ द॒द्धि पुरु॑हूत रा॒यः ॥७॥
ई॒क्षे रा॒यः क्ष॒यस्य॑ च॒र्षणी॑नामु॒त व्र॒जम॑पव॒र्तासि॑ गो॒ना । शि॒-
क्षान॒रः संमि॑येषु प्र॒हावा॑न्वस्वो रा॒शिम॑भिने॒तासि॑ भू॒रि ॥८॥
क॒या तच्छृ॑खे श॒च्या श॒चि॒ष्ठो यया॑ कृ॒णोति॑ सु॒हु का चि॑हृ॒ष्वः ।
पुरु॑ दा॒शुषे॑ वि॒च॒यि॒ष्ठो अ॒होऽथा॑ द॒धाति॑ द्र॒विणं॑ ज॒रि॒चे ॥९॥
मा नो॑ म॒धीरा॑ भ॒रा द॒द्धि तन्नः॑ प्र दा॒शुषे॑ दा॒त॒वे भू॒रि य॒ज्ञे ।
न॒व्ये दे॒णो श॒स्ते अ॒सिन्ता॑ उ॒क्थे प्र ब्र॑वाम व॒यमि॑न्द्र स्तु॒वंतः
॥१०॥ नू द्रु॒त इ॒द्र नू॑ गृ॒णान॑ इ॒षं ज॒रि॒चे न॒द्योऽन॑ पी॒षे । अ॒-
का॒रि ते॒ हरि॑वो ब्र॒ह्म न॒व्यं धि॒या स्या॑म र॒थ्यः सदा॑साः ॥११॥४॥

॥ २१ ॥ १-११ वामदेवः ॥ इन्द्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥२१॥ आ या॒त्वि॒द्रोऽव॑स॒ उप॑ न इ॒ह स्तु॒तः स॒ध॒माद॑स्तु
शू॒रः । वा॒वृ॒धा॒नस्त॑विषी॒र्यस्य॑ पू॒र्वी॒द्यौर्न क्ष॒त्रम॑भिभूति॒ पु॒ष्या॒त
॥१॥ तस्ये॒दि॒ह स्त॑व॒य वृ॒ष्ण्या॑नि तु॒विद्यु॑स्य॒ तुवि॑रा॒ध॒सो
नृ॒न । यस्य॑ क॒र्तुर्वि॒द॒व्योऽन॑ स॒म्राट् सा॒ह्याँ त॑रु॒वो अ॒भ्य॒स्ति
कृ॒षीः ॥२॥ आ या॒त्वि॒द्रो दि॒व आ॑ पृथि॒व्या म॒सू संमु॑द्रा॒दुत॑ वा
पु॒री॒धा॒त । स्व॒र्ण॒रा॒द॒वसे॑ नो म॒रु॒त्वा॒न्यरा॑व॒तो वा॑ स॒द॒ना॒द॒तस्य॑
॥३॥ स्थू॒रस्य॑ रा॒यो बृ॒ह॒तो य ई॒शे त॑मु॒ ए॒वाम॑ वि॒द॒ये॒ष्विन्द्र॑ ।

यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्णुया नयति वस्यो अञ्च
॥४॥ उप यो नमो नमसि स्तभायन्नियति वाचं जनयत्यजधै ।
अजसानः पुरुवार उक्थैरेद्रं कृषीत सदेनेषु होता ॥५॥ ५॥
धिषा यदि धिषण्यतः सरणान्सदंतो अद्रिमौशिजस्य गोहे ।
आ दुरोषाः पास्त्यस्य होता यो नो महान्संवरणेषु वहिः
॥६॥ सचा यदी भार्वरस्य वृष्णः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।
गुहा यदीमौशिजस्य गोहे प्र यद्विये प्रायसे मदाय ॥७॥ वि
यद्वरांसि पर्वतस्य वृषे पयोभिर्जिन्वे अपां जवांसि । वि-
दज्ञौरस्य गवयस्य गोहे यदी वाजाय सुध्योऽवहन्ति ॥८॥ भद्रा
ते हस्ता सुकृतोत पाणी प्रयंतारां स्तुवते राध इन्द्र । का ते
निषक्तिः किमु नो ममसि किं नोदुदु हर्षसे दातवा उ ॥९॥
एवा वस्व इन्द्रः सत्यः समाहुता वृचं वरिवः पूरवे कः । पुरुष्टुत
क्रत्वा नः शग्धि रायो भक्षीय तेऽवसो दैव्यस्य ॥१०॥ नू द्रुत
इन्द्र नू गृणान इषं जरिचे नद्योऽन पीपेः । अकारि ते हरिवो
ब्रह्म नथ धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥११॥ ६॥ २॥

॥ २२ ॥ १-११ वामदेवः ॥ इन्द्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥२२॥ यन्न इन्द्रो जुजुषे यच्च वहि तन्नो महान्करति शुष्म्या
चित् । ब्रह्म स्तोमं मधवा सोममुक्था यो अश्मानं शवसा
विभ्रदेति ॥१॥ वृषा वृषधिं चतुरश्विमस्यन्नुयो बाहुभ्यां नृतमः
शचीवान् । श्रिये परुष्णीमुषमाण ऊर्णा यस्याः पर्वणि
सख्याय विद्ये ॥२॥ यो देवो देवतमो जायमानो महो वाजे-
भिर्महद्विश्च शुष्मैः । दधानो वज्रं बाह्वोरुशतं द्याममेन
रेजयत्य भूम ॥३॥ विश्वा रोधांसि प्रवतश्च पूर्वीर्द्यौर्ध्रुवाज्ज-
निमन्वेजत द्याः । आ मातरा भरति शुष्म्या गोर्नृवत्परि-

उमन्नोनुवंत वाताः ॥४॥ ता तू तं इंद्र महतो महानि विश्वे-
ध्वत्सवनेषु प्रवाच्या । यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्वानहिं
वज्रेण शवसाविवेपीः ॥५॥ ७॥ ता तू ते सत्या तुविनृम्ण
विश्वा प्र धेनवः सिस्रते वृष्ण ऊधः । अधा ह त्वद्वृषमणो
भियानाः प्र सिंधवो जवसा चक्रमंत ॥६॥ अचाहं ते हरि-
वस्ता उ देवीरवोभिरिद्र स्तवंत स्वसारः । यत्सीमनु प्र मुचो
वद्वधाना दीर्घामनु प्रसितिं स्पंदयध्वै ॥७॥ पिपीळे अंशु-
र्मद्यो न सिंधुरा त्वा शर्मा शशमानस्य शक्तिः । अस्मद्भ्यं
शुचानस्य यस्या आशुर्न रश्मिं तुव्योजसं गोः ॥८॥ अस्मे
वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृम्णानि सचा सहुरे सहांसि । अस्मभ्यं
वृत्रा मुहनानि रंधि जहि वधर्वनुषो मर्त्यस्य ॥९॥ अस्माकमित्तु
शृणुहि त्वमिंद्रास्मभ्यं चित्राँ उप माहि वाजान । अस्मभ्यं
विश्वा इषणः पुरंधीरस्माकं सु मधवन्बोधि गोदाः ॥१०॥ न
ष्टुत इंद्र नू गृणान इषं जरिचे नद्योऽन पीपे । अकारि ते
हरिवो ब्रह्म नर्थं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥११॥ ८॥

॥ २३ ॥ १-११ वामदेवः ॥ १-७. ११ इंद्रः । ८-१० इंद्र अतदेवो वा ॥ चित्रपु ॥

॥२३॥ कथा महामवृधत्कस्य होतुर्यज्ञं जुषाणो अभि सो-
ममूधः । पिबन्नुशानो जुषमाणो अंधो ववस्व चक्षुष्वः शुचते
धनाय ॥१॥ को अस्य वीरः संधमादमाप समानंश सुमतिभिः
को अस्य । कदस्य चित्रं चिकिते कदूती वृधे भुवच्छशमा-
नस्य यज्योः ॥२॥ कथा शृणोति हूयमानमिंद्रः कथा शृण्वन्न-
वसामस्य वेद । का अस्य पूर्वीरुपमातयो ह कथैनमाहुः प-
पुरि जरिचे ॥३॥ कथा सबाधः शशमानो अस्य नशदभि द्रविणं
दीघ्यानः । देवो भुवन्नवेदा म चतानां नमो जगृभ्वाँ अभि

यज्जुजोषत् ॥४॥ कथा कदस्या उषसो व्युष्टौ देवो मर्तस्य सख्यं
जुजोष । कथा कदस्य सख्यं सखिभ्यो ये अस्मिन्कामं सुयुजं
ततसे ॥५॥१॥ किमादमचं सख्यं सखिभ्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र
ब्रवाम । श्रिये सुहृशो वपुःस्य सर्गाः स्वर्णं चित्रतममिष आ
गोः ॥६॥ दुहं जिघांसन्ध्वरसमनिद्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे
अनीका । ऋणा चिद्यत्र ऋण्या न उग्रो दूरे अज्ञाता उषसो
वबाधे ॥७॥ ऋतस्य हि श्रुधः संति पूर्वीर्ऋतस्य धीतिर्वृ-
जिनानि हन्ति । ऋतस्य श्लोको बधिरा ततर्द कर्णो बुधानः
श्रुचमान आयोः ॥८॥ ऋतस्य दृष्ट्वा धरुणानि संति पुरुणि
चंद्रा वपुषे वपूषि । ऋतेन दीर्घमिषणंत पृथं ऋतेन गाव
ऋतमा विवेशुः ॥९॥ ऋतं येमान ऋतमिद्वनोत्पृतस्य शुष्म-
स्तुरया उं गृथुः । ऋताय पृथी बहुले गभीरे ऋताय धेनू परमे
दुहाते ॥१०॥ नू घृत इंद्र नू गृणान इषं जरिचे नद्योऽन पीपेः ।
अकारिते हरिवो ब्रह्म नयं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥११॥१०॥

॥ २४ ॥ १-११ वामदेवः ॥ इंद्रः ॥ १-९ ११ त्रिष्टुप् । १० अनुष्टुप् ॥

॥२४॥ का सुष्टुतिः शर्वसः सूनुमिंद्रमर्वाचीनं राधस आ
ववर्तत । दृदिहि वीरो गृणते वसूनि स गोपतिर्निष्पिधा
नो जनासः ॥१॥ स वृचहत्ये हव्यः स ईड्युः स सुष्टुत इंद्रः स-
त्यराधाः । स यामन्वा मघवा मर्त्याय ब्रह्मण्यते सुध्वये वरि-
वो धात् ॥२॥ तमिन्नरो वि ह्वयंते समीके रिरिक्कांसस्तन्वः
कृण्वत चां । मिथो यत्यागमुभयासो अग्नमन्नरस्तोकस्य तन-
यस्य सातो ॥३॥ ऋतूर्यंति क्षितयो योग उपाशुषाणासो मि-
थो अर्णसातो । सं यद्विशोऽववृचंत युध्मा आदिन्नेम इंद्रयंते
अभीके ॥४॥ आदिङ् नेम इंद्रियं यजंत आदित्यक्तिः पुरोळाशं

रिरिच्यात् । आदित्सोमो वि पंपृच्यादसुध्वीनादिजुजोष
वृषभं यजथ्ये ॥ ५ ॥ ११ ॥ कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्येद्राय सो-
ममुशते सुनोति । सध्रीचीनेन मनसाविवेनन्तमित्सखायं
कृणुते समत्सु ॥ ६ ॥ य इन्द्राय सुनवत्सोममद्य पचात्पक्तीरुत
भृज्जातिं धानाः । प्रति मनायोरुचयानि हर्यन्तस्मिन्दध्व-
षणं शुष्ममिन्द्रः ॥ ७ ॥ यदा समर्य व्यचेदघावा दीर्घं यदाजि-
मभ्यख्यदर्यः । अचिक्त्रद्वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं
सोमसुद्धिः ॥ ८ ॥ भूयसा वस्त्रमचरत्कनीयोऽविक्त्रीतो अका-
निषं पुनर्येन । स भूयसा कनीयो नारिरेचीहीना दक्षा वि
दुहन्ति प्र वाणं ॥ ९ ॥ क इमं दशभिर्ममेन्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।
यदा वृचाणि जंघनदयैनं मे पुनर्देदत् ॥ १० ॥ नू हृत इन्द्र नू
गृणान इषं जरित्रे नद्योऽन पीपेः । अकारि ते हरिवो ब्रह्म
नर्थं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥ ११ ॥ १२ ॥

॥ २५ ॥ १-८ वामदेवः ॥ इन्द्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ २५ ॥ को अद्य नर्यो देवकाम उशन्निद्रस्य सख्यं जुजोष ।
को वा महेऽवसे पार्यीय समिद्धे अग्नी सुतसोम ईद्रे ॥ १ ॥ को
नानाम वचसा सोम्याय मनायुर्वा भवति वस्त उसाः । क इ-
न्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती ॥ २ ॥ को
देवानामवो अद्या वृणीते क आदित्याँ अदितिं ज्योतिरीद्रे ।
कस्याश्विनाविद्रो अग्निः सुतस्यांशोः पिबन्ति मनसावि-
वेनं ॥ ३ ॥ तस्मा अग्निभारतः शर्म यंसज्ज्योक्पश्यात्सूर्यमु-
च्चरतं । य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्यीय नृतमाय नृणां ॥ ४ ॥
न तं जिनन्ति बहवो न दुधा उर्वेसा अदितिः शर्म यंसत् ।
प्रियः सुकृत्प्रिय ईद्रे मनायुः प्रियः सुप्रावीः प्रियो अस्य सोमी

॥ ३०६. व० १६. ॥ २८५ ॥ [म० ४. अ० ३. सू० २७.]

॥ ५ ॥ १३ ॥ सुप्राप्यः प्राशुषाक्रेष वीरः सुध्वैः पक्तिं कृणुते के-
वलेंद्रः । नासुध्वेरापिर्न सखा न जामिर्दुष्प्राप्योऽवहन्ते दवाचः
॥ ६ ॥ न रेवता पणिना सख्यमिन्द्रोऽमुन्वता सुतपाः सं गृ-
णीते । आस्य वेदः खिदति हन्ति नमं वि सुध्वये पक्तये केवलो
भूत् ॥ ७ ॥ इन्द्रं परोऽवरे मध्यमास इन्द्रं यांतोऽवसितास इन्द्रं ।
इन्द्रं क्षियन्त उत युध्यमाना इन्द्रं नरो वाजयन्तो हवन्ते ॥ ८ ॥ १४ ॥

॥ २६ ॥ १-३ वामदेव इन्द्रो वा । ४-७ वामदेवः ॥ १-३ इन्द्र आत्मा वा ।
४-७ श्वेनः ॥ चिष्टप ॥

॥ २६ ॥ अहं मनुरभवं सूर्यश्चाहं कक्षीवाँ ऋषिरस्मि विप्रः ।
अहं कुत्समार्जुनेयं न्यूजेऽहं कविरुशना पश्यता मा ॥ १ ॥ अहं
भूमिमददामार्यायाहं वृष्टिं दाशुषे मर्त्याय । अहमपो अनयं
वावशाना मम देवासो अनु केतमायन् ॥ २ ॥ अहं पुरो मं-
दसानो व्यैरं नवं साकं नवतीः शंबरस्य । शततमं वेश्यं स-
र्वतांता दिवोदासमतिथिग्वं यदाव ॥ ३ ॥ प्र सु ष विभ्यो
मरुतो विरस्तु प्र श्वेनः श्वेनेभ्य आशुपत्वा । अचक्रया य-
त्स्वधया सुपर्णो हव्यं भरन्मनवे देवजुष्टं ॥ ४ ॥ भरद्वादि विर-
तो वेविजानः पथोरुणा मनोजवा असर्जि । तूर्यं ययौ म-
धुना सोम्येनोत श्रवो विविदे श्वेनो अच ॥ ५ ॥ ऋजीपी
श्वेनो ददमानो अंशुं परावतः शकुनो मद्रं मद । सोमं भर-
द्वाहाणो देवावान्दिवो अमुष्मादुत्तरादादाय ॥ ६ ॥ आदाय
श्वेनो अभरत्सोमं सहस्रं सर्वाँ अयुतं च साकं । अचा पुरं-
धिरजहादरातीर्मदे सोमस्य मूरा अमूरः ॥ ७ ॥ १५ ॥

॥ २७ ॥ १-५ वामदेवः ॥ १-४ श्वेनः । ५ श्वेन इन्द्रो वा ॥ १-४ चिष्टप । ५ श्वेनो वा ॥

॥ २७ ॥ गर्भे नु सन्नन्वेषामवेदमहं देवानां जनिमानि

श्या । शतं मा पु आयसीरक्षन्ध श्येनो जवसा निरंदीयं
॥ १ ॥ न घा स मामप जोषं जभाराभीमास तक्षसा वीर्येण ।
ईर्मा पुरंधिरजहादरातीरुत वाताँ अतरच्छुश्रुवानः ॥ २ ॥ अव
यच्छयेनो अस्वनीदध द्योर्वि यद्यदि वात ऊहुः पुरंधि । मृजद्य-
दस्मा अव ह क्षिपज्यां कृशानुरस्ता मनसा भुरण्यन् ॥ ३ ॥
ऋजिष्य ईमिंद्रावतो न भुज्यं श्येनो जभार बृहतो अधि णोः ।
अंतः पंतत्यतत्रस्य पर्णमध यामनि प्रसितस्य तवेः ॥ ४ ॥ अध
श्वेतं कलशं गोभिरक्तमापिषानं मघवा शुक्रमंधः । अध्व-
र्युभिः प्रयतं मध्वो अग्रमिंद्रो मदाय प्रति धृतिबन्धे शूरो
मदाय प्रति धृतिबन्धे ॥ ५ ॥ १६ ॥

॥ २८ ॥ १-५ वामदेवः ॥ इंद्रासोमी ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ २८ ॥ त्वा युजा तव तत्सोम सख्य इंद्रो अपो मनवे स-
सुतस्काः । अहन्नहिमरिणात्सप्त सिंधूनपावृणोदपिहितेव खा-
नि ॥ १ ॥ त्वा युजा नि सिंदुत्सूर्यस्येन्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इंद्रो ।
अधि णुना बृहता वर्तमानं महो दुहो अप विश्वायु धायि
॥ २ ॥ अहन्निद्रो अदहदगिरिंदो पुरा दस्यून्मध्यंदिनादभीके ।
दुर्गे दुरोणे क्रत्वा न यातां पुरु सहसा शर्वा नि बर्हीत ॥ ३ ॥
विश्वस्मात्सीमधमाँ इंद्र दस्यून्विशो दासीरकृणोरप्रशस्ताः ।
अवाधेयाममृणतं नि शचूनविदेयामपचितिं वधन्निः ॥ ४ ॥ एवा
सत्यं मघवाना युवं तदिंद्रश्च सोमोर्वमश्वं गोः । आदद्वेतम-
पिहितान्यन्ना रिरिचयुः क्षाश्चित्तृदाना ॥ ५ ॥ १७ ॥

॥ २९ ॥ १-५ वामदेवः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ २९ ॥ आ नः स्तुत उप वाजेभिस्ती इंद्र याहि हरिभिर्म-

प्र० ३. अ० ६. व० २१.]

॥ २८७ ॥

[म० ४. अ० ३. सू० ३०.]

दसानः । तिरश्चिदर्यः सर्वना पुरुषाणां गृहेभिर्गृणानः सत्यराधाः
॥ १ ॥ आ हि ष्मा याति नर्यश्चिकित्वा न्हूयमानः सोतृभिरुप
यज्ञं । स्वश्चो यो अभीरुर्मन्यमानः सुष्वाणेभिर्मदति सं ह वीरिः
॥ २ ॥ आ वयेदस्य कर्णा वाजयध्ये जुष्टामनु प्र दिशं मन्दयध्ये ।
उद्वावृषाणो राधसे तुविष्मान्करन् इन्द्रः सुतीर्थाभयं च ॥ ३ ॥
अच्छा यो गन्ता नाधमानमूती इत्या विप्रं हवमानं गृणन्तं ।
उप त्मनि दधानो धुर्याऽशून्सहस्राणि शतानि वज्रबाहुः ॥ ४ ॥
लोतासो मघवन्निद्र विप्रा वयं ते स्याम सूर्यो गृणन्तः । भेजा
नासो बृहद्विवस्य राय आकाय्यस्य दावने पुरुक्षोः ॥ ५ ॥ १८ ॥

॥ ३० ॥ १-२४ वामदेवः ॥ १-८, १२-२४ इन्द्रः । ९-११ इन्द्र उवाच ॥

१-७, ९-२३ गायत्री । ८, २४ अनुष्टुप ॥

॥ ३० ॥ नकिरिन्द्र त्वदुत्तरो न ज्यायाँ अस्ति वृचहन । नकि-
रेवा यथा त्वं ॥ १ ॥ सचा ते अनु कृष्टयो विश्वा चक्रेव वावृतुः ।
सचा म्हाँ असि श्रुतः ॥ २ ॥ विश्वे चनेदना त्वा देवास इन्द्र
युयुधुः । यदहा नक्तमातिरः ॥ ३ ॥ यचोत बाधितेभ्यश्चक्रं कुत्साय
युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्य ॥ ४ ॥ यच देवाँ ऋघायतो विश्वाँ
अयुध्य एक इत् । त्वमिन्द्र वनूरहन ॥ ५ ॥ १९ ॥ यचोत मर्त्याय
कमरिणा इन्द्र सूर्य । प्रावः शचीभिरेतशं ॥ ६ ॥ किमादुतासि
वृचहन्मघवन्मन्युमत्तमः । अचाह दानुमातिरः ॥ ७ ॥ एतद्देदुत
वीर्यमिन्द्र चकर्ष पौंस्यं । स्त्रियं यदुर्हणा युवं वधीर्दुहितरं
दिवः ॥ ८ ॥ दिवश्चिद्वा दुहितरं महान्महीयमानां । उषास-
मिन्द्र सं पिणक् ॥ ९ ॥ अपोषा अनसः सरत्संपिष्टादहं विभ्यु-
षी । नि यत्सीं शिष्यवृषा ॥ १० ॥ २० ॥ एतदस्या अनः शये
मुसपिष्टं विपाश्या । ससारं सी परावतः ॥ ११ ॥ उत सिंधु

विवा॒ल्यं वि॒तस्या॒नामधि॒ क्षमि॑ । परि॒ ष्टा इ॒न्द्र मा॒यया॑ ॥ १२ ॥
उ॒त शु॒ण॑स्य धृ॒णुया॑ प्र मृ॒क्षो अ॒भि वे॒दनं॑ । पु॒रो य॒दस्य॑
सं॒पिण॑क् ॥ १३ ॥ उ॒त दा॒सं कौ॒लित॑रं बृ॒हतः॑ पर्व॒तादधि॑ ।
अवा॒हन्नि॒न्द्र शं॒वरं॑ ॥ १४ ॥ उ॒त दा॒सस्य॑ व॒र्चिनः॑ स॒हस्रा॑णि
श॒ताव॑धीः । अधि॒ पंच॑ प्र॒धीरि॒व ॥ १५ ॥ २१ ॥ उ॒त त्वं पु॒त्रम॒युवः॑
परा॑वृ॒क्तं श॒त॒क्तुः॑ । उ॒क्थे॒ष्विन्द्र॑ आ॒भज॑त् ॥ १६ ॥ उ॒त त्या
तुर्व॑शा॒यदू॑ अ॒स्नाता॑रा श॒चीप॑तिः । इ॒न्द्रो वि॒द्वाँ अ॒पार॑यत्
॥ १७ ॥ उ॒त त्या स॒द्य आ॒र्या स॒रयो॑रि॒न्द्र पा॒रतः॑ । अ॒र्णाचि॒त्रं
याव॑धीः ॥ १८ ॥ अ॒नु द्वा ज॑हि॒ता न॒योऽधं॑ श्रो॒णं च॑ वृ॒चह॑न् ।
न त॒त्ते सु॒क्ष्मम॑ष्टवे ॥ १९ ॥ श॒तम॑श्मन्म॒यीनां॑ पु॒रामि॑न्द्रो व्या॒स्यत् ।
दि॒वोदा॑साय दा॒शुषे॑ ॥ २० ॥ २२ ॥ अ॒स्वाप॑यद्भी॒तये॑ स॒हस्रा॑
चिं॒शतं॑ ह॒थैः । दा॒साना॑मि॒न्द्रो मा॒यया॑ ॥ २१ ॥ स घे॒दुता॑सिं
वृ॒चह॑न्समा॒न इ॒न्द्र गो॑पतिः । य॒स्ता वि॒श्वानि॑ चि॒च्युषे॑ ॥ २२ ॥
उ॒त नूनं॑ यदि॒न्द्रियं॑ क॒रिष्या॑ इ॒न्द्र पौ॑स्यं । अ॒द्या न॒किष्ट॑दा मि॒नत्
॥ २३ ॥ वा॒मंवा॑मं त आ॒दुरे॑ दे॒वो द॑दात्व॒र्यमा॑ । वा॒मं पू॒षा वा॑मं
भ॒गो वा॑मं दे॒वः क॑ळ॒ळती॑ ॥ २४ ॥ २३ ॥

॥ ३१ ॥ १-१५ वामदेवः ॥ इन्द्रः ॥ १. २. ४-१५ गायत्री । ३ पादनिचुत् ॥

॥ ३१ ॥ कया॑ नश्चि॒त्र आ॒भुव॑दृती स॒दावृ॑धः सखा । कया॑ शचि॒
ष्ठया॑ वृ॒ता ॥ १ ॥ क॒स्त्वा स॒त्यो म॑दा॒नां म॑हि॒ष्ठो म॑त्स॒दंध॑सः । द॒ह्ना
चि॒दा॒रुजे॑ वसु ॥ २ ॥ अ॒भी पु॒णः स॒खीना॑मवि॒ता ज॑रि॒तृणां॑ । श॒तं
भ॒वा॒स्यूति॑भिः ॥ ३ ॥ अ॒भी न॒ आ व॑वृ॒त्स्व च॒क्रं न॑ वृ॒त्तम॑र्वतः ।
नि॒यु॒द्धिश्च॑र्षणी॒नां ॥ ४ ॥ प्र॒वता॑ हि क॒तूना॑मा हा प॒देव॑ ग॒रुः
सि । अ॒भक्षि॑ सूर्ये॒ सचा॑ ॥ ५ ॥ २४ ॥ सं य॒त्त इ॒न्द्र म॒न्यवः॑ सं च॒क्रा
णि॑ दधन्विरे । अ॒ध॒ त्वे अ॒ध॒ सूर्ये॑ ॥ ६ ॥ उ॒त स्मा॑ हि त्वा॒माहु॑-

यानि च॒कर्थ॒ पौ॒स्या । सु॒तेष्वि॒न्द्र गि॒र्वणः ॥ ११ ॥ अ॒वी॒वृ॒धन्त॒
गो॒त॒मा इ॒न्द्र ते स्तोम॑वा॒हसः । ऐषु॑ धा वी॒रव॒द्यशः ॥ १२ ॥
यच्चि॒द्धि श॒श्वता॒मसी॒न्द्र सा॒धार॒णस्त्वं । तं त्वा व॒यं ह॒वामहे
॥ १३ ॥ अ॒र्वा॒ची॒नो व॑सो भवा॒स्मे सु म॒त्स्वा॒धसः । सोमा॑नामि॒न्द्र
सोम॑पाः ॥ १४ ॥ अ॒स्माकं॑ त्वा मती॑नामा स्तोमं इ॒न्द्र यच्छ॑तु ।
अ॒र्वा॒गा वर्त॑या॒ हरीं ॥ १५ ॥ पुरो॑काशं च नो॒ घसो॑ जोषया॒-
से गि॒रश्च॒ नः । व॒धूयुरि॒व योष॑णां ॥ १६ ॥ २९ ॥ स॒हस्रं॑ व्यती॑नां
यु॒क्ताना॑मि॒न्द्रमी॒महे । श॒तं सोम॑स्य खा॒र्यैः ॥ १७ ॥ स॒हसा॑ ते
श॒ता व॒यं गवा॑मा च्या॒वयाम॑सि । अ॒स्म॒च्चा राधं॑ एतु ते ॥ १८ ॥
द॒श ते क॒लशा॑नां॒ हिर॑ण्यानामधीमहि । भूरि॒दा अ॒सि वृ॒त्रह॑न
॥ १९ ॥ भूरि॒दा भूरि॑ देहि नो॒ मा द॒भ्रं भूर्या॑ भर । भूरि॒ घेदि॑न्द्र
दि॒त्ससि ॥ २० ॥ भूरि॒दा ह्यसि॑ श्रुतः पुंरु॒चा शूर॑ वृ॒त्रह॑न । आ
नो॒ भज॑स्व राध॑सि ॥ २१ ॥ प्र ते॑ व॒भू वि॒चक्ष॑ण॒ शंसा॑मि गोष॑णो
नपा॑त् । माभ्यां॒ गा अ॒नु शि॒श्रथः ॥ २२ ॥ क॒नी॒नके॒व वि॒दु॒धे
नवे॑ दु॒पदे॑ अ॒र्भके॑ । व॒भू यामे॑षु शोभेते ॥ २३ ॥ अ॒रं म उ॒स्रया॑-
म्णेऽर॑मनु॒स्रया॑म्णे । व॒भू यामे॑ष्व॒स्रिधा॑ ॥ २४ ॥ ३० ॥ ६ ॥ ३ ॥

॥ ३३ ॥ १-११ वामदेवः ॥ ऋभवः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३३ ॥ प्र ऋ॒भुभ्यो॑ दू॒तमि॒व वाच॑मिथ उप॒स्तिरे॒ श्वेतर॑ी
धे॒नुमी॑ळे । ये वा॒तज॑ूतास्तर॒णिभि॑रेवैः परि॒ द्यां स॒द्यो अ॒पसो॑
व॒भूवुः ॥ १ ॥ य॒दा॒र॒म॒क्र॒न्तृभ॑वः पि॒तृभ्यां॑ परि॒विष्टी॑ वे॒षणा॑ दं॒-
सना॑भिः । आदि॒हे॒वाना॑मु॒प स॒ख्यमा॑यन्धीरा॑सः पु॒ष्टिम॑वहन्म॒-
नायै॑ ॥ २ ॥ पुन॑र्ये च॒क्रुः पि॒तरा॑ यु॒वाना॑ सना॒ यूपे॑व ज॒रणा॑
श॒या॒ना । ते वा॒जो वि॒भ्वाँ ऋ॒भुरि॑न्द्र॒वन्तो॑ मधु॒प्सर॑सो नोऽ॒वन्तु॑
य॒ज्ञं ॥ ३ ॥ यत्स॑वत्स॒मृभ॑वो॒ गाम॑र॒क्षन्त्य॑त्स॒वत्स॑मृभ॒वो मा

अपिंशन । यत्संवत्समभरन्भासौ अस्यास्ताभिः शमीभिस्मृत-
त्वमायुः ॥४॥ ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करेति कनीयान्वीकृणवा-
मेत्याह । कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट ऋभवस्तत्पनयद्वचो
वः ॥५॥१॥ सत्यमूचुनर एवा हि चक्रुर्नु स्वधामृभवो जग्मु-
रेतां । विभ्राजमानांश्चमसाँ अहेवावेनत्सष्टां चतुरो ददृश्वान्
॥६॥ द्वादश द्यूतदगौह्यस्यातिथ्ये रणनृभवः ससंतः । सुक्षेचा-
कृणन्ननयंत सिंधून्धन्वातिष्ठन्नोषधीर्निम्नमापः ॥७॥ रथं ये
चक्रुः सुवृतं नरेष्टां ये धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपां । त आ तंक्षन्तृ-
भवो रयिं नः स्ववसः स्वपसः सुहस्ताः ॥८॥ अपो ह्येषामजुषंत
देवा अभि क्रत्वा मनसा दीध्यानाः । वाजो देवानामभवत्सु-
कर्मेद्रस्य ऋभुक्षा वरुणस्य विभ्वा ॥९॥ ये हरीं मेधयोक्था
मदंत इद्राय चक्रुः सुयुजा ये अश्वा । ते रायस्पोषं द्रविणान्यस्मे
धत्त ऋभवः क्षेमयंतो न मिचं ॥१०॥ इदाहः पीतिमुत वो मदं
धुर्न ऋते आतस्य सख्याय देवाः । ते नूनमस्मे ऋभवो व-
सूनि तृतीये अस्मिन्सर्वने दधात ॥११॥२॥

॥ ३४ ॥ १-११ वामदेवः ॥ ऋभवः ॥ चिदुप ॥

॥३४॥ ऋभुर्विभ्वा वाज इद्रो नो अच्छेमं यज्ञं रत्नधेयोप-
यात । इदा हि वो धिषणा देव्यहामधात्पीति सं मदा अगम-
ता वः ॥१॥ विदानासो जन्मनो वाजरत्ना उत ऋतुभिर्ऋ-
भवो मादयध्वं । सं वो मदा अगमंत सं पुरंधिः सुवीरामस्मे
रयिमेरयध्वं ॥२॥ अयं वो यज्ञ ऋभवोऽकारि यमा मनुष्य-
त्प्रदिवो दधिध्वे । प्र वोऽच्छा जुजुषाणासो अस्थुरभूत विश्वे
अयियोत वाजाः ॥३॥ अभूदु वो विधते रत्नधेयमिदा नरो

दा॒प्नुषे॒ म॒र्या॒य । पि॒वन्त॒ वा॒जा ऋ॒भवो॒ द॒दे वो॒ महि॑ तृ॒तीयं॒
सर्व॑नं॒ मदा॑य ॥४॥ आ वा॒जा या॒तोषं॒ न ऋ॒भुक्षा म॒हो नरो॑
द्रवि॑णसो गृ॒णानाः॑ । आ वः पी॒तयोऽभि॑पि॒त्वे अ॒हामि॑मा
अ॒स्मि॑ नव॒स्व इव॑ ग्मन् ॥५॥३॥ आ न॒पातः॒ शव॑सो या॒तनो॑-
पे॒मं य॒ज्ञं नम॑सा हूय॒मानाः॑ । स॒जोष॑सः सूर॒यो यस्य॑ च स्थ
मध्वः॑ पा॒त रत्न॑धा इ॒द्रव॑न्तः ॥६॥ स॒जोषा॑ इ॒द्र वरु॑णेन॒ सोमं॑
स॒जोषाः॑ पा॒हि गि॒र्वणो॑ म॒रुद्भिः॑ । अ॒ग्रेपा॑भिर्ऋ॒तुपा॑भिः
स॒जोषा॑ या॒स्पती॑भी रत्न॒धाभिः॑ स॒जोषाः॑ ॥७॥ स॒जोष॑स आ-
दि॒त्यैर्मा॑दयध्वं स॒जोष॑स ऋ॒भवः पर्व॑तेभिः । स॒जोष॑सो दै॒व्येना॑
सवि॒त्रा स॒जोष॑सः सि॒न्धुभी॑ रत्न॒धेभिः॑ ॥८॥ ये अ॒श्विना॒ ये
पि॒तरा॒ य ऊ॒ती धे॒नुं त॑त॒स्तुर्ऋ॒भवो॒ ये अ॒श्वा । ये अ॒स॒त्रा य
ऋ॒ध॒योद॑सी॒ ये वि॒भ्वो नरः॑ स्व॒प॒त्यानि॑ च॒क्रः ॥९॥ ये गो॑म॒न्तं
वा॒ज॒व॒न्तं सु॒वीरं॑ र॒यिं ध॒त्य व॑सु॒म॒न्तं पु॒रु॒क्षु । ते अ॒ग्रेपा॑ ऋ॒भवो
म॑दसा॒ना अ॒से ध॑त्त॒ ये च रा॑तिं गृ॒णन्ति॑ ॥१०॥ नापा॑भू॒त न वो॑-
ऽती॒तृषा॑मा॒निःश॑स्ता ऋ॒भवो॒ यज्ञे॑ अ॒स्मिन् । समि॑द्रे॒ण म॑द॒य
सं म॒रुद्भिः॑ सं रा॒ज॒भी रत्न॑धेया॒य दे॒वाः ॥ ११ ॥ ४ ॥

॥ ३५ ॥ १-९ वामदेवः ॥ ऋभवः ॥ चिष्टप ॥

॥ ३५ ॥ इ॒होप॑ या॒त शव॑सो नपा॒तः सौ॒ध॒न्वना॑ ऋ॒भवो
मा॒पं भू॑त । अ॒स्मि॒न्हि वः॒ सर्व॑ने रत्न॒धेयं॑ ग॒म॒न्त्वि॒द्रम॑नु॒ वो
मदा॑सः ॥१॥ आ॒ग॒न्मृ॒णामि॑ह रत्न॒धेय॑म॒भूतो॑म॒स्य सु॑षु॒तस्य॑
पी॒तिः । सु॒कृ॒त्या या॒ यत्स्व॑प॒स्यया॑ च॒ एकं॑ वि॒च॒क्र च॑म॒सं च॑तु॒-
धा ॥२॥ अ॒कृ॒णोत॑ च॒म॒सं च॑तु॒धा सखे॑ वि शि॒क्षेत्य॑ब्रवी॒त ।
अ॒थैत॑ वा॒जा अ॒मृत॑स्य॒ प॒थां ग॑णं दे॒वाना॑मृ॒भवः सु॑ह॒स्ताः ॥३॥
कि॑म॒यः स्वि॒च॒म॒स ए॒ष आ॑स॒ यं का॒व्येन॑ च॒तुरो॑ वि॒च॒क्र ।

अ० ३. अ० ७. व० ८.]

॥ २९३ ॥

[म० ४. अ० ४. सू० ३६.]

अथा मुनुध्वं सवनं मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य
॥ ४ ॥ शच्याकर्त पितरा युवाना शच्याकर्त चमसं देवपानं ।
शच्या हरी धनुतरावतष्टेद्वाहावृभवो वाजरत्नाः ॥ ५ ॥ ५ ॥ यो
वः सुनोत्यभिपित्वे अह्नां तीव्रं वाजासः सवनं मदाय । तस्मै
रयिमृभवः सर्ववीरमा तक्षत वृषणो मंदसानाः ॥ ६ ॥ प्रातः
सुतमपिबो हर्यश्च माथ्यंदिनं सवनं केवलं ते । समृभुभिः
पिबस्व रत्नधेभिः सखी याँ इद्र चकृषे सुकृत्या ॥ ७ ॥ ये देवा-
सो अभवता सुकृत्या श्येना इवेदधि दिवि निषेद । ते रत्न
धात शवसो नपातः सौधन्वना अभवतामृतासः ॥ ८ ॥ यत्तृ-
तीयं सवनं रत्नधेयमकृणुध्वं स्वपस्या सुहस्ताः । तदभवः
परिषिक्तं व एतत्सं मदेभिरिन्द्रियेभिः पिबध्वं ॥ ९ ॥ ६ ॥

॥ ३६ ॥ १-९ वामदेवः ॥ ऋभवः ॥ १-८ जगती ॥ ९ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३६ ॥ अनश्चो जातो अनभीशुरुक्थ्यो ३ रथस्त्रिचक्रः परि
वर्तते रजः । महत्तद्वो देव्यस्य प्रवाचनं ह्यामृभवः पृथिवी यच्च
पुण्य ॥ १ ॥ रथं ये चक्रुः सुवृतं सुचेतसोऽविह्वरंतं मनसस्परि-
ध्यया । ताँ ऊ न्वस्य सर्वनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो
वेदयामसि ॥ २ ॥ तद्वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं देवेषु विभो
अभवन्महित्वनं । जिघ्री यत्संता पितरा सनाजुरा पुनर्युवाना
चरथाय तक्षथ ॥ ३ ॥ एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो
गामरिणीत धीतिभिः । अथा देवेष्वमृतत्वमानश श्रुष्टी वा-
जा ऋभवस्तद्व उक्थ्य ॥ ४ ॥ ऋभुतो रयिः प्रथमश्रवस्तमो
वाजश्रुतासो यमजीजनन्तरः । विभ्वतरो विदयेषु प्रवाच्यो यं
देवासोऽवथा स विचर्षणिः ॥ ५ ॥ ७ ॥ स वाज्यर्वा स ऋषि-
र्वचस्यया स शूरो अस्ता पृतनासु दुष्टरः । स रायस्पोषं

अ० ३. अ० ७. व० ११.] ॥ २९४ ॥ [म० ४. अ० ४. सू० ३६.]

SL

स सुवीर्यं दधे यं वाजो विभ्वौ ऋभवो यमाविष्णुः ॥६॥ श्रेष्ठं वः
पेशो अधि धायि दर्शतं स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुजुष्टन। धीरां-
सो हि ष्ठा कवयो विपश्चितस्तान्व एना ब्रह्मणा वेदयामसि
॥७॥ यूयमस्मभ्यं धिषणाभ्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भो-
जना। द्युमंतं वाजं वृषशुष्ममुत्तममा नो रयिमृभवस्तस्तुता वयः
॥८॥ इह प्रजामिह रयिं रराणा इह श्रवो वीरवत्तस्तुता नः। येन
वयं चितयेमात्यन्तानां वाजं चिचमृभवो ददा नः ॥९॥८॥

॥ ३७ ॥ १-८ वामदेवः ॥ ऋभवः ॥ १-४ त्रिष्टुप् । ५-८ अनुष्टुप् ॥

॥३७॥ उप नो वाजा अध्वरमृभुक्षा देवा यात पथिभि-
र्देवयानैः। यथा यज्ञं मनुषो विह्वाऽसु दधिध्वे रखाः सुदिने-
ष्वह्ना ॥१॥ ते वो हृदे मनसे संतु यज्ञा जुष्टासो अद्य घृतनिर्णि-
जो गुः। प्र वः सुतासो हरयंत पूर्णाः ऋत्वे दक्षाय हर्षयंत पीताः
॥२॥ श्रुदायं देवहितं यथा वः स्तोमो वाजा ऋभुक्षणो ददे
वः। जुह्वे मनुष्वदुपरासु विक्षु युष्मो सचा बृहद्विवेषु सोमं ॥३॥
पीवो अश्वाः शुचद्रथा हि भूतायः शिप्रा वाजिनः सुनिष्काः।
इंद्रस्य सूनो शवसो नपातोऽनु वश्चेत्यग्रियं मदाय ॥४॥ ऋ-
भुमृभुक्षणो रयिं वाजे वाजिनामं युजं। इंद्रस्वतं हवामहे
सदासातममश्विनं ॥५॥९॥ सेहभवो यमवथ यूयमिंद्रश्च मर्यं।
स धीभिरस्तु सनिता मेधसाता सो अर्वता ॥६॥ वि नो वाजा
ऋभुक्षणः पथश्चितन यष्टवे। अस्मभ्यं सूरयः स्तुता विश्वा
आशास्तरीषणि ॥७॥ तं नो वाजा ऋभुक्षण इंद्र नासत्या
रयिं। समश्वं चर्षणिभ्य आ पुरु शस्त मघत्तये ॥८॥ १० ॥

॥ ३८ ॥ १-१० वामदेवः ॥ १ वावापृथिवी । २-१० दधिक्राः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥३८॥ उतो हि वां दावा संति पूर्वा या पुरुभ्यस्त्वसदस्युर्नि-

॥ ३०७. व० १३.]

॥ २९५ ॥

[म० ४. अ० ४. सू० ३९.

तो॒शे । क्षे॒चा॒सां द॒दधु॒र्वरा॒सां घ॒नं द॒स्यु॒भ्यो अ॒भिभू॒तिमु॒यं
॥ १ ॥ उ॒त वा॒जिनं॑ पु॒रुनि॒ष्पिध्वा॑नं द॒धि॒क्रामुं॑ द॒दधु॒र्वि॒श्वकृ॑ष्टिं ।
अ॒जि॒यं श्ये॒नं प्रु॒षित॑सु॒मा॒शुं च॒कृत्य॑म॒र्यो नृ॒पतिं॑ न शू॒रं ॥ २ ॥
यं सी॒मनु॑ प्र॒वते॑व द्र॒वतं॑ वि॒श्वः पू॒रुमे॑द॒ति ह॒र्षमा॑णः । प॒द्भि॒-
गृ॒ध्यतं॑ मे॒धयुं॑ न शू॒रं रथ॑तु॒रं वा॒तमि॒व ध्र॒जतं॑ ॥ ३ ॥ यः स्मा॒-
ह॒धानो॑ ग॒ध्यां स॒मत्सु॑ स॒नुत॑र॒श्चर॑ति गो॒षु ग॒च्छन् । अ॒वि॒-
र्ज॑जी॒को वि॒दथा॑ नि॒चि॒क्यन्ति॑रो अ॒रतिं॑ पर्या॒पं आ॒योः
॥ ४ ॥ उ॒त सै॒नं व॒स्त्रम॑यिं न ता॒युम॑नु॒ क्रोश॑न्ति स्त्रि॒तयो॑
भो॒रेषु॑ । नी॒चाय॑मानं ज॒सुरि॑ न श्ये॒नं श्र॒वश्चा॒च्छां प॒शुम॑च्च॒ यूथं॑
॥ ५ ॥ ११ ॥ उ॒त स्मा॑सु प्रथ॒मः सं॒रि॒ष्यन्ति॑ वै॒वेति॑ श्रेणि॒भी रथा॑-
नां । स॒जं कृ॒ण्वानो॑ ज॒न्यो न शु॒भा रेणुं॑ रे॒रिह॑त्कि॒रणं द॒द॒श्वान॑
॥ ६ ॥ उ॒त स्य॑ वा॒जी स॒हुरि॑र्ज॒तावा॑ शु॒श्रूष॑मा॒णस्त॒न्वां स॒म॒र्ये ।
तु॒रं य॒तीषु॑ तुर॒य॒नृजि॑योऽधि॒ भुवोः॑ कि॒रते॑ रेणु॒मृज॑न् ॥ ७ ॥
उ॒त स्मा॑स्य त॒न्यतो॑रि॒व द्योर्ज॑घा॒यतो॑ अ॒भियु॑जो भ॒यंते । य॒दा
स॒हस्र॑म॒भि षी॒मयो॑धी॒दुर्व॑तुः स्मा भ॒वति॑ भी॒मं अ॒ज॒न ॥ ८ ॥
उ॒त स्मा॑स्य प॒नय॑न्ति ज॒नां जू॒तिं कृ॒ष्टिप्रो॑ अ॒भिभू॒तिमा॑शोः ।
उ॒तैन॑माहुः स॒मि॒थे वि॒यंतः॑ परा॑ द॒धि॒क्रा अ॑स॒रत्स॒हस्रैः॑ ॥ ९ ॥
आ द॒धि॒क्राः श॒र्वसा॑ पंच॒ कृ॒ष्टीः सू॒र्य इ॒व ज्यो॑तिषा॒पस्त॑-
तान् । स॒हस्र॑साः श॒त॒सा वा॒ज्य॒र्वा पृ॒णक्तु॑ म॒ध्वा स॒मि॒मा व॑-
चांसि ॥ १० ॥ १२ ॥

॥ ३९ ॥ १-६ वामदेवः ॥ दधिक्राः ॥ १-५ चिष्टप । ६ अनुष्टुप ॥

॥ ३९ ॥ आशुं दधिक्रां तमु नु हवाम दिवस्पृथिव्या उत
चकिराम । उच्छंतीसामुषसः सूदयन्वति विश्वानि दुरितानि
पर्षन् ॥ १ ॥ महश्चर्कस्यैवतः क्रतुमा दधिक्राणाः पुरुवा-

रस्य वृणाः । यं पूरुभ्यो दीदिवांसं नामिं ददधुर्मिचावरुणा
ततुरि ॥ २ ॥ यो अश्वस्य दधिक्कावणो अकारि त्समिडे अया
उषसो व्युष्टौ । अनागसं तमदितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणे-
ना सजोषाः ॥ ३ ॥ दधिक्कावण इष ऊर्जो महो यदमन्महि
मरुतां नाम भद्रं । स्वस्तये वरुणं मित्रमग्निं हवामह इन्द्रं
वज्रवाहुं ॥ ४ ॥ इन्द्रमिवेदुभये वि ह्वयंत उदीराणा यज्ञमुपप्र-
यंतः । दधिक्कासु सूदनं मर्त्याय ददधुर्मिचावरुणा नो अश्वं
॥ ५ ॥ दधिक्कावणो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः । सुरभि
नो मुखा कर्त्तु र्ण आयूषि तारिषत् ॥ ६ ॥ १३ ॥

॥ ४० ॥ १-५ वामदेवः ॥ १-४ दधिक्काः । ५ सूर्यः ॥ १ चिष्टप । २-५ जगती ॥

॥ ४० ॥ दधिक्कावण इदु नु चर्किराम विश्वा इन्मामुषसः
सूदयंतु । अपामग्रेषसः सूर्यस्य बृहस्पतेरांगिरसस्य जिष्णोः
॥ १ ॥ सत्वा भरिषो गविषो दुवन्यसच्छुवस्यादिष उषसस्तुर-
णयसत् । सत्यो द्रवो द्रवरः पतंगरो दधिक्कावेषमूर्जं स्वर्ज-
नत् ॥ २ ॥ उत स्मास्य द्रवतस्तुरणयतः पर्णं न वेरन् वाति
प्रगर्धिनः । श्येनस्यैव ध्रजतो अंकसं परि दधिक्कावणः सहोर्जा
तरिचतः ॥ ३ ॥ उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरणयति ग्रीवायां
बद्धो अपिकक्ष आसनि । क्रतुं दधिक्का अनु संतवीचत्पथा-
मंकांस्यन्वापनीफणत् ॥ ४ ॥ हंसः शुचिषद्वसुरंत रिक्षसद्वोता
वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् । नृषद्वरसद्वतसद्वोमसद्वजा गोजा
चतुजा अद्रिजा चतुतं ॥ ५ ॥ १४ ॥

॥ ४१ ॥ १-११ वामदेवः ॥ इंद्रावरुणी ॥ चिष्टप ॥

॥ ४१ ॥ इंद्रा को वा वरुणा सुसमाप स्तोमो हविषा अमृतो

न होता । यो वां हृदि ऋतुमाँ अस्मदुक्तः पस्पशेदिद्रावरुणा
नमस्वान् ॥ १ ॥ इंद्रा ह यो वरुणा चक्र आपी देवो मर्तः
सख्याय प्रयस्वान् । स हंति वृत्रा समिधेषु शत्रूनवोभिर्वा
महद्भिः स प्र शृण्वे ॥ २ ॥ इंद्रा ह रत्नं वरुणा धेष्टेया नृभ्यः
शशमानेभ्यस्ता । यदी सखाया सख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्र-
यसा मादयैते ॥ ३ ॥ इंद्रा युवं वरुणा दिद्युमस्मिन्नोजिष्ठमुपा-
नि वधिष्टं वज्रं । यो नो दुरेवो वृकतिर्देभीतिस्तस्मिन्मिमा-
यामभिभूयोजः ॥ ४ ॥ इंद्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रे-
तारां वृषभेवं धेनोः । सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहसंधारा
पयसा मही गौः ॥ ५ ॥ १५ ॥ तोके हिते तनय उर्वरासु सूरौ
दृशीके वृषणश्च पौंस्ये । इंद्रा नो अत्र वरुणा स्यातामवो-
भिर्देस्मा परितक्म्यायां ॥ ६ ॥ युवामिद्यवसे पूर्याय परि-
प्रभूती गविषः स्वापी । वृणीमहे सख्याय प्रियाय शूरा मंहि-
ष्ठा पितरेव शंभू ॥ ७ ॥ ता वां धियोऽवसे वाजयंतीराजिं न
जग्मुर्युवयूः सुदानू । श्रिये न गाव उप सोममस्युरिंद्रं गिरो
वरुणं मे मनीषाः ॥ ८ ॥ इमा इंद्रं वरुणं मे मनीषा अगमन्नुप-
द्रविणमिच्छमानाः । उपेमस्युर्जोहार इव वस्वो रघीरिव
अवसो भिक्षमाणाः ॥ ९ ॥ अश्वस्य त्मना रथ्यस्य पुष्टेर्नित्यस्य
रायः पतयः स्याम । ता चक्राणा ऊतिभिर्नव्यसीभिरस्त्रा
रायो नियुतः सचंतां ॥ १० ॥ आ नो बृहता बृहतीभिरूती इंद्रं
यातं वरुण वाजसातौ । यहिद्यवः पृतनासु प्रक्रीकान्तस्य
वां स्याम सनितार आजेः ॥ ११ ॥ १६ ॥

॥ ४२ ॥ १-१० वसहस्युः पौबकुत्सः ॥ १-६ आत्मा । ७-१० इंद्रावरुणी । विष्णु ॥

॥ ४२ ॥ मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य विश्वायोर्विश्वे अमृता

यथा नः । क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजांमि कृष्टेरुपमस्य
वव्रेः ॥ १ ॥ अहं राजा वरुणो मह्यं तान्यसुर्याणि प्रथमा धा-
रयंत । क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजांमि कृष्टेरुपमस्य वव्रेः
॥ २ ॥ अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वोर्वी गभीरे रजसी सुमेके ।
त्वष्टेव विश्वा भुवनानि विद्वान्समैरयं रोदसी धारयं च ॥ ३ ॥
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा धारयं दिवं सदनं ऋतस्य ।
ऋतेन पुत्रो अदितेऋतावोत चिधातुं प्रथयद्वि भूमं ॥ ४ ॥
मां नरः स्वश्वा वाजयंतो मां वृताः समरणे हवन्ते । कृणो-
म्याजिं मघवाहमिन्द्र इयमि रेणुमभिभूत्योजाः ॥ ५ ॥ १७ ॥ अहं
ता विश्वा चकरं नकिर्मा देव्यं सहो वरते अप्रतीतं । यन्मा
सोमासी ममदन्यदुक्त्योभे भयेते रजसी अपारे ॥ ६ ॥ विदुष्टे
विश्वा भुवनानि तस्य ता प्र ब्रवीषि वरुणाय वेधः । त्वं वृ-
चाणि शृण्विषे जघन्वान्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिंधून् ॥ ७ ॥
अस्माकमत्र पितरस्त आसनसप्त ऋषयो दौर्गहे बध्यमाने ।
त आयजंत त्सदस्युमस्या इन्द्रं न वृचतुरमर्धदेवं ॥ ८ ॥ पुरुकु-
त्सानी हि वामदाशङ्ख्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः । अथा
राजानं त्सदस्युमस्या वृचहणं ददथुरर्धदेवं ॥ ९ ॥ राया वयं
संसवांसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः । तां धेनुमिन्द्रा-
वरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरंती ॥ १० ॥ १८ ॥

॥ ४३ ॥ १-७ पुरमीळ्हाजमीळ्ही सीहोची ॥ अश्विनी ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४३ ॥ क उ अवक्तमो यज्ञियानां वदारु देवः कतमो
जुषाते । कस्येमां देवीममृतेषु प्रेष्टां हृदि श्रेषाम सुष्टुतिं सु-
हृथां ॥ १ ॥ को मृच्छाति कतम आगमिष्ठो देवानामु कतमः
शंभविष्ठः । रथं कमाहुर्देवदशमाशुं यं सूर्यस्य दुहितावृणीत

॥ २ ॥ म॒सू हि ष्मा ग॒च्छथ॒ ईव॑तो॒ द्यूनि॑द्रो न श॒क्तिं परि॑त-
क॒म्यायां । दि॒व आ॒जाता दि॒व्या सु॑प॒र्या क॒या श॒चीनां भ॒-
व॒थः श॒चि॒ष्ठा ॥ ३ ॥ का वां भू॒दुप॑मा॒तिः क॒या न॒ आश्वि॑ना
गम॒थो हू॒यमा॑ना । को वां म॒हश्चि॑त्त्यज॒सो अ॒भीक॑ उरु॒थतं
मा॒ध्वी द॒स्रा न ऊ॒ती ॥ ४ ॥ उ॒रु वां रथः॑ परि॒ नक्ष॑ति॒ द्यामा
यत्स॑मु॒द्राद॑भि॒ वर्त॑ते वां । म॒ध्वा मा॒ध्वी म॒धु वां प्रु॑षाय॒न्यत्सीं
वां पृ॒क्षो भु॒रज॑त प॒क्षाः ॥ ५ ॥ सि॒ंधुर्ह वां र॒सया॑ सि॒चद॒श्वा-
न्धृ॒णा व॒योऽरु॑षा॒सः परि॑ ग॒मन् । तदू॒षु वा॑म॒जिरं॑ चेति॒ यानं॒
येन॒ पती॑ भव॒थः सू॒र्यायाः ॥ ६ ॥ इ॒हेह॒ यद्वां स॒मना॑ पंपृ॒क्षे
से॒यम॒से सु॑म॒तिर्वा॑जर॒त्ना । उ॒रुथ॑तं ज॒रितारं॑ यु॒वं ह श्रि॑तः
का॒मो ना॒सत्या यु॒वद्रि॑क् ॥ ७ ॥ १९ ॥

॥ ४४ ॥ १-७ पुरुमीळ्हाजमीळ्ही सीहोचौ ॥ अश्विनी ॥ चिष्टप ॥

॥ ४४ ॥ तं वां रथं व॒यम॒द्या हु॑वेम पृथु॒जय॑मश्विना॒ संगतिं॑
गोः । यः सू॒र्या वह॑ति व॒धुरा॒युर्गि॒र्वाह॑सं पु॒रुत॑मं व॒सूयुं ॥ १ ॥
यु॒वं श्रियं॑मश्विना दे॒वता॒ तां दि॒वो न॒पाता व॒नथः॑ श॒चीभिः॑ ।
यु॒वोर्व॑पु॒रभि॑ पृ॒क्षः स॒चंते॒ वह॑ति॒ यत्कु॑हा॒सो रथे॑ वां ॥ २ ॥ को
वा॒म॒द्या क॑रते रा॒तह॑व्य ऊ॒तये॑ वा सु॒तपे॑याय वा॒कैः । ऋ॒तस्य॑
वा व॒नुषे॑ पू॒र्याय॑ नमो॒ येमा॑नो अश्विना व॒वर्त॑त ॥ ३ ॥ हि॒र-
ण्य॒येन॑ पु॒रुभू॑ रथे॒नेमं॑ य॒ज्ञं ना॑स॒त्योप॑ यातं । पि॒वाथ॒ इन्म॑धु॒नः
सो॒म्यस्य॑ द॒धथो॑ रत्नं वि॒धते॑ ज॒नाय ॥ ४ ॥ आ नो॑ यातं दि॒वो
अ॒च्छा पृ॒थि॒व्या हि॒रण्य॑येन सु॒वृता॒ रथे॑न । मा वा॑म॒न्ये नि
य॑म॒न्देव॑यंतः सं यद्दे॒ नाभिः॑ पू॒र्या वां ॥ ५ ॥ नू नो॑ र॒थिं पु॒रुवी॑रं
वृ॒हंतं॑ द॒स्रा मि॑मा॒थामु॑भये॒ष्वसे । नरो॑ यद्वा॑मश्विना॒ स्तोम॑-
मा॒वन्स॑धस्तु॒तिमा॑जमी॒ळ्हासो॑ अ॒गमन् ॥ ६ ॥ इ॒हेह॒ यद्वां स॒मना॑

[अ० ३. अ० ७. व० २२.] ॥ ३०० ॥ [म० ४. अ० ५. सू० ४६.]

पृष्ठे सेयम्से सुमतिर्वाजरात् । उरुथतं जरितारं युवं हं
श्रितः कामो नासत्या युवद्रिक् ॥ ७ ॥ २० ॥

॥ ४५ ॥ १-७ वामदेवः ॥ अश्विनौ ॥ १-६ जगती । ७ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४५ ॥ एष स्य भानुरुदियति युज्यते रथः परिज्मा दिवो
अस्य सानवि । पृक्षासो अस्मिन्मिथुना अधि त्रयो दृति-
स्तुरीयो मधुनो वि रण्णते ॥ १ ॥ उद्धां पृक्षासो मधुमंत ईरते
रथा अश्वास उषसो व्युष्टिषु । अपोर्णुवंतस्तम आ परीवृतं
स्वर्णं शुक्रं तन्वंत आ रजः ॥ २ ॥ मध्वः पिवतं मधुपेभिरा-
सभिरुत प्रियं मधुने युजायां रथं । आ वर्तेनि मधुना जि-
न्वयस्पथो दृतिं वहेथे मधुमंतमश्विना ॥ ३ ॥ हंसासो ये वां
मधुमंतो अस्मिधो हिरण्यपर्णा उहुवं उषर्बुधः । उदप्रुतो मं-
दिनो मंदिनिस्पृशो मध्वो न मध्वः सर्वनानि गच्छथः ॥ ४ ॥
स्वध्वरासो मधुमंतो अग्रयं उस्मा जरते प्रति वस्तोरश्विना ।
यन्निक्तहस्तस्तरणिर्विचक्षुणः सोमं सुषाव मधुमंतमद्रिभिः ॥ ५ ॥
आकेनिपासो अहभिर्देविध्वतः स्वर्णं शुक्रं तन्वंत आ रजः ।
सूरश्चिदश्चान्युयुजान ईयते विश्वा अनु स्वधयां चेतयस्पथः
॥ ६ ॥ प्र वामवोचमश्विना धियंधा रथः स्वश्वो अजरो यो अ-
स्ति । येन सद्यः परि रजांसि याथो हविष्मंतं तरणिं भोजमच्छ
॥ ७ ॥ २१ ॥ ४ ॥

॥ ४६ ॥ १-७ वामदेवः ॥ १ वायुः । २-७ इन्द्रवायू ॥ गायत्री ॥

॥ ४६ ॥ अयं पिवा मधूनां सुतं वायो दिविष्टिषु । त्वं हि पूर्व-
पा असि ॥ १ ॥ शतेनां नो अभिष्टिभिर्नियुत्वा इंद्रसारथिः । वायो
सुतस्य तृपतं ॥ २ ॥ आ वां सहस्रं हरय इंद्रवायू अभि प्रयः ।
वहंतु सोमपीतये ॥ ३ ॥ रथं हिरण्यवंधुरमिंद्रवायू स्वध्वरं आ हि

स्थाथो दिविस्पृशं ॥४॥ रथेन पृथुपाजंसा दाश्वासमुप ग-
च्छतं । इंद्रवायू इहा गतं ॥५॥ इंद्रवायू अयं सुतस्तं देविभिः
सजोषसा । पिवतं दाशुषो गृहे ॥६॥ इह प्रयाणमस्तु वामि-
न्द्रवायू विमोचनं । इह वां सोमपीतये ॥७॥ २२ ॥

॥ ४७ ॥ १-४ वामदेवः ॥ १ वायुः । २-४ इंद्रवायू ॥ अनुष्टुप् ॥

॥४७॥ वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अयं दिविष्टिषु । आ
याहि सोमपीतये स्पर्हो देव नियुत्वता ॥१॥ इंद्रश्च वायवेष्वां
सोमानां पीतिमर्हथः । युवां हि यंतीदवो निस्समापो न सध्यक्
॥२॥ वायुविंद्रश्च शुष्मिणा सुरथं शवसस्पती । नियुत्वता न ऊ-
तय आ यातं सोमपीतये ॥३॥ या वां संति पुरुस्पृहो नियुतो
दाशुषे नरा । अस्मे ता यज्ञवाहसेंद्रवायू नि यच्छतं ॥४॥ २३ ॥

॥ ४८ ॥ १-५ वामदेवः ॥ वायुः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥४८॥ विहि होचा अवीता विपो न रायो अर्यः । वायवा
चंद्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ॥१॥ निर्युवाणो अशस्ती-
निर्युत्वा इंद्रसारथिः । वायवा चंद्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये
॥२॥ अनु कृणो वसुंधिती येमाते विश्वपेशसा । वायवा चंद्रेण
रथेन याहि सुतस्य पीतये ॥३॥ वहंतु त्वा मनोयुजो युक्तासो
नवतिर्नव । वायवा चंद्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ॥४॥
वायो शतं हरीणां युवस्व पोषाणां । उत वां ते सहस्रिणो
रथ आ यातु पाजंसा ॥५॥ २४ ॥

॥ ४९ ॥ १-६ वामदेवः ॥ इंद्रावृहस्पती ॥ गायत्री ॥

॥४९॥ इदं वामास्ये हविः प्रियमिंद्रावृहस्पती । उक्थं मदश्च
शस्यते ॥१॥ अयं वां परिविच्यते सोम इंद्रावृहस्पती । चारुमेदाय
पीतये ॥२॥ आ न इंद्रावृहस्पती गृहमिंद्रश्च गच्छतं । सोम-

या सोमपीतये ॥ ३ ॥ अ॒से इ॒न्द्रा॒बृह॒स्पती॒ रयिं॒ धत्तं॒ शत॒ग्विनं॑ ।
अ॒श्रा॒वंतं॑ स॒हसि॒णं ॥ ४ ॥ इ॒न्द्रा॒बृह॒स्पतीं॑ व॒यं सु॒ते गी॒र्भिर्ह॑वा-
महे । अ॒स्य सोम॑स्य पी॒तये ॥ ५ ॥ सोम॑मिन्द्रा॒बृह॒स्पती॒ पिब॑तं
दा॒शुषो॑ गृहे । मा॒दये॑थां॒ तदो॑कसा ॥ ६ ॥ २५ ॥

॥ ५० ॥ १-११ वामदेवः ॥ १-९ बृहस्पतिः । १०. ११ इन्द्राबृहस्पती ॥ १-९. ११
चिष्टम् । १० जगती ॥

॥ ५० ॥ यस्तु॒स्तंभ॒ सह॑सा॒ वि ज॒मो अ॒न्ता॒न्बृह॒स्पति॑स्त्रिषध॒स्थो
रवे॑ण । तं प्र॒त्नास॒ ऋष॑यो दी॒ध्यानाः॒ पुरो॑ वि॒प्रा दधि॑रे म॒न्द्रजि॒ह्वं
॥ १ ॥ धु॒नेत॑यः सु॒प्रके॑तं म॒दतो॑ बृह॒स्पते॒ अभि॑ ये न॒स्तत॑स्ते । पृष॑तं
सु॒प्रम॑द॒व्यमूर्व॑ बृह॒स्पते॒ रक्ष॑ता॒दस्य॒ योनिं॑ ॥ २ ॥ बृह॒स्पते॒ या पर॑मा
प॒राव॑दत् आ॒ तं ऋ॒त॒स्पृशो॑ नि॒ वैदुः । तुभ्यं॑ सा॒ता अ॒वता॑ अ॒द्रि-
दुग्धा॒ मध्वः॑ श्रो॒तं त्य॒भितो॑ वि॒रष्णं॑ ॥ ३ ॥ बृह॒स्पतिः॑ प्रथ॒मं जा॑यमा-
नो म॒हो ज्योति॑षः पर॒मे व्यो॑मन् । स॒प्तास्य॑स्तु॒विजा॑तो रवे॑ण वि
स॒प्तर॑श्मि॒रध॑म॒त्तमा॑सि ॥ ४ ॥ स सु॒ष्टुभा॒ स ऋ॒कृता॑ ग॒णेन॑ व॒लं
रु॒रोज॑ फ॒लिगं॑ रवे॑ण । बृह॒स्पति॑रु॒सिया॑ ह॒व्यसू॒दः कनि॑क्रद॒द्वा-
व॑शतीरु॒दाज॑त् ॥ ५ ॥ २६ ॥ ए॒वा पि॒त्रे वि॒श्वदे॒वाय॑ वृ॒ष्णे य॒ज्ञैर्वि॑धेम
नम॑सा ह॒विर्भिः॑ । बृह॒स्पते॒ सुप्र॑जा वी॒रव॑तो व॒यं स्या॑म॒ पत॑यो
रयी॑णां ॥ ६ ॥ स इ॒न्द्राजा॑ प्र॒तिज॑न्यानि॒ विश्वा॑ शु॒ष्मेण॑ तस्याव॒भि
वी॑र्येण । बृह॒स्पतिं॑ यः सु॒भृतं॑ वि॒भर्ति॑ व॒ल्गूय॑ति व॒न्दते॑ पू॒र्वभा॑जं
॥ ७ ॥ स इ॒ष्टोति॑ सु॒धित॒ ओक॑सि॒ स्वे तस्मा॑ इ॒च्छां पि॒न्वते॑ विश्व-
दा॒नीं । तस्मै॑ वि॒शः स्व॒यमे॒वान॑म॒न्ते यस्मि॑न्ब्र॒ह्मा रा॑ज॒नि पू॒र्व ए॑ति
॥ ८ ॥ अ॒प्रती॑तो ज॒यति॑ सं ध॒नानि॑ प्र॒तिज॑न्या॒न्युत॑ या स॒ज॒न्या ।
अ॒वस्य॑वे॒ यो वरि॑वः कृ॒णोति॑ ब्र॒ह्मणे॑ रा॒जा त॑म॒वन्ति॑ दे॒वाः ॥ ९ ॥
इ॒न्द्रश्च॑ सोमं पिब॑तं बृह॒स्पते॑ऽस्मि॒न्यज्ञे॑ म॒दसा॑ना वृ॒षण॑मू ।

आ वां विशंतिदवः स्वाभुवोऽस्मे रयिं सर्ववीरं नि यच्छतं
॥ १० ॥ बृहस्पत इन्द्र वर्धतं नः सचा सा वां सुमतिभूत्वस्मे ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जस्तमर्यो वनुषामरातीः
॥ ११ ॥ २७ ॥ ७ ॥

॥ ५१ ॥ १-११ वामदेवः ॥ उषाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५१ ॥ इदमु त्यत्पुरुतमं पुरस्ताज्ज्योतिस्तमसो वयुना-
वदस्यात् । नूनं दिवो दुहितरो विभातीर्गातुं कृण्वन्नुषसो
जनाय ॥ १ ॥ अस्युरु चिचा उषसः पुरस्तान्मिता इव स्वरवो-
ऽध्वरेषु । व्यू ब्रजस्य तमसो द्वारोच्छतीरव्रज्जुचयः पावकाः
॥ २ ॥ उच्छतीरद्य चितयंत भोजानाधोदेयायोषसो मघो-
नीः । अचिचे अंतः पणयः ससंवबुध्यमानास्तमसो विमध्ये
॥ ३ ॥ कुवित्स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूयादुषसो
वो अद्य । येना नवगवे अंगिरे दशगवे सप्तास्ये रेवती रेवदूष
॥ ४ ॥ यूयं हि देवीर्ऋतयुग्भिरश्वैः परिप्रयाय भुवनानि सद्यः ।
प्रबोधयतीरुषसः ससंतं द्विपाचतुष्पाच्चरथाय जीवं ॥ ५ ॥ १ ॥
क्व स्विदासां कतमा पुराणी यया विधानां विदधुर्ऋभूणां ।
शुभं यच्छुभा उषसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सदृशीरजुयाः ॥ ६ ॥
ता घा ता भद्रा उषसः पुरासुरभिष्टिद्युम्ना ऋतजातसत्याः ।
यास्वीजानः शशमान उक्थैः स्तुवज्जसन्दर्विणं सद्य आप
॥ ७ ॥ ता आ चरन्ति समना पुरस्तात्समानतः समना
पंप्रयानाः । ऋतस्य देवीः सदसो बुधाना गवां न सर्गा
उषसो जरन्ते ॥ ८ ॥ ता इन्वेष्टव समना समानीरमीत-
वर्णा उषसश्चरन्ति । गूहतीरभवमसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनू-
भिः शुचयो रुचानाः ॥ ९ ॥ रयिं दिवो दुहितरो विभा-

तीः प्रजावतं यच्छतास्मासु देवीः । स्योनादा वः प्रतिबुध्य-
मानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ १० ॥ तद्वो दिवो दुहितरो
विभातीरुप ब्रुव उषसो यज्ञकेतुः । वयं स्याम यशसो जनेषु
तद्यौश्च धत्तां पृथिवी च देवी ॥ ११ ॥ २ ॥

॥ ५२ ॥ १-७ वामदेवः ॥ उषाः ॥ गायत्री ॥

॥ ५२ ॥ प्रति था सूनरी जनीं व्युच्छंती परि स्वसुः । दिवो
अदर्शि दुहिता ॥ १ ॥ अथैव चिचारुषी माता गवामृतावरी ।
सखाभूदश्विनोरुषाः ॥ २ ॥ उत सखास्यश्विनोरुत माता गवा-
मसि । उतोषो वस्व ईशिषे ॥ ३ ॥ यावयद्वेषसं त्वा चिकित्ति-
त्सूनृतावरि । प्रति स्तोमैरभुत्सहि ॥ ४ ॥ प्रति भद्रा अदक्षत
गवां सर्गा न रश्मयः । ओषा अप्रा उरु जयः ॥ ५ ॥ आपमु-
षी विभावरी व्यावज्योतिषा तमः । उषो अनु स्वधामव ॥ ६ ॥
आ द्यां तनोषि रश्मभिरांतरिक्षमुरु प्रियं । उषः शुक्लेण
शोचिषा ॥ ७ ॥ ३ ॥

॥ ५३ ॥ १-७ वामदेवः ॥ सविता ॥ वगती ॥

॥ ५३ ॥ तदेवस्य सवितुर्वार्यं महद्वृणीमहे असुरस्य प्रचे-
तसः । छर्दिर्येन दाशुषे यच्छति त्मना तन्नो महौ उदयादे-
वो अक्तुभिः ॥ १ ॥ दिवो धर्ता भुवनस्य प्रजापतिः पिशंगं
द्रापिं प्रति मुंचते कविः । विचक्षणः प्रथयन्नापृणन्नुर्वजीज-
नत्सविता सुन्नमुक्थं ॥ २ ॥ आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा
श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे । प्र बाहू असावसविता
सवीमनि निवेशयन्सुवन्नक्तुभिर्जगत् ॥ ३ ॥ अदाभ्यो भुवना-
नि प्रचाकशदृतानि देवः सविताभि रक्षते । प्रासाग्बाहू
भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतव्रतो महो अज्मस्य राजति ॥ ४ ॥

चिरंत॒रि॒क्षं स॒वि॒ता म॒हि॒त्वा॒ना श्री॒ रजांसि॑ प॒रि॒भू॒स्त्रीणि॑ रो-
च॒ना । ति॒स्रो दि॒वः पृ॒थि॒वीस्ति॒स्र इ॒न्वति॑ चि॒भिर्व॒तैर॒भि नो॑
रक्ष॒ति त्म॒नां ॥ ५ ॥ बृ॒हत्सु॒म्नः प्र॒स॒वी॒ता नि॒वेश॒नो ज॒गतः॑ स्था-
तु॒रु॒भय॑स्य॒ यो व॑शी । स नो॑ दे॒वः स॒वि॒ता श॒र्म य॒च्छत्स्व॒सो
क्षया॑य चि॒वरू॒थम॑हंसः ॥ ६ ॥ आ॒ग॒न्दे॒व ऋ॒तुभि॑र्व॒धेतु॑ क्षयं
दधा॑तु नः स॒वि॒ता सु॒प्र॒जा॒मि॒षं । स नः॑ क्ष॒पाभि॑र॒ह॒भिश्च॑ जि-
न्वतु॑ प्र॒जाव॑तं र॒यिम॒से स॒मि॒न्वतु॑ ॥ ७ ॥ ४ ॥

॥ ५४ ॥ १-६ वामदेवः ॥ सविता ॥ १-५ जगती । ६ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५४ ॥ अभू॒हे॒वः स॒वि॒ता व॑द्यो नु न इ॒दानी॑म॒हं उप॑वाच्यो
नृ॒भिः । वि॒ यो रत्ना॑ भ॒जति॑ मान॒वेभ्यः॑ श्रेष्ठं नो॒ अच॑ द्रवि॒णं
यथा॑ दध॒त ॥ १ ॥ दे॒वेभ्यो॑ हि प्रथ॒मं य॒ज्ञिये॑भ्योऽमृ॒तत्वं सु॒वसि॑
भा॒गमु॑त्त॒मं । आ॒दि॒ह्या॒मानं॑ स॒वित॑र्ष्य॒णुषेऽनू॑ची॒ना जी॑वि॒ता
मा॒नु॒षेभ्यः॑ ॥ २ ॥ अचि॑त्ती॒ यच्च॑कृ॒मा दै॒व्ये जने॑ दी॒नैर्दे॒क्षैः प्र॒भूती॑
पू॒रुष॑त्वता । दे॒वेषु॑ च स॒वित॑र्मा॒नुषेषु॑ च त्वं नो॒ अच॑ सु॒वता-
द॒ना॒गसः॑ ॥ ३ ॥ न प्र॒मिये॑ स॒वितु॑दै॒व्यस्य॑ तद्यथा॒ वि॒श्वं भु॒वं नं
धा॒रयि॑ष्यति । यत्पृ॒थि॒व्या वरि॑म॒न्ना स्व॑गु॒रिर्व॑र्ष॒मिन्द्रि॑वः सु॒वति॑
स॒त्यम॑स्य॒ तत् ॥ ४ ॥ इ॒न्द्र॒ज्ये॒ष्ठान्बृ॒ह॒न्नः प॑र्व॒तेभ्यः॑ क्ष॒याँ ए॒भ्यः
सु॒वसि॑ प॒स्या॒वतः॑ । यथा॑यथा प॒तय॑तो वि॒येमि॑र ए॒वैव॑ त॒स्युः
स॒वितः॑ स॒वाय॑ ते ॥ ५ ॥ ये ते॒ चिर॑ह॒न्त॒स॒वितः॑ स॒वासो॑ दि॒वे-
दि॒वे सौ॒भ॒गमा॑सु॒वन्ति॑ । इ॒न्द्रो द्या॒वापृ॒थि॒वी सि॒धुर॒ज्जि॒रादि॒त्यै-
नो॑ अ॒दितिः॑ श॒र्म यंस॑त् ॥ ६ ॥ ५ ॥

॥ ५५ ॥ १-१० वामदेवः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-७ त्रिष्टुप् । ८-१० गायत्री ॥

॥ ५५ ॥ को व॒स्ता॒ता व॑सवः॒ को व॑स्ता॒द्यावा॑भूमी अ॒दिते॑ वासी-
यां नः । स॒ही॒य॒सो व॑रु॒ण मि॒त्र म॑र्ता॒क्तो वो॑ऽध्व॒रे व॑रि॒वो धा॑ति

देवाः ॥१॥ प्र ये धामानि पूर्याण्यर्चान्वि यदुच्छान्वियोतारो
अमूराः । विधातारो वि ते दधुरजंसा ऋतधीतयो रुरुचंत
दृसाः ॥२॥ प्र पस्त्याऽमदितिं सिंधुमकैः स्वस्तिमीळे सख्याय
देवी । उभे यथा नो अहनी निपातं उषासानक्ता करताम-
दब्धे ॥३॥ व्यर्यमा वरुणश्चेति पंथामिषस्पतिः सुवितं गातु-
मग्निः । इंद्राविष्णू नृवदु षु स्तवाना शर्म नो यंतममवद्वरुथं
॥४॥ आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य चातुरवि भगस्य ।
पात्यतिर्जन्यादहंसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुषेत ॥५॥ ६॥
नू रोदसी अहिना बुध्येन स्तुवीत देवी अयेभिरिष्टैः । समुद्रं
न संचरणे सनिथवो घर्मस्वरसो नद्योऽप्य वन ॥६॥ देवै-
नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता चायतामप्रयुच्छन् । नहि
मित्रस्य वरुणस्य धासिमर्हीमसि प्रमियं सान्वमेः ॥७॥ अ-
ग्निरींशे वसव्यस्याग्निर्महः सौभगस्य । तान्यस्मभ्यं रासते ॥८॥
उषो मघोन्या वहू सूनृते वार्या पुरु । अस्मभ्यं वाजिनीवति
॥९॥ तत्सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । इंद्रो नो
राधसा गमत् ॥ १० ॥ ७ ॥

॥ ५६ ॥ १-७ वामदेवः ॥ द्यावापृथिवी ॥ १-४ त्रिष्टुप् । ५-७ गायत्री ॥

॥ ५६ ॥ मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां
शुचयद्भिरकैः । यत्सी वरिष्ठे बृहती विमिन्वन्नुवद्भोक्षा
पंप्रथानेभिरेवैः ॥ १ ॥ देवी देवेभिर्यजते यजत्रैरमिनती
तस्यतुरुक्षमाणे । ऋतावरी अदुहा देवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री
शुचयद्भिरकैः ॥ २ ॥ स इस्वपा भुवनेष्वास य इमे द्यावा-
पृथिवी जजान । उर्वी गभीरे रजसी सुमेकै अवंशे धीरः
शच्या समैरत् ॥ ३ ॥ नू रोदसी बृहद्भिर्नो वरुथैः पत्नीवद्भि-

म० ३. अ० ८. व० १०.]

॥ ३०७ ॥

[म० ४. अ० ५. सू० ५८.]

रिषयंती सजोषाः । उरुची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम
रथ्यः सदासाः ॥ ४ ॥ प्र वां महि द्यवीं अभ्युपस्तुतिं भरामहे ।
शुची उप प्रशस्तये ॥ ५ ॥ पुनाने तन्वा मिथः स्वेन दक्षेण रा-
जयः । ऊह्यार्थे सनादृतं ॥ ६ ॥ मही मित्रस्य साधयस्तरंती पि-
प्रती ऋतं । परि यज्ञं नि षेदयुः ॥ ७ ॥ ८ ॥

॥ ५७ ॥ १-८ वामदेवः ॥ १-३ चित्रपतिः । ४ शुनः । ५. ८ शुनासीरौ । ६. ७ सीता ॥
१. ४. ६. ७ अनुष्टुप् । २. ३. ८ चिष्टुप् । ५ पुरउष्णिक् ॥

॥ ५७ ॥ क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनैव जयामसि । गामश्च
पोषयित्वा स नो मृळातीदृशे ॥ १ ॥ क्षेत्रस्य पते मधुमंतमूर्मि
धेनुरिव पयो अस्मासु धुस्व । मधुश्रुतं घृतमिव सुपूतमृतस्य
नः पतयो मृळयंतु ॥ २ ॥ मधुमतीरोषधीद्याव आपो मधुमन्नो
भवत्तंतिरिक्ता । क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान्नो अस्वरिषंतो अन्वेनं
चरेम ॥ ३ ॥ शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लांगलं । शुनं व-
रुचा बध्यंतां शुनमष्टामुदिंगय ॥ ४ ॥ शुनासीराविमां वाचं
जुषेयां यद्विवि चक्रयुः पयः । तेनेमामुप सिंचतं ॥ ५ ॥ अर्वा-
ची सुभगे भव सीते वंदामहे त्वा । यथा नः सुभगासंसि यथा
नः सुफलासंसि ॥ ६ ॥ इंद्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषानुं य-
च्छतु । सा नः पयस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समां ॥ ७ ॥ शुनं नः
फाला वि कृषंतु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यंतु वाहिः । शुनं
पर्जन्यो मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तं ॥ ८ ॥ ९ ॥

॥ ५८ ॥ १-११ वामदेवः ॥ अग्निः सूर्यो वापो वा गावो वा घृतं वा ॥ १-१० चिष्टुप् ।
११ जगती ॥

॥ ५८ ॥ समुद्रादूर्मिर्मधुमा उदारदुपां शुना सममृतत्व-
मानर । घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृ-
तस्य नाभिः ॥ १ ॥ वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्यास्मिन्यज्ञे

धारयामा नमोभिः । उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गो-
ऽवमीक्षोर एतत् ॥ २ ॥ चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे
सप्त हस्तासो अस्य । त्रिधा बद्धो वृषभी रौरवीति महो देवो
मर्त्या आ विवेश ॥ ३ ॥ त्रिधा हितं पृणिभिर्गुह्यमानं गवि दे-
वासो घृतमन्वविन्दन् । इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनादेकं
स्वधया निष्टतक्षुः ॥ ४ ॥ एता अर्षति हृद्यात्समुद्राच्छतव्रजा
रिपुणा नावचक्षे । घृतस्य धारां अभि चाकशीमि हिरण्ययो
वेतसो मध्ये आसां ॥ ५ ॥ १० ॥ सम्यक्संवन्ति सरितो न धेना
अंतर्हृदा मनसा पूयमानाः । एते अर्षत्यूर्मयो घृतस्य मृगा इव
क्षिपणोरीषमाणाः ॥ ६ ॥ सिंधोरिव प्राध्वने शूघनासो वात-
प्रमियः पतयन्ति यद्वाः । घृतस्य धारां अरुषो न वाजी काष्ठा
भिन्दन्नुर्मिभिः पिन्वंमानः ॥ ७ ॥ अभि प्रवन्त समनेव योषाः
कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्निं । घृतस्य धाराः समिधो नसन्त
ता जुषाणो हर्यन्ति जातवेदाः ॥ ८ ॥ कन्या इव वहतुमेतवा
उ अंज्यंजाना अभि चाकशीमि । यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो
घृतस्य धारां अभि तप्यन्ते ॥ ९ ॥ अभ्यर्षत सुष्टुतिं गर्वमा-
जिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त । इमं यज्ञं नयत देवता नो
घृतस्य धारा मधुमत्प्यन्ते ॥ १० ॥ धामन्तो विश्वं भुवनमधि
श्रितमन्तः समुद्रे हृद्यं पतरायुषि । अपामनीके समिधे य आ-
भूतस्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मि ॥ ११ ॥ ११ ॥ ५ ॥ ४ ॥

॥ इति चतुर्थ मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ १-१२ वृधगविष्टिरावात्रेयी ॥ अग्निः ॥ विष्टुप् ॥

॥ १ ॥ अबोध्याग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमु-
षासं । यहा इव प्र वयामुज्जिहानाः प्र भानवः सिस्रते नाक्-
मच्छ ॥ १ ॥ अबोधि होता यजथाय देवानूर्ध्वो अग्निः सुमनाः
प्रातरस्थात् । समिदस्य रुशददर्शि पाजौ महान्देवस्तमसो
निरमोचि ॥ २ ॥ यदी गणस्य रशनामजीगः शुचिरंक्ते शुचि-
भिर्गोभिरग्निः । आहस्त्रिणा युज्यते वाजयंत्युत्तानामूर्ध्वो अध-
यज्जुहूभिः ॥ ३ ॥ अग्निमच्छा देवयतां मनांसि चक्षूषीव सूर्ये सं
चरन्ति । यदी सुवाते उपसा विरूपे श्वेतो वाजी जायते अग्रे
अह्ना ॥ ४ ॥ जनिष्ट हि जेन्यो अग्रे अह्ना हितो हितेष्वरूपो
वनेषु । दमेदमे सप्त रत्ना दधानोऽग्निर्होता नि षसादा यजी-
यान् ॥ ५ ॥ अग्निर्होता न्यसीदद्यजीयानुपस्थे मातुः सुखा उ
लोके । युवा कविः पुरुनिःष्ट ऋतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्यं
इद्वः ॥ ६ ॥ १२ ॥ प्र णु त्यं विप्रमध्वेषु साधुमग्निं होता रमीकृतं
नमोभिः । आ यस्तान रोदसी ऋतेन नित्यं मृजन्ति वाजिनं
घृतेन ॥ ७ ॥ मार्जाल्यो मृज्यते स्वे दमूनाः कविप्रशस्तो अति-
थिः शिवो नः । सहस्रशृंगो वृषभस्तदोजा विश्वा अग्रे सहसा
प्रास्यन्थान् ॥ ८ ॥ प्र सद्यो अग्रे अत्येथन्यानाविर्यस्मै चारुतमो
वभूथ । ईकेन्यो वपुषो विभावा प्रियो विशामतिथिर्मानु-
षीणां ॥ ९ ॥ तुभ्यं भरन्ति स्त्रियो यविष्ट बलिमग्रे अतित
ओत दूरात् । आ भर्दिष्टस्य सुमतिं चिकिद्भि बृहत्ते अग्रे महि-
शमे भद्रं ॥ १० ॥ आद्य रथं भानुमो भानुमंतमग्रे तिष्ठ यजतेभिः
समंतं । विद्वान्यथीनामुर्व १ तस्मिन् देवान्हविरद्याय वक्षि
॥ ११ ॥ अबोचाम कवये मेधाय वचो वंदारु वृषभाय वृषणे ।

गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुख्यंचमश्रेत

॥ १२ ॥ १३ ॥

॥ २ ॥ १. ३-८. १०-१२ कुमार अत्रियो वृशो वा जार उभौ वा । २. ९ वृशो जारः ॥ अग्निः ॥ १-११ चिष्टुप् । १२ शक्वरी ॥

॥ २ ॥ कुमारं माता युवतिः समुब्धं गुहां विभर्ति न ददाति पित्रे । अनीकमस्य न मिनज्जनासः पुरः पश्यन्ति निहितमरतो ॥ १ ॥ कमेतं त्वं युवते कुमारं पेषीं विभर्षि महिषी जजान । पूर्वीर्हि गर्भः शरदौ ववर्धापश्यं जातं यदसूत माता ॥ २ ॥ हिरेण्यदंतं शुचिर्वर्णमारात्क्षेत्रादपश्यमायुधा मिमानं । ददानो अस्मा अमृतं विपृक्कृत्किं मामनिद्राः कृण्वन्ननुकथाः ॥ ३ ॥ क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरंतं सुमद्युथं न पुरु शोभमानं । न ता अगृभन्नजनिष्ट हि षः पलिक्रीरिद्युवतयो भवन्ति ॥ ४ ॥ के मे मर्यकं वि यवंत गोभिर्न येषां गोपा अरणश्चिदास । य ई जगृभुरव ते सृजंत्वाजाति पश्य उप नश्चिकित्वा न ॥ ५ ॥ वसां राजानं वसतिं जनानामरातयो नि दधुर्मर्त्येषु । ब्रह्माण्यचेरव तं सृजंतु निंदितारो निन्दासो भवन्तु ॥ ६ ॥ १४ ॥ शुनश्चिच्छेपं निदितं सहस्राद्युपादमुंचो अशमिष्ट हि षः । एवास्मदग्रे वि मुमुग्धि पाशान्होतंश्चिकित्व इह तू निषद्य ॥ ७ ॥ हृणीयमानो अप हि मदयेः प्र मे देवानां व्रतपा उवाच । इन्द्रो विद्वां अनु हि त्वा चचक्षु तेनाहमग्रे अनुशिष्ट आगां ॥ ८ ॥ वि ज्योतिषा बृहता भात्यगिराविर्विशानि कृणुते महित्वा । प्रादेवीर्मायाः संहते दुरेवाः शिशीते शृंगे रक्षसे विनिक्षे ॥ ९ ॥ उत स्वानासो दिवि पैत्वग्रेस्तिग्मायुधा रक्षसे हंत वा उ । मदं चिदस्य प्र रुजन्ति भामा न वरन्ते परिबाधो अदेवीः ॥ १० ॥ एतं ते स्तोमं तु-

विजात विप्रो रथं न धीरः स्वपां अतस्तं । यदीदमे प्रति त्वं देव
हर्याः स्वर्वतीरप एना जयेम ॥११॥ तुविप्रीवो वृषभो वावृधा-
नोऽश्वपूर्यः समंजाति वेदः । इतीममग्निममृतां अवोचन्व-
हिष्मन्ते मनवे शर्म यंसङ्गविष्मन्ते मनवे शर्म यंसत् ॥१२॥१५॥

॥ ३ ॥ १-१२ वसुश्रुत आचैयः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप् ॥

॥ ३ ॥ त्वमग्ने वरुणो जायसे यत्त्वं मित्रो भवसि यत्समि-
द्धः । त्वे विश्वे सहसस्पुत्र देवास्त्वमिन्द्रो दाशुषे मर्त्याय ॥ १ ॥
त्वमर्यमा भवसि यत्कनीनां नाम स्वधावग्नुह्यं विभर्षि । अं-
जन्ति मित्रं सुधितं न गोभिर्यहंपती समनसा कृणोषि ॥ २ ॥
तव श्रिये मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत्ते जनिम चारु चित्रं । पदं यद्वि-
ष्णोरुपमं निधायि तेन पासि गुह्यं नाम गोनां ॥ ३ ॥ तव श्रिया
सुदृशो देव देवाः पुरु दधाना अमृतं सपन्त । होतारमग्निं मनुषो
नि षेदुर्देशस्यन्त उशिजः शंसमायोः ॥ ४ ॥ न त्वद्धोता पूर्वो अग्ने
यजीयान्न काव्यैः परो अस्ति स्वधावः । विशश्च यस्या अति-
थिर्भवासि स यज्ञेन वनवहेव मर्तान् ॥ ५ ॥ वयमग्ने वनुयाम
त्वोतां वसूयवो हविषा बुध्यमानाः । वयं समर्ये विदथेष्वाह्वां
वयं राया सहसस्पुत्र मर्तान् ॥ ६ ॥ १६ ॥ यो न आगो अभ्येनो
भरात्यधीद्घमवशंसे दधात । जही चिकित्वो अभिशस्तिमे-
तामग्ने यो नो मर्चयति ज्येन ॥ ७ ॥ त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे
दृतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः । संस्थे यदस्य ईयसे रयीणां देवो
मर्तेर्वसुभिरिध्यमानः ॥ ८ ॥ अवं स्पृधि पितरं योधि विद्वा-
न्युचो यस्ते सहसः सून ऊहे । कदा चिकित्वो अभि चक्षसे
नोऽग्ने कदा अमृतचिद्यातयासे ॥ ९ ॥ भूरि नाम वंदमानो द-

धाति पिता वसो यदि तज्जोषयासे । कुविदेवस्य सहसा च-
कानः सुस्रममिर्वनते वावृधानः ॥१०॥ त्वमंग जरितारं यविष्ठ
विश्वान्यमे दुरितातिं पर्वि । स्तेना अदृश्चिपवो जनासो-
ऽज्ञातकेता वृजिना अभूवन् ॥११॥ इमे यामासस्त्वदिगभूवन्व-
सवे वा तदिदागो अवाचि । नाहायमगिरभिर्गस्तये नो न
रीषते वावृधानः परा दात् ॥ १२ ॥ ११ ॥

॥ ४ ॥ १-११ वसुश्रुत आचियः ॥ अग्निः ॥ चिष्टप ॥

॥४॥ त्वमंगे वसुपतिं वसूनामभि प्र मंदे अध्वरेषु राजन् ।
त्वया वाजं वाजयंतो जयेमाभि याम पृत्सुतीर्मत्यानां ॥१॥ ह-
व्यवाळगिरजरं पिता नो विभुर्विभावा सुदृशीको अस्मे । सु-
गार्हपत्याः समिषो दिदीह्यस्मद्य १कसं मिमीहि अवांसि ॥२॥
विशां कविं विस्पतिं मानुषीणां शुचिं पावकं घृतपृष्ठमग्निं ।
नि होतारं विश्वविदं दधिध्वे स देवेषु वनते वार्याणि ॥३॥ जु-
षस्वाग् इक्रया सजोषा यतमानो रश्मिभिः सूर्यस्य । जुषस्व
नः समिधं जातवेद आ च देवान्हविरद्याय वक्षि ॥४॥ जुष्टो द-
मूना अतिथिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् । विश्वा
अग्ने अभियुजो विहत्या शत्रूयतामा भरा भोजनानि ॥५॥ १८ ॥
वधेन दस्युं प्र हि चातयस्व वयं कृण्वानस्तन्वेऽस्वायै । पि-
पर्वि यत्सहसस्पुत्र देवान्सो अग्ने पाहि नृतम वाजं अस्मान्
॥६॥ वयं ते अग उक्थैर्विधेम वयं हव्यैः पावक भद्रशोचे । अ-
स्मे रयिं विश्ववारं समिन्वास्मे विश्वानि द्रविणानि धेहि ॥७॥
अस्माकमग्ने अध्वरं जुषस्व सहसः सूनो चिषधस्थ हव्यं । वयं
देवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नस्त्रिवरुथेन पाहि ॥८॥ विश्वा-
नि नो दुर्गहा जातवेदः सिंधुं न नावा दुरितातिं पर्वि । अग्ने

अचि॒वन्न॒मसा॒ गृणा॒नोऽ॒स्माकं॒ बोध्य॒विता॒ त॒नूनां॑ ॥९॥ य-
स्त्वा॒ ह॒दा की॒रिणा॒ मय्य॑मा॒नोऽम॑र्त्य॒ मर्त्यो॒ जोह॑वीमि । जातं-
वेदो॒ यशो॑ अ॒स्मासु॑ धेहि॒ प्रजा॑भि॒रमे॒ अमृत॑त्वम॒श्यां ॥१०॥
यस्मै॒ त्वं मु॒कृते॑ जातवेद उ॒ लोक॑म॒मे कृ॒णवः॑ स्यो॒नं । अ॒श्विनं॑
स पु॒त्रिणं॑ वी॒रव॑तं॒ गोम॑तं॒ रयिं॑ न॒शते॒ स्व॒स्ति ॥११॥ १९॥

॥ ५ ॥ १-११ वसुश्रुत आचयः ॥ आप्रं ॥ गायत्री ॥

॥५॥ सुस॑मि॒धाय॒ शोचि॑षे घृतं ती॒व्रं जु॑होतन । अ॒ग्नये॑ जा-
तवे॒दसे ॥१॥ नरा॑शंसः सुषू॒दती॑मं य॒ज्ञमदा॑भ्यः । क॒विर्हि॑ मधु-
ह॒स्यः ॥२॥ ई॒क्रितो॑ अ॒ग्न आ व॑हे॒द्रं चि॒त्रमि॑ह प्रि॒यं । सु॒खे
रथे॑भि॒रुत॑ये ॥३॥ ऊ॒र्णम॑दा॒ वि प्र॑ण॒स्वाभ्य॑र्का अ॒नूष॑त ।
भवा॑ नः शु॒भ सा॑तये ॥४॥ दे॒वीर्द्वारो॑ वि अ॒यध्वं॑ सु॒प्राय॑णा
न उ॒तये॑ । प्र॒मं य॒ज्ञं पृ॑णीतन ॥५॥ २०॥ सु॒प्रती॑के वयो॒वृधां॑
य॒ज्ञी ऋ॑तस्य॒ मा॒तरा॑ । दो॒षामु॑षास॒मीम॑हे ॥६॥ वा॒तस्य॑
प॒त्न्यं नी॒क्रिता॑ दै॒त्या हो॑ता॒रा म॑नुषः । इ॒मं नो॑ य॒ज्ञमा॑ गतं
॥७॥ इ॒क्रा सर॑स्वती म॒ही ति॒स्रो दे॒वीर्म॑यो॒भुवः॑ । ब॒र्हिः सी॒-
द॒न्वसि॑धः ॥८॥ शि॒वस्त्व॑ष्टरि॒हा ग॑हि वि॒भुः पोष॑ उ॒त त्म॑ना ।
य॒ज्ञेय॑ज्ञे न उ॒दव॑ ॥९॥ यच॑ वे॒त्थ व॑नस्प॒ते दे॒वानां॑ गु॒ह्या ना॑-
मा॒नि । तच॑ ह॒व्यानि॑ गा॒मय॑ ॥१०॥ स्वा॒हा॒ग्नये॑ वरु॒णाय॑
स्वा॒हे॒द्राय॑ म॒रुद्भ्यः॑ । स्वा॒हा दे॒वेभ्यो॑ ह॒विः ॥११॥ २१॥

॥ ६ ॥ १-१० वसुश्रुत आचयः ॥ अग्निः ॥ पंक्तिः ॥

॥६॥ अ॒ग्निं तं म॑न्ये यो वसु॒रस्तं॑ यं य॒ति धे॑नवः । अ॒स्तम॑र्वीत
आ॒श्वोऽस्तं॑ नि॒त्यासो॑ वा॒जिन॑ इषं स्तो॒तृभ्य॑ आ भ॒र ॥१॥ सो
अ॒ग्निर्यो॑ वसु॒र्गृणे॑ सं यमा॒यंति॑ धे॒नवः॑ । स॒मर्वी॑तो रघु॒दुवः॑ सं सु॒-
जा॒तासः॑ सू॒रय॑ इषं स्तो॒तृभ्य॑ आ भ॒र ॥२॥ अ॒ग्निर्हि॑ वा॒जिन॑

वि॒शे द॒दाति वि॒श्वच॑र्षणिः । अ॒ग्नी रा॒ये स्वा॒भुवं स प्री॒तो
या॒ति वा॒र्ये॒मिषं स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र ॥३॥ आ ते॒ अग॑ इ॒धीम॑हि
द्यु॒मंतं दे॒वाज॑रं । यच्च॒ स्या ते॒ पनी॑यसी स॒मिद्दी॑द॒यन्ति॒ द्यवी॑षं
स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र ॥४॥ आ ते॒ अग॑ च॒चा ह॒विः शु॒क्रस्य॑ शो॒
चिष॑स्यते । सु॒श्रद् द॒स्म वि॒शप॑न्ते ह॒व्यवा॒ट् तुभ्यं॑ हू॒यत॒ इषं॑
स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र ॥५॥ २२॥ प्रो॒ त्ये अ॒गयो॒ऽग्निषु॑ वि॒श्वं पु॒थंति॒
वा॒र्यं । ते हि॒न्विरे॒ त इ॒न्विरे॒ त इ॒षण्य॑त्यानुष॒गिषं॑ स्तो॒तृभ्य॒
आ भ॑र ॥६॥ तव॒ त्ये अ॒ग्रे अ॒र्चयो॒ महि॑ ब्रा॒धन्त॒ वा॒जिनः॑ ।
ये प॒त्नभिः॑ शु॒फानां॑ व॒जा भु॑रन्त॒ गोना॑मिषं स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र
॥७॥ नवा॑ नो अ॒ग आ भ॑र स्तो॒तृभ्यः॑ सु॒क्षिती॑रिषः । ते स्या॑म
य आ॒नृचु॑स्त्वा॒दृता॑सो॒ दमे॑द॒म इषं॑ स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र ॥८॥
उ॒भे सु॒श्रद् स॒र्पिषो॒ दवीं॑ श्री॒णीष॑ आ॒सनि॑ । उ॒तो न॒ उत्पु॑पू॒र्या
उ॒क्थे॑षु श॒वस॑स्यत॒ इषं॑ स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र ॥९॥ ए॒वाँ अ॒ग्निमं॑जु॒
र्यमु॑गी॒र्भिर्य॒ज्ञेभि॑रानुष॒क् । दध॑द॒स्मे सु॒वीर्य॑मु॒त तदा॑श्च॒श्चमि॑षं
स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र ॥ १० ॥ २३ ॥

॥ ७ ॥ १-१० इष आचयः ॥ अग्निः ॥ १-९ अनुष्टुप् । १० पंक्तिः ॥

॥७॥ सखा॑यः सं वः स॒म्यंच॑मिषं स्तो॒मं चा॒गये॑ । वर्षि॑ष्टाय
क्षि॒तीना॑मूर्जो नभ्रे स॒हस्व॑ते ॥१॥ कु॒चां चि॒द्वस्य॑ स॒मृता॑ र॒खा
नरो॑ नृष॒दने॑ । अ॒र्हत॑श्चि॒द्वमि॑ध॒ते सं॒जन॑यति ज॒न्तवः॑ ॥२॥ सं यद्वि॒
षो वना॑महे सं ह॒व्या मा॑नु॒षाणां॑ । उ॒त द्यु॒मस्य॑ श॒वस॑ च॒तस्य॑
र॒श्मिमा॑ ददि ॥३॥ स स्मा॑ कृ॒णोति॑ के॒तुमा॑ नक्तं चि॒हूर आ॑ स॒ते ।
पा॒व॒को य॒द्वन॑स्पती॒न्ना स्मा॑ मि॒नात्य॑जरः ॥४॥ अ॒व स॒ यस्य॑ वे॒
षणे॑ स्वेदं प॒थिषु॑ जुह॒ति । अ॒भीम॑ह॒ स्वजे॑त्य॒भूमा॑ पृ॒ष्ठेव॑ रु॒रुहुः॑
॥५॥ २४ ॥ यं म॒र्त्यः पुरु॑स्पृ॒हं वि॒दद्वि॑श्वस्य॒ धाय॑से । प्र स्वा॒

अ० ३. अ० ८. व० २६.]

॥ ३१५ ॥

[म० ५. अ० १. सू० ८.]

द॒नं पि॒त॒नाम॒स्त॒ताति॑ चि॒दा॒यवे॑ ॥ ६ ॥ स हि ष्मा॒ धन्वा॒क्षितं॑
दा॒ता न दा॒त्या प॒शुः । हि॒रि॒श्म॒श्रुः शु॒चि॒द॒न्व॒भुर॒नि॒भृ॒ष्टवि॒-
षिः ॥ ७ ॥ शु॒चिः ष॒म॒ यस्मा॑ अ॒त्रि॒व॒त्प्र स्व॒धि॒तीव॑ री॒यते । सु॒-
षू॒सू॒त मा॒ता क्रा॒णा यदा॑न॒शे भ॒गं ॥ ८ ॥ आ॒ यस्ते॑ सर्पि॒रासु॒-
तेऽमे॑ श॒म॒स्ति धा॒यसे॑ । ऐषु॑ ह्यु॒न्नमु॒त अ॒व आ चि॒त्तं म॒र्येषु॑
धाः ॥ ९ ॥ इति॑ चि॒न्म॒न्युम॒ग्निज॒स्त्वादा॑त॒मा प॒शुं द॑दे । आ॒दमे॑
अ॒पृ॒णतो॑ऽचिः सा॒स॒ह्या॒द्दस्यु॑नि॒षः सा॑स॒ह्या॒न्नु॒न् ॥ १० ॥ २५ ॥

॥ ८ ॥ १-७ इष आचैयः ॥ अग्निः ॥ जगतो ॥

॥ ८ ॥ त्वा॒म॒ग्रे ऋ॒ता॒यवः॑ स॒मी॒धिरे॒ प्र॒त्नं प्र॒त्नासं॑ ऊ॒तये॑ स॒-
ह॒स्कृ॒त । पु॒रु॒श्च॒द्रं य॒ज॒तं वि॒श्वधा॑य॒सं द॒मू॒नसं॑ गृ॒हप॑तिं व॒रे॒ण्यं
॥ १ ॥ त्वा॒म॒ग्रे अ॒ति॒षिं पू॒र्य वि॒शः शो॒चि॒ष्के॒शं गृ॒हप॑तिं नि
षे॒दिरे॑ । बृ॒ह॒त्के॒तुं पु॒रु॒रूपं॑ ध॒न॒स्पृ॒तं मु॒श॒र्मा॒णं स्व॒र्वसं॑ ज॒र॒द्विषं॑
॥ २ ॥ त्वा॒म॒ग्रे मा॒नु॒षी॒री॒ळते॑ वि॒शो हो॒चा॒वि॒दं वि॒विचि॑ र॒त्न॒-
धा॒त॒मं । गु॒हा सं॑तं सु॒भ॒ग वि॒श्वदर्श॑तं तु॒वि॒ष्व॒णसं॑ सु॒य॒जं
घृ॒त॒श्चि॒यं ॥ ३ ॥ त्वा॒म॒ग्रे ध॒र्णे॒सि वि॒श्वधा॑ व॒यं गी॒भिर्गृ॑ण॒तो
न॒म॒सो॒प से॒दिम॑ । स नो॑ जुष॒स्व स॒मि॒धानो॑ अ॒गि॒रो दे॒वो
म॒र्त॒स्य य॒श॒सा सु॒दी॒तिभिः॑ ॥ ४ ॥ त्व॒म॒ग्रे पु॒रु॒रूपो॑ वि॒शे॒वि॒शे
व॒यो द॒धा॒सि प्र॒त्नया॑ पु॒रु॒ष्टुत॑ । पु॒रु॒ण्य॒न्ना स॒ह॒सा वि॒ रा॒ज॒सि
वि॒षिः सा ते॑ ति॒वि॒षा॒णस्य॑ नाधृ॒षे ॥ ५ ॥ त्वा॒म॒ग्रे स॒मि॒धानं॑
य॒वि॒ष्ट्य दे॒वा दू॒तं च॒क्रि॒रे ह॒व्य॒वा॒हनं॑ । उ॒रु॒ज॒य॒सं घृ॒तयो॑नि॒-
मा॒हु॒तं त्वे॒षं च॒क्षु॑र्दे॒धिरे॒ चो॒द॒य॒न्म॑ति ॥ ६ ॥ त्वा॒म॒ग्रे प्र॒दि॒व आ॒हु॒तं
घृ॒तैः सु॒म्ना॒यवः॑ सु॒ष॒मि॒धा स॒मी॒धिरे॑ । स वा॒वृ॒धा॒न ओष॑धीभि॒-
रु॒क्षि॒तो॒ऽभि ज॒या॑सि पा॒थि॒वा वि ति॑ष्ठ॒से ॥ ७ ॥ २६ ॥ ८ ॥ ३ ॥

अ० ४. अ० १. व० २.]

॥ ३१६ ॥

[म० ५. अ० १. सू० १०.]

॥ ९ ॥ १-७ गय आचैयः ॥ अयिः ॥ १-४. ६ अनुष्टुप् । ५. ७ पंक्तिः ॥

॥ ९ ॥ तामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते । मन्ये त्वा
जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुषक् ॥ १ ॥ अग्निर्होता दास्वन्तः
क्षयस्य वृक्तवर्हिषः । सं यज्ञासश्चरन्ति यं सं वाजांसः श्रव-
स्यवः ॥ २ ॥ उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिष्टारणी । धर्तारं
मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरं ॥ ३ ॥ उत स्म दुर्गृभीयसे पुत्रो
न हार्याणां । पुरु यो दग्धासि वनाग्ने पशुर्न यवसे ॥ ४ ॥ अध
स्म यस्यार्चयः सम्यक्संयन्ति धूमिनः । यदीमहं चितो दिव्युप
ध्मातेव धमन्ति शिशीते ध्मातरीं यथा ॥ ५ ॥ तवाहमग्न ऊति-
भिर्मिचस्यं च प्रशंस्तिभिः । द्वेषोयुतो न दुरिता तुर्याम मर्त्यानां
॥ ६ ॥ तं नो अग्ने अभी नरो रयिं सहस्व आ भर । स क्षेपयत्स
पोषयद्भुवद्वाजस्य सातय उतैधि पृत्सु नो वृधे ॥ ७ ॥ १ ॥

॥ १० ॥ १-७ गय आचैयः ॥ अयिः ॥ १-३. ५. ६ अनुष्टुप् । ४. ७ पंक्तिः ॥

॥ १० ॥ अग्न ओजिष्ठमा भर द्युन्नमस्मभ्यमग्निगो । प्र नो राया
परीणसा रत्ति वाजाय पथा ॥ १ ॥ त्वं नो अग्ने अद्भुत क्रत्वा
दक्षस्य मंहना । त्वे असुर्येण मारुहत्क्राणा मित्रो न यज्ञियः ॥ २ ॥
त्वं नो अग्न एषां गयं पुष्टिं च वर्धय । ये स्तोमैभिः प्र सूरयो नरो
मघान्यानुशुः ॥ ३ ॥ ये अग्ने चंद्र ते गिरः शुभन्त्यश्चराधसः । शुष्मैभिः
शुष्मिणो नरो दिवश्चिद्वेषा वृहत्सुकीर्तिर्वोधति त्वना ॥ ४ ॥
तव ते अग्ने अर्चयो भ्राजतो यन्ति धृष्णुया । परिज्मानो न
विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः ॥ ५ ॥ नू नो अग्न ऊतये सवा-
धसश्च रातये । अस्माकांसश्च सूरयो विश्वा आशास्तरीषणि ॥ ६ ॥
त्वं नो अग्ने अगिरः स्तुतः स्तवान् आ भर । होतर्विश्वासहं
रयिं स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैधि पृत्सु नो वृधे ॥ ७ ॥ २ ॥

॥ ११ ॥ १-६ सुतंभर आचैयः ॥ अग्निः ॥ जगती ॥

॥ ११ ॥ जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृविर्मिः सुदक्षः सुविताय नयसे। घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद्विभाति भरतेभ्यः शुचिः ॥ १ ॥ यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निं नरस्त्रिषधस्ये समीधिरे। इद्रेण देवैः सरथं स बर्हिषि सीदन्नि होता यजथाय सुक्रतुः ॥ २ ॥ असंमृष्टो जायसे माचोः शुचिर्मदः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः। घृतेन त्वावर्धयन्नम आहुत धूमस्ते केतुरभवद्विवि श्रितः ॥ ३ ॥ अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुयामिं नरो वि भरंते गृहेगृहे। अग्निर्देतो अभवद्वयवाहनोऽग्निं वृणाना वृणते कविक्रतुं ॥ ४ ॥ तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं वचस्तुभ्यं मनीषा इयमस्तु शं हृदे। त्वांगिरः सिंधुमिवावनीर्महीरा पृणन्ति शवसा वर्धयन्ति च ॥ ५ ॥ त्वामग्ने अंगिरसो गुहां हितमन्वविंदज्जिह्वियाणं वनेवने। स जायसे मथ्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्पृचमंगिरः ॥ ६ ॥ ३ ॥

॥ १२ ॥ १-६ सुतंभर आचैयः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप ॥

॥ १२ ॥ प्राप्तये बृहते यज्ञियाय ऋतस्य वृष्णे असुराय मन्म। घृतं न यज्ञ आस्येऽसुपूतं गिरं भरे वृषभाय प्रतीची ॥ १ ॥ ऋतं चिकित्व ऋतमिच्छिकिष्टृतस्य धारा अनु तृधि पूर्वीः। नाहं यातुं सहसा न इयेन ऋतं संपास्यरुषस्य वृष्णः ॥ २ ॥ कया नो अय ऋतयन्तृतेन भुवो नवेदा उचयस्य नयः। वेदा मे देव ऋतुपा ऋतूनां नाहं पतिं सन्नितुरस्य रायः ॥ ३ ॥ के ते अग्ने रिपवे बंधनासुः के पायवः सनिषंत द्युमतः। के धासिमग्ने अनृतस्य पांति क आसतो वचसः संति गोपाः ॥ ४ ॥ सखायस्ते विषुणा अय एते शिवासः संतो अशिवा अभूवन्। अधूर्धत स्वयमेते वचोभिर्ज्ञजूयते वृजिनानि युवतः ॥ ५ ॥ यस्ते अग्ने नमसा

अ० ४. अ० १. व० ७.]

॥ ३१८ ॥

[म० ५. अ० २. सू० १५]

यज्ञमीटुं ऋतं स पात्यरुषस्य वृष्णः । तस्य क्षयः पृथुरा साधुरेतु
प्रसर्षाणस्य नहुषस्य शेषः ॥ ६ ॥ ४ ॥

॥ १३ ॥ १-६ सुतंभर आचैयः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ १३ ॥ अर्चतस्त्वा हवामहेऽर्चतः समिधीमहि । अग्ने अर्चत
ऊतये ॥ १ ॥ अग्नेः स्तोमं मनामहे सिध्ममद्य दिविस्पृशः । देवस्य
द्रविणस्यवः ॥ २ ॥ अग्निर्जुषत नो गिरो होता यो मानुषेष्ववा ।
स यस्मै ह्येयं जनं ॥ ३ ॥ त्वमग्ने सप्रथा असि जुष्टो होता वरेण्यः ।
त्वया यज्ञं वि तन्वते ॥ ४ ॥ त्वामग्ने वाजसातमं विप्रां वर्धति
सुष्टुतं । स नो रास्व सुवीर्यं ॥ ५ ॥ अग्ने नेमिराँ इव देवांस्त्वं
परिभूरसि । आ राधश्चिचर्मजसे ॥ ६ ॥ ५ ॥

॥ १४ ॥ १-६ सुतंभर आचैयः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ १४ ॥ अग्निं स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्य । हव्या
देवेषु नो दधत् ॥ १ ॥ तमध्वरेष्वीळते देवं मर्ता अमर्त्य । यजिष्ठं
मानुषे जने ॥ २ ॥ तं हि शश्वत ईळते सुचा देवं घृतश्रुता ।
अग्निं हव्याय वोळ्हेवे ॥ ३ ॥ अग्निर्जातो अरोचत घ्नदस्यृज्यो-
तिषा तमः । अविदुद्रा अपः स्वः ॥ ४ ॥ अग्निमीळेत्यं कविं
घृतपृष्ठं सपर्येत । वेतुं मे शृणवद्भवं ॥ ५ ॥ अग्निं घृतेन वावृधुः
स्तोमैभिर्विश्वचर्षणिं । स्वाधीभिर्वचस्युभिः ॥ ६ ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ १५ ॥ १-५ धरुण आंगिरसः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १५ ॥ प्र वेधसे कवये वेद्याय गिरं भरे यशसे पूर्याय । घृ-
तप्रसन्नो असुरः सुशेवो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः ॥ १ ॥
ऋतेन ऋतं धरुणं धारयत यज्ञस्य शके परमे व्योमन । दिवो
धमेन्यरुणे सेदुषो नृजातिरजाताँ अभि ये ननक्षुः ॥ २ ॥ अंहो युव-
स्त्वं स्तन्वते वि वयो महद्गुह्यं पूर्याय । स संवतो नवजातस्तुतु-

योत्सिंहं न क्रुद्धमभितः परिष्टुः ॥३॥ मातेव यज्ञरसे पप्रथानो
जनंजनं धायसे चक्षसे च । वयोवयो जरसे यहधानः परि
त्मना विषुरुपो जिगासि ॥४॥ वाजो नु ते शर्वसस्पातं तं मुरुं
दोषं धरुणं देव रायः । पदं न तायुर्गुहा दधानो महो राये
चितयन्नचिमस्यः ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ १६ ॥ १-५ पूरुवाचैयः ॥ अग्निः ॥ १-४ अनुष्टुप् । ५ पंक्तिः ॥

॥ १६ ॥ बृहद्वयो हि भानवेऽर्चा देवायामये । यं मित्रं न प्रश-
स्तिभिर्मर्तासो दधिरे पुरः ॥१॥ स हि द्युभिर्जनानां होता दक्षस्य
बाहोः । विहव्यमग्निरानुषग्भगो न वारं मृण्वति ॥२॥ अस्य स्तोमे
मघोनः सख्ये वृद्धशोचिषः । विश्वा यस्मिन्तु विष्वणि समये शु-
ष्ममादधुः ॥३॥ अधा ह्यम एषां सुवीर्यस्य मंहना । तमिद्यहं न रो-
दंसी परिश्रवो बभूवतुः ॥४॥ नून एहि वार्यमये गृणान आभर ।
ये वयं ये च सूरयः स्वस्ति धामहे सचोत्तैधि पृत्सु नो वृधे ॥५॥ ८ ॥

॥ १७ ॥ १-५ पूरुवाचैयः ॥ अग्निः ॥ १-४ अनुष्टुप् । ५ पंक्तिः ॥

॥ १७ ॥ आ यज्ञैर्देव मर्त्य इत्या तव्यांसमूतये । अग्निं कृते
स्वध्वरे पूरुरीक्रीतावसे ॥१॥ अस्य हि स्वयंशस्तरः आसा
विधर्मन्मन्यसे । तं नाकं चित्रशोचिषं मद्रं परो मनीषया ॥२॥
अस्य वासा उ अर्चिषा य आयुक्त तुजा गिरा । दिवो न यस्य
रेतसा बृहच्छोचन्त्यर्चयः ॥३॥ अस्य क्रत्वा विचेतसो दुस्मस्य
वसु रथ आ । अधा विश्वासु हव्योऽग्निर्विष्टु प्र शंस्यते ॥४॥ नू
न इद्धि वार्यमासा सचंत सूरयः । ऊजो नपादभिष्टये पाहि
शग्धि स्वस्तय उत्तैधि पृत्सु नो वृधे ॥५॥ ९ ॥

॥ १८ ॥ १-५ द्वितो मृत्तवाहा आचैयः ॥ अग्निः ॥ १-४ अनुष्टुप् । ५ पंक्तिः ॥

॥ १८ ॥ प्रातरग्निः पुरुप्रियो विशः स्तवेतातिथिः । विश्वा-

नि॒ यो अम॑न्यो ह॒व्या म॑त॑ेषु रण॑यति ॥१॥ द्वि॒ताय॑ मृ॒क्तवा॑हसे
स्व॒स्य दक्ष॑स्य म॒हना॑ । इ॒दं स ध॑त्त आ॒नुष॑व॒स्तोता॑ चि॒त्ते अम॑न्य
॥२॥ तं वो॑ दी॒र्घायु॑शोचिषं गिरा हु॒वे म॒घोना॑ । अ॒रि॒ष्टो येषा॑
रथो॒ व्य॒श्वदा॑व॒न्नीय॑ते ॥३॥ चि॒त्रा वा॒ येषु॑ दी॒धिति॑रा॒सन्नु॑कथा
पा॑न्ति॒ ये । स्ती॒र्णं ब॒र्हिः स्व॑र्णे॒रे अ॒वांसि॑ दधिरे॒ परि॑ ॥४॥ ये मे
प॑चा॒शतं॑ द॒दुर॑श्वा॒नां स॒धस्तु॑ति । द्युम॑द॒ग्ने महि॑ अ॒वो बृ॑ह॒त्कृ॒धि
म॒घोना॑ नृ॒वद॑मृत नृ॒णां ॥ ५ ॥ १० ॥

॥ १९ ॥ १-५ व॒त्रिरा॑च॒यः ॥ अ॒ग्निः ॥ १. २ गाय॑त्री । ३. ४ अ॒नुष्टु॑प् । ५ वि॒राट् रू॒पा ॥

॥ १९ ॥ अ॒भ्यव॑स्थाः प्र जा॑यंते प्र व॒त्रेर्व॑त्रि॒श्चिकेत॑ । उ॒पस्ये॑
मा॒तुर्वि॑ च॒ष्टे ॥१॥ जु॒हुरे॑ वि चि॒तय॑न्तोऽनि॒मिषं॑ नृ॒णां पा॑न्ति ।
आ दृ॒ह्मां पु॑रं वि॒विष्णुः॑ ॥ २ ॥ आ श्वे॒त्रेय॑स्य ज॒तवो॑ द्युम॒द्वर्ध॑त
कृ॒ष्टयः॑ । नि॒ष्कयी॑वो बृ॒हदु॑कथ ए॒ना म॒ध्वा न वा॑ज॒युः ॥ ३ ॥
प्रि॒यं दु॒ग्धं न का॑म्य॒मजा॑मि जा॒म्योः सचा॑ । घ॒र्मो न वा॑ज॒जठ॒
रोऽद॑व्यः श॒श्वतो॑ द॒भः ॥ ४ ॥ क्री॒ळन्तो॑ रश्म॒ आ भु॑वः सं भ॒स्मना॑
वा॒युना॑ वे॒वि॒दानः॑ । ता अ॒स्य स॒न्धृष॑जो न ति॒ग्माः सु॑सं॒शिता॑
व॒क्ष्यो वक्ष॑णे॒स्याः ॥ ५ ॥ ११ ॥

॥ २० ॥ १-४ प्र॒यख॑न्त अ॒चयः॑ ॥ अ॒ग्निः ॥ १-३ अ॒नुष्टु॑प् । ४ प॑न्तिः ॥

॥ २० ॥ यम॑ग्ने वा॒जसा॑तम॒ त्वं चि॒न्मन्य॑से र॒यिं । तं नो॑ गी॒भिः
अ॒वाय्यं॑ दे॒वचा॑ प॒नया॑ यु॒जं ॥१॥ ये अ॒ग्ने ने॑रयंति ते वृ॒द्धा उ॒
यस्य॑ श॒वसः॑ । अ॒प द्वे॒षो अ॒प ह॒रोऽन्य॑व्रतस्य स॒श्विरे ॥ २ ॥ हो॒
ता॑रं त्वा वृ॒णीम॑हेऽग्ने दक्ष॑स्य सा॒धनं॑ । य॒ज्ञेषु॑ पू॒र्य गिरा॑ प्र॒य॒
स्व॑न्तो ह॒वाम॑हे ॥ ३ ॥ इ॒त्या यथा॑ त ऊ॒तये॑ स॒हसा॑व॒न्दि॒वेदि॑वे ।
रा॒य ऋ॒ताय॑ सु॒क्रतो॑ गो॒भिः ष्या॑म स॒ध॒मादो॑ वी॒रैः स्या॑म स॒
ध॒मादः॑ ॥ ४ ॥ १२ ॥

[म० ४. अ० १. व० १६.]

॥ ३२१ ॥

[म० ५. अ० २. सू० २४.]

॥ २१ ॥ १-४ सप्त आचयेयः ॥ अग्निः ॥ १-३ अनुष्टुप् । ४ पंक्तिः ॥

॥ २१ ॥ मनुष्वत्त्वा नि धीमहि मनुष्वत्समिधीमहि । अग्रे मनुष्वदंगिरो देवान्देवयते यज ॥ १ ॥ त्वं हि मानुषे जनेऽग्रे सुप्रीत इध्यसे । सुचस्त्वा यंत्यानुषवसुजात सर्पिरासुते ॥ २ ॥ त्वां विश्वे सजोषसो देवासो दूतमक्रत । सपर्यतस्त्वा कवे यज्ञेषु देवमीकृते ॥ ३ ॥ देवं वो देवयज्ययाग्निमीक्रीत मर्यैः । समिद्धः शुक्र दीदित्युतस्य योनिमासदः ससस्य योनिमासदः ॥ ४ ॥ १३ ॥

॥ २२ ॥ १-४ विश्वसामाचयेयः ॥ अग्निः ॥ १-३ अनुष्टुप् । ४ पंक्तिः ॥

॥ २२ ॥ प्र विश्वसामन्नचिवदची पावकशोचिषे । यो अंध्रेष्वीदो होता मंद्रतमो विशि ॥ १ ॥ न्यग्निं जातवेदसं दधाता देवमृत्विजं । प्र यज्ञ एतानुषगृह्या देवव्यचस्तमः ॥ २ ॥ चिकित्ति न्मनसं त्वा देवं मतीं स ऊतये । वरेण्यस्य तेऽवस इयानासो अमन्महि ॥ ३ ॥ अग्रे चिकित्वाग्न्य न इदं वचः सहस्य । तं त्वा सुशिप्र दंपते स्तोमैर्वधत्यच्यो गीर्भिः शुभंत्यच्यः ॥ ४ ॥ १४ ॥

॥ २३ ॥ १-४ द्युन्नो विश्वचर्षणिः ॥ अग्निः ॥ १-३ अनुष्टुप् । ४ पंक्तिः ॥

॥ २३ ॥ अग्रे सहंतमा भर द्युन्नस्य प्रासहा रयिं । विश्वा यश्चर्षणीरभ्याऽसा वाजेषु सासहंत ॥ १ ॥ तमग्रे पृतनाषह रयिं सहस्व आ भर । त्वं हि सत्यो अद्भुतो दाता वाजस्य गोमतः ॥ २ ॥ विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो वृक्तवर्हिषः । होतारं सञ्जसु प्रियं व्यंति वार्या पुरु ॥ ३ ॥ स हि ष्मां विश्वचर्षणिरभिमाति सहो दधे । अग्रे एषु क्षयेष्वा रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत्यावक दीदिहि ॥ ४ ॥ १५ ॥

॥ २४ ॥ १. २. ३. ४ वधुः सुवधुः श्रुतवधुर्विप्रवधुश्च गीपायना लीपायना वा ॥ अग्निः ॥ द्विपदा ॥

॥ २४ ॥ अग्रे त्वं नो अंतम उत चाता शिवो भवा वरुथ्यः । वसु-

रुमिर्वसुश्च वा अर्च्छां नक्षि द्युमन्तं रुयिं दाः ॥ १ ॥ २ ॥ स नो
बोधि शुधी हवमुरुष्या णो अघायतः समस्मात् । तं त्वा शो-
चिष्ठ दीदिवः सुन्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥ ३ ॥ ४ ॥ १६ ॥

॥ २५ ॥ १-९ वसूयव आत्रेयाः ॥ अग्निः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ २५ ॥ अर्च्छां वो अग्निमवसे देवं गांसि स नो वसुः । रा-
संत्युच ऋषूणामृतावां पर्षेति द्विषः ॥ १ ॥ स हि सत्यो यं पूर्वे
चिद्देवासंश्चिद्यमीधिरे । होतारं मंद्रजिह्वमित्सुदीतिभिर्विभा-
वसुं ॥ २ ॥ स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुमत्या । अग्ने रायो
दिदीहि नः सुवृक्तिभिर्वरेण्य ॥ ३ ॥ अग्निर्देवेषु राजत्यग्निर्मते-
ष्वाविशन् । अग्निर्नो हव्यवाहनोऽग्निं धीभिः संपर्यत ॥ ४ ॥
अग्निस्तु विश्रवस्तमं तु विब्रंस्त्राणमुत्तमं । अतूतं आवयत्यपतिं
पुत्रं ददाति दाप्नुषे ॥ ५ ॥ १७ ॥ अग्निर्देदाति सत्यंति सासाह यो
युधा नृभिः । अग्निरत्यं रघुषट् जेता रमपराजितं ॥ ६ ॥ यद्वा-
हिष्ठं तदग्नये बृहदर्चं विभावसो । महिषीव तद्रयिस्त्वद्वाजा
उदीरते ॥ ७ ॥ तव द्युमन्तो अर्चयो यावेवोच्यते बृहत् । उतो ते
तन्यतुर्यथा स्वानो अर्तं त्मना दिवः ॥ ८ ॥ एवाँ अग्निं वसूयवः
सहसानं ववंदिम । स नो विश्वा अति द्विषः पर्षेन्नावेव सु-
क्रतुः ॥ ९ ॥ १८ ॥

॥ २६ ॥ १-९ वसूयव आत्रेयाः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ २६ ॥ अग्ने पावक रोचिषा मंद्रयां देव जिह्या । आ दे-
वान्वक्षि यक्षि च ॥ १ ॥ तं त्वा घृतस्त्रवीमहे चित्रभानो स्वर्देशं
देवाँ आ वीतये वह ॥ २ ॥ वीतिहोचं त्वा कवे द्युमन्तं समिधी-
महि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ॥ ३ ॥ अग्ने विश्वेभिरा गहि देवेभिर्हव्य-
दांतये । होतारं त्वा वृणीमहे ॥ ४ ॥ यजमानाय सुन्वत आये

अ० ४. अ० १. व० २२.]

॥ ३२३ ॥

[म० ५. अ० २. सू० २८.]

सुवीर्यं वह। देवैरा संत्ति बर्हिषि ॥ ५ ॥ १९ ॥ समिधानः सहसजि-
दमे धर्माणि पुषसि। देवानां दूत उक्थ्यः ॥ ६ ॥ न्ययमिं जातवेदसं
होचवाहं यविष्ठयं। दधाता देवमृत्विजं ॥ ७ ॥ प्र यज्ञ एतानुषग-
द्या देवय्यचस्तमः। स्तृणीत बर्हिरासदे ॥ ८ ॥ एदं मरुतो अश्विना
मित्रः सीदंतु वरुणः। देवासः सर्वया विशा ॥ ९ ॥ २० ॥

॥ २७ ॥ १-६ अरुणस्त्रैवृष्णस्त्रसदस्युश्च पौरकुत्स अश्वमेधश्च भारत अचिर्वा ॥
१-५ अग्निः। ६ इंद्राग्नी ॥ १-३ विष्टप। ४-६ अनुष्टुप् ॥

॥ २७ ॥ अनस्वन्ता सत्यतिर्मा महे मे गावा चेतिष्ठो असुरो म-
घोनः। त्रैवृष्णो अग्ने दशभिः सहस्रैर्वैश्वानर अरुणश्चिकेत ॥ १ ॥
यो मे शता च विंशतिं च गोनां हरीं च युक्ता सुधुरा ददाति। वै-
श्वानर सुष्टुतो वावृधानोऽग्ने यच्छ अरुणाय शर्म ॥ २ ॥ एवा ते
अग्ने सुमतिं चकानो न विष्टाय न वमं च सदस्युः। यो मे गिरस्तु वि-
जातस्य पूर्व्युक्तेनाभि अरुणो गृणाति ॥ ३ ॥ यो म इति प्रवोच-
त्यश्वमेधाय सूरये। ददद्वा सनिं यते ददन्मे धामृतायते ॥ ४ ॥ यस्य
मा पश्याः शतमुद्धर्षयन्त्युक्षणः। अश्वमेधस्य दानाः सोमा इव
आशिरः ॥ ५ ॥ इंद्राग्नी शतदाव्यश्वमेधे सुवीर्यं। क्षुचं धारयतं बृह-
हिवि सूर्यमिवाजरं ॥ ६ ॥ २१ ॥

॥ २८ ॥ १-६ विश्ववाराचेयी ॥ अग्निः ॥ १. ३ विष्टप। २ जगती। ४ अनुष्टुप्।
५. ६ गायत्री ॥

॥ २८ ॥ समिद्धो अग्निर्दिवि शोचिरश्वेत्यकुषसमुर्विया वि
भाति। एति प्राचीं विश्ववारा नमोभिर्देवा ईळाना हविषा
घृताचीं ॥ १ ॥ समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविष्कृण्वंतं
सचसे स्वस्तये। विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्वस्यातिथ्यमग्ने
नि च धत्त इत्पुः ॥ २ ॥ अग्ने शर्धं महते सौभगाय तव हुम्ना-

न्युत्तमानि संतु । सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि
तिष्ठा महींसि ॥ ३ ॥ समिद्धस्य प्रमहसोऽग्ने वंदे तव श्रियं ।
वृषभो ह्युन्नवाँ असि समधरोष्विध्यसे ॥ ४ ॥ समिद्धो अग्न
आहुत देवान्यक्षि स्वधर । त्वं हि हव्यवाळसि ॥ ५ ॥ आ जु-
होता दुवस्यतामिं प्रयत्यधरे । वृणीध्वं हव्यवाहनं ॥ ६ ॥ २२ ॥

॥ २९ ॥ १-१५ गौरिवीतिः शाक्त्यः ॥ १-८. ९२-१५ इंद्रः । ९१ इंद्र उशना वा ॥
चिष्टप ॥

॥ २९ ॥ अर्येमा मनुषो देवताता ची रौचना दिव्या धारयंत ।
अर्चति त्वा मरुतः पूतदक्षास्त्वमेषामृषिरिन्द्रासि धीरः ॥ १ ॥
अनु यदीं मरुतो मंदसानमार्चन्निंद्रं पपिवांसं सुतस्य । आदत्त
वज्रमभि यदहिं हन्नपो यहीरमृजत्सर्तवा उ ॥ २ ॥ उत ब्रह्माणो
मरुतो मे अस्येंद्रः सोमस्य सुषुतस्य पेयाः । तद्धि हव्यं मनुषे गा
अविंददहन्नहिं पपिवाँ इंद्रो अस्य ॥ ३ ॥ आद्रोदसी वितरं वि
ष्कभायत्संविष्यानश्चिद्भियसे मृगं कः । जिगर्तिमिंद्रो अपज-
गुराणः प्रति श्वसंतमव दानवं हन ॥ ४ ॥ अध क्रत्वा मघवन्तुभ्यं
देवा अनु विष्ये अददुः सोमपेयं । यत्सूर्यस्य हरितः पतंतीः पुरः
सतीरुपरा एतंशे कः ॥ ५ ॥ २३ ॥ नव यदस्य नवतिं च भोगा-
न्ताकं वज्रेण मघवा विवृश्चत । अर्चंतींद्रं मरुतः सधस्ये चैष्टु-
भेन वचसा बाधत द्यां ॥ ६ ॥ सखा सख्ये अपचत्रूयमग्निरस्य
क्रत्वा महिषा ची शतानि । ची साकमिंद्रो मनुषः सरांसि सुतं
पिबवृचहत्याय सोमं ॥ ७ ॥ ची यच्छता महिषाणामघो मास्त्री
सरांसि मघवा सोम्यापाः । कारं न विष्ये अहंत देवा भग्निं-
द्राय यदहिं जघान ॥ ८ ॥ उशना यत्सहस्ये रयातं गृहमिंद्र नूजु-
वानेभिरथैः । वन्वानो अचं सरथं ययाथ कुत्सेन देवैरवनो ह्यशुषा

अ०४. अ०१. व०२६.]

॥ ३२५ ॥

[म०५. अ०२. सू०३०.]

॥ ९ ॥ प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुसायान्यहरिवो यातवेऽकः ।
अनासो दस्यूरमृणो वधेन नि दुर्योण आवृणमृधवाचः
॥ १० ॥ २४ ॥ स्तोमांसस्ता गौरिवीतेरवर्धन्नरंधयो वैदधिनाय
पिप्लु । आ त्वामृजिष्वा सख्याय चक्रे पचन्यक्तीरपिवः सोम-
मस्य ॥ ११ ॥ नवग्वासः सुतसोमास इद्रं दशग्वासो अभ्यर्च-
न्यकैः । गव्यं चिदूर्वमपिधानवंतं तं चिन्नरः शशमाना अप वन
॥ १२ ॥ कथो नु ते परि चराणि विद्वान्वीर्या मघवन्या चकथे ।
या चो नु नव्या कृणवः शविष्ठ प्रेदु ता ते विदथेषु ब्रवाम
॥ १३ ॥ एता विश्वा चकृवाँ इद्र भूर्यपरीतो जनुषा वीर्येण । या
चिन्नु वजिन्कृणवो दधृष्वान्न ते वर्ता तविष्या अस्ति तस्याः
॥ १४ ॥ इद्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अक-
र्म । वस्तेव भद्रा सुकृता वसूयू रथं न धीरः स्वपा अतक्ष
॥ १५ ॥ २५ ॥

॥ ३० ॥ १-१५ बभुराचयः ॥ इद्र अणचयश्च ॥ चिष्टुप ॥

॥ ३० ॥ क१ स्य वीरः को अपश्यदिद्रं सुखरथमीयमानं हरि-
भ्यां । यो राया वजी सुतसोममिच्छन्तदोको गंता पुरुहूत
जती ॥ १ ॥ अवाचचक्षं पदमस्य सस्वरुयं निधातुर्नवायमि-
च्छन् । अपृच्छमन्याँ उत ते म आहुरिद्रं नरो बुबुधाना अशेम
॥ २ ॥ प्र नु वयं सुते या ते कृतानीद्र ब्रवाम यानि नो जुजोषः ।
वेददविद्वाज्जृणवश्च विद्वान्वहन्तेऽयं मघवा सर्वसेनः ॥ ३ ॥
स्थिरं मनश्चकृषे जात इद्र वेषीदेको युधये भूर्यसश्चित् ।
अशमानं चिच्छवसा दिद्युतो वि विदो गवामूर्वमुस्त्रिया-
णां ॥ ४ ॥ परो यत्नं परम आजनिष्ठाः परावति श्रुत्यं नाम
विभ्रत । अतश्चिदिद्रादभयंत देवा विश्वा अपो अजयद्वासप-

त्नीः ॥ ५ ॥ २६ ॥ तुभ्येदेते मरुतः सुशेवा अर्चत्यर्कं मुन्वंत्यधः ।
अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्मायिनं सक्षदिंद्रः
॥ ६ ॥ वि षू मृधो जनुषा दानमिन्वन्नह्गवा मघवनसंचका-
नः । अचा दासस्य नमुचेः शिरो यदवर्तयो मनवे गातुमिच्छन्
॥ ७ ॥ युजं हि मामकृथा आदिदिंद्र शिरो दासस्य नमुचेर्मथा-
यन् । अश्मानं चित्स्वर्यं वर्तमानं प्र चक्रियेव रोदसी मरु-
द्भ्यः ॥ ८ ॥ स्त्रियो हि दास आयुधानि चक्रे किं मां करन्नबला
अस्य सेनाः । अंतर्ह्यख्यदुभे अस्य धेने अथोप प्रैद्युधये दस्युमिंद्रः
॥ ९ ॥ समञ्च गावोऽभितोऽनवन्तेहेह वत्सैर्वियुता यदासन् ।
सं ता इद्रो असृजदस्य शकैर्यदी सोमांसः सुषुता अमंदन्
॥ १० ॥ २७ ॥ यदी सोमा बभ्रुधूता अमंदन्नरोरवीवृषभः सादनेषु ।
पुरंदरः पपिवाँ इद्रो अस्य पुनर्गेवामददादुस्रियाणां ॥ ११ ॥
भद्रमिदं रुशमा अग्ने अक्रन्गवां चत्वारि ददंतः सहस्रा । ऋ-
णंचयस्य प्रयता मघानि प्रत्ययभीष नृतमस्य नृणां ॥ १२ ॥
सुपेशंसं मावं सृजंत्यस्तं गवां सहस्रै रुशमांसो अग्ने । तीव्रा
इंद्रमममंदुः सुतासोऽक्तोर्थुष्टौ परितक्म्यायाः ॥ १३ ॥ औच्छ-
त्सा राज्ञी परितक्म्या याँ ऋणंचये राज्ञि रुशमानां । अत्यो-
न वाजी रघुरज्यमानो बभ्रुश्चत्वार्येसनत्सहस्रा ॥ १४ ॥ चतुःस-
हस्रं गव्यस्य पश्वः प्रत्ययभीष रुशमेष्वग्ने । घर्मेश्चित्तप्रः प्रवृजे-
य आसीदयस्मयस्तस्मादाम विप्राः ॥ १५ ॥ २८ ॥

॥ ३१ ॥ १-१३ अवसुराचयः ॥ १-८२. १०-१३ इद्रः । ८२ इद्रः कुत्सो वा ।

८ इद्र उशना वा । ९ इद्रः कुत्सश्च ॥ चिद्युप ॥

॥ ३१ ॥ इद्रो रथाय प्रवर्तं कृणोति यमध्यस्थान्मघवां

अ० ४. अ० १. व० ३१.]

॥ ३२७ ॥

[म० ५. अ० २. सू० ३१.]

वाजयंते । यूथेव पश्यो व्युनोति गोपा अरिहो याति प्र-
थमः सिषासन ॥ १ ॥ आ प्र द्रव हरिवो मा वि वैनः पिशं-
गराते अभि नः सचस्व । नहि तदिन्द्र वस्यो अन्यदस्यमेनां-
श्चिज्जनिवतश्चकथ ॥ २ ॥ उद्यत्सहः सहस्र आजनिष्ट देदिष्ट
इंद्र इन्द्रियाणि विश्वा । प्राचोदयत्सुदुघा वत्रे अंतर्वि ज्यो-
तिषा संववृत्तमोऽवः ॥ ३ ॥ अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन्वष्टा
वज्रं पुरुहूत द्युमतं । ब्रह्माण इंद्रं महयंतो अकैरवर्धयन्नहये
हंतवा उ ॥ ४ ॥ वृष्णे यत्ते वृषणो अर्कमर्चानिंद्र यावाणो
अदितिः सजोषाः । अनश्वासो ये पवयोऽरथा इंद्रेषिता
अभ्यवर्तत दस्यून ॥ ५ ॥ २९ ॥ प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं
प्र नूतना मघवन्या चकथ । शक्तीवो यद्विभरा रोदसी उभे
जयन्नपो मनवे दानुचिवाः ॥ ६ ॥ तदिन्नु ते करणं दस्स वि-
प्राहिं यद्वन्नोजो अचामिमीयाः । शुणस्य चित्परि माया
अंगृणाः प्रपित्वं यन्नप दस्यूरसेधः ॥ ७ ॥ त्वमपो यदवे तु-
र्वशायारमयः सुदुघाः पार इंद्र । उयमयातमवहो ह कुत्सं सं
ह यद्वांमुशनारत देवाः ॥ ८ ॥ इंद्राकुत्सा वहमाना रथेना
वामन्या अपि कर्णे वहंतु । निः पीमद्भो धमथो निः पृध-
स्थान्मघोनो हृदो वरथस्तमांसि ॥ ९ ॥ वातस्य युक्तान्सुयुजं-
श्चिदश्चान्कविश्चिदेषो अजगन्नवस्युः । विश्वे ते अच मरुतः
सखाय इंद्र ब्रह्माणि तविषीमवर्धन ॥ १० ॥ ३० ॥ सूरश्चिदथं
परितक्स्यायां पूर्वं करदुपरं जूजुवांसं । भरच्चक्रमेतशः सं रि-
णाति पुरो दधत्सनिष्यति क्रतुं नः ॥ ११ ॥ आयं जना अभि-
चक्षे जगामेंद्रः सखायं सुतसोममिच्छन् । वदन्पावाव वेदिं
भियाते यस्य जीरमध्वर्यवश्चरति ॥ १२ ॥ ये चाकनंत चा-

कनैत नू ते मर्तो अमृत मो ते अंह आरन । वावंधि यज्यै-
रुत तेषु धेह्योजो जनेषु येषु ते स्याम ॥ १३ ॥ ३१ ॥

॥ ३२ ॥ १-१२ गातुराच्यः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ३२ ॥ अर्दरुत्तममृजो वि खानि त्वमर्णवान्बद्धधानां
अरम्णाः । महांतमिंद्र पर्वतं वि यद्वः सृजो वि धारा अव
दानवं हन् ॥ १ ॥ त्वमुत्सां ऋतुभिर्वद्धधानां अरंह उधः पर्व-
तस्य वजिन । अहिं चिदुय प्रयुतं शयानं जघन्वा इंद्र त-
विषीमधत्थाः ॥ २ ॥ त्वस्य चिन्महतो निर्मृगस्य वधर्जघान
तविषीभिरिंद्रः । य एक इदं प्रतिमन्यमान आदस्मादन्यो अ-
जनिष्ट तव्यान् ॥ ३ ॥ त्वं चिदेषां स्वधया मदंतं मिहो नपातं
मुवृधं तमोगां । वृषप्रभर्मा दानवस्य भामं वज्रेण वजी नि
जघान शुष्ण ॥ ४ ॥ त्वं चिदस्य ऋतुभिर्निषत्तममर्मणो वि-
ददिदस्य मर्म । यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्संतं तमसि
हृस्ये धाः ॥ ५ ॥ त्वं चिदित्था कल्पयं शयानमसूर्यं तमसि वा-
वृधानं । तं चिन्मदानो वृषभः सुतस्योच्चैरिंद्रो अपगूर्यां जघान
॥ ६ ॥ ३२ ॥ उद्यदिंद्रो महते दानवाय वधर्यमिष्ट सहो अप्रतीतं ।
यदीं वज्रस्य प्रभृता ददाभ विश्वस्य जंतोरधमं चकार ॥ ७ ॥
त्वं चिदर्णं मधुपं शयानमसिन्वं वव्रं मह्याददुयः । अपादमचं
महता वधेन नि दुर्योण आवृणञ्मृधवाचं ॥ ८ ॥ को अस्य
शुष्मं तविषी वरात एको धना भारते अप्रतीतः । इमे चिदस्य
जयसो नु देवी इंद्रस्यौजसो भियसा जिहाते ॥ ९ ॥ त्वस्मै देवी
स्वधितिर्जिहीत इंद्राय गातुरुशतीव येमे । सं यदोजो युवते
विश्वमाभिरनु स्वधावै क्षितयो नमंत ॥ १० ॥ एकं नु त्वा स-
त्यतिं पांचजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनेषु । तं मे जगृभ आ-

शसो नविष्टं दोषा वस्तोर्हवमानासु इन्द्रं ॥ ११ ॥ एवा हि त्वा-
मृतुथा यातयंतं मघा विप्रेभ्यो ददंतं शृणोमि । किं ते ब्रह्मा-
णो गृहते सखायो ये त्वाया निदधुः काममिन्द्र ॥ १२ ॥ ३३ ॥ १ ॥ २ ॥

॥ ३३ ॥ १-१० संवरणः प्राजापत्यः ॥ इन्द्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ३३ ॥ महि महे तवसे दीध्ये नृनिद्रायेत्या तवसे अत-
व्यान । यो असौ सुमतिं वाजसातौ स्तुतो जनै समर्थश्चिकेत
॥ १ ॥ स त्वं न इन्द्र धियसानो अकैर्हरीणां वृषन्योक्तमग्नेः । या
इत्या मघवन्ननु जोषं वक्षो अभि प्रार्यः ससि जनां ॥ २ ॥ न
ते तं इन्द्राभ्यः सहष्वायुक्तासो अब्रह्मता यदसन् । तिष्ठा रथ-
मधि तं वज्रहस्ता रश्मिं देव यमसे स्वश्वः ॥ ३ ॥ पुरु यत्तं इन्द्र
संत्युक्था गवे चकथोर्वरांसु युध्यन् । ततस्ते सूर्याय चिदोक्तसि
स्वे वृषां समत्सु दासस्य नाम चित् ॥ ४ ॥ वयं ते तं इन्द्र ये च
नरः शर्धो जज्ञाना याताश्च रथाः । आस्माञ्जगम्यादहिषुष्म
सत्वा भगो न हव्यः प्रभृथेषु चारुः ॥ ५ ॥ १ ॥ पृषक्षेण्यमिन्द्र ते
ह्योजो नृम्णानि च नृतमानो अमर्तः । स न एनीं वसवानो
रयिं दाः प्रार्यः स्तुषे तुविमघस्य दानं ॥ ६ ॥ एवा न इन्द्रोति-
भिरव पाहि गृणतः शूर कारुन् । उत त्वचं ददतो वाजसातौ
पिप्रीहि मध्वः सुषुतस्य चारोः ॥ ७ ॥ उत ते मा पौरुकुत्सस्य
सूरेस्तसदस्योर्हिरणिनो रराणाः । वहंतु मा दश श्येतासो अस्य
गैरिक्षितस्य क्रतुभिर्नु संश्वे ॥ ८ ॥ उत ते मा मारुताश्वस्य शो-
णाः क्रत्वामघासो विदथस्य रातौ । सहसा मे च्यवतानो
ददान आनूकमर्यो वपुषे नार्चत ॥ ९ ॥ उत ते मा ध्वन्यस्य
जुष्टां लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः । महा रायः संवरणस्य
ऋषेर्वजं न गावः प्रयता अपि गमन् ॥ १० ॥ २ ॥

॥ ३४ ॥ १-९ संवरणः प्राजापत्यः ॥ इंद्रः ॥ १-८ जगती । ९ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३४ ॥ अजातशत्रुमजरा स्वर्वत्यनु स्वधामिता दुस्समीयते ।
सुनोतन पचत ब्रह्मवाहसे पुरुष्टुताय प्रतरं दधातन ॥ १ ॥ आ
यः सोमेन जठरमपिप्रतामंदत मघवा मध्वो अंधसः । यदी मृ-
गाय हंतवे महावधः सहस्रभृष्टिमुशना वधं यमंत ॥ २ ॥ यो अस्मै
घ्नंस उत वा य ऊर्धनि सोमं सुनोति भवति ह्युमाँ अहं । अपाप
शक्रस्तंतनुष्टिमूहति तनूशुभ्रं मघवा यः कवासखः ॥ ३ ॥
यस्यावधीत्पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रो भ्रातरं नातं ईषते ।
वेतीदस्य प्रयता यतंकरो न किल्बिषादीषते वस्व आकरः
॥ ४ ॥ न पंचभिर्देशभिर्विष्टारभं नासुन्वता सचते पुष्यता चन ।
जिनाति वेदमुया हंति वा धुनिरा देवयुं भजति गोमति
व्रजे ॥ ५ ॥ ३ ॥ वित्वक्षणः समृतौ चक्रमासजोऽसुन्वतो विषुणः
सुन्वतो वृधः । इंद्रो विश्वस्य दमिता विभीषणो यथावशं
नयति दासमार्यः ॥ ६ ॥ समीं पणेरजति भोजनं मुषे वि दा-
शुषे भजति सूनरं वसु । दुर्गे चन ध्रियते विश्व आ पुरु जनो यो
अस्य तविषीमचुक्रुधत ॥ ७ ॥ सं यज्जनौ सुधनौ विश्वशर्धसा-
ववेदिंद्रो मघवा गोषु शुभिषु । युजं ह्यन्यमकृत प्रवेपन्युदी
गर्थं सृजते सत्वभिर्धुनिः ॥ ८ ॥ सहस्रसामाग्निवेशिं गृणीषे
शचिमम उपमां केतुमर्यः । तस्मा आपः संयतः पीपयंत
तस्मिन्क्षुचममवस्त्रेषमस्तु ॥ ९ ॥ ४ ॥

॥ ३५ ॥ १-८ प्रभूवसुरागिरसः ॥ इंद्रः ॥ १-७ अनुष्टुप् । ८ पंक्तिः ॥

॥ ३५ ॥ यस्ते साधिष्ठोऽवस इंद्र क्रतुष्टमा भर । अस्मभ्यं चर्ष-
णीसहं सस्मिं वाजेषु दुष्टरं ॥ १ ॥ यदिंद्र ते चतस्रो यच्छूर संति
तिस्रः । यद्वा पंच क्षितीनामवस्तसु न आ भर ॥ २ ॥ आ तेऽवो

वरेण्यं वृषंतमस्य हूमहे । वृषजूतिर्हि जज्ञिष आभूभिरिदं तु-
र्वणिः ॥ ३ ॥ वृषा ह्यसि राधसे जज्ञिषे वृष्णि ते शवः । स्वक्षवं
ते धृषन्मनः सत्राहमिद्र पौंस्यं ॥ ४ ॥ त्वं तमिद्र मर्यममित्र्यं-
तमद्रिवः । सर्वरथा शतक्रतो नि याहि शवसस्पते ॥ ५ ॥ त्वामि-
द्वृचहंतम जनांसो वृक्तवर्हिषः । उयं पूर्वीषु पूर्यहवन्ते वाजंसा-
तये ॥ ६ ॥ अस्माकमिद्र दुष्टं पुरो यावानमा जिषु । सयावानं धने-
धने वाजयंतमवारथं ॥ ७ ॥ अस्माकमिद्रेहि नो रथमवा पुरंध्या ।
वयं शविष्ठ वार्यं दिवि श्रवो दधीमहि दिवि स्तोमं मनामहे
॥ ८ ॥ ६ ॥

॥ ३६ ॥ १-६ प्रभूवसुरांगिरसः ॥ इंद्रः ॥ १. २. ४-६ चिष्टप । ३ जगती ॥

॥ ३६ ॥ स आ गमदिंद्रो यो वसूनां चिकेतदातुं दामनो
रयीणां । धन्वचरो न वंसंगस्तृषाणश्चकमानः पिवतु दुग्धमंशुं
॥ १ ॥ आ ते हनू हरिवः शूर शिमे रुहत्सोमो न पर्वतस्य पृष्ठे ।
अनु त्वा राजन्वर्ततो न हिन्वन गीभिर्मदेम पुरुहूत विश्वे ॥ २ ॥
चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते मनो भिया मे अमतेरिदद्रिवः ।
रथादधि त्वा जरिता सदावृध कुविन्नु स्तोषन्मघवन्पुरुवसुः
॥ ३ ॥ एष यावेव जरिता तं इंद्रेयर्ति वाचं बृहदाशुषाणः । प्र
सुष्येन मघवन्यसि रायः प्र दक्षिणिद्धरिवो मा वि वैनः ॥ ४ ॥
वृषा त्वा वृषणं वर्धतु द्यौर्वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्यां । स नो
वृषा वृषरथः सुशिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन्भरे धाः ॥ ५ ॥ यो
रोहितो वाजिनो वाजिनीवान्निभिः शतैः सचमानावदिष्ट ।
यूने समसै क्षितयो नमंतां श्रुतरथाय मरुतो दुवोया ॥ ६ ॥ ७ ॥

॥ ३७ ॥ १-५ अचिः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ ३७ ॥ सं भानुना यतते सूर्यस्याजुहानो घृतपृष्ठः स्व-

चां । तस्मा अमृधा उषसो व्युच्छान्य इन्द्राय मुनवामेत्याह
॥ १ ॥ समिद्धायिवनवस्तीर्णवर्हिर्युक्तयावा सुतसोमो जराते ।
यावाणो यस्येषिरं वदंत्ययदध्वर्युर्हविषाव सिंधुं ॥ २ ॥ वधूरियं
पतिमिच्छत्येति य ई वहति महिषीमिषिरां । आस्य अव-
स्याद्रथ आ च घोषात्पुरु सहस्रा परि वर्तयाते ॥ ३ ॥ न स
राजा व्यथते यस्मिन्निद्रस्तीव्रं सोमं पिबति गोसखायं । आ
संतनैरजति हंति वृचं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन् ॥ ४ ॥
पुष्यान्क्षेमे अभि योगे भवात्युमे वृतौ संयती सं जयाति ।
प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवाति य इन्द्राय सुतसोमो ददांशत
॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ ३८ ॥ १-५ अचिः ॥ इन्द्रः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ३८ ॥ उरोष्टं इन्द्र राधसो विन्वी रातिः शंतक्रतो । अधा नो
विश्वचर्षणे द्युम्ना मुक्षच मंहय ॥ १ ॥ यदीमिन्द्र अवाय्यमिषं
शविष्ट दधिषे । पप्रथे दीर्घश्रुत्तमं हिरण्यवर्णं दुष्टरं ॥ २ ॥ शु-
ष्मांसो ये ते अद्रिवो मेहना केतसापः । उभा देवावभिष्टये
दिवश्च गमश्च राजयः ॥ ३ ॥ उतो नो अस्य कस्य चिद्वक्षस्य
तव वृचहन । अस्मभ्यं नृणामा भरास्मभ्यं नृमणस्यसे ॥ ४ ॥
नू त आभिरभिष्टिभिस्तव शर्मेच्छतक्रतो । इन्द्र स्याम सुगोपाः
शूर स्याम सुगोपाः ॥ ५ ॥ ९ ॥

॥ ३९ ॥ १-५ अचिः ॥ इन्द्रः ॥ १-४ अनुष्टुप् ॥ ५ पंक्तिः ॥

॥ ३९ ॥ यदीन्द्र चिच मेहनास्ति त्वादांतमद्रिवः । राधस्तन्नो
विद्वत्स उभयाहस्या भर ॥ १ ॥ यन्मन्यसे वीरायमिन्द्र द्युक्षं
तदा भर । विद्याम् तस्य ते वयमकूपारस्य दावने ॥ २ ॥ यत्ते
दितु प्रार्थ्य मनो अस्ति श्रुतं बृहत् । तेन दृष्ट्वा चिदद्रिव

अ०४. अ०२. व०१३.]

॥ ३३३ ॥

[म०५. अ०३. सू०४१]

आ वाजं दर्वि सातये ॥३॥ मंहिष्ठं वो मधोनां राजानं चर्ष-
णीनां । इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वीभिर्जुषे गिरः ॥४॥ अस्मा
इत्काव्यं वच उक्थमिन्द्राय शंस्यं । तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरो
वर्धत्यत्रयो गिरः शुभंत्यत्रयः ॥५॥ १० ॥

॥ ४० ॥ १-९ अचिः ॥ १-४ इन्द्रः । ५ सूर्यः । ६-९ अचिः ॥ १-३ उष्णिक् ।
४. ६-८ चिष्टुप । ५. ९ अनुष्टुप ॥

॥ ४० ॥ आ याह्यदिभिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वृषन्दिद्र
वृषभिवृचहंतम ॥१॥ वृषा यावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः ।
वृषन्दिद्र वृषभिवृचहंतम ॥२॥ वृषा ता वृषणं हुवे वज्रिज्जिवा-
भिरूतिभिः । वृषन्दिद्र वृषभिवृचहंतम ॥३॥ ऋजीषी वजी वृष-
भस्तुराषादङ्गुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा । युक्ता हरिभ्यामुप
यासदर्वाद्वाध्यादिने सवने मत्सदिद्रः ॥४॥ यत्त्वा सूर्य स्वर्भानु-
स्तमसाविध्यदासुरः । अक्षेचविद्यथा मुग्धो भुवनायदीधयुः
॥५॥ ११ ॥ स्वर्भानोरध यदिद्र माया अवो दिवो वर्तमाना
अवाहन । गूर्हं सूर्य तमसापव्रतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्दर्चिः
॥६॥ मा मामिमं तव संतमच इरस्या दुग्धो भियसा निगारीत ।
त्वं मित्रो असि सत्यराधास्तौ मेहावतं वरुणश्च राजा ॥७॥
माव्णो ब्रह्मा युयुजानः संपर्यन कीरिणा देवानमसोपशिक्षन ।
अचिः सूर्यस्य दिवि चक्षुराधात्स्वर्भानोरप माया अघुक्षत
॥८॥ यं वै सूर्य स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः । अत्रयस्तमन्ववि-
दन्वस्ये अशक्नुवन् ॥९॥ १२ ॥

॥ ४१ ॥ १-२० अचिः ॥ विद्ये देवाः ॥ १-१५. १५. १९ चिष्टुप । १६. १७ अतिवर्गती ।
२० एकपदा ॥

॥ ४१ ॥ को नु वा मित्रावरुणावृतायन्दिवो वा महः पाथि-

अ० ४. अ० २. व० १५.]

॥ ३३४ ॥

[म० ५. अ० ३. सू० ४९.]

वस्य वा दे । ऋतस्य वा सदसि चासींषां नो यज्ञायते वा
पशुषो न वाजान् ॥ १ ॥ ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिंद्र ऋ-
भुक्षा मरुतो जुषंत । नमोभिर्वा ये दधते सुवृत्तिं स्तोमं रुद्राय
मी॒च्छुषे स॒जोषाः ॥ २ ॥ आ वां येषांश्चिना हुवध्ये वातस्य
पत्नमथ्यस्य पुष्टौ । उत वा दिवो असुराय मन्म प्राधांसीव
यज्यवे भरध्वं ॥ ३ ॥ प्र स॒क्ष्णो दि॒व्यः क॒ण्व॒होता चि॒तो दि॒वः
स॒जोषा वा॒तो अ॒ग्निः । पू॒षा भ॒गः प्रभू॒ये वि॒श्वभो॒जा आ॒जिं न
जग्मुराश्च्यतमाः ॥ ४ ॥ प्र वो रयिं युक्ताश्च भरध्वं राय एषेऽवसे
दधीत धीः । सुशेव एवैरौशिजस्य होता ये व एवा मरुतस्तुरा-
णां ॥ ५ ॥ १३ ॥ प्र वो वायुं रय्ययुजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पनिता-
रमकैः । इषुध्यव ऋतसापः पुरंधीर्वस्वीनो अत्र पत्नीरा धिये
धुः ॥ ६ ॥ उप व एषे वंद्येभिः श्रूषैः प्र यही दिवश्चितयद्भिरकैः ।
उषासानक्ता विदुषीव विश्वमा हा वहतो मर्त्याय यज्ञं ॥ ७ ॥
अभि वो अर्चे पोषावतो नृन्वास्तोष्पतिं तष्टारं राराणः । धन्या
सजोषा धिषणा नमोभिर्वनस्पतीरोषधी राय एषे ॥ ८ ॥ तुजे
नस्तने पर्वताः संतु स्वैतवो ये वसवो न वीराः । पनित आप्यो
यजतः सदा नो वर्धोन्नः शंसं नर्यो अभिष्टौ ॥ ९ ॥ वृष्णो अस्तोषि
भूम्यस्य गर्भं चितो नपातमपां सुवृत्ति । गृणीते अग्निरेतरी न
श्रूषैः शोचिष्केशो नि रिणाति वना ॥ १० ॥ १४ ॥ कथा महे
रुद्रियाय ब्रवाम कद्राये चिकितुषे भगाय । आप ओषधीस्त
नोऽवन्तु द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशः ॥ ११ ॥ श्रूणोतुं न ऊर्जा
पतिगिरः स नभस्तरियाँ इषिरः परिज्मा । श्रूण्वत्पापः पुरो न
शुभ्राः परि सुचो बवृहाणस्याद्रेः ॥ १२ ॥ विदा चिन्नु महांतो
ये व एवा ब्रवाम दस्मा वार्य दधानाः । वयश्च न सुभवं

आव॑ यंति॒ सुभा॑ मर्त॒मनु॑यतं वध॒त्तैः ॥ १३ ॥ आ॒ देव्या॑नि॒ पार्थि॑-
वानि॒ जन्मा॑पश्चा॒च्छा॒ सुम॑खाय वोचं । वर्ध॑तां द्यावो॒ गिरि॑श्च॒द्रा-
यां उ॒दा वर्ध॑ताम॒भिषा॑ता॒ अर्णीः ॥ १४ ॥ प॒देप॑दे मे ज॒रिमा॑ नि
धा॒यि वरु॑ची वा श॒क्रा या पा॒युभि॑श्च । सिष॑क्तु मा॒ता म॒ही रसा॑
नः स्मत्सूरि॑भिर्ऋ॒जुह॑स्तं ऋ॒जुव॑निः ॥ १५ ॥ १५ ॥ क॒था दा॑शेम
नम॑सा सु॒दानू॑नेव॒या म॒रुतो॑ अ॒च्छोक्तौ॑ प्रथ॒वसो॑ म॒रुतो॑ अ॒च्छो-
क्तौ । मा नोऽहि॑र्व॒ध्यो रि॑षे धा॒द॒साकै॑ भूदुपमाति॒वनिः ॥ १६ ॥
इति॑ चि॒न्नु प्र॒जायै॑ पशुमत्यै दे॒वासो॑ वन॑ते म॒त्यो व॑ आ दे॒वासो॑
वन॑ते म॒त्यो वः । अ॒चा शि॒वां तन्वो॑ धा॒सिम॒स्या ज॒रां चि॑न्मे
निर्ऋ॑तिर्जयसीत ॥ १७ ॥ तां वो॑ दे॒वाः सुम॑तिमूर्जय॒तीमिष॑म-
श्याम॒ वसवः॑ श॒सा गोः । सा नः॑ सु॒दानु॑र्मृ॒ळय॑ती दे॒वी प्रति॑
द्रव॑ती सु॒विता॑य॒ गम्याः ॥ १८ ॥ अ॒भि न॒ इ॒ळां यू॒थस्य॑ मा॒ता
सन्न॑दीभिर्ब॒र्षी वा॑ गृणातु । उ॒र्वशी॑ वा बृह॒द्दिवा॑ गृणा॒नाभ्यु॑-
र्ण॒ना प्र॑भृथस्या॒योः ॥ १९ ॥ सिष॑क्तु न ऊ॒र्जय॑स्य पु॒ष्टेः ॥ २० ॥ १६ ॥

॥ ४२ ॥ १-१८ अत्रिः ॥ १-१०. १२-१८ विद्ये देवाः । ११ रुद्रः ॥ १-१६. १८ चिष्टप ।
१७ एकपदा ॥

॥ ४२ ॥ प्र श॑तंमा॒ वरु॑णं दी॒धिती॑ गी॒र्मिचं॑ भग॒मदि॑तिं
नूनम॑श्याः । पृष॑द्योनिः पंच॒होता॑ ऋ॒णोत्व॑तू॒र्तप॑था॒ असुरो॑ म-
यो॒भुः ॥ १ ॥ प्रति॑ मे स्तोम॒मदि॑तिर्जगृ॒भ्यात्सूनुं॑ न मा॒ता इ॒द्यं
सुशे॑वं । ब्रह्म॑ प्रि॒यं दे॒वहि॑तं यदस्त्यहं मि॒त्रे वरु॑णे यन्म॒योभु॑
॥ २ ॥ उदी॑रय क॒वित॑मं क॒वीना॑मु॒नत्तैन॑म॒भि म॒ध्वा घृ॑तेन ।
स नो॑ वसू॒नि प्र॑यता हि॒तानि॑ च॒द्राणि॑ दे॒वः स॒विता॑ सु॒-
वा॒ति ॥ ३ ॥ समि॑न्द्र णो मन॑सा नेषि गो॒भिः सं सूरि॑भिर्हरि॒वः
सं स्व॑स्ति । सं ब्रह्म॑णा दे॒वहि॑तं यदस्ति॒ सं दे॒वानां॑ सु॒म॒त्या य॒-

ज्ञियांनां ॥ ४ ॥ देवो भगः सविता रायो अंश इन्द्रो वृचस्य सं-
जितो धनानां । ऋभुक्षा वाज उत वा पुरंधिरवंतु नो अमृ-
तासस्तुरासः ॥ ५ ॥ १७ ॥ मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णोरजूयतः
प्र ब्रवामा कृतानि । न ते पूर्वे मघवन्नापरासो न वीर्य-
नूतनः कश्चनाप ॥ ६ ॥ उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं
सन्तितारं धनानां । यः शंसते स्तुवते शंभविष्टः पुरुवसुरागम-
ज्जोहुवानं ॥ ७ ॥ तवोतिभिः सचमाना अरिष्टा बृहस्पते मघ-
वानः सुवीराः । ये अश्वदा उत वा संति गोदा ये वस्त्रदाः सु-
भगास्तेषु रायः ॥ ८ ॥ विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ये भुजते
अपृणतो न उक्थैः । अपव्रतान्मसवे वावृधानान्ब्रह्मविषः
मूर्याद्यावयस्व ॥ ९ ॥ य ओहते रक्षसो देववीतावचक्रेभिस्तं
मरुतो नि यात । यो वः शमीं शशमानस्य निदातुच्छ्या-
न्कामान्करते सिध्विदानः ॥ १० ॥ १८ ॥ तमु द्रुहि यः स्विषुः
मुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य । यस्त्वा महे सौमनसाय
रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य ॥ ११ ॥ दमूनसो अपसो ये सुहस्ता
वृष्णः पत्नीर्नद्यो विश्वतष्टाः । सरस्वती बृहद्विषोत राका दं-
शस्यंतीर्वरिवस्यंतु शुभाः ॥ १२ ॥ प्र सू महे सुशरणाय मेधां
गिरं भरे नव्यंसी जायमानां । य आहना दुहितुर्वक्षणां सु रूपा
मिना नो अकृणोदिदं नः ॥ १३ ॥ प्र सुष्टुतिः स्तनयंतं रुवंतमि-
ळस्पतिं जरितर्नूनमश्याः । यो अन्दिमाँ उदनिमाँ इयति प्र वि-
द्युता रोदसी उक्षमाणः ॥ १४ ॥ एष स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छा
रुद्रस्य सूनूर्युवयूरुदश्याः । कामो राये हवते मा स्वस्त्युप स्तुहि
पृषदश्वाँ अयासः ॥ १५ ॥ प्रैष स्तोमः पृथिवीमंतरिक्षं वनस्पती-
रोषधी राये अश्याः । देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृ-

अ० ४. अ० २. व० २१.]

॥ ३३७ ॥

[म० ५. अ० ३. सू० ४३]

पृथिवी दुर्मती धातु ॥ १६ ॥ उरौ देवा अनिबाधे स्याम ॥ १७ ॥
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम । आ नो
रयिं वहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौभगानि ॥ १८ ॥ १९ ॥

॥ ४३ ॥ १-१७ अचिः ॥ विद्ये देवाः ॥ १-१५. १७ त्रिष्टुप् । १६ एकपदा ॥

॥ ४३ ॥ आ धेनवः पर्यसा तूर्यैर्या अमर्धतीरुप नो यंतु
मधा । मही राये बृहतीः सप्त विप्रो मयोभुवो जरिता जौह-
वीति ॥ १ ॥ आ सुष्टुती नमसा वर्तयथ्ये द्यावा वाजाय पृथिवी
अमुध्रे । पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भौभरे नो यशसा-
वविष्टां ॥ २ ॥ अध्वर्यवश्चकृवांसो मधूनि प्र वायवे भरत चारु
शुक्रं । होतैव नः प्रथमः पाह्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय
॥ ३ ॥ दश क्षिपो युजते बाहू अद्रिं सोमस्य या शमितारा
सुहस्ता । मध्वो रसं सुगभस्तिर्गिरिष्टां चनिश्चदद्दुहे शुक्रमंशुः
॥ ४ ॥ असावि ते जुजुषाणाय सोमः क्रत्वे दक्षाय बृहते मदाय ।
हरी रथे सुधुरा योगे अर्वागिंद्र प्रिया कृणुहि ह्यमानः
॥ ५ ॥ २० ॥ आ नो महीमरमतिं सजोषा सा देवी नमसा रा-
तहंष्या । मधोर्मदाय बृहतीमृतज्ञामाये वह पथिभिर्दिव्यानैः
॥ ६ ॥ अजंति यं प्रथयंतो न विप्रा वपावतं नामिना तपंतः ।
पितुर्न पुत्र उपसि प्रेष्ठ आ घर्मो अमिमृतयन्त्रसादि ॥ ७ ॥ अ-
च्छा मही बृहती शंतमा गीदृतो न गंतश्चिना हुवथ्ये । मयो-
भुवा सरथा यातमर्वागंतं निधिं धुरमाणिर्न नाभि ॥ ८ ॥ प्र
तव्यसो नमउक्तिं तुरस्याहं पूष्ण उत वायोरदिक्षि । या राध-
सा चोदितारा मतीना या वाजस्य द्रविणोदा उत त्मन ॥ ९ ॥
आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वाना रूपेभिर्जातवेदो हुवानः ।

यज्ञं गिरो जरितुः सुष्टुतिं च विश्वे गंत मरुतो विश्वं ऊती
॥१०॥२१॥ आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा सरस्वती यजता गंतु
यज्ञं । हव देवी जुंजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती शृ-
णोतु ॥११॥ आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहतं बृहस्पतिं सदेने सादयध्वं ।
सादद्योनिं दम आ दीं दिवांसं हिरण्यवर्णमरुषं सपेम ॥१२॥ आ
धर्णे सिर्वहृद्दिवो राराणो विश्वेभिर्गन्तोमभिर्हुवानः । या वसान
ओषधीरमृधस्त्रिधातुं शृंगो वृषभो वयोधाः ॥१३॥ मातुष्पदे प-
रमे शुक्र आयोर्विपन्यवो रास्पिरासो अगमन । सुशेव्यं नमसा रा-
तहव्याः शिशुं मृजंत्यायवो न वासे ॥१४॥ बृहद्वयो बृहते तुभ्य-
मग्ने धियाजुरो मिथुनासः सचंत । देवो देवः सुहवो भूतु मह्यं मा
नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात ॥१५॥ उरौ देवा अनिवाधे स्याम
॥१६॥ समश्चिनोरवसा नूतनेन मयोभुवां सुप्रणीती गमेम । आ
नो रयिं बहत मोत वीराना विश्वान्यमृता सौभगानि ॥१७॥२२॥

॥ ४४ ॥ १-१५ अवतारः काश्यप अन्ये च ऋषयो दृष्टलिंगाः ॥ विश्वे देवाः ॥
१-१३ जगती । १४. १५. त्रिष्टुप् ॥

॥४४॥ तं प्रत्नथां पूर्वथां विश्वथेमथा ज्येष्ठतांति बर्हिषदं
स्वर्विदं । प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिराशुं जयंतमनु यासु
वर्धसे ॥१॥ श्रिये सुहशीरुपरस्य याः स्वर्विरोचमानः ककु-
भामचोदते । सुगोपा असि न दभाय सुक्रतो परो मा-
याभिर्कृत आस नाम ते ॥२॥ अन्यं हविः सचते सच्च धातु
चारिष्टगातुः स होता सहोभरिः । प्रसर्षाणो अनु बर्हिर्वृषा
शिशुर्मध्ये युवाजरो विसुहा हितः ॥३॥ प्र व एते सुयुजो
यामन्निष्टये नीचीरमुष्मै यम्यं ऋतावृधः । सुयंतुभिः सर्व-
शसैरभीशुभिः क्रिविर्नामानि प्रवणे मुषायति ॥४॥ सं-

जर्भुराणस्तर्हभिः सुतेगृभं वयाकिनं चित्तगर्भासु सुस्वरुः ।
 धारवाकेष्वृजुगाथ शोभसे वर्धस्व पत्नीरभि जीवो अध्वरे
 ॥५॥२३॥ यादृगेव ददृशे तादृगुच्यते सं छायाया दधिरे सिध्-
 याप्स्वा । महीमस्मभ्यमुरुषामुरु जयो बृहत्सुवीरमनपच्युतं
 सहः ॥६॥ वेत्यपुर्जनिवान्वा अति स्पृधः समर्यता मनसा
 सूर्यः कविः । ग्रंसं रक्षंतं परि विश्वतो गयमस्माकं शर्म वनव-
 त्स्वावसुः ॥७॥ ज्यायांसमस्य यतुनस्य केतुनं ऋषिस्वरं चरति
 यासु नाम ते । यादृशिमन्थायि तमपस्यया विदद्य उ स्तयं
 वहते सो अरं करत् ॥८॥ समुद्रमासामव तस्ये अयिमा न
 रिष्यति सवनं यस्मिन्नायता । अचा न हार्दिं क्रवणस्य रेजते
 यचा मतिर्विद्यते पूतबंधनी ॥९॥ स हि क्षत्रस्य मनसस्य
 चित्तिभिरेवावदस्य यजतस्य सधेः । अवत्सारस्य स्पृणवाम-
 रणभिः शविष्ठं वाजं विदुषा चिदर्थ्य ॥१०॥२४॥ श्येन आ-
 सामदितिः कक्ष्योऽ मदीं विश्ववारस्य यजतस्य मायिनः ।
 समन्यमन्यमर्थयंत्येतवे विदुर्विषाणं परिपानमंति ते ॥११॥
 सदापूणो यजतो वि द्विषो वधीद्वाहुवृक्तः श्रुतवित्तयो वः
 सचा । उभा स वरा प्रत्येति भाति च यदीं गृणं भजते
 सुप्रयावभिः ॥१२॥ सुतंभरो यजमानस्य सत्यतिर्विश्वासामूधः
 स धियामुदंचनः । भरद्गेनू रसवच्छिद्ये पयोऽनुब्रुवाणो
 अध्येति न स्वपन् ॥१३॥ यो जागार तमृचः कामयंते यो
 जागार तमु सामानि यंति । यो जागार तमयं सोमं आह
 तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः ॥१४॥ अग्निर्जागार तमृचः का-
 मयंतेऽग्निर्जागार तमु सामानि यंति । अग्निर्जागार तमयं
 सोमं आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः ॥१५॥२५॥ ३ ॥

॥ ४५ ॥ १-११ सदापूर्ण आचैयः ॥ विश्वे देवाः ॥ चिष्टुप ॥

॥४५॥ वि॒दा दि॒वो वि॒ष्वन्न॒द्रि॒मु॒क्यैरा॒य॒त्या उ॒षसो॑ अ॒र्चि॒नो
गुः । अ॒पाव॑ृत व्र॒जिनी॑रु॒स्वर्गा॒न्नि दुरो॑ मानु॒षीर्दे॒व आ॒वः ॥१॥
वि॒ सूर्यो॑ अ॒मतिं॑ न श्रियं सा॒दोर्वा॒द्भवा॑ मा॒ता जा॒न॒ती गा॒त ।
ध॒न्व॒र्णसो॑ न॒द्यः खा॒दोर्अ॒र्णाः स्थू॒र्णेव॑ सु॒मिता॑ हंह॒त द्यौः
॥२॥ अ॒स्मा उ॒क्थाय॑ पर्व॒तस्य॑ ग॒भो म॒हीना॑ ज॒नुषे॑ पू॒र्याय॑ ।
वि पर्व॒तो जि॒हीत॑ साध॒त द्यौरा॑विवा॒स॒तो द॒सय॑न्त॒ भूमं ॥३॥
सू॒क्तेभि॑र्वो॒ वचो॑भिर्दे॒वजु॑ष्टैरि॒न्द्रा न्व॑मी अ॒वसे॑ हु॒वधै॑ । उ॒-
क्थेभि॑र्हि ष्मा क॒वयः॑ सु॒यज्ञा॑ आ॒विवा॑स॒तो म॒रुतो॑ यज॑न्ति
॥४॥ ए॒तो न्व॑द्य सु॒ध्योऽ॒भवा॑म॒ प्र दु॒च्छुना॑ मि॒नवा॑मा
वरी॑यः । आ॒रे द्वे॒षांसि॑ स॒नुत॑र्द॒धामा॑याम॒ प्रांचो॑ यज॑मान॒मच्छं
॥५॥२६॥ ए॒ता धि॒र्यं कृ॑ण॒वामा॑ सखा॒योऽप॒ या मा॒तां ऋ॒-
णु॒त व्र॑जं गोः । य॒या म॒नुर्वि॑शि॒शिप्रं॑ जि॒गाय॑ य॒या व॒णिग्वं॑-
कुरा॒पा पु॒रीषं॑ ॥६॥ अ॒नू॒नो॒दच॑ ह॒स्त॒यतो॑ अ॒द्रि॒रार्च॑न्ये॒न द॒शं
मा॒सो न॒वग्वाः॑ । ऋ॒तं य॒ती स॒रमा॑ गा अ॒वि॒द्वि॒श्वानि॑
स॒त्यांगि॑राश्च॒कार ॥७॥ वि॒श्वे अ॒स्या व्यु॑षि॒ माहि॑ना॒याः सं
य॒ज्ञोभि॑रंगि॒रसो॑ न॒वत॑ । उ॒त्स आ॒सां प॒रमे॑ स॒धस्य॑ ऋ॒तस्य॑
प॒था स॒रमा॑ वि॒द॒ज्ञाः ॥८॥ आ॒ सूर्यो॑ या॒तु स॒न्नाश्वः॑ क्षे॒वं य॒द-
स्योर्वि॑या दी॒र्घया॑थे । र॒घुः श्ये॒नः प॑त॒यद॑धो अ॒च्छा यु॒वा
क॒र्विदो॑द॒यज्ञो॑षु ग॒च्छन् ॥९॥ आ॒ सूर्यो॑ अ॒रुह॑च्छु॒क्रम॒णोऽयु॑क्त
य॒द्भरि॑तो वी॒तपृ॑ष्ठाः । उ॒ज्ञा न॑ ना॒वम॑न॒यन्त॑ धी॒रा आ॒शृण्व॑ती-
रा॒पो अ॒र्वाग॑ति॒ष्ठन् ॥१०॥ धि॒र्यं वो॑ अ॒प्सु द॑धि॒षे स्व॑र्षा
य॒यात॑र॒न्दशं॑ मा॒सो न॒वग्वाः॑ । अ॒या धि॒या स्या॑म दे॒वगो॑पा
अ॒या धि॒या तु॑तु॒र्येमा॑त्य॒हः ॥११॥२७॥

अ० ४. अ० ३. व० १.]

॥ ३४१ ॥

[म० ५. अ० ४. सू० ४७.]

॥ ४६ ॥ १-८ प्रतिपद्य आचयः ॥ १-६ विश्वे देवाः । ७. ८ देवपत्न्यः ॥ १. ३-७ जगती । २. ८ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४६ ॥ हयो न विड्वां अयुजि स्वयं धुरितां वहामि प्रतरणी-
मवस्युवं । नास्यां वशिम विमुचं नावृतं पुनर्विद्वान्यथः पुराणत
ऋजु नैषति ॥ १ ॥ अम इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्रयंत मारुतोत
विष्णो । उभा नासत्या रुद्रो अध माः पूषा भगः सरस्वती जुषंत
॥ २ ॥ इन्द्राग्नी मित्रावरुणादिति स्वं पृथिवी द्यां मरुतः पर्वतां
अपः । हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शंसं सवितारमूतये
॥ ३ ॥ उत नो विष्णुरुत वातो अस्मिधो द्रविणोदा उत सोमो
मयस्करत् । उत ऋभवं उत राये नो अश्विनोत तद्योत विभ्वानु
मंसते ॥ ४ ॥ उत त्यन्नो मारुतं शर्ध आ गमद्विस्त्रयं यजतं बर्हि-
रासदे । बृहस्पतिः शर्म पूषोत नो यमद्वरुथ्यं वरुणो मित्रो अ-
र्यमा ॥ ५ ॥ उत त्ये नः पर्वतासः सुशस्तयः सुदीतयो नद्य वस्त्रामणे
भुवन् । भगो विभक्ता शवसावसा गमदुरुथ्यचा अदितिः श्रोतु
मे हव ॥ ६ ॥ देवानां पत्नीरुशतीरवंतु नः प्रावतु नस्तुजये वाज-
सातये । याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते ता नो देवीः सुहवाः
शर्म यच्छत ॥ ७ ॥ उत मा व्यंतु देवपत्नीरिन्द्राण्य वमायश्विनी राद ।
आरोदसी वरुणानी शृणोतु व्यंतु देवीर्य ऋतुर्जनीनां ॥ ८ ॥ २६ ॥ २॥

॥ ४७ ॥ १-७ प्रतिपद्य आचयः ॥ विश्वे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४७ ॥ प्रयुजती दिव एति ब्रुवाणा मही माता दुहितु-
र्बोधयती । आविवांसती युवतिर्मेनीषा पितृभ्य आ सदेने
जोहुवाना ॥ १ ॥ अजिरासस्तदं इयमाना आतस्थिवांसो अ-
मृतस्य नाभिः । अनंतासं उरवो विश्वतः सी परि द्यावापृथिवी
यंति पृथाः ॥ २ ॥ उक्षा समुद्रो अरुषः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं
पितुरा विवेश । मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रज-

सस्यात्यंतौ ॥ ३ ॥ चत्वार ई विभ्रति क्षेमयंतो दश गर्भं चरसे
धापयंते । विधातवः परमा अस्य गावो दिवश्चरन्ति परि
सद्यो अंतान् ॥ ४ ॥ इदं वपुर्निवचनं जनासश्चरन्ति यन्नद्यस्त-
स्थुरापः । वे यदी विभृतो मातुरन्ये इहेह जाते यस्याऽ सर्वधू
॥ ५ ॥ वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वस्ता पुत्राय मातरो
वयंति । उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना दिवस्पथा वध्वो यंत्यच्छ
॥ ६ ॥ तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरसभ्यमिदमस्तु शस्तं ।
अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सादनाय ॥ ७ ॥ १ ॥

॥ ४८ ॥ १-५ प्रतिभानुराचेयः ॥ विश्वे देवाः ॥ जगती ॥

॥ ४८ ॥ कदु प्रियाय धाम्ने मनामहे स्वक्षत्राय स्वयंशसे
महे वयं । आमेन्यस्य रजसो यदभ्र आ अपो वृणाना वित-
नोति मायिनी ॥ १ ॥ ता अन्नत वयुनं वीरवक्ष्णं समान्या
वृतया विश्वमा रजः । अपो अपाचीरपरा अपेजते प्र पूर्वो-
भिस्तिरते देवयुर्जनः ॥ २ ॥ आ यावभिरहृन्येभिरक्तुभिर्वरिष्ठं
वज्रमा जिघर्ति मायिनि । शतं वा यस्य प्रचरन्स्वे दमे
संवर्तयंतो वि च वर्तयन्नहा ॥ ३ ॥ तामस्य रीतिं परशोरिव
प्रत्यनीकमख्यं भुजे अस्य वर्षसः । सचा यदि पितुमंतमिव
क्षयं रत्नं दधाति भरहूतये विशे ॥ ४ ॥ स जिह्या चतुरनीक
ज्जते चारु वसानो वरुणो यतन्नरि । न तस्य विद्म पुरु-
षत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्य ॥ ५ ॥ २ ॥

॥ ४९ ॥ १-५ प्रतिप्रभ आचेयः ॥ विश्वे देवाः ॥ चिष्टुप् ॥

॥ ४९ ॥ देवं वो अद्य सवितारमेवे भगं च रत्नं विभजंत-
मायोः । आ वा नरा पुरुभुजा ववृत्यां दिवेदिवे चिदश्चिना
सखीयन् ॥ १ ॥ प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान्सूक्तैर्देवं सं-

वि॒तारं॑ दु॒वस्य॑ । उप॑ ब्रु॒वीत॑ नम॑सा वि॒जान॑ज्येहं च॒ रत्नं॑
वि॒भज॑तमा॒योः ॥२॥ अ॒द॒व्या द॑यते॒ वार्या॑णि पू॒षा भ॒गो
अ॒दि॒तिर्व॑स्त उ॒सः । इन्द्रो॑ वि॒ष्णुर्व॑रु॒णो मि॒त्रो अ॒ग्नि॒रहानि॑
भ॒द्रा ज॑नय॑न्त द॒स्माः ॥३॥ तन्नो॑ अ॒न॒वा स॑वि॒ता व॑रु॒णं तत्सि॑-
ध॒व इ॒षय॑तो॒ अनु॑ ग॒मन् । उप॑ य॒ज्ञोचै॑ अ॒ध्व॒रस्य॑ हो॒ता रा॒यः
स्या॑म॒ पत॑यो॒ वाज॑रत्नाः ॥४॥ प्र॒ ये वसु॑भ्य॒ ईव॑दा नमो॒ दुर्ये॑
मि॒त्रे व॑रु॒णे सू॒क्तवा॑चः । अ॒वै॒त्वभ॑वं कृ॒णुता॑ वरी॒यो दि॒वस्प॑-
थि॒व्यो॒रव॑सा मदे॒म ॥५॥३॥

॥ ५० ॥ १-५ स्वस्वाचैयः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-४ अनुष्टुप् । ५ पंक्तिः ॥

॥५०॥ विश्वो॑ दे॒वस्य॑ ने॒तु॒र्मतो॑ व॒रीत॑ स॒ख्यं । विश्वो॑ रा॒य इ॒षु-
ध्य॑ति द्यु॒सं वृ॑णीत पु॒ष्यसे॑ ॥१॥ ते ते॑ दे॒व ने॒त॒र्ये चे॒माँ अ॒नु॒शसे॑ ।
ते रा॒या ते ह्या॑ इ॒षुचे॑ स॒चेम॑हि स॒च॒थ्यैः ॥२॥ अतो॑ न॒ आ नृ॑न-
ति॒थी॒नतः॑ प॒त्नीर्द॑शस्यत । आ॒रे विश्वं॑ प॒थेष्ठां॑ द्वि॒षो यु॑योतु यू॒यु-
विः ॥३॥ यच्च॑ व॒ह्नि॒रभि॑हितो दु॒द्रव॑द्दो॒ण्यः प॒शुः । नृ॒मणा॑ वी॒रप॑-
स्योऽ॒र्णा धी॑रे॒व स॑निता ॥४॥ ए॒ष ते॑ दे॒व ने॒ता र॑य॒स्पतिः॑ शं॒रयिः॑ ।
शं रा॒ये शं॑ स्व॒स्तय॑ इ॒षः स्तु॒तो म॑नामहे दे॒व स्तु॒तो म॑नामहे ॥५॥४॥

॥ ५१ ॥ १-१५ स्वस्वाचैयः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-४ गायत्री । ५-१० उष्णिक् ।
११-१३ चिष्ट्वज्रगती वा । १४. १५ अनुष्टुप् ॥

॥५१॥ अ॒मे सु॑तस्य पी॒तये॑ वि॒श्वे॒रुमे॑भि॒रा ग॑हि । दे॒वेभि॑र्ह-
व्य॒दा॒तये॑ ॥१॥ ऋ॒त॒धी॒तय॑ आ ग॑न्त॒ सत्य॑ध॒र्माणो॑ अ॒ध्व॒रं । अ॒मेः
पि॑वत जि॒ह्वाया॑ ॥२॥ वि॒मेभि॑र्वि॒प्र सं॒त्य प्रा॑त॒र्याव॑भि॒रा ग॑हि । दे॒-
वेभिः॑ सोम॒पी॒तये॑ ॥३॥ अ॒यं सोम॑श्च॒मू सु॒तोऽम॑चे॒ परि॑ पिच्यते ।
प्रि॒य इन्द्रा॑य वा॒यवे॑ ॥४॥ वा॒य॒वा या॑हि वी॒तये॑ जुषा॒णो ह॒व्य-
दा॒तये॑ । पि॒वा सु॑तस्या॒धसो॑ अ॒भि प्र॑यः ॥५॥५॥ इन्द्र॑श्च वा॒यवे॑षां

सुतानां पीतिमर्हयः । ताञ्जुषेयामरेपसावभि प्रयः ॥६॥
सुता इन्द्राय वायवे सोमासो दध्याशिरः । निम्नं न यति सिंध-
वोऽभि प्रयः ॥७॥ सजूर्विश्वेभिर्देवेभिरश्विभ्यामुषसां सजूः । आ
याह्यमे अत्रिवत्सुते रण ॥८॥ सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सो-
मेन विष्णुना । आ याह्यमे अत्रिवत्सुते रण ॥९॥ सजूरादित्यैर्व-
सुभिः सजूरिद्रेण वायुना । आ याह्यमे अत्रिवत्सुते रण ॥१०॥६॥
स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगः स्वस्ति देव्यदितिरनर्वणः ।
स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुनां
॥११॥ स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहे सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्प-
तिः । बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तये आदित्यासो भवन्तु
नः ॥१२॥ विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः
स्वस्तये । देवा अवंतृभवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पातंहंसः
॥१३॥ स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पथ्ये रेवति । स्वस्ति न
इंद्रश्चामिश्रं स्वस्ति नो अदिते कृधि ॥१४॥ स्वस्ति पंथामनु
चरेम सूर्याचंद्रमसाविव । पुनर्देदताम्रता जानता सं गमेमहि
॥१५॥७॥

॥५२॥ १-१७ आवाश्च आचैवः ॥ मरुतः ॥ १-५. ७-१६ अनुष्टुप् । ६. १७ पंक्तिः ॥

॥५२॥ प्र श्यावाश्च धृष्णुयार्चो मरुद्भिर्ऋक्भिः । ये अद्रो-
घमनुष्वधं श्रवो मदन्ति यज्ञियाः ॥१॥ ते हि स्थिरस्य शवसः
सखायः संति धृष्णुया । ते यामन्त्रा धृषद्विनस्मना पांति शश्वतः
॥२॥ ते स्यद्रासो नोक्ष्णोऽतिष्कंदन्ति शर्वरीः । मरुतामधामहो
दिवि क्षमा च मन्महे ॥३॥ मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च
धृष्णुया । विश्वे ये मानुषा युगा पांति मर्त्यं रिषः ॥४॥ अहीतो ये
सुदानवो नरो असांमिश्रवसः । प्र यज्ञं यज्ञियेभ्यो दिवो अर्चा

मरुद्वाः ॥५॥६॥ आ रुक्मैरा युधा नरं ऋष्वा ऋष्टीरंसृक्षत। अन्वे-
नाँ अहं विद्युतो मरुतो जरुतीरिव भानुरर्तं त्मना दिवः ॥६॥
ये वावृधंत पार्थिवा य उरावंतरिष् आ। वृजने वा नदीनां
सधस्येवामहो दिवः ॥७॥ शर्धो मारुतमुच्छंस सत्यशंसमृभ्वंसं।
उत स्म ते शुभे नरः प्रस्यंद्रा युजत त्मना ॥८॥ उत स्म ते परुषाया-
मूर्णा वसत शुंध्यवः। उत पय्या रथानामद्रि भिंदंत्योजसा ॥९॥
आपथयो विपथयोऽतं स्पथा अनुपथाः। एतेभिर्महां नामभि-
र्यज्ञं विष्टार ओहते ॥१०॥१॥ अधा नरो न्योहतेऽधा नियुतं ओहते।
अधा पारावता इति चित्रा रूपाणि दृश्यी ॥११॥ छंदःस्तुभः कुभ-
न्यव उत्समा कीरिणो नृतुः। ते मे केचिन्न ता यव ऊमा आसन्द्दिशि
विषे ॥१२॥ ये ऋष्वा ऋष्टिर्विद्युतः कवयः संति वेधसः। तमृषे
मारुतं गणं नमस्या रमयां गिरा ॥१३॥ अच्छं ऋषे मारुतं गणं
दाना मिचं न योषणां। दिवो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीभिरि-
षण्यत ॥१४॥ नू मन्वान एषां देवाँ अच्छा न वक्षणां। दाना स-
चेत सूरिभिर्योमं श्रुतेभिरंजिभिः ॥१५॥ प्र ये मे बंध्वेषे गां वोचंत
सुरयः पृथ्वीं वोचंत मातरं। अधा पितरमिषिणं रुद्रं वोचंत
शिक्रसः ॥१६॥ सप्र मे सप्र शाकिन एकमेका शता ददुः। यमुना-
यामधि श्रुतमुद्राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे ॥१७॥१०॥

॥ ५३ ॥ १-१६ आवाञ्च आचैयः ॥ मरुतः ॥ १. ५. १०. ११. १५ ककुप। २ बृहती।
३ अनुष्टुप। ४ पुरछणिक। ६. ७. ९. १३. १४. १६ सतीवृहती। ८. १२ गायत्री ॥

॥५३॥ को वेद जानंमेषां को वा पुरा सुमेष्वांस मरुतां।
यद्युयुजे किलास्यः ॥१॥ ऐतानयेषु तस्युषः कः शुश्राव
कथा ययुः। कस्यै ससुः सुदासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह
॥२॥ ते म आहुर्य आययुरुष हुभिर्विभिर्मेदे। नरो मयी अरे-

पसं इमान्यश्यन्निति एहि ॥३॥ ये अंजिषु ये वाशीषु स्वभा-
नवः स्रक्षु रुक्मेषु खादिषु । आया रथेषु धन्वसु ॥४॥ युष्माकं
स्मा रथाँ अनु मुदे दधे मरुतो जीरदानवः । वृष्टी द्यावो यती-
रिव ॥५॥ ११॥ आ यं नरः सुदानवो ददाशुषे दिवः कोशमचु-
च्यवुः । वि पर्जन्यं सृजंति रोदसी अनु धन्वना यंति वृष्टयः ॥६॥
ततृदानाः सिंधवः क्षोदसा रजः प्र संसुर्धेनवो यथा । स्यन्ता
अश्वा इवाध्वनो विमोचने वि यद्वर्तत एन्यः ॥७॥ आ यांत
मरुतो दिव आंतरिक्षादुमादुत । माव स्यात परावतः ॥ ८ ॥
मा वो रसानितभा कुभा क्रुमुर्मा वः सिंधुर्नि रीरमत । मा वः
परि हात्सरयुः पुरीषिण्यस्मे इत्सुममस्तु वः ॥ ९ ॥ तं वः शर्ध
रथानां त्वेषं गणं मारुतं नव्यसीनां । अनु प्र यंति वृष्टयः
॥१०॥ १२॥ शर्धशर्ध व एषां व्रातंव्रातं गणंगणं मुशस्तिभिः ।
अनु क्रामेम धीतिभिः ॥११॥ कसा अद्य मुजांताय रातहव्याय
प्र ययुः । एना यामेन मरुतः ॥१२॥ येन तोकाय तनयाय धा-
न्यं वीजं वहध्वे अक्षितं । अस्मभ्यं तद्वत्तन यद्व ईमहे राधो
विश्वायु सौभगं ॥१३॥ अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभिर्हिवा-
वद्यमरातीः । वृष्टी शं योराप उस्ति भेषजं स्याम मरुतः सह
॥१४॥ सुदेवः समहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्यः । यं चा-
यध्वे स्याम ते ॥ १५ ॥ स्तुहि भोजान्स्तुवतो अस्य यामनि-
रणगावो न यवसे । यतः पूर्वा इव सखीरनु ह्य गिरा गृणी-
हि कामिनः ॥ १६ ॥ १३ ॥

॥ ५४ ॥ १-१५ आवाञ्च आचियः ॥ मरुतः ॥ १-१३. १५ जगती । १४ चिष्टुप ॥

॥ ५४ ॥ प्र शर्धाय मारुताय स्वभानव इमां वाचमनजा प-
र्वतच्युते । धर्मस्तुभे दिव आ पृष्टयज्जने द्युमश्रवसे महि नृमण-

[म०प. अ०४. सू०५४.]

347

मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्योऽ वयस्वतः । न यो यु-
च्छति तिथ्योऽ यथा दिवोऽ स्मे रांरंत मरुतः सहस्रिणं ॥ १३ ॥
यूयं रयिं मरुतः स्पर्हवीरं यूयमृषिमवथ सामविप्रं । यूय-
मर्वतं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमंतं ॥ १४ ॥ तद्धो
यामि द्रविणं सद्यजतयो येना स्वर्णं ततनाम नृरभि । इदं
सु मे मरुतो हर्यता वचो यस्य तरेम तरसा शतं हिमाः ॥ १५ ॥ १६ ॥

॥ ५५ ॥ १-१० श्वावाथ आत्रेयः ॥ मरुतः ॥ १-९ जगती । १० चिष्टप ॥

॥ ५५ ॥ प्रयज्यवो मरुतो भ्राजदृष्टयो बृहद्वयो दधिरे रुक्म-
वंक्षसः । ईयते अश्वैः सुयमेभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा
अवृत्सत ॥ १ ॥ स्वयं दधिध्वे तविधी यथा विद बृहन्महांत
उर्विया वि रांजथ । उतांतरिक्षं ममिरे व्योजसा शुभं याता-
मनु रथा अवृत्सत ॥ २ ॥ साकं जाताः सुभः साकमुक्षिताः
श्रिये चिदा प्रतरं वावृधुर्नरः । विरोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः
शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥ ३ ॥ आभूषेण्यं वो मरुतो
महित्वनं दिदृक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्षणं । उतो अस्मां अमृतत्वे
दधातनु शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥ ४ ॥ उदीरयथा मरुतः
समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः । न वो दसा उप
दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥ ५ ॥ ११ ॥ यद-
श्वाभ्यूषु पृषतीरयुग्धं हिरण्ययान्प्रत्यत्कां अमुग्धं । विश्वा
इत्स्पृधौ मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥ ६ ॥ न
पर्वता न नद्यो वरंत वो यचाचिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत । उत
द्यावापृथिवी यायना परि शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥ ७ ॥
यत्पूर्य मरुतो यच्च नूतनं यदुद्यते वसवो यच्च शस्यते । विश्वस्य
तस्य भवथा नवेदसः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥ ८ ॥ मृकृतं

[म० ४. अ० ३. व० २१.] ॥ ३४९ ॥ [म० ५. अ० ५. सू० ५७.]

नो मरुतो मा वधिष्टनास्मभ्यं शर्मे बहुलं वि यंतन। अधि स्तो-
त्रस्य सख्यस्य गातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥९॥ यूय-
मस्मान्नयत वस्यो अच्छा निरंहतिभ्यो मरुतो गृणानाः। जुषध्वं
नो हव्यदातिं यजत्रा वयं स्याम पतयो रयीणां ॥१०॥ १८ ॥

॥ ५६ ॥ १-९ आवाच्य आचरेयः ॥ मरुतः ॥ १. २. ४-६. ८. ९ बृहती। ३. ७ सती बृहती ॥

॥ ५६ ॥ अये शर्धतमा गुणं पिष्टं रुक्मेभिरंजिभिः। विशो
अद्य मरुतामव हूये दिवश्चिद्रोचनादधि ॥१॥ यथा चिन्म-
न्यसे हृदा तदिन्मे जग्मुराशसः। ये ते नेदिष्टं हवनान्या-
गमन्तान्वर्धे भीमसंहशः ॥२॥ मीङ्क्षुष्मतीव पृथिवी परा-
हता मदत्येत्यसदा। ऋक्षो न वो मरुतः शिमीवाँ अमो
दुधो गौरिव भीमयुः ॥३॥ नि ये रिणान्योजसा वृथा गावो
न दुर्धुरः। अश्मानं चित्स्वर्यं पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति
यामभिः ॥४॥ उत्तिष्ठ नूनमेषां स्तोमैः समुक्षितानां। मरुतां
पुरुतममपूर्य गवां सगैमिव हूये ॥५॥ १९ ॥ युग्ध्वं ह्यरुषी
रथे युग्ध्वं रथेषु रोहितः। युग्ध्वं हरी अजिरा धुरि वोद्ध्वे
वहिष्ठा धुरि वोद्ध्वे ॥६॥ उत स्य वाज्यरुषस्तुविष्वणिहि
सां धायि दर्शतः। मा वो यामेषु मरुतश्चिरं करत्र तं रथेषु
चोदत ॥७॥ रथं नु मारुतं वयं अवस्युमा हुवामहे। आ
यस्मिन्तस्थौ मुरणानि विभ्रंती सचा मरुत्सु रोदसी ॥८॥ तं
वः शर्धे रथेषुभं त्वेषं पनस्युमा हुवे। यस्मिन्सुजाता सुभगा
महीयते सचा मरुत्सु मीङ्क्षुषी ॥९॥ २० ॥ ४ ॥

॥ ५७ ॥ १-८ आवाच्य आचरेयः ॥ मरुतः ॥ १-६ जगती। ७. ८ पिष्टप ॥

॥ ५७ ॥ आ रुद्रास इन्द्रवंतः सजोषसो हिरण्यरथाः सुवि-
ताय गंतन। इयं वो अस्मत्प्रति हयते मतिस्तृणजे न दिव

उत्सां उदन्त्यवे ॥१॥ वाशीमंत ऋष्टिमंतो मनीषिणः सुध-
न्वान् इषुमंतो निषंगिणः । स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः
स्वायुधा मरुतो यायना शुभं ॥२॥ धूनुथ द्वां पर्वतान्दाशुवे
वसु नि वो वना जिहते यामनो भिया । कोपयथ पृथिवी
पृश्निमातरः शुभे यदुयाः पृषतीरयुग्ध्वं ॥३॥ वातन्विषो मरु-
तो वर्षनिर्णिजो यमा इव सुसंहशः सुपेशसः । पिशंगाश्वा
अरुणाश्वा अरेपसः प्रत्वक्षसो महिना द्यौरिवोरवः ॥४॥ पुरु-
दृप्सा अंजिमंतः सुदानवस्त्वेषसंहशो अनवभराधसः । सुजा-
तासो जनुषा रुक्मवक्षसो दिवो अर्का अमृतं नाम भेजिरे
॥५॥२१॥ ऋष्टयो वो मरुतो असंयोरधि सह ओजो बाहोर्वो
बलं हितं । नृम्णा शीर्षस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि
तनूषु पिपिशे ॥६॥ गोमदश्वावद्रथवत्सुवीरं चंद्रवद्राधो
मरुतो ददा नः । प्रशस्तिं नः कृणुत रुद्रियासो भक्षीय वो-
ऽवसो दैव्यस्य ॥७॥ ह्ये नरो मरुतो मृळता नस्तुर्वीमघासो
अमृता ऋतज्ञाः । सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहान्नरो बृ-
हदुक्षमाणाः ॥८॥ २२ ॥

॥ ५८ ॥ १-८ आवाश्च आच्येयः ॥ मरुतः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥५८॥ तमु नूनं तविषीमंतभेषां स्तुषे गणं मारुतं नर्बसी-
नां । य आश्वाश्च अमवद्ब्रहंत उतेशिणि अमृतस्य स्वराजः ॥१॥
त्वेषं गणं तवसं खादिहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दातिवारं । मयो-
भुवो ये अमिता महित्वा वंदस्व विप्र तुविराधसो नून ॥२॥ आ
वो यंतूदवाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनंति । अयं
यो अग्निर्मरुतः समिद्ध एतं जुषध्वं कवयो युवानः ॥३॥ यूयं
राजानमिर्य जनाय विभवतष्टं जनयथा यजत्राः । युष्मदेति मु-

अ० ४. अ० ३. व० २४.]

॥३५१॥

[म० ५. अ० ५. सू० ५९.]

हिहा बाहुजूतो युष्मत्सदंशो मरुतः सुवीरः ॥४॥ अरा इवे-
दचरमा अहेव प्रप्र जायंते अकवा महोभिः । पृश्नेः पुत्रा
उपमासो रभिष्ठाः स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः ॥५॥
यत्पायांसिष्ट पृषतीभिरश्वैर्वीळुपविभिर्मरुतो रथेभिः । क्षो-
दंत आपो रिणते वनान्यवोस्त्रियो वृषभः क्रैदतु द्यौः ॥६॥
प्रथिष्ट यामनृथिवी चिंदेषां भर्तेव गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।
वातान्द्वयान्धुर्योयुयुजे वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्रियांसः ॥७॥
हये नरो मरुतो मृळतां नस्तुवीमघासो अमृता अतज्ञाः ।
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहज्जिरयो बृहदुक्षमाणाः ॥८॥२३॥

॥ ५९ ॥ १-८ आवाच आचयः ॥ मरुतः ॥ १-७ जगती । ८ चिष्टुष्ट ॥

॥५९॥ प्र वः स्पळक्रन्सुविताय दावनेऽर्चो दिवे प्र पृ-
थिव्या अतं भरे । उक्षंते अश्वान्तरुषंत आ रजोऽनु स्वं भानुं
अथयंते अर्णवैः ॥१॥ अमादिषां भियसा भूमिरेजति नौर्न
पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती । दूरेदृशो ये चितयंत एमभिरंतर्महे
विदथे येतिरे नरः ॥२॥ गवामिव श्रियसे शृंगमुत्तमं सूर्यो न
चक्षु रजसो विसर्जने । अत्या इव सुभ्वश्चरवः स्थन मर्या
इव श्रियसे चेतथा नरः ॥३॥ को वो महांति महतामुदश्व-
त्कस्काव्या मरुतः को ह पौंस्या । यूयं ह भूमिं किरणं न रैजथ
प्र यज्ञरंध्रे सुविताय दावने ॥४॥ अश्वो इवेदरुषासः सर्वधवः
शूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः । मर्या इव सुवृधो वावृधुर्नरः सू-
र्यस्य चक्षुः प्र मिनंति वृष्टिभिः ॥५॥ ते अज्येष्टा अकनिष्ठास
उद्भिदोऽमध्यमासो महसा वि वावृधुः । सुजातासो जनुषा पृ-
श्निमातरो दिवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन ॥६॥ वयो न ये
श्रेणीः पप्पुरोजसांतादिवो बृहतः सानुनस्परि । अश्वोऽस

एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभनूरचुच्यवुः ॥ ७ ॥ मि-
मांतु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उषसो यततां । आ-
चुच्यवुर्दिव्यं कोशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः ॥ ८ ॥ २४ ॥

॥ ६० ॥ १-८ आवाश आचयः ॥ मरुतो मरुतो वा मिथः ॥ १-६ चिदुप । ७. ८. जगती ॥

॥ ६० ॥ ई० अग्निं स्ववसं नमोभिरिह प्रसन्नो वि चयत्कृतं
नः । रथैरिव प्र भरे वाजयज्ञिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्यां
॥ १ ॥ आ ये तस्युः पर्वतीषु श्रुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।
वनां चिदुया जिहते नि वो भिया पृथिवी चिद्रेजते पर्वत-
श्चित् ॥ २ ॥ पर्वतश्चिन्महि वृद्धो विभाय दिवश्चित्तानु रेजत
स्वने वः । यत्क्रीळ्य मरुत ऋष्टिमतं आप इव सध्वंचो
धवध्वे ॥ ३ ॥ वरा इवेद्वैवतासो हिरण्यैरभि स्वधाभिस्तन्वः
पिपिथे । श्रिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सचा महांसि चक्रिरे
तनूषु ॥ ४ ॥ अज्येष्टासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः
सौभगाय । युवां पिता स्वपा रुद्र एषां सुदुघा पृथ्विः सुदिना
मरुद्भिः ॥ ५ ॥ यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद्वावमे सुभगासो दिवि
ष्ट । अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्यामे वित्ताद्भविषो यद्यजाम
॥ ६ ॥ अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो दिवो वहध्व उत्तरादधि
ष्णुभिः । ते मंदसाना धुनयो रिशादसो वामं धत्त यजमानाय
सुन्वते ॥ ७ ॥ अग्ने मरुद्भिः शुभयज्ञिर्जृक्भिः सोमं पिव
मंदसानो गणश्चिभिः । पावकेभिर्विश्वमिन्वेभिरायुभिवैश्वा-
नर प्रदिवां केतुनां सजुः ॥ ८ ॥ २५ ॥

॥ ६१ ॥ १-१९ आवाश आचयः ॥ १-४ ११-१६. मरुतः । ५-८ शशीयसी तरंत-
महिषी । ९ पुरमीळो वैददक्षिः । १० तरंतो वैददक्षिः । ११-१९ रथवी-
तिर्दाल्भ्यः ॥ १-४. ६-८. १०-१९ गायत्री । ५ अनुष्टुप । ९ सतोवृहती ॥

॥ ६१ ॥ के हां नरः श्रेष्ठतमा य एकएक आयय । परमस्याः

धरावतः ॥१॥ क० वोऽथाः का० भीश्वः कथं शैक कथा यय। पृष्ठे
सदो नसौर्यमः ॥२॥ जघने चोद एषां वि सक्थानिनरो यमुः। पु-
त्रकृषे न जनयः ॥३॥ परा वीरास एतन मर्यासो भद्रजानयः ।
अमितपो यथासंथ ॥४॥ सनत्साध्यं पशुमुत गव्यं शतावयं। श्या-
वाश्च स्तुताय यादो वीरायो पबर्बृहत् ॥५॥ २६॥ उत त्वा स्त्री शशी-
यसी पुंसो भवति वस्यसी। अदेवचा दराधसः ॥६॥ वि या जानाति
जसुरिं वि तृथंतं वि कामिनं। देवचा कृणुते मनः ॥७॥ उत घा ने-
मो अस्तुतः पुमाँ इति ब्रुवे पणिः। स वैरदेय इत्तमः ॥८॥ उत मेऽर-
पक्षुवतिर्मम दुषी प्रति श्यावाय वर्तेनि। विरोहिता पुरुमी ह्या-
यये मतुर्विप्राय दीर्घयशसे ॥९॥ यो मे धेनूनां शतं वैददश्चिर्वथा द-
दत्। तरंत इव मंहना ॥१०॥ २७॥ य ई वहंत आशुभिः पिबंतो मदिरं
मधु। अत्र अवांसि दधिरे ॥११॥ येषां श्रियाधि रोदसी विभ्राजते
रथेष्व। दिवि रुक्म इवोपरि ॥१२॥ युवा समास्तो गणस्त्वेष रथो
अनेद्यः। शुभं यावा प्रतिष्कृतः ॥१३॥ को वेद नूनमेषां यचा
मदति धूतयः। ज्ञातजाता अरेपसः ॥१४॥ यूयं मते विपन्यवः
प्रणेतार इत्याधिया। श्रोतारो यामंहतिषु ॥१५॥ २८॥ ते नो वसूनि
काम्या पुरुश्चंद्रा रिशादसः। आ यंज्ञियासो ववृत्तन ॥१६॥ एतं
मे स्तोममूर्ख्ये दाभ्याय परा वह। गिरो देवि रथीरिव ॥१७॥ उत मे
वोचतादिति सुतसो मे रथवीती। न कामो अप वेति मे ॥१८॥ एष
क्षेति रथवीतिर्मघवा गोमतीरनु। पर्वतेष्वपश्रितः ॥१९॥ २९॥

॥ ६२ ॥ १-९ युतविदात्रेयः ॥ मित्रावरुणी ॥ चिहुप ॥

॥ ६२ ॥ ज्ञातेन ज्ञातमपिहितं ध्रुवं वां सूर्यस्य यच विमुचंत्य-
श्चान्। दशं शता सह तं स्युस्तदेकं देवानां श्रेष्ठं वपुषामपश्यं

॥ १ ॥ तत्सु वा मित्रावरुणा महित्वमीमा तस्युषीरहभिर्दुहे ।
विश्वः पिन्वथः स्वसंरस्य धेना अनु वामेकः पविरा ववर्त
॥ २ ॥ अधारयतं पृथिवीमुत द्यां मित्रराजाना वरुणा महोभिः ।
वर्धयतमोषधीः पिन्वतं गा अव वृष्टिं सृजतं जीरदान् ॥ ३ ॥
आ वामश्वः सुयुजो वहंतु यतरश्मय उप यन्ववाक् । घृतस्य
निर्णिगनु वर्तते वामुप सिधवः प्रदिवि क्षरन्ति ॥ ४ ॥ अनु
श्रुताममतिं वर्धदुर्वी बर्हिर्वि यजुषा रक्षमाणा । नमस्वन्ता
घृतदक्षाधि गते मित्रासाथे वरुणेकास्वन्तः ॥ ५ ॥ ३० ॥ अक्र-
विहस्ता सुकृते परस्या यं चासाथे वरुणेकास्वन्तः । राजाना
क्षत्रमहणीयमाना सहसंस्थूणं विभृथः सह द्यौ ॥ ६ ॥ हिरण्य-
निर्णिगयो अस्य स्थूणा वि भ्राजते दिव्यं श्वार्जनीव । भदे
क्षेत्रे निर्मिता तिल्विले वा सनेम मध्वो अधिगर्त्यस्य ॥ ७ ॥
हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टावयःस्थूणमुदिता सूर्यस्य । आ रोहथो
वरुण मित्र गतेमत्तश्चक्ष्वाथे अदितिं दितिं च ॥ ८ ॥ यद्वहिष्ठं
नातिविधे सुदानू अच्छिद्रं शर्म भुवनस्य गोपा । तेन नो
मित्रावरुणावविष्टं सिषासन्तो जिगीवांसः स्याम ॥ ९ ॥ ३१ ॥ ३॥

॥ ६३ ॥ १-७ अर्चनाना आचयः ॥ मित्रावरुणी ॥ जगती ॥

॥ ६३ ॥ ऋतस्य गोपावधि तिष्ठथो रथं सत्यधर्माणा परमे
व्योमनि । यमत्र मित्रावरुणावथो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत्पि-
न्वते दिवः ॥ १ ॥ सम्राजावस्य भुवनस्य राजथो मित्रावरुणा
विदथे स्वर्दशा । वृष्टिं वा राधो अमृतत्वमीमहे द्यावापृथिवी
वि चरन्ति तन्यवः ॥ २ ॥ सम्राजा उया वृषभा दिवस्पती
पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी । चित्रेभिरभैरुप तिष्ठथो

अ० ४. अ० ४. व० ३.]

॥ ३५५ ॥

[म० ५. अ० ५. सू० ६५.]

एवं द्यां वर्षयथो असुरस्य मायया ॥३॥ माया वा मित्रावरुणा
दिवि श्रिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधं । तमभ्रेण वृष्ट्या
गूह्यो दिवि पर्जन्य द्रप्सा मधुमंत ईरते ॥४॥ रथं युंजते मरुतः
श्रुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु । रजांसि चित्रा विचरं-
ति तन्यवो दिवः संम्राजा पर्यसा न उक्षतं ॥५॥ वाचं सु मित्रा-
वरुणा विरावती पर्जन्यश्चित्रां वदति त्विषीमती । अभा वसत
मरुतः सु मायया द्यां वर्षयत मरुणामरेपसं ॥६॥ धर्मेणा मित्रा-
वरुणा विपश्चिता व्रता रक्षेथे असुरस्य मायया । ऋतेन विश्वं
भुवनं वि राजथः सूर्यमा धत्थो दिवि चित्रं रथं ॥७॥ १॥

॥ ६४ ॥ १-७ अर्चनाना आचैयः ॥ मित्रावरुणौ ॥ १-६ अनुष्टुप् । ७ पंक्तिः ॥

॥ ६४ ॥ वरुणं वो रिशादंसमृचा मित्रं हवामहे । परि व-
जेव बाह्वोर्जेगन्वांसा स्वर्णरं ॥१॥ ता बाहवा सुचेतुना प्र
यैतमस्मा अर्चते । शेवं हि जार्यं वां विश्वांसु द्वांसु जोगुवे
॥२॥ यच्चूनमश्यां गतिं मित्रस्य यायां पथा । अस्य प्रियस्य
शर्मण्यहिंसानस्य सश्चिरे ॥३॥ युवाभ्यां मित्रावरुणोपमं धे-
यामृचा । यद्वा क्षये मघोनां स्तोतृणां च स्पृधसे ॥४॥ आ नो
मित्र सुदीतिभिर्वरुणश्च सधस्य आ । स्वे क्षये मघोनां सखी-
नां च वृधसे ॥५॥ युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहन्न विभृथः ।
उरु णो वाजसातये कृतं राये स्वस्तये ॥६॥ उच्छंत्यां मे य-
जता देवक्षत्रे रुशन्नवि । सुतं सोमं न हस्तिभिरा पद्भिर्धीवतं
नरा विभ्रतावर्चनानंसं ॥७॥ २॥

॥ ६५ ॥ १-६ रातहव्य आचैयः ॥ मित्रावरुणौ ॥ १-५ अनुष्टुप् । ६ पंक्तिः ॥

॥ ६५ ॥ यश्चिकेत स सुक्रतुर्देवचा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य द-
र्शतो मित्रो वा वनते गिरः ॥१॥ ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना

अ० ४. अ० ४. व० ५.]

॥ ३५६ ॥

[म० ५. अ० ५. सू० ६७]

दीर्घश्चुत्तमा । ता सत्पती ऋतावृध ऋतावाना जनेजने ॥२॥
ता वामियानोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे सचा । स्वश्वासः सु चे-
तुना वाजाँ अभि प्र दावने ॥३॥ मित्रो अंहोश्चिदादुरु क्ष-
याय गातुं वनते । मित्रस्य हि प्रतूर्वतः सुमतिरस्ति विधतः
॥४॥ वयं मित्रस्यावसि स्याम सप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयः
सचा वरुणशेषसः ॥५॥ युवं मित्रेमं जनं यतथः सं च नय-
थः । मा मघोनः परि ख्यतं मो अस्माकमृषीणां गोपीथे न
उरुथतं ॥६॥ ३ ॥

॥ ६६ ॥ १-६ रातहव्य आत्रेयः ॥ मित्रावरुणौ ॥ अनुष्टुप् ॥

॥६६॥ आ चिकितान सुक्रतू देवौ मर्ते रिशादसा । वरु-
णाय ऋतपेशसे दधीत प्रयसे महे ॥१॥ ता हि क्षत्रमविहुतं
सम्यगसुर्यमाशाते । अध व्रतेव मानुषं स्वर्णं धायि द-
र्शतं ॥२॥ ता वामेषे रथानामुर्वी गव्यूतिमेषां । रातहव्यस्य
मुष्टुतिं दधृक्स्तोमैर्मनामहे ॥३॥ अधा हि काव्या युवं द-
क्षस्य पूभिर्भुता । नि केतुना जनानां चिकेथे पूतदक्षसा
॥४॥ तहतं पृथिवि बृहच्छ्रवण ऋषीणां । जयसानावरं
पृथुतिं क्षरन्ति यामभिः ॥५॥ आ यद्वामीयचक्षसा मित्रं वयं च
सूरयः । व्यचिष्टे बहुपाय्ये यतेमहि स्वराज्ये ॥६॥ ४ ॥

॥ ६७ ॥ १-५ यजत आत्रेयः ॥ मित्रावरुणौ ॥ अनुष्टुप् ॥

॥६७॥ बळित्या देवा निष्कृतमादित्या यजतं बृहत । वरुण
मित्रार्यमन्वर्षिष्टं क्षत्रमांशाथे ॥१॥ आ यद्योनिं हिरण्ययं वरुण
मित्रं सदथः । धर्तारा चर्षणीनां यतं सुम्नं रिशादसा ॥२॥ विश्वे
हि विश्ववेदसो वरुणो मित्रो अर्यमा । व्रता पदेवं सश्चिरे
पांति मर्त्ये रिषः ॥३॥ ते हि सत्या ऋतस्पृशं ऋतावानो

जनेजने । सुनीयासः सुदानवोऽहोश्चिदुरुचक्रयः ॥ ४ ॥ को नु
वां मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनां । तत्सु वामेषते मतिर-
चिभ्य एषते मतिः ॥ ५ ॥ ५ ॥

॥ ६८ ॥ १-५ यजत आचैयः ॥ मित्रावरुणौ ॥ गायत्री ॥

॥ ६८ ॥ प्र वो मित्राय गायत वरुणाय विषा गिरा । म-
हिषचावृतं बृहत् ॥ १ ॥ समाजा या घृतयोनी मित्रश्चोभा
वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता ॥ २ ॥ ता नः शक्तं पार्थिवस्य
महो रायो दिव्यस्य । महि वां क्षुचं देवेषु ॥ ३ ॥ ऋतमृतेन
सर्पतेषिरं दक्षमाशते । अदुहा देवौ वर्धते ॥ ४ ॥ वृष्टिद्यावा
रीत्यापेषस्यती दानुमत्याः । बृहंतं गर्तमाशते ॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ ६९ ॥ १-४ उरुचक्रिराचैयः ॥ मित्रावरुणौ ॥ विष्टुप ॥

॥ ६९ ॥ ची रोचना वरुण चीरुत द्यून्तीणि मित्र धारयथो
रजांसि । वावृधानावमतिं क्षत्रियस्यानु व्रतं रक्षमाणावजुयं
॥ १ ॥ इरावतीवरुण धेनवो वां मधुमद्वां सिंधवो मित्र दुहे ।
चयस्तस्थुर्वृषभासंस्तिमृणां धिषणानां रेतोधा वि द्युमंतः
॥ २ ॥ प्रातर्देवीमदितिं जोहवीमि मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।
राये मित्रावरुणा सर्वतातेळे तोकाय तनयाय शं योः ॥ ३ ॥
या धर्तारा रजसो रोचनस्योतादित्या दिव्या पार्थिवस्य । न
वां देवा अमृता आ मिनंति व्रतानि मित्रावरुणा ध्रुवाणि
॥ ४ ॥ ७ ॥

॥ ७० ॥ १-४ उरुचक्रिराचैयः ॥ मित्रावरुणौ ॥ गायत्री ॥

॥ ७० ॥ पुरुषा चिद्व्यस्यवो नूनं वां वरुण । मित्र वंसि
वां सुमतिं ॥ १ ॥ ता वां सम्यगदुहाणेषमश्याम धायसे ।
वयं ते रुद्रा स्याम ॥ २ ॥ पातं नो रुद्रा पायुभिरुत चायेथां

मुत्रात्रा । तुर्याम् दस्यूननूभिः ॥ ३ ॥ मा कस्याद्भुतक्रतू यक्षं
भुजेमा तनूभिः । मा शेषसा मा तनसा ॥ ४ ॥ ६ ॥

॥ ७१ ॥ १-३ वाङ्मवृत्त आच्यः ॥ मित्रावरुणौ ॥ गायत्री ॥

॥ ७१ ॥ आ नो गंतं रिशादसा वरुण मित्रं बर्हणा । उपेमं
चारुमध्वरं ॥ १ ॥ विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्रं राजयः ।
इशाना पिप्यतं धियः ॥ २ ॥ उपं नः सुतमा गंतं वरुण मित्रं
दाप्नुषः । अस्य सोमस्य पीतये ॥ ३ ॥ ९ ॥

॥ ७२ ॥ १-३ वाङ्मवृत्त आच्यः ॥ मित्रावरुणौ ॥ उष्णिक् ॥

॥ ७२ ॥ आ मित्रे वरुणे वयं गीर्भिर्जुहुमो अचिवत् । नि
बर्हिषि सदतं सोमपीतये ॥ १ ॥ व्रतेन स्यो ध्रुवक्षेमा धर्मणा
यातयज्जना । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये ॥ २ ॥ मित्रश्च
नो वरुणश्च जुषेतां यज्ञमिष्टये । नि बर्हिषि सदतां सोमपी-
तये ॥ ३ ॥ १० ॥ ५ ॥

॥ ७३ ॥ १-१० पौर आच्यः ॥ अश्विनी ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ७३ ॥ यदद्य स्थः परावति यदर्वावत्यश्विना । यद्वा पुरु
पुरुभुजा यदंतरिक्ष आ गंतं ॥ १ ॥ इह त्या पुरुभूतमा पुरु
दंसांसि विश्रता । वरुस्या याम्यग्निगू हुवे तुविष्टमा भुजे
॥ २ ॥ ईर्मान्यद्वपुषे वपुश्चक्रं रथस्य येमथुः । पर्यत्या नाहुषा
युगा म्हा रजांसि दीयथः ॥ ३ ॥ तदू षु वामेना कृतं विश्वा
यद्वा मनु हवे । नानां जातावरपसा समस्मे बंधुमेयथुः ॥ ४ ॥
आ यद्वा सूर्या रथं तिष्ठद्रघुष्यदं सदा । परि वामरुषा वयो
घृणा वरंत आतपः ॥ ५ ॥ ११ ॥ युवोरचिश्चिकेतति नरा सुमेन
चेतसा । धर्मं यद्वा मरेपसं नासत्याज्ञा भुरणयति ॥ ६ ॥ उयो
वा ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु संतनिः । यद्वा दंसोभि-

रश्चिनाचिर्नराववर्तति ॥ ७ ॥ मध्वं ऊ पु मधूयुवा रुद्रा सि-
पक्ति पिपुषी । यत्समुद्राति पर्षथः पक्काः पृक्षो भरंत वां ॥ ८ ॥
सत्यमिद्वा उ अश्चिना युवामाहुर्मयोभुवा । ता यामन्यामहू-
तमा यामन्ना मृकृयत्तमा ॥ ९ ॥ इमा ब्रह्माणि वर्धनाश्चिभ्यां
संतु शंतमा । या तक्षां रथौ इवावोचाम बृहन्नमः
॥ १० ॥ १२ ॥

॥ ७४ ॥ १-१० पौर आचैयः ॥ अश्चिनी ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ७४ ॥ कूष्ठो देवावश्चिनाद्या दिवो मनावसू । तच्छ्रवथो
वृषण्वसू अचिर्वासा विवासति ॥ १ ॥ कुह त्या कुह नु श्रुता
दिवि देवा नासत्या । कस्मिन्ना यंतथो जने को वां नदीनां
सचा ॥ २ ॥ कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युंजाथे रथं । कस्य
ब्रह्माणि रायथो वयं वामुश्मसीष्टये ॥ ३ ॥ पौरं चिद्मुद्रुतं पौरं
पौराय जिन्वथः । यदी गृभीततांतये सिंहमिव दुहस्पदे ॥ ४ ॥
प्र चवानाज्जुजुषो वत्रिमत्कं न मुंचथः । युवा यदी कृथः
पुनरा काममृते वध्वः ॥ ५ ॥ १३ ॥ अस्ति हि वामिह स्तोता
स्ससि वां संहृशि श्रिये । नू श्रुतं म आ गंतमवोभिर्वाजिनी-
वसू ॥ ६ ॥ को वामद्य पुरुणामा ववे मर्त्यानां । को विप्रो वि-
प्रवाहसा को यज्ञैर्वाजिनीवसू ॥ ७ ॥ आ वां रथो रथानां येषो
यावश्चिना । पुरु चिदस्सयुस्तिर आगूषो मर्त्येष्व ॥ ८ ॥ शमू पु
वां मधूयुवास्माकमस्तु चकृतिः । अवाचीना विचेतसा वि-
भिः श्येनेव दीयतं ॥ ९ ॥ अश्चिना यद्वा कर्हि चिच्छ्रूयातमिमं
हव । वस्वीरू पु वां भुजः पृंचति सु वां पृचः ॥ १० ॥ १४ ॥

॥ ७५ ॥ १-९ अवसुराचैयः ॥ अश्चिनी ॥ पंक्तिः ॥

॥ ७५ ॥ प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनं । स्तोता वामश्चि-

अ०४. अ०४. व०१७.] ॥ ३६० ॥ [म०५. अ०६. सू० ७६.]

नावृषिः स्तोमेन प्रति भूषति माध्वी मम श्रुतं हवँ ॥१॥
अत्यायातमश्विना तिरो विश्वा अहं सना । दसा हिरण्यव-
र्तनी सुषुम्ना सिंधुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवँ ॥२॥ आ नो
रत्नानि विभ्रतावश्विना गच्छतं युवं । रुद्रा हिरण्यवर्तनी
जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवँ ॥३॥ सुष्टुभो वां
वृषखसू रथे वाणीच्याहिता । उत वां ककुहो मृगः पृथः
कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवँ ॥४॥ वोधिन्मनसा
रथेषिरा हवनश्रुता । विभिश्चवानमश्विना नि याथो अद्व-
याविनं माध्वी मम श्रुतं हवँ ॥५॥१५॥ आ वां नरा मनोयुजो-
ऽश्वासः प्रुषितप्सवः । वयो वहंतु पीतये सह सुम्नेभिरश्विना
माध्वी मम श्रुतं हवँ ॥६॥ अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा
वि वेनतं । तिरश्चिदर्यया परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम
श्रुतं हवँ ॥७॥ अस्मिन्यज्ञे अदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।
अवस्युमश्विना युवं गृणंतमुप भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवँ
॥८॥ अभूदुषा रुशन्त्यशुरागिरंधायृत्ययः । अयोजि वां वृष-
खसू रथो दसावर्मर्यो माध्वी मम श्रुतं हवँ ॥९॥१६॥

॥ ७६ ॥ १-५ अचिः ॥ अश्विनी ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७६ ॥ आ भात्यमिरुषसामनीकमुद्विप्राणां देवया
वाचो अस्थुः । अर्वाचा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसम-
श्विना घर्ममच्छ ॥१॥ न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिष्ठांति
नूनमश्विनोपस्तुतेह । दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यवर्ति
दाशुषे शंभविष्ठा ॥२॥ उता यातं संगवे प्रातरुहो मध्यं-
दिन उदिता सूर्यस्य । दिवा नक्तमवसा शंतमेन नेदानी
पीतिरश्विना ततान ॥३॥ इदं हि वां प्रदिवि स्थानमोक

इमे गृहा अश्विनेदं दुरोणं । आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा-
ह्यो यातमिषमूर्जं वहता ॥ ४ ॥ समश्विनोरवसा नूतनेन
मयोभुवां सुप्रणीती गमेम । आ नो एयिं वहतमोत वीरा-
ना विश्वान्यमृता सौभंगानि ॥ ५ ॥ १७ ॥

॥ ७७ ॥ १-५ अत्रिः ॥ अश्विनौ ॥ चिष्टप ॥

॥ ७७ ॥ प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं पुरा गृध्रादरूषः
पिवातः । प्रातर्हि यज्ञमश्विना दधाते प्र शंसति कवयः पूर्व-
भाजः ॥ १ ॥ प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोत न सायमस्ति देव्या
अजुष्टं । उतान्यो अस्मद्यजते वि चावः पूर्वःपूर्वो यजमानो
वनीयान् ॥ २ ॥ हिरण्यत्वन्नधुवर्णो घृतस्तुः पृक्षो वहन्ना रथो
वर्तते वां । मनोजवा अश्विना वातरंहा येनातियाथो दुरि-
तानि विश्वा ॥ ३ ॥ यो भूर्यिष्टं नासत्याभ्यां विवेष चनिष्टं
पित्वो ररते विभागे । स तोकमस्य पीपरच्छमीभिरनूर्ध्वभा-
सः सदमित्तुतुर्यात् ॥ ४ ॥ समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवां
सुप्रणीती गमेम । आ नो एयिं वहतमोत वीराना विश्वान्य-
मृता सौभंगानि ॥ ५ ॥ १८ ॥

॥ ७८ ॥ १-९ सप्तवधिरावेयः ॥ अश्विनौ ॥ १-३ उष्णिक् । ४ चिष्टप । ५-९ अनुष्टुप् ॥

॥ ७८ ॥ अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतं । हंसा-
विव पततमा सुतां उप ॥ १ ॥ अश्विना हरिणाविव गौरा-
विवानु यवसं । हंसाविव पततमा सुतां उप ॥ २ ॥ अश्विना
वाजिनीवसू जुषेथा यज्ञमिष्टये । हंसाविव पततमा सुतां
उप ॥ ३ ॥ अत्रिर्यज्ञामवरोहन्वीसमजोहवीन्नाधमानेव यो-
षा । श्येनस्य चिज्जवसा नूतनेनागच्छतमश्विना शंतमेन
॥ ४ ॥ १९ ॥ वि जिहीष्व वनस्पते योनिः सूर्यत्या इव । श्रुतं मे अ-

श्विना हवं सप्तवधं च मुंचतं ॥ ५ ॥ भीताय नाधमानाय
ऋषये सप्तवधये । मायाभिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चा-
चयः ॥ ६ ॥ यथा वातः पुष्करिणीं समिगयति सर्वतः । एवा
ते गर्भे एजतु निरेतु दशमास्यः ॥ ७ ॥ यथा वातो यथा वनं
यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहावेहि जरायुणा
॥ ८ ॥ दश मासाञ्छशयानः कुमारो अधि मातरि । निरेतु जीवो
अक्षतो जीवो जीवत्या अधि ॥ ९ ॥ २० ॥

॥ ७९ ॥ १-१० सत्यश्रवा आचयः ॥ उषाः ॥ पंक्तिः ॥

॥ ७९ ॥ महे नो अद्य बोधयोषो राये दिवितमती । यथा
चिन्नो अवोधयः सत्यश्रवसि वाय्ये मुजाते अश्वसूनृते ॥ १ ॥
या मुनीये शौचदृष्टे व्यौच्छो दुहितर्दिवः । सा व्युच्छ सही-
यसि सत्यश्रवसि वाय्ये मुजाते अश्वसूनृते ॥ २ ॥ सा नो अ-
द्याभरद्वसुर्थुच्छा दुहितर्दिवः । यो व्यौच्छः सहीयसि सत्यश्र-
वसि वाय्ये मुजाते अश्वसूनृते ॥ ३ ॥ अभि ये त्वा विभावर्-
स्तोमैर्गृणन्ति वह्नयः । मघैर्मघोनि सुश्रियो दामन्वतः सुरा-
तयः मुजाते अश्वसूनृते ॥ ४ ॥ यच्चिद्धि ते गणा इमे हृदयति
मघत्तये । परि चिद्धय्यो दधुर्ददतो राधो अह्नयं मुजाते अ-
श्वसूनृते ॥ ५ ॥ २१ ॥ एषु धा वीरवद्यश् उषो मघोनि सूरिषु ।
ये नो राधांस्यह्नया मघवानो अरासत मुजाते अश्वसूनृते
॥ ६ ॥ तेभ्यो द्युक्षं बृहद्यश् उषो मघोन्या वह । ये नो राधां-
स्यध्या गय्या भर्जत सूरयः मुजाते अश्वसूनृते ॥ ७ ॥ उत नो
गोमतीरिष आ वह्ना दुहितर्दिवः । साकं सूर्यस्य रश्मिभिः
शुक्रैः शोचन्निरर्चिभिः मुजाते अश्वसूनृते ॥ ८ ॥ व्युच्छा दुहि-
तर्दिवो मा चिरं तनुया अपः । नेत्वा स्तेनं यथा रिपुं

तपाति सूरौ अचिषा सुजाते अश्वसूनृते ॥९॥ एतावद्दे-
पुस्त्वं भूयो वा दातुमर्हसि । या स्तोतृभ्यो विभावयुच्छंती
न प्रमीयसे सुजाते अश्वसूनृते ॥ १० ॥ २२ ॥

॥ ८० ॥ १-६ सत्यश्रवा आचैयः ॥ उषाः ॥ चिष्टप ॥

॥ ८० ॥ द्युतद्यामानं बृहतीमृतेन ऋतावरीमरुणसुं विभा-
ती । देवीमुषसं स्वरावहंती प्रति विप्रांसो मतिभिर्जरंते ॥ १ ॥
एषा जनं दर्शता बोधयंती सुगान्धयः कृण्वती यात्यये । बृ-
हद्गया बृहती विश्वमिन्वोषा ज्योतिर्यच्छत्यये अह्नी ॥ २ ॥
एषा गोभिररुणेभिर्युजानास्त्रेधंती रयिमप्रायु चक्रे । पथो
रदंती सुविताय देवी पुरुष्टुता विश्ववारा वि भाति ॥ ३ ॥
एषा व्येनी भवति द्विबह्वी आविष्कृण्वाना तन्वं पुरस्तात् ।
ऋतस्य पंथामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति
॥ ४ ॥ एषा शुभ्रा न तन्वो विदानोर्ध्वेव स्नाती दृश्ये नो
अस्यात् । अप जेषो बाधमाना तमांस्युषा दिवो दुहिता
ज्योतिषागात् ॥ ५ ॥ एषा प्रतीची दुहिता दिवो नृत्योषेव
भद्रा नि रिणीते अप्सः । व्यूण्वती दाशुषे वार्याणि पुनर्ज्यो-
तिर्युवतिः पूर्वथाकः ॥ ६ ॥ २३ ॥

॥ ८१ ॥ १-५ श्रावाश्च आचैयः ॥ सविता ॥ जगती ॥

॥ ८१ ॥ युंजते मन उत युंजते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो
विपश्चितः । वि होवा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवि-
तुः परिष्टुतिः ॥ १ ॥ विश्वा रूपाणि प्रति मुंचते कविः प्रासा-
वीद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे । वि नाकमख्यसविता वरेण्योऽनु
प्रयाणमुषसो वि राजति ॥ २ ॥ यस्य प्रयाणमन्वन्य इह्ययुर्दे-
वा देवस्य महिमानमोजसा । यः पार्थिवानि विममे स ए-

तंशो रजांसि देवः सविता महिम्ना ॥ ३ ॥ उत यांसि स-
वितस्त्रीणि रोचनोत सूर्यस्य रश्मिभिः समुच्यसि । उत रा-
चीमुभयतः परीयस उत मित्रो भवसि देव धर्मभिः ॥ ४ ॥
उतेशिषे प्रसवस्य त्वमेक इदुत पूषा भवसि देव यामभिः ।
उतेदं विश्वं भुवनं वि राजसि श्यावाश्वस्ते सवितः स्तोम-
मानशे ॥ ५ ॥ २४ ॥

॥ ८२ ॥ १-९ श्यावाश्व आत्रेयः ॥ सविता ॥ १ अनुष्टुप् । २-९ गायत्री ॥

॥ ८२ ॥ तत्सवितुर्वृणीमहे वयं देवस्य भोजनं । श्रेष्ठं सर्वधा-
तमं तुरं भगस्य धीमहि ॥ १ ॥ अस्य हि स्वयंशस्तरं सवितुः
कञ्चन प्रियं । न मिनन्ति स्वराज्यं ॥ २ ॥ स हि रत्नानि दाशुषे
सुवाति सविता भगः । तं भागं चित्रमीमहे ॥ ३ ॥ अद्या नो
देव सवितः प्रजावत्सावीः सौभगं । परा दुःष्वप्यं सुव ॥ ४ ॥
विश्वानि देव सवितदुरितानि परा सुव । यद्भद्रं तन्न आ सुव
॥ ५ ॥ २५ ॥ अनागसो अदितये देवस्य सवितुः सवे । विश्वा
वामानि धीमहि ॥ ६ ॥ आ विश्वदेवं सत्पतिं सूक्तेरद्या वृणी-
महे । सत्यसवं सवितारं ॥ ७ ॥ य इमे उभे अहनी पुर एत्य-
प्रयुच्छन् । स्वाधीदेवः सविता ॥ ८ ॥ य इमा विश्वा जाता-
न्याश्चावयति श्लोकेन । प्र च सुवाति सविता ॥ ९ ॥ २६ ॥

॥ ८३ ॥ १-१० अत्रिः ॥ पर्जन्यः ॥ १. ५-८, १० चिष्टुप् । २-४ जगती । ९ अनुष्टुप् ॥

॥ ८३ ॥ अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नम-
सा विवास । कनिक्कदवृषभो जीरदानू रेतो दधात्योषधीषु
गर्भं ॥ १ ॥ वि वृक्षान हंत्युत हंति रक्षसो विश्वं विभाय भु-
वनं महावधात् । उतानागा ईषते वृषण्यावतो यत्पर्जन्यः
स्तनयन् हंति दुष्कृतः ॥ २ ॥ रथीव कश्याश्वौ अभिक्षिपन्ता-

पु० ४. अ० ४. व० ३०.] ॥ ३६५ ॥ [म० ५. अ० ६. सू० ८५.]

विदूतान्कृणुते वर्षां३ अहं । दूरात्सिंहस्य स्तनया उदीरते
यत्पर्जन्यः कृणुते वर्षा१ नभः ॥ ३ ॥ प्र वाता वांति पतयंति
विद्युत उदोषधीर्जिहते पिन्वते स्वः । इरा विश्वस्मै भुवनाय
जायते यत्पर्जन्यः पृथिवी रेतसावति ॥ ४ ॥ यस्य व्रते पृथिवी
ननमीति यस्य व्रते शफवज्जर्भुरीति । यस्य व्रत ओषधीर्वि-
श्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ॥ ५ ॥ २७ ॥ दिवो नो
वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः । अर्वा-
डेतेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिंचन्नसुरः पिता नः ॥ ६ ॥ अभि
क्रैद स्तनय गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन । दृतिं सु
कर्षे विषितं न्यंचं समा भवंतूदतौ निपादाः ॥ ७ ॥ महांतं
कोशमुदचा नि षिंच स्यंदतां कुल्या विषिताः पुरस्तात् । घृ-
तेन द्यावापृथिवी व्युधि सुप्रपाणं भवत्वध्याभ्यः ॥ ८ ॥ यत्पर्-
जन्य कनिक्कदस्तनयन् हंसि दुष्कृतः । प्रतीदं विश्व मोदते
यत्किं च पृथिव्यामधि ॥ ९ ॥ अवर्षीर्विषमुदु षू गृभायाकर्ध-
न्वान्यत्येतवा उ । अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमृत प्रजा-
भ्योऽविदो मनीषां ॥ १० ॥ २८ ॥

॥ ८४ ॥ १-३ अत्रिः ॥ पृथिवी ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ८४ ॥ बळित्या पर्वतानां खिद्रं बिभर्षि पृथिवि । प्र या
भूमिं प्रवत्वति मुहा जिनोषि महिनि ॥ १ ॥ स्तोमांसस्त्वा वि-
चारिणि प्रति शोभत्यकुभिः । प्र या वाजं न हेषतं पेरुमस्य-
स्यर्जुनि ॥ २ ॥ हृह्हा चिद्या वनस्पतीन्क्षमया दर्धर्षोजसा । यत्ते
अभस्य विद्युतो दिवो वर्षति वृष्टयः ॥ ३ ॥ २९ ॥

॥ ८५ ॥ १-८ अत्रिः ॥ वरुणः ॥ चिष्टुप् ॥

॥ ८५ ॥ प्र समाजे बृहदर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुताय ।

वि यो जघानं शमितेव चमोपस्तिरे पृथिवी सूर्योय ॥ १ ॥
वनेषु व्यं०तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पयं उस्त्रियासु । हत्सु
क्रतुं वरुणो अप्सव०मिं दिवि सूर्यमदधात्सोममद्रौ ॥ २ ॥
नीचीनवारं वरुणः कवंधं प्र संसर्ज रोदसी अंतरिक्षं । तेन वि-
श्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्युनक्ति भूमं ॥ ३ ॥ उनक्ति
भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् । समभ्रेण
वसत पर्वतासस्तविषीयंतः श्रथयंत वीराः ॥ ४ ॥ इमामू ष्वा-
सुरस्यं श्रुतस्य मही मायां वरुणस्य प्र वोचं । मानेनेव त-
स्थिवाँ अंतरिक्षे वि यो ममे पृथिवी सूर्येण ॥ ५ ॥ ३० ॥ इमामू
नु कवितमस्य मायां मही देवस्य नकिरा दधर्ष । एकं यदुद्गा
न पृण्येनीरासिंचंतीरवनयः समुद्रं ॥ ६ ॥ अर्यम्यं वरुण
मिथ्यं वा सखायं वा सदमिद्गातरं वा । वेशं वा नित्यं वरु-
णारणं वा यत्सीमागंश्चकृमा शिश्रथस्तत् ॥ ७ ॥ कितवासो
यद्रिपिपुर्न दीवि यद्वा घा सत्यमुत यन्न विद्म । सर्वा ता वि
थं शिथिरेव देवाधा ते स्याम वरुण प्रियांसः ॥ ८ ॥ ३१ ॥

॥ ८६ ॥ १-६ अचिः ॥ इंद्राग्नी ॥ १-५ अनुष्टुप् । ६ विराट्पूर्वा ॥

॥ ८६ ॥ इंद्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्य । दृष्ट्वा चित्स
प्र भेदति द्युम्ना वाणीरिव चितः ॥ १ ॥ या पृतनासु दुष्टरा या
वाजेषु श्रवाय्या । या पंच चर्षणीभीद्राग्नी ता हवामहे ॥ २ ॥
तयोरिदमवच्छवस्तिग्मा दिद्युन्मघोनीः । प्रति दुणा गभस्त्यो-
र्गवां वृचं एषते ॥ ३ ॥ ता वामेषे रथानामिन्द्राग्नी हवामहे ।
पती तुरस्य राधसो विद्वांसा गिर्वेणस्तमा ॥ ४ ॥ ता वृधंता-
वनु द्युन्मतीय देवावदभा । अहीता चित्तुरो द्येऽंशेव देवा-

अ० ४. अ० ४. व० ३४.]

॥ ३६७ ॥

[म० ५. अ० ६. सू० ८७.]

वर्तते ॥ ५ ॥ एवं द्राग्निभ्यामहावि हव्यं श्रूयं घृतं न पूतमद्रि-
भिः । ता सूरिषु श्रवो बृहद्रयिं गृणत्सु दिधृतमिषं गृणत्सु
दिधृतं ॥ ६ ॥ ३२ ॥

॥ ८७ ॥ १-९ एवयामरुदाचेयः ॥ मरुतः ॥ अतिजगती ॥

॥ ८७ ॥ प्र वो महे मतयो यंतु विष्णावे मरुत्वते गिरिजा
एवयामरुत् । प्र शर्धाय प्रयज्यवे सुखादये तवसे भंददिष्टये
धुनिव्रताय शवसे ॥ १ ॥ प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं
प्र विद्यनां ब्रुवत एवयामरुत् । क्रत्वा तद्वो मरुतो नाधृषे
शवो दाना मृहा तदेषामधृष्टासो नाद्रयः ॥ २ ॥ प्र ये दिवो
बृहतः श्रृष्टिरे गिरा शुश्रुक्कानः सुभं एवयामरुत् । न येषा-
मिरीं सधस्य ईष्ट आं अययो न स्वविद्युतः प्र स्यद्रासो धु-
नीनां ॥ ३ ॥ स चक्रमे महतो निरुरुक्रमः संमानस्मात्सदस
एवयामरुत् । यदायुक्त त्मना स्वादधि णुभिर्विष्यधसो वि-
महसो जिगाति शेवंधो नृभिः ॥ ४ ॥ स्वनो न वोऽमवाचे-
जयदृषा तेषो ययिस्तविष एवयामरुत् । येना सहंत चृजत
स्वरोचिषः स्थारंशमानो हिरण्ययाः स्वायुधास इष्मिणः
॥ ५ ॥ ३३ ॥ अपारो वो महिमा वृद्धशवसस्त्वेषं शवोऽवत्वेव-
यामरुत् । स्यातारो हि प्रसितौ संदृशि स्थन ते न उरुषता नि-
दः श्रुश्रुक्कासो नाग्रयः ॥ ६ ॥ ते रुद्रासः सुमखा अययो यथा
तुविद्युन्ना अवत्वेवयामरुत् । दीर्घं पृथु पंप्रथे सद्य पार्थिवं
येषामज्मेष्वा महः शर्धास्यद्भुतैर्नसां ॥ ७ ॥ अद्वेषो नो मरुतो
गातुमेतं श्रोता हव जरितुरेवयामरुत् । विष्णोर्महः समन्यवो
युयोतन स्मदृथ्योऽन दंसनाप द्वेषांसिसनुतः ॥ ८ ॥ गंतो नो यज्ञं
यज्ञियाः मुशमि श्रोता हवमरुक्ष एवयामरुत् । ज्येष्ठासो न

पर्वतासो व्योमनि यूयं तस्य प्रचेतसः स्यात् दुर्धर्तवो निदः
॥ ९ ॥ ३४ ॥ ६ ॥ ५ ॥

॥ इति पंचमं मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ १-१३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १ ॥ त्वं ह्यग्ने प्रथमो मनोतास्या धियो अभवो दस्स हो-
ता । त्वं सीं वृषन्नकृणोर्दुष्टरीतु सहो विश्वस्मै सहसे सहध्वे
॥ १ ॥ अधा होता न्यसीदो यजीयानिऋस्पद इषयन्नीड्यः सन ।
तं त्वा नरः प्रथमं देवयंतो महो राये चितयंतो अनु ग्मन्
॥ २ ॥ वृतेव यंतं बहुभिर्वसव्यैऽस्त्वे रयिं जागृवांसो अनु
ग्मन् । रुशंतमग्निं दर्शंतं बृहंतं वपावंतं विश्वहा दीदिवांसं
॥ ३ ॥ पदं देवस्य नमसा व्यंतः श्रवस्यवः श्रवं आपन्नमृक्तं ।
नामानि चिदधिरे यज्ञियानि भद्रायां ते रणयंतं संदृष्टौ ॥ ४ ॥
त्वां वर्धति क्षितयः पृथिव्यां त्वां रायं उभयांसो जनानां ।
त्वं चाता तरणे चेत्यो भूः पिता माता सद्मिन्मानुषाणां
॥ ५ ॥ ३५ ॥ सपर्यण्यः स प्रियो विष्ट्वग्निर्होता मद्रो नि ष-
सादा यजीयान् । तं त्वा वयं दम् आ दीदिवासमुप जुवाधो
नमसा सदेम ॥ ६ ॥ तं त्वा वयं सुध्योऽनव्यमग्ने सुस्त्रायव ईमहे
देवयंतः । त्वं विशो अनयो दीद्यानो दिवो अग्ने बृहता रोच-
नेन ॥ ७ ॥ विशां कविं विश्वपतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषभं
चर्षणीनां । प्रेतीषणिमिषयंतं पावकं राजंतमग्निं यजंतं रयी-
णां ॥ ८ ॥ सो अग्ने ईजे शश्वमे च मर्तो यस्तु आनन्द समिधा
हव्यदाति । य आहुतिं परि वेदा नमोभिर्विश्वेत्स वामा दधते
त्वोतः ॥ ९ ॥ अस्मा उ ते महि महे विधेम नमोभिरग्ने समिधोत
हव्यैः । वेदी सूनो सहसो गीर्भिरुक्थैरा ते भद्रायां सुमती

येतेम ॥१०॥ आ यस्तुतंथ रोदसी विभासा अवोभिश्च अवस्यव-
स्तरुचः । बृहज्जिर्वाजैः स्थविरेभिरस्मे रेवज्जिग्मे वितरं विभा-
हि ॥११॥ नृवडंसो सदमिद्वेह्यस्मे भूरि तोकाय तनयाय पश्वः ।
पूर्वीरिषो बृहतीरारेअघा अस्मे भद्रा सौअवसानि संतु ॥१२॥
पुरुण्यमे पुरुधा त्वाया वसूनि राजन्वसुता ते अश्यां । पुरुणि
हि ते पुरुवार संत्यमे वसु विधते राजनि ते ॥१३॥ ३६॥ ४॥

॥ २ ॥ १-११ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ १-१० अनुष्टुप् । ११ शक्करी ॥

॥२॥ त्वं हि क्षैतवद्यशोऽमे मिचो न पत्यसे । त्वं विचर्षणे अवो
वसो पुष्टिं न पुंषसि ॥१॥ त्वां हि ष्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गी-
भिरीकृते । त्वां वाजी यात्यवृको रजस्तूर्विश्वचर्षणिः ॥२॥ स-
जोषस्त्वा दिवो नरो यज्ञस्य केतुमिंधते । यज्ञस्य मानुषो जनः
सुम्नायुर्जुह्वे अंध्रे ॥३॥ अथद्यस्ते सुदानवे धिया मर्तैः शशमते ।
ऊती ष बृहतो दिवो द्विषो अंहो न तरति ॥४॥ समिधा यस्तु
आहुतिं निशितिं मर्त्यो न शत । वयावतं स पुंषति क्षयममे
शतायुषं ॥५॥ १॥ तेषस्ते धूम ऋण्वति दिवि षज्जुक्क आततः ।
मूरो न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ॥६॥ अथा हि वि-
ल्लीड्योऽसि प्रियो नो अतिथिः । एतः पुरीव जूर्यः सूनुरे
त्रययाय्यः ॥७॥ क्रत्वा हि द्रोणे अज्यसेऽमे वाजी न कृत्यः ।
परिजमेव स्वधा गयोऽत्यो न ह्यार्यः शिशुः ॥८॥ त्वं त्या चिद-
च्युतामे पशुर्न यवसे । धामा ह यत्ने अजर वना वृथंति शिक्रसः
॥९॥ वेषि ह्यध्वरीयतामये होता दमे विशां । समृधो विशपते
कृणु जुषस्व हव्यमंगिरः ॥१०॥ अच्छा नो मिचमहो देव देवा-
नमे वोचः सुमतिं रोदस्योः । वीहि स्वस्तिं मुक्षितिं दिवो नृन्धि-
षो अहांसि दुरितातरेम ता तरेम तवावसा तरेम ॥११॥ २॥

॥ ३ ॥ १-८ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३ ॥ अग्ने॒ स क्षे॑ष॒द॒त॒पा ऋ॑ते॒जा उ॒रु ज्योति॑र्न॒शते॑ दे॒व॒युष्टे॑ ।
यं त्वं मि॒त्रेण॑ वरु॒णः स॒जोषा॑ दे॒व पा॒सि॒त्यजं॑सा॒ मर्त॑म॒हः ॥ १ ॥
ई॒जे य॒ज्ञेभिः॑ श॒शमे॑ श॒मीभि॑र्चा॒ध॒वा॒रा॒या॒ग्ये द॑दा॒श । ए॒वा च॒न
तं य॒शसा॑म॒जुष्टि॑र्ना॒हो म॑र्तं न॒शते॑ न प्र॒द॒भिः ॥ २ ॥ सू॒रो न य॑स्य
दृ॒श॒तिरे॑पा भी॒मा य॑देति शु॒च॒त॒स्तु आ॒ धीः । हे॒ष॒स्वतः॑ शु॒रु॒धो
ना॒यम॑क्तोः कु॒त्रा चि॒द॒खो व॑स॒तिर्व॑ने॒जाः ॥ ३ ॥ ति॒ग्मं चि॒दे॒म
महि॑ व॒पो अस्य॑ भ॒स॒द॒श्वो न य॑म॒सान आ॒सा । वि॒जेह॑मानः
पर॑शु॒र्न जि॒ह्वां द॒र्विर्न द्रा॑व॒यति॑ दा॒रु ध॑क्ष॒त ॥ ४ ॥ स इ॒द॒स्ते॒व
प्र॒ति धा॑द॒सि॒थञ्छि॑शी॒त तेजो॑ऽय॒सो न धा॑रा । चि॒त्र॒ध्रज॑ति॒
र॒तिर्यो अ॒क्तोर्व॑र्ने दु॒ष॒ढा रघु॑प॒त्न॒जंहाः ॥ ५ ॥ ३ ॥ स ई॒रे॒भो न
प्र॒ति व॑स्त उ॒स्राः शो॒चिषा॑ रा॒पीति॑ मि॒त्रम॑हाः । न॒क्तं य ई॒मरु॑
षो यो दि॒वा नृ॑न॒म॒र्यो अरु॑षो यो दि॒वा नृ॑न ॥ ६ ॥ दि॒वो न
य॑स्य वि॒ध॒तो नवी॑नो॒दृषा॑ रु॒क्ष ओष॑धीषु नू॒नोत् । घृ॒णा न यो
ध्र॒ज॒सा प॑त्न॒ना य॒न्ना रो॑द॒सी व॑सु॒ना दं सु॑प॒त्नी ॥ ७ ॥ धा॒योभि॑र्वा
यो यु॒ज्येभि॑र्कैर्वि॒द्युन् द॑विद्यो॒त्स्वेभिः॑ शु॒षैः । श॒धो वा यो
म॒रुता॑ त॒तक्ष॑ ऋ॒भुर्न तेषो॑ र॒भसा॑नो अ॒द्योत् ॥ ८ ॥ ४ ॥

॥ ४ ॥ १-८ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४ ॥ यथा॑ हो॒त॒र्मनु॑षो दे॒वता॑ता य॒ज्ञेभिः॑ सू॒नो स॒हसो॑
य॒जा॒सि । ए॒वा नो॑ अ॒द्य सं॒म॒ना सं॒माना॑नु॒श॒न्य उ॑श॒तो
य॒क्षि दे॒वान् ॥ १ ॥ स नो॑ वि॒भावा॑ च॒क्षणि॑र्न व॒स्तोर॑मि॒र्वदा॑रु
वे॒द्य॒श्चनो॑ धा॒त् । वि॒श्वायु॑र्यो अ॒मृतो॑ म॒त्येषू॑ष॒भुद्भू॑द॒तिथि॑र्जा॒
तवे॑दाः ॥ २ ॥ द्या॒वो न य॑स्य प॒नय॑त्य॒भ्वं भा॑सा॒सि व॑स्ते सू॒र्यो
न शु॒क्रः । वि॒य इ॒नोत्य॑ज॒रः पा॒वको॑ऽश्र॒स्य चि॒च्छि॒घ्रथा॑यू॒-

व्योणिं ॥ ३ ॥ वच्चा हि सूनो अस्यं सदा चक्रे अग्निर्जनुषा-
ज्मानं । स त्वं न ऊर्जसन् ऊर्जं धा राजेव जेरवृके स्वेयंतः ॥ ४ ॥
नितिक्रि यो वारणमन्नमन्नि वायुर्न राष्ट्रयैत्यक्तून । तुर्याम
यस्तं आदिशामरातीत्यो न हुतः पतंतः परिहुत ॥ ५ ॥ ५ ॥ आ
सूर्यो न भानुमद्भिरकैरमे ततंथ रोदसी वि भासा । चिचो
नयत्परि तमास्यक्तः शोचिषा पत्नन्नीशिजो न दीयन् ॥ ६ ॥
त्वां हि मंद्रतममर्कशोकैर्वैवृमहे महि नः श्रोथमे । इंद्रं न त्वा
शर्वसा देवता वायुं पृणंति राधसा नृतमाः ॥ ७ ॥ नूनो अमे-
ऽवृकेभिः स्वस्ति वेषि रायः पथिभिः पर्यहः । ता सूरिभ्यो
गृणते रासि सुखं मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥ ८ ॥ ६ ॥

॥ ५ ॥ १-७ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ चिष्टप ॥

॥ ५ ॥ हुवे वः सूनं सहसो युवानमद्रोघवाचं मतिभिर्यविष्टं ।
य इन्वति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अध्रुक
॥ १ ॥ ते वसूनि पुर्वणीक होतर्दोषा वस्तोररिरे यज्ञियासः ।
क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन्त्सं सौभंगानि दधिरे पावके
॥ २ ॥ त्वं विष्णु प्रदिवः सीद आमु क्रत्वा रथीरभवो वार्याणां ।
अत इनोषि विधते चिकित्वो व्यानुषग्जातवेदो वसूनि
॥ ३ ॥ यो नः सनुत्यो अभिदासदमे यो अंतरो मिचमहो वनु-
ष्यात् । तमजरेभिर्वृषभिस्तव स्वैस्तपा तपिष्ठ तपसा तप-
स्वान् ॥ ४ ॥ यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थैरर्केभिः सूनो सहसो
ददांशत् । स मर्त्येष्वमृतं प्रचेता राया द्युमेन शर्वसा वि
भाति ॥ ५ ॥ स तत्कृधीषितस्तूयममे स्पृधो बाधस्व सहसा स-
हस्वान् । यच्छस्यसे द्युभिरक्तो वचोभिस्तज्जुषस्व जरितुर्धोषि

मन्म ॥ ६ ॥ अश्याम तं काममग्रे तवोती अश्याम रयिं
रयिवः सुवीरं । अश्याम वाजमभि वाजयंतोऽश्याम द्युम्नम-
जराजरं ते ॥ ७ ॥ ७ ॥

॥ ६ ॥ १-७ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ चिष्टम् ॥

॥ ६ ॥ प्र नयंसा सहसः सूनुमच्छा यज्ञेन गातुमव इच्छमा-
नः । वृश्चद्वनं कृष्णयामं रुशंतं वीती होतारं दिव्यं जिगाति
॥ १ ॥ स श्रिता नस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानदद्भिर्यविष्ठः ।
यः पावकः पुरुतमः पुरुणि पृथून्यगिरनुयाति भवेन ॥ २ ॥ वि
ते विष्वग्वातं जूतासो अग्रे भामासः शुचे शुचयश्चरन्ति । तु-
विमृक्षासो दिव्या नवग्वा वना वनन्ति धृषता रुजंतः ॥ ३ ॥ ये
ते शुक्रासः शुचयः शुचिष्मः क्षां वपन्ति विषितासो अश्याः ।
अध भमस्त उर्विया वि भाति यातयमानो अधि सानु पृश्नेः
॥ ४ ॥ अध जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुयुधो नाशनिः
सृजाना । शूरस्येव प्रसितिः क्षातिरग्नेर्दुर्वर्तुर्भीमो दयते वना-
नि ॥ ५ ॥ आ भानुना पार्थिवानि जयांसि महस्तीदस्य धृषता
तंतंथ । स बाधस्वाप भया सहोभिः स्पृधो वनुथन्वनुषो नि
जूर्वे ॥ ६ ॥ स चिच चिचं चितयंतमस्मे चिचक्ष्व चिचतमं वयो-
धां । चंद्रं रयिं पुरुवीरं बृहंतं चंद्रं चंद्राभिर्गृणते युवस्व ॥ ७ ॥ ६ ॥

॥ ७ ॥ १-७ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ वैश्वानरः ॥ १-५ चिष्टम् । ६. ७ जगती ॥

॥ ७ ॥ मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जात-
मग्निं । कविं समाजमतिथिं जनानामासना पाचं जनयंत
देवाः ॥ १ ॥ नाभिं यज्ञानां सदनं रयीणां महामाहावमभि सं
नवंत । वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयंत देवाः ॥ २ ॥
त्वदिप्रो जायते वाज्यये त्वदीरासो अभिमातिषाहः । वै-

अ०४. अ०५. व०१०.]

॥३७३॥

[म०६. अ०१. सू०८.]

अ॒न॒र॒ त॒म॒स्सा॒सुं धेहि॑ व॒सूनि॑ रा॒ज॒न्स्पृ॒हया॒य्याणि॑ ॥३॥ त्वां
वि॒श्वे अ॒मृत॑ जा॒य॒मा॒नं शि॒शुं न दे॒वा अ॒भि सं न॑वंते । तव॑
क्र॒तु॒भि॒र॒मृत॑त्व॒माय॑वै॒श्वान॒र॒ यत्पि॒चो॒रदी॑देः ॥४॥ वै॒श्वान॒र॒ तव॑
ता॒नि व्र॒ता॒नि म॒हान्य॑गे न॒कि॒रा द॑ध॒र्ष । यज्जा॑य॒मानः पि॒चो-
रु॒प॒स्येऽवि॑दः के॒तुं व॒युने॑ष्व॒ह्नां ॥५॥ वै॒श्वान॒र॒स्य वि॒मि॒तानि॑
चक्ष॑सा॒ सानू॑नि दि॒वो अ॒मृत॑स्य के॒तुना॑ । तस्ये॒दु वि॒श्वा भु॒-
व॒नाधि॑ मूर्ध॒नि व॒या इ॒व रु॒हुः स॒प्र वि॒सुहः॑ ॥६॥ वि यो
रजा॑स्यमिमी॒त सु॒क्रतु॑वै॒श्वान॒रो वि दि॒वो रो॒चना॑ क॒विः ।
परि॑ यो वि॒श्वा भु॒वनानि॑ पप्र॒थेऽद॑व्यो गो॒पा अ॒मृत॑स्य
रक्षि॒ता ॥७॥९॥

॥ ८ ॥ १-७ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ वैश्वानरः ॥ १-६ अगती । ७ चिदुप ॥

॥८॥ पृ॒क्षस्य॑ वृ॒ष्णो अ॒रुष॑स्य॒ नू सहः॑ प्र नु वो॒चं वि॒द॒या
जा॒तवे॑दसः । वै॒श्वान॒राय॑ म॒तिर्न॑व्यसी॒ शुचिः॑ सोम॑ इ॒व प॑वते
चा॒रु॒र॒प॒थे ॥१॥ स जा॑य॒मानः प॒रमे॑ व्योम॒नि व्र॒तान्य॑भि॒व्रैत॑पा
अ॒रक्ष॑त । व्य॒॑त॒रि॒क्षम॑मिमी॒त सु॒क्रतु॑वै॒श्वान॒रो म॒हिना॑ ना-
क॒मस्पृ॑शत् ॥२॥ व्य॑स्त॒भ्राद्रो॑दसी॒ मि॒चो अ॒द्भुतो॑ऽत॒र्वाव॑दकृ-
णो॒ज्ज्योति॑षा॒ तमः॑ । वि च॒र्म॒णीव॑ धि॒षणे॑ अ॒वर्त॑यवै॒श्वान॒रो
वि॒श्वम॑ध॒त्त वृ॒ष्णय॑ ॥३॥ अ॒पामु॑प॒स्ये म॒हिषा॑ अ॒गृभ्ण॑त् वि॒शो
रा॒जा॒न॒मुप॑ त॒स्युर्ज॑गि॒मय॑ । आ दू॒तो अ॒ग्नि॒म॒भर॑द्वि॒वस्व॑तो
वै॒श्वान॒रं मा॒तरि॑ष्वा॒ परा॑वतः ॥४॥ यु॒गेयु॑गे वि॒द॒थ्यं गृ॒ण॒ज्ञो-
ऽमे॑ र॒यिं य॒शस॑ धेहि॒ नव्य॑सी । प॒व्येव॑ रा॒ज॒न्घ॑र्श॒सम॑जर
नी॒चा नि॑ वृ॒श्च व॒निनं॑ न तेज॑सा ॥५॥ अ॒साक॑म॒ग्रे
म॒घव॑त्सु धा॒र॒या॒नामि॑ क्ष॒चम॑जरं सु॒वीर्य॑ । व॒यं ज॑येम॒ श॒तिनं॑
सह॑सि॒णं वै॒श्वान॒रं वा॒ज॒म॒ग्रे तवो॑तिभिः ॥६॥ अ॒द॒व्ये-

भिस्तव गोपाभिरिष्टेऽस्माकं पाहि त्रिषधस्य सूरीन् । रक्षां च
नो ददुषां शधौ अग्ने वैश्वानर प्र च तारीः स्तवानः ॥ ७ ॥ १० ॥

॥ ९ ॥ १-७ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ वैश्वानरः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ९ ॥ अहंश्च कृष्णमहरर्जुनं च वि वर्तेते रजसी वेद्याभिः ।
वैश्वानरो जायमानो न राजावातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि
॥ १ ॥ नाहं तंतुं न वि जानाम्योतुं न यं वयंति समरेऽतमा-
नाः । कस्य स्विपुत्र इह वक्तानि पुरो वदात्यवरेण पित्रा
॥ २ ॥ स इत्तंतुं स वि जानात्योतुं स वक्तान्यृतुया वदाति ।
य ई चिकेतदमृतस्य गोपा अवश्चरन्परो अन्येन पश्यन्
॥ ३ ॥ अयं होता प्रथमः पश्यतेममिदं ज्योतिरमृतं मर्त्येषु ।
अयं स जज्ञे ध्रुव आ निषत्तोऽमर्त्यस्तन्वाऽवर्धमानः ॥ ४ ॥
ध्रुवं ज्योतिर्निहितं दृश्ये कं मनो जविष्ठं पतयत्स्वतः । विश्वे
देवाः समनसः सकेता एकं क्रतुमभि वि यंति साधु ॥ ५ ॥
वि मे कर्णी पतयतो वि चक्षुर्वीऽदं ज्योतिर्हृदय आहितं
यत् । वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद्वक्ष्यामि किमु नू
मनिषे ॥ ६ ॥ विश्वे देवा अनमस्यन्भियानास्त्वामग्ने तमसि
तस्थिवांसं । वैश्वानरोऽवतूतये नोऽमर्त्योऽवतूतये नः ॥ ७ ॥ ११ ॥

॥ १० ॥ १-७ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ १-६ त्रिष्टुप् । ७ द्विपदा ॥

॥ १० ॥ पुरो वो मद्रं दिव्यं सुवृक्तिं प्रयति यज्ञे अग्निमध्वरे
दधिध्वं । पुर उक्थेभिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जा-
तवेदाः ॥ १ ॥ तमुं द्युमः पुर्वणीक होतरमे अग्निभिर्मनुष इ-
धानः । स्तोमं यमस्मै ममतेव शूषं घृतं न शुचिं मतयः पवन्ते
॥ २ ॥ पीपायस अवसा मर्त्येषु यो अग्नये ददाश विप्र उक्थेः । चि-

चाभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचिर्वजस्य साता गोमंतो दधाति
॥३॥ आ यः पप्रौ जायमान उर्वी दूरेदृशा भासा कृणाध्वा ।
अथ बहु चित्तम उर्म्यायास्तिरः शोचिषा ददृशे पावकः
॥४॥ नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिरुती अग्रे रयिं मघवद्वयश्च धेहि ।
ये राधसा अवंसा चात्यन्यान्सुवीर्यैभिश्चाभि संति जनान्
॥५॥ इमं यज्ञं चनो धा अग्न उशन्यं तं आसानो जुहुते
हविष्मान् । भरद्वाजेषु दधिषे सुवृक्तिमवीर्वाजस्य गधस्य
सातौ ॥६॥ वि द्वेषासीनुहि वर्धयेत्क्रां मदेम शतहिमाः
सुवीराः ॥ ७ ॥ १२ ॥

॥ ११ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप् ॥

॥ ११ ॥ यजस्व होतरिषितो यजीयानग्ने बाधो मरुतां न
प्रयुक्ति । आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होचायं पृथिवी
ववृत्याः ॥ १ ॥ त्वं होता मद्रतमो नो अभ्रुगंतर्देवो विदथा
मर्त्येषु । पावकया जुह्वा ३ वह्निरासामे यजस्व तन्वं १ तव स्वां
॥२॥ धन्या चिद्धि त्वे धिषणा वष्टि प्र देवाञ्जन्म गृणते यजध्वै ।
वेपिष्ठो अंगिरसां यद्व विप्रो मधु छंदो भनन्ति रेभ इष्टौ ॥३॥
अदिद्युतस्वपाको विभावामे यजस्व रोदसी उरुची । आयुं न
यं नमसा रातहव्या अजंति सुप्रयसं पंच जनाः ॥४॥ वृजे ह
यन्नमसा बर्हिस्मावयामि सुगृधृतवती सुवृक्तिः । अम्यक्षि
सन्न सदने पृथिव्या अश्रायि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः ॥५॥ दशस्या
नः पुर्वणीक होतर्देवेभिरग्ने अग्निभिरिधानः । रायः सूनो स-
हसो वावसाना अति ससेम वृजनं नाहं ॥ ६ ॥ १३ ॥

॥ १२ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ चिष्टुप् ॥

॥ १२ ॥ मध्ये होता दुरोणे बर्हिषो राऊगिस्तोदस्य रोदसी

यज॑न्धै । अ॒यं स॒ सूनुः॑ सह॑स॒ ऋ॒तावा॑ दू॒रात्सू॒र्यो न॒ शोचि॑षा
त॒तान ॥१॥ आ॒ यस्मि॒न्त्वे स्व॒पाके॑ यज॑च॒ यक्ष॑द्राज॒न्सर्व॑ता॒तिव॒
नु॒ द्यौः । त्रि॒षध॑स्थंस्त॒तरु॒षो न॒ जंहो॑ ह॒व्या म॒घानि॒ मानु॑षा
यज॑न्धै ॥२॥ तेजि॑ष्ठा॒ यस्या॑र॒तिर्वे॑ने॒राट् तो॑दो अ॒ध्वन्न॒ वृध॑सानो
अ॒द्यौत् । अ॒द्रोघो॑ न द्र॒विता॑ चे॒तति॒ तन्न॑म॒र्त्योऽव॑र्च॒ ओष॑धीषु
॥३॥ सा॒स्माके॑भिरे॒तरी॒ न शू॒षैर॒ग्निः ष॑वे॒ दम् आ॒ जात॑वे॒दाः ।
द्व॒न्नो व॒न्वन् क्र॒त्वा ना॒र्वोसः॑ पि॒तेव॑ जा॒रया॑यि॒ यज्ञेः॑ ॥४॥ अ॒ध
स्मा॒स्य प॒नय॑न्ति॒ भासो॑ वृ॒था य॒ज्ञक्ष॑दनु॒याति॑ पृ॒थ्वी । स॒द्यो यः
स्य॒द्रो वि॒षितो॑ ध॒वी॒यानृ॑णो न ता॒युर॑ति॒ धन्वा॑ राट् ॥५॥ स
त्वं नो॑ अ॒र्वन्नि॑दा॒या वि॒श्वेभि॑र॒ग्ने अ॒ग्निभि॑रि॒धानः॑ । वे॒षि रा॒यो
वि या॑सि दु॒च्छुना॒ मदे॑म श॒तहि॑माः सु॒वीराः॑ ॥ ६ ॥ १४ ॥

॥ १३ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप ॥

॥ १३ ॥ त्वद्वि॒श्व्या सु॒भग॒ सौभ॑गा॒न्यग्ने॒ वि य॑न्ति व॒निनो॑ न
व॒याः । श्रु॒ष्टी र॒यिर्वा॑जो वृ॒त्रतू॑र्ये दि॒वो वृ॒ष्टिरी॑ड्यो री॒तिर॑पां
॥१॥ त्वं भ॒गो न॒ आ हि॒ रत्न॑मि॒षे परि॑ज्मेव क्षय॑सि द॒स्सव॑र्चाः ।
अ॒ग्ने मि॒त्रो न॒ बृह॑त् ऋ॒तस्या॑सि क्ष॒त्ता वा॒मस्य॑ दे॒व भू॑रैः ॥२॥
स सत्य॑न्तिः श॒वसा॑ ह॒न्ति वृ॒त्रम॑ग्ने वि॒प्रो वि॒ प॒णेर्भ॑न्ति वा॒जं । यं
त्वं प्र॑चेत ऋ॒तजा॑त रा॒या स॒जोषा॑ न॒भ्रापा॑ हि॒नोषि॑ ॥३॥ यस्ते
सूनो॑ सह॒सो गी॑र्भि॒रुक्थै॑र्यज्ञै॒र्मतो॑ नि॒शिति॑ व॒द्यान॑ट् । वि॒श्वं
स दे॒व प्र॑ति॒ वार॑म॒ग्ने ध॒त्ते धा॒न्यं प॑त्य॒ते वस॑थ्यैः ॥४॥ ता
नृ॒भ्य आ॒ सौश्र॑व॒सा सु॒वीरा॑ग्ने सूनो॑ सह॒सः पु॒ष्यसे॑ धाः । कृ॒णो-
षि॒ यच्छ॑व॒सा भू॑रि प॒थो व॒यो वृ॒काया॑र॒ग्ने ज॑सु॒र॒ग्ने ॥५॥ व॒ज्रा
सूनो॑ सह॒सो नो॒ विहा॑या॒ अग्ने॑ तो॒कं त॑नय॒ वा॒जिनो॑ दाः । वि॒श्व्या-

अ० ४. अ० ५. व० १७.]

॥ ३७७ ॥

[म० ६. अ० १. सू० १५]

भिर्गीर्भिरभि पूतिमश्यां मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥ ६ ॥ १५ ॥

॥ १४ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ १-५ अनुष्टुप् । ६ शक्करी ॥

॥ १४ ॥ अमा यो मर्त्यो दुवो धियं जुजोष धीतिभिः । भस्नु
ष प्र पूर्य इषं वुरीतावसे ॥ १ ॥ अग्निरिद्धि प्रचेता अग्निर्वे-
धस्तम ऋषिः । अग्निं होतारमीकृते यज्ञेषु मनुषो विशः
॥ २ ॥ नाना ह्यग्नेऽवसे स्पर्धते रायो अर्यः । तूर्वतो दस्युमा-
यवो व्रतैः सीक्षतो अव्रतं ॥ ३ ॥ अग्निरप्सामृतीषहं वीरं ददाति
सत्यंति । यस्य वसन्ति शवसः संचक्षि शववो भिया ॥ ४ ॥ अ-
ग्निर्हि विद्मना निदो देवो मर्तमुरुषति । सहावा यस्यावृतो
रयिर्वाजेष्ववृतः ॥ ५ ॥ अच्छा नो मित्रमहो देव देवानमे
वोचंः सुमतिं रोदस्योः । वीहि स्वस्तिं सुक्षितिं दिवो नृन्धि-
षो अंहांसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ॥ ६ ॥ १६ ॥

॥ १५ ॥ १-१९ भरद्वाजो बार्हस्पत्यो वीतहव्यो वा ॥ अग्निः ॥ १. २. ४. ५. ७-९
जगती । ३. १५ शक्करी । ६ अतिशक्करी । १०-१४. १६. १९ चिष्टुप् । १७
अनुष्टुप् । १८ बृहती ॥

॥ १५ ॥ इममूषु वो अतिथिमुषवुधं विश्वासां विशां पति-
मृजसे गिरा । वेतीहिवो जनुषा कच्चिदा शुचिर्ज्योविचदत्ति
गर्भो यदच्युतं ॥ १ ॥ मित्रं न यं सुधितं भृगवो दधुर्वनस्पता-
वीड्यमूर्ध्वशोचिषं । स त्वं सुप्रीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रशस्ति-
भिर्महयसे दिवेदिवे ॥ २ ॥ स त्वं दक्षस्यावृको वृधो भूर्यः
परस्यांतरस्य तरुषः । रायः सूनो सहसो मर्त्येष्वो छर्दियेच्छ
वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ॥ ३ ॥ द्युतानं वो
अतिथिं स्वर्णरमणिं होतारं मनुषः स्वध्वरं । विप्रं न द्यु-
क्षवचसं सुवृक्तिभिर्हव्यवाहमरतिं देवमृजसे ॥ ४ ॥ पावकया

यश्चित्तयैत्या कृपा क्षामन्नुरुच उषसो न भानुना । तूर्वन्न या-
मन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे न तंतृषाणो अजरः ॥ ५ ॥ १७ ॥
अग्निमग्निं वः समिधा दुवस्यत प्रियंप्रियं वो अतिथिं गृणी-
षणि । उप वो गीर्भिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनंते हि वार्यं
देवो देवेषु वनंते हि नो दुवः ॥ ६ ॥ समिद्धमग्निं समिधा गिरा
गृणे शुचिं पावकं पुरो अंध्वरे ध्रुवं । विप्रं होतारं पुरुवारमदुहं
कविं सुमैरीमहे जातवेदसं ॥ ७ ॥ त्वां दूतमग्ने अमृतं युगेयुगे
हव्यवाहं दधिरे पायुमीड्यं । देवासंश्च मतींश्च जागृविं विभुं
विश्वपतिं नमसा नि षेदिरे ॥ ८ ॥ विभूषन्नय उभयाँ अनु व्रता
दूतो देवानां रजसी समीयसे । यत्ते धीतिं सुमतिमावृणी-
महेऽध स्मा नस्त्रिवरुथः शिवो भव ॥ ९ ॥ तं सुप्रतीकं मुदृशं
स्वंचमविद्वांसो विदुष्टं सपेम । स यस्त्रुद्विश्वा वयुनानि
विद्वान्न हव्यमगिरमृतेषु वोचत ॥ १० ॥ १८ ॥ तमग्ने पास्युत तं
पिंपर्षि यस्त आनंदूवये शूर धीतिं । यज्ञस्य वा निशितिं वो-
दितिं वा तमितृणस्त्रि शर्वसोत राया ॥ ११ ॥ त्वमग्ने वनुष्यतो
नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् । सं त्वां ध्वस्मन्वदभ्येतु
पायः सं रयिः स्पृहयाय्यः सहस्री ॥ १२ ॥ अग्निर्होता गृहपतिः
स राजा विश्वा वेद जनिमा जातवेदाः । देवानामुत यो म-
र्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा ॥ १३ ॥ अग्ने यदद्य विशो
अंध्वरस्य होतः पावकशोचे वेष्टुं हि यज्वा । ऋता यजासि म-
हिना वि यज्ञर्हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य ॥ १४ ॥ अभि प्रया-
सि सुधितानि हि ख्यो नि त्वां दधीत रोदसी यजध्वे । अवा
नो मघवन्वाजसातावग्ने विश्वानि दुरिता तरेम ता तरेम त-
वावसा तरेम ॥ १५ ॥ १९ ॥ अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरुणीवंतं

प्रथमः सीद् योनिं। कुलायिनै घृतवतं सवित्रे यज्ञं नय यजमा-
नाय साधु ॥ १६ ॥ इममु त्वमथर्ववदग्निं मथंति वेधसः। यमंकूयं-
तमानयन्नमूरं श्याव्याभ्यः ॥ १७ ॥ जनिष्वा देववीतये सर्वताता
स्वस्तये। आ देवान्वक्ष्यमृतां ऋता वृधो यज्ञं देवेषु पिस्पृशः ॥ १८ ॥
वयमु त्वा गृहपते जनानामग्रे अकर्म समिधा बृहंतं। अस्थूरिनो
गार्हपत्यानि संतु तिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि ॥ १९ ॥ २० ॥ १ ॥

॥ १६ ॥ १-४८ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अग्निः ॥ १. ६. वर्धमाना । २-५. ७-२६.
२८-४५ गायत्री । ४६ त्रिष्टुप् । २७. ४७. ४८ अनुष्टुप् ॥

॥ १६ ॥ त्वमग्रे यज्ञानां होता विश्वेषां हितः। देवेभिर्मनुषे जने
॥ १ ॥ स नो मद्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा महः। आ देवान्वक्षि य-
क्षि च ॥ २ ॥ वेत्था हि वेधो अध्वनः पथश्च देवांजसा। अग्रे यज्ञेषु
सुक्रतो ॥ ३ ॥ त्वामीळे अध्विता भरतो वाजिभिः शुनं। ईजे
यज्ञेषु यज्ञियं ॥ ४ ॥ त्वमिमा वार्या पुरु दिवोदासाय सुन्वते। भर-
द्वाजाय दाशुषे ॥ ५ ॥ २१ ॥ त्वं दूतो अमर्त्य आ बहादैव्यं जनै। शृण्व-
न्विप्रस्य मुष्टुतिं ॥ ६ ॥ त्वमग्रे स्वाध्योऽमर्तासो देववीतये।
यज्ञेषु देवमीळते ॥ ७ ॥ तव प्र यक्षि संदृशं मुत क्रतुं सुदानवः।
विश्वे जुषंत कामिनः ॥ ८ ॥ त्वं होता मनुर्हितो वहिरासा विदु-
ष्टरः। अग्रे यक्षि दिवो विशः ॥ ९ ॥ अग्रे आ याहि वीतये गृणानो
हव्यदातये। नि होता सत्ति बर्हिषि ॥ १० ॥ २२ ॥ तं त्वां समिद्धि-
रंगिरो घृतेन वर्धयामसि। बृहच्छोचा यविष्ठय ॥ ११ ॥ स नः पृथु
श्रवाय्यमच्छा देव विवाससि। बृहदग्ने सुवीर्यं ॥ १२ ॥ त्वमग्रे
पुष्करादध्यथर्वा निरमंथत। मूर्धो विश्वस्य वाघतः ॥ १३ ॥
तमु त्वा दध्यङ्गुषिः पुत्र ईधे अथर्वणः। वृचहर्णं पुरंदरं ॥ १४ ॥
तमु त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहंतमं। धनंजयं रणे रणे

॥ १५ ॥ २३ ॥ एहू षु ब्रवाणि तेऽम इत्येतरा गिरः । एभिर्वे-
धास इंदुभिः ॥ १६ ॥ यत्र कं च ते मनो दक्षं दधस उत्तरं । तत्रा
सदः कृणवसे ॥ १७ ॥ नहि ते पूर्वमक्षिपद्भुवन्नेमानां वसो ।
अथा दुवो वनवसे ॥ १८ ॥ आगिरंगामि भारतो वृत्रहा पुंस्र-
तनः । दिवोदासस्य सत्यतिः ॥ १९ ॥ स हि विश्वाति पार्थिवा
रयिं दार्शनमहित्वना । वन्वन्नवातो अस्तृतः ॥ २० ॥ २४ ॥ स प्र-
त्नवन्नवीयसायै ह्युन्नेन संयता । बृहत्तंत्य भानुना ॥ २१ ॥ प्र
वः सखायो अग्रे स्तोमं यज्ञं च धृणुया । अर्चं गायं च वेधसे
॥ २२ ॥ स हि यो मानुषा युगा सीदद्भोता क्विकृतुः । दूतश्च
हव्यवाहनः ॥ २३ ॥ ता राजाना शुचिब्रतादित्यान्मारुतं गणं ।
वसो यक्षीह रोदसी ॥ २४ ॥ वस्वी ते अग्रे संदृष्टिरिषयो
मर्त्याय । ऊजो नपादमृतस्य ॥ २५ ॥ २५ ॥ क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठो-
ऽद्य त्वा वन्वन्सुरेवणाः । मर्ते आनाश सुवृक्तिं ॥ २६ ॥ ते ते अग्रे
त्वोता इषयंतो विश्वमायुः । तरंतो अर्यो अरातीर्वन्वतो अर्यो
अरातीः ॥ २७ ॥ अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद्विश्वं न्यवचिणं ।
अग्निर्नो वनते रयिं ॥ २८ ॥ सुवीरं रयिमा भर जातवेदो विच-
र्षणे । जहि रक्षांसि मुक्तो ॥ २९ ॥ त्वं नः पाह्यंहसो जातवेदो
अघायतः । रक्षां णो ब्रह्मणस्कवे ॥ ३० ॥ २६ ॥ यो नो अग्रे दुरेव
आ मर्तो वधाय दार्शति । तस्मान्नः पाह्यंहसः ॥ ३१ ॥ त्वं तं देव
जिह्वा परि बाधस्व दुष्कृतं । मर्तो यो नो जिघांसति ॥ ३२ ॥
भरद्वाजाय सप्रथः शर्म यच्छ सहत्य । अग्रे वरेण्यं वसुं ॥ ३३ ॥
अग्निरवृत्राणि जघनह्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धः शुक्र आहु-
तः ॥ ३४ ॥ गर्भे मातुः पितुष्पिता विदिद्युतानो अक्षरे । सीद-
न्तस्य योनिमा ॥ ३५ ॥ २७ ॥ ब्रह्म प्रजावदा भर जातवेदो

विचर्षणे । अमे यद्दीदयंहिवि ॥ ३६ ॥ उप त्वा रण्वसंहशं प्रय-
स्वन्तः सहस्कृत । अमे समृज्महे गिरः ॥ ३७ ॥ उप छायामिव
घृणोरगन्म शमे ते वयं । अमे हिरण्यसंहशः ॥ ३८ ॥ य उप इव
शर्यहा तिग्मशृंगो न वसंगः । अमे पुरो रुरोजिथ ॥ ३९ ॥ आ
यं हस्ते न खादिनं शिर्षु जातं न विभंति । विशामयिं स्वध्वरं
॥ ४० ॥ २८ ॥ प्र देवं देववीतये भरता वसुवित्तमं । आ स्वे योनौ
नि षीदतु ॥ ४१ ॥ आ जातं जातवेदसि प्रियं शिशीतातिथिं ।
स्योन आ गृहपतिं ॥ ४२ ॥ अमे युष्ट्वा हि ये तवाश्वासो देव
साधवः । अरं वहति मन्यवे ॥ ४३ ॥ अच्छा नो याह्या वहांभि प्र-
यांसि वीतये । आ देवान्सोमपीतये ॥ ४४ ॥ उदमे भारत द्युमदज-
सेण दविद्युतत् । शोचा वि भाह्यजर ॥ ४५ ॥ २९ ॥ वीती यो देवं
मतो दुवस्येदमिमीळीताध्वरे हविष्मान् । होतारं सत्ययजं रो-
दस्योरुत्तानहस्तो नमसा विवासेत् ॥ ४६ ॥ आ ते अग चृचा
हविर्हृदा तष्टं भरामसि । ते ते भवन्तृक्ष्णं चृषभासो वशा उत
॥ ४७ ॥ अग्निं देवासो अग्नियमिंधते वृचहन्तमं । येना वसूत्या-
भृता तृह्णा रक्षांसि वाजिना ॥ ४८ ॥ ३० ॥ ५ ॥

॥ १७ ॥ १-१५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ १-१४ चिष्टुप् । १५ द्विपदा ॥

॥ १७ ॥ पिवा सोममभि यमुय तर्दे ऊर्वं गव्यं महि गृणान
इंद्र । वि यो धृष्णो वधिषो वज्रहस्त विश्वा वृचममिचिया श-
वोभिः ॥ १ ॥ स ई पाहि य चृजीषी तरुचो यः शिप्रवान्वृषभो
यो मन्तीनां । यो गौचभिद्वजभृद्यो हरिषाः स इंद्र चिचां अभि
तृधि वाजान् ॥ २ ॥ एवा पाहि प्रलथा मंदतु त्वा शुधि ब्रह्म
वावृधस्वोत्त गीर्भिः । आविः सूर्यं कृणुहि पीपिहीषो जहि श-
चूरभि गा इंद्र तृधि ॥ ३ ॥ ते त्वा मदा बृहदिंद्र स्वधाव इमे

पीता उक्षयंत द्युमतं । महामनूनं तवसं विभूतिं मत्सरासो
जर्हपंत प्रसाहं ॥४॥ येभिः सूर्यमुषसं मंदसानोऽवासयोऽपं ह-
ह्मानि दद्रेत् । महामद्रिं परि गा इंद्र संतं नुत्था अच्युतं सदसः
परि स्वात् ॥५॥१॥ तव क्रत्वा तव तदंसनाभिरामासु पक्कं शच्या
नि दीधः । और्णोदुरं उस्त्रियाभ्यो वि दृहोदूर्वाज्ञा असृजो
अंगिरस्वान् ॥६॥ प्रप्राथ क्षां महि दंसो व्युर्वीमुप द्यामृष्वो
वृहदिंद्र स्तभायः । अधारयो रोदसी देवपुत्रे प्रत्ने मातरा य-
ह्नी ऋतस्य ॥७॥ अध त्वा विश्वे पुर इंद्र देवा एकं तवसं दधिरे
भराय । अदेवो यदभ्यौहिष्ठ देवान्स्वर्षाता वृणत इंद्रमर्च
॥८॥ अध द्यौश्चित्ते अप सा नु वजाद्वितानमज्ञियसा स्वस्य
मन्योः । अहिं यदिंद्रो अभ्योहसानं नि चिद्विश्यायुः शयथे
जघान ॥९॥ अध त्वष्टा ते मह उग्र वज्रं सहस्रभृष्टिं ववृत-
च्छताश्रिं । निकाममरणसं येन नवतमहिं सं पिणगृजी-
षिन् ॥१०॥२॥ वर्धान्यं विश्वे मरुतः सृजोषाः पचच्छतं महिषां
इंद्र तुभ्यं । पूषा विष्णुस्त्रीणि सरांसि धावन्वृत्रहणं मद्रिमं-
शुमसै ॥११॥ आ सोदो महि वृतं नदीनां परिष्ठितमसृज ऊ-
र्मिमपां । तासामनु प्रवत इंद्र पंथां प्रादेयो नीचीरपसः समुद्रं
॥१२॥ एवा ता विश्वा चकृवांसमिंद्रं महामुग्रमंजुर्यं संहोदां ।
सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रमा ब्रह्म नय्यमवसे ववृत्यात् ॥१३॥
स नो वाजाय अवंस इषे च राये धेहि द्युमतं इंद्र विप्रान् ।
भरद्वाजे नृवत इंद्र सूरिन्दिवि च सैधि पार्ये न इंद्र ॥१४॥ अ-
या वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥१५॥३॥

॥ १८ ॥ १-१५ भरद्वाजो वार्हस्पत्यः ॥ इन्द्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १८ ॥ तमुं एहि यो अभिभूत्योजा वन्वन्नवातः पुरु-

हूत इन्द्रः । अषाढमुयं सहमानमाभिगीर्भिर्वैधं वृषभं
चर्षणीनां ॥१॥ स युध्मः सत्वा खजकृत्समवा तुविमक्षो
नन्दनुमां ऋजीषी । बृहद्रेणुश्चवनो मानुषीणामेकः कृष्टी-
नामभवत्सहावा ॥२॥ त्वं ह नु त्यददमायो दस्युरेकः कृष्टी-
रवनोरायौय । अस्ति स्विन्नु वीर्यं तत्त इन्द्र न स्विदस्ति
तदंतुथा वि वौचः ॥३॥ सदिद्धि ते तुविजातस्य मन्ये सहः
सहिष्ठ तुरतस्तुरस्य । उयमुयस्य तवसस्तवीयोऽरधस्य रधतुरो
बभूव ॥४॥ तन्नः प्रत्नं सख्यमस्तु युष्मे इत्या वदद्भिर्वल-
मंगिरोभिः । हन्नच्युतच्युदस्मेषयंतमृणोः पुरो वि दुरो
अस्य विष्वाः ॥५॥४॥ स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युय ईशानकृ-
न्महति वृचतूर्यै । स तोकसाता तनये स वजी वितंतसाय्यो
अभवत्समत्सु ॥६॥ स मज्जमना जनिम मानुषाणाममर्त्येन
नास्नाति प्र संसे । स द्युमेन स शवसोत राया स वीर्येण
नृतमः समोकाः ॥७॥ स यो न मुहे न मिथू जनो भूत्सुमंतु-
नामा चुमुरिं धुनिं च । वृणक्पिप्रं शंबरं शुष्ममिंद्रः पुरां
च्यौत्नाय शयथाय नू चित् ॥८॥ उदावता तक्षसा पत्यसा च
वृचहत्याय रथमिंद्र तिष्ठ । धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणचाभि
प्र मंद पुरुद्व मायाः ॥९॥ अग्निर्न शुष्कं वनमिंद्र हेती रक्षो
नि धक्ष्यशनिर्न भीमा । गंभीरयं ऋष्वया यो स्रोजाध्वानय-
हुरिता दंभयच्च ॥१०॥५॥ आ सहसं पथिभिर्दि राया तुवि-
द्युम्न तुविवाजैभिर्वाक् । याहि सूनो सहसो यस्य नू चिददेव
ईशे पुरुहूत योतोः ॥११॥ प्र तुविद्युम्नस्य स्थविरस्य घृष्वै-
र्दिवो ररक्षे महिमा पृथिव्याः । नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति
न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सहोः ॥१२॥ प्र तन्नै अद्या करणं कृतं

भूक्तुस्मं यदायुर्मतिथिग्वमस्मै । पुरु सहसा नि शिंशा अभि
शामुहूर्वयाणं धृषता निनेथ ॥ १३ ॥ अनु त्वाहिमे अध देव
देवा मदन्विश्वे कवितमं कवीनां । करो यच्च वरिवो बाधि-
ताय दिवे जनाय तन्वे गृणानः ॥ १४ ॥ अनु द्यावापृथिवी
तत्त ओजोऽमर्त्या जिहत इंद्र देवाः । कृष्वा कृत्नो अकृतं
यस्ते अस्युक्थं नवीयो जनयस्व यज्ञैः ॥ १५ ॥ ६ ॥

॥ १९ ॥ १-१३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १९ ॥ मूहौ इंद्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्ही अ-
मिनः सहोभिः । अस्मद्यग्वावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः
कर्तृभिर्भूत ॥ १ ॥ इंद्रमेव धिषणा सातये धाडुहंतमृष्वमजरं
युवानं । अषाद्धेन शवसा शूशुवांसं सद्यश्चिद्यो वावृधे अ-
सामि ॥ २ ॥ पृथू करत्ना बहुला गभस्ती अस्मद्यक्वसं मिमीहि
अवांसि । यूथेव पृथ्वः पशुपा दमूना अस्माँ इंद्राभ्या ववृ-
त्स्वाजौ ॥ ३ ॥ तं व इंद्रं चतिनमस्य शकैरिह नूनं वाजयंतो
हुवेम । यथा चित्यूवै जरितारं आसुरनेद्या अनवद्या अरिष्टाः
॥ ४ ॥ धृतव्रतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुषुः ।
सं जग्मिरे पृथ्वा ३ रायो अस्मिन्समुद्रे न सिंधवो यादमा-
नाः ॥ ५ ॥ ७ ॥ शविष्ठं न आ भर शूर शव ओजिष्ठमोजो अभि-
भूत उयं । विश्वा द्युम्ना वृष्ण्या मानुषाणामस्मभ्यं दा हरिवो
मादयथै ॥ ६ ॥ यस्ते मदः पृतनाषाठमृध इंद्र तं न आ भर
शूशुवांसं । येन तोकस्य तनयस्य सातो मंसीमहि जिगीवां-
सस्वोताः ॥ ७ ॥ आ नो भर वृषणं शुष्ममिंद्र धनस्पृतं शूशुवांसं
सुदक्षं । येन वंसाम् पृतनासु शचून्तवोतिभिरुत जामीरणा-
मीन ॥ ८ ॥ आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चादोत्तरादध-

रादा पुरस्तात् । आ विश्वतो अभि समेत्तर्वाङ्मिन्द्रं द्युम्नं स्व-
र्ववेह्यस्मे ॥ ९ ॥ नृवत्त इन्द्रं नृतमाभिरुती वंसीमहि वामं
श्रोमतेभिः । ईक्षे हि वस्वं उभयस्य राजन्था रत्नं महिं स्थूरं
बृहन्तं ॥ १० ॥ मरुत्वंतं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यं शास-
मिन्द्रं । विश्वासाहमवसे नूतनायोयं सहोदामिह तं हुवेम
॥ ११ ॥ जनं वज्रिन्महिं चिन्मन्यमानमेभ्यो नृभ्यो रंधया ये-
ष्वस्मि । अधा हि त्वां पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये
गोष्वप्सु ॥ १२ ॥ वयं तं एभिः पुरुहूत सख्यैः शचीः शचीरुत्तर
इत्याम । मन्तो वृत्रायुभयांनि शूर राया मदेम बृहता त्वो-
ताः ॥ १३ ॥ ८ ॥

॥ २० ॥ १-१३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इन्द्रः ॥ १-६. ८-१३ त्रिष्टुप् । ७ विराट् ॥

॥ २० ॥ द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यस्तस्यौ रयिः शर्वसा पृत्सु
जनान् । तं नः सहस्रभरमुर्वरासां दृडि सूनो सहसो वृत्रतुरं
॥ १ ॥ दिवो न तुभ्यमन्विन्द्र सचासुर्यं देवेभिर्धायि विश्वं । अहिं
यद्वृत्रमपो वन्निवांसं हन्तृजीषिन्विष्णुना सचानः ॥ २ ॥
तूर्वेन्नोजीयान्तवस्तस्त्ववीयान्कृतव्रसेन्द्रो वृद्धमहाः । राजाभव-
न्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत्पुरां दत्तुमावत् ॥ ३ ॥
शतैरपद्रव्यणय इन्द्राच दशौणये कवयेऽर्कसातौ । वधैः शुष्णा-
स्याशुषस्य मायाः पित्वो नारिरेचीत्किं चन प्र ॥ ४ ॥ सहो
द्रुहो अपं विश्वायुं धायि वज्रस्य यत्पतने पादि शुष्णाः । उरु
ष सरथं सारथये करिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातौ ॥ ५ ॥ ९ ॥
प्र श्येनो न मंदिरमंशुमस्मै शिरो दासस्य नमुचेर्मयायन ।
प्रावचमीं सायं ससंतं पूण्याया समिषा सं स्वस्ति ॥ ६ ॥
वि पिप्रोरहिमायस्य दृक्काः पुरो वज्रिञ्छवसा न ददेः ।

सुदामन्तद्रेकणो अप्रमृष्यमृजिश्चने दाचं दाशुषे दाः ॥७॥ स
वेतसुं दशमायं दशौणिं तूतुजिमिंद्रः स्वभिष्टिसुम्नः । आ तुयं
शश्वदिभं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयध्यै ॥८॥ स ई स्पृ-
धो वनते अप्रतीतो विभ्रजं वृचहणं गभस्तौ । तिष्ठद्वरी अ-
ध्यस्तेव गते वचोयुजा वहत इंद्रमृष्वं ॥९॥ सनेम तेऽवसा
नव्य इद्र प्र पूरवः स्तवंत एना यज्ञैः । सप्त यत्पुरः शर्म शारंदी-
देर्देन्दासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् ॥१०॥ त्वं वृध ईद्र पूर्वो भूर्वरिव-
स्यनुशने काव्याय । परा नववास्त्वमनुदेयं महे पित्रे दंदाय स्व
नपातं ॥११॥ त्वं धुनिरिद्र धुनिमतीर्क्षणीरपः सीरा न स्रवंतीः ।
प्र यत्समुद्रमतिं शूर पथि पारया तुर्वशं यदुं स्वस्ति ॥१२॥ तव
हृत्विदिद्र विश्वमाजौ सस्तौ धुनीचुमुरी या हृत्सिष्वप । दीदय-
दितुभ्यं सोमेभिः सुन्वद्भीतिरिध्मभृतिः पक्थ्यैकैः ॥१३॥१०॥

॥ २१ ॥ १-१२ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ १-८. १०. १२ इद्रः । ९. ११ विश्वे देवाः ॥
चिष्टुप ॥

॥२१॥ इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारोर्हव्यं वीर हव्या हवन्ते ।
धियो रथेष्टामजरं नवीयो रयिर्विभूतिरीयते वचस्या ॥ १ ॥
तमुं स्तुष इद्रं यो विदानो गिर्वीहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धं । यस्य दि-
वमतिं मृहा पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वं ॥२॥ स इक्ष-
मोऽवयुनं तन्वत्सूर्येण वयुनवच्चकार । कदा ते मतां अमृ-
तस्य धामेयक्षंतो न मिनन्ति स्वधावः ॥३॥ यस्ता चकार स कुहं
स्विदिद्रः कमा जनं चरति कासु विशु । कस्ते यज्ञो मनसे शं
वराय को अर्के ईद्र कतमः स होता ॥४॥ इदा हि ते वेविषतः
पुराजाः प्रत्नासं आसुः पुरुकुत्सायाः । ये मध्यमासं उत नूत-
नास उतावमस्य पुरुहूत बोधि ॥५॥११॥ तं पृच्छंतोऽवरासः

पराणि प्रत्ना तं इंद्रं श्रुत्यानु येमुः । अर्चामसि वीर ब्रह्मवा-
हो यादेव विद्म तात्त्वां महान्तं ॥ ६ ॥ अभि त्वा पाजो रक्षसो
वि तस्ये महिं जज्ञानमभि तत्सु तिष्ठ । तवं प्रत्नेन युज्येन स-
ख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व ॥ ७ ॥ स तु श्रुधीद् नूतनस्य
ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः । त्वं ह्या३पिः प्रदिवि पितॄणां
शश्वद्भूयं सुहव एष्टौ ॥ ८ ॥ प्रोतये वरुणं मित्रमिंद्रं मरुतः कृ-
ष्वावसे नो अद्य । प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरंधिं सवितारमोष-
धीः पर्वतांश्च ॥ ९ ॥ इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो
अभ्यर्चत्यकैः । श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावाँ अन्यो
अमृत त्वदस्ति ॥ १० ॥ नु म आ वाचमुप याहि विद्वान्विश्वे-
भिः सूनो सहसो यजत्रैः । ये अग्निजिह्वा चतुसाप आसुर्ये
मनं चक्रुर्गुणं दसाय ॥ ११ ॥ स नो बोधि पुराता सुगेषूत
दुर्गेषु पथिकृद्धिदानः । ये अश्रमास उरवो वहिष्ठास्तेभिर्न
इन्द्राभि वंस्ति वाजं ॥ १२ ॥ १२ ॥

॥ २२ ॥ १-११ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ २२ ॥ य एक इद्वय्यश्वर्षणीनामिंद्रं तं गीर्भिरभ्यर्चे आ-
भिः । यः पत्यते वृषभो वृषयावान्तस्यः सत्वा पुरुमायः सह-
स्वान् ॥ १ ॥ तमु नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रांसो
अभि वाजयंतः । नस्रह्मं ततुरिं पर्वतेष्टामद्रोघवाचं मति-
भिः शर्विष्ठं ॥ २ ॥ तमीमह इंद्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नृवतः
पुरुक्षोः । यो अस्कृधोरुरजरः स्वर्वान्तमा भर हरिवो मा-
दयध्वै ॥ ३ ॥ तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चिज्जरितार आनशुः
सुममिंद्र । कस्ते भागः किं वयो दुप्र खिद्धः पुरुहूत पुरुवसो-
ऽसुरघ्नः ॥ ४ ॥ तं पृच्छंती वज्रहस्तं रथेष्टामिंद्रं वेपी वक्त्रो यस्य नू

गीः । तुवि॒याभं तु॒विकूर्मि रभो॒दां गा॒तुमिषे नक्ष॑ते तुम॒मच्छं
॥५॥१३॥ अ॒या ह॒ त्यं मा॒यया वावृ॑धानं म॒नोजु॒वा स्वत॒वः
पर्व॑तेन । अ॒च्युता चि॒द्वीक्रि॑ता स्वो॒जो रु॒जो वि ह॒ह्मा धृष॑ता
वि॒रप्ति॑न् ॥ ६ ॥ तं वो धि॒या नव्य॑स्या श॒विष्ठं प्र॑त्नं प्र॒त्नव॒-
त्परि॑तंस॒यधै । स नो वक्ष॑दनिमा॒नः सुव॑सेन्द्रो वि॒श्वा॒न्यति
दुर्ग॑हाणि ॥ ७ ॥ आ जना॑य दु॒हणे पा॑र्थि॒वानि दि॒व्यानि दी॒-
पयो॑ऽन्तरि॒क्षा । तपा॑ वृष॒न्विश्व॑तः शो॒चिषा॑ ता॒न्ब्रह्म॑द्विषे
शोच॑य क्षा॒मप॑श्च ॥ ८ ॥ भुवो ज॑नस्य दि॒व्यस्य॒ राजा पा॑र्थि॒वस्य
जग॑तस्त्वेषसं॒हक् । धि॒ष्व वज्रं दक्षि॑ण इ॒न्द्र हस्ते॑ वि॒श्वा अ॒जुर्ये
दय॑से वि मा॒याः ॥ ९ ॥ आ सं॒यत॑मिन्द्र णः स्व॒स्तिं श॑न्तु॒तूयाय॑
बृह॑तीम॒मृधां । यया दा॑सा॒न्यार्यो॑णि वृ॒चा करो॑ वजि॒न्सुतु॑का
नाहु॑षाणि ॥ १० ॥ स नो नि॒युद्धिः पुरु॑हूत वेधो वि॒श्ववा॑रा॒-
भि॒रा ग॑हि प्र॒यज्यो । न या अ॒देवो व॑रते न दे॒व आभि॑र्याहि
तू॒यमा म॑द्वा॒द्रिक् ॥ ११ ॥ १४ ॥

॥ २३ ॥ १-१० भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इन्द्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥२३॥ सु॒त इ॒त्थं नि॒मिष्य॑ इ॒न्द्र सोमे॑ स्तोमे॒ ब्रह्म॑णि श॒स्य॒-
मा॒न उ॒क्ये । यद्वा यु॒क्ताभ्यां मघ॑व॒न्हरि॑भ्यां वि॒भ्रद्वजं॑ वा॒हो-
रि॒द्र या॑सि ॥ १ ॥ यद्वा दि॒वि पा॑र्ये सु॒ष्विमि॑न्द्र वृ॒त्रह॑त्येऽव॒सि
श्रू॑सातो । यद्वा दक्ष॑स्य वि॒भ्युषो॑ अ॒विभ्य॑दर्धयः श॒र्धत इ॒न्द्र
दस्यू॑न ॥ २ ॥ पा॒ता सु॒तमि॑न्द्रो अस्तु सोमं प्र॒णेनी॒रुयो ज॑रिता॒-
र॒मृती । क॒र्ता वी॒राय॑ सु॒ष्वय उ॒ लोकं दा॑ता वसु॑ स्तु॒वते की॑रये
चित् ॥ ३ ॥ ग॑न्तेया॒न्ति स॒वना॑ हरि॒भ्यां व॒भिर्वज्रं॑ प॒पिः सोमं॑ द॒-
दि॒र्गाः । क॒र्ता वी॒रं न॑र्य॒ सर्व॑वीरं श्रो॒ता ह॒व गृ॑णतः स्तोम॑वाहाः
॥ ४ ॥ अ॒स्मै व॒यं यद्वा॒वान॑ तद्वि॒विष्म॑ इ॒न्द्राय॑ यो नः प्र॒दिवो॑ अप॒-

स्कः । सुते सोमे स्तुमसि शंसदुक्थेन्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासंत
॥ ५ ॥ १५ ॥ ब्रह्माणि हि चकृषे वर्धनानि तावन्न इन्द्र मतिभि-
र्विविष्यः । सुते सोमे सुतपाः शंतमानि रांश्चा क्रियासु
वक्ष्णानि यज्ञैः ॥ ६ ॥ स नो बोधि पुरोक्तां राणः पिबा-
तु सोमं गोक्षुजीकमिन्द्र । एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदोरुं कृधि
त्वायत उं लोकं ॥ ७ ॥ स मंदस्वा ह्यनु जोषमुय प्र तां य-
ज्ञासं इमे अश्रुवंतु । प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीर-
वस इन्द्र यस्याः ॥ ८ ॥ तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमे-
भिरी पृणता भोजमिन्द्र । कुवित्तस्मा असन्ति नो भराय न
मुष्विमिन्द्रोऽवसे मृधाति ॥ ९ ॥ एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि सोमे
भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः । असद्यथा जरित्र उत सूरिरिन्द्रो
रायो विश्ववारस्य दाता ॥ १० ॥ १६ ॥ २ ॥

॥ २४ ॥ १-१० भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इन्द्रः ॥ विष्टप ॥

॥ २४ ॥ वृषा मद इन्द्रे श्लोक उक्था सचा सोमेषु सुतपा
क्षुजीषी । अर्च्यो मघवा नृभ्य उक्थैर्द्युक्षो राजा गिराम-
क्षितोतिः ॥ १ ॥ ततुरिवीरो नर्यो विचेताः श्रोता हवै गृ-
णत उर्थूतिः । वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो
विदथे दाति वाजं ॥ २ ॥ अक्षो न चक्षोः शूर बृहन्न तै महा-
रिचि रोदस्योः । वृक्षस्य नु तै पुरुहूत व्या व्यूऽतयो रुरुह-
रिद्र पूर्वीः ॥ ३ ॥ शचीवतस्ते पुरुशाक शाका गवामिव सुतयः
संचरणीः । वत्सानां न तंतयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अदामानः
सुदामन ॥ ४ ॥ अन्यद्द्य कर्वैरमन्यदु श्वोऽसंच सन्मुहुराचक्रि-
रिद्रः । मित्रो नो अच वरुणश्च पूषार्यो वशस्य पर्येतास्ति
॥ ५ ॥ ११ ॥ वि त्वापो न पर्वतस्य पृष्ठादुक्थेभिरिद्रानयंत

यज्ञैः । तं त्वाभिः सुष्टुतिभिर्वाजयंत आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो
अश्वाः ॥ ६ ॥ न यं जरति शरदो न मासा न द्याव इंद्रमवक-
शयंति । वृद्धस्य चिद्धर्धतामस्य तनूः स्तोमेभिरुक्थैश्च शस्यमा-
ना ॥ ७ ॥ न वीळ्वे नमते न स्थिराय न शर्धते दस्युजूताय
स्तवान् । अजा इंद्रस्य गिरयश्चिहृष्वा गंभीरे चिह्नवति
गाधमस्मै ॥ ८ ॥ गंभीरेण न उरुणामचिन्नेषो यंधि सुतपा-
वन्वाजान् । स्या ऊ षु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्यन्नक्तोर्युष्टौ परि-
तकम्यायां ॥ ९ ॥ सचस्व नायमवसे अभीक इतो वा तमिंद्र
पाहि रिषः । अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो मदेम शतहिमाः
सुवीराः ॥ १० ॥ १८ ॥

॥ २५ ॥ १-९ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ २५ ॥ या तं ऊतिरवमा या परमा या मध्यमेन्द्र शुष्मि-
न्नस्ति । ताभिरु षु वृचहृत्येऽवीर्न एभिश्च वाजैर्महान्न उय
॥ १ ॥ आभिः स्पृधो मिथतीररिषण्यन्नमित्रस्य व्यथया मन्यु-
मिंद्र । आभिर्विश्वा अभियुजो विषूचीरार्याय विशोऽव
तारीदासीः ॥ २ ॥ इंद्रं जामय उत येऽजामयोऽवाचीनासो
वनुषो युयुजे । तमेषां विथुरा शवांसि जहि वृषण्यानि कृणु-
ही पराचः ॥ ३ ॥ शूरो वा शूरं वनते शरीरैस्तनूरुचा तरुषि
यत्कृत्वैते । तोके वा गोषु तनये यदप्सु वि क्रंदसी उर्वरासु
ब्रवैते ॥ ४ ॥ नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णुर्न त्वा योधो मन्य-
मानो युयोध । इंद्रं नकिष्ट्वा प्रत्यस्येषां विश्वा जातात्यभ्यसि
तानि ॥ ५ ॥ १९ ॥ स पत्यत उभयोर्नृणामयोर्यदी वेधसः समिधे
हवते । वृचे वा महो नृवति स्त्र्ये वा व्यचस्वता यदि वितंतसैते
॥ ६ ॥ अथ स्मा ते चर्षणयो यदेजानिंद्र चातोत भवा वरुता ।

अ०४. अ०६. व०२३.]

॥ ३९१ ॥

[म०६. अ०३. सू०२९]

अस्माकांसो ये नृत्तमासो अर्य इन्द्र सूर्यो दधिरे पुरो नः ॥७॥
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सचा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये । अनु
क्षत्रमनु सहो यजवेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्ये ॥८॥ एवा नः स्पृधः
समजा समस्विन्द्र रारंधि मिथ्यतीरदेवीः । विद्याम् वस्तोरवसा
गृणंतो भरद्वाजा उत त इन्द्र नूनं ॥ ९ ॥ २० ॥

॥ २६ ॥ १-८ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इन्द्रः ॥ विष्टप ॥

॥२६॥ शुधीन इन्द्र ह्यामसि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृ-
षाणाः । संयद्विशोऽयंत शूरसाता उयं नोऽवः पार्ये अहंदाः ॥१॥
त्वां वाजी हवते वाजिनेयो महो वाजस्य गध्यस्य सातौ । त्वां
वृचेष्विन्द्र सत्यंतिं तरुचं त्वां चष्टे मुष्टिहा गोषु युध्यन् ॥२॥ त्वं कविं
चोदयोऽर्कसातौ त्वं कुत्साय शुष्णं दाशुषे वर्के । त्वं शिरो अमर्म-
णः पराहन्नतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन् ॥३॥ त्वं रथं प्रभरो योध-
मृष्वमावो युध्यंतं वृषभं दशह्युं । त्वं तुर्यं वेतसवे सचाहन्तं तुजिं
गृणंतमिन्द्र तूतोः ॥४॥ त्वं तदुक्थमिन्द्र बर्हणां कः प्रयच्छता
सहसा शूरदधि । अवं गिरेर्दासं शंबरं हन्नावो दिवोदासं चि-
त्राभिस्तुति ॥५॥ २१ ॥ त्वं अडाभिर्मदसानः सोमैर्देभीतये चुमु-
रिमिन्द्र सिष्वप । त्वं रजिं पिठीनसे दशस्यन्वष्टिं सहसा शच्या
सचाहन ॥६॥ अहं च न तत्सूरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुसमो-
जः । त्वया यस्तवन्ते सधवीर वीरास्त्रिवरुषेन नहुषा शविष्ठ ॥७॥
वयं ते अस्यामिन्द्र द्युम्नहूतो सखायः स्याम महिन प्रेष्ठाः । प्रात-
र्दनिः क्षत्रश्रीरस्तु श्रेष्ठो घने वृचाणां सनये धनानां ॥८॥ २२ ॥

॥ २७ ॥ १-८ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ १-७ इन्द्रः । ८ अभ्यावर्तिनवायमानस
दानस्तुतिः ॥ विष्टप ॥

॥२७॥ किमस्य मदे किम्वस्य पीताविन्द्रः किमस्य सख्ये

चकार। रणा वा ये निषदि किं ते अस्य पुरा विविद्रे किमु नू-
तनासः ॥१॥ सदस्य मदे सइस्य पीताविद्रः सदस्य सख्ये चकार।
रणा वा ये निषदि सत्ते अस्य पुरा विविद्रे सतु नूतनासः ॥२॥
नहि नु ते महिमनः समस्य न मघवन्मघवत्तस्य विद्म । न
राधसोराधसो नूतनस्येद्र नकिर्देदृश इन्द्रियं ते ॥३॥ एतत्त्यक्तं
इन्द्रियमचेति येनावधीर्वरशिखस्य शेषः । वज्रस्य यत्ते निहतस्य
शुष्मात्स्वनाच्चिदिद्र परमो ददार ॥४॥ वधीदिद्रो वरशिखस्य
शेषोऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन् । वृचीवतो यद्वरि-
यूपीयायां हन्यूर्वे अर्धे भियसापरो दर्त ॥५॥ २३ ॥ त्रिंशच्छतं
वर्मिणं इद्र साकं यव्यावत्यां पुरुहूत अवस्या । वृचीवतः शरवे
पत्यमानाः पाचा भिदाना न्यर्थान्यायन ॥६॥ यस्य गावाव-
रुषा सून्यवस्य अंतरू षु चरतो रेरिहाणा । स संजयाय तुर्वशं
परादावृचीवतो देववाताय शिक्षन् ॥७॥ इयाँ अग्ने रथिनो
विंशतिं गा वधूमंतो मघवा मह्यं संराट् । अभ्यावर्ती चाय-
मानो ददाति दूणाशेयं दक्षिणा पार्थिवानां ॥८॥ २४ ॥

॥ २८ ॥ १-८ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ १. ३-८२ गावः । २. ८^४ गाव इद्रो वा ॥
१. ५-७ चिष्टप् । २-४ जगती । ८ अनुष्टुप् ॥

॥ २८ ॥ आ गावो अगमन्नुत भद्रमक्रन्त्सीदंतु गोष्ठे एण्य-
त्तसे । प्रजावतीः पुरुषा इह स्युरिद्राय पूर्वीरुषसो दुहा-
नाः ॥१॥ इद्रो यज्वने पृणते च शिक्षत्युपेहदाति न स्व
मुषायति । भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धयन्नभिन्ने खिल्ये नि
दधाति देव्युं ॥२॥ न ता नशंति न दभाति तस्करो नासामा-
मित्रो व्यथिरा दधर्षति । देवांश्च याभिर्यजते ददाति च ज्यो-
गित्ताभिः सचते गोपतिः सह ॥३॥ न ता अर्वा रेणुककाटो

अश्रुते न संस्कृतचमुपं यंति ता अभि । उरुगायमभयं तस्य
ता अनु गावो मर्तस्य वि चरंति यज्वनः ॥ ४ ॥ गावो भगो
गाव इंद्रो मे अच्छान गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः । इमा
या गावः स जनास इंद्र इच्छामीदृदा मनसा चिदिंद्र ॥ ५ ॥
यूयं गावो मेदयथा कृशं चिदश्रीरं चिंकृणुथा सुप्रतीकं । भद्रं
गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद्वो वयं उच्यते सभासु ॥ ६ ॥ प्रजा-
वतीः सूर्यवसं रिशंतीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबंतीः । मा वः
स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः ॥ ७ ॥ उपेदमु-
पपर्चनमासु गोषूप पृथतां । उपं ऋषभस्य रेतस्युपेद्र तव
वीर्ये ॥ ८ ॥ २५ ॥ ६ ॥

॥ २९ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ २९ ॥ इंद्रं वो नरः सख्याय सेपुर्महो यंतः सुमतये चकानाः ।
महो हि दाता वज्रहस्तो अस्ति महामु रणमवसे यजध्वं ॥ १ ॥
आ यस्मिन्हस्ते नर्या मिमिक्षुरा रथे हिरण्यये रथेष्टाः । आ
रथमयो गर्भस्त्योः स्थूरयोराध्वन्नश्वांसो वृषणो युजानाः ॥ २ ॥
श्रिये ते पादा दुव आ मिमिक्षुर्धृष्णुर्वजी शवसा दक्षिणा-
वान । वसानो अत्कं सुरभिं दृशे कं स्वर्णं नृतविधिरो
वभूथ ॥ ३ ॥ स सोम आमिष्यतमः सुतो भृद्यस्मिन्पुक्तिः पृथते
संति धानाः । इंद्रं नरः स्तुवंतो ब्रह्मकारा उक्था शंसंतो देव-
वांततमाः ॥ ४ ॥ न ते अंतः शवसो धाय्यस्य वि तु बावधे
रोदसी महित्वा । आ ता सूरिः पृणति तूतुजानो यूथेवाप्सु
समीजमान ऊती ॥ ५ ॥ एवेदिंद्रः सुहव ऋष्वो अस्तूती अ-
नूती हिरिशिप्रः सत्वा । एवा हि जातो असमात्योजाः पुरु
चं वृचा हनति नि दस्यून ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ ३० ॥ १-५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ ३० ॥ भूय इद्वावृधे वीर्यायै एको अजुर्यो दयते वसूनि । प्र रि-
रिचे दिव इंद्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उभे ॥ १ ॥ अधा
मन्ये बृहदसुर्यमस्य यानि दाधार नकिरा मिनाति । दिवेदिवे
सूर्यो दर्शतो भूद्वि सन्नान्युर्विया सुक्रतुर्धात ॥ २ ॥ अद्या चिन्न
चित्तदपो नदीनां यदाभ्यो अरदो गातुमिंद्र । नि पर्वता
अन्नसदो न सैदुस्त्वया दृह्णानि सुक्रतो रजांसि ॥ ३ ॥ सत्य-
मित्तन्न त्वावाँ अन्यो अस्तींद्र देवो न मर्त्यो ज्यायान् । अहन्न-
हिं परिश्यानमर्णोऽवासृजो अपो अच्छा समुद्रं ॥ ४ ॥ त्वमपो
वि दुरो विषूचीरिंद्र दृह्णमरुजः पर्वतस्य । राजाभवो जगत-
श्रवणीनां साकं सूर्य जनयन्धामुषासं ॥ ५ ॥ २ ॥

॥ ३१ ॥ १-५ सुहोचः ॥ इंद्रः ॥ १-३. ५ चिष्टप । ४ शक्रो ॥

॥ ३१ ॥ अभूरेको रयिपते रयीणामा हस्तयोरधिषा इंद्र कृ-
ष्टीः । वि तो के अप्सु तनये च सूर्यो चंत चर्षणयो विवाचः ॥ १ ॥
त्वज्जियेंद्र पार्थिवानि विश्वाच्युता चिह्न्यावयन्ते रजांसि । द्या-
वाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं दृह्णं भयते अज्मन्ना ते ॥ २ ॥
त्वं कुत्सेनाभि शुष्ममिंद्रा शुषं युध्य कुयवं गविष्टौ । दश प्रपित्वे
अध सूर्यस्य मुषायश्चक्रमविवे रपांसि ॥ ३ ॥ त्वं शतान्यव शंब-
रस्य पुरो जघथाप्रतीनि दस्योः । अशिक्षो यत्र शच्या शचीवो
दिवोदासाय मुन्वते सुतन्ने भरद्वाजाय गृणते वसूनि ॥ ४ ॥ स
संत्यसत्त्वन्महते रणाय रथमा तिष्ठ तुविनृष्ण भीमं । याहि प्र-
पथिन्नवसोप मद्विक्र च श्रुत श्रावय चर्षणिभ्यः ॥ ५ ॥ ३ ॥

॥ ३२ ॥ १-५ सुहोचः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टप ॥

॥ ३२ ॥ अपूर्व्या पुरुतमान्यस्मै महे वीराय तवसे नुराय ।

विराग्निने वज्रिणे शंतमानि वचांस्यासा स्थविराय तक्षं
॥ १ ॥ स मातरा सूर्येणा कवीनामवासयदुजदद्रिं गृणानः ।
स्वाधीभिर्ऋक्भिर्वावशान उदुसियाणामसृजन्निदानं ॥ २ ॥
स वह्निभिर्ऋक्भिर्गोषु शश्वन्मितङ्गुभिः पुरुकृत्वा जिगाय ।
पुरः पुरोहा सखिभिः सखीयन्द्वा रुरोज कविभिः कविः
सन् ॥ ३ ॥ स नीच्याभिर्जरितारमच्छा महो वाजेभिर्महद्भिश्च
शुष्मैः । पुरुवीराभिर्वृषभ क्षितीनामा गिर्वणः सुविताय प्र
याहि ॥ ४ ॥ स सर्गेण शवसा तक्तो अत्यैरप इंद्रो दक्षिणत-
स्तुराषाट् । इत्या सृजाना अनपावृदथै दिवेदिवे विविषु-
प्रमृथं ॥ ५ ॥ ४ ॥

॥ ३३ ॥ १-५ गुणहोचः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३३ ॥ य अजिष्ठ इद्र तं सु नो दा मदो वृषन्स्वभि-
ष्टिदास्वान् । सौवर्च्यं यो वनवत्स्वर्च्यो वृचा समत्सु सास-
हदमिचान् ॥ १ ॥ त्वां हीं इद्रावसे विवांचो हवते चर्षणयः
शूरसातौ । त्वं विप्रेभिर्वि पृणीरशायस्त्वोत् इत्सनिता वाज-
मर्वा ॥ २ ॥ त्वं ताँ इद्रोभयौ अमिचान्दासा वृचाण्यायी च
शूर । वधीर्वनेव सुधितेभिरत्किरा पृत्सु दर्वि नृणां नृतम ॥ ३ ॥
स त्वं न इद्राकवाभिरूती सखा विश्वायुरविता वृधे भूः ।
स्वर्षाता यद्वयामसि त्वा युध्यतो नेमधिता पृत्सु शूर ॥ ४ ॥
नूनं न इद्रापराय च स्या भवा मृळीक उत नो अभिष्टौ ।
इत्या गृणंतो महिनस्य शर्मन्दिवि याम पायै गोषतमाः
॥ ५ ॥ ५ ॥

॥ ३४ ॥ १-५ गुणहोचः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३४ ॥ स च ते जग्मुर्गिर इद्र पूर्वीर्वि च त्वद्यति विभ्वो

मनीषाः । पुरा नूनं च स्तुतयः ऋषीणां पस्पृध इंद्रे अर्धु-
कथाका ॥ १ ॥ पुरुहूतो यः पुरुगूर्त ऋभवाँ एकः पुरुप्रशस्तो
अस्ति यज्ञैः । रथो न महे शर्वसे युजानोऽस्माभिरिद्रो अनु-
माद्यो भूत ॥ २ ॥ न यं हिंसंति धीतयो न वाणीरिद्रं नक्षंती-
दभि वर्धयंतीः । यदि स्तोतारः शतं यत्सहस्रं गृणंति गिर्वैणसं
शं तदस्मै ॥ ३ ॥ अस्मा एतद्विष्यत्तर्चं मासा मिमिक्ष इंद्रे
न्ययामि सोमः । जनं न धन्वन्भि सं यदापः सत्वा वावृधुर्हव-
नानि यज्ञैः ॥ ४ ॥ अस्मा एतन्मह्यांगूषमस्मा इद्राय स्तोत्रं
मतिभिरवाचि । असद्यथा महति वृत्रतूर्य इद्रो विश्वायुरवि-
ता वृधश्च ॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ ३५ ॥ १-५ नरः ॥ इद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३५ ॥ कदा भुवनर्षक्षयाणि ब्रह्म कदा स्तोत्रे सहस्रपोषं
दाः । कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया कदा धियः करसि वा-
जरत्नाः ॥ १ ॥ कर्हि स्विहृदिद्रं यन्नृभिर्नृन्वीरैर्वीरानीक्यासे
जयाजीन । त्रिधातु गा अधि जयासि गोष्विन्द्रं द्युम्नं सर्व-
देह्यसे ॥ २ ॥ कर्हि स्विहृदिद्रं यज्जरिचे विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः
शविष्ठ । कदा धियो न नियुतो युवासे कदा गोमघा हवना-
नि गच्छाः ॥ ३ ॥ स गोमघा जरिचे अश्वश्चंद्रा वाजश्ववसो
अधि धेहि पृथः । पीपिहीषः सुदुषामिन्द्र धेनुं भरद्वाजेषु सु-
रुचो रुरुयाः ॥ ४ ॥ तमा नूनं वृजनमन्यथा चिच्छूरो यच्छक्र
वि दुरो गृणीषे । मा निरं शुक्रदुषस्य धेनोरागिरसान्ब्रह्मणा
विप्र जिन्व ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ ३६ ॥ १-५ नरः ॥ इद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३६ ॥ सत्वा मदासस्तव विश्वजन्याः सत्वा रायोऽध ये पा-

अ० ४. अ० ७. व० १०.]

॥ ३९७ ॥

[म० ६. अ० ३. सू० ३८.]

र्थिवासः । सचा वाजानामभवो विभक्ता यदेवेषु धारयथा
असुर्य ॥१॥ अनु प्र येजे जन ओज अस्य सचा दधिरे अनु वी-
र्यीय । स्यूमगृभे दुधयेऽर्वते च क्रतुं वृजंत्यपि वृचहृत्ये ॥२॥ तं
सध्रीचीरुतयो वृष्यानि पौस्यानि नियुतः सश्चुरिद्रं । समुद्रं
न सिंधव उक्थन्नुष्मा उरुव्यचंसं गिर आ विशंति ॥३॥ स रा-
यस्वामुपसृजा गृणानः पुरुश्चंद्रस्य त्वमिंद्र वस्वः । पतिर्वभूषा-
समो जनानामेको विश्वस्य भुवनस्य राजा ॥४॥ स तु शुधि-
श्रुत्या यो दुवोयुद्यौर्न भूमाभि रायो अर्यः । असौ यथा नः
शवसा चकानो युगेयुगे वयसा चेकितानः ॥५॥ ८ ॥

॥ ३७ ॥ १-५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ विष्टप ॥

॥ ३७ ॥ अर्वायथ विश्ववारं त उयेंद्र युक्तासो हरयो वहंतु ।
कीरिश्चिद्वि त्वा हवते स्वर्वानृधीमहि सधमादस्ते अद्य ॥१॥
प्रो द्रोणे हरयः कर्मगमन्नुनानास ऋज्यंतो अभूवन् । इंद्रो
नो अस्य पूर्यः पंपीयाद्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा ॥२॥ आ-
ससाणासः शवसानमच्छेद्रं रुचक्रे रथ्यासो अश्वाः । अभि-
श्व ऋज्यंतो वहेयुर्न चिन्नु वायोरमृतं वि दस्येत ॥३॥ वरि-
ष्ठो अस्य दक्षिणामियतींद्रो मघोन । तुविकूर्मितमः । यथा
वज्रिवः परियास्यंहो मघा च धृष्णो लयसे वि सूरीन ॥४॥
इंद्रो वाजस्य स्थविरस्य दातेंद्रो गीर्भिर्वैधातं वृद्धमहाः । इंद्रो
वृचं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ता सूरिः पृणति तूतुं जानः ॥५॥ ९ ॥

॥ ३८ ॥ १-५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ विष्टप ॥

॥ ३८ ॥ अपादित उदु नश्चिबतमो मही भर्षद्युमतीमि-
द्रहृतिं । पत्यंसी धीतिं दैव्यस्य यामञ्जनस्य रातिं रानते
सुदानुः ॥१॥ दूराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिद्रस्य

तन्यति ब्रुवाणः । एयमेनं देवहूतिर्ववृत्यान्मद्यं गिंद्रमियमृ-
च्यमाना ॥२॥ तं वो धिया परमया पुराजामजरमिंद्रमभ्यनू-
षकैः । ब्रह्मा च गिरो दधिरे सुमस्मिन्महांश्च स्तोमो अधि-
वर्धदिद्रे ॥३॥ वर्धाद्यं यज्ञ उत सोम इंद्रं वर्धाद्ब्रह्म गिरं
उक्त्वा च मन्म । वर्धाहैनमुषसो यामन्नक्तोर्वर्धान्मासाः
शरदो द्याव इंद्रं ॥४॥ एवा जज्ञानं सहसे असामि वावृधानं
राधसे च श्रुताय । महामुयमवसे विप्र नूनमा विवासेम
वृचतूर्येषु ॥ ५ ॥ १० ॥

॥ ३९ ॥ १-५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ३९ ॥ मंद्रस्य कवेर्दिव्यस्य वहेर्विप्रमन्मनो वचनस्य
मध्वः । अपा नस्तस्य सचनस्य देवेषो युवस्व गृणते गोश्रयाः
॥ १ ॥ अयमुशानः पर्यद्रिमुस्ता ऋतधीतिभिर्ऋतयुग्मुजानः ।
रुजदरुगणं वि वलस्य सानुं पणीर्वचोभिरग्नि योधदिंद्रः ॥२॥
अयं द्योतयदद्युतो व्यक्लून्दीषा वस्तोः शरद् इंद्रिंद्र । इमं
केतुमदधुनू चिदहं शुचिजन्मन उषसश्चकार ॥३॥ अयं रो-
चयदरुचो रुचानोऽयं त्वासयद्भृतेन पूर्वीः । अयमीयत
ऋतयुग्मिर्ऋतैः स्वर्विदः नाभिना चर्षणिप्राः ॥४॥ नू गृण-
नो गृणते प्रत्न राजन्निषः पिन्व वसुदेयाय पूर्वीः । अप
ओषधीरविषा ननानि गा अर्वतो नृनृचसे रिरीहि ॥५॥ ११ ॥

॥ ४० ॥ १-५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥ ४० ॥ इंद्र पिबतुभ्यं सुतो मदायावस्य हरी विमुचा सखा-
या । उत प्रगायगण आनिषद्याथा यज्ञाय गृणते वयोधाः ॥१॥
अस्य पिब यस्य जज्ञान इंद्र मदाय क्रत्वे अपिबो विरणिन ।

तमु ते गावो नर आपो अद्रिदिंदुं समहन्वीतये समसै ॥२॥
समिद्धे अग्नौ सुत इंदु सोम आ त्वा वहंतु हरयो वहिष्ठाः । त्वा-
यता मनसा जोहवीमीद्रा याहि सुविताय महे नः ॥३॥ आ
याहि शश्वदुशता ययाथेद्रं महा मनसा सोमपेयं । उप ब्रह्मा-
णि ऋणव इमा नोऽयां ते यज्ञस्तन्वेऽवयो धातु ॥४॥ यदिंद्र
दिवि पार्ये यदृग्यज्ञा स्वे सदेने यच वासिं । अतो नो य-
ज्ञमवसे नियुत्वान्सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ॥५॥ १२॥

॥ ४१ ॥ १-५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ चिष्टुप ॥

॥४१॥ अहेळमान उप याहि यज्ञं तुभ्यं पवंत इंदवः सु-
तासः । गावो न वजिनस्वमोको अच्छेन्द्रा गहि प्रथमो
यज्ञियानां ॥१॥ या ते काकुत्सुकृता या वरिष्ठा यया शश्वति-
वसि मध्व ऊर्मि । तया पाहि प्र ते अध्वर्युरस्थात्सं ते वज्रो
वर्ततामिंद्र गय्युः ॥२॥ एष दप्सो वृषभो विश्वरूप इंद्राय वृष्णे
समकारि सोमः । एतं पिब हरिवः स्थातरूप यस्येशिवे प्रदिवि
यस्ते अन्नं ॥३॥ सुतः सोमो असुतादिंद्र वस्यानयं श्रेयाञ्चि-
कितुषे रणाय । एतं तितिवे उप याहि यज्ञं तेन विश्वास्तवि-
षीरा पृणस्व ॥४॥ ह्यामसि त्वेद्र याह्यवाडरं ते सोमस्तन्वे
भवाति । शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्माँ अव पृतनासु
प्र विष्टु ॥ ५ ॥ १३ ॥

॥ ४२ ॥ १-४ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ १-३ अनुष्टुप् । ४ बृहती ॥

॥४२॥ प्रत्यसै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर । अंगमाय
जग्मयेऽपश्चादधुने नरे ॥१॥ एमेनं प्रत्येतन सोमेभिः सोम-
पातमं । अमवेभिर्चर्जीषिणमिंद्र सुतेभिरिंदुभिः ॥२॥ यदी
सुतेभिरिंदुभिः सोमेभिः प्रतिभूषण । वेदा विश्वस्य मेधिरौ

धृषत्तं तमिदेषते ॥ ३ ॥ अस्मा अस्मा इदं धंसोऽध्वर्यो प्र भरा
सुतं । कुवित्समस्य जेन्यस्य शर्धतोऽभि शस्तेरवस्परत ॥ ४ ॥ १४ ॥

॥ ४३ ॥ १-४ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ उष्णिक् ॥

॥ ४३ ॥ यस्य त्यच्छं बरं मदे दिवो दासाय रंधयः । अयं स सोमं
इंद्र ते सुतः पिबं ॥ १ ॥ यस्य तीव्रसुतं मदं मध्यमं तं च रक्षसे । अयं
स सोमं इंद्र ते सुतः पिबं ॥ २ ॥ यस्य गा अंतरश्मनो मदे हृद्वा अ-
वासृजः । अयं स सोमं इंद्र ते सुतः पिबं ॥ ३ ॥ यस्य मंदानो अंधसो
माघोनं दधिषे शवः । अयं स सोमं इंद्र ते सुतः पिबं ॥ ४ ॥ १५ ॥ ३ ॥

॥ ४४ ॥ १-२४ शंभुर्बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रः ॥ १-६ अनुष्टुप् । ७. ९ विराट् । ८ विराट्
चिह्नवा । १०-२४ चिह्नप ॥

॥ ४४ ॥ यो रयिवो रयितमो यो द्युनैर्द्युम्वत्तमः । सोमः सुतः
स इंद्र तेऽस्ति स्वधापते मदः ॥ १ ॥ यः शग्मस्तु विशग्म ते रायो
दामा मंतीनां । सोमः सुतः स इंद्र तेऽस्ति स्वधापते मदः ॥ २ ॥
येन वृद्धो न शवसा तुरो न स्वाभिरुतिभिः । सोमः सुतः स इंद्र
तेऽस्ति स्वधापते मदः ॥ ३ ॥ त्वमु वो अप्रहणं गृणीषे शवसस्प-
तिं । इंद्र विश्वासाहं नरं मंहिष्ठं विश्वचर्षणिं ॥ ४ ॥ यं वर्धयती-
ज्जिः पतिं तुरस्य राधसः । तमिन्नस्य रोदसी देवी शुष्मं
सपर्यतः ॥ ५ ॥ १६ ॥ तव उक्थस्य बर्हेणेंद्रा योपस्तृणीषणि ।
विपो न यस्योतयो वि यद्रोहंति सक्षितः ॥ ६ ॥ अविदहर्षं
मिचो नवीयान्यपानो देवेभ्यो वस्यो अचैत् । ससवान्स्ती-
लाभिर्धोतरैर्भिरुष्या पायुरभवत्सस्तिभ्यः ॥ ७ ॥ ज्ञातस्य
पथि वेधा अपायि श्रिये मनांसि देवासो अक्रन् । दधानो
नामं महो वचोभिर्वपुर्हृशये वेन्यो व्यावः ॥ ८ ॥ द्युमत्तमं

[प०४. अ०७. व०२०.]

॥ ४०१ ॥

[म०६. अ०४. सू०४४.]

दक्षं धेनुस्मे सेधा जनानां पूर्वीरांतीः । वर्षीयो वयः कृणुहि
शचीभिर्धनस्य सातावस्माँ अविड्ढि ॥ ९॥ इन्द्र तुभ्यमिन्मघ-
वन्नभूम वयं दाचे हरिवो मा वि वैनः । नकिरापिदैहशे
मर्त्यचा किमंग रध्चोदनं त्वाहुः ॥ १०॥ १७॥ मा जस्वने वृषभ
नो ररीया मा ते रेवतः सख्ये रिषाम । पूर्वीष्ट इन्द्र निःषिधो
जनैषु जह्यसुध्वीन् वृहापृणतः ॥ ११॥ उद्भाणीव स्तनयन्नि-
यतीन्द्रो राधांस्यश्वानि गव्या । त्वमसि प्रदिवः कारुधाया
मा त्वादामान आ दभन्मघोनः ॥ १२॥ अध्वर्यो वीर प्र महे
सुतानामिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा । यः पूर्वाभिरुत नूतना-
भिर्गीभिर्वावृधे गृणतामृषीणां ॥ १३॥ अस्य मदे पुरु वर्षीसि
विद्वानिन्द्रो वृचाण्यप्रती जघान । तमु प्र होषि मधुमंतमस्मै
सोमं वीराय शिप्रिणे पिवध्वै ॥ १४॥ पाता सुतमिन्द्रो अस्तु
सोमं हंता वृचं वज्रेण मंदसानः । गंता यज्ञं परावतश्चिद-
च्छा वसुधीनामविता कारुधायाः ॥ १५॥ १८॥ इदं त्यत्पाच-
मिन्द्रपानमिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि । मत्सद्यथा सौमनसाय
देवं व्य॑स्मद्वेषो युयवद्वाहः ॥ १६॥ एना मंदानो जहि शूर
शचूञ्जामिमजामिं मघवन्नमिचान । अभिषेणो अभ्या॑दे-
दिशानान्पराच इन्द्र प्र मृणा जही च ॥ १७॥ आसु ष्मा णो
मघवन्निन्द्र पृस्व॑स्मभ्यं महि वरिवः सुगं कः । अपां तोकस्य
तनयस्य जेष इन्द्र सूरीन्कृणुहि स्मा नो अर्थ ॥ १८॥ आ त्वा
हरयो वृषणो युजाना वृषरयासो वृषरश्मयोऽन्याः । अस्म-
चांचो वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मदाय सुयुजो वहंतु ॥ १९॥ आ
ते वृषन्वृषणो द्रोणमस्युधृतप्रुषो नोर्मयो मदतः । इन्द्र प्र तुभ्यं
वृषभिः सुतानां वृष्णे भरति वृषभाय सोमं ॥ २०॥ १९॥ वृषासि

दिवो वृषभः पृथिव्या वृषा सिंधूनां वृषभः स्तियानां । वृणो
त इंदुर्वृषभ पीपाय स्वादू रसो मधुपेयो वराय ॥२१॥ अयं
देवः सहसा जायमान इंद्रेण युजा पणिमस्तभायत् । अयं
स्वस्य पितुरायुधानींदुरमुष्णादशिवस्य मायाः ॥२२॥ अयम-
कृणोदुषसः सुपत्नीरयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरंतः । अयं त्रिधातुं
दिवि रोचनेषु चितेषु विंददमृतं निगूहं ॥२३॥ अयं द्यावापृ-
थिवी विष्कभायदयं रथमयुनक्सप्ररश्मिं । अयं गोषु शच्या
पक्रमंतः सोमो दाधार दशयंचमुत्सं ॥ २४ ॥ २० ॥

॥ ४५ ॥ १-३३ शंयुर्वीहस्यः ॥ १-३० इंद्रः । ३१-३३ वृषभवा ॥ १-२८, ३०-३२
गायत्री । २९ अतिनिवृत् । ३३ अनुष्टुप ॥

॥४५॥ य आनयत्परावतः सुनीती तुर्वशं यदु। इंद्रः स नो युवा
सखा ॥१॥ अविप्रे चिद्वयो दधदनाश्रुनां चिदर्वता । इंद्रो जेता
हितं धनं ॥२॥ महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । नास्य
क्षीयंत ऊतयः ॥३॥ सखायो ब्रह्मवाहसेऽर्चत प्र च गायत । सहि
नः प्रमतिर्मही ॥४॥ त्वमेकस्य वृचहन्विता द्वयोरसि । उतेदृशे
यथा वयं ॥५॥ २१॥ नयसीद्वति द्विषः कृणोषुक्थशंसिनः । नृभिः
सुवीर उच्यसे ॥६॥ ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं गीभिः सखायमृग्मियं ।
गां न दोहसे हुवे ॥७॥ यस्य विश्वानि हस्तयोरुचुर्वसूनि नि
द्विता । वीरस्य पृतनाषहः ॥८॥ वि दृह्णानि चिददिवो जनानां
शचीपते । वृह माया अनानत ॥९॥ तमुत्वा सत्य सोमपा इंद्र वा-
जानां पते । अहूमहि अवस्यवः ॥१०॥ २२॥ तमुत्वा यः पुरासिष्य
यो वा नूनं हिते धने । हव्यः स शुधी हव ॥११॥ धीभिरर्वेद्भिरर्वतो
वाजो इंद्र अवाय्यान् । त्वया जेष्य हितं धनं ॥१२॥ अभूरु वीर
गिर्वणो महो इंद्र धने हिते । भरे वितंतसाय्यः ॥१३॥ या तं उति-

रमिचहन्मधूजवस्तुमासन्ति । तथा नो हिनुही रथं ॥ १४ ॥
 स रथेन रथीतमोऽस्माकैनाभियुग्वना । जेषि जिष्णो हितं
 धनं ॥ १५ ॥ २३ ॥ य एक इत्तमु द्रुहि कृष्टीनां विचर्षणिः । प-
 तिर्जज्ञे वृषक्रतुः ॥ १६ ॥ यो गृणतामिदासिंथापिरुती शिवः
 सखा । स त्वं न इन्द्र मृळय ॥ १७ ॥ धिष्व वज्रं गभस्त्यो
 रक्षोहत्याय वज्रिवः । सासहीष्ठा अभि स्पृधः ॥ १८ ॥ प्रत्नं रयी-
 णां युजं सखायं कीरिचोदनं । ब्रह्मवाहस्तमं हुवे ॥ १९ ॥ स
 हि विश्वानि पार्थिवाँ एको वसूनि पत्यते । गिर्वेणस्तमो
 अग्निगुः ॥ २० ॥ २४ ॥ स नो नियुज्जिरा पृण कामं वाजैभिर-
 श्विभिः । गोमंज्जिर्गोपते धृषत् ॥ २१ ॥ तद्वो गाय सुते सचां
 पुरुहूताय सत्त्वेन । शं यद्रवे न शक्तिने ॥ २२ ॥ न या वसुनि
 यमते दानं वाजस्य गोमतः । यत्सीमुप श्रवज्जिरः ॥ २३ ॥ कु-
 वित्संस्य प्र हि व्रजं गोमतं दस्युहा गमत । शचीभिरप नो
 वरत् ॥ २४ ॥ इमा उ त्वा शतक्रतोऽभि प्र णोनुवुर्गिरः । इन्द्र
 वत्सं न मातरः ॥ २५ ॥ २५ ॥ दूणार्शं सख्यं तव गौरसि वीर
 गयते । अश्वो अश्वायते भव ॥ २६ ॥ स मँदस्वा लंधसो राधसे
 तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः ॥ २७ ॥ इमा उ त्वा सुतेसुते
 नक्षन्ति गिर्वेणो गिरः । वत्सं गावो न धेनवः ॥ २८ ॥ पुरुत्तमं
 पुरुणां स्तोतृणां विवाचि । वाजैभिर्वाजयतां ॥ २९ ॥ अस्मा-
 कमिन्द्र भूतु ते स्तोमो वाहिष्ठो अंतमः । अस्मान्नाये महे हिनु
 ॥ ३० ॥ अधि वृबुः पणीनां वर्षिष्ठे मूर्धनस्थात् । उरुः कक्षो न
 गांग्यः ॥ ३१ ॥ यस्य वायोरिव द्रवज्जद्रा रातिः सहस्रिणी । स-
 द्यो दानाय मंहते ॥ ३२ ॥ तत्सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति
 कारवः । वृबुं सहस्रदातमं सूरिं सहस्रसातमं ॥ ३३ ॥ २६ ॥

॥ ४६ ॥ १-१४ शंयुर्वाहसत्यः ॥ इंद्रः ॥ प्रागाथं ॥

॥४६॥ त्वामिद्विहवामहे साता वाजस्य कारवः। त्वां वृचेष्विंद्र
सत्यंति नरस्त्वां काष्ठास्त्वैतः॥१॥ स त्वं नश्चिच वज्रहस्त धृष्णु-
या महः स्तवानो अद्रिवः। गामश्च रथ्यमिंद्र सं किर सचा वाजं
न जिग्युषे ॥२॥ यः सचाहा विचर्षणिं रिंद्रं तं हूमहे वयं। सह-
स्रमुष्क तुविनृम्ण सत्यंते भवां समत्सु नो वृधे ॥३॥ बाधसे
जनान्वृषभेव मन्युना घृषौ मीळ् चूचीषम। अस्माकं बोध्य-
विता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ॥४॥ इंद्र ज्येष्ठं न आ भरं ओजिष्ठं
पपुंरि श्रवः। येनेमे चिच वज्रहस्त रोदसी ओभे सुशिप्र प्राः
॥५॥२७॥ त्वामुयमवसे चर्षणीसहं राजन्देवेषु हूमहे। विश्वा सु
नो विथुरा पिन्दुना वसोऽमिचान्सुषहान्कृधि॥६॥ यदिंद्र ना-
हुषीष्वां ओजो नृम्णं च कृष्टिषु। यद्वा पंच क्षितीनां द्युस्रमा भर
सचा विश्वानि पौंस्या ॥७॥ यद्वा तृक्षौ मघवन्दुह्यावां जने यत्पूरो
कच्च वृष्ण्यं। अस्मभ्यं तद्रिरीहि सं नृषाह्येऽमिचान्सु तुवर्णे
॥८॥ इंद्रं त्रिधातुं शरणं त्रिवरुथं स्वस्तिमत। छुदिर्यच्छ मघव-
द्वाश्च मह्यं च यावयां दिद्युमेभ्यः॥९॥ ये गव्यता मनसा शत्रुमा-
दभुरभिप्रघ्नंति धृष्णुया। अध स्मा नो मघवन्निंद्र गिर्वणस्तनूपा
अंतमो भव ॥१०॥२८॥ अध स्मा नो वृधे भवेद्र नायमवा युधि।
यदंतरिक्षे पतरयंति पर्णिनो दिद्यवस्तिग्ममूर्धानः॥११॥ यत्र शू-
रासस्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणां। अध स्मा यच्छ तन्वेऽ
तने च छुदिरचिचं यावय द्वेषः ॥१२॥ यदिंद्र सर्गे अर्वतश्चोद-
यांसे महाधने। अस्मने अर्ध्वनि वृजिने पयि श्येनां इव अवस्य-
तः ॥१३॥ सिधूरिव प्रवण आश्रुया यतो यदि क्रोशमनु ष्वणि।
आ ये वयो न वर्वृत्यामिषि गृभीता बाहोर्गवि ॥१४॥२९॥

०४ अ० ७. व० ३२.]

॥ ४०५ ॥

[म० ६. अ० ४. सू० ४७.]

॥ ४७ ॥ १-३१ गर्गः ॥ १-५ सोमः । ६-१९. २०२. २१. ३१२ इन्द्रः । २०१ विं-
गोक्तदेवताः । २२-२५ प्रसोक्तस्य सार्जयस्य दानस्तुतिः । २६-२८ रथः ।
२९-३१ दुन्दुभिः ॥ १-१८. २०-२२. २६. २८-३१ चिष्टुष । १९ बृहती । २३
अनुष्टुप । २४ गायत्री । २५ द्विपदा । २७ जगती ॥

॥ ४७ ॥ स्वादुष्किलायं मधुमाँ उतायं तीव्रः किलायं रसवाँ
उतायं । उतो न्वपस्य पपिवांसमिंद्रं न कश्चन संहत आहवेषु ॥ १ ॥
अयं स्वादुरिह मदिष्ठ आस यस्थेंद्रौ वृचहत्ये ममादं । पुरुणि
यश्चोत्ता शंबरस्य वि नवतिं नव च देह्योऽहन् ॥ २ ॥ अयं मे
पीत उदियति वाचमयं मनीषामुशतीमजीगः । अयं षक्रु-
वीरिमिमीत धीरो न याभ्यो भुवनं कच्चनारे ॥ ३ ॥ अयं स यो
वरिमाणं पृथिव्या वर्षमाणं दिवो अकृणोदयं सः । अयं पीयूषं
तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्वपतरिष्ठां ॥ ४ ॥ अयं विदच्चिचदशी-
कमणैः शुक्रसंज्ञनामुषसामनीके । अयं महान्महता स्कभनेनो-
द्यामस्तभादृषभो मरुत्वान् ॥ ५ ॥ ३० ॥ धृषत्पिब कलशे सोममिंद्र
वृचहा शूरसमरे वसूनां । माध्यंदिने सर्वेन आ वृषस्व रयिस्थानो
रयिमस्मासु धेहि ॥ ६ ॥ इंद्र प्र णः पुरएतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं
वस्यो अच्छ । भवा सुपारो अतिपारयो नो भवा सुनीतिरुत
वामनीतिः ॥ ७ ॥ उरुनो लोकमनुनेषि विद्वान्स्वर्वज्ज्योतिरभयं
स्वस्ति । अष्ट्वा त इंद्र स्यविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा बृहतां
॥ ८ ॥ वरिष्ठे न इंद्र वंधुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्वयोरा । इषमा व-
क्षीषां वर्षिष्ठां मा नस्तारीन्मघवन्नायो अर्यः ॥ ९ ॥ इंद्र मृळ मद्यं
जीवातुमिच्छ चोदय धियमयसो न धारा । यत्किंचाहं त्वायुरिदं
वदामितज्जुषस्व कृधिमा देववतं ॥ १० ॥ ३१ ॥ चातारमिंद्रमविता-
रमिंद्रं हवेहवे सुहवं शूरमिंद्रं । ह्रयामि शक्रं पुरुहूतमिंद्रं स्वस्ति
नो मघवा धातिंद्रः ॥ ११ ॥ इंद्रः सुचामा स्ववाँ अवोभिः सुमृळी-

को भवतु विश्ववेदाः । बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य
पतयः स्याम ॥ १२ ॥ तस्य वयं सुमती यज्ञियस्यापि भद्रे सौम-
नसे स्याम । स सुचामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराचिद्वेषः सनुत-
युयोतु ॥ १३ ॥ अव त्वे इन्द्र प्रवतो नोर्मिर्गिरो ब्रह्माणि नियुतो
धवन्ते । उरू न राधः सर्वना पुरुषयपो गा वज्रिन्युवसे समि-
दून् ॥ १४ ॥ क ई स्तवक्तः पृणात्को यजाते यदुयमिन्मघवा
विश्वहावेत् । पादाविव प्रहरन्नन्यमन्यं कृणोति पूर्वमपरं
शचीभिः ॥ १५ ॥ ३२ ॥ शृण्वे वीर उयमुयं दमायन्नन्यमन्य-
मतिनेनीयमानः । एधमानद्विभुभयस्य राजा चोष्कूयते
विश्व इन्द्रो मनुष्यान् ॥ १६ ॥ परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति वि-
तर्तुराणो अपरेभिरिति । अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वीरिन्द्रः
शरदस्तर्तरीति ॥ १७ ॥ रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव तदस्य रूपं
प्रतिचक्षणाय । इन्द्रो मायाभिः पुरुरूपं ईयते युक्ता ह्यस्य ह-
रयः शता दश ॥ १८ ॥ युजानो हरिता रथे भूरि त्वष्टेह राजति ।
को विश्वाहा द्विषतः पक्ष आसत उतासीनेषु सूरिषु ॥ १९ ॥
अगव्यूति क्षेत्रमागन्म देवा उर्वी सती भूमिरंहूराभूत ।
बृहस्पते प्र चिकित्सा गविष्टावित्या सते जरित्र इन्द्र पण्यां
॥ २० ॥ ३३ ॥ दिवेदिवे सहशीरन्यमर्धं कृष्णा असेधदप सचनो
जाः । अहन्दासा वृषभो वस्तयन्तोद्वज्जे वर्चिनं शंवरं च ॥ २१ ॥
प्रस्तोक इन्नु राधसस्त इन्द्र दश कोशयीर्दशं वाजिनोऽदात् ।
दिवोदासादतिथिगवस्य राधः शंवरं वसु प्रत्ययभीष्म ॥ २२ ॥
दशाश्चान्दश कोशान्दश वस्त्राधिभोजना । दशो हिरण्य-
पिंडान्दिवोदासादसानिषं ॥ २३ ॥ दश रथान्प्रष्टिमतः शतं
गा अयर्वभ्यः । अश्वयः पायवेऽदात् ॥ २४ ॥ महि राधो

विश्वजन्यं दधानान्भरद्वाजान्साञ्जयो अभ्ययष्ट ॥ २५ ॥ ३४ ॥ वन-
स्पते वीङ्गो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः । गोभिः संनद्धो
असि वीळयस्वास्थाता ते जयतु जेतानि ॥ २६ ॥ दिवस्पृथिव्याः
पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः । अपामोऽज्मानं परि
गोभिरावृतमिंद्रस्य वज्रं हविषारथं यज ॥ २७ ॥ इंद्रस्य वज्रो मरु-
तामनीकं मित्रस्य गर्भो वह्णस्य नाभिः । सेमां नो हव्यदातिं
जुषाणो देव रथं प्रति हव्या गृभाय ॥ २८ ॥ उपश्वासय पृथिवीमुत
द्यां पुरुचा ते मनुतां विष्टितं जगत् । स दुंदुभे सजूरिद्रेण देवैर्दूरा-
हवीयो अपसेध शत्रून् ॥ २९ ॥ आक्रंदय बलमोजौ न आधानिः
एनिहिदुरिता बाधमानः । अपप्रोय दुंदुभे दुच्छुना इत इंद्रस्य मु-
ष्टिरसि वीळयस्व ॥ ३० ॥ आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमहुं दुभि-
र्वावदीति । समश्रपर्णाश्चरति नो नरोऽस्माकं मिंद्रयिनी जयंतु
॥ ३१ ॥ ३५ ॥ ७ ॥

॥ ४८ ॥ १-२२ शंयुर्बाह्यस्यः ॥ तृणपाणिकं पृथ्वीसूक्तं । १-१० अग्निः । ११. १२.
२०. २१ मरुतः । १३-१५ मरुतो जिगोक्तदेवता वा । १६-१९ पूषा । २२ पृथ्वी-
र्वावाभूमी वा ॥ १. ३. ५. ९. १४. १९. २० बृहती । २. ४. १०. १२. १७ सतीवृ-
हती । ६. ८ महासतीवृहती । ७ महावृहती । ११. १६ ककुप । १३. १८ पुरउ-
ष्णिक् । १५ अतिजगती । २१ यवमध्या महावृहती । २२ अनुष्टुप् ॥

॥ ४८ ॥ यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरा च दक्षसे । प्रप्र वय-
ममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंसिषं ॥ १ ॥ ऊर्जो नपातं स
हिनायमस्मयुदाशेम हव्यदातये । भुवद्वाजेष्वविता भुवंहृध
उत चाता तनूनां ॥ २ ॥ वृषा ह्यमे अजरो महान्विभास्य-
र्चिषा । अजस्रेण शोचिषा शोशुचच्छुचे मुदीतिभिः सु दी-
दिहि ॥ ३ ॥ महो देवान्यजसि यस्यानुषक्तव क्रवोत दंसनां ।
अवाचः सी कृणुह्यमेऽवसे रास्व वाजोत वंस्व ॥ ४ ॥

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य पिप्रति । सहसा यो मथितो
जायते नृभिः पृथिव्या अधि सान्वि ॥५॥१॥ आ यः पप्रौ भा-
नुना रोदसी उभे धूमेन धावते दिवि । तिरस्तमो ददृश ऊर्म्या-
स्वा श्यावास्वरूपो वृषा श्यावा अरूपो वृषा ॥६॥ बृहज्जि-
रमे अर्चिभिः श्रुक्तेण देव शोचिषा । भरद्वाजे समिधानो
यविष्ठच रेवन्नः श्रुक् दीदिहि ह्युमत्यावक दीदिहि ॥७॥ वि-
श्वासां गृहपतिर्विशामसि त्वमग्ने मानुषीणां । शतं पूभि-
र्यविष्ठ पाह्यंहसः समेद्वारं शतं हिमाः स्तोतृभ्यो ये च ददति
॥८॥ त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय । अस्य रायस्त्व-
मग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः ॥९॥ पर्विं तोकं तनयं
पतृभिष्ट्वमदधैरप्रयुत्तभिः । अग्ने हेळांसि देव्या युयोधि नो-
ऽदेवानि हूरांसि च ॥१०॥२॥ आ संखायः सवर्दुषां धेनुमज-
ध्वमुप नयसा वचः । सृजध्वमनपस्फुरां ॥११॥ या शर्धाय
मारुताय स्वभानवे श्रवोऽमृत्यु धुक्षत । या मृळीके मरुतां
तुराणां या सुक्षिरेवयावरी ॥१२॥ भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता ।
धेनुं च विश्वदोहसमिषं च विश्वभोजसं ॥१३॥ तं व इद्रं न सु-
क्रतुं वरुणमिव मायिनं । अर्यमणं न मद्रं सुप्रभोजसं विष्णुं न
स्तुष आदिशे ॥१४॥ तेषं शर्धो न मारुतं तुविष्वण्यनवराणं
पूषणं सं यथा शता । सं सहसा कारिषच्चर्षणिभ्य आँ आविर्गु-
ह्ना वसू करत्सुवेदा नो वसू करत ॥१५॥ आ मां पूषन्नुप द्रव
शंसिषं नु ते अपिकर्ण आघृणे । अघा अर्यो अरांतयः ॥१६॥३॥
मा कांकवीरमुद्धो वनस्पतिमशस्तीर्वि हि नीनशः । मोत सू-
रो अहं एवा च न गीवा आदधते वेः ॥१७॥ हतेरिव तेऽवृवा-
मस्तु सख्यं । अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूणेस्य दधन्वतः ॥१८॥

परो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत श्रिया । अभि ख्यः पूषन्मृत-
नासु नस्त्वमवा नूनं यथा पुरा ॥१९॥ वामी वामस्य धृतयः
प्रणीतिरस्तु सूनृता । देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वेजानस्य प्र-
यज्यवः ॥२०॥ सद्यश्चिद्यस्य चर्कृतिः परि द्यां देवो नैति सूर्यः ।
त्वेषं शवो दधिरे भामं यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं
शवः ॥२१॥ सकृच्च द्यौरजायत सकृद्भूमिरजायत । पृथ्वा दुग्धं
सकृत्पयस्तदन्यो नानु जायते ॥२२॥ ४ ॥

॥ ४९ ॥ १-१५ ऋजिष्वा ॥ विश्वे देवाः ॥ १-१४ त्रिष्टुप् । १५ शक्करी ॥

॥ ४९ ॥ स्तुषे ज न्नं नव्यसीभिर्गीर्भिर्मित्रावरुणा सु-
मयन्ता । त आ गमन्तु । इह श्रुवंतु सुस्त्रासो वरुणो मित्रो
अग्निः ॥१॥ वि गेविश ईड्यमध्वरेष्वहप्रक्रतुमरतिं युवन्त्योः ।
दिवः शिशुं सहसः सूनुमग्निं यज्ञस्य केतुमरुषं यजध्वै ॥२॥ अ-
रुषस्य दुहितरा विरुषे स्तृभिरन्या पिपिशे सूरौ अन्या । मि-
थस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत चक्ष्यमाने ॥३॥
प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रयि विश्ववारं रथप्रां । द्यु-
तद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो ॥४॥
स मे वपुश्छदयदश्विनोर्यो रथो विरुक्तात्मनसा युजानः ।
येन नरा नासत्येषयध्वै वर्तिर्याथस्तनयाय त्मने च ॥५॥ ५ ॥
पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिन्वतमप्यानि ।
सत्यश्रुतः ऋवयो यस्य गीर्भिर्जगतः स्थातजगदा कृणुध्वै
॥६॥ पावोरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं
धात । माभिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गृणते शर्म
यंसत् ॥७॥ पृथस्पथः परिपतिं वचस्था कामेन कृतो अभ्या-
नऊर्क । स नो रासच्छुरुधश्चद्राया धियं धियं सीषधाति

प्र पूषा ॥ ८ ॥ प्रथमभाजं यशसं वयोधां सुपाणिं देवं सुगभ-
स्तिमृषं । होता यक्षद्यजतं पस्त्यानामग्निस्त्वष्टारं सुहवं वि-
भावां ॥ ९ ॥ भुवनस्य पितरं गीर्भिराभी रुद्रं दिवा वर्धयां
रुद्रमक्तौ । बृहंतमृष्वमजरं सुषुम्नमृधग्धुवेम कविनेषितासः
॥ १० ॥ ६ ॥ आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गंत गृणतो
वरस्यां । अचिचं चिद्धि जिन्वथा वृधंत इत्या नक्षतो नरो
अंगिरस्वत् ॥ ११ ॥ प्र वीराय प्र तवसे तुरायाजां यूथेव प-
शुरक्षिरस्तं । स पिस्पृशति तन्विं श्रुतस्य स्तृभिर्न नाकं वच-
नस्य विपः ॥ १२ ॥ यो रजांसि विममे पार्थिवानि त्रिश्चिद्धि-
ष्णुर्मनवे बाधित्त्यं । तस्य ते शर्मन् द्यमाने राया मदेम
तन्वा ३ तनां च ॥ १३ ॥ तन्नोऽहिर्वुध्यो अरिर्कैस्तत्पर्वतस्त-
त्सविता चनो धात् । तदोषधीभिर्भि रा। षाचो भगः पुरं-
धिर्जिन्वतु प्र राये ॥ १४ ॥ नू नो रयिं रथ्यं चर्षणिप्रं मुन्तीर-
मह ऋतस्य गोपां । क्षयं दाताजरं येन जनान्स्पृधो अदेवी-
रभि च क्रमाम विश आदेवीरभ्य १ श्रवाम ॥ १५ ॥ ७ ॥ ४ ॥

॥ ५० ॥ १-१५ अजिज्ञा ॥ विद्ये देवाः ॥ चिष्टप ॥

॥ ५० ॥ हुवे वो देवीमदितिं नमोभिर्मृळीकाय वरुणं मि-
चमयिं । अभिष्टदामर्यमणं सुशेवं चातृन्देवान्सवितारं भगं
च ॥ १ ॥ सुज्योतिषः सूर्य दक्षपितृननागास्त्वे मुमहो वीहि
देवान् । द्विजन्मानो य ऋतसापः सत्याः स्वर्दतो जता अ-
ग्निजिह्वाः ॥ २ ॥ उत द्यावापृथिवी द्युचमुरु बृहदोदसी शरणं
सुषुम्ने । महस्करथो वरिवो यथा नोऽसे क्षयाय धिषणे अनेहः
॥ ३ ॥ आ नो रुद्रस्य मूनवो नमंतामद्या हुतासो वसवोऽधृ-
ष्टाः । यदीमभै महति वा हितासो बाधे मरुतो अह्नाम देवान्

॥४॥ मि॒म्यस्ते॒ येषु॒ रो॒द॒सी नु दे॒वी सि॒ष॒क्ति पू॒षा अ॒भ्यर्ध॒य॒ज्वा ।
 श्रु॒त्वा ह॒वं म॒रुतो॒ यङ्ग या॒थ भू॒मा रेज॑ते अ॒ध्वनि॒ प्रवि॑क्ते ॥५॥८॥
 अ॒भि त्वं वी॒रं गि॒र्वेण॑सम॒र्चेद्रं ब्रह्म॑णा ज॒रित॒र्नवे॑न । अ॒व॒दि॒ङ्ग॒
 व॒मुप॑ च स्त॒वानो॒ रास॒द्वाजाँ॑ उ॒प॒ महो॑ गृ॒णानः॑ ॥६॥ ओ॒मा॒
 न॒मापो॑ मा॒नुषी॒रमृ॑क्तं धा॒तं तो॒काय॑ त॒नया॑य शं योः । यू॒यं
 हि ष्ठा भि॒षजो॑ मा॒तृ॒त॒मा वि॒श्वस्य॑ स्या॒तुर्ज॑ग॒तो ज॒नि॒वीः ॥७॥
 आ नो॑ दे॒वः स॒वि॒ता चा॒य॒मा॒णो हि॒र॒ण्य॒पा॒णि॒र्य॒ज॒तो ज॑ग॒
 म्या॒त् । यो द॒त्त॒वाँ उ॒षसो॑ न प्र॒तीकं॑ व्यू॒रुते॑ दा॒प्नुषे॑ वा॒र्याणि॑
 ॥८॥ उ॒त त्वं सू॒नो स॒हसो॑ नो अ॒द्या दे॒वाँ अ॒स्मिन्ध्वे॑ व॒वृ॒त्याः ।
 स्या॒म॒हं ते॒ स॒द॒मि॒द्रा॒तौ त॒वं स्या॒म॒मेऽव॑सा सु॒वीरः॑ ॥९॥ उ॒त
 त्या मे॑ ह॒व॒मा ज॑ग॒म्या॒तं ना॑स॒त्या धी॒भि॒र्यु॒वम॑ंग वि॒प्रा । अ॒चिं
 न म॒ह॒स्त॒म॒सोऽमु॒मुक्तं॑ तू॒र्व॒तं न॒रा दु॒रि॒ता॒द॒भी॒के ॥१०॥१॥ ते नो॑
 रा॒यो द्यु॒मतो॑ वा॒ज॒व॒तो दा॒तारो॑ भू॒त नृ॒व॒तः पु॒रु॒क्षोः । द॒श॒स्य॑तो
 दि॒व्याः पा॒रि॒वा॒सो गो॒जा॒ता अ॒प्या मृ॒ळ॒तां च॑ दे॒वाः ॥११॥
 ते नो॑ रु॒द्रः सर॑स्वती स॒जोषा॑ मी॒ळु॒षातो॑ वि॒ष्णुर्मृ॑ळ॒तु वा॒युः ।
 ऋ॒भु॒क्षा वा॒जो दै॒व्यो वि॒धा॒ता प॒र्जन्या॑वा॒ता पि॒प॒य॒तामि॒षं नः॑
 ॥१२॥ उ॒त स्य॑ दे॒वः स॒वि॒ता भ॒गो नोऽपां॑ न॒पा॒द॒व॒तु दा॒नु प॒
 रिः । त॒व॒ष्टा दे॒वेभि॑र्ज॒नि॒भिः स॒जोषा॑ द्यौर्दे॒वेभिः॑ पृ॒थि॒वी सं॒मु॒द्रैः
 ॥१३॥ उ॒त नोऽहि॑र्बु॒ध्न्यः ऋ॒णो॒त्व॒ज॒ एक॑पा॒त्पृ॒थि॒वी सं॒मु॒द्रः ।
 वि॒श्वे दे॒वा ऋ॒ता॒वृ॒धो हु॒वा॒नाः स्तु॒ता म॑चाः क॒वि॒श॒स्ता अ॑व॒न्तु
 ॥१४॥ ए॒वा न॒पा॒तो म॒म त॒स्य धी॒भिर्भ॑र॒द्वा॒जा अ॒भ्यर्च॑त्य॒कैः । सा
 हु॒ता॒सो व॒स॒वोऽधृ॑ष्टा वि॒श्वे स्तु॒ता॒सो भू॒ता य॒ज॒त्राः ॥१५॥१०॥

॥५१॥ १-१६ ऋजि॒या ॥ वि॒श्वे दे॒वाः ॥ १-१२ वि॒ष्टुप॑ । १३-१५ उ॒ष्णि॒क् । १६ अ॒नु॒ष्टु॒प् ॥

॥ ५१ ॥ उ॒दु॒ त्य॒च्चक्षु॑र्म॒हि मि॒त्रयो॑राँ ए॒ति प्रि॒यं व॑रु॒ण-

यो॒रद॒ब्धं । ऋ॒तस्य॒ शुचिं॑ दर्श॒तमनी॑कं रु॒क्मो न दि॒व उदि॑ता
व्य॒द्यौत् ॥ १ ॥ वेद॒ यस्ती॑णि वि॒दथान्ये॑षां दे॒वानां॑ जन्म॒ सनु॒-
तरा॒ च वि॒प्रः । ऋ॒जु म॑तै॒षु वृ॒जिना॒ च प॒श्यन्भि॒ चष्टे॒ सूरौ॑
अ॒र्य ए॒वान् ॥ २ ॥ स्तु॒ष उ॒ वो म॒ह ऋ॒तस्य॒ गो॒पान॑दि॒तिं
मि॒त्रं वरु॑णं मु॒जा॒तान् । अ॒र्यम॑णं भ॒गम॑द॒ब्धधी॑ती॒नच्छा॑ वो॒चे
सध॒न्यः पा॒वका॑न् ॥ ३ ॥ रि॒शाद॑सः स॒त्प॑ती॒रद॒ब्धान्म॒हो रा॒ज्ञः
सु॒वस॑नस्य॒ दा॒तृन् । यू॒नः सु॒क्ष॒त्रान्क्ष॑य॒तो दि॒वो नृ॒नादि॒त्या-
न्या॒म्यदि॑तिं दु॒वी॒यु ॥ ४ ॥ द्यौ॒ऽष्पि॒तः पृ॒थि॒वि मा॒तर॑भृ॒गये॑
भा॒तर्व॑स॒वो मृ॒ळता॑ नः । वि॒श्व आ॑दि॒त्या अ॑दि॒ते स॒जोषा॑
अ॒सभ्यं॒ शर्मे॑ बहु॒लं वि॒ यंत ॥ ५ ॥ ११ ॥ मा नो॒ वृ॒काय॑ वृ॒क्ये
सम॑स्मा अ॒घाय॑ते री॒रध॑ता यज॒त्राः । यू॒यं हि ष्ठा र॒थ्यो न॑स्त॒नू-
नां यू॒यं दक्ष॑स्य॒ वच॑सो बभू॒व ॥ ६ ॥ मा व॒ एनो॑ अ॒न्यकृ॑तं भु॒जेम॒
मा त॑त्क॒र्म व॑स॒वो य॒च्चय॑न्वे । वि॒श्वस्य॒ हि क्ष॑य॒थ वि॒श्वदे॒वाः स्व॒यं
रि॒पुस्त॑न्वं री॒रिषी॑ष्ट ॥ ७ ॥ नम॒ इदु॑यं नम॒ आ वि॑वा॒से नमो॑ दा॒-
धार॒ पृथि॑वीमु॒त द्यां । नमो॑ दे॒वेभ्यो॒ नम॑ ई॒श एषां॑ कृ॒तं चि॑दे॒-
नो नम॑सा वि॒वासे ॥ ८ ॥ ऋ॒तस्य॒ वो र॒थ्यः पू॒तद॑क्षानृ॒तस्य॒
प॒स्य॒सदो॑ अ॒द॒ब्धान् । ताँ आ नमो॑भि॒रु॒चक्ष॑सो नृ॒न्विश्या॑न्व
आ न॑मे म॒हो य॑ज॒त्राः ॥ ९ ॥ ते हि श्रे॑ष्ठ॒वर्च॑स॒स्त उ॒ नस्ति॒रो
वि॒श्यानि॑ दु॒रिता॑ नय॑ति । सु॒क्ष॒त्रासो॑ वरु॒णो मि॒त्रो अ॒ग्निर्ऋ॒-
त॒धी॑तयो व॒क्त्रा॒जस॑त्याः ॥ १० ॥ १२ ॥ ते न॒ इन्द्रः॑ पृथि॒वी क्षा॑मं व॒-
र्ध॒न्यूषा॑ भ॒गो अ॑दि॒तिः प॑ञ्च॒ जनाः॑ । सु॒श॒र्मा॒णः स्व॑व॒सः सु॒नी॒था
भ॒वतु॑ नः सु॒चा॒त्रासः॑ सु॒गो॒पाः ॥ ११ ॥ नू स॒द्भानं॑ दि॒व्यं न॑शि दे॒वा
भा॒रद्वा॑जः सु॒म॒तिं या॑ति॒ होता॑ । आ॒साने॑भि॒र्यज॑मानो मि॒ये-
धे॒र्दे॒वानां॑ जन्म॒ वसू॑युर्व॒वद ॥ १२ ॥ अप॒ त्यं वृ॒जिनं॑ रि॒पुं स्ते॒न-

ममे दुराध्यं । द॒विष्टम॑स्य स॒त्पते॑ कृ॒धी सु॑गं ॥ १३ ॥ यावा॑णः सोम
नो हि कै॑ सखि॒त्वनाय॑ वाव॒शुः । ज॒ही न्य॑चि॒रं प॒रि वृ॒को हि
षः ॥ १४ ॥ यूयं॑ हि ष्ठा सु॒दानव॑ इ॒न्द्रज्ये॑ष्ठा अ॒भिद्य॑वः । क॒र्ता नो॒ अ-
ध्व॒न्ना सु॑गं गो॒पा अ॒मा ॥ १५ ॥ अपि॑ प॒ंथा॒मग॑न्महि स्व॒स्तिगा-
म॑ने॒हसं । येन॑ वि॒श्वाः परि॑ द्विषो॒ वृण॑क्ति वि॒न्दते॑ वसुं ॥ १६ ॥ १३ ॥

॥ ५२ ॥ १-१७ ऋजिश्वा ॥ विश्वे देवाः ॥ १-६. १३. १५. १७ त्रिष्टुप् । ७-१२
गायत्री । १४ जगती ॥

॥ ५२ ॥ न त॒हि॒वा न पृ॑थि॒व्यानु॑ म॒न्ये न य॒ज्ञेन॑ नो॒त श॒मी-
भि॒राभिः॑ । उ॒ज्जंतु॑ तं सु॒भ्व॑ः प॒र्वता॑सो॒ नि ही॑यता॒मति॒याज॑स्य
य॒ष्टा ॥ १ ॥ अ॒ति वा॒ यो म॑रुतो॒ मन्य॑ते नो॒ ब्रह्म॑ वा॒ यः क्रि॒य-
मा॑णं नि॒नि॒त्सात् । तपू॑षि॒ तस्मै॑ वृ॒जि॒नानि॑ संतु॒ ब्रह्म॑द्विष॒मभि
तं शो॑चतु॒ द्यौः ॥ २ ॥ कि॒मंग॑ त्वा ब्रह्म॑णः सोम गो॒पां कि॒मंग॑ त्वा-
हुर॑भि॒शस्ति॒पां नः॑ । कि॒मंग॑ नः प॒श्यसि॑ नि॒द्यमा॑ना॒ब्रह्म॑द्विषे
तपु॑षि॒ हेति॑मस्य ॥ ३ ॥ अ॒व॑न्तु॒ मामु॑षसो॒ जाय॑माना॒ अ॒व॑न्तु॒ मा
सि॒धवः॑ पि॒न्वमा॑नाः । अ॒व॑न्तु॒ मा प॑र्वता॒सो ध्रु॑वासोऽ॒व॑न्तु॒ मा
पि॒तरो॑ दे॒वहू॑तौ ॥ ४ ॥ वि॒श्वदा॑नीं सु॒मन॑सः स्याम॒ पश्ये॑म॒ नु
सू॒र्यमु॑च्च॒रंतं॑ । तथा॑ क॒रद्व॑सु॒पति॑र्वसू॒नां दे॒वाँ ओहा॑नोऽव॒साग॑-
मि॒ष्टः ॥ ५ ॥ १४ ॥ इ॒न्द्रो ने॑दि॒ष्टम॑व॒साग॑मि॒ष्टः सर॑स्वती॒ सिं-
धु॒भिः पि॒न्वमा॑ना । प॒र्जन्यो॑ न॒ ओष॑धीभि॒र्मयो॑भुर॒ग्निः सु॑शंसः
सु॒हवः॑ पि॒तेव॑ ॥ ६ ॥ विश्वे॑ दे॒वास॒ आ ग॑त॒ शृणु॑ता मं इ॒मं
ह॒वं । ए॒दं ब॒र्हिर्नि॑ षी॒दत॑ ॥ ७ ॥ यो वो॑ दे॒वा धृ॑त॒स्तुना॑ ह॒व्येन॑
प्र॒तिभू॑षति । तं वि॒श्व उ॑प॒ गच्छ॑थ ॥ ८ ॥ उ॒प॒ नः सू॑नवो॒ गिरः॑
शृ॒ण्व॑न्त्व॒मृत॑स्य॒ ये । सु॒मृ॒च्छी॒का भ॑वंतु॒ नः ॥ ९ ॥ विश्वे॑ दे॒वा ऋ॒-
ता॒वृध॑ ऋ॒तुभि॑र्ह॒वन॑श्रुतः । जु॒षतां॑ यु॒ज्यं प॑यः ॥ १० ॥ १५ ॥ स्तो-

चमिंद्रो मरुद्गणस्त्वष्टमान्मित्रो अर्येमा । इमा हव्या जुषंत नः
॥११॥ इमं नो अग्ने अध्वरं होतर्वयुनशो यज । चिकित्वादैव्यं
जनं ॥१२॥ विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये अंतरिक्षे य उप द्य-
वि ष्ट । ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि
मादयध्वं ॥१३॥ विश्वे देवा मम शृण्वंतु यज्ञिया उभे रोदसी
अपां नपाच्च मन्म । मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं सु-
स्नेष्विद्वो अंतमा मदेम ॥१४॥ ये के च ज्मा महिनो अहिमा-
या दिवो जज्ञिरे अपां सधस्थे । ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः
क्षप उस्मा वरिवस्थंतु देवाः ॥१५॥ अग्नीपजेत्याववतं धियं
मेऽस्मिन्हवे सुहवा सुष्टुतिं नः । इळामन्यो जनयन्नभैमन्यः
प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे ॥१६॥ स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने
अग्नौ सूक्तेन महा नमसा विवासे । अस्मिन्नो अद्य विदधे
यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वं ॥१७॥ १६ ॥

॥ ५३ ॥ १-१० भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ पूषा ॥ १-७. ९. १० गायत्री । ८ चिष्टुप् ॥

॥५३॥ वयमुं त्वा पथस्पते रथं न वाजसातये । धिये पूषन्न-
युज्महि ॥१॥ अभि नो नर्य वसु वीरं प्रयंतदक्षिणं । वामं गृह-
पतिं नय ॥२॥ अदित्संतं चिदाघृणे पूषन्दानाय चोदय । पृणे-
श्चिद्वि म्रदा मनः ॥३॥ वि पथो वाजसातये चिनुहि वि मृधो
जहि । सार्धतामुय नो धियः ॥४॥ परि तृंधि पणीनामारया
हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रंधय ॥५॥ १७॥ वि पूषन्नारया तुद प-
णेरिच्छ हृदि प्रियं । अथेमस्मभ्यं रंधय ॥६॥ आ रिख किकिरा
कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रंधय ॥७॥ यां पूषन्नर-
चोदनीमारां विभर्षाघृणे । तया समस्य हृदयमा रिख किकिरा
कृणु ॥८॥ या ते अष्टा गोओपशाघृणे पशुसार्धनी । तस्यास्ते

सुन्नमीमहे ॥ ९ ॥ उत नो गोषणिं धियमश्वसां वाजसामुत ।
नृवत्कृणुहि वीतये ॥ १० ॥ १८ ॥

॥ ५४ ॥ १-१० भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ पूषा ॥ गायत्री ॥

॥ ५४ ॥ सं पूषन्विदुषां नय यो अंजसानुशासति । य एवेद-
मिति ब्रवत ॥ १ ॥ समुं पूषणा गमेमहि यो गृहाँ अभिशासति ।
इम एवेति च ब्रवत ॥ २ ॥ पूषणश्चक्रं न रिथति न कोशोऽव प-
द्यते । नो अस्य व्यथते पविः ॥ ३ ॥ यो अस्मै हविषाविधन्त तं
पूषापि मृथते । प्रथमो विंदते वसुं ॥ ४ ॥ पूषा गा अन्वेतु नः
पूषा रक्षत्वर्वतः । पूषा वाजं सनोतु नः ॥ ५ ॥ १९ ॥ पूषन्ननु प्र गा इहि
यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत ॥ ६ ॥ माकिर्नेशन्माकीं
रिषन्माकीं सं शारि केवटे । अथारिषाभिरा गहि ॥ ७ ॥ शृखंतं
पूषणं वयमिर्यमनष्टवेदसं । ईशानं राय ईमहे ॥ ८ ॥ पूषन्तव व्रते
वयं न रिथेम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि ॥ ९ ॥ परि पूषा
परस्ताडस्तं दधातु दक्षिणं । पुनर्नो नष्टमाजंतु ॥ १० ॥ २० ॥

॥ ५५ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ पूषा ॥ गायत्री ॥

॥ ५५ ॥ एहि वां विमुचो नपादाघृणे सं संचावहे । रथीर्चु-
तस्य नो भव ॥ १ ॥ रथीतमं कपर्दिनमीशानं राधसो महः । रायः
सखायमीमहे ॥ २ ॥ रायो धारास्याघृणे वसो राशिरजाश्व ।
धीवतोधीवतः सखा ॥ ३ ॥ पूषणं न्व १ जाश्वमुप स्तोषाम वा-
जिनं । स्वमुर्यो जार उच्यते ॥ ४ ॥ मातुर्दिधिषुमं ब्रवं स्वसुर्जारः
शृणोतु नः । भातेद्रस्य सखा मम ॥ ५ ॥ आज्ञासः पूषणं रथे
निश्रुभास्ते जनप्रियं । देवं वहंतु विभ्रतः ॥ ६ ॥ २१ ॥

॥ ५६ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ पूषा ॥ १-५ गायत्री । ६ अनुष्टुप ॥

॥ ५६ ॥ य एनमादिदेशति कर्मादिति पूषणं । न तेन देव

अ० ४. अ० ६. व० २४.] ॥ ४१६ ॥ [म० ६. अ० ५. सू० ५६]

आदिशे ॥१॥ उत घा स रथीतमः सख्या सत्यतिर्युजा । इंद्रो
वृचाणि जिघ्रते ॥२॥ उतादः परुषे गवि सूरश्चक्रं हिरण्ययं ।
नैरयद्रथीतमः ॥३॥ यदद्य त्वा पुरुष्टुत ब्रवाम दस मंतुमः ।
तत्सु नो मन्म साधय ॥४॥ इमं च नो गवेषणं सातये सीषधो
गणं । आरातूपन्नसि श्रुतः ॥५॥ आ ते स्वस्तिमीमह आरेअ-
घामुपावसुं । अद्या च सर्वतातये श्वश्च सर्वतातये ॥६॥ २२ ॥

॥ ५७ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रापूषणौ ॥ गायत्री ॥

॥५७॥ इंद्रा नु पूषणा वयं सख्याय स्वस्तये । हुवेम वाज-
सातये ॥१॥ सोममन्य उपासदत्यातवे चम्वोः सुतं । कर्भमन्य
इच्छति ॥२॥ अजा अन्यस्य वह्नयो हरी अन्यस्य संभृता । ताभ्यां
वृचाणि जिघ्रते ॥३॥ यदिद्रो अनयद्रितो महीरपो वृषतमः ।
तत्र पूषाभवत्सचा ॥४॥ तां पूषाः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र व-
यामिव । इंद्रस्य चा रभामहे ॥५॥ उत्पूषणं युवामहेऽभीशूरिव
सारथिः । मद्या इंद्रं स्वस्तये ॥६॥ २३ ॥

॥ ५८ ॥ १-४ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ पूषा ॥ १. ३. ४ त्रिष्टुप् । २ जगती ॥

॥५८॥ शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यद्विष्टुरूपे अहनी द्यौरि-
वासि । विश्वा हि माया अवसि स्वधावो भद्रा ते पूषन्निह
रातिरस्तु ॥१॥ अजाश्वः पशुपा वाजपस्त्यो धियंजिन्वो भुवने
विश्वे अर्पितः । अष्टां पूषा शिथिरामुद्धरीवृजत्संचक्षाणो
भुवना देव ईयते ॥२॥ यास्ते पूषन्नावो अंतः समुद्रे हिरण्य-
यीरंतरिक्षे चरति । ताभिर्यासि दूत्यां सूर्यस्य कामेन कृतं श्रवं
इच्छमानः ॥३॥ पूषा सुबन्धुर्दिव आ पृथिव्या इच्छस्पतिर्म-
घवा दस्सर्वचाः । यं देवासो अददुः सूर्यायै कामेन कृतं तवसं
स्वंच ॥४॥ २४ ॥

॥ ५९ ॥ १-१० भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्राग्नी ॥ १-६ बृहती । ७-१० अनुष्टुप ॥

॥ ५९ ॥ प्र नु वोचा सुतेषु वां वीर्याऽ या नि चक्रयुः । हता-
सी वां पितरो देवशचव इंद्राग्नी जीवथो युवं ॥ १ ॥ वक्रित्या
महिमा वामिंद्राग्नी पनिष्ठ आ । समानो वां जनिता भ्रातरा
युवं यमाविहेहमातरा ॥ २ ॥ ओकिवांसां सुते सचाँ अश्वा सप्ती
इवादेने । इंद्रान्वग्नी अवसेह वज्रिणा वयं देवा हवामहे ॥ ३ ॥
य इंद्राग्नी सुतेषु वां स्तवत्तेष्वृतावृधा । जोषवाकं वदतः पज-
होषिणा न देवा भसथश्चन ॥ ४ ॥ इंद्राग्नी को अस्य वां देवौ
मर्तेश्चिकेतति । विषूचो अश्वान्युयुजान ईयत एकः समान आ
रथे ॥ ५ ॥ २५ ॥ इंद्राग्नी अपादियं पूर्वागात्पड्वतीभ्यः । हिती
शिरो जिह्या वावदृशरत्तिंशत्पदा न्यक्रमीत् ॥ ६ ॥ इंद्राग्नी आ
हि तन्वते नरो धन्वानि बाहोः । मा नो अस्मिन्महाधने परा
तर्कं गविष्टु ॥ ७ ॥ इंद्राग्नी तपति माघा अर्यो अरांतयः ।
अप द्वेषांस्या कृतं युयुतं सूर्यादधि ॥ ८ ॥ इंद्राग्नी युवोरपि
वसु दिव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायु-
पोषसं ॥ ९ ॥ इंद्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमैर्भिर्हवनश्रुता । वि-
श्वाभिर्गीर्भिरा गंतमस्य सोमस्य पीतये ॥ १० ॥ २६ ॥

॥ ६० ॥ १-१५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्राग्नी ॥ १-३. १३ चिष्टुप । ४-१२ गायत्री ।
१४ बृहती । १५ अनुष्टुप ॥

॥ ६० ॥ अथवृचमुत सनोति वाजमिंद्रा यो अग्नी सहुरी स-
पयात् । इरज्यंता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयंता ॥ १ ॥
ता योधिष्टमभि गा इंद्र नूनमपः स्वरुषसो अग ऊहाः । दिशः
स्वरुषसं इंद्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् ॥ २ ॥ आ
वृचहणा वृचहभिः शुष्मैरिद्र यातं नमोभिरग्ने अर्वाक् । युवं
राधोभिरकवेभिरिद्राग्ने अस्मे भवतमुत्तमेभिः ॥ ३ ॥ ता

हुवे ययोरिदं पमे विश्वं पुरा कृतं । इंद्राग्नी न मर्धतः ॥४॥ उया
विघनिना मृध इंद्राग्नी हवामहे । ता नो मृळात ईदृशे ॥५॥ २७॥
हतो वृचाण्यायी हतो दासानि सत्पती । हतो विश्वा अप
विषः ॥६॥ इंद्राग्नी युवामिमेऽभि स्तोमां अनूषत । पिबतं
शंभुवा सुतं ॥७॥ या वां संति पुरुस्पृहो नियुतो दाशुषे नरा ।
इंद्राग्नी ताभिरा गतं ॥८॥ ताभिरा गच्छतं नरोपेदं सर्वनं सुतं ।
इंद्राग्नी सोमपीतये ॥९॥ तमीळिष्व यो अर्चिषा वना वि-
श्वा परिष्वजंत । कृष्णा कृणोति जिह्या ॥१०॥ २८॥ य इद्व
आविवांसति सुममिंद्रस्य मर्त्यः । द्युम्नाय सुतरा अपः ॥११॥ ता
नो वाजवतीरिष आशून्पितृमवतः । इंद्रमग्निं च वोळ्वे
॥१२॥ उभा वामिंद्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मादयध्वै ।
उभा दाताराविषां रयीणांमुभा वाजस्य सातये हुवे वां ॥१३॥
आ नो गव्येभिरश्वैर्वसथैऽरुपं गच्छतं । सखायौ देवौ सख्याय
शंभुवेन्द्राग्नी ता हवामहे ॥१४॥ इंद्राग्नी शृणुतं हवं यजमानस्य
सुन्वतः । वीतं हव्यान्या गतं पिबतं सोम्यं मधु ॥१५॥ २९॥

॥ ६१ ॥ १-१४ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ सरस्वती ॥ १-३. १३ जगती । ४-१२
गायत्री । १४ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६१ ॥ इयमददाद्रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वाय
दाशुषे । या शश्वतमाचखादावसं पणिं ता ते दावाणि
तविषा सरस्वति ॥१॥ इयं शुष्मेभिर्विसखा इवारुजत्सानुं
गिरीणां तविषेभिरुर्मिभिः । पारावतघ्नीमवसे सुवृक्तिभिः
सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः ॥२॥ सरस्वति देवनिदो नि
बर्हय प्रजां विश्वस्य वृसयस्य मायिनः । उत क्षितिभ्योऽवनी-
रविंदो विषमेभ्यो असवो वाजिनीवति ॥३॥ प्र णो देवी सर-

स्वती वाजैर्भिर्वाजिनीवती । धीनामविच्यवतु ॥ ४ ॥ यस्वा
देवि सरस्वत्युपब्रूते धने हिते । इन्द्रं न वृचतूये ॥ ५ ॥ ३० ॥ त्वं
देवि सरस्वत्यवा वाजेषु वाजिनि । रदा पूषेव नः सनि ॥ ६ ॥
उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः । वृचघ्नी वष्टि सु-
ष्टुतिं ॥ ७ ॥ यस्या अनंतो अहुतस्त्वेषश्चरिष्णुरर्णवः । अमश्चरति
रोरुवत् ॥ ८ ॥ सा नो विश्वा अति द्विषः स्वसृत्या ऋतावरी ।
अतन्नहेव सूर्यः ॥ ९ ॥ उत नः प्रिया प्रियासु सप्रस्वसा सुजुष्टा ।
सरस्वती स्तोम्या भूत् ॥ १० ॥ ३१ ॥ आपप्रुषी पार्थिवात्युरु रजो
अंतरिक्षं । सरस्वती निदस्यात् ॥ ११ ॥ त्रिषधस्या सप्रधातुः
पंच जाता वर्धयंती । वाजैवाजे हव्या भूत् ॥ १२ ॥ प्र या महि-
म्ना महिनासु चेकिते द्युन्नेभिरन्या अपसामपस्तमा । रथ इव
बृहती विभ्वने कृतोपस्तुत्या चिकितुषा सरस्वती ॥ १३ ॥
सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यो मापं स्फरीः पयसा मा न आ
धक् । जुषस्व नः सख्या वेश्या च मा त्वक्षेत्राण्यरणानि
गन्म ॥ १४ ॥ ३२ ॥ ८ ॥ ४ ॥ ५ ॥

॥ ६२ ॥ १-११ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अश्विनी ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६२ ॥ स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसंताश्विना हुवे जरमाणो
अकैः । या सद्य उसा व्युषि ज्मो अंतान्युयूषतः पर्युरु वरांसि
॥ १ ॥ ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं रुरुचू
रजोभिः । पुरु वरांस्यमिता मिमानापो धन्वान्यति याथो
अजान् ॥ २ ॥ ता ह त्यद्वर्तियेदरघ्रमुयेत्या धियं ऊहयुः शश्व-
दश्वैः । मनोजवेभिरिषिः शयघ्यै परि व्यधिर्दाणुषो मर्त्यस्य
॥ ३ ॥ ता नव्यसो जरमाणस्य मन्मोपं भूषतो युयुजानस-
प्ती । शुभं पृक्षमिषमूर्जं वहता होता यक्षत्रानो अध्रुग्यु-

वाना ॥ ४ ॥ ता वल्गू दसा पुरुशाकतमा प्रत्ना नयसा व-
चसा विवासे । या शंसते स्तुवते शंभविष्ठा बभूवतुर्गृणते
चिचराती ॥ ५ ॥ १ ॥ ता भुज्युं विभिरद्भ्यः समुद्रात्तुयस्य सूनूम-
हयू रजोभिः । अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजंतां पतचिभिरणसो नि-
रुपस्थात् ॥ ६ ॥ वि जयुषां रथ्या यातमद्रिं श्रुतं हवै वृषणा
वधिमत्याः । दशस्यंतां शयवे पिष्यधुर्गामिति चवाना
सुमतिं भुरणू ॥ ७ ॥ यद्रौदसी प्रदिवो अस्ति भूमा हेळो
देवानामुत मर्त्येवा । तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे
तपुरुघं दधात ॥ ८ ॥ य ई राजानावृतुथा विदधद्रजसो मित्रो
वरुणश्चिकेतत् । मंभीराय रक्षसे हेतिमस्य द्रोघाय चिद्वचस
आनवाय ॥ ९ ॥ अंतरैश्चैस्तनयाय वर्तिर्द्युमता यातं नृवता
रथेन । सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुषतामपि शीघ्रा ववृक्तं
॥ १० ॥ आ परमाभिरुत मध्यमाभिर्नियुद्भिर्यातमवमाभिर-
वाक् । दृहस्य चिज्रोमतो वि व्रजस्य दुरो वर्त गृणते
चिचराती ॥ ११ ॥ २ ॥

॥ ६३ ॥ १-११ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ अश्विनौ ॥ १-१० चिष्टप । ११ एकपदा ॥

॥ ६३ ॥ कृ० त्या वल्गू पुरुहूताद्य दूतो न स्तोमोऽविद्वन्म-
स्वान् । आ यो अर्वाङ्गासत्या ववर्त प्रेष्टा ह्यसथो अस्य
मन्मन् ॥ १ ॥ अरं मे गंतं हवनायास्मै गृणाना यथा पिबाथो
अंधः । परि ह त्यद्वर्तिर्याथो रिषो न यत्परो नांतरस्तुतुयात्
॥ २ ॥ अकारि वामंधसो वरीमन्नस्तारि वहिः सुप्रायणतमं ।
उत्तानहस्तो युवयुर्वेवन्दा वां नक्षतो अद्रय आंजन ॥ ३ ॥
ऊर्ध्वो वामगिरध्वरेष्वस्थात्प्र रातिरेति जूर्णिनी घृताची ।
प्र होता गूर्तमना उराणोऽयुक्त यो नासत्या हवीमन् ॥ ४ ॥

अधि श्रिये दुहिता सूर्यस्य रथं तस्थौ पुरुभुजा शतोतिं । प्र
मायाभिर्मायिना भूतमत्र नरा नृतू जनिमन्यज्ञियानां ॥ ५ ॥ ३ ॥
युवं श्रीभिर्दर्शिताभिराभिः शुभे पुष्टिमूहयुः सूर्यायाः । प्र वां
वयो वपुषेऽनुं पप्रन्नक्ष्णद्वारणी सुष्टुता धिषण्या वां ॥ ६ ॥ आ
वां वयोऽश्वासो वहिष्ठा अभि प्रयो नासत्या वहंतु । प्र वां
रथो मनोजवा असर्जीषः पृक्ष इषिधो अनु पूर्वीः ॥ ७ ॥ पुरु
हि वां पुरुभुजा देणं धेनुं न इषं पिन्वतमसंक्रां । स्तुतश्च
वां माध्वी सुष्टुतिश्च रसाश्च ये वामनुं रातिमग्मन ॥ ८ ॥ उत
मं ऋजे पुरयस्य रघी सुमीढ्हे शतं पैरुके च पङ्का । शंडो
दाद्विरणिनः स्महिष्टीन्दशं वशासो अभिषाचं ऋष्वान ॥ ९ ॥
सं वां शता नासत्या सहस्राश्चानां पुरुपंथां गिरे दात । भर
द्वाजाय वीर नू गिरे दाद्विता रक्षांसि पुरुदंससा स्युः ॥ १० ॥
आ वां सुमे वरिमन्सूरिभिः प्यां ॥ ११ ॥ ४ ॥

॥ ६४ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ उवाच ॥ चिष्टम् ॥

॥ ६४ ॥ उदु श्रिय उषसो रोचमाना अस्थुरपां नोर्मयो
रुशंतः । कृणोति विश्वा सुपथा सुगान्यभूदु वस्वी दक्षिणा
मघोनी ॥ १ ॥ भद्रा ददृक्ष उर्विया वि भास्युतै शोचिर्भानवो
द्यामपप्रन । आविर्वक्षः कृणुषे शुभमानोषो देवि रोचमा
ना महोभिः ॥ २ ॥ वहति सीमरुणासो रुशंतो गावः सुभगां
मुर्विया प्रथानां । अपेजते शूरो अस्तैव शबून्बाधते तमो
अजिरो न वोढ्वा ॥ ३ ॥ सुगोत तै सुपथा पर्वतेष्ववाते
अपस्तरसि स्वभानो । सा न आ वह पृथुयामनृष्वे रयिं
दिवो दुहितरिषयथै ॥ ४ ॥ सा वह योक्षभिरवातोषो वरं
वहसि जोषमनु । त्वं दिवो दुहितर्या ह देवी पूर्वहूतौ मंहना

[अ० १. व० ७.]

॥ ४२२ ॥

[म० ६. अ० ६. सू० ६६.]

दर्शता भूः ॥ ५ ॥ उक्ते वयश्चिद्वसतेरपमन्नरश्च ये पितृभाजो
व्युष्टौ । अमा सते वहसि भूरि वाममुषौ देवि दाशुषे मर्त्याय
॥ ६ ॥ ५ ॥

॥ ६५ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ उषाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६५ ॥ एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छंती
मानुषीरजीगः । या भानुना रुशंता राम्यास्वज्ञायि तिरस्त-
मंसश्चिदूक्तून ॥ १ ॥ वि तद्ययुररुणयुग्भिर्भरश्चैश्चिचं भांत्युषसंश्चं-
द्रंथाः । अयं यज्ञस्य बृहतो नयंतीर्वि ता बाधंते तम
ऊर्म्यायाः ॥ २ ॥ अवो वाजमिषमूर्जं वहंतीर्नि दाशुषं उषसो
मर्त्याय । मघोनीवीरवत्यमाना अवो धात विधते रत्नमद्य
॥ ३ ॥ इदा हि वो विधते रत्नमस्तीदा वीराय दाशुषं उषासः ।
इदा विप्राय जरंते यदुक्था नि ष्म मावन्ते वहथा पुरा चित
॥ ४ ॥ इदा हि तं उषो अद्रिसानो गोत्रा गवामंगिरसो गृणं-
ति । व्यर्केण विभिदुर्व्रक्षणा च सत्या नृणामभवद्देवहूतिः ॥ ५ ॥
उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो भरद्वाजवद्विधते मघोनि । सु-
वीरं रयिं गृणते रिरीहुरुगायमधि धेहि अवो नः ॥ ६ ॥ ६ ॥

॥ ६६ ॥ १-११ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ मरुतः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६६ ॥ वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु प-
त्यमानं । मतेष्वन्यद्दोहसे पीपाय सकृच्छुक्रं दुदुहे पृश्निरुधः
॥ १ ॥ ये अग्रयो न शोभुचन्निधाना द्विर्यत्तिर्मरुतो वावृधंत ।
अरेणवो हिरण्ययांस एषां साकं नृगैः पौस्यैभिश्च भूवन
॥ २ ॥ रुद्रस्य ये मीळुषः संति पुत्रा यांश्चो नु दाधुविर्भरंथै ।
विदे हि माता मही मही वा सेतृश्चिः सुभवेऽर्गर्भमाधात ॥ ३ ॥
न य ईषंते जनुषोऽया न्वं तः संतोऽवद्यानि पुनानाः । नि-

येदुहे शुचयोऽनु जोषमनु श्रियां तन्वमुक्षमाणाः ॥४॥ मसू
न येषु दोहसे चिदया आ नाम धृषु मारुतं दधानाः । न ये
स्तौना अयासो महा नू चिंसुदानुरव यासदुयान ॥५॥७॥ त
इदुयाः शवसा धृषुषेणा उभे युजंत रोदसी सुमेके । अध
सिषु रोदसी स्वशोचिरामवत्सु तस्यौ न रोकः ॥६॥ अनेनो
वो मरुतो यामो अस्वनश्चश्चिद्यमजत्यरथीः । अनवसो अ-
नभीशू रजस्तूर्वि रोदसी पथ्या याति साधन ॥७॥ नास्य
वर्ता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वाजसातौ । तोके वा
गोषु तनये यमप्सु स व्रजं दर्ता पार्ये अध द्योः ॥८॥ प्र चि-
चमके गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वं । ये सहांसि
सहसा सहते रेजते अगे पृथिवी मखेभ्यः ॥९॥ त्विषीमंतो
अध्वरस्येव दिद्युतृषुच्यवसो जुहोऽ नामेः । अर्चवयो धुनयो
न वीरा भ्राजज्जन्मानो मरुतो अधृष्टाः ॥१०॥ तं वृधंत मारुतं
भ्राजदृष्टिं रुद्रस्य सूनं हवसा विवासे । दिवः शर्धाय शुचयो
मनीषा गिरयो नाप उया अस्पृधन ॥११॥८॥

॥ ६७ ॥ १-११ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ मिचावरुणी ॥ चिष्टम् ॥

॥६७॥ विश्वेषां वः सतां ज्येष्ठतमा गीर्भिर्मिचावरुणा
वावृधयै । सं या एमेव यमतुर्यमिष्टा द्वा जना असमा बा-
हुभिः स्वेः ॥१॥ इयं महां प्र स्तृणीते मनीषोप प्रिया नमसा
बहिरच्छ । यंत नो मिचावरुणावधृष्टं हृदिर्यद्वा वरुथ्यं सु-
दानू ॥२॥ आ यातं मिचावरुणा सुशस्त्युप प्रिया नमसा
हूयमाना । सं यावन्नःस्थो अपसेव जनाञ्छुधीयतश्चिद्यत-
थो महित्वा ॥३॥ अथा न या वाजिना पूतवधू चृता यज्ञ-
भेमदितिर्भर्यै । प्र या महि महांता जायमाना घोरा मतीय

रिपवे नि दीधः ॥४॥ विश्वे यद्वां मंहना मंदमानाः क्षत्रं देवासो
अदधुः सजोषाः । परि यद्भूयो रोदसी चिदुर्वी संति स्पशो अ-
दब्धासो अमूराः ॥५॥९॥ ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु दून्हंहेथे सा-
नुमुपमादिव द्योः । दृहो नक्षत्र उत विश्वदेवो भूमिमातान्द्यां
धासिनायोः ॥६॥ ता वियं धैथे जठरं पृणध्या आ यत्सद्यः सभृ-
तयः पृणंति । न मृणंते युवतयोऽवाता वि यत्पयो विश्वजिन्वा
भरंते ॥७॥ ता जिह्या सदमेदं सुमेधा आ यद्वां सत्यो अरति-
र्चते भूत । तद्वां महित्वं घृतान्नावस्तु युवं दाशुषे वि चयिष्टमंहः
॥८॥ प्र यद्वां मित्रावरुणा स्पर्धन्त्रिया धाम युवधिता मिनंति ।
न ये देवास ओहंसा न मर्ता अयज्ञसाचो अयो न पुत्राः ॥९॥
वि यद्वाचं कीस्तासो भरंते शंसंति के चिन्निविदो मनानाः ।
आद्वां ब्रवाम सत्यान्युक्था न किंदेवेभिर्यतथो महित्वा ॥१०॥
अवोरित्या वां हृदिषो अभिष्टौ युवो मित्रावरुणा वस्कृधोयु ।
अनु यज्ञावः स्फुरानृजिप्यं धृष्णं यद्रणे वृषणं युनजन ॥११॥१०॥

॥ ६८ ॥ १-११ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रावरुणी ॥ १-८. ११ चिदुप । ९. १०
जगती ॥

॥ ६८ ॥ श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यंतः सजोषा मनुष्वद्वृक्तबर्हिषो
यजथै । आ य इंद्रावरुणाविषे अद्य महे सुम्नाय मह आव-
वर्तत ॥१॥ ता हि श्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शविष्ठा ता
हि भूतं । मघोनां महिष्ठा तुविशुष्मं अतेन वृत्रतुरा सर्वसेना
॥२॥ ता गृणीहि नमस्येभिः श्रूषैः सुम्नेभिरिंद्रावरुणा चकाना ।
वज्रेणान्यः शवसा हंति वृत्रं सिषक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः ॥३॥
माश्च यन्नरश्च वावृधंत विश्वे देवासो नरां स्वगूताः । प्रैभ्य
इंद्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतमुर्वी ॥४॥ स इत्सु-

दानुः स्ववाँ ऋतावेन्द्रा यो वाँ वरुण दाशन्ति त्मन् । इषा
स द्विषस्त्रेह्वास्वान्वंसदृयिं रयिवतश्च जनान् ॥ ५ ॥ ११ ॥ यं
युवं दाश्वधराय देवा रयिं धन्व्यो वसुमन्तं पुरुक्षुं । अस्मे स
इन्द्रावरुणावपि ष्यात् यो भनक्ति वनुषामशस्तीः ॥ ६ ॥ उत
नः सुचाचो देवगोपाः सूरिभ्य इन्द्रावरुणा रयिः ष्यात् । येषां
शुष्मः पृतनासु साह्यान् सद्यो द्युम्ना तिरते ततुरिः ॥ ७ ॥ नू
न इन्द्रावरुणा गृणाना पृक्तं रयिं सौश्रवसाय देवा । इत्या
गृणन्तो महिनस्य शर्धोऽपो न नावा दुरिता तरेम ॥ ८ ॥ प्र
सम्राजे बृहते मन्म नु प्रियमर्च देवाय वरुणाय सप्रथः ।
अयं य उर्वी महिना महिव्रतः क्रत्वा विभात्यजरो न शो-
चिषा ॥ ९ ॥ इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिवतं मद्यं
धृतव्रता । युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसंमुप याति
पीतये ॥ १० ॥ इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा
वृषेथां । इदं वामंधः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन्बर्हिषि
मादयेथां ॥ ११ ॥ १२ ॥

॥ ६९ ॥ १-८ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इन्द्राविष्णू ॥ त्रिष्टुप ॥

॥ ६९ ॥ सं वाँ कर्मणा समिषा हिनोमीन्द्राविष्णू अपंसस्पारे
अस्य जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धत्तमरिष्टेनः पृथिभिः पारयता ॥ १ ॥
या विश्वासां जनितारां मतीनामिन्द्राविष्णू कलशां सोमधा-
ना । प्र वाँ गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमासो गीयमानासो
अकैः ॥ २ ॥ इन्द्राविष्णू मदपती मदानामा सोमं यातं द्रविणो
दधाना । सं वामंजन्तुभिर्मतीनां सं स्तोमासः शस्यमानास
उक्थैः ॥ ३ ॥ आ वामश्वासो अभिमातिषाह इन्द्राविष्णू सध-
मादो वहन्तु । जुषेथां विश्वा हवना मतीनामुप ब्रह्माणि शृ-

अ० ५. अ० १. व० १४.] ॥ ४२६ ॥ [म० ६. अ० ६. सू० ७०]

गुतं गिरो मे ॥ ४ ॥ इंद्राविष्णू तत्पनयाय्यं वां सोमस्य मदं
उरु चक्रमाथे । अकृणुतमंतरिक्षं वरीयोऽप्रथतं जीवसे नो
रजांसि ॥ ५ ॥ इंद्राविष्णू हविषां वावृधानायाद्धाना नमसा
रातहया । घृतासुती द्रविणं धत्तमसे समुद्रः स्थः कलशः
सोमधानः ॥ ६ ॥ इंद्राविष्णू पिबन्तं मध्वो अस्य सोमस्य दत्ता
जठरं पृणेषां । आ वामंधांसि मदिराण्यगमन्नुप ब्रह्माणि शृ-
णुतं हवं मे ॥ ७ ॥ उभा जिग्यथुर्न परां जयेथे न परां जिग्ये
कतरश्चनैनोः । इंद्रश्च विष्णो यदपस्पृधेषां चेधा सहस्रं वि-
तदैरयेथां ॥ ८ ॥ १३ ॥

॥ ७० ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ द्यावापृथिवी ॥ जगती ॥

॥ ७० ॥ घृतवती भुवनानामभिधियोर्वी पृथ्वी मधुदुधे
सुपेशसा । द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मेणा विष्कभिते
अजरे भूरिरेतसा ॥ १ ॥ असंश्रंती भूरिधारे पयस्वती घृतं दु-
हाते सुकृते शुचिव्रते । राजंती अस्य भुवनस्य रोदसी अस्मे
रेतः संचतं यन्मनुर्हितं ॥ २ ॥ यो वामृजवे क्रमणाय रोदसी
मतीं ददाशं धिषणे स साधति । प्र प्रजाभिर्जायते धर्मेण-
स्परि युवोः सिक्ता विषुरुपाणि सव्रता ॥ ३ ॥ घृतेन द्यावापृ-
थिवी अभीवृते घृतश्रिया घृतपृचा घृतावृधा । उर्वी पृथ्वी
होतृवूयं पुरोहिते ते इद्विप्रा ईळते सुममिष्टये ॥ ४ ॥ मधु नो
द्यावापृथिवी मिमिक्षतां मधुश्रुतां मधुदुधे मधुव्रते । दधाने
यज्ञं द्रविणं च देवता महि श्रवो वाजमसे सुवीर्यं ॥ ५ ॥ ऊर्जं
नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां पिता माता विश्वविदा सुदं-
ससा । सराणे रोदसी विश्वशंभुवा सनिं वाजं ययिमसे
समिन्वतां ॥ ६ ॥ १४ ॥

॥ ७१ ॥ १-६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ सविता ॥ १-३ जगती । ४-६ चिष्टुप ॥

॥ ७१ ॥ उदु ष देवः सविता हिरण्यया बहू अयंस्तु सवनाय
सुक्रतुः । घृतेन पाणी अभि प्रुणुते मखो युवा सुदक्षो रजसो वि-
धर्मणि ॥ १ ॥ देवस्य वयं सवितुः सवीमनि श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च
दावने । यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि
भूमनः ॥ २ ॥ अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्टुं शिवेभिरह परि पाहि
नो गयै । हिरण्यजिह्वः सुविताय नयंसे रक्षा माकिर्नो अघशंस
ईशत ॥ ३ ॥ उदु ष देवः सविता दमूना हिरण्यपाणिः प्रतिदोष-
मस्थात् । अयोहनुर्येतो मंद्रजिह्व आ दा शुषे सुवति भूरि वामं
॥ ४ ॥ उदू अयाँ उपवक्तेव बहू हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
दिवो रोहाँस्यरुहत्पृथिव्या अरीरमत्यतयत्कच्चिदभ्वं ॥ ५ ॥ वाम-
मद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः । वामस्य
हि क्षयस्य देव भूरिया धिया वामभाजः स्याम ॥ ६ ॥ १५ ॥

॥ ७२ ॥ १-५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ इंद्रासोमी ॥ चिष्टुप ॥

॥ ७२ ॥ इंद्रासोमा महि तद्वाँ महित्वं युवं महानि प्रथमानि
चक्रयुः । युवं सूर्यं विविदधुर्युवं स्वर्गविश्वा तमाँस्यहतं नि-
दश्च ॥ १ ॥ इंद्रासोमा वासयथ उषासमुत्सूर्यं नयथो ज्योतिषा
सह । उप द्यां स्तंभयुः स्तंभनेनाप्रथतं पृथिवी मातरं वि ॥ २ ॥
इंद्रासोमावहिमपः परिष्ठां ह्यो वृचमनु वां द्यौरमन्यत । प्रा-
णीस्थैरयतं नदीनामा समुद्राणि पप्रथुः पुरुणि ॥ ३ ॥ इंद्रा-
सोमा पक्रमास्वतर्नि गवामिहधयुर्वक्षणासु । जगृभयु-
रनपिनद्धमासु रुशच्चिचासु जगतीष्वतः ॥ ४ ॥ इंद्रासोमा
युवमंग तरुचमपत्यसाचं श्रुत्यं रराथे । युवं शुषां नयं चर्ष-
णिभ्यः सं विव्ययुः पृतनाषाहमुया ॥ ५ ॥ १६ ॥

॥ ७३ ॥ १-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ बृहस्पतिः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७३ ॥ यो अद्रिभिर्ग्रथमजा ऋतावा बृहस्पतिरांगिरसो ह-
विष्मान् । द्विवर्हज्मा प्राघर्मसत्पिता न आ रोदसी वृषभो रो-
रवीति ॥ १ ॥ जनाय चिद्य ईवंत उ लोकं बृहस्पतिर्देवहूतौ च-
कार । घ्नवृचाणि वि पुरो दर्दरीति जयञ्छ्वरमित्रानृतु साहन
॥ २ ॥ बृहस्पतिः समजयइसूनि महो व्रजान गोमन्तो देव एषः ।
अपः सिषासनस्वर्गप्रतीतो बृहस्पतिर्हीत्यमित्रमर्कैः ॥ ३ ॥ १७ ॥

॥ ७४ ॥ १-४ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः ॥ सोमारुद्रौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७४ ॥ सोमारुद्रा धारयेथामसुर्यं प्र वामिष्टयोऽरमश्नुवन्तु ।
दमेदमे सप्त रत्ना दधाना शं नो भूतं द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ १ ॥
सोमारुद्रा वि बृहतं विषूचीममीवा या नो गयमाविवेश ।
आरे बाधेथां निर्ऋतिं पराचैरस्मे भद्रा सौश्रवसानि संतु ॥ २ ॥
सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तं । अवस्यतं
मुंचतं यन्नो अस्ति तनूषु बडं कृतमेनो अस्मत् ॥ ३ ॥ तिग्मा-
युधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृळतं नः । प्र नो
मुंचतं वरुणस्य पाशाङ्गोपायतं नः सुमनस्यमाना ॥ ४ ॥ १८ ॥

॥ ७५ ॥ १-१९ पायुर्भारद्वाजः ॥ १ वर्मः । २ धनुः । ३ ज्या । ४ आर्त्ती । ५ इषुधिः ।
६ सारथिः । ६ रथमयः । ७ अद्याः । ८ रथः । ९ रथगोपाः । १० लिङ्गो-
क्तदेवताः । ११. १२. १५. १६ इमवः । १३ प्रतोदः । १४ हस्तघ्नः । १७-१९ लिं-
गोक्तदेवताः संयामाशिपः (१७ युद्धभूमिर्ब्रह्मणस्यतिरदितिष्ठ । १८ कवचसो-
मवरुणाः । १९ देवा ब्रह्म च) ॥ १-५. ७-९. ११. १४. १८ त्रिष्टुप् । ६. १०
जगती । १२. १३. १५. १६. १९ अनुष्टुप् । १७ पङ्क्तिः ॥

॥ ७५ ॥ जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यइमी याति समदामु-
पस्ये । अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मेणो महिमा पि-
पर्तु ॥ १ ॥ धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदो
जयेम । धनुः शचीरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो ज-